DE NAVORSCHER.

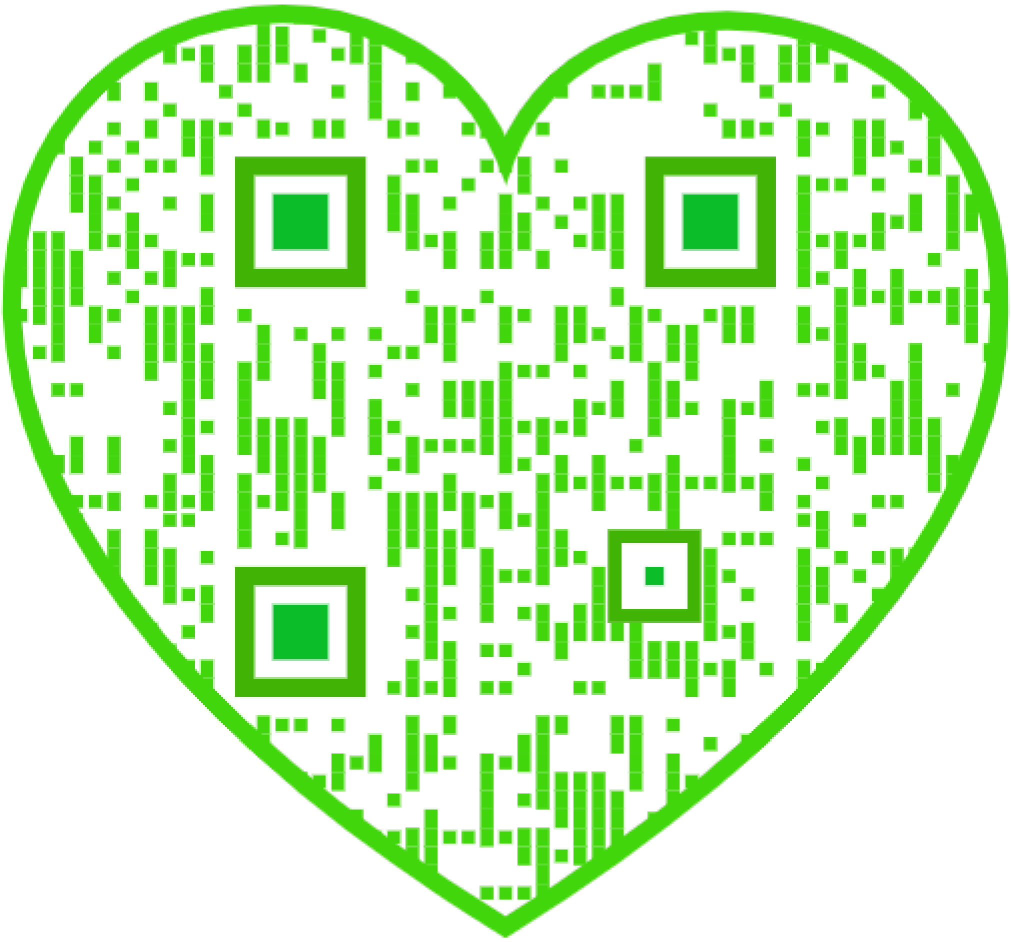

DE NAVORSCHER.

EEN MIDDEL TOT

GEDACHTENWISSELING EN LETTERKUNDIG VERKEER

TUSSCHEN ALLEN

DIE IETS WETEN,

IETS TE VRAGEN HEBBEN OF IETS KUNNEN OPLOSSEN

ONDER BESTUUR VAN

J. F. VAN SOMEREN,

BIBLIOTHECARIS DER RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT.

Vijf en vijftigste jaargang.

ZALT-BOMMEL

H. J. VAN DE GARDE & Co.

1905.

GESCHIEDENIS.

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE BATAAFSCHE OMWENTELING

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT DOOR EEN OOGGETUIGE[1]).

1807.

En met die vrolijkheid traden wij dan

2 Sept. 's Konings geboortedag in. Het was de 29e verjaardag van Z.M. De vlaggen wapperden op alle gewoone plaatsen, toorens, molens en publieke gebouwen. 's Morgens ten 8 uuren wierd het canon gelost op alle wallen rondom de stad met verscheide stukken geschut. Van 8 tot 9 uuren speelden de klokken. Ten 9 uuren vergaderden alle burger- en militaire officieren op het Janskerkhof, of in een tent, die tevoren aldaar nabij de Hoofdwacht was neergezet. En de burgers en militairen kwamen bijeen voor de tent. Van 9 uuren tot half 10 luidden alle klokken. Ten half 10 wierden alle huisen en winkels gesloten: alle ambachten en neeringen wierden gestaakt: en alles was in een diepe stilte. Van 10 tot 11 uur wierd een plechtig dankuur gehouden in de kerken van alle gezindheden. Derwaarts begaven zich alle burgers en militairen en corps, zo officieren als gemeenen; ieder respectivelijk na die van zijn eigen kerkgenoodschap. Wel nauwkeurig wierden door alle predicanten in hunne redevoeringen de reedenen van deeze feestviering in achtgenoomen en verhandelt, hoewel door alle onroomschen en nog wel het meeste door die van het voorheen praedomineerend Herv. kerkgenoodschap, eenigzints beknelt. Ten half 12 wierden de huisen weer geopent en alles was in volle glorie. Ten 12 uuren was er groote parade op het Janskerkhof gezamentlijk van militairen en burgers. De militairen waren het Depot van het 3e regiment infanterij en de gendarmes, gedeeltelijk te paard en gedeeltelijk te voet. Terzelver tijd wierd het canon weer gelost op alle wallen. Van 1 tot

[1]) Vervolg van Nav. LIV, blz. 720.

2 uuren liet het carriljon zig weder hooren. Twee prachtige dinees hadden er plaats, het eene ten huise van den Landdrost en het andere in het koffiehuis van Schröder op het Oudkerkhof, hetwelk door den Commandant van de gendarmes gegeven wierd. Ten 4 uuren wierd al het geschut voor de derde maal gelost. 's Avonds was er eene gansch niet onaardige illuminatie op het Janskerkhof onder de boomen, zijnde een allee van de lengte van het gansche Janskerkhof tot aan de middelweg. Voor de tent stond een eereboog en daartegenover aan het einde van de allee een zon. Men vervrolijkte zig aldaar tot laat in de nacht. Het koffijhuis van Schröder en de casernes van de gendarmes waren ook geillumineert. In de Blaauwe Druif was open bal voor een ieder. Al deeze festiviteiten waren zeer begunstigt door een overschoon weder.

's Konings verjaardag was dan door het gansche rijk met veel plechtigheid geviert; en nergens was hetzelve door Z.M. bijgewoont. Z.M. bevond zig noch in Parijs, maar daarop het Wetgevend Lighaam door Z.M. extraordinair bijeengeroepen zijnde, wierd de vergadering

10 Sept. geopent. In de zitting van

11 Sept. verscheen Z.M. in persoon, op het onverwachtst uit Parijs teruggekomen zijnde.

14 Sept. wierd de vergadering alweer gesloten, zonder dat er iets van het geresolveerde uitlekte, als alleen dat Z.M. had te kennen gegeven, dat de volgende vergadering na Utrecht zoude verlegt worden. Evenwel was het Reglement voor de bestuuren van de gemeentens van de eerste classe, d.i. van de steden meer dan 5000 zielen bevattende, ook afgehandelt.

Hetzelve wierd

18 Sept. afgepubliceert. Het Bestuur van elk deezer gemeentens zal opgedragen worden aan een Burgemeester met 4 Wethouders. Voor iederen Wethouder zou een plaatsvervanger verkozen worden. Daarenboven zou er een vroedschap wezen, alleen tot verordening van al hetgeen het finantiewezen van de gemeente betrof. Deeze vergadering zou bestaan uit een zeeker getal leden, geevenredigt na de bevolking van de gemeente. Voor onze stad Utrecht beliep dit getal op vijf en twintig. De administratie van de Justitie alsook die van de Finantie zouden nog op dezelve voet blijven voortgaan, totdat deswegens nader door

Z.M. zoude zijn geresolveert. Voor het overige behelsde het Reglement de vereischten en de werkzaamheden van de Bestuuren. De installatie van dezelve wierd

20 Sept. door Z.M. bepaalt op den 1en Nov. e.k., maar

30 Sept. kwam er een nader koninglijk besluit, waarbij de installatie tot nadere aanschrijving wierd opgeschort, met bijvoeging van een order aan de toenmalige Bestuuren van geen openstaande of in het vervolg openvallende ambten of bedieningen te vervullen, maar zulks aan de nieuwe Bestuuren over te laaten; en dat alsdan ook de Judicieele macht zou gedecreteerd worden; wel te verstaan van de gemeentens van de eerste classe alleen. Die van de tweede classe kwamen nog in geen aanmerking. Hiermeede wierden de werkzaamheden in 's Hage geeindigt.

Nu zullen de komst en het verblijf van het Koninglijk huis en van de gansche residentie binnen onze muuren het overige van onze verhandeling van dit jaar uitmaken. Want de staatszaken bleven onaangeroerd en die van den oorlog waren door een algemeenen vreede op het vaste land afgebroken. Doch, dit niettegenstaande kregen de troepes, die in Duitschland waren achtergebleven, nog geen order om na het vaderland terug te marcheeren, alschoon de troebles met Zweden ook al vereffent waren en derhalven niet de minste vrees of schijn van eenige vijandelijkheid konde bestaan. Zij waren nog in Zweedsch Pommeren gecantonneert, vraaten de inwoonders aldaar ten gronde uit, en leden zelf nog groot gebrek, uitgezondert degenen, die na Westphalen. Oostvriesland en Jeverland gemarcheert waren onder commando van den generaal Du Pui, welke landen bij het laatst gehouden Congres aan den Koning van Holland waren toegekent.

Nadat de Koning den 11den deezer in 's Hage teruggekomen was, had Z. M. terstond order gegeven, dat het nieuwe palijs te Utrecht met alle spoed moest voltooit worden. Eene aanschrijving van den Heer Senegra aan ons stedelijk Bestuur was daarop gevolgt met sterke aandrang om het werk zooveel mogelijk te verhaasten, vermits Z.M. hetzelve al schielijk zou koomen betrekken. Op die aanschrijving was het getal der werklieden van 80 tot 130 man vermeerdert, en op een van de plaatsen was een smederij gezet. Binnen den tijd van 14 dagen waren alle huisen op de Wittevrouwstraat (dat van den Hr. Van Ameron-

gen uitgezonderd) tot aan den grond toe afgebroken. En in derzelver plaats, van achteren tegen het hoekhuis aan wierd een gebouw gezet, 13 schuiframen breed, hetwelk met 4 kanten uitliep en dienen moest voor keukens en verder verblijf voor de domestieken. Twee architecten waren van Amsterdam ontboden, onder welkers opzicht het palijs wierd opgebouwt, en die genoegzaam altijd bij het werk tegenwoordig waren. Deeze, begrijpende dat het getal timmerlieden niet voldoende was, vergden nog eenige manschappen van het Bestuur af; maar onze stad niet meer in dat vak bekwaamen kunnende leveren, wierd na 's Hage gezonden: zodat

2 Oct. 30 man Haagsche timmerlieden arriveerden, waardoor het getal arbeidslieden gestegen was tot 160, welke allen, wilden zij niet weggejaagt worden, onophoudelijk moesten doorwerken, zonder zelfs de Zondagen te ontzien, en beurtelings 1/2 gedeelte de gansche nacht door. De huisen van Jufvr. Berger en Mevr. Swellengrebel wierden van binnen ganschelijk overhoop gehaalt. De marmeren gangen, en schoorstenen, het stukadoorwerk, de behangsels, alles wierd afgebroken om na de eerste smaak vernieuwt te worden. Den

5 Oct. wierd publijke vijling gehouden van al de afbraak op de plaats voor het huis van Athlonc in de Ridderstraat. Het paleis dan wierd op de volgende wyse voltooit. De voordeuren van de twee bovengemelde huizen op de Nieuwe Gracht wierden weggenomen en de gangen aan de kamers getrokken. Voor de achtergevels wierd een nieuw gebouw gezet met een roijaale voordeur; zodat het achterste gedeelte van de huisen tot het voorste van het palijs wierd opgetimmert. De tuinen wierden geheel en al opgeruimt voor het bassecour. Het gansche palijs wierd van onder tot boven, voor zoowel als achter, van nieuwe raamen voorzien, met ruiten van de grootste soort en de nieuwste smaak, en het wierd blaauw aangeplijstert. Teegenover het nieuwe gebouw aan de Wittevrouwstraat nevens het huis van den Heer van Amerongen wierd een wachthuis gezet, in alles met hetzelve overeenkomstig, en tusschen beijde een ijzeren hek met 2 dubbele deuren tot de ingang van het palijs. Van het binnenwerk zullen wij, om niet al te wijdlopig te worden, maar alleen melden dat niets te fraaij, niets te kostbaar wierd gehouden, als van behangsels, schoorstenen enz. om tot volmaking van

het palijs te dienen. De manschappen, die aan dit alles arbeidden, waren toen over de 200 in getal. Intusschen viel er buiten de tinmering van het palijs niets voor als dat alle militairen afmarscheerden, om plaats te maken voor de gardes.

14 Oct. kwamen uit 's Hage alhier de HH. Du Broc en Colincourt, Groot-maarschalken van het palijs van den Koning, welke met den Raad der Gemeente geconfereert, inspectie van het paleis genomen, en vervolgens overnacht hebbende,

15 Oct. weer na 's Hage vertrokken. Niet dan na het vertrek van deeze Heeren wierd de reede van hunne komst bekend. Zij waren door den Koning gelast om het Bestuur te verwittigen dat Z.M. over 5 of 6 dagen zijn verblijf in Utrecht zoude komen houden, en dat dus een ander lokaal, hetwelk geduurende de timmering van het palijs voldoende zou bevonden worden, in gereedheid moest worden gebracht. Ziedaar eensklaps de stad in volle beweging, temeer daar toen de beste gelegenheid tot de plechtige inhuldiging zig voordeed. Alles wierd met dubbele ijver en groote overhaasting in het werk gestelt om Z.M. zijn verblijf binnen onze stad makkelijk en aangenaam te maaken en om de plechtigheid van de inhuldiging te vergrooten. In de eerste plaats wierd

16 Oct. het Logement Paushuizen van de Wed. Gravelaar afgekocht met al deszelfs grove meubilen, als tombeaux, tapijten, gordijnen, spiegels, stoelen, tafels enz. alsook al het keukengereedschap voor de somma van 88000 gld. om tot een provisioneel hotel Z.M. te dienen, met beding van binnen den tijd van 4 dagen hetzelve met al haar goederen te moeten ontruimen. Verders wierd

18 Oct. een begin gemaakt met de illuminatieën op te richten voor het Stadhuis en op de Neude en het Janskerkhof. Hiertoe wierdt gebruikt de colonade, die in de vrijheidstijd Dikke Mie tot sieraad gedient had. Voor beyde de ingangen van de Lange Janstraat, dat is op de Neude en op het Janskerkhof, wierd de helft van de colonade gezet, zoodanig dat de rijtuigen van Z. M. dezelve konden doorpasseeren. Schildwachten wierden erbij geplaatst om ze voor de verdervende hand te behoeden. Ook wierd

19 Oct. een eerepoort gezet op het Vreburg voor de Lange Vorsteeg. Dan wierden

20 Oct. de stadslantaarnen vermeerdert en verbetert, voorna-

melijk op de wegen, die het meest door Z. M. gepasseert zouden worden. De verlichting van de Wittevrouwstraat, de Drift, de Nieuwe Gracht langs het Janskerkhof, de Keystraat en achter St. Pieter wierd verbetert en vergroot door 12 nieuwe groote lantaarnen met 2, 3 of 4 dubbele pitten en spiegels (reverbaires genaamt) en op de Voorstraat, Potterstraat en Lange Viesteeg wierden verscheide andere tusschen ingevoegt, ook met spiegels en dubbele pitten. Verdere wierden alle kuilen en ongelijkheden in de straatwegen weggenomen en op last van de Raad der Gemeente wierd door de buurtschouten een ieder aangemaant zijn straat schoon te maken, te wieden, de gooten te zuiveren en alle vuilnishoopen te verwijderen. Alle door Van Driel aangekochte huisen wierden gerepareert en schoongemaakt. De casernes wierden in orde gebracht, vermits men de gardes nog vóór den Koning verwachtte. De Comoedie wierd verandert en verbetert, het tooneel wierd vergroot, en een logie voor den Koning met een bijzondere uitgang wierd er aangetimmert, alsook twee nieuwe kleedkamers, die tegelijk voor een bergplaats van tooneelgoederen moesten dienen. Want de Fransche Operisten van den Koning hadden order gekregen om zig ook herwaarts te begeeven. Tot de inhuldiging wierden ook verscheide praeparatieën gemaakt. Onder anderen verschafte de studeerende jeugd zig een gelijksoortige zwarte uniform aan met witte zijde strikken aan de degens en om de armen met franjes van de onderscheidene couleur van de Faculteit.

De dag, die door de HH. Du Broc en Colincourt was opgegeven, dat het Hof uit 's Hage na Utrecht zou overgaan

21 Oct. aangebroken zijnde, zagen wij al schielijk dat dit geluk opheden ons niet zou te beurt vallen, want niet de minste toebereidselen wierden gemaakt. Daarentegen wierd bewaarheid, dat de gardes vóór den Koning zouden koomen. Alle gardes marscheerden uit het camp Austerlitz, waarvan wij in onze stad tusschen half 12 en half 1 de hussaren, de cuirassiers en het 1e battaillon grenadiers te zien kregen. Het 2e battaillon trok na Amersfoort, de artillery na de Bilt, en de jagers passeerden door na Woerden. Zijnde die schikkingen gemaakt, omdat alhier nog geen meerdere casernes in gereedheid waren. Hierop kwam tegen den avond de Heer Du Broc, die berichtte, dat Z. M.'s komst nog eenige dagen was opgeschort! Hij nam zijn intrek in het hotel van den koning. De gardes

22 Oct. de wachten zullende betrekken, trokken er twee wachten weer op als gewoonlijk, een te voet en een te paard, welke dienen moesten voor het hotel van den Koning. Een huis en een stal, beijde in den Trans was voor die wachten in gereedheid gebracht. Het Hotel wierd voorzien van 6 schildwachten, twee curassiers te paard en twee grenadiers aan de voordeur achter St. Pieter, en twee grenadiers aan de achterdeur op de Kromme Nieuwe Gracht. Zommige meenden, doch ten onrechte, dat die groote eerbewijsing aan den Heer Du Broc betoont wierd. Deze hield zig ook bezig met eenige van de voornaamste huizen, die voor de residentie gekocht waren, aan te wijzen; zoo als het huis van den Hr. de Wijs voor den Opperstalmeester (de Hr. Colincourt); dat van den Hr. van Amerongen voor den Thesaurier van de Kroon; dat van Van Doelen voor den Grootmeester van het paleis; dat van Van Themaat voor den Grootmaarschalk; dat van Van Ee voor den Directeurgeneraal van 's Lands schatkist; de Place Royaal voor den Minister Secretaris van Staat; van Vischer achter den Dom voor den Minister van Oorlog; van Rossijn voor den Minister der Marine; van Vos voor den Minister van binnenlandsche zaken; van De Leeuw voor den Minister van Finantie enz. Al het welk respectivelijk op de voordeuren met groote letters wierd aangetekent. Van verscheide stallen wierd ook inspectie genomen, van welke 12 in de Ridderschapstraat, Rietsteeg en Vuile sloot staande, wierden bestemt en genommert van 1 tot 12, om te dienen voor de equipagieën en paarden van den Koning.

25 Oct. zijnde Zondag was het voor 's middags ten 10 uuren in het Starrebosch generale inspectie van alle gardes, alsook van de artillerij, tevoren daartoe van de Bilt herwaarts gekomen; en ten 12 uuren op de Neude groote parade, welke beyde, de inspectie zowel als de parade een groote menigte toeschouwers trokken.

26 Oct. kwamen binnen de koninklijke karossen met 6 paarden bespannen en den volgenden dag

27 Oct. 20 rijpaarden, niet minder fraai dan de anderen; als ook een schip met goederen van het Hof, die terstond aan het hotel gelost wierden.

28 Oct. arriveerde een koets en een calais, elk met 4 paarden bespannen, met eenige heeren daarin, die aan het Hotel des

Konings afstapten. Deeze kwamen zo omtrent 6 uuren des avonds. En daarna nog een koets aan het Hotel. De een zeide: De Koning is er — de ander: de Koning is er niet. Er vergaderden eenige menschen voor het hotel, om uit hetgeen men konde afloeren de waarheid of onwaarheid van het een of ander op te maken. Intusschen; het zij hoe het zij, Z. M. zat wel degelijk in een van de achterkamers met den Opperstalmeester, den Grootmeester en den Thesaurier van de kroon een pijpje te rooken. Alle toebereidselen tot de intocht, alle moeite en kosten daartoe waren derhalven te vergeefs. Hetgeen 's Konings aankomst het eerst door de stad ruchtbaar maakte, was, dat 's avonds omtrent half 10 al het werkvolk van het paleis werd bijeengeroepen om hetzelve zooveel mogelijk op te ruimen, vermits Z. M. van voornemen was 's anderen daags het te komen bezigtigen. Deeze avond liep stilletjes af. Bij aanhoudendheid bevonden zig eenige nieuwsgierigen voor en omtrent het hotel, doch deeze moesten zig vergenoegen met Heeren en knechts te zien bewegen in de kamers van het voorhuis. Het eerst van alles moest plaatshebben dat Z. M. gecomplimenteert en verwelkomt wierd door Landdrost en Assessoren en door de Raad der gemeente. De eerste begaven zig

29 Oct. 's voormiddags ten 11 uuren na het hotel, en de laatsten, ten 12 uuren, allen in volle costuum uitgedost. Terzelvertijd wierden op den Domstoren en van alle publieke gebouwen de vlaggen uitgestoken. Ten 2 uuren verkoos Z. M. het nieuwe paleis te bezigtigen, hetwelk door Z. M. na genoegen bevonden wierd wat het tot dusver afgewerkte betrof.

30 Oct. was er geen audientie bij den koning; maar tegelijk wierd bepaalt, dat alle weeken des Zaterdags publieke audientie zou verleent worden aan een ieder. Een publicatie van de Raad der gemeente toonde aan de weg waarlangs en de orde, volgens welke de rijtuigen moesten af- en aanrijden van en na het hotel zo ten tijde van de audientie als bij alle andere gelegenheden. Daarentegen wierd bij hetzelve placaat verboden met paarden en rijtuigen te passeeren langs het paleis en het provisioneel hotel van Z. M. op welken tijd ook. Onder hetgeen dien dag arriveerde was vooreerst een trein van 9 rijtuigen van verschillend soort met Heeren en bedienden van het Hof, alle zwaar geladen met goederen. Ten tweede de Minister Secretaris van Staat, de Heer Röell met zijn gansche bureau en deszelfs aanhorigen in een

jacht en een Leydsche schuit, voor welk bureau het huis van Mevr. Strick van Linschoten op de Drift tegenover het paleis te voren was in gereedheid gebracht. En 3o een jacht, waarin zig bevond de Grootaalmoessenier van den Koning, de Bisschop de Baron de Velde en Melroy met zijn secretaris. Zijne Exc. kwam om de kerkdienst voor Z. M. waar te nemen. Zij wierden provisioneel ingenomen door den Heer Van Bennekom, Pastoor in de kerk bij de Heerestraat, totdat een geschikt lokaal voor Z.Exc. zou zijn in gereedheid gebracht. 's Avonds van half 5 tot half 6, de tijd van 's Konings middagmaal, speelde het schoone corps musicanten van de grenadiers, 36 man sterk, voor de voordeur van het hotel. Op het hooren daarvan kwamen de menschen van alle kanten toevloeijen. Dit muziek moest alle avonden plaats hebben volgens bevel van den Koning.

31 Oct. was de eerste dag van audientie, die waarlijk niet onbezocht was. Er verschenen het gansche Departementaal Gerechtshof, de stedelijke Raad van Rechtspleging, de Academische Senaat, alle in volle costuum, verders commissieën van de V Capittelen, van de predicanten en pastoors, van de kerkeraden, van alle gezindheden en van de studeerende jeugd; alsook nog vele bijzondere personen, allen zeer statig en deftig gekleed en gezeten in koetsen, de een al deftiger als de andere. Daar zooiets onze stad nooit te beurt was gevallen, zo bevonden zig gedurende de gansche audientie veele menschen omtrent het hotel om al die pracht te monsteren. Ook kwamen deeze dag uit 's Hage de koninglijke Fransche Operisten. Verscheide voorname acteurs en actrices, zangers en zangeressen bevonden zig onder dezelve. Hun orckest was niet minder fraaij en zeer talrijk.

1 Nov. kwamen alle gardes 's voormiddags ten 10 uuren in de wapenen in de beste uniform: de infanterij op de Neude en de cavallerij op het Vreburg. Ten half 11 trokken zij alle na het Starrebosch alsook de artillery, die tedien einde van de Bilt kwam en de stad doorreed. Daar het Zondag was, begaf zig een groote menigte van menschen derwaarts, in verwachting van een koninglijke inspectie te zullen zien; maar dit mislukte. Z. M. trad wel zijn koets in, doch reed de Wittevrouwpoort uit, en deed een toer na Houdringen en Vollenhoven, twee lusthoven boven de Bilt gelegen, en de inspectie wierd gedaan door den Heer Collaer, die Colonel Generaal van het gansche corps gardes was.

2 Nov. wierd de colonade, die door den storm van den 23 Oct. was omver gewaaid en beschadigd, op dezelve plaats voor de Jansstraat neergezet; voorzeker, omdat Z. M. zoude kunnen zien hoe statig hij door dezelve zoude gereeden hebben, wanneer de inhuldiging hadde plaats gehad.

3 Nov. verscheen het eerste koninglijk decreet na 's konings aankomst. Hetzelve was waarlijk voor onze stad van geen gering belang, behelsende dat de vergadering van het Wetgevend Lighaam die den 17en deezer maand moest geopent worden, alhier te Utrecht zoude gehouden worden, en dat derhalve het Secretariaat met al deszelfs aanhorigen vóór dien tijd herwaarts moest zijn overgebracht. Het scheen alsof Z.M. alwat maar eenigzints tot de residentie behoorde, in onze stad wilde gevestigt zien, zelfs ook de Staatsraad en de Ministerieën; want denzelfden avond twee jachten, en

4 Nov. 's morgens vroeg nog 2 andere jachten aangekomen zijnde, waarin alle leden van de Staatsraad, de Ministers en andere Heeren van hooge rang zig bevonden, zo wierd tusschen hen allen met Z.M. op het hotel conferentie gehouden; o.a. wierd gehandelt over de verblijfplaatsen van al die hooge personadieën. Daarna wierden zij allen bij Z.M. op het diner onthaalt, en na het diné vertrokken zij met hunne jachten weer na 's Hage. Dien avond openden de Fransche Operisten hun toneel. Z. M. was er nog niet bij tegenwoordig. Behalven deeze Operisten waren de Hollandsche toneelisten van Bingley ook tot onze stad gekomen, wijl zij zich ook uit al die vermeerdering van inwoonders eenig voordeel voorspeelden. Deeze, met de Operisten overeengekomen zijnde beurtelings alle dagen eene voorstelling te geven, openden hun toneel op

5 Nov. Dienzelfden avond was voor het eerst ten Hove partij, en wel een concert. Veele dames en heeren van den eersten rang waren op hetzelve gevraagt. Het verzoeken aan het Hof geschiedde altijd met gedrukte kaartjes. Dertien dames verschenen er, maar Heeren meer. De tegenwoordig zijnde dames waren meest in het wit satein gekleed, en de Heeren met gekleede rokken, driekante hoeden en zakken in het haar. Die statige visite eindigde even over 9 uuren. Of nu de welvoegelijkheid, die de dames verbiedt bij een heer te visite te gaan, sommige van die achtergeblevenen had weerhouden, willen wij liefst niet

beoordeelen. Immers, wanneer een Koning spreekt, moet alle ingebeelde welvoegelijkheid zwijgen. Evenwel waren die 13 dames, die op het concert waren geweest, die welvoegelijkheid te buiten gegaan; want de Koningin was nog niet gearriveert. H. M. bevond zig nog in Parijs, maar wierd binnen korten tijd ook alhier verwacht; waarom

6 Nov. de eerepoort, die te vergeefs tot de inhuldiging van den Koning op het Vreburg voor de Viesteeg geplaatst was, vandaar wierd weggenomen, en op het midden van het Oudkerkhof weder opgericht, vermits H. M., uit Vrankrijk verwacht wordende, waarschijnlijk dien weg zoude passeeren.

Het overvoeren van goederen uit 's Hage zo met wagens als met Haagsche en Leydsche schuiten ging onophoudelijk voort. Op heden nam de Koning een besluit, dat de gansche koninglijke courantdrukkerij ook alhier gevestigt moest worden. Zelfs de hofleveranciers kwamen tot onze stad over.

7 Nov. Zaterdag, was er weer audientie bij den Koning. Dezelve was weer even luisterrijk en druk door de menigte commissieën, die van buiten kwamen. 's Middags ten 12 uuren kwamen de jagers uit Woerden alhier binnen en ten 2 uuren het 2de battaillon grenadiers uit Amersfoort. Zij waren ontboden om reden dat morgen Zondag een generale revue van alle gardes zoude plaatshebben. 's Avonds vereerde Z. M. voor het eerst de Fransche Operisten met zijne tegenwoordigheid, wel te verstaan, in de bedekte loge. Derhalver Z. M. was er wel tegenwoordig, maar voor niemand zichtbaar. Er waren twee loges getimmert voor aan het toneel; de eerste, het naaste aan het toneel, voor HH. MM. en de tweede voor de heeren van het Hof. De loge voor HH. MM. was van binnen in een geheel buitengewone en tegelijk zeer fraaije smaak opgeschildert en van voren met rood fluweel bekleed met goude galonnen en franjes. Bovendien was er nog een bedekte loge vooraan op het toneel nevens de eerste, waarvan Z. M. bijna altijd gebruik maakte. Wanneer de Koning zig na de schouwburg begaf, was het altijd met twee koetsen, elk met 4 brandende lantaarnen en en een escorte cavallery vooruit. Z. M. was niet binnen getreden, of de musicanten begonnen te speelen, het gordijn wierd geopent en de acteurs kwamen op het toneel. Geduurende het gansche verblijf van Z. M. in den schouwburg moesten de koetsen en ook het escorte de

terugkomst van Z. M. aan den ingang afwachten. De geheele schouwburg was verandert, verbetert en vergroot. Het toneel en het orchest waren vergroot, de decoratieën en het gordijn vernieuwt en de geheele zaal van binnen nieuw opgeschildert. Dit was een van Z. M's. grootste amusementen.

8 Nov. was wel de dag, bepaalt tot de groote revue; dog dezelve had geen plaats, maar wierd opgeschort, uithoofde van de zwaare stortregen tot

9 Nov. Het weder overschoon zijnde, werd de revue gehouden. Wij moeten rondborstig verklaaren, dat onder alle gebeurtenissen en belangrijke vertoningen, die zedert een lange reeks van jaaren op de Neude waren voorgevallen, er geene was geweest, zo statig, zo groot, zo deftig, als deeze koninglijke revue. 's Voormiddags ten half 10 uuren kwamen alle gardes infantery en cavallery in de wapenen en trokken vervolgens allen na de Neude. Aldaar posteerden zij zig, de grenadiers van de Janstraat af, de gansche Neude in het ronde, tot aan de Potterstraat, de jagers van de Potterstraat de Voorstraat op tot aan de Hardebollestraat, de curassiers nevens hen tot aan de Wittevrouwbrug en de artillery, die even te voren van de Bilt was gekomen, op de Wittevrouwstraat. Ten half 12 kwam de Koning met een gevolg, zo brillant, dat de oogen der toeschouwers zich blind staarden op al het goud. Z. M. kwam met den Opperstalmeester, den Grootmaarschalk, en verder groot gevolg van kamerheeren, auditeurs en een groot aantal lakeijen, alles te paard en in volle costuum zeer prachtig uitgedost. Z. M. de Janstraat uitgekomen zijnde, bleef een wijnig stilstaan midden onder de colonade, en liet zijn oog gaan over alle troepes, daarbij zijne tevredenheid te kennen gevende over die onbeschrijfelijke menigte van aanschouwers, die op de Neude en in de huisen tot op de daken tegenwoordig waren. Z. M. was niet gekomen, of alle trommen wierden geroert, en de trompetten en hoornen geblasen, dit was van 24 tamboers, 28 trompetters en 12 hoornblasers. Z. M. inspecteerde eerst de cavallery en artillery en daarna de infantery en jaagers. Geduurende de geheele inspectie liet het schoone corps musicanten zig hooren, genoegzaam onophoudelijk. Vervolgens wierden er eenige manoeuvres verricht, zoveel het bekrompen bestek toeliet. Dit alles afgeloopen zijnde, defileerden zij allen voor Z. M., die zig geposteerd had op het midden van de Neude, eerst de curas-

siers, toen de hussaren en daarna de artillery, alle deeze marscheerende de Voorstraat af midden door de infantery de Vinkenburgsteeg in, vervolgens de grenadiers en eindelijk de jagers, ook dezelve weg neemende. Z. M. verliet de Neude op dezelve wijze van zijne komst met zijn gansche gevolg, zig weder begevende door de Janstraat na zijn hotel. Omtrent 2 uure was deeze plechtigheid geeindigt. De gevallen stortregen van daags te voren had belet dat de revue in het doorweekte terrein van het Starrebosch wierd volbracht.

10 Nov. trokken het 2e battaillon grenadiers en de jagers weer resp. na Amersfoort en Woerden, alsook nog 2 compagnieën curassiers en 2 comp. hussaren na Leyden. De laatstgenoemde, om plaats te maken voor de gardes rijdende artillery, welke op verlangen van Z. M.

11 Nov. van de Bilt binnen kwamen met al hun geschut en verdere ammunitie om binnen de stad verblijf te houden. Op dezen dag arriveerden ook de Koningl. Courantdrukkerij en het Ministerie der Marine met den Minister, den Hr. Verheull; alsook de Hr. Gogel, Minister van Finantie.

12 Nov. kwam het Ministerie van Binnenlandsche zaaken met den Minister, den Hr. Mollerus; alsook het klerkenkantoor van de vergadering van het Wetgevend Lighaam. De courantdrukkerij wierd geplaatst in het huis van den Hr. Van Hees in de Minnebroerstraat, het Ministerie der Marine in dat van den Hr. Falck op het Prekerskerkhof, het Ministerie van Binnenlandsche zaaken in het huis van den Hr. Van Ee ook in de Minnebroerstraat en voor het Klerkenkantoor wierd een kamer ontruimt op het Departementshuis. Door dit een en ander had onze stad weer ruim 130 inwoonders aangewonnen. De leden van het Wetgevend Lighaam begonnen zig ook hier en daar te vertoonen, dog vergenoegden zig bijna allen met gehuurde kamers, daar genoegzaam geen huis te vinden was, dat onbewoont was. En uit die gedwongen noodzakelijkheid haalden de burgers, die kamers verhuurden, voor zig een groot voordeel, daar zij 3 of 400 gulden dorsten te eischen, jazelfs, 600 gulden voor 3 of 4 gemeubileerde kamers. De stad was reets zo vol van nieuwe inwoonders geworden, dat voor het Ministerie van Finanties waarbij meer dan 200 zo hoogere als laagere suppoosten behoorden, geen geschikt lokaal te vinden was. Het eenigste, dat nog in aanmerking kwam,

was het Duitsche huis op het Springweg, hetwelk nog denzelven dag door Z.M. gezamentlijk met den Hr. Gogel in oogenschijn genomen, dog ongelukkig onvoldoende bevonden wierd. Vandaar begaf zig Z.M. na de bloemist Van Lunteren, om de fraaije verzameling van in- en uitlandsche planten te gaan beschouwen. Op deeze wijze verlustigde Z.M. zig dagelijks met het een en ander te gaan bezigtigen. Hieronder behoorde ook voornamelijk het nieuwe paleis, hetwelk telken reise door Z.M. bezocht wierd, daarbij te kennen gevende zijn groot verlangen van hetzelve hoe eer zo beter te kunnen betrekken. Men was toen reets zover gevordert, dat het gebouw, hetwelk voor den Koning zelf moest dienen, was afgewerkt. Men maakte derhalven een begin met hetzelve te meubileeren, hetwelk geschiedde, om het maar met één woord uit te drukken, koninglijk. Litd'anges, tapijten, gordijnen, spiegels, tafels, stoelen, ja alles was nieuw, ten uiterste prachtig en na de nieuwste smaak. Het wierd alles gelevert door een kamerbehanger uit 's Hage, die daartoe was aangezocht.

Wanneer de Koning zig op straat begaf om binnen de stad te blijven, was het altijd in een koets met twee paarden en twee lakeyen achterop en nog een tweede waarin 2 of 3 kamerheeren zat met één lakey achterop, en dan een postillon te paard vooruit: maar wanneer Z.M. zig buiten de stad begaf, waren er 6 paarden voor de koets van Z.M. en 4 voor de tweede. Op deeze wijze deed Z.M.

13 Nov. een toertje na Zeist. Z.M. bezigtigde aldaar het Huis te Zeist, het Broederhuis, de kerk enz. Ten 4 uuren na den middag kwam Z.M. weer terug. Dagelijks vermaakte Z.M. zig in diervoege, en de avondvermakelijkheden waren zodanig ingericht, dat Z.M. alle avonden gelegenheid kon vinden om van dezelve gebruik te maaken. Om hieraan te voldoen was ook dien dag, hoewel Vrijdag, het gewoone Zaterdagsche concert in de Stads Musiekzaal, zijnde deeze verandering goedgevonden om het speelen van de Fransche Operisten op Zaterdag.

14 Nov. was weer de dag van audientie, die gelijk aan de vorigen was.

15 Nov. Alle Zondagen, zoo ook op dezen, en ook op zommige feestdagen wierd er kerkdienst gedaan aan het hotel van den Koning en wel in de beneden middelkamer, alwaar een altaar was opgericht tot het doen van de Mis, hetwelk somtijds door

den Grootaalmoezenier zelf, maar meestentijds door een Onderaalmoesenier verricht wierd. Z.M. was daarbij altijd tegenwoordig. Het branden van de kaarsen op het altaar, hetwelk van buiten konde gezien worden, alsook het kerkgezang deed de voorbijgangers stilstaan, die echter, zig alteveel voor de raamen opeenhopende, door de schildwachten wierden afgekeert. Eveneens vergaderden veele nieuwsgierigen voor de drukkerij in de Minnebroerstraat, vermits, twee drukpersen in de voorkamer geplaatst zijnde, de drukkers aldaar met opene raameu hun werk verrichteden, en wel voor het eerst, want op deeze dag wierd de eerste koninglijke Courant, in Utrecht gedrukt, uitgegeeven.

16 Nov. Daags voor de najaarsvergadering van het Wetgevend Lighaam, begaf Z.M. zig in persoon na de vergadering van Landdrost en Assessoren om te vernemen na de maatregelen, die genomen waren om die hooge vergadering na behoren te ontfangen. Het Bestuur had haare vergadering overgebracht na het voormalig Ridderschapshuis, om haare gewoone vergaderzaal op het Departementshuis (voorheen Statenkamer) voor het Wetgevend Lighaam in te ruimen, hetgeen Z.M. zeer na genoegen was, zowel als al het overige dat Z.M. wierd getoont. De leden van het Wetgevend Lighaam, die nog niet gearriveerd waren, alsook de suppoosten zagen wij den ganschen dag door binnenkoomen, pronkende de een almeer als de ander met hunne equipagieën en livreybedienden. Het openen van de vergadering had de Koning den Hr. Mollerus, Minister van Binnenl. zaaken, opgedragen, weshalven ZExc.

17 Nov. op het daartoe bepaalde uur zig in volle costuum, als repraesenterende Z.M., in een koets van het Hof na het Departementshuis begaf. Nadat alle leden in de vergaderzaal bijeen waren, trad de Minister binnen en opende de vergadering met een gepaste aanspraak, die door den President gratieuselijk beantwoord wierd. Veel plechtigheid had daarbij plaats, doch alleen binnen de Vergaderzaal.

18 Nov. hield de Staatsraad haare eerste zitting. En ten zelvendage kwamen de laatste twee Ministerieën binnen, zijnde die van Oorlog van den Hr. Van Hogendorp en van Buitenlandsche Zaaken van den Hr. Van der Goes. Het Ministerie van Finantie bleef nog in 's Hage, uithoofde dat daartoe nog geen geschikt locaal verkregen was.

Zolang Utrecht gestaan had, had het nooit van eenige grootheden kunnen getuigen, welke met die van dit jaar 1807 te vergelijken waren. In de eerste plaats hadden wij dan binnen onze muren een Koning (nog geen Koningin), een Roomsch koning, als Opperhoofd over onze aloude zeven vereenigde Provintieën, met zijne gansche residentie, en met zijn gansche hofhouding in een daartoe nieuw gebouwt paleis. Vervolgens de Kamerheeren en hooge ambtenaren van het Hof, die allen, ieder voor zig, een huis bewoonden. Dan 's lands Hooge Vergadering, het Wetgevend Lighaam, uit 36 leden bestaande. Zommige van die Heeren hadden nog huisen kunnen verkrijgen, maar de meeste moesten zig op kamers vergenoegen, uitgezondert eenige wijnigen, die door hunne goede vrienden waren ingenomen. Alverders 5 ministerieën (dat van Finantie was nog in 's Hage). Voor de Ministerieën waren bijzondere huisen ingericht, maar de Ministers hadden voor alsnog hun verblijf in eenige vertrekken van de Place Royaal in de Minnebroederstraat, totdat voor hen geschikte locaalen met hunne hooge waardigheid overeenkomende, zouden zijn daargestelt. En laatstelijk de Staatsraad uit 9 leden bestaande; alwelke Heeren, de een meer als de ander, een groot gevolg vrn domestieken bij zig hadden. Dit alles had ten gevolge, dat evenzeer binnen onze muuren zig bevonden, vooreerst, het grootste gedeelte van de gardes, 6 van de 8 compagnieën curassiers en de artillery. Voor al deeze geen genoegzame casernes aanwezig zijnde, zo waren ook eenige burgerhuisen daartoe geemployeert. En de Elèves die ook tot de gardes behoorden, een corps jonge lieden, die tot hoogeren rang wierden opgeleid, waren geplaatst in het huis van Professor Saxe in de Jerusalemsteeg. Ten tweede de de Koninglijke Courantdrukkerij, die uit hoofde van hare verzending door het gansche land veel voordeel aan de Posterij aanbracht. Ten derde het overheerlijk gezelschap Fransche tooneelisten, die om hunne uitstekende hoedanigheden, zo in het zingen als in het speelen, dagelijks veel aanschouwers tot zig trokken. En ten vierde verscheide winkeliers uit 's Hage en elders, die zig alhier hadden neergezet, of om het voordeel, dat zij gewoon waren door hunne leverantieën van het Hof te genieten, of omdat zij door het zozeer floreren van onze stad zig daaruit eenig voordeel voorspelden. Zo woonden bijvoorbeeld de leverantier van de koninglijke ridderordeteekenen op het oude Kerkhof, de coif-

feur der dames op de Gansemarkt, de Hoedenleverancier op de Neude.

Eindelijk kwamen hier bij de menigvuldige divertissementen, die, geen dag uitgezondert, plaatshadden. Als: 's Maandags Concert van liefhebbers in de Muziekzaal; 's Dindags Fransche Comoedie; 's Woensdags aan het Hof, om de andere week bal en concert; 's Donderdags Hollandsche Comoedie; 's Vrijdags Concert en 's Zaterdags weder Fransche Opera. De vermakelijkheden langs de publieke wegen waren evenals in kermistijd. Men zag troepen musicanten, ronsebonsen, hondendansen, lieremannen, liedjeszangsters, Jooden met allerhande koopwaaren, enz. Met een woord: Utrecht was zodanig in inwoonders toegenomen, dat nog huis nog kamer meer te bekomen was. Zo wanneer 's morgens een huurplank aan een of meer kamers wierd aangeslagen, zo was dezelve 's namiddags al weder verdweenen, waardoor gansch niet wijnig huurpenningen verdient werden. Er waren zelfs burgers, die 50 ja 60 gld. 's maands voor een of twee kamers genoten!

Utrechts toestand was gewis voordelig voor al haare ingezetenen, maar inzonderheid ook voor logementhouders, stalmeesters en koetsenverhuurders. Want het af- en aanrijden van rijtuigen met Heeren van het gansche koningrijk, die zig trachteden bij den Koning of aan een der Ministerieën te vervoegen, ging alle dagen voort. De luister en pracht, die zig dagelijks in de stad vertoonde, was onbeschrijvelijk. Utrechts welvaart blonk zoo door het gansche koningrijk dat, hetzij allerhande kostbaarheden, fraaije nieuwmodische kledingen of exquise levensmiddelen, het eelste, dat het land opleverde, van alle kanten na de stad wierd toegezonden. En dit alles ten koste van den Hage. Maar! — niemand onzer stadgenoten was zo dwaas van zig te streelen met een eindeloos genot van al die schitterende voordeelen. Neen! Er kwam altijd dit bij in aanmerking, dat hij, die dit alles bevolen had en uitgewerkt, een Franschman was; en een Franschman werpt dikwijls, hetgeen hij vandaag gebouwt heeft, morgen weer omver. Wat bij de voorvallen van den 27en deezer maand geschiedde, zal ons eenigzints daarvan overtuigen.

(Wordt vervolgd.)

OUDHEIDKUNDE.

GESCHILLEN OVER DE STAD EN VRIJE HEERLIJKHEID GENT EN ERLEKOM.

Een naschrift [1]).

Ofschoon de indruk, dien de lezer zal hebben verkregen van het gedrag van den overste H. des Villates (zoo was zijn ware naam volgens de geschiedenis van het geslacht des Villates door graaf de la Boutetière en A. J. Enschedé), beslist ongunstig zal zijn geweest, zal het verdere verloop der twistzaak tusschen hem en de aangeklaagden, richter Van Loon en secretaris Moorrees, dat mij eerst thans door welwillende medewerking van den Heer Rijksarchivaris in Gelderland, Mr. J. F. Bijleveld te Arnhem, bekend werd, en dat ik rechtvaardigheidshalve verplicht ben mede te deelen, doen zien, dat ook van de zijde der aangeklaagden met oneerlijke middelen gestreden en niet ter goeder trouw gehandeld is.

Het request van des Villates werd voorgelezen op den Landdagzitting van 19 October 1734, waarna door de vergadering de leden Steven van Randwijk, heer van Hoemoet en Gameren, amptman, richter en dijkgraaf des ambts Overbetuwe en Coenraet Pieck, burgemeester van Nijmegen, worden gecommitteerd om den requirant en berigtgever (v. Loon en Moorrees) voor zich te ontbieden, zoo mogelijk te accomodeeren en daarvan ter eerstvolgende Landschapsvergadering verslag te doen aan H. E. Mo.

Het resultaat hunner bemoeiingen werd medegedeeld in de vergadering van 6 Mei 1735, in een rapport dd. 28 April d. a. v.

De aangeklaagden hadden voor een accommodement geëischt, dat de requirant zijne aanklacht zou intrekken of herroepen, wat hij als volkomen onaannemelijk weigerde.

Haar Edelmogenden, blijkbaar ontstemd door de heftigheid waarmede de beschuldigden in hun bericht waren opgetreden en

[1]) Zie: Nav. LIV, blz. 655 vv.; 721 vv.

opmerkzaam gemaakt op de tegenstrijdige getuigenissen, door Jenneken Donk, de hoofdgetuige tegen Moorrees, afgelegd, besloten daarop tegen deze rechtsingang te verleenen, onder verdenking van meineed. Dit geschiedde en Jenneken werd op 22 October deszelfden jaars te Gent gevangengenomen en bewaard „in 's Hove's gevankenisse" te Arnhem. Na herhaaldelijk te zijn verhoord door den commissaris E. J. van Dam in 't bijzijn van den substituutmomber der Landschap, Mr. G. Opten Noorth, werd zij den 24en Julij 1736 veroordeeld „ter oorsaeke deselve (Jen- „neken) ter instantie van Johan Moorees eene verclaeringe onder „eede tegens de waerheid hadde afgegeven, gecondemneert om: „met roeden boven haer hooft gebonden, aen een pael, en heb- „bende op haer borst een geschrift, daerop staat: MEIJNEDIGSTER, „een quartier uirs tentoon gestelt, en vervolgens geconfineert „te worden in het Tuchthuis voor den tijt van ses jaren, en na „die tijt voor al haer leven gebannen, op poene van zwaerdere „straffe". Den 2 Augustus 1742 werd zij uit het tuchthuis ontslagen.

Deze veroordeeling had voor genoemden Moorrees zeer kwade gevolgen. Zij gaf aanleiding tot het instellen van eene vervolging tegen hem wegens omkooping van getuigen, daar volgens extract uit de Landschapsrecessen van 24 Maart 1740 ook Willem Donk en een zekere Jan Kempkens, die op 31 Dec. 1736 ten voordeele van Moorrees getuigd hadden, hunne verklaring voor den Hove hadden herroepen, als te zijn valsch „ten respecte van 't weesentlijke en essentiele". Het eind van de historie was dat genoemde Moorrees bij vonnis van 30 Juli 1740 door het Hof van Gelre veroordeeld werd, omdat hij „gedaagde en beclaagde door het „gelibelleerde factum sig heeft schuldig gemaakt aan subornatie „van getuygen en employ van valse verclaeringen, mitsgaders „aan onwaere beschuldigingen denselven deswegen verclaerende „infaam, eerloos en vervallen van alle charges en digniteyten, „en inhabil om oyt weder eenige te kunnen bekleden, voorts hem „condemnerende om in een apart vertrek in het tugthuys deser „provincie te worden geconfineert en aldaar te verblijven den „tijd van ses agtereenvolgende jaren, om op sijn eygen kosten te „worden verpleegt, of anders met werken de kost te winnen, en „na verloop van deselve ses jaeren hem bannende zijn leven lank „uyt den geheelen furstendom en graafschap, sonder oyt daar

„weder binnen te mogen komen, bij poene dat hij daarinne weder „gevonden wordende aan den lijve zal worden gestraft; den ge„daagde en beclaagde mede condemneerende in de kosten en misen „van de justitie, mitsgaders in de kosten deser procedure tot „taxatie van den Hove."

De veroordeelde onderging zijne hechtenis, doch het Hof stond aan den zoon des gevangenen toe, dat hij zijn vader van tijd tot tijd in het tuchthuis zou mogen komen bezoeken. Den 18 Nov. 1740 werd hem, wegens de toenemende koude, vergund, „om in „de camer, alwaar geconfineert sit, ten sijnen kosten vuyr te „mogen stooken, mits sig daeromtrent met alle omsigtigheid „gedraegende, en dat in cas van de minste nonchalance deese „permissie alsdan weder sal worden ingetrokken." Van deze gelegenheid maakte de geconfineerde gebruik, om met behulp van de instrumenten, welke zijn zoon hem wellicht van tijd tot tijd steelswijze medebracht, te ontsnappen in den nacht van 23 Juli 1741. Hoe? dat weet men niet.

Op die wijze was de Heer van Gent van één zijner tegenstrevers ontslagen. Omtrent den anderen, den richter Van Loon, is mij niets naders bekend geworden, dan dat hij nog den 6 Dec. 1736 een in „decenter termein" gesteld request aan den Hove presenteerde, hetwelk met een ander van H. des Villates op 25 Febr. 1741 door het Hof in handen gesteld werd van den momber der Landschap, om te dienen van consideratie en advies.

Zeker is 't dat deze twistzaak, niettegenstaande de aan het licht gebrachte feiten van zijn onbehoorlijk en onrechtmatig optreden den overste niet in zijn militaire carrière geschaad heeft, daar hij, opgeklommen tot den rang van Luitenant-Generaal in het Statenleger, bevelhebber werd van het kasteel en de vesting Namen. Hij was te Londen geboren, te Nijmegen op 29 Januari 1715 gehuwd met Elisabeth Elsabe barones van Eck van Panthaléon, vrouwe van Gent (ged. te Nijmegen 3 Dec. 1693) en † 8 Sept. 1759. Zij was hem 10 jaar in den dood voorafgegaan (12 Mei 1649).

RED.

Een wonderkind tentoongesteld te Haarlem. — De gemeente-bibliotheek van Haarlem bezit een uiterst zeldzaam en curieus boekje in 12°, en 7 bladzijden groot, welks titel wij

hier weergeven. Het bevat het verhaal van *Grietje Pieters van Brugge*, oud 40 jaar, echtgenoote van *Jan Jansen van Nieupoort*, wever van beroep en wonende te Haarlem in de Gierstraat. Zij had — zwanger zijnde — een valschen eed gedaan en bracht later een afgrijselijk misvormd kind ter wereld. Dit kind, een meisje, dat slechts vier uren leefde, werd door Burgemeesteren en Schepenen gedurende *drie* dagen [1]) tentoongesteld, als een afschrikkend voorbeeld voor andere menschen.

Het boekje [2]) werd door Burgemeesteren in druk uitgegeven, gelijk aan het slot er van wordt medegedeeld. Op stijl en interpunctie is nog al wat aan te merken.

Medeged. door W. P. J. OVERMEER.

Auctie-onkosten. — De volgende notificatie, voorkomende in de *Opr. Haarl. Cour.* van 26 Maart 1669, is wellicht als bijdrage voor de geschiedenis van den boekhandel belangrijk genoeg om ter kennisse te worden gebracht van H.H. Navorschers.

Notificatie.

Een yegelijck werdt by desen bekent ghemaeckt, dat de Achtbaere Heeren die van de Gerechte der Stadt Leyden hebben goet gevonden te consenteeren, toe te staen ende te admitteeren, binnen deselve Stede alle openbaere Auctien van Boecken, sonder onderscheydt, of deselve Boecken Luyden binnen of buyten de voorsz. stadt woonende zijn toebehoorende, ende vermits alle de voorsz. Auctien door de Boeckverkoopers alhier gehouden werden;

---

[1]) *Ekama*, die dit boekje beschrijft in zijn „catalogus van boeken, pamfletten" enz., over de geschiedenis van Haarlem enz., schrijft dat dit kind gedurende *vier* dagen werd tentoongesteld. Dit is blijkbaar eene vergissing.

[2]) Waerachtige Verhalinge van tgene gheschiet is binnen de stadt van Haerlem op den negenden dach van December / hoe dat God zijn groote wonderlijck teeken aldaer gesonden heeft inde geersstraet aen ee[n] schamel wevers mans vrouwe/ hoe sy in doots benouwen was/ ende hoe sy aldaer een wonderlick kint gebaert heeft Sondach te negen ure datter zijn daghen wonderlicker kint van een vrouwe niet geboren en was/ soo den Leser hier wat lesen sal·
Gedruckt tot Haarlem/ by Pieter Claesz, op de Vismart/ Anno 1601.

[Aan het einde], mijn Heeren Burghemeesteren en[de] Schepene[n] hebben dit voorseyde kindeken drie daghen op de aerde laten staen/ omdat alle menschen desen spiegel souden moghen sien/ so datter op eenen dach wel twee duysent menschen waren/ ende daer nae is dat kindeken begraven. De Heeren Burgemeestren hebbe[n] dat selfde stuc in druck doen brengen.

Finis.

sullen deselve over het prepareeren van dien, mitsgaders het formeeren ende drucken van de Catalogus, alsmede het veylen ende verkoopen der Boecken, met het collecteeren van de Koop-Penningen, en het gunt daer aen wyders dependeert, van hare moeyten genieten, op yder Gulden, die voor de verkochte Boecken uitgelooft sal zijn, eene Stuyver vier Penningen, doch soo wanneer de Koop-Penningen voortkomende uyt een Auctie van Boecken, sullen excedeeren de somme van twee duysent Guldens, sullen de Boeckverkoopers alsdan, in plaatse van de voorsz. eene stuyver vier Penningen, ter saecke als vooren, genieten alleenlijck een Stuyver op yder der voorzeyde Guldens, sonder dat verder eenigh Rechte ofte iets meer daer over betaelt sal werden.

Medeged. door W. P. J. OVERMEER.

De Koning-Stadhouder. — De volgende vraag werd eenige maanden geleden aan de Nieuwe Rotterdamsche Courant toegezonden. Aangezien daarop geen antwoord kwam, en ze mij belangrijk voorkomt, herhaal ik ze hier.

Volgens Nagtglas, Levensberichten van Zeeuwen, 2e deel, blz. 261, ‚zou door graaf Willem Adriaan van Nassau-Odijk in 1699 aan de Staten van Zeeland het voorstel zijn gedaan, voor Willem III op het Abdij-plein te Middelburg een metalen standbeeld op te richten; en zou dit plan *reeds een begin van uitvoering hebben gekregen*. Wat is hiervan bekend?

v. L.

Spirito Santo. — Onder dezen naam komt eene kelkvormige bloem voor in een lied, — op muziek gebracht vers, van Carl Löwe.

Welke bloem wordt daarmede bedoeld?

E. LAURILLARD.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

De Kasteelen
ALDENGHOOR en TASSIGNY,
in verband met het geslacht *VAN DEN BOETZELAER*.

door J. W. des Tombe.

I.

De Heer A. J. van der Aa geeft in zijn Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden in voce Goor (Alden-) een korte beschrijving van dit kasteel, gelegen in het vroegere graafschap Horn, onder de gemeente Haelen, nabij Roermond, en nu tot Nederlandsch-Limburg behoorende. Hij vertelt dat het kasteel voor meer dan drie eeuwen aan het geslacht Van den Boetzelaer toebehoorde en toenmaals versterkt en met zware torens op de hoeken voorzien was. In den dertigjarigen oorlog zou het veel te lijden hebben gehad en meermalen belegerd zijn geweest, waardoor het gedeeltelijk verwoest werd. Alleen de grachten en één der torens bleven van het oude kasteel over, en dat die ééne toren het lot der anderen niet deelde, dankt hij aan het heldhaftig gedrag eener freule Van den Boetzelaer, die, toen een zweedsch leger het kasteel belegerde en reeds een deel er van had vermeesterd, zich met haar kamerjuffrouwen in dien toren terugtrok en dezen zoo heldhaftig verdedigde, dat de zweedsche bevelhebber de belegering staakte, beloofde het kasteel verder te sparen en aan die kloeke vrouwen een vrijgeleide gaf.

De Heer van der Aa laat hierop volgen dat tusschen 1628 en 1629 het kasteel door de familie Van den Boetzelaer aan den Baron Lambert de Keverberg verkocht werd, in wiens geslacht het tot op onze dagen bleef.

Het is te bejammeren dat het verhaal van deze heldhaftige freule zoo onvolledig is, wij zouden zoo gaarne iets meer van haar vernemen, haar voornaam willen kennen of het jaar, waarin de belegering van Aldenghoor plaatshad, willen weten. Bij ge-

brek aan deze gegevens zou de schrijver ons verplicht hebben met de bron te noemen, waaruit hij zijn verhaal geput heeft; nu blijft de aanwijzing van deze kloeke dame in de genealogie van haar geslacht voor ons slechts een gissing.

Wat de Heer van der Aa ons mededeelt omtrent den verkoop van Aldenghoor is niet geheel juist, in deze bladzijden wil ik eenige bizonderheden van dat kasteel vermelden, waaruit de onjuiste voorstelling in het woordenboek aan het licht zal komen. Hieraan wensch ik vast te knoopen een fragment der genealogie Van den Boetzelaer, en wel van dien tak dier familie, die genoemd kasteel in leen heeft gehad en zich later in Luxemburg heeft gevestigd en aldaar de heerlijkheden Tassigny en Sapogne tot in de laatste helft der zeventiende eeuw bezeten heeft.

De gegevens, mij verstrekt uit het archief van het kasteel Aldenghoor, zijn aldaar naar de origineele acten afgeschreven door den Heer A. F. van Beurden te Roermond, die mij mededeelde dat de Nederlandsche Regeering wellicht er toe zal overgaan om dit archief aan te koopen. Het zal dus misschien binnenkort in het Algemeen Rijksarchief ter verdere bestudeering bereikbaar zijn.

Het geslacht Van den Boetzelaer, alhoewel nu geheel en al Nederlandsch geworden, is oorspronkelijk uit Kleef afkomstig, alwaar het stamslot de Boetzelaer [1]) te vinden is. Behalve dit slot, met zijn gerechten, behoorden vele heerlijkheden, zoo wel in Kleefsland als daarbuiten, aan dat geslacht, terwijl de opvolgende heeren, meerendeels als ridders vermeld, den Graaf (later Hertog) van Kleef in vele omstandigheden als zegslieden of met het zwaard bijstonden. Niet altijd was de verhouding tusschen de Heeren Van den Boetzelaer en den landsheer echter even goed, dit leert ons Heer Rutger, ridder, Heer van den Boetzelaer, in de geschiedenis van zijn tijd als een beroemd krijgsman genoemd [2]). Het was een lastig heer en naar wij vermoeden eenigszins kort aangebonden; in 1361 had hij oneenigheid met de

---

[1]) Het stamslot Boitslar, Botzelaer of Boetzelaer lag ten Z.O. van Calkar, in het kerspel Appeldorn, richterampt en kreis Cleva. Ook in Munster is een riddergoed Botzlar (Kindlinger, Münst. Beiträge), dit heeft met het geslacht dat wij noemen, m.i. niet te maken.

[2]) Slichtenhorst p. 161.

stad Calkar [1]; hierin doet Johan, Graaf van Kleef uitspraak [2]. Later is hij betrokken in een kwestie met den Aartsbisschop van Keulen, die hem gevangen neemt en uit het ambtmanschap van Aspel en Rees ontzet, waartoe hij, naar het schijnt, door den Aartsbisschop benoemd was. [3] Cuno, Aartsbisschop van Trier, brengt 1381 een zoen tot stand tusschen Keulen en Kleef, waarbij de veede opgeheven wordt en de gevangenen wederzijds gelost worden, alleen Rutger wordt hiervan uitgesloten [4]; de Graaf van Kleef handelt over zijn loslating [5]. Niet recht duidelijk is ons Rutgers houding; uit deze aanteekeningen zou men opmaken dat hij aan de zijde van den Graaf staat, hiertegenover bericht ons het archief van Wissel en Grieth, dat 8 Juli 1376 Johan von Grieth, namens den Graaf oerveede zweren moet aan den Aartsbisschop, aan het Aartsstift, aan den toenmaligen ambtman van Aspel, Rutger van Boetzelar, aan diens zoon Wessel en aan de stad Rees [6]. Hoe het ook zij, Rutger schreef een „Clagschriff" aan den Aartsbisschop over zijn ontzetting uit het ambtmanschap van Aspel en Rees, en over de schade aan zijn kasteel toegebracht, waarvan wij een ongedateerde copie vinden in het archief der familie Van Boetzelaer, maar of dit succes gehad heeft, leert ons de geschiedenis niet.

Ook met zijn zoon Wessel leeft hij in onmin en wederom moet de Graaf zijn twistzieken veldoverste bijstaan; de uitspraak, die deze in het geschil tusschen vader en zoon doet, luidt: Wessel en zijn moeder [7] zullen houden de goederen in de Betuwe, de drie hoeven aan de Clapheck [8], alles wat ligt aan gene zijde van het wald, dat Udem is, de tienden van Keijst en 't goed bij

[1]) Dr. R. Scholten Beiträge zur Geschichte von Wissel und Grieth p. 193.

[2]) Boetzelaers-archief.

[3]) „Rutger Bôtzlar's bestellung von Churfürst von Cöln wegen dat ampt Aspel", Boetz. Arch.

[4]) Boetz. Arch.

[5]) M. S. genealogie v. Boetzelaer door Bn. v. Spaen, Arch. Hoogen Raad van adel.

[6]) Dr. R. Scholten, Wissel & Grieth p. 151.

[7]) Elijsabeth von Bijlandt, „Copie heijrathsbrief zwisschen Rutger v. d. Botzlar ind Elijsabeth von Bijland, tochter Dircks, Ritters. In de genealogie v. Bijlandt, jaarb. Ned. Adel, 1891 komt zij niet voor. Beekman, Beschrijving v. d. Stad en Baronnie v. Asperen, noemt haar. — Boetz. Arch.

[8]) Rutger houdt van den Graaf te leen drie goederen, aan de Clapheck bij Roederbroek — M.S. v. Spaen.

Langendonck, dat Sander van Eijl gewonnen heeft; wanneer de zoon op den Boetzelaer komt, zal de vader hem eten en drinken geven, met 2 knechten en 3 paarden; zij zullen elkaar geen schade toebrengen [1]).

Ten slotte kreeg Rutger het aan den stok met den Graaf zelf en deze twist liep voor hem slecht af. In 1393 had Willem van Diepenbroick Adolf van Zuijdkamen [2]), natuurlijken zoon uit het geslacht van der Marck, raad en rentmeester van den Graaf van Kleef verslagen; hierbij had Heer Rutger van den Boetzelaer „paard en zwaard" geleend. Graaf Adolf liet Rutger dagen voor het hoog gericht te Aldencalkar om zich te „purgeeren." Deze verscheen echter niet en werd bij verstek veroordeeld en „citirt in 14 nachten als ein gefangen to Cleve (te) komen". Dit vonnis beviel den Heer Rutger niet, hij verzet zich tegen de handdadigen en rançonneert het platteland; Graaf Adolf liet nu den Boetzelaer door Adolf van Wijlich belegeren, die de veste in 1396 innam en Heer Rutger gevangennam. Deze moest bij verdrag den Boetzelaer met het geschut, dat daarop was, den Graaf in eigendom geven en zich als een gevangene van dezen beschouwen [3]).

Deze gevangenschap duurde niet lang; reeds het volgend jaar, 1397, noemt de Graaf hem zijn vriend en goeman, bij het verdrag dat hij met zijn broeder Diderick, Graaf van der Marck, wegens de wederzijdsche krijgsgevangenen sloot. [4]) Maar duurde de gevangenschap ook kort, zijn kasteel kreeg hij niet terug, dit werd op Zondag in de vasten 1397 aan zijn zoon Wessel geschonken [5]), maar onder uitdrukkelijke bepaling dat dit slechts uit genade van den Hertog was en daarenboven onder andere niet genoemde voorwaarden. Wessel verkreeg van den landsheer het ambt van opperschenker van Kleef, waarvoor hij in 1417 de helft van 2 hoeven land in leen krijgt [6]), waarschijnlijk boudeerde ook hij den Hertog, wij lezen namelijk later, dat hij dit ambt wel (in

---

1) 1395 M.S. van Spaen.

2) van Zuijdkamen, de Suijdkamer, zie ook bij Dr. Scholten „die Stadt Cleve".

3) Uit het Boetz. Arch., ook gedeeltelijk bij v. Spaen. M.S. gen.

4) Teschenmacker. Ann. Cliv. „tot onsen hebben wij Adolph, Greve van Cleve, geset onsen vriend Rutger van den Boutzelar".

5) Boetz. Arch.

6) Idem; dit ambt bleef eeuwen lang erfelijk in het geslacht v. Boetzelaer.

naam) verkregen had, maar dat hij uit „onwille" nooit daarvan in possessie gekomen is.

Na Wessel's dood in 1439 werd er een magescheid opgemaakt tusschen zijn echtgenoote Lutgard van Rechteren genaamd van Heeckeren [1]) en hare kinders. In dit stuk wordt vermeld dat de Hertog het slot Boetzelaer van wijlen Heer Rutger gewonnen heeft en hetzelve uit genade aan zijn zoon Wessel heeft gegeven, maar dewijl Wessel verscheidene kinders heeft, zoo vergunt hij dit magescheid op te maken en zal hij het zelf mede bezegelen. [2]) Tevens verklaart de Hertog in dit stuk dat hij ieder der gebroeders Rutger, Sweder [3]), Johan [5]) en Diderik met de hun toegedachte goederen in het bizonder beleent, tot een achtermanleen en met mansleenrechten; Rutger verkrijgt den Boetzelaer.

Het zou te wijdloopig worden om bij ieder dezer gebroeders afzonderlijk stil te staan; voor ons doel kunnen wij volstaan met den oudsten hunner, Heer Rutger van den Boetzelaar, te vermelden.

Toen deze in 1439 den Boetzelaer verkreeg, waarbij waarschijnlijk ook het erfschenkerschap van Kleef gevoegd was, [4]) vinden wij hem reeds als gehuwd vermeld en wel met de rijke erfdochter van Langerack en Asperen. In 1433 werd een magescheid opgemaakt tusschen Rutger van den Boetzelaer en zijn vrouw Elburg van Langerack, met haar vader Heer Johan van

---

[1]) Wessel van den Boetzelaer had van Robbert van Appeltern, zijn overgrootvader geërfd de kerkegift van Winssen. Frederik van Hekeren, geheten van Rechteren versoekt sijn lieven en gemijnden swager Wessel v. d. B., deze aan een zekeren pastoor te vergeven — 2 brieven zonder datum, Boetz. Arch. — Wessel was eerst gehuwd met Bata van Gemen, dit huwelijk is kinderloos; magescheid St. Jacob 1390, hierin worden genoemd Herman v. Ghemen, Hr. v. Anholt en Elborch (van Zuylen van Anholt) sijn wijff, vader en moeder, en Gijsbert v. Batenborch en Margriet sijn wijff, broeder en zuster van Bata. — Boetz. Arch.

[2]) Idem ook in M.S. Van Spaen.

[3]) Sweder en Johan van den B. doen in 1440 een verzoek aan den Aartsbisschop v. Keulen om schadeloosstelling voor verliezen, veroorzaakt door het inbeslag nemen van het huis Boetzelaar door den graaf v. Kleef; zij beroepen zich op de goede diensten door hun grootvader Rutger indertijd aan den Bisschop bewezen. 3 brieven, Boetz. Arch.

[4] Evenals zijn vader Wessel komt hij niet in 't bezit, dit zegt de Hertog bij de beleening van dit ambt aan zijn zoon Sweder.

Langerack, ridder wegens de nalatenschap van haar moeder Elburg (van Polanen, vrouwe van Half-Asperen) en wegens het slot en de stad Asperen. De heerlijkheden Langerack en Goudriaen zullen aan Rutger komen na Heer Johan's dood, en behoudens den lijftocht aan diens tweede vrouw [1]. Rutger komt echter dadelijk in het bezit van Asperen [2]. Hr. Johan van Langerack schijnt 6 April 1439 dezer wereld overleden te zijn, Hertog Philips van Bourgondien verlijt op dien datum „Elburgh van Langerack met Rutger van den Boetzelaer, haren gerechten man en voogd, met het huis Langerack met 12 morgen land en met den windmolen, haar aanbestorven en aangekomen bij dode van Jan van Langerack, te houden tot een rechten erfleen" [3], tevens beleent hij haar en haar man met den Huize en Hofstede tot Langenstein met 24 morgen land, gelegen in Langerack, met de gerechte helft van den Nieuwpoort, met het gerecht en heerlijkheid, hoog en laag. [4] In het volgend jaar 1440 koopt Rutger van zijn nicht Verne van Eijl de Wierhorst (Wijenhorst), bij Nijckercken, Kreis Geldern [5] en eindelijk wordt hij in 1445 door den Hertog van Kleef beleend „met alsulcke leenen als wijlen sijn broeders Sweder en Johan van den Boetzelaer van sijn vader te houden plachten" en in Kleef gelegen waren, namelijk den Hof to Börgel, enz. [6].

[1] Van Spaen noemt haar Agnes van Almis, wellicht was zij met de magescheidsbepalingen niet tevreden of leefde zij in onmin met haar stiefdochter, ik vind namelijk een attestatie van schout en burgemeesteren van Nijpoort, verklarende dat in 1438 „Agnesse van Langerack, Heer Jans wijff, eenige brieven met segelen in 't vijer gesmeten heeft" — Boetz. Arch.

[2] M.S. Spaen; 22 Febr. $14\frac{40}{41}$ beleent Hertog Philips (bij vernieuwing?) Elburgh v. Langerack met het Slot Asperen, berkhot en boomgaard en met de helft van de heerlijkheid van Asperen met wat daartoe behoort. Reg. Philips A, vervolg op v. Mieris p. 22. Jonkvr. Elb. v. L maakt haren echtgenoot het voorstaande in lijftocht — 2 Sept. 1450 — Reg. Principium onder Zuid-Holland, vervolg op v. Mieris p. 70.

[3] Regr. Philippus A cas G fo. 114vo. ie ook Onsterfelijke leenen fo. 520, Langerack bleef tot 1634 in de Boetzelaers en werd later wederom door hen aangekocht, ± tot 1810.

[4] Regr. alsvoren fo. 115.

[5] Leenactenboeken Hertogd. Gelre. Overkwartier p. 12.

[6] Boetz. Arch. Deze goedereu waren eerst op zijn broeder Dirk verstorven in 1447, maar in 1451 werd een nieuw magescheid opgemaakt tusschen Rutger en Dirk over de nalatenschap hunner moeder en twee broeders. M.S. v. Spaen.

Als wij nu deze lijst van goederen recapituleeren, komen wij tot de slotsom dat Heer Rutger van den Boetzelaer, Ridder, [1]) een vermogend man geweest is, en zoowel in Kleefsland als in Holland een man van aanzien en gewicht. In Kleef ging hij echter nog altijd gedrukt onder de straf, die door zijn twistzieken grootvader aan zijn geslacht was nagelaten. De Hertog bleef het huis Boetzelaer als een open huis en manleen van zich zelf beschouwen, hij herhaalt in 1457 nogmaals dat Rutger den Boetzelaer het slechts in bewaring voor hem hield. Ik vermoed echter dat Rutger den druk van die straf niet te veel heeft gevoeld; de groote goederen die zijn vrouw geerfd had, maakten hem los van Kleef en hechtten hem vast aan de grafelijkheid van Holland; hij werd een aanzienlijk edelman van het huis van Bourgondien. En dat deze positie en de nieuw verkregen goederen zwaar opwogen tegen het erfschenkerschap van Kleef en de Kleefsche leenen, zal ons later blijken, toen zijn zoon Wessel, afziende van zijn eerstgeboorterecht, voor zich de Hollandsche leenen behield en aan zijn jongeren broeder de Kleefsche overliet. Het geslacht Van den Boetzelaer verkreeg door Rutger vasten voet in Nederland, vele zijner nakomelingen hebben in dat land gewichtige betrekkingen bekleed en het aanzien van den naam verhoogd en nog bloeit de oude stam, in 1433 uit Kleefsland overgeplant, in vollen luister in ons vaderland. Allen, die nu den naam Van Boetzelaer dragen, kunnen Heer Rutger van den Boetzelaer tot hun directen voorvader rekenen.

Het einde van Heer Rutger was treurig. Zooals ik reeds mededeelde, was Elburg van Langerack door haar moeder erfgename van half Asperen, de wederhelft behoorde aan Jenne van Rechteren van Voorst, vrouwe van Half-Asperen [2]) dochter van Frederik en Belia (volgens andere Cunigunda) van Polanen. Jenne was gehuwd met Arend Pieck van Beesde, die Rutger het bezit van de hem toegevallen helft van Asperen betwistte, niettegenstaande hij op 2 Sept. 1450 afstand had gedaan van zijn aanspraken op het slot en huis tot Asperen, Waardenborch geheeten, en van de helft van de heerlijkheid, steden en 's lands van Aspe-

[1]) Rutger werd in 1452 door Hertog Philips v. Bourgondiën in den zoogenaamden Gentschen oorlog tot Ridder geslagen; zie ook Wagenaar IV p. 38.

[2]) Reeds Elburg's zoon Wessel kreeg Asperen in zijn geheel, 1484, zie Wagenaar IV p. 184.

ren [1]). In de veete, die hieruit tusschen de families ontstond, deelde volgens het gebruik dier tijden alle leden en zoo werd door een neef van Arend Pieck, Willem van Bueren geheeten, een aanslag op Asperen gedaan, waarbij Rutger van den Boetzelaer doodgeschoten werd. De moordenaar werd daarvoor in 1460 te 's Gravenhage onthoofd. [2]) Rutger werd in de kerk te Asperen begraven. Zijn weduwe overleefde hem vele jaren; op 4 Sept. 1466 geeft de Hertog haar vrijheid om ook haar jongere kinderen uit de leengoederen te mogen bezorgen [3]); in 1479 vinden wij een testament vermeld, „wahrein bij levenstijt Elborch, wedue van „den Bötzlar, vrou tot Asperen ende tot Langerack ende Niepoort, „ure goederen overgift aen Wessel ure sohn" [4]).

Dit testament werd 6 Febr. $14\frac{81}{82}$ in de grafelijke registers geregistreerd, „verdrag ten jare 1479 door vrouwe Elburg enz. met haren oudsten zoon Wessel en hare andere kinderen gemaakt, omtrent de verdeeling, die zij zoude achterlaten [5]). Nogmaals testeert zij in 1483; zij schenkt een huis aan het klooster Hagenbusch [6]), bij Xanten in Kleef en verzoekt in dat klooster te worden begraven. [7])

Zeer waarschijnlijk bereikte zij een hoogen ouderdom. Toch vermoed ik dat zij niet zoo bejaard geworden is als Beekman ons in zijn beschrijving van Asperen wel wil doen gelooven, als hij vermeldt dat Elburg van Langerack in 1401 de groote kerk te Asperen stichtte, gelijk een op den muur dier kerk aangebracht versje zou doen vermoeden. Dit versje:

In 'tjaar een duizend
Vier honderd en een,
Leed Vrouw Elburg
Den eersten Steen.

zal eerder op Elburg's moeder, eveneens Elburg (van Polanen) genaamd, toepasselijk zijn.

[1]) Perk. Regr. Principium onder Zuid-Holland, vervolg op van Mieris p. 69.
[2]) Zie Gouthouven, ook bij Beekman „Asperen".
[3]) Regr. Carolus A. vervolg op v. Mieris p. 139.
[4]) Boetz. Arch.
[5]) Perk. Regr. Maria — Maximiliaen — onder Arckel, vervolg op v. Mieris p. 183, ook in Boetz. Arch.
[6]) Dr. R. Scholten, die Stadt Cleve, p. 156, noot.
[7]) Boetz. Arch.

Twaalf kinderen zijn uit haar echtverbintenis met Rutger geboren, of liever gezegd twaalf kinderen zijn ons met namen genoemd. De oudste zoon Johan vinden wij het eerst vermeld in 1457, toen hij met zijn vader en met zijn broeder Wessel een rente verkoopt aan Johan van Vorden [1]); door Keppel werd hij beleend met Angemende en Zeddam, maar transporteert deze goederen in 1491 op zijn broeder Wessel [2]). Na den gewelddadigen dood van zijn vader werd hem de Boetzelaer verlijt, waarop in 1461 een zoenbrief bezegeld werd door Johan, Hertog van Kleef en Johan van den Boetzelaer, oudsten zoon van Heer Rutger v. d. B., waarbij een regeling gemaakt wordt omtrent het huis de Boetzelaer [3]). Nog in 1466 ontmoeten wij Johan, als hij den Hertog van Gelre ontzegt, maar kort hierop in 1469 is hij, blijkbaar zonder kinderen na te laten, overleden en wordt zijn broeder Wessel met het voorvaderlijk stamslot beleend. [4])

Wessel was reeds door zijn huwelijk met Judith Moll van Ledtberg, heer van Dorn en St. Ulrichskapelle [5]); zijn broeder Johan transporteerde hem Angemende en Zeddam en na den dood van dien broeder vervielen op hem de Kleefsche leenen met den Boetzelaer. Hij zag echter vermoedelijk meer toekomst in eene verhouding tot den machtigen Hertog van Bourgondien dan in die als leenman van den Hertog van Kleef. Dit zal wel reden zijn geweest waarom in 1471 en in 1474 verdragen tot stand kwamen en in eerstgenoemd jaartal „ein scheidbrieff" werd opgemaakt tusschen „den bruderen Wessel und Sweer, wahr in ahn den jungsten bruder Sweer dat huijs to Botzlar ten deil fell" [6]). Dit magescheid werd bezegeld door Heer Johan van Alphen, Ridder, Dirk van den Boetzelaer en Helmich Bentinck. Deze verdragen werden later bekrachtigd door het testament van Elburg van Langerack in 1479 opgemaakt, waarbij zij reeds bij haar leven (bij levenstijt) haar goederen aan haar zoon Wessel overdraagt. Wessels nakomelingen bleven in het bezit van Asperen en Langerack, wat het eerste goed aanbelangt, behou-

---

1) M.S. van Spaen.
2) M.S. van Spaen.
3) Boetz. Arch.
4) M.S. van Spaen.
5) Wessel van den Botzlar, Soon, tot Dorn en Sint Ulrichs-capelle, Boetz. Arch.
6) Boetz. Arch.

dens enkele hiaten, tot aan den aanvang van de negentiende eeuw.

Wij zullen echter dezen oudsten tak der Boetzelaers vaarwel zeggen en met Sweder wederkeeren tot den burg de Boetzelaer, die hem in 1471 was toebedeeld; in 1481 werd hij beleend met het erfschenkersambt en in 1482 met de Kleefsche goederen. [1]) Dat aan hem als den jongeren zoon de oude vaderlijke familiegoederen werden toegewezen, is een feit, dat waarschijnlijk niet veel in onze leenregisters zal voorkomen. Het bewijst ons echter dat de waarde dier bezittingen achterstond bij de goederen van Asperen enz.; wij zien ten minste Wessel niet voor zoo belangeloos aan, dat hij zijn eerstgeboorterecht, als weleer Ezau, voor een schotel linzen aan zijn jongeren broeder zou overdoen.

In 1483 erfde Zweder van zijn oom Dirk van den Boetzelaer [2]) en toen 21 Juli 1492 zijn broeder Wessel overleed, werd hij tot voogd over diens kinderen benoemd. Hij moest in deze kwaliteit op het kasteel Asperen wonen en verkreeg hiervoor vele voordeelen, inkomsten en tienden, maar moest daartegenover zijn pupillen onderhouden en een rentmeester aanstellen en bekostigen; deze overeenkomst werd voor den tijd van acht jaren gesloten. [3])

Sweder testeerde 30 Juni 1505; hij noemt in deze acte twee kinders: Dirk en Eijlbrech (Elburg) en een bastaardzoon Thijske, die priester worden moet [4]). Hij was gehuwd met Hadewich van der Schulenborch [5]), vrouwe van Ter Möllen of ter Meulen [6]) dochter van Dirk en Henrica van Kuinre. Hadewich leefde nog in 1525, toen zij met haren zoon Dirk aanwezig was bij het opmaken der huwelijksche voorwaarden van haar dochter Elburg met Dirk van Wijlich, Heer van Driesfort en erfhof-

---

[1]) Boetz. Arch., Sweder erfschenck ad vitam, zie ook noot ([4]) p. (27).

[2]) Idem.

[4]) Boetz. Arch.

[5]) Idem.

[5]) M.S. van Spaen.

[6]) Ter Möllen of Meulen in de marke Hulsen, kerspel Hellendoorn, later ook Schulenborg genaamd. Van den Hof, Ter Moilen, Moelen, Meulen, bij Nijkercken, Geldern, kan hier geen sprake zijn, deze behoorde in dien tijd aan de geslachten van Eijl en van Bodtbergen—Leenactenbocken, Overkwartier, p. 10, daarenboven blijkt dat de kleinzoon vau Hadewich, Johan v. d. Boetzelaar, in 1554 zitting had in de ridderschap van Overijssel, waarschijnlijk wegens dit goed, M.S. van Spaen.

meester van Kleef. [1]) Sweder schijnt kort na het opmaken zijner testamentaire dispositiën overleden te zijn (1505), hij werd te Marienboom [2]) begraven met 8 kwartieren, die van Spaen in dat klooster afschreef, maar waartegen ik bedenking heb, zij luiden:

Boetzelaar	Schuilenborch
Rechteren	Kuinre
Bijlandt	N.N. (12 ruiten, 5, 4 en 3 geplaatst)
Groesbeek	N.N. (3 kepers)

als wij echter de afstamming van Sweder nog eens memoreeren, zouden wij de Boetzelaers-kwartieren aldus willen schrijven:

Boetzelaer
Langerack
Rechteren
Polanen

Zooals van Spaen ze opgeeft, zijn de kwartieren toepasselijk op een oudere generatie dan waartoe Sweder behoorde. Nu komt het wel meer voor dat uit persoonlijke ijdelheid een generatie uit een kwartierstaat wordt weggemoffeld [3]), dit was echter alleen toepasselijk daar, waar een mesaillance of minder voornaam huwelijk den kwartierstaat zou bedorven hebben. In dit geval kan hiervan geen sprake zijn.

II.

Met Dirk Swederszoon komen wij op het uitgangspunt van dit opstel, op het kasteel Aldenghoor, maar alvorens het verband aan te toonen tusschen dit kasteel en de Van Boetzelaers, wensch ik eerst eenige oogenblikken stil te staan bij de eigenaars, die vroeger dan deze familie Aldenghoor bezeten hebben, en wel voornamelijk bij het geslacht Van Goor. In hoeverre er verband bestaat tusschen den naam van het kasteel en het geslacht, kan ik niet zeggen; het stamslot der Van Goor's lag meer op Venlo aan, terwijl Aldenghoor onder de gemeente Haelen bij Roermond gelegen is. Van den burcht Goor kan men nog eeniger-

[1]) Marienbaum, bregittenklooster bij Calkar, Dr. Scholten, die Stadt Cleve, o. a. p. 136—138; zie ook Bedbur.

[2]) M.S. van Spaen.

[3]) Zie over „verdachte kwartierstaten" een voorbeeld, dat ik aanhaalde in mijn artikel van Zuylen van Natewisch in een vroegeren jaargang van De Navorscher (LIII p. 388).

mate de plaats aanwijzen, waar deze eenmaal stond, en wel door de grachten, die er omheen lagen.

De eerste Van Goor (Goir, Ghoor), dien wij ontmoeten, is Daniel, die gehuwd zou zijn geweest met Catharina van Aemstel van Mierlo; zijn zoon Arnold huwde Christina Gillisdr. van den Weijer [1]). Uit dezen echt werd Daniel van Goor geboren, die 10 Juni 1428 een ruil of erfwissel aanging, waarbij hij het kasteel Aldenghoor verkreeg.

Dit kasteel was in de 14e eeuw het eigendom der Van Bongarts, een wijdvertakte familie uit die streken. Het wordt in deze acte beschreven als „den Hoff over Mase gelegen, in het land van Horne, to Halen, geheischen ten Alden Ghoere, mit land, bemden, weiden, broecken, cijnsen, pachten en keurmeden". Daniel verklaart te ruilen met Willem van Bongart en geeft dezen tegen Aldenghoor „sijnen hoff, lant, bemden en broecken te Ophoven [2]), in den lande van Borne, met pachten, cijns en keurmeden und wijsgelden" [3]). Aldenghoor was dus een leen van Horn en Ophoven van den Heer van Borne, Graaf van Meurs. Nu trof het bij dezen ruil dat Frederik, Graaf van Meurs en Sarwerde heer van Borne en tevens pandheer (momber) van Horn was, zoo kon hij beide acten tegelijk verheffen.

„Wir Frederick, Greve to Moerse ind zu Sarwerden, Here des lands van Borne ind Mombre des lants van Hoerne, doin kont allen luden, overmits desen brieff, dat vur uns ind zwee unser mannen unser herrlichkeit Horne, mit namen Johan van Wilre ind Lambert Pijl van Swalmen, komen ind verschenen is

[1]) Archief van Aldenghoor. — Goor voert 3 roode jachthoorns op goud.

[2]) Te Ophoven nabij Maeseijk bestond een leenbank „cours censale", de Boetzelaersbank geheeten, vroeger (Nav. XXIV p. 602) was hieromtrent een vraag geplaatst, die ik, aangezien hierop geen antwoord was ingekomen, in het Maandblad „de Nederl. Leeuw" herhaalde. Het antwoord, dat A. F. van Beurden te Roermond hierop gaf, is in alle opzichten aannemelijk. Hij betoogt dat in het graafschap Horn, waartoe Aldenghoor behoorde, meerdere leenbanken waren, o.a. te Pol bij Wassem en op den Koppelberg te Dieteren. De Boetzelaers, eigenaars van Aldenghoor en van een groote hoeve lands onder Ophoven, waren de grootste grondbezitters en leenmannen van Horn, en hebben waarschijnlijk door dit overwicht hun naam gehecht aan de leenbank, die onder hun goederen ressorteerde. De leenbanken zijn evenals de meeste heerlijke rechten onder de fransche revolutie opgeheven; zie Ned. Leeuw XXII, 125, 255.

[3]) Aldenghoor Archief.

Wilhelm van den Bongarde indt bekent dat hij mit guden vurbedachten sinnen eijnen erfwissel hait angegangen ind gedain mit Daniel van Ghoir, also dat derselven Daniel van Ghoir van nu voirt haven en behelde sall den Hoff zu Alden Ghoer, mit allen sijnen toebehooren ind vunftzeehen, malder, rogge, erfpachten in den kerspel van Roggel [1]), als umb den Hoff zu Ophoven, borg van Sittart gelegen, in unsen lande van Borne, mit all sijnen toebehoeren, soo wie die voirschreve Daniel bis up datum deses brieffs denselven hoff to leen gehalden hait van uns in unser herrlichkeit Borne. Ind hait der vurschreve Willem die 15 malden rogge erffpachten uns in unse hant mit hande ind mit monde opgedragen ind sich ind sijne erven da van unterft, in 't voirt flelich gebeden den vurschreven Daniel van Ghoir damit to belehnen, dat wir gedain, behelthisse uns ind unser erven ind unser Herrlichkeit von Hoerne uns recht ind in allige sijns guden rechte. Gegeven int jaer ons Heren 1428, naesten Saturdagh nae St. Johansdach collatio!" [2])

Daniel van Goor was gehuwd met Gertrud van Caldenbroek Alertsdr.; in 1414 ontving zij van haar vader het huis te Caldenbroek, behoudelijk den lijftocht harer moeder Lijsbet, Daniel van Goor verhief dit goed ao. 1435 [3]). Uit dit huwelijk zijn ons vier kinderen bekend, 2 dochters, 1o Johanna, die Godert van Bocholtz huwde [4]), 2o Catharina, echtgenoote van Gerard Haecx in der Heggen; 2 zoons, 1o Alert, die in 1442 van zijn moeder het leen Caldenbroek erfde en wiens nakomelingen in de Geldersche leenregisters [5]) vermeld zijn, en 2o Arnold van Goor, die van zijn vader het kasteel Aldenghoor heeft ontvangen. Hij schijnt het huis gedeeltelijk opgebouwd te hebben en wordt genoemd als overste rentmeester van den Hertog van Gelre [6]). Hij huwde Alverda van Oest, dochter van Dirk (Janszoon ex Wilhelmina van Bellinchave), Heer van

[1]) bij Heijthuysen.

[2]) Aldenghoor Archief.

[3]) Leenactenboeken v. Gelre, Overkwartier p. 136.

[4]) Zie id. id. p. 49, Johanna v. Goor ontving den Hoff te Broke onder Lobbroek, Kreiz Kempen, van haar echtgenoot Gadert v. Boicholtz als lijftocht, 1445.

[5]) Leenact. v. Gelre, Overkwartier p. 136, 137; voor den Hoff Over den Beke te Wanssen p. 122 in id. id.

[6]) id. id. p. 3 „Arnoldus van Goor sijner F. G. averste rentmeester".

Hillenrade en [1]) Swalmen, en van één zijner beide vrouwen Aleid van Tusschenbroeck, genaamd Eggenraide of Alverda van Brempt, Petersdr. Alverda van Oest hertrouwde als weduwe van Goor met Werner van Pallandt tot Breijdenbach [2]), deze verheft 1501 Aldenghoor: „Werner van Palant son tzo Breijdenbach", heeft opgehouden vijer pundige leenen ind eijn cloppelleen, wellicke ourschreven leenen Airt van Ghoir, Daniels zoen seliger in verstorven is, enz.", Dinsdach na St.Remeijsdach 1501 [3]).

Uit haar eerste huwelijk echter is één eenig kind geboren Gertrudis van Goor, die op St. Michielsdag 1514 in het huwelijk trad met Dirck van den Boetzelaer, Heer van den Boetzelaer en ter Mölen, zoon van Sweder en Hadewich van der Schulenborch.

Wij herinneren ons dat Sweder waarschijnlijk in 1505 overleed. Wellicht was Dirk toen nog onmondig; in alle gevallen was het eerst in 1507 toen hij met den Boetzelaer [4]), het erfschenkerschap en Kleef en de overige Kleefsche leenen werd beleend. Hij schijnt den ouden luister van zijn naam, die door de twisten van zijn voorouders met den Landsheer in Kleef eenigzins getaand was, wederom vernieuwd te hebben. Met Hertog Jan van Kleef bezegelt hij de privilegien van de kerk te Emmerik, in 1522, en werd door dezen tot Landdrost van Kleef benoemd [5]). In deze kwaliteit en als erfschenker van Kleef teekent en bezegelt hij mede het belangrijk verdrag, dat opgemaakt werd tusschen de Hertogen van Kleef, Karel van Gelre en Willem van Gulik, waarbij bepaald werd dat deze laatste als beschermheer van Gelre zou optreden en na het overlijden van Karel van Gelre als erfheer

[1]) Dirk van Oest had 3 dochters, 1o Isabella, erfdr. v. Hillenrade en Swalmen tr. Arnt Schenck v. Nijdeggen, zie Leenact. overkw. 108; 2o Felicitas tr. Evert Brempt, zie id. id. p. 32 en 3o Alverda, hierboven genoemd.

[2]) Volgens de genealogie van Pallandt moet dit Bredenbent zijn, welk goed hij erfde van zijn broeder Carsilius v. Pallandt. Volgens deze genealogie was Werner in 1503 (klaarblijkelijk foutief, moet zijn 1501) gehuwd met Alverade v. Oest tot Hellenradt, dr. van Derk en N. van Tussenbroek; hij hertr. Johanna v. Bronkhorst en Batenburg (Dirk, Heere v. Anholt en Zwana v. Harff dochter) Hun beider 16 kwartieren staan te Linnich.

Werner's ouders waren Werner, hr. v. Bredenbent, Amptman v. Bosseler en Wassenberg en v. Adriana v. Alpen.

[3]) Ald. Arch.

[4]) Boetz. Arch. in 1523 werd deze beleening hernieuwd.

[5]) Dr. Scholten „die Stadt Cleve" p. 147.

in dat Hertogdom zou worden erkend. Deze brief met vele zegels (waaronder ook dat van Dirk — gedeeld, a, Boetzelaer, de 3 weerhaken en b, Schulenborch, 3 klimmende leeuwen) en twee transfixbrieven, berust in het Archief van Nijmegen [1]).

Bij zijn huwelijk met Gertrudis van Goor werden huwelijksche voorwaarden opgemaakt, waarbij de bruid verklaart mede te brengen het „goedt als nemelijcke ijrs vaders, dat huijs to Hale gelegen in den lande van Heurne, mit sijnen wijheren, aeclanden, weide, mit herlicheden ind oich die beijmden tzo Melenborch; Item dertzo den hof tzo Overhalen, bij den voors. huyse gelegen, mijt derden deel der tijendens und dabij sijne Laetbanck [2]), den zijnse", enz., enz., [3]). Gertrudis bracht dit goed echter niet dadelijk aan; wij vermeldden reeds dat Werner van Pallandt deze leenen, die Airt van Ghoir Danielsz. toebehoorden, in 1501 verhief. Eerst op 8 Oct. 1535 werden deze door den vesten en vroomen „Ditrichs Heer tzo Boetseler unde Ter Meulen erfschencks des lants van Cleve" aan den landsheer Johan Graaf van Horn, Heer van Weert, Altena, Cortessem, Bocholt enz. Erfvoogd van Thorn en Neder-Ytter opgedragen en ontving hij ze van hem terug, zoowel voor hem zelf, als een lijftocht, als voor Dirk zijn oudsten zoon. In dit stuk wordt gesproken van de vier pundige leenen, daar Werner van Pallant „tot desen leenman off gewesen ys unde sijn die voirschreve vier leenen: dat huys en hoeff tho Overhaelen, geheijten Aldenghoor mit syne toebehooren, een hof tot Nunhem, geheijten den Hoff ter Beten, een hoff tzo Neer geheijten Hoenschenwende, ende noch een hoff tzo Hornes gelegen op Rutichoven". Hierbij waren tegenwoordig Johan van Waes, stadhouder, Johan van Baexem en Willem van Edinghe, rentmeester [4]).

---

1) Alg. Ned. Familieblad, jaarg. VI p. 210 en VII p. 28

2) Wat beteekent Laetbanck? slaat dit woord op hetgeen ik tevoren van de Leenbank te Ophoven zeide?

3) Achter op den perkamenten brief, die de huwelijksche voorwaarden bevat, staat: „Houlix contract tussen H. Diederik van Boetzelaer ende Gertrudis van Goer obgericht, woor ihn goede naerrichtunge te vinden voor het huijs van Aldenghoor, mit dessen appendenten, ook wegens Melenborg baembs, de welcke mit ten houlick gebracht is den anno 1514 „Item is te sien dat die Spiek alle tijts aen het huijs Aldeghoor gehoort heeft". Aan het stuk het zegel van Dirk als voorschreven. Ald. Arch.

4) Alden Arch.

Toen Dirk dit leen verhief, als een lijftocht, was zijn echtgenoote reeds overleden en was dus feitelijk niet hij, maar zijn zoon heer van Aldenghoor, al genoot ook hij er de vruchten van. In 1541 werd een magescheid opgemaakt, waaruit ons 1e blijkt dat Dirk in 1514 Gertrud van Goor huwde, uit welk huwelijk één zoon, Dirk genaamd, in 1515 geboren werd en 2e ons wordt medegedeeld dat Dirk (de vader) hertrouwd was met Alijd van Harf, bij wie hij 3 kinderen verwekt heeft, Johan, Geertruid en Cornelia. Dirk wordt de Boetzelaer en het erfschenkerschap toegewezen, Johan zal ter Mölen hebben en ieder der dochters krijgt 3000 gulden bruidschat; zijn vrouw wordt getocht. Magescheidsvrienden hierbij waren: Dirk van Wijlich, Heer van Driesfort (zijn zwager), Peter van Bocholtz, abt in Gladbach, Herman van Wachtendonck, Hendrik Boers gend. Olijsleger, kanselier van Kleef, Johan Schenck, hun lieve zwager oom en neve en Gerlich van Rijswijk, richter te Aldencalkar [1]).

Alijd van Harf, hier genoemd, was Vrouwe van Oudegein en dochter van Godert en van Anna van Renesse van Rhijnauwen; Dirk was met haar reeds in 1530 gehuwd, want 10 Maart van dat jaar wordt hij als „voogd en mombers van Alijt van Herff sijn huijsvrouw" ten haren behoeve beleend met Oude Geijn, vermogens een nahand van Hr. Johan van Renesse van Rhijnauwen, Ridder, haar ouden vader, die op 22 Apr. 1514 hiermede beleend was geworden [2]).

Merken wij hier in het voorbijgaan op, dat Johan van den Boetzelaer Hr. van Ter Mölen en Oudegein [3]) Anna van Rossem huwde, Geertruid de echtgenoote was van Engelbert Haecke van den Rutenborch [4]) en eindelijk Cornelia Arend van Zuylen van Nijvelt trouwde, op welk echtpaar ik later terugkom.

Dirk van Boetzelaar overleed 26 Febr. 1546 en werd te Appeldorn (bij den Boetzelaer) met zijn en zijn tweede vrouw's kwartieren begraven:

---

[1]) Boetz. Arch.

[2]) Leenreg. Keijser Karel, tusschen fo. 37 en 45 (Ridderhofsteden).

[3]) Hiermede beleend 1560.

[4]) Zie de kwartieren van hun zoon Adolf, vermeld in het Alg. Fam. Blad VII p. 218, en Wapenheraut V p. 152, 173 en 176.

Boetzelaer	Harf
Schuylenburg	Renesse
Langerack	Hömen van Odenkirchen
Cuinre	Bochoven [1])

Zijn oudste zoon Dirk trad nu in de rechten en leenen van zijn vader, uitgezonderd voor de heerlijkheid Ter Mölen, die aan Johan was toebedeeld en van Oudegein, dat een leen van zijn stiefmoeder was. Hij werd in 1548 beleend met den Boetzelaer en het erfschenkerschap [2]) en werd evenals zijn vader begiftigd met het ambt van Landdrost van Kleef [3]). Door Philips van Montmorency, graaf van Horn, Hr. van Weert, enz., enz., werd hij 7 Mei 1547 beleend met de goederen: „dair Diderick, Herr van de Boetzeler en der seelen Gott genedich then dien dage Leheman af geweest is", namelijk de vier pundige leenen, waaronder Aldenghoor werd gerekend [4]).

Van Philips de Montmorencij is in het archief van Aldenghoor een brief aanwezig, gericht aan Dirk van Boetzelaer, betreffende een bijdrage van oorlogskosten in de bestrijding der Turken; ik laat dezen als bijlage [5]) hierachter volgen, niet zoo zeer wegens zijn belang voor de geschiedenis, als wel als curiositeit, daar dit schrijven van de hand is van hem, die wij uit de geschiedenis kennen als den Graaf van Hoorn, die met Lamoraal, graaf van Egmont, als een der eerste slachtoffers van Alva's politiek is gevallen.

In 1550 werd Dirk nog beleend met den Hoff ter Smitten ter Zutphensche leenrechte en met twee leenen gelijk hij die van Wilhelm Sculenborch aangekocht heeft [6]).

Hij huwde Ermgard van Wijlich [7]), dochter van Otto, Hr.

---

[1]) MS. v. Spaen.

[2]) Boetz. Arch.

[3]) M.S. van Spaen.

[4]) Ald. Arch. In 1548 werd een tweede eensluidend stuk opgemaakt, waaronder staat „Exhibitur in probatione van het 1° en 2° articul per copie 18 Juni 1605".

[5]) Bijlage I achter het opstel.

[6]) Boetz. Archief.

[7]) Grafzerken in het St. Agatha-klooster, bij de Kruisheeren (te Maastricht).

Wijlich.	Christoffel v. Wijlich, Drost	Bijlandt.
Hessen.	van Gennep ob. 18 Juni 1560.	Wachtendonck.

van Grubbenvorst en Gronstein, drost van Gennep en Hetter in Kleefsland en van Elisabeth (van Buderich) erfdr. van Gronstein.

Dirk overleed in 1573, zijn vrouw in 1584; hun beider kwartierwapens stonden (of staan zij er nog?) afgebeeld voor de poort van den Boetzelaer; zij zijn:

Boetzelaer	Wijlich
Goor	Gronstein
Schuijlenborch	Schenck
Oest	Tengnagel [1]).

Uit dit huwelijk waren zes kinderen, de oudste zoon Dirk erft den Boetzelaer, het erfschenkerschap en den hof Ter Smitten, hij huwt Geertruid van de Poll, erfdochter van Leeuwen in de Betuwe. Aangetrokken door deze rijke bezitting, verlieten ook Dirk en zijn nakomelingen Kleefsland en evenals de tak van Langerack en Asperen omhelsden ook zij het protestantsch geloof en worden als zoodanig in staatsambten benoemd. Ook in de ridderschappen van Gelderland en Utrecht worden zij genoemd. De leenactenboeken van Gelderland leveren ons vele gegevens omtrent dezen tak der Boetzelaers; wij zien hem einde der 17e eeuw uitsterven en toen de laatste erfdochter van dit geslacht huwde, bracht zij den ouden burcht Boetzelaer in een andere familie. Jammer genoeg heeft nooit een enkele nakomeling van den tak van Asperen getracht het stamslot wederom terug te koopen, nog immer is de Boetzelaer in vreemde handen.

Schenck. Hertefeldt.	Lijffardt Schenck v. Nijdeggen, Christoffel v. Wijlich's huisvrouw, zij ..... 1533.	Schonauwen. v. Kecken.
Wijlich. Bijland.	Ott v. Wijlach, Hr. to Grubbebevorst ende Gronstein, Drost 13 Juni 1557.	Schenck. Schonauwen.
(Gronstein). (Echteld).	(Elisabeth van Gronstein genaemdt v. Wijlach, Ott v. Wijlach huijsvr. gewest dr. to Grebevorst, Gronstein, Drossesteijn van G.	(Tengnagell). (Lennep).

Otto v. Wijlich had een zoon Christoffel v. Wijlich, Hr. v. Gronstein en Lottum, hieruit stammen de graven van Lottum.

Zie ook over Otto v. Wijlich en zijn vrouw Elisabeth Mr. P. A. N. S. van Meurs „de Ridderschap v. Nijmegen" p. 182.

[1]) M.S. v. Spaen.

Ook dezen tak zullen wij niet verder vermelden, ongeacht de rijkdom van bronnen en documenten, die ons ten dienste staan, maar ons houden aan de vermelding van die Heeren van Boetzelaer, die betrekking hebben gehad op Aldenghoor en Tassigny.

De dochters van Dirk en Ermgard van Wijlich waren: 1o Elisabeth, die Dirk Knipping tot Hacfort [1]) huwde, 2o Gertrud, 3o Hadewich en 4o Alverada, die 1o Paulus van Assendelft [2]) en 2o Arnold van Aeswijn trouwt [3]).

De jongste zoon was Zweder, wien bij het magescheid in 1574, na den dood zijns vader opgemaakt en bij idem in 1585, na het overlijden zijner moeder tot stand gekomen, Aldenghoor werd toegewezen [4]). De verheffingsacte schijnt verloren te zijn, ik vind er geen gewag van gemaakt. Wellicht moeten wij dit toeschrijven aan de verschillende belegeringen, die het kasteel heeft doorstaan en waarvan de Heer van der Aa ons bericht Wij bezitten echter een andere acte uit het archief Aldenghoor, die voldoende de bepaling van het magescheid bevestigt, een brief namelijk van den Aartsbisschop van Keulen, die als Graaf van Horn doet weten dat door „den Edlen lieven getreuwen Sweder van Boetzelaer ende Aldegoor is vertoent en dienstlich versocht dat hij tot sterkunge en de verbetering onses lehen van Aldengoer, leijnnich aen onsen huijse Hoern, hem willen consenteeren bij sijnen huijse op te tijmmeren", enz. een oliemolen op

[1]) M.S. v. Spaen.

[2]) 8 Oct. 1591 hebben Pauwels van Assendelff, Heer van Besoijen en Jonkv. Alphera van den Boetzelaer zijn Ed. Huysfr. en de E. Jonkvr. Hadewich v. d. Boetzelaer een plechtbrief of hypotheek (op den Boetzelaer), hiervoor wordt rente betaald. Acte hierover bij not. St. v. Schadenbroeck te Utr., d.d. 11 Maart 1630.

[3]) Hr. Johan van Wijlich van Kervendonck etc., gehuwd met Jouff. Josine van Aeswijn, geeft machtiging met Jhr. Gijsbert van den Boetzelaer, Heer van den Boetzelaer, als medeerfgenaam van wijlen Jhr. Aernout van Aeswijn en Afferda van Boetzelaer zijn weduwe, om rekening te doen, enz., acte bij not. W. Brecht te Utr. 20 Juli 1624.

Arnold † 12 Dec. 1621 oud 69 j. 6 mnd.; zij † 10 Mei 1622, beide begraven te Breukelen ieder met 8 kwartieren:

Aeswijn	Broekhuijsen	Boetzelaer	Wilich
Ulft	Wijhe	Goor	Gronstein
Gent	Opijnen	Schuilenburg	Schenck v. Nijdeggen
Gramsberg	Tengnagel	Oost	Tengnagell

[4]) M.S. van Spaen.

een beekje dat in de Peel ontspringt. De Bisschop heeft echter een windmolen in zijn graafschap gelegen, tusschen het kasteel Horn en het dorp Haelen, waarop sommige dorpen en ingezetenen van het graafschap genoodzaakt zijn te laten malen. Hij vreest dat deze watermolen zijn bedrijf zal schaden, hij vergunt echter tot de oprichting van dien molen mits tegen betaling van 18 malder rogge in goed koorn als erfpacht. Dat de oprichting van een oliemolen geen kleine winsten afwierp, blijkt uit de conditiën, die de Bisschop maakte en die hij als onderpand voor de betaling der 18 malder stelt. Sweder moet als panden geven 1° den watermolen zelf, 2° een hof te Roggel in Horn gelegen en 3° een kleinen hof genaamd Ruttichoven, „even bij ons huijs tot Hoern gelegen", zij zullen dienen om bij „distructie, devolutie, verval of onderganck derselve moelens, bij foute van jaerlige betaeling dieselve daer op te doen verhalen". Dit stuk is van 1 Juni 1600 [1]).

Zweder erfde in 1589 een hoeve lands in het Sticht van Utrecht, de Gulden Hoeve bij Werkhoven, van zijn neef Jacob van Zuylen van Nijvelt. „Jhr. Sweder van den Boetzelaer krijgt uijtstel van 4 maanden om te verheffen sekere hoeven lants hem aengekomen bij testament van Jhr. Jacob van Zuylen van Nijvelt, Hr. van Hoevelaken" — 3 Maart 1589 [2]).

Genoemde Jacob [3]) was een zoon van Arend van Zuijlen van Nijvelt, die Zweders tante Cornelia van den Boetzelaer huwde; alhoewel Zweder een kleinzoon was uit het eerste huwelijk van zijn gelijknamigen grootvader van Boetzelaer en Jacob van Zuijlen een kleinzoon uit diens 2e huwelijk, zoo zijn zij toch als germain-neven te beschouwen.

[1]) Ald. Arch.

[2]) Leenreg. van 't Sticht A A fo. 134, volgens een acte bij Not. Nic. Verduijn te Utr. van 4 Oct. 1617 heeft Jacob v. Z. v. N. bij testament voor not. Hughes te Utr. d.d. 31 Juli 1583 gepasseerd, o.a. tot erfgenamen benoemd de kinderen van Jhr. Dirk van den Boetzelaer, zwager van Arnt van Zuylen v. Nijvelt, Hr. v. Geresteijn.

[3]) Jacob v. Z. v. N. was in 1568 minderjarig, Fr. v. Z. v. N. was zijn voogd, 3 Dec. 1568 wordt hij beleend met Geresteijn, Hoevelaken en de Gulden Hoeve, 27 Juli 1582 beschr. in de ridderschap v. Utr., 1585 bij het huwelijk van den Hertog v. Kleef, 25 Ap. 1567 te Dusseldorf vermoord. Hij zou verloofd zijn geweest met Anna, Sweders dr. v. Cuijlenborch, maar van dit huwelijk is niets gekomen, Zie Buchel E, kasteel Hardenbroek. — Hoevelaken kwam aan zijn neef Jacob v. Z. v. N. — Leenactenb. v. Gelre.

In 1582 ruilt Zweder een stuk land met de kerkfabriek te Haelen, Mathias Vogels was toen pastoor en Willem van Elderen, aartsdiaken van Kempenland, die in dien ruil toestemt. In Mei 1610 wordt deze ruil bekrachtigd door den aartsdiaken Hendrik van Reuschenberg, neef van Zweder [1]). In 1590 had Zweder eee proces met den graaf van den Berg [2]) en op 22 Februari 1592 leent „de Edele Erntfeste Schweder van den Botzler zu den Aldengoor 800 Brabantsche guldens van de erenttugentsame Geertrud van Triecht, wijlen Tilman Fronhovens weduwe, Adriaen Poeijn of Poin was zijn rentmeester en negocieert deze obligatie tegen 50 Brab. guldens ad 20 st. rente en stelt als onderpand alle gereede goederen op den Hoff te Melich. Dit geschiedde voor Schepenen van Melich en Herkenbusch [3]).

Zweder was gehuwd met Barbara van den Bilant dochter van Johan, Hr. van Spaldorp en drost van Gennep en van Christina van Wachtendonck [4]). Barbara was aanwezig op de Guliksche bruiloft (de bruiloft van den Hertog van Kleef) in 1585 [5]), zij overleed 17 Mei 1602, haar echtgenoot in 1606.

Twee kinderen [6]) werden uit dien echt geboren: Ermgard en Dirk. Ermgard werd te Utrecht overluid 21 Februari 1624 en te Appeldorn 1 Maart d.a.v. begraven met 4 kwartieren [7]). Dit is alles wat wij van deze freule van Boetzelaer weten en toch vermoedik, dat, als wij meerdere bescheiden tot onze beschikking hadden omtrent de dappere freule van dien naam, die Alden-

---

1) Ald. Arch.

2) M.S. v. Spaen.

3) Ald. Arch.

4) In het handschr. Cortenbach (arch. v. Maastricht) lezen wij „Joh. à Byland in Halt, dominus in Spaldorp X Christina à Wachtendonck = Barbara, uxor Assueri à Boetzeler in Aldengoor, ipsa obiit 1602 — 17 May". Zie ook jaarb. Ned. Adel 1890 p. 103, 104.

5) M.S. v. Spaen.

6) In 1596 vinden wij melding gemaakt van zekeren Herman (van) Boetsler, die 3 Oct. verzocht om het rectoraat v. d. Kerk te Montfort, hij wordt 9 Oct. uit naam van den koning, wien het jus patronatus der kerk v. Montfort toekomt, met het patronaat begiftigd — 2 onget. copien op papier in het arch. v. Maastricht. Staat deze Herman op eenige wijze in verband met het geslacht, dat wij behandelen?

7) M.S. van Spaen, de kwartieren zijn:

Boetzelaer	Bijlandt
Wijlich	Wachtendonck

ghoor tegen de Zweden verdedigde, vau welk feit ik in den aanvang van dit opstel melding maakte, wij aan Ermgard een bladzijde in deze (fragment) geschiedenis van haar geslacht hadden kunnen wijden; nu blijft het een gissing of wij het genoemde feit aan haar mogen toedichten, al pleiten voor onze meening de tijdsomstandigheden, waarin zij leefde en de wetenschap, dat haar vader het kasteel Aldenghoor bezat, terwijl wij zullen zièn dat haar broeder dit goed reeds kort na haar dood vervreemde.

III.

Reeds noemden wij den zoon uit het huwelijk van Zweder en van Barbara van Bijlandt: Dirk, die vrijheer van Boetzelaer, Hr. van Aldenghoor, Tassigny en Sapogne wordt betiteld en wederom in andere documenten Baron en Hr. van Moriamez wordt genoemd.

Wij zullen zien met welk recht hem deze titels werden geschonken. Omtrent een adelsdiploma vind ik geen enkele aanwijzing in het archief van Aldenghoor, maar acht het toch waarschijnlijk dat hij dezen titel voerde, welken hij voor zich en voor zijn nakomelingen zal ontvangen hebben. Wat de heerlijkheden Aldenghoor Tassigny en Sapogne betreft, zal het vervolg van dit opstel bewijzen dat deze hem hebben toebehoord, terwijl de heerschappij van Moriamez in verband staat met zijn huwelijk, dat ik eerst zal vermelden.

Dirk was gehuwd met Johanna Yolanthe van Merode, stiftsdame te Thorn [1]) en dochter van Philips, Heer van Merode, Petershem, Isselmonde, enz. en van Anne van Merode, Burggravinne van Montfort, Vrouwe van Han-sur-Euse [2]). Johanna Yolanthe was geboren 28 Febr. 1602 en overleed 13 Febr. 1679; Dirk overleed 14 Nov. 1685, beiden werden te Orval begraven [3]).

Het echtpaar kocht 29 Nov. 1624 de Heerlijkheid Moriamez [4])

---

[1]) Geschichte der familie v. Merode, door E. Richardson uitg. H. Dominicus, Prag 1877, — zie ook Jeantin „Chronique d' Orval" p. 335.

[2]) Prof. A. Drakenborch, M.S. genealogie Merode, Butkens, Troph. du Brabant II p. 53.

[3]) Orval, Belgisch Luxemburg, 2 mijlen van Montmedy, te Orval was een bekende Abdij, waarin naar ik vermoed het echtpaar begraven is. Orval ligt in de buurt van Tassigny.

[4]) Moriamez, leen gelegen in Luik.

van Carel Diederik, Vrijheer van Pallandt, die haar gekregen had van Francisca van Merode, weduwe van Werner van Pallandt [1]). Dirk van Boetzelaer en zijn vrouw verkoopen haar aan Ghislain van Nédorchel, domheer te Doornik op 4 Febr. 1631 [2]).

Op 2 December 1625 had een „wandel off Erffbuijtinge" (erfwissel) plaats tusschen den Heer „Diderick, frijherr van den Boetseler tot Aldenghoor" ter eenre en Jhr. Walraven van Erp, heer tot Erp en Juffr. Margriet van Grijn, weduwe van wijlen Jhr. Willem van Erp genaamd Warrenberch, ter andere zijde. De familie van Erp verkreeg een stuk land, groot 1105 roeden, in het Swaertvelt, onder Haelen gelegen, tegen een evengroot stuk land, eveneens te Haelen op de vaert gelegen. Deze acte werd door beide partijen geteekend en bezegeld met hunne „pitzieren". Dirk teekent „Dederick Freiher van Boetzeler". De zegelafdruk vertoont een schild beladen met de drie weerhaken en gedekt door een kroon en in vorm geheel gelijk aan een afdruk van een nu nog gebruikelijken zegelring [3]).

Een paar jaar later bezegelt Dirk een andere erfwisselacte, die voor ons onderwerp van meer belang is, de ruilacte namelijk van Aldenghoor. Het schijnt het lot van dit kasteel geweest te zijn, om, als het aan zijn eigenaar begon te vervelen, geruild te worden tegen een andere bezitting. In 1428 toch ruilde Willem van Bongart het tegen Ophoven, dat aan Daniel van Goor behoorde, en nu na juist twee eeuwen zal de nakomeling van Daniel dit goed wederom tegen een ander verruilen. Wij kunnen de redenen, die Dirk genoopt hebben, om het goed, dat vier geneties lang in zijn geslacht geweest is, van de hand te doen, slechts gissen en als ik dan een vermoeden wagen durf, zou ik meenen dat ten deele de religie aan zijn besluit niet vreemd is geweest. De Boetzelaers hadden nu bijna allen hun vaderland verlaten om in de Vereenigde Provinciën nieuwe bezittingen te aanvaarden en hadden zich aldaar door naam en fortuin een voorname positie geschapen, maar ook bijna allen hadden het roomsche geloof afgezworen, ja zelfs stonden de nakomelingen van den oudsten tak, dien van Langerack en Asperen, aan het hoofd der hervormingsbeweging in Nederland. En zij, die nog in Kleefs-

---

1) Borman, Fiefs de Namur I 200. Zie ook genealogie van Pallandt.
2) Ibid. IV p. 78.
3) Alden. Arch.

land woonden, o. a. Odilia van Flodorp, echtgenoote van Floris van den Boetzelaer, waren ijverige voorstanders van de nieuwe leer in die streken.

De tak van Aldenghoor bleef roomsch en scheidde zich waarschijnlijk meer dan anders het geval zou zijn geweest van hun protestantsche familieleden af. Het is opmerkelijk dat in geen een bestaande genealogie van den Boetzelaer melding gemaakt wordt van de nakomelingen van onzen Dirk, Hr. van Aldenghoor; van Spaen in zijn M.S. genealogie van dit geslacht, noemt Dirk als zoon van Sweder en vermeldt hem als Heer van Aldenghoor, maar zwijgt over zijn huwelijk en zijn nakomelingschap; wel kent hij het bestaan van zekeren Dirk Baron van den Boetzelaer Baron van Tassignij en noemt diens vrouw Johanna van Merode, dr. v. Philips en Anne v. Merode van Moriamez, maar acht dien Dirk (waarschijnlijk) zoon Van Gideon Hr. van Langerack en van diens eerste vrouw Johanna Van Pallandt. Ook omtrent de nakomelingen van dezen Dirk geeft van Spaen geen inlichtingen. Het archief der familie Van Boetzelaer zwijgt eveneens over dien staak en ook andere gedrukte of ongedrukte genealogien: Beekman, Luiscius, Kok e.a. vermelden niet anders dan dat een tak van het uitgebreid geslacht Van Boetzelaer in Luxemburg gevestigd was en daar markiezen van Assigny genoemd werden.

De Heeren van Boetzelaer, die Tassigny verkregen hadden, waren dus spoedig bij hun familie in Holland vergeten en werden niet meer in de geslachtslijsten genoemd. Deze verwijdering zal dus, naar ik denk, te wijten zijn aan het verschil in religie en het daaruit voortvloeiend verschil in politieke denkwijze, maar deze verwijdering zal ook ten deele de reden zijn geweest van Dirk's besluit om Aldenghoor te verlaten, terwijl de herhaalde belegeringen van dit kasteel en het verwoesten van zijn erf en goed anderdeels aan zijn besluit even min vreemd zullen zijn geweest, eindelijk, zal zijn huwelijk met eene in de Zuidelijke Nederlanden te huis behoorende dame invloed gehad hebben op de keuze van een nieuw verblijf.

Spaarzaam zijn de berichten, die wij omtrent Dirks nakomelingen mochten verkrijgen; hetgeen ik echter te weten kreeg, zal ik hierna mededeelen, maar laat alvorens den erfwisselbrief van Aldenghoor in extenso volgen.

„Wir Reiner van den Camp Scholtis, Mathijs Gerarts en Jan Cremers, Schepenen der Heufftbank Haelen in 't Graafschap van Horne gelegen, oirconden en certificeeren hiermede voir die gerechte waarheijt, wie dat op huijden, dagh dato onderschreven, personalicken voor ons sijn gecompariert unde erschenen der wohl geboren Heer Heer Diderich Vriheere von der Boetzeler ende maxime Heer tot Tassigny etc. geassisteerd met die wohl geborene Vrowe Johanna van Merode respective vrowe van den Boetzeler (sic) ende Moriame, vrouwe tot Tassigny sijn Egemalinne, die welcke hebben becandt ende beleden wie dat sijluden een contract van erffbuijtinghe hadden gemaeckt ende opgericht mit die wohl geboren Heere François de Mauleon, Ridder, vriheere tot Labastier [1]), en de vrouwe Catharina de Salles, eheluden, nopende die heerlicheijt Tassigny, alsoo indervoegen dat voor gemelten vrijheere ende vrijvrouwe tegens voirscreven heerlicheijt Tassigny aen welgemelten Heer François de Mauléon ende vrouwe Catharina .de Salles, haer luder erven ende naecomelinghen het riddermessigh goet Aldenghoer met alle appendenten en de dependenten van dien ende tot profijt derselven solde cedieren ende inruijmen, en om te voldoen 't selve aen hunder sijden hefft welgemelten vrijheer ende vrijvrouwe voirsz. opgedraeghen in onse landen all sulcke scepengoederen en geijn vuitgescheijen tot den huijse Aldenghoor gehoerich, gelijck die selve onder dese graefschap en de dingbanck geleghen souden moghen sijn, met en begrepen alle scepengoederen gehoerende onder den hoff tot Nuijnhem ende Haelen ende dat tot profijte van wolgemelten Heer François de Mauléon ende vrouw Catharina de Salles eheluijden, haerluijder erven ende naecommelinghen, ende hebben den eerw. Heer Jacques Pijvoet, pastor to Hulij, haerbeiden volmechtige achtervolgents, sijne constitutie wesende de dato den 25 feb. lestleden voir ons gebleeken, ende in naam derselver daerin doen richten eerven ende gueden naerdat wolgemelten vrijheere ende vrijvrouwe, soo voir hun als voir haer luijder erven ende nacommelingen, haerluiden daervan ontrecht, onterfft ende ontguet hadden, gelijck sulx alles naer gewoonheijt deses landt ende banckrechten behoirlijcken was te gescieden, beheltlich den Heer end iederman sijns goeden rechts, soodat wijr

[1]) Waarschijnlijk „la Bastide", zie later.

scepenen erkennen die overdracht en goedinghe aen wolgemelten Heere François de Mauléon ende vrouwe Catharina de Salles, eheluden terecht gescidt te sijn ende hebben over sulcx deses voir Stadthelder ende mannen van Lehn. In kennis der waerheit van allen puncten voirss. soo hebben wij scepenen dese attestatie onsen gesworen secretaris doen onderscriven ende dieselve met onsen gemeijnen scepenenamptszegel corriboriert ende befestight op den vijfden dagh des monats Aprijles anno, sestienhonderd negen en twintich" [1]).

Uit deze schepenacte zien wij dat de Heer van der Aa verkeerd was ingelicht toen hij beweerde dat de familie Van Boetzelaer het kasteel Aldenghoor in 1628 of 1629 aan den Baron Lambert van Keverberg verkocht. Naar alle waarschijnlijkheid heeft François de Mauléon deze bezitting niet lang in eigendom gehad. De tak van het geslacht de Mauléon, waartoe François behoorde, hield van verandering, oorspronkelijk uit Gascogne, woonde deze successievelijk in Lotharingen, Luxemburg en later in het graafschap Horn [1]). De familie de Kereberg [2]) bleef in het bezit van het kasteel tot in onze dagen. Aldenghoor is nu het eigendom van den Baron de Weichs de Rösborg.

Wij keeren nu terug tot Dirk van den Boetzelaar en volgen hem naar zijn nieuwe heerlijkheid. Niettegenstaande veel moeite die ik mij gegeven heb, om van dit goed eenige officieele bescheiden te verkrijgen, bleef de oogst gering en kan ik alleen mededeelen, hetgeen een gemeente-verslag der gemeente Sapogne [3]), opgemaakt ongeveer 1883, ons hieromtrent leert.

Hetgeen in dit verslag betrekking heeft op Tassigny laat ik hier volgen, tevens zullen wij er nog eenige bizonderheden in ontmoeten, betrekking hebbende op de familie de Mauléon.

„Il existe à Sapogne un ancien château, dit Tassigny (qu'il ne faut pas confondre avec le Tassigny de Maugré, ban d'Yvois). Il est situé dans un vallon riant et arrosé de belles

---

[1]) Bericht van den Heer Henri de Mauléon, vicomte de Mazières Mauléon te Parijs.

[2]) Zie Nederland's Adelsboek 1904.

[3]) Sapogne, Département des Ardennes, Arrondissement de Sédan, Canton Carignan. Bibliographie der gemeente: o.a. Annales d' Yvois Carignan — Géographie des Ardennes par Jean Hubert — Chroniques de l' Abbaye Orval par Jeantin.

eaux (la Marche) qui y forment néanmoins quelques marais. C'est un gros pavillon flanqué de quatre tours carrés.

Suivant la tradition, le château de Sapogne et le château de Tassigny étaient distincts, les documents eux mêmes en font preuve, puisqu'il existe en même temps des „de Sapogne" et des „de Tassigny". L'emplacement du premier serait difficile à établir. D'aucuns prétendent qu'il se trouvait dans l'intérieur du village, au lieu dit „Joppe". Des fouilles pratiquées au lieu dit „la Pièce de la Rosière" ont bien amené la découverte des fondations d'une ancienne construction, mais il paraitrait que c'est là que se trouvait autrefois le château de Tassigny (à environ 300 mètres du château actuel, sur la route de Margut à Villers-devant-Orval).

Les seigneurs de Tassigny avaient droits de haute et basse justice.

Les seigneurs de Tassigny ayaut apparament pris parti pour les héritiers de l' Empereur Sigismond (Traité du Département de Metz) contre la Duchesse Elisabeth de Gorlitz, Simon de Lalain en fit le siège et le pris par ordre de Philippe, duc de Bourgogne. Il a aussi été pris plusieurs fois dans les „deux siècles" précédents et en particulier dans le 17ième siècle par le Maréchal de Bellefond, le château a encore été incendié depuis. Autrefois il était fortifié, il n'y a plus de fossées que sur le devant et sur les deux cotés, le pont lévis est remplacé par une chaussée en pierre. En temps de guerre il était de coutume d'y mettre garnison française pour surveiller le Luxembourg autrichien [1]), auquel il touchait.

Tassigny portait „d'or à trois merles ou corbeaux de sable à pieds et à becs de gueules" [2]).

Didier le Gouverneur, Seigneur de Tassigny, receveur et juré d' Yrois parait dans deux actes d' arrangement d' une maison à Yrois, des années 1441 et 1534 (?) — Archives d' Orval.

Nicolas le Gouverneur, Sieur de Tassigny, sécretaire de Charles V, puis du Roi Philippe II en 1559, avait épousé Fran-

[1]) Tassigny ligt op de grenzen van Frankrijk en Belgisch Luxemburg, de in dit verslag genoemde plaatsjes Margut en Villers-devant Orval zijn fransch, Orval zelf en Chiny zijn belgisch. — De Marche stroomde in beide landen. Door deze omstandigheid is het moeilijk uit te vinden of men gegevens zoeken moet in Sédan of te Arlon, hoofdplaatsen van het arrondissement des Ardennes en van Belgisch Luxemburg.

[2]) Rietstap voegt hierbij als wapenspreuk: „Pour rien faire."

çoise de Marbais, Madelaine de Tassigny leur fille épousa Jean de la Mothe, gentilhomme servant Christine de Danemarc, duchesse de Lorraine. Cathérine de la Mothe issue de cette union fut mariée à Louis Charles de Mauléon, fils de Blaise de Mauléon sieur de la Bastide, sénéchal du Barrois [1]) et d' Antoinette du Châtelet, fille de Renauld et de Marie du Fresnau. De ce mariage est sorti François de Mauléon, Sieur de Tassigny, tué devant Paffenhoffen, qui avait épousé Cathérine des Salles.

(Les Mauléons portaient de gueules au lion d'or et les la Mothe blasonnent d'or à trois tètes de lion, couronnées, de gueules, compassées de même).

Le château de Tassigny appartient ensuite successivement aux propriétaires suivants:

Théodore, baron de Botzeller (Botzelaire, Boetzeler, Botzelaer) seigneur de Tassigny, Moriame et Sapogne, 1630, époux de Jeanne Yolande, comtesse de Mérode. Son fils Nicolas, Baron de Botzeller fut prévôt de Chiny, 1670. Sa fille Jeanne Baronne de Botzeller fut épouse d' Eugène Albert Baron de Beck, vicomte d' Anthennes colonel 1687."

Door het huwelijk van diens dochter Isabelle, baronne de Beck verstierf Tassigny aan het geslacht de Wal, waarin het leen tot de fransche revolutie bleef; van af 1850 behoort het kasteel aan de baronnen de Failly.

Volgens dit verslag is dus de tak dezer Van den Boetzelaers met Jeanne uitgestorven; gaarne zou ik den naam harer moeder te weten zijn gekomen en eveneens vernomen hebben wie Philippe Conrad Baron van Boetzelaer, Baron van Saltigny (sic) geweest is. Hij zou volgens een aanteekening in mijn bezit, maar waarop ik onvoorzichtig genoeg de origine niet vermeldde, gehuwd zijn geweest met Eve d'Argenteau. Volgens het groote werk van Mr. Tandel „Les Communes luxembourgeoises" wordt in voce Tassigny Philip Conrad genoemd, evenals Anne de Boetzeler, Jeanne Yolande (waarschijnlijk Mevr. Beck) en Thérèse de Boetzeler. Het werk mocht ik niet onder de oogen

[1]) Waarschijnlijk wordt met la Bastide bedoeld het plaatsje in de Pyreneeën (Gascogne) gelegen. Le Barrois was de landstreek in het N.-O. van Frankrijk, in de buurt van Lotharingen. — Bar le Duc was er de hoofdstad van.

krijgen [1]) en mijn nasporingen te Arlon bleven vruchteloos, zoodat ik mijn taak hierbij als geeindigd moet beschouwen. Lezers van dit opstel zullen mij verplichten, indien zij in deze geschiedenis iets te verbeteren of aan te vullen vinden, mij dit te willen melden. Alle wetenswaardigheden, het geslacht Van den Boetzelaer rakende, zullen mij altijd bizonder welkom zijn.

BIJLAGE I. Brief van Philips de Montmorency, Graaf van Horn, Admiraal der Nederlanden aan Dirk van den Boetzelaer hr. v. den Boetzelaer en Aldenghoor.

Unsern freundlichem gruszn zuvor! Edler besunder güther Freund vund getreuwer. Nach dem Ir unzueiffel gutwissen tragen welcher maissen im vorgangnen 66 Jar ein Turckenhilff bewillight das innen niemandt geistlichs und weltlichs standts van einigen underherlichkeiten, lehenen, odr. sunst anderen des Romschen heiligen Reichs standts, Lant und gebiete gelegen sindt, odr. empfangen werden, eximirt sein soll vundt dann die gewonliche anschlege von ein hundert gulden guts werth, es sei am gereiden odr. erbschafft einen gulden belaufen, so ist unser freundlich gesinnen das Ir solchs steuer nae gewisser gelegenheid unnd wirden eurer under herrlichkeit ehr oder sunst andere euer Guther gereit odr. ungereit in meine Graffschaft Horn gelegen, inwendig smonats frist nach uberantwortung dieszer schreiben, in henden meines gegenwertigen Drossarts von Horn oder desselben stadthalter auf unsen Hauss Horn craft des heiligen Reichs abscheit, gewesslich lievert unnd willet euch (dem wir freundlich willfaren erbietig) hieran nicht hindern lössen, wie wir unns des gentzlich zu euch versehen. Geben zu Weerdt XXII aprilis Ao 1567. Philips von Montmorency, Graff zu Horn, Fryherr zu Nijvel, Herr zu Weerdt, Althena Cortessem, Ritter von den orden des guldnen flies, admirall der Niederlanden."

Copie uit het Archief Aldenghoor
door den heer A. F. van Beurden te Roermond.

---

[1]) De volledige titel v. h. werk is: M. Emile Tandel, commissaire de l'Arrondissement d'Arlon-Virton: Les communes Luxembourgeoises, 7 vol. grand in-8 y compris les tables. De heer J. F. van Someren, bibliothecaris der Rijksuniversiteits-bibliotheek te Utrecht, had de welwillendheid mij te melden, dat dit werk in geen Nederl. bibliotheek aanwezig is.

BIJLAGE II: verkorte geslachtslijst v. d. Boetzelaar.

- Hr. Rutger v. d. B. 1326—40 tr. N. N.
  - Hr. Wessel, 1327—57 tr. Christina v. Appeltern.
    - Hr. Rutger, tr. Elisabeth v. Bijlandt.
      - Wessel, tr. Lutgard v. Rechteren.
        - Hr. Rutger, tr. Elburg v. Langerack.
          - Wessel, tr. Judith Moll v. Ledtberg.
            - Staak v. Asperen en Langerack, nog in leven.
          - Sweder, tr. Hadewich v. d. Schulenborch.
            - Dirk, tr. Geertruid v. Goor.
              - Dirk, tr. Ermgard v. Wijlich.
                - Dirk, tr. Geertruid v. d. Poll.
                  - Staak van en tot den Boetzelaar, uitgestorven.
                - Zweder, tr. Barbara v. Bijlandt.
                  - Dirk, tr. Jeanne Yolande v. Merode.
                    - Nicolaas tr. N. N.
                      - Jeanne, tr. Eugène Albert Baron v. Beck.
  - Hr. Otto 1347—60 tr. Alverne v. Geijsteren.
    - Staak die later Toutenburgh bezat en in Drenthe, Overijssel en in 't graafschap Berg gegoed was, uitgestorven.

TEN TIJDE DER TROUBLES TOT AMERSFOORT.

Mr. Hendrik Both, Schepen en Raad van Amersfoort in het jaar 1701 en volgende jaren, Burgemeester dier stad in ? (1) en 1711 Bewindhebber der O.-I. C., wordt in jg. 1904, blz. 545 van dit tijdschrift vermeld opsteller te zijn van eene korte „Memorije tot wederlegging der valsche praetexe attestatiën", omtrent het voorgevallene in het jaar 1703 te Amersfoort, toen eene poging gedaan werd om de Vroedschap aldaar te veranderen en waarin hij een omstandig verhaal doet om te bewijzen, dat hij aan die oproerige beweging geheel onschuldig was, zooals de geachte inzender van dit betreffende stuk te onzer kennisse brengt, door het oorspronkelijke opstel te publiceeren. Bij onderzoek bleek, dat eene valsche beschuldiging tegen hem ingebracht was, en werd hij in eere hersteld; doch hoezeer hem die verdachtmaking griefde en zijn eergevoel kwetste, blijkt uit deze memorie, opgesteld om zijnen kinderen tot bewijs zijner onschuld te dienen, „want een man van goede en eerlijke huijsinge niet meer ter „harte gaat, als dit poinct. Sijnde mijne Grootvader, Steffen van „Helsdingen geweest raadsh. ten hove. Everard en Henrick van „Helsdingen, Burgemren der stad Utrecht en is de familie der „Borre, zijnde mijn grootmoeder (2) een dochter van den Secre„taris Borre seer wel bekend en zijn mijn voorouders van mijner „Naame hier over de 300 jaeren in de Regeeringe erkend geweest."

Bovenstaande opgave der familieleden is niet geheel juist, blijkbaar was Mr. Both niet zoo bijzonder goed op de hoogte zijner verwantschap met de leden van het geslacht van Helsdingen en dit nu zullen wij hier duidelijk maken.

Bovendien vereischt de toelichting daaromtrent van den inzender eene kleine verbetering.

Waar hij, Bor, er zich op beroept, dat zijn voorvaders van het geslacht Both over de 300 jaren in de Vroedschap te Amersfoort zitting hadden gehad, zoo had hij daarbij kunnen voegen: en ruim 200 jaren was dit het geval met de Van Helsdingens in de Utrechtsche Vroedschap.

Met wie hij gehuwd was, is mij niet bekend, wel dat Steffen (Steven) van Helsdingen, zijn overgrootvader was, Raad, Schepen, later „Raadsheer ten Hove Provinciaal van Utrecht",

gehuwd met Margaretha Snoeck en dus niet zooals hij zegt: mijn grootvader, want dit was Mr. Pieter van Helsdingen, Secretaris van het Gerecht en der stad Amersfoort in het jaar 1647, gehuwd met Maria Bor, niet Elisabeth, want laatstgenoemde was gehuwd met Cornelis Sinapius, Schout van Leusden en dus een zwager van Mr. Peter van Helsdingen.

Henrick van Helsdingen, Burgemeester te Utrecht in 1610, was zijn over-overgrootvader en diens broeder Allard of Ellert (niet Everhard) was Burgemeester te Utrecht in 1591, 1592, 1596, 1605 en 1606.

Elisabeth en Maria waren dus beiden dochters van Dr. Christiaan Bor, Schepen van Utrecht en Jo[r]. Judit van Suijlen, kleindochters van Pieter Christiaan Bor, den bekenden geschiedschrijver. — Ook waar hij zegt, dat zijn schoonvader door chagrin gestorven was (3), diene dit tot bewijs, dat mr. Pieter van Helsdingen zijn schoonvader niet kan geweest zijn, want mr. Pieter, die 11 Februari 1645 te Utrecht huwde met Maria Bor, overleed te Amersfoort in 1656. Uit dit huwelijk werden geboren:

A. Stephanus, gedoopt te Utrecht 8 Augustus 1646, aldaar begraven 5 April 1658, in de Buurkerk.

B. Mr. Christiaan van Helsdingen, geb. 1647, Advocaat voor den Ed. Hove van Utrecht.

C. Margaretha van Helsdingen, geb. ? te Amersfoort September 1676.

Zij huwde te Utrecht met proclamatie tot Amersfoort dd. 8 Junij 1670 met Peeter Both., geb. ?, † ?, Raad der stad Amersfoort (4). Uit dit huwelijk werd geboren Mr. Henrick Both, de opsteller dezer „Memorije". Zijne moeder hertrouwde na zijns vaders dood in 1675 met Henrick Temminck Jacobsz. De grootvader van moeders zijde van Mr. Henrick Both, Pieter van Helsdingen, had eene zuster, Swanalda, die gehuwd was met Dr. Antonius van Muijden. Zij waren beiden kinderen van Mr. Steven van Helsdingen, geb. in 1584 te Utrecht, aldaar begraven 28 Augustus 1629. Hij was Raad in 1613, Schepen van 1610—1612 en in 1622 Raad in den Ed. Hove Provinciaal van Utrecht. Hij huwde 5 September 1613 met Margaretha Snoeck geb. ?, die te Utrecht begraven werd in de Buurkerk, 21 Dec. 1690.

In 1630 vereerde de stad Utrecht haar met een glas „met

„deser stadts wapen, 't welck van deser stadts wegen is vereert „ende gegeven in de wooninge van de weduwe van den Raidts-„heer Helsdingen". (Archief voor Nederl. kunstgeschiedenis II deel, pag. 248). In het jaar 1659 compareerde bovengenoemde Margaretha Snoeck voor Notaris Gerard Vastert te Utrecht, voor het maken van haar testament, waarin zij o. a. de navolgende beschikkingen doet:

1e. Legateert zij aan de Remonstrantsche kerk te Utrecht: f 300.—

2e. Vermaakt zij aan haar dochter, huisvrouw van Dr. Muijden, „alle 't geene soe van cleederen, linnen als andersins tot „haren lijve dienende ende daer en boven noch alle haren nae „te laten inboedel ende huijsraet, niet daervan uijtgesondert, dan „'t geene hier beneden gemaeckt word aen haer za(liger) soon „Mr. Peter van Helsdingen kinderen off kindt, mits dat hier „tegens deselve hare soons kinderen uijt haer comp(aran)tes na-„latenschap sullen genieten d'somma van achthonderd ca. gul-„dens in gelde ofte goede rentebrieven.

3e. „Ende aen de selve haere soons nagelaten kinderen ofte „kindt, sullende werden gelevert haer eijgen huijsraet, die sij „onder haer in bewaring heeft, waervan d' specificatie is berus-„tende onderdesselffs momboirs, maeckt zij comp^te^ aen de selver „kinderen uijt hare meubilen de twee contrefeijtsels van „haer comp(aran)te ende hare voorn. zal: man, gedaen bij wijlen „Pauwels Moreelsen, schilder, hangende in eijcken lijsten; „item een silvere tellior daer de namen op staen van haer comp^tes^ „acht kinderen. Noch ses silvere lepels. Een can mit een sil-„ver lit, daer haer vader ende moeders wapen op staet ende „haer silver oorijsertje, dat se van haer za. moeder heeft. Twee „cussens daer 't wapen van Helsdingen opstaet. Een silvere tong-„schraper, daer een oorlepeltje aen is. Alle welcke dingen begeerde „d' comp^te^ dat haer voorn. d(ochte)r voor de voors. haer soons „kinderen ofte kindt sal nemen in bewaring, tot dat een van „haer beijden tot haer mundige jaren sall sijn gecomen, ofte „getrouwt sijn. Ende soo beijde haer voorn. soons kinderen" (de vermelde Mr. Christiaan, (B), en Margaretha, (C), moeder van Mr. Henrick Both) „voor haer mundige jaren quamen, afflijvich „te worden soe wilde d' comp^te^, dat alle de voors. haer ge-„maeckte meubilen sullen comen ende blijven aen haer voorn.

„d(ochte)r van Muijen ofte bij haerder voor afflijvicheijt aen „desselffs kinderen, sonder vermindering van (de) trebellianique „portie, dats t' vierde part welcker afftreck sij was verbiedende.

„Ende in alle haer comparantes vordere goederen roer(ende), „onroer(ende), rentebrieven, actiën ende crediten egeene wtge- „sondert, die sij boven legatenschult ende dootschult metten doot „deser werelt naelaten sall, daerinne verclaerde d' compte tot „hare erffgenamen mitsdesen te instituceren haer voorn. zal. soons „kinderen, ofte kindt voor d' eene helft, ende Joe Zwana van „Helsdingen, haer voorn. dr. huijsfrouw van (den) Heer en Mr. „Antonis van Muijden Dr. Medecie ofte bij haerder vooraflij- „vich(eijt) derselver kinderen voor d' wederhelfte sonder dat d' „ander ijets sal hebben te competeeren vant geene sij compte „bij haer aen ymant van hun sal mogen hebben gegeven. Alle „welcke voorscr. staet d' voorn. comparante testatrice ver- „claerde te wesen haer testament, laeste ende uyterste wille, „het welcke sij wilde ende mitsdesen ordinerende dat nae haer „overlijden onverbreeckelijck sall worden nagecomen, soo in cracht „van den Octroye haer bij den voors. Hove op den XIIII Octob. „A° 1614 verleendt enz.

„Versouckende tot dien eijnde hier van bij mij notario gemaeckt „ende gelevert te worden instrvment in behoorlicke forme.

„Aldus gedaen Tutrecht ten comptoire mijns notaris, staende „aldaer in de Roomburgerstraet 't appresentie ende overstaen „van Jan Bartholomeuss, schoenmaker ende Paulus Corneliss, „cuijpers geselle, als getuijgen weerdich van gelove, hiertoe ver- „socht, die dese zeffens de voorn. compten, ende mij notario mede „ondert(eekent) hebben ten jare, maende, dage, uijre, ende plaetse „voors.".

get. Gerard Vastert.
Nots. 1659. (21 Aug.).

get. Margreta Snoeck.
„ Jan Bartolomeus.
„ Pouwels Corneliss.

Mr. Christiaaan van Helsdingen (B) is vermoedelijk ongehuwd overleden, en indien hij vóór den dood van zijne grootmoeder, Margareta Snoeck, † 1690, gestorven is, zoo zijn de schilderijen van Paulus Moreelse en de kussens met hét wapen van Van Helsdingen (in zilver drie zwarte rechter schuinbalken) alsmede

de andere preciosa waarschijnlijk in het bezit der familie Both, of van Van Muijden gebleven (5).

Wie van de lezers van dit tijdschrift weet hieromtrent iets mede te deelen?

L. J. van Beuningen van Helsdingen.

Amsterdam.

---

(1). De regeeringe of Magistraat sal getuijgen dat mij in mijn tijd als Burgem. twee diverse reysen, de predikanten uijt naam der E. kerkenraad hebben koomen bedanken voor mijn aengewent devoir enz.

Hij was dus vóór 1703 reeds Burgemeester.

(2) Maria Bor gehuwd met Mr. Pieter van Helsdingen.

(3) Mijn schoonvader door chagrin gestorven (schreef hij April 1703) zijnde alsoo berooft van een steun in de familie, ook de steun van mijn huyshoudinge.

(4) De Heer Peeter Both, Raedt der stadt Amersfoort Juffr. Margareta van Helsdingen.

Get. van den bruydegom Juffr. Alida Vluggen, weduwe van den burgemeester Both, sijne moeder, en van de bruyt Margareta Snoeck haer grootmoeder.

Proclamatie tot Amersfoort, den 8 Juny 1670 in den Dom getrouwt.

(5) Blijkens zijn testament dd. 8 Novemb. 1674, verleden voor Notaris Anthonis van Brinckensteijn te Utrecht, vermaakte hij, uitgezonderd eenige legaten, alles aan zijn zuster Margareta van Helsdingen, wed. wijlen den Hr. Pieter Both.

Van Teijlingen-van Toll. — Zou iemand ook het ontbrekende aan het hierondervolgende kunnen invullen?

In Balen's geschiedenis van Dordrecht wordt gevonden op blz. 1251 en volgende:

Arnoud grave van Holland in 't jaar 988, trouwde Luitgard, Kayser Theofaan van Grieken's dochter en van:

a. Diderik 4e graaf van Holland 955, sterft 1039.

b. Sifrid 1e Heer van Brederode sterft omtrent 1038.

c. Symon 1e Heer van Teylingen, volgd:

Symon 1e Heer van Teylingen trouwde . . . ? Dr. van Heer Jan van Althena, (wapen ?).

a. Gerit 2e Heer van Teylingen, volgd

b. . . . ? van Teylingen trouwde Heer Henrik van Boesechem.

Gerit 2e Heer van Teylingen, Ridder, overl. 1100, tr. . . . ? dr. van Heer Jan van Arkel.

Een zoon, Gerit 3e Heer v. T., Ridder, overl. 1164, was getr. met zijne nicht . . . ?, dr. van den Heer van der Lecke, (wapen ?).

Een zoon Hugo, 4e Heer v. T., overl. 1172, was getr. met . . . ? dr. van Daniel v. d. Merwede.

Drie zoons, *a.* Willem v. T. getr. met Halewyne, dr. van Heer Wouter van Egmond.

b. Symon v. T. tr. . . . ? dr. van Heer van Kulenburg., 1 dr. Ada, Abdis.

c. Floris van T. 1e Heer en bezitter van het Huis en Ridderlijke Hofstad te Toll, (zijn Erfdeel), hij trouwde . . . ? dr. van Heer Gerit van Poelgeest, (wapen?) en won:

Floris 2e Heer van Toll, tr. Marcelia, dr. van Heer Gerit van Rijn, (wapen?) en wonnen Gerit en Floris van Toll.

Floris 3e Heer van Toll, tr. Odilia van Leeuwen alias de Gouda, (wapen?) en wonnen Floris (volgd) en Adriaan van Toll;

Floris 4e Heer van Toll, schildknaap, tr. Mechteld Vink Jorisdr. (wapen?) en wonnen Dirk, Frederik (volgd) en Marcelia van Toll.

Frederik van Toll, schildknaap, tr. Elisabeth van Boshuysen (wapen?) en wonnen Pieter (volgd) en Symon van Toll.

Pieter van Toll, schildknaap, tr. Diewer van Alkemade (wapen?) en wonnen Maurijn (volgd) en Hugo van Toll.

Maurijn van Toll, schildknaap, tr. Maria van Alphen (wapen?) en wonnen Jan, Floris (volgd) en Adriaan van Toll.

Floris van Toll, trouwd . . . ? en wonnen Floris en Frans (volgd) van Toll.

Frans van Toll, tr. Katharina Besemer en wonnen Adriaan en Maria (volgd) van Toll.

Maria van Toll, tr. Rochus van Wezel en wonnen Thomas, Maria, Kornelia, Pieter, Frans (volgd) en Floris van Wezel.

Frans van Wezel van den Honert gezeid van Toll, tr. Klasina van Haarlem en wonnen Rochus, Jan en Kornelia v. W. van den Honert.

Den Haag. N.

Joodsche familiën te Alkmaar (LII, 387 en Errata). — De Heeren Schout ende Burgemr. der Stede Alckmaer, gehoirt Beatrice du Pas, die verclaerde dat zij door inwendige treck ende beweginge in conscientie naer gevoelende getrocken om de joodtsche religie aff te gaen ende haer te begeven tot het waere christelijke gelooff, zij daer over van Duarto Ferdinandez du Pas, haer vader, mitsg. van haer moeder ende Francisco Ferdinandez, haer broeder, met grouwelijcke dreygementen aen lijf

ende leven es gedreycht, zulx dat zij genootsaeckt was van haere uoders ende vrunden te latiteren. Gehoirt mede de voorn. Duarto ende Francisco, hebben deselve Duarto ende Francisco ende den zijnen bij desen wel scherpelijcken geinterdiceert, de voorn. Beatrice met eenige dreygementen vorders te intimideren ofte andersins met woorden ofte wercken te misdoen ofte qualijk te bejegenen in eeniger manieren, op correctie van dese Stadt.

Het bovenstaande komt voor in een interdictie-boek van burgemeesteren, berustende in het gemeente-archief. Bij de aanteekening is geen datum geschreven; zij vond plaats tusschen eene van 1624 en eene van 1628.

C. W. B.

Melville. — In het kerkeboek der Calvinistische gemeente te Memel werd in 1711 David Melville, oud 26 jaar, opgenomen als gehuwd met eene Greigh. In het doopregister dier gemeente van den jare 1685 ontbreekt de naam Melville; dus moet David ergens elders gedoopt zijn.

Gezegde gemeente vermeldt in hare kerkeboeken negen familiën met Schotsche namen, en wel Sampson, Douglas, Greigh, Durham, Pittohirn, Ogilvie, Muttray, Hendersen en Melville. In het begin der 19de eeuw was alles verfranscht.

Een zoon van bovengenoemden David huwde eene Durham, de zoon van dezen eene Douglas, wiens zoon op het einde der 18de of in den aanvang der 19de eeuw naar Libau in Kurland verhuisde en alhier met eene dochter van den Evangelisch-Lutherschen proost Baumbach te Durben in den echt trad; zijne kinderen werden ook Luthersch. Papieren omtrent de Schotsche afkomst der Melville's, die nog in Kurland voortbestaan, moeten bij den grooten brand van Memel in 1854 verloren zijn geraakt. Alleen een signet van een voorouder is nog aanwezig. Het vertoont eene gravenkroon, en heeft op het oudste exemplaar rozen als wapenbloemen. De overlevering gewaagt van Melville of Montrose, als oorspronkelijken naam.

Men vraagt inlichtingen omtrent deze Melville's. JAC. A.

Van der Velden-van Merken. — Kan iemand het onderstaande ook ophelderen?

In Balen's geschiedenis van Dordrecht vindt men:

Bldz. 1063,4 Register v/h. Ridderlijk Geslacht van Haarlem.

Joff. Kleysje van Haarlem Gijsbertsdr. tr. 1e Frans van den Honert Rochuszn. die sterft 1581, ten 2e enz. z. oir.

had bij den 1è Rochus, Jan en Kornelia.

1e. Rochus van Wezel gezegd van den Honert trouwde Aletta van der Velden en won Frans Goverd en Kleysje.

2e. Jan van W. gezegd v. d. H. trouwde Hildegond de Bije.

3e. Kornelia v. W. v d. H. trouwd Mattheus Roes en won Gillis, Francois, Elisabeth, Mattheus, Gijsbert, Francina, Thomas, Maria, Kornelia en Rochus Rus, Mattheus zonen en dochteren;

en op bldz. 1277 Geslacht van Wesell.

Frans van den Honert, Rochusz., gezegd van Toll (derden zoon van Rochus van Wezel en van Maria van Toll) trouwde Klasina van Haarlem en won Rochus, Jan en Kornelia van Wezel. (Ditzelfde vindt men bldz. 1258/9 geslachtsboom van Toll) en komt ook overeen met den geslachtsboom van Van Haarlem, maar dan volgt: 1 Rochus van Wezel gezegd van den Honert volgd (op bldz. 1281), 2 Jan van Wezel gezegd van den Honert, trouwd Hildegond de Bye, 3 Kornelia van Wezel, Fransdr., trouwd Mattheus Rees, 10 kinderen, evenals bovenstaande boom van Haarlem.

Op bldz. 1281 nu, vindt men Rochus van Wezel, Franszn. (oudsten zoon van Frans van den Honert Rochuszn. en Klasina van Haarlem, trouwde Agatha van Merken en won Frans, Maria, Thomas, Goverd en Klasina v. Wesel.

Wat is nu juist: van der Velden of van Merken?

N.

Gasman, Bakker, Aegidius. — Als getuigen bij den doop, in de Luthersche kerk te Amsterdam, van Elisabeth Catharina Gasman, geb. 8 October 1799, dochter van Willem Gasman en Johanna Bakker, worden genoemd Johannes Bakker en Elisabeth Catharine Aegidius.

Zoude iemand ook kunnen en willen mededeelen of deze laatstgenoemden J. B. en E. C. A. de ouders waren van genoemde Johanna Bakker, dan wel in welke familieverhouding zij elkan-

der bestonden? Ook zoude men gaarne vernemen wie de ouders en grootouders waren van genoemden W. Gasman, Johannes Bakker en E. C. Aegidius, zoomede verdere bijzonderheden omtrent genoemde geslachten, en hunne geslachtswapens.

Den Haag. N.

Timmers-van Schinne. (Navorscher 1904, bldz. 690).

		Pieter v. S., geb. Brussel 1554 tr. Delft Anna de Jong.	Edelman van Louise de Colligny. dochter van den Secretaris van prins Willem I.
T. v. Dommelen Sonnemans Schilperoort.	v. Z. Moucheron Soury v. d. Duyn.	Isaäc v. S., geb. Delft 1608 tr. Brielle 1632: Susanna Vroylick woonde te Middelb.	Viceadmiraal, Opperhoofd te Japan, Ambassadeur bij den Keizer.
Pieter T. tr. Ignatia van Zoelen geb. 1655, † 1707.		Isäac v. S. geb. Middelb. 3 Jan. 1640 † ald. 18 Sept. 1696, tr. 1e Cath$^{a.}$ Dammaert 1646—1683.	tr. 2e Aletta de Bitter, wed. G. Vreeland, † Utr. 24 Dec. 1708.
Johan T. Secret. v. Rotterd. † ald. 12 Feb. 1738.	tr.	Susanna Lubertina v. S. geb. 19 Dec. 1684, † Rott. 12 Dec. 1732.	

A. v. L.

Roeffs (XLVII, 424 n. 3). — Matheus Roeffs × Catharina Tempelaers hatte zwei Kinder.

2. Theodorus Roeffs genannt auch Dirk, Advokat und Rentmeister der Herrlichkeit van Helmond war verheiratet am 27, 9, 1671 mit Hendrina Coninx aus Venray wohnte zu Helmond, machten Testament ann, 29, 3, 1695. Er starb am 31 März 1695 zu Helmond und ist begraben am 6 April 1695 zu Helmond. Hatte 4 Kinder.

2tes Kind: Edmundus Ludovicus Roeffs, Advokat und Drossaerd von Well war verheiratet mit Theodora van Berghom, lebten um 1700—1760. Hatte 4 Kinder.

1stes kind: Theodorus Josephus Roeffs, Scholtis der freien Herrlichkeit (von) Well und Berghom, war verheiratet am 15, 4, 1731 mit Agnes Beatrix Charles, Tochter von Wilhem Gerhard Charles, Advokat zu Roermond. Er starb 9, 5, 1760; sie am 19, 2, 1748. Hatte 5 Kinder.

4tes kind: Jodocus Wilhelmus Roeffs, geboren zu Well am 22 August 1738, gestorben am 16 Oktober 1813. Raad und Momboir von syne Königl.Mayestät von Preussen, verheiratet am 19 September 1775 mit Clara Theresia Portmans, geboren 16 März 1752, gestorben am 14 März 1816, Tochter von Bernhard P. Syndicus der Staaten von Gelderland und Margarethe Theresia Brewes. Hatte 3 Kinder.

2tes Kind: Bernardus Josephus Dominikus Roeffs, geboren am 18 Februar 1780, wohnhaft zu Geldern, Seidenfabrikant, verheiratet am 14 Juli 1807 mit Adelheida Agatha Maria van Baerle, geboren am 29, 9, 1789, Tochter von Johannes Franziscus Xaverius van Baerle und Thekla Joanna Draper, (gestorben 26, 8, 1834). Er starb am 11 Januar 1856. Sie starb am 24 Mai 1858. Hatte 18 Kinder.

4tes Kind: Philipp Jodocus Theodorus Josephus Roeffs, geboren 11 September 1811, Seidenfabrikant zu Geldern, verheiratet am 4 Mai 1842 mit Henriette Theodora Anna van Erckelens, (Tochter von Franziskus Hendricus Aloysius Philippus von Erckelens und Cornelia Barbara van Tomputte) geb. 8, 8, 1821, gest. 23, 12, 1860.

6tes Kind: Maria Josephine Anna Petronella, geb. am 27 Juli 1814 zu Geldern, heiratet 28, 11, 1861 Franz Heinrich van Erckelens zu Xanten († 23, 1, 1890). Sie starb 23, 4, 1883 kinderlos.

7tes Kind: Wilhelmine Josephine Maria Clara Roeffs, geb. 7 April 1816 zu Geldern, heiratet 1. 6, 1847 Franz Heinrich von Erckelens zu Xanten († 23, 1, 1890). Sie starb 13, 9, 1859. Hatten 5 Söhne.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

Brouwgetouw (LIV, 700). — Het glossarium van Stallaert sub voce Getouw kan den vrager volkomen inlichten. Het woord „getouw" in de beteekenis van *de verzameling van gereedschappen* luidt in de volkstaal van Peelland „getuug". Zoo noemt men het aanbeeldje en den hamer, noodig tot het „haren" (dat is het *scherpen*) van zeisen met èèn woord: „haargetuug". De gezamenlijke deelen van het weefgetouw, dienende tot wisseling van den inslag van zekere kleur met den inslag van een andere kleur heet „wisselgetuug".

Helmond. AUG. SASSEN.

Quenen enz. (LIV, 700). — Een deskundige deelt me het volgende mee.

Een kween is een koe die niet zoogenaamd tochtig of willig wordt, niet bij den stier wenscht te komen, dientengevolge niet kan worden bevrucht.

Uiterlijk gelijkt een kween wat de forschheid van beenderen en hoorns betreft meer op een os dan een koe.

Een meer omslachtige beschrijving van een kween geeft Chomel, wdbk. groote uitgaaf deel 3, i. v.

Een guste koe is een drie- of meerjarige koe, die voor 't oogenblik niet kan kalven, (niet bevrucht is), geen melk meer geeft en voor de vetweiderij of mesterij is bestemd — (een zoogenaamde vaalmelk of vare koe).

W. DE R.

Quenen, enz. (LIV, 700.) — De Geldersche landbouwer, en wellicht ook die uit naburige provinciën, noemt Queen, meerv. Quenen, een vrouwlijk rund dat onvruchtbaar is, of eigenlijk dat „hermaphrodite" is, eene speling der natuur, die vrij veelvuldig voorkomt.

Het woord vluijsen beteekent hoogwaarschijnlijk „scheren" (van schapen). Het plattelands vluijs, „vluus", is dunkt mij eene ver-

bastering van vlies (denk aan het gulden vlies). — Vlies of vluus wordt echter alleen gebezigd in de beteekenis van de wol *alleen*, d. i. de vacht *zonder* het vel.

Br. F. C. C. Jr.

AANKONDIGING.

Annuaire de la noblesse de Russie, 3me année 1900. St.-Pétersbourg. Imprimerie de l'Académie impér. des sciences. 1900. (X et 682 pp.) petit in-8. Met fraaie portretten en wapenplaten.

Wij vestigen gaarne de aandacht op dit verdienstelijk en sierlijk uitgegeven jaarboekje, bewerkt door R. C. Ermerins, Ambtenaar aan de Keizerlijke Openbare bibliotheek te St. Petersburg, en Hollander van afkomst. Onder de 82 adellijke geslachten, die in dezen jaargang behandeld worden, zijn er meer dan één van Hollandsche origine, zooals de Hartongs, Heyden's en de Toll's, naar welke laatstgenoemd geslacht op bladz. 57 in dit tijdschrift gevraagd wordt. De vorige jaargangen zijn verschenen in 1889 en 1892.

RED.

GESCHIEDENIS.

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE BATAAFSCHE OMWENTELING

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT DOOR EEN OOGGETUIGE[1]).

1807.

Aangaande de zwakkelijke toestand van den Koning wierd ook op onderscheiden wijzen geoordeelt; dog die was zo niet, dat vooralsnoch een haastige dood te duchten was.

19 Nov. werden de 's Konings wachten verplaatst van den Trans na de Kromme Nieuwe Gracht, de infanterij in de Loterij en de cavallerij in de stal van het huis van den Hr. Wttewaal op het Pieterskerkhof, gelegen zijnde op de Kromme Nieuwe Gracht, tegenover de Loterij.

22 Nov. was het de dag van groote parade. De Zondagsche groote parade geschiedde altijd op de volgende wijse: Ten 11 uuren kwam al de cavallery, cuirassiers en hussaren op het Vreburg in de wapenen. Na een wijnig aldaar geparadeert te hebben, trokken de wachthebbende manschappen na de Neude, werwaarts al de infanterij, die te voren op het Janskerkhof vergadert was, zig ook begaf. Dan was aldaar op de Neude ten 12 uuren de groote parade met het overheerlijk musiek van de grenadiers en een groote toevloed van aanschouweren. Dien dag bevond Z. M. zig een wijnig beter en was

23 Nov. weer in staat om een buitengewone repraesentatie in de Schouwburg bij te wonen. Een gezelschap Italiaanen van Amsterdam, die geen publieke tooneelisten waren, maar tot een societeyt behoorden, was om haare verheevene talenten zo in het speelen als in de musiek, op aandrang van Z. M. verzocht alhier in de Schouwburg daarvan eens blijk te geeven. Zij vertoonde de Opera La Theresa Wilk en wierden vereerd met een talrijk publiek. Zij waren op last van Z. M. met een stadsjacht van

[1]) Vervolg van Nav. LV, blz. 17.

Amsterdam afgehaald en wierden weer op deselve wijse teruggebracht.

Het nieuwe paleis wierd nog meer vergroot. De twee op de Nieuwe Gracht nevens het paleis staande huisen, die door den Hr. de Kock en Prof. Van Oort bewoont wierden (tevoren de huizen van de Heeren Van Nellesteyn), ook door Van Driel gekocht zijnde, wierden aan het paleis toegevoegt.

De voornaamste kamers, die voor Z. M. waren bestemt, waren reets in volkomene gereedheid, ten volle gemeubileert. En opdat de vochtigheid van het nieuwe metselwerk geen nadeel aan Z. M.'s zwakke gezondheid zoude toebrengen, zoo wierd in alle kamers dagelijks zeer sterk gestookt, ja zelfs zo sterk dat

24 Nov. een van dezelve in brand geraakte; doch welks verdere voortgang door spoedig aangebracht hulp gelukkig gestuit wierd. Evenwel wierd de schade op nagenoeg 1000 gulden begroot. Ofschoon nu het paleis door den Koning nog niet betrokken was, wierd hetzelve

25 Nov. al door Z. M. voor het eerst gebruikt. Z. M. verleende aldaar audiëntie aan het gansche Wetgevend Lighaam. Alle leden, in hunne vergaderzaal bijeengekomen zijnde, begaven zig gezamentlijk, in koetsen gezeten, na het paleis, gaande de bodens vooruit. De audiëntie was belangrijk en duurde meer dan 2 uuren. Z. M. gaf o. a. aan de vergadering te kennen, dat over 2 dagen de Hr. Mollerus, Minister van Binnenlandsche Zaaken voor haar zoude verschijnen, om de gansche toestand van het Rijk aan haar kenbaar te maaken. Na deeze audiëntie begaf Z. M. zig na het huis van den Hr. Van Amerongen, om aldaar zijn verblijf te houden, tot dat het paleis bekwaam geoordeelt wierd om Z. M. te bevatten. 's Konings hofhouding groeide dagelijks aan, waardoor Paushuisen veel te bekrompen wierd; weshalve een gedeelte na het gemelde huis van den Hr. Van Amerongen wierd overgebracht en een gedeelte in Paushuisen achterbleef. Deze verplaatsing was ook noodig, omdat de keukens, slaapkamers en andere verblijfplaatsen voor de domestieken op het nieuwe paleis nog niet waren afgemetseld. Nadat de Koning het gemelde huis had betrokken, wierden de beyde wachten

26 Nov. van de Kromme Nieuwe Gracht overgebracht na het Klooster op de Wittevrouwenstraat.

27 Nov. verscheen de Hr. Mollerus voor de vergadering van

het Wetgevend Lighaam met een wijdlopige schriftelijke boodschap van den Koning, die de gansche toestand van het Rijk aantoonde. Zij handelde voornamelijk over de volgende poincten: De Departementale Administratieën, het Crimineel Wetboek, de Waterstaat, de Katwijksche uitwatering, de paardenfokkerij, de veeartsenijkunde, de aangewonnene landen, te weten Westphalen, Oostvriesland en Jeverland, het afgestaane Vlissingen en eindelijk over het Finantiewezen en Z. M.'s residentie. Aangaande het Finantiewezen gaf Z. M. te kennen, dat het Rijk 19 millioen tekort kwam. Hierover waren de meeste leden deerlijk ontdaan. Om dezelve te bestrijden was immers een nieuwe belasting of geldheffing onvermijdelijk. Wegens de residentie gebruikte Z. M. de volgende woorden: „Onze groote hoofdstad Amsterdam heeft „met recht aanspraak op onze residentie. Ik ben ook van voor„neemen dezelve na die stad over te brengen, dog niet, dan na „de vreede met Engeland. Ik heb nu mijne residentie te Utrecht „gevestigt om haare welgelegenheid in het midden des Rijks en „nabij onze groote Hoofdstad".

Vervolgens deed Z. M. eenige uitdrukkingen, waaruit klaarlijk bleek, dat hij van voornemen was 's jaarlijks, terwijl de residentie nog in Utrecht was, eenige maanden in de hoofdstad Amster dam door te brengen; zodat de Koning alweer van heengaan praatte, en hij was nog niet eens gekomen; d. i. Z. M. praatte van een paleis te Amsterdam en hij had het paleis te Utrecht nog niet eens betrokken! Ondertusschen, de Amsterdammers, hiervan lont geroken hebbende, beijverden zig aan alle kanten met ter haast dit voordeel deelachtig te worden en alles aan te wenden om den Koning na hen toe te lokken. Zij booden zelfs Z. M. al schielijk het Stadhuis tot een paleis aan, hetgeen gratieuselijk door Z. M. wierd aangenomen. Evenwel streelden zig nog verscheide onzer stadgenoten met het verblijf van de residentie in 't geen verder geschiedde; want, nadat de audiëntie van

28 Nov., die ook in het nieuwe paleis gehouden wierd, en de kerkdienst van

29 Nov., die toen in het huis van den Hr. Van Amerongen gedaan wierd, voorbij waren, zag men bijna dagelijks het een en ander gebeuren, waaruit men zig het behoud van de residentie zoude voorstellen, en wel in de eerste plaats dat

30 Nov. de Landdrost vanwegens Z. M. kennisgeving ontving,

dat de Staatsraad uit 's Hage herwaarts zoude overkomen, en dat derhalven tot die hooge vergadering een geschikt locaal vereischt wierd. Het was op

4 Dec. dat de Staatsraad alhier haar eerste vergadering hield, op het Stadhuis in de zaal, die voorheen tot Burgemeesters kamer gedient had. Daarop volgde, dat

5 Dec. alle pages van den Koning uit 's Hage arriveerden. Zij waren 8 in getal, behalven hunne Gouverneur en verdere bedienden. Het huis van den Hr. Van Ee in de Minnebroerstraat te voren in gereedheid gebracht zijnde, wierd hen tot hun verblijf aangeboden. Dit een en ander deed dan weer aan het behoud van de residentie geloof slaan; en in dit geloof wierd men nog meer gesterkt, doordien Van Driel bleef voortgaan met huisen te koopen, als o. a. die van Mevr. Strick van Linschoten op de Drift, van den Hr. Van Romont achter St. Pieter, van den Hr. Schuler op de Kromme Nieuwe Gracht, ja zelfs tot algemeene verwondering het vergaderhuis der Ridders van de Duitsche Orde, gemeenlijk genaamd het Duitsche Huis, op den Springweg, om te dienen voor het Ministerie van Finantie, voor zoover hetzelve de voornaamste kantoren van dat uitgestrekte Ministerie, waartoe meer dan 300 menschen behoorden, zoude kunnen bevatten. Hoe was nu dit alles overeen te brengen met hetgeen desaangaande door den Koning in zijne boodschap van den 17 Nov. was te kennen gegeeven?

Het gansche corps diplomatiek kwam herwaarts over om met Z. M. te confereeren. De Ambassadeur van het Hof van Beijeren kwam vooraf,

7 Dec. die zijn intrek nam in het Kasteel van Antwerpen, en vervolgens kwamen alle overigen

9 Dec. in 2 jachten en met een goed aantal domestieken.

10 Dec. hielden zij alle langdurige conferentiën met den Koning, eerst ieder afzonderlijk en daarna gezamentlijk. 's Avonds wierden zij onthaalt in de Schouwburg op een buitengewone voorstelling. De Operisten vertoonde twee hunner fraaiste opera's tusschen beyde en tot slot wierd er een ballet gegeven door de danssers van de Amsterdamsche Schouwburg, die daartoe expresselijk op last van den Koning waren ontboden. De derde loge, zijnde naast die van de Kamerheeren, was voor het Corps diplomatiek ingericht, en voor het overige was de schouwburg vol menschen

waar onder zeer velen van hooge rang en aanzien. Desniettegenstaande hield Z. M. zig in zijne bedekte loge schuil.

11 Dec. de Ministers nog overgebleven zijnde, woonden zij 's avonds een concert bij in het nieuwe paleis. Dit tweede concert, dat door Z. M. gegeven wierd, was vrij wat talrijker bezocht en prachtiger als het eerste; daar er meer dan 60 dames tegenwoordig waren. De Koning, zijn genoegen daarover willende te kennen geven, bleef den ganschen avond in het gezelschap en speelde een omberpartijtje met de dames Rendorp en Nepveu. Omtrent 10 uuren scheidde het gezelschap, als wanneer er ruim 90 koetsen van het paleis afreden.

18 Dec. was er weder partij aan het Hof, weder concert en speelpartij. 14 Dames en heeren waren maar gevraagt en ook verscheenen, want zij bleeven alle bij Z. M. soupeeren, wat nog niet gebeurt was. Ten half 12 uuren ging het gezelschap uiteen. Het was dien dag Donderdag en zo wierd dergelijke partij elken Donderdag aan het Hof herhaalt. Alle andere dagen waren er andere vermakelijkheden als opera's, comoedien enz. Z. M. toen bemerkende, dat hij geacht, bemint en geëert wierd door de lieden van de eerste rang, begreep de liefde van die van de geringste classe ook te moeten winnen. Milde giften waren daartoe het beste middel. Weshalven vanwegens Z. M. in de eerste plaats tot de gewoone jaarlijksche uitdeeling van de Rumforder soep, waarmede

21 Dec. een aanvang wierd gemaakt, 600 gulden wierd uitgereikt, en

23 Dec. aan alle armen deezer stad zonder onderscheid van gezindheid turf wierd uitgedeelt.

Nu moest er twee dagen later weer partij aan het Hof zijn; maar daar de Kerstdag alsdan inviel, zo wierd dezelve één dag vervroegd, en dus gehouden op

24 Dec. Ziet hier hoe de partij uit hoofde van de Kerstavond zig toedroeg. Nadat 40 dames en een groot aantal heeren, zo Roomschen als van andere gezindheden, bijeengekomen waren, wierd er ten 8 uuren aanvang gemaakt met het concert; doch het was een geestelijk concert, toepasselijk op den Kersttijd. Ten 10 uur wierd de geestelijkheid weer ter zij geschoven, en begon men een kaartje te spelen. Ten 12 uuren was de laatste klokslag niet daar, of de geestelijkheid wierd weer aangevat op de vol-

gende wijse. De Koning verliet het gezelschap en begaf zig na de zaal, daar gewonelijk de kerkdienst verricht wierd, werwaarts alle Roomsche dames en heeren Z. M. opvolgden, blijvende alle overigen in de naastbijgelegene kamer om ook deel te hebben aan het overheerlijk musiek; want de Mis van Kersnacht wierd verricht door den Aartskancelier zelf met een vocaal en instrumentaal musiek, hetwelk wierd uitgevoert door de Italiaansche Operisten van Amsterdam, daartoe expresselijk ontboden. Na het einde der Mis was er een prachtig (hoe zal ik het noemen?) soupé-déjeuné aan het Hof, zodat omtrent 3 uuren in den ochtendstond van

25 Dec. alle genodigde gasten, wel geladen, na huis terugkeerden. Als wij dit alles nu eens met verstand gadeslaan, hoe worden wij dan heen en weer geslingert aangaande het verblijf of vertrek van den Koning in de residentie. Want hierbij kwam dat aan de eene kant Amsterdam zig haastte met haar Stadhuis tot 's Konings paleis te herscheppen en met de kostbaarste en prachtigste meubelen op te cieren. En aan de andere kant Z. M. de duidelijkste blijken gaf van alhier na zijn genoegen te wezen. Onder die duidelijke blijken moeten wij ook stellen, dat Van Driel opnieuw gelast was van met het koopen van huisen voort te gaan, en ook alreets het huis van den Hr. Van Amerongen van Schalkwijk, door den Hr. Van der Hoop bewoont, door koop was machtig geworden; dat

26 Dec. de drie brandspuiten van 's Konings paleis uit 's Hage binnen gebracht wierden, die in het Klooster op de Wittevrouwstraat wierden geplaatst, dat

27 Dec. het Kerkgebouw der Remonstranten, staande in het Rietsteegje en toen ganschelijk met de achtermuur op het voorplijn van het paleis uitkomende, wierd gekocht om tot de Hofkapel geapproprieert te worden, en dat, Z.M.

28 Dec. een toer na de lusthoven Oud en Nieuw Amelisweert gedaan hebbende, dadelijk wierd order gegeven vam geen middelen te spaaren nog gelden te ontzien, om beyde die lusthoven voor Z.M. in bezit te krijgen. Z.M. had al sedert eenige tijd zijn verlangen na een buitenverblijf in de ommestreken van Utrecht laaten blijken, en ook alreeds eenige lusthoven bezichtigt, maar geen zo schoon en voldoende bevonden als deeze twee, Oud en Nieuw Amelisweert, naast elkander liggende nabij Vechten. Goede

raad was nochtans duur om de eigenaars tot derzelver afstand te bewegen. Wat al gronden, om op het verblijf van de residentie vast te vertrouwen! En evenwel is het tegendeel bewaarheid geworden.

Het nieuwe paleis was toen zover gevordert, dat Z.M. het zelve konde betrekken. Het wierd al meer en meer voltooid, verbetert en vergroot. De huisen van de HH. De Kock en Van Oort wierden aan het paleis getrokken, alleen door de muuren van de kamers door te slaan en de muuren van de tuinen weg te neemen. Het daarnaast staande huis van Mevr. Hovy meende men ook in bezit te krijgen; tenminste alles wierd daartoe aangewent, om alsdan hetzelve met dat van den Hr. van Schalkwijk almeede aan het paleis te voegen. Het nieuwe gebouw van de keukens was nu geheel afgewerkt. Hetzelve was verdeelt in 6 vertrekken, vanwelke de twee eerste geschikt waren tot de bibliotheek van den Koning, de drie volgende tot keukens en het laatste tot een apartement voor den boekhouder. Het gebouw, dat het huis van Jufvrouw Troostwijk geweest was, diende voor den Bibliothecaris van Z.M. De achterkamer van hetzelve, grensende aan de twee eerste kamers van het nieuwe gebouw, behoorde ook nog tot de Bibliotheek, zodat eenige weeken verder niets meer aan het paleis van Z.M. zoude ontbreeken.

Tot de laatste dagen van het jaar genaderd zijnde, moeten wij een nieuwe gebeurtenis te berde brengen. De algemeene vergadering van de Jachtofficieren van het gansche Koningrijk en hetgeen met dezelve gepaart ging. Onder het groot aantal lieden van distinctie en hooge rang, waarmeede onze stad toen ter tijd vereerd was, bevond zig ook de Hr. Van Heeckeren, Capitijn Generaal van de Jacht. Deeze was het opperhoofd van het geheele jachtwezen van het Koningrijk. Hij woonde in het huis van den Heer De Wijs (tevoren den Hr. Van Cleef) achter St. Pieter. Het was op bevel van Z.M. dat die algemeene vergadering, die 's jaarlijks moest plaats hebben, dit jaar alhier moest gehouden worden, weshalven

29 Dec. alle officieren van de Jacht uit alle provintiën binnen onze muuren arriveerden.

30 Dec. Het bepaalde uur van de vergadering daar zijnde, zagen wij al die heeren na de zaal, die tot het houden van de vergadering bestond was, toesnellen, allen in volle costuum,

zijnde geheel groen, na evenredigheid van hunne rang meer of min met goud geborduurt. Vijf uuren lang duurde de vergadering, en daarna wierden de voornaamsten van hen bij Z. M. ter maaltijd onthaalt.

31 Dec. zagen wij een bal en soupé plaats hebben, dat door den Capityn Generaal van de Jacht gegeven wierd in de Place Royaal. Van geen gezelschap kon Utrecht getuigen, dat dit in grootheid, statigheid en talrijkheid evenaarde. Daar 's anderendaags de plechtige Nieuwjaarsfelicitatiën bij den Koning moesten plaats hebben, en bij die gelegenheid 's voormiddags het getal der lieden van hooge rang dat zig binnen de muren onzer stad bevond, nog met verscheiden anderen vermeerdert was als o. a: het Corps diplomatiek, de Commissiën van het Nationaal Gerechtshof, de Militaire Vierschaar en de Nationale Rekenkamer, welke allen met 5 jachten uit 's Hage waren aangekomen; dit alles, zeg ik, zette dit bal nog te meer luister bij. Ten 7 uuren nam hetzelve een aanvang; zodat te dier tijd de koetsen van alle kanten bij menigten kwamen aanrijden, en derhalven ten 8 uuren een gezelschap bijeen was van omtrent 250 personen, waaronder zig dan bevonden Ambassadeurs, grootkruissen, commandeurs, ridders, kamerheeren en andere hooge ambtenaaren van het Hof, Staatsraaden, Ministers, Jachtofficieren, leden van het Wetgevend Lighaam, van het Nationaal Gerechtshof, de Hooge Militaire Vierschaar, de Nationale Rekenkamer, alsook van de Departementale en stedelijke Bestuuren, benevens Generaals en andere stafofficieren. Hier bijgevoegt een aanzienlijk getal dames, van welke de eene al boven de andere in statie en pracht uitmuntte, kan men licht nagaan, dat nooit bij menschengeheugen een dergelijk gezelschap in ons Utrecht gezien was. Ten half 9 vereerde de Koning hetzelve met zijne tegenwoordigheid, doch Z. M. absenteerde zig weer vóór 12 uuren om niet de kans te loopen van nieuwjaarsfelicitatiën te ontvangen, die den volgenden dag op de gewoone plechtige wijze aangeboden moesten worden. Het soupé was voorbeeldeloos. Om maar één bewijs daarvan bij te brengen, moet in 't oog worden gehouden, dat 5 koks 4 dagen lang gearbeid hadden, om hetzelve tot de uiterste perfectie te brengen. De desertwerken waren voorbeeldig schoon en de tafel versiert met levendige planten en bloemen. De zaalen waren zeer fraaij en zwaar geillumineert, alsook de voor-

deur. Ten 4 uuren in de ochtend nam dit prachtig bal een einde.

Wij zijn nu met ons verhaal reeds het nieuwjaar binnengetreden. Het voorgaande kenmerkte zich door de tegenwoordigheid van een Koning en zijne residentie. Versta me wel! — Van een Koning — niet van een Koning en Koningin — O neen. — H.M. bleef nog steeds afwezig. Wat hiervan tog de rede mocht wezen? — Men fluisterde van: *Groote liefde, maar weinig trek.*

1808.

1 Jan. Nieuwjaarsdag. Dus moest den Koning al wat wenschelijk was door al wat menschelijk was worden toegewenscht. Het uur van half 12 was daartoe bepaalt. Tegen dien tijd beijverde zig dan de een al boven den ander om in een plechtig gewaad die plichtpleging bij Z.M. te gaan volbrengen. Bij verre de meesten bestonden die gelukwenschingen alleen in het buigen van het lighaam zonder een woord te spreeken. — De eersten die ter audientie wierden toegelaten, waren de ambassadeurs en buitenlandsche ministers. De Fransche ambassadeur gaf bij die gelegenheid Z.M. 6 ridderteekenen van de ridderorden van Napoleon[1]) over, om aan 6 Hollandsche officieren toegereikt te worden, die zig bij de laatste veldslagen het meest onderscheiden hadden. De ambassadeur van Wurtenberg gaf ook eenige riddertekenen over van de groote orde van Wurtenberg om daarmede na Z.M.'s goedvinden Hollandsche mannen van verdiensten te vereeren.

Op de ambassadeurs volgden de leden der commissiën van de Staatsraad, van het Wetgevend Lighaam, van het Nationaal Gerechtshof, van de Hooge Militaire Vierschaar en van de Nationale Rekenkamer. Aan deze laatste drie commissiën gaf Z.M. zijn groot verlangen te kennen om hunne vergaderingen meede binnen Utrechts muuren te doen houden, daarbij verklarende dat dit binnen korte tijd zoude werkstellig gemaakt worden.

Na deeze commissiën kwamen Landdrost en Assessoren, het Departementaal Gerechtshof, de Raad der Gemeente, de Raad van Rechtspleging en de Academische Senaat. Deeze verschenen allen en corps. Toen volgden commissiën van de vijf capittelen en van de predikanten en armbestuuren van alle kerkgenootschappen enz. Eindelijk alle militaire officieren en een groot aantal bijzondere

[1]) Het legioen van eer. RED.

persoonen, waaronder de admiraal de Winter, die met een equipogie van omtrent 9000 guldens aan het Hof verscheen en dus verre boven alle anderen uitstak. Het was ruim 3 uur eer de geheele audiëntie was afgeloopen.

De Koning vervolgde het nieuwe jaar met zijne gewoone levenswijs van zig op allerhande wijze te vermaaken. 's Avonds was er weer partij aan het Hof en

2 Jan. gala-comoedie in de schouwburg. Een overheerlijk schoone opera, getiteld Nadir en Almanzor, was gecomponeert door de bekwaamste meesters met allerkeurigst musiek. De decoratien waren expresselijk daartoe in 's Hage geschildert, en de gansch nieuwe Persiaansche costumes ook aldaar vervaardigt. Deeze opera was uitgekozen om voor het eerst vertoont te worden als Z. M. konde goedvinden in de Schouwburg het eerst in het openbaar te verschijnen, hetgeen op deeze dag zou plaats hebben. Tegen het bepaalde uur vergaderde een considerable menigte van menschen in de Schouwburg. Meer dan 100 personen wierden teruggehouden, omdat alles bezet was. Het aantal dames alleen in groot gala was veel grooter dan de loges konden bevatten. Het was een brillante poppenkraam. Toen de Koning de open loge binnentrad, stonden eensklaps, alsof een commandant commandeerde. al die dames op; het handgeklap en geschreeuw van *Vive le Roy* was algemeen; de dames gingen weer zitten en het gordijn wierd geopent. Vooraf wierd vertoont: *de Boerin op de proef*, een een opera in twee bedrijven en daarop volgde dit overheerlijke stuk, Nadir en Almanzor genaamt! Toen het gordijn was opgehaalt, was een ieder verrukt over het zien van het eerste toneel, verbeeldende een Persiaansche zaal. Het tweede toneel verbeeldde een Persiaansche tempel, waarvan het perspectief zeer fraaij was. De costumes waren rijk en schitterend. En het 3de toneel verbeeldde een tuin, welks inrichting met piramides, boomen en beelden zo overheerlijk fraaij was dat het de algemeene bewondering wekte. De costumes van dit bedrijf overtroffen nog die van het tweede. Onmiddellijk nadat de laatste woorden geuit waren, kwamen 4 dansers en 4 danseressen te voorschijn, alle egaal gekleed in het wit met goud geborduurt. Niemand kan zig het fraaije van dit toneel voorstellen dan die er bij tegenwoordig geweest is. De acteurs weken na de zijden van het toneel en de dansers begonnen te dansen. Dit was het begin van een over-

heerlijk ballet, dat door 19 dansers van de Amsterdamsche schouwburg wierd uitgevoert en over de anderhalf uur duurde. Te midden onder hetzelve, terwijl de 8 bovengemelde aan het dansen waren, verscheenen 4 andere danseressen, evenals deeze gekleed, op de voorgrond van het toneel, welke ten toon hielden de woorden *Vive le Roy*, zeer fraaij gevlochten van bladeren en bloemen, van boven met kransen en van onderen met festonnen voorzien. Dit wierd beantwoort met een algemeen handgeklap en geschreeuw van *Vive le Roy* dat de schouwburg ervan dreunde. Die repraesentatie afgeloopen zijnde, verwijderde Z. M. zig het eerst onder het herhaald geschreeuw van *Vive le Roy*. Ten slotte brachten 52 koetsen de bezoekers van de eerste rang na huis.

3 Jan. gaf Z.M. weer een klijne partij aan het Hof. Z.M. met de Mevrouwen Van Romont en Van Deelen een kaartje speelende, vermaakte zig zeer door de aardigheid van een nieuw spel, dat bij Z.M. gansch onbekend was.

10 Jan. begaf Z.M. zig voor het eerst na de Stadsconcertzaal, bij gelegenheid, dat een buitengewoon concert gegeven wierd door de HH. Felix, de twee voornaamste muziekmeesters van Parijs. Een bijzonder apartement was te voren voor Z.M. in gereedheid gebracht.

De Koning scheen dus in onze stad bijzonder veel na zijn genoegen te wezen; en dit genoegen bleek nog verder, toen Z.M.

5 Jan. kon goedvinden eindelijk het nieuwe paleis te betrekken. Hetzelve wierd dus bezet door de volgende posten; op de plaats aan de voordeur 2 grenadiers; een wijnig verder aan een andere deur één grenadier; midden op de plaats een adelborst (de compagnie adelborsten was de eerste van het eerste battaillon grenadiers; deeze hadden de rang van corporaal). Vervolgens aan het ijzeren hek (of aan de ingang van de plaats 2 hussaren of cuirassiers, elk op hun beurt te paard en op de Wittevrouwstraat weder 2 grenadiers. Dan aan het begin van de Nieuwe gracht (lees: Drift) één grenadier, en op de Nieuwe gracht (Drift) aan het begin van het paleis ook één. Hetgeen daarbij verder gebeurde, was dat de Nieuwe gracht (Drift) van de Wittevrouwstraat tot aan het Janskerkhof wierd afgepaalt om het passeeren van rijtuigen te beletten. En dat de verlichting rondom het paleis wierd vergroot door 8 reverbaires of lantaarnen met dubbele lampen, van welke er 4 op de Wittevrouwstraat en 4 op de gracht wierden geplaatst.

De Koning gaf zelf blijken van zijne tevredenheid binnen onze stad zo wegens de burgers met het nemen van voor de stad voordeelige decreten, als wegens de militairen om hun voorbeeldig gedrag, met hen

6 Jan. een vroolijke avond te vergunnen. Alle gardes, infanterij en cavallerij, werden door Z.M. getracteert. De officieren in het Maliehuis en de onderofficieren en gemeenen in hunne casernen. Zij waren uitermate vrolijk en nochtans zonder de minste ongepaste baldadigheden. Zij hadden alle casernes geïllumineerd, en de musicanten speelden de gansche avond dan voor de woningen der officieren en dan binnen de casernen, waarmeede zij tot in de nacht bezig bleeven.

Zijne Maj. nog daarenboven het gedrag van de gardes willende belonen, gaf bevel dat eenige infanterij zoude koomen, om hen in het waarnemen van de menigvuldige wachten te verlichten; weshalven

9 Jan. daartoe binnenmarcheerden 4 compagnieën van het 2e battaillon infanterij, koomende uit Haarlem. Deze wierden alle wachten en posten van de stad opgedragen, blijvende die van Het Hof en de residentie alleen voor de gardes over.

De decreten, waarmeede de Koning ons alweder geliefde te begunstigen, waaren deeze

18 Jan. zag een koningl. decreet het licht, hetwelk behelsde, dat, daar bij een resolutie van het begin des vorigen jaars bepaalt was, dat 's jaarlijks in ons koningrijk, en wel in 's Hage, zou plaats hebben eene algemeene openbaare tentoonstelling van voortbrengselen van volksvlijt, met eene daarmeede verbondene nationale markt, deeze tentoonstelling en markt, provisioneel voor dit jaar niet in 's Hage, maar almeede in Utrecht zouden gehouden worden, en wel op Dinsdag, Woensdag en Donderdag in de Paaschweek. Dit was eene inrichting, die diende tot voortzetting der inlandsche fabrieken en trafieken; en tot aanwakkedes vernufts van onze Nederl. kunstenaren, want niet dan inlandsche producten en kunststukken mochten worden aangebracht, zoo op de tentoonstelling, als op de markt.

13 Jan. bracht waarlijk de 3 meer gemelde vergaderingen, het Nationaal Gerechtshof, de Militaire Vierschaar en de Nationale Rekenkamer, tot Utrecht over. Met alle spoed moesten de nodige locaalen voor hen in gereedheid worden gebracht! Alschoon nu

Utrecht burgeren Z. M.'s lievelingen schenen, zo verloor Z. M. daarom zijne verdere onderdanen niet uit het oog. Een allerverschrikkelijkste watervloed.

15 Jan in Zeeland 124 huishoudens uit 928 zielen bestaande, in de grootste armoede gedompelt hebbende, kwam er

19 Jan. een decreet, dat door het gansche Koningrijk een algemeene collecte moest gedaan worden voor die ongelukkigen.

20 Jan. wierd bij een Koninglijk besluit de aanstelling van de leden van de Bestuuren der gemeenten van de eerste classe volbracht. Van Utrecht wierden verkozen tot Burgemeester de Hr. Ram; tot Wethouders de H. H. Van Dielen, Eijck, Van Steenhardt en Van Baerle; tot derzelver plaatsvervangers de H. H. Van Dielen, Van Dam van Isselt, Van Heilman en Mulder en tot Vroedschappen: Bosch van Drakensteijn, Van der Burg, Cambier, Van Dam van Isselt, Van Doelen, Van Heilman, Van Hees, Van der Heuvel, de Jonckheere, Keetell, Koopman, Martens, Mulder, Van Musschenbroek, Nepveu, Odé, Van Oudenhoven, Reitz, Testas, Venendaal, Verkerk, Voet van Winssen en Woertman. Van deeze bedankten terstond de H. H. Van Musschenbroek, Reitz, Voet van Winssen, Venendaal en Van Doelen, zodat nog 7 plaatsen vacant bleven.

De opengeblevenen plaatsen zijn vervolgens door Z. M. vervult op den 20 Maart, de twee van ons stedelijk bestuur met de H. H. Achterberg en Beelaarts. De Koning niet makkelijk het bedanken van aangestelde regenten aannemende, hadden de H. H. Voet van Winssen, Van Musschenbroek en Van Doelen al schielijk hunne verklaring van bedanken weer ingetrokken, maar de H. H. Reytz en Venendaal bleven hardnekkig weigeren. De installatie van al die bestuuren wierd bij hetzelve besluit bepaalt op 1 Febr. e.k.

Ingevolge het decreet van 13 dezer hield de Nationale Rekenkamer

21 Jan. alreets haare eerste vergadering binnen onze muuren. Behalve deeze 3 hooge collegieën kwamen nog uit 's Hage tot onze stad over

22 Jan. alle staatsdames van de Koningin, uitgezondert die zig met H. M. in Parijs bevonden; en

24 Jan. het gansche Ministerie van Buitenlandsche zaaken, met alle deszelfs aanhorigen. Hetzelve wierd geplaatst in Groot Paushuizen, hetwelk door den Minister zelve, den Heer Röell,

was betrokken, terstond nadat het door den Hr. Du Broc was verlaten. Toen de Koning na het paleis was overgegaan, had de Hr. Du Broc, de Grootmaarschalk van het paleis, bezit genomen van het huis van den Hr. Van Amerongen. In dit nieuw hotel gaf hij

26 Jan. een bal, hetwelk, hoewel het op verre na niet dat van den heer Van Heeckeren evenaarde, evenwel zeer prachtig en luisterrijk was. Z. M. nochtans kon niet besluiten om hetzelve met zijne tegenwoordigheid te vereeren. Op deeze vermakelijke, voordeelige en blijde gebeurtenissen volgde een allerverschrikkelijkst, allerbeklagenwaardigst ongeluk. Het verslindend vuur vernielde onze gansche schouwburg!

28 Jan. 's morgens omtrent half 5 uuren ontdekte men brand in de Schouwburg; als wanneer van binnen alles al verteert was. De bewoonders, de Hr. Koppendraaijer met zijn vrouw en dochters, die ook eigenaars waren, wierden van buiten opgewekt, en moesten hun leven met uit de vengsters te springen, redden. Eensklaps barstte toen aan alle kanten de vlam uit, waardoor de deur en de vengsterraamen van alle aangrenzende huizen vuur vatteden, waarvan de verdere voortgang door de spoedige hulp der brandspuiten nog gelukkig gestuit wierd. Een algemeene beweging, die met groote schrik verzelt ging, veroorzaakte die brand door de gansche stad. Het mistte zeer sterk, zodat, dit zwaare vuur in de mist weerkaatsende, het scheen alsof de gansche stad in brand stond, waardoor een ieder, dien het slaan der kleppers uit den slaap opwekte, zig verbeeldde dat de brand in zijn buurt was. De Zuidewind woei zo sterk, dat de stukjes brandend en verbrand hout tot zelfs buiten de Waardpoort neervielen. Alle decoratieën en verdere toneelcieraaden, waaronder die fraaije, die den 2 Jan. het eerst gebruikt waren, als ook alle goederen van den Hr. Koppendraaijer waren een prooij der vlammen geworden. De costumes en andere kleederen, die de vorige avond gedient hadden, waren ook door de vlammen verteert, maar de overige behouden gebleven.

De oorzaak van dit nooit te vergeten ongeluk was niet te gissen. Z. M., was dus berooft geworden van een zijner grootste vermaaken. Om hierin ten spoedigste te voorzien, wierd op voorstel van Z. M. de comoediën verre boven de concerten verkiezende, besloten de stadsconcertzaal tot een provisioneele schouwburg te

approprieeren en te vertimmeren, wijl het opbouwen van een nieuwe al te veel tijd vereischte. Juist had

29 Jan. het laatste Vrijdagsche Concert plaats. Want, de meeste partijen aan het Hof op Vrijdag voorvallende, was 2 dagen tevoren het weekelijksch Concert door Z.M. op de Dingsdag verschoven, zodat ook de uitvoering daarvan mislukte. Men begon aan het vertimmeren van de Concertzaal met 80 man tegelijk. De meeste van deeze werklieden hadden aan de hofkapel gearbeid, waarvan het werk daags tevoren was afgelopen. De hofkapel zover in gereedheid zijnde, dat de kerkdienst erin konde verricht worden, gebeurde dit

31 Jan. voor het eerst. Het altaar alsook de altaargoederen en ornamenten waren zindelijk en net, niet zeer prachtig. Tegenover het altaar was een galderij getimmert tot een apartement voor HH. MM. en verdere heeren van het Hof. Het zangerskoor was ter rechterzijde van het altaar. Daar het een ieder vrijstond de godsdienstoefening in de Kapel te gaan bijwonen, was dezelve al bij deeze eerste keer goed bezet. Evenwel was de menigte toehoorders zo groot niet als de 2de dag daarna, zijnde Maria Lichtmis.

1 Febr. was de dag door Z.M. bepaalt tot het installeeren van de Gemeentebestuuren. In Utrecht, gelijk elders, geschiedde dit met veel plechtigheid. Nadat omtrent 11 uuren voor de middag de toenmalige Raaden der Gemeente in de Raadskamer en de nieuw verkozene leden in de Gerichtskamer, alle in volle costuum zijnde geheel zwart met gekleede rokken, driepuntige hoeden en deegens op zijde (onderscheidingsteekenen als écherpen, strikken, linten enz., waren geheel verworpen) bijeengekomen, verscheen de Landdrost, die zig in zijn statiekoets, gaande de deurwaarders en bodens met ongedekte hoofden vooraf, na het Stadhuis begeven had, in de Raadskamer ook in zijn costuum. De klokke 12 uuren geslagen zijnde, wierd het oude bestuur ontbonden, waarna alle Heeren de Raadzaal verlieten. Toen wierden de Heeren van het nieuwe bestuur uit de Gerechtskamer binnengeleid en vervolgens door den Landdrost geinstalleert. De Burgemeester legde in handen van den Landdrost de eed af, en Wethouderen en vroedschappen in die van den Burgemeester. Eenige gepaste aanspraaken van den Landdrost hadden erbij plaats, die alle door den Burgemeester in naam van het gansche Bestuur

beantwoord wierden. Omtrent half 2 uuren was de geheele plechtigheid afgelopen, waarna de Landdrost op dezelve wijze weder na zijne woning terugkeerde.

2 Febr. het feest van Maria Lichtmis, wierd dan voor de tweede maal in de Hofkapel kerkdienst gedaan (op de Zon- en feestdagen maar alleen wierd in de Kapel de godsdienstoefening verricht). Aan de rechterzijde van de trappen van het altaar stond de Heraut of wapendrager en aan de linkerzijde een hellebaardier van den Koning. Dit had vervolgens bij alle kerkdiensten plaats. De wijding der kaarsen wierd door den Aartscancelier zelve volbracht, die het eerst de kaars aan Z.M. praesenteerde, welke zeer netjes was toebereid. Vervolgens deed een ondercancelier de misse, die met een fraaij vocaal en instrumentaal musiek van de Operisten wierd uitgevoert. De Kapel konde geen mensch meer bevatten, wat Z.M. genoegen deed.

Z.M. won ook dagelijks aan in krachten. De geneesheeren hadden gegronde hoop op Zijner Maj's. volkomen herstel. Z.M. vermaakte en verlustigde zig op allerhande wijzen.

(Wordt vervolgd).

OUDHEIDKUNDE.

EEN STUKJE VOORGESCHIEDENIS VAN
HET RIJWIEL.

DOOR

J. D. C. VAN DOKKUM.

I.

De wind als Wielrijder.

Men is vrij algemeen overtuigd, dat de geschiedenis van het rijwiel, zoo die ooit in breeder opzet mocht geschreven worden, zou moeten aanvangen bij het lammenwagentje van Stephan Farler, — in de Straatsburger Bibliotheek bewaard, — en Karl von Drais' „Dandy-horse", de merkwaardige schop- en trap-machine, die zich in 't begin van de 19de eeuw met oorverdoovend geratel door de steden van Engeland en Duitschland, bewoog.

Dit nu is een onjuistheid! Veel vroeger reeds heeft men getracht wagens te construeeren, die de hulp van trekdieren konden missen, op eigen gelegenheid, evenals de kleine, onafhankelijke fiets, de breede veertien instevenden, en dus zijn aan te merken als voorloopers van de mechanische tractie: van loco's, auto's en velo's.

De lezer behoeft zich niet met een sarcastisch lachje schrap te zetten, in de meening, dat ik hem zal komen vertellen, hoe de Chineezen, die oerbron van alle knapheid, de fiets reeds voor 3000 jaren hadden uitgevonden....

De vindingrijkheid der langstaarten is bij mij een weinig in discrediet gekomen, sedert die slimste aller Chineezen, de voortreffelijke Li-Hung-Shang, er niet in geslaagd is, zich vrij te liegen van des levens tolgeld, en als de meest ordinaire aller vreemde duivels het tijdelijke met het eeuwige verwisseld heeft.

Niettemin koester ik de vaste overtuiging, dat, indien mettertijd Oud-Europa het levens-elixer ontdekt zal hebben, er weldra blijken zal, dat de langgestaarte hemelrijkers dezen gebenedijden

drank reeds sedert 5000 jaren kenden, en er alleen op beleefd maar dringend verzoek van het bureau van den burgerlijken stand te Peking, dat voor overbechineezing vreesde, geen gebruik van hebben gemaakt.... waarmee ik — de lezer begrijpe dit wel — dus maar in 't kort zeggen wil, dat 't niet China was, waar in overoude tijden het wiegje stond van den stamvader van de eerste fiets.

In 't land der Pharaonen was 't evenmin, want van een hier of daar opgedoken gerucht [1]), dat onder de hiëroglyphen van een Aegyptisch koningsgraf de afbeelding zou zijn ontdekt van een soort rijwiel, heb ik nergens bevestiging gevonden.... Ook de geestelijke voorouders onzer beschaving in Oud-Hellas betwisten ons de eer der uitvinding niet: de zeer wilde jongeling Alcibiades en de zeer geëmancipeerde jongejuffer Sappho zijn fietsloos door 't leven gegaan. In Rome echter begon men er reeds de lucht van te krijgen, dat 't mettertijd mogelijk zou worden een wagentje te laten rollen zonder hulp van paarden of andere trekdieren.

In het *Epitoma rei militaris* van *Flavius Vegetius Renatus*, een Romeinsch schrijver over krijgskunde, die ongeveer 450 jaar vóór Christus leefde en wiens boek, daar oudere bronnen verloren zijn gegaan, een zeer bruikbaar overzicht geeft, van wat er vóór hem op dit gebied gewrocht is, komt een beschrijving voor van een „windwagen", die in een uitgave van 1470 door een middeleeuwschen houtsnijder op eenigszins zonderlinge wijze is afgebeeld.

Bovenaan bevinden zich aan beide zijden vier molenwieken, elk ongeveer zoo groot als een Zwolsche drabbelkoek. (Aldus de houtsnede.)

Deze wieken zijn verbonden aan twee klossen in den vorm van een eekhoornkooi, welker tralies bij 't ronddraaien in een kamrad grijpen, waarvan de as zich op de halve hoogte van den wagen bevindt.

Dit tandwiel brengt de beweging over op de raderen, waarmee de wagen zich voortbeweegt.

't Bewegingsproces, dat hier in schets is aangegeven, schijnt niet geheel onmogelijk, hoewel bij deze welwillende critiek moet worden vooropgesteld, dat daartoe molenwieken noodig zijn minstens elk zoo groot als tien drabbelkoeken, benevens als

[1]) Navorscher 1883, pag. 381.

exercitie-terrein een kolfbaan en als beweegkracht een gematigde orkaan.

In middeleeuwsche boeken over krijgskunde worden meer dergelijke windwagens vermeld, die waarschijnlijk alleen maar theoretische uitvindingen zijn geweest, niet sterk genoeg om de harde werkelijkheid te trotseeren.

Voor een ijverig student zou het mogelijk zijn uit deze verspreide gegevens met zeer veel vlijt en volharding den stamboom op te maken van den — ik geloof ten onrechte zoo beroemden — Zeilwagen van Simon Stevin.

Ik heb er nooit goed achter kunnen komen, waarom we op school uit onze jaartallen-boekjes leeren moesten: „1601 Simon Stevin vindt den zeilwagen uit."

De uitvinding van het „haringkaken" door Willem Beukelsz van Biervliet vond ik gewichtiger, hoewel het mij al evenmin duidelijk werd, waarom mijn geheugen de wetenschap verduwen moest, dat dit geschiedde in 1397. Waarschijnlijk echter is mijn geringe appreciatie van dit jaartal te wijten aan de omstandigheid, dat ik geen ongehuwden oom heb, die haringreeder is.

Maar . . . . . we hadden 't over Simon Stevin! . . . . .

Van den zeilwagen dan, dat kolossale en merkwaardige stuk speelgoed, waarmede „Prince Mouringh" zich zelf en zijne tijdgenooten amuseerde, bezitten wij eenige fraaie afbeeldingen, waarvan de voornaamste (in Muller's Nederlandsche historieplaten onder No. 1157 beschreven) in 1612 het licht zag bij Cl. J. Visscher.

Het is eene uitvoerige gravure in drie bladen, naar een teekening van J. de Gheyn door G. van Swanenburch gegraveerd.

Enkele jaren daarna, in 1617, verscheen bij Dirck Pietersz-Voskuyl te Amsterdam een afbeelding van het mechanische onderstuk van den wagen, dat de geheimen zijner constructie voor de nieuwsgierige luiden bloot legde en aan den huidigen dag overleverde, die echter weinig neiging gevoelt, het 17e eeuwsche wonder te doen herleven.

De groote plaat draagt het snoevende opschrift: „Curris veleferi illustrissimi Principis Mauritii, volitantes duabis horis Scheverina Pettemum ad quatuordecim miliaria Hollandica, quae singula justae horae iter excedunt."

Met deze communicatie volkomen instemmig is een bericht in

„Zeillers Topographia Germaniae inferioris. Frankfurt, Caspar Merian 1659", die vermeldt: „Scheveringen, ein dorf nahend dem Haag gelegen, allda die windwagen gewiesen werden, deren sich Prinz Moritz von Oraniën bisweilen gebraucht hat, wann er neben des Meers gestade spazieren fahren wollte."

„Und haben in einem solchen wagen 28 Männer sitzen und innerhalb zwo stunden vierzehn Holländische Meilen, nemlich von Scheveringen bis nach Pettem mit solcher Geschwindigheit fahren können, dass die vorüber raisende sie nicht haben kennen oder ein Pferd ihnen lang gleich lauffen können."

Waarschijnlijk heeft de schrijver deze hymne op de snelheid van Stevin's werkstuk niet uit eigen aanschouwing; maar ze bewijst althans, dat het gerucht van die 14 Hollandsche mijlen in twee uren (meer dan 70 K.M.), een karweitje, dat deze oude zeilschuit op wielen door de eerste de beste auto van tien jaar her nog maar niet zoo grif zal worden afgesnoept, — vooral niet wanneer er politie in de buurt is — vrij algemeen verbreid was.

Toch ligt de veronderstelling voor de hand, dat bij dezen beroemden rit wind en bodem duchtig dienende zijn geweest.

In den wagen bevonden zich behalve „Schipper Mouringh", die aan 't roer stond, de toen 15jarige Hugo de Groot, die 't wonder van Scheveningen in Latijnsche verzen bezong, verder de Fransche gezant Buzenval en de Spaansche admiraal Mendoza, die tot 1601 gevangene was der Republiek.

Onwillekeurig dringt zich aan ons de voorstelling op, dat de Stadhouder, misschien wel uit plaagzucht, den trotschen Admirant van Castilië met dezen wilden duivelsrit voor een heet vuur heeft willen zetten, en toonen wat men in 't land van boter en kaas durfde. Men zal zich toch niet ontveinzen, dat een dergelijk uitstapje in dezen wagen met zijn beide hooge masten, waarvan de zeilen moeten gebold hebben onder een halven orkaan, eer de aangegeven snelheid mogelijk werd, een waaghalzerij was van den eersten rang.

Maurits' schuld, qua stuurman, was het maar half, dat er dien dag geen 28 nekken gebroken zijn....

Uit deze oorzaak zou 't ook wellicht te verklaren zijn, hoe men er toe gekomen is, den snelwielenden menschendrager, die bovendien met zijn spoed „éénoog" in 't land der blinden was, in later tijd rustig op stal te zetten, te meer daar men in die dagen aan

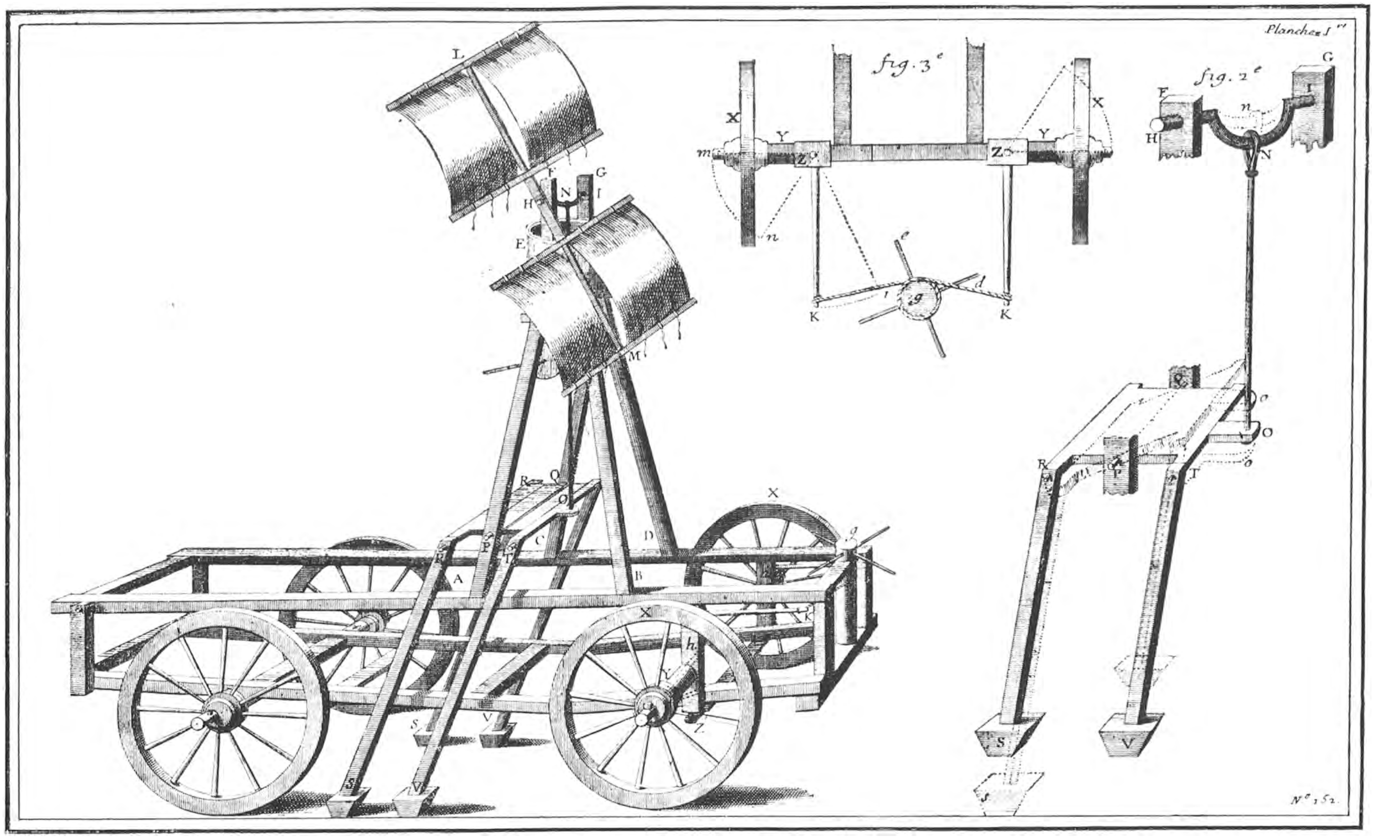

1e Zeilwagen van Du Quet.

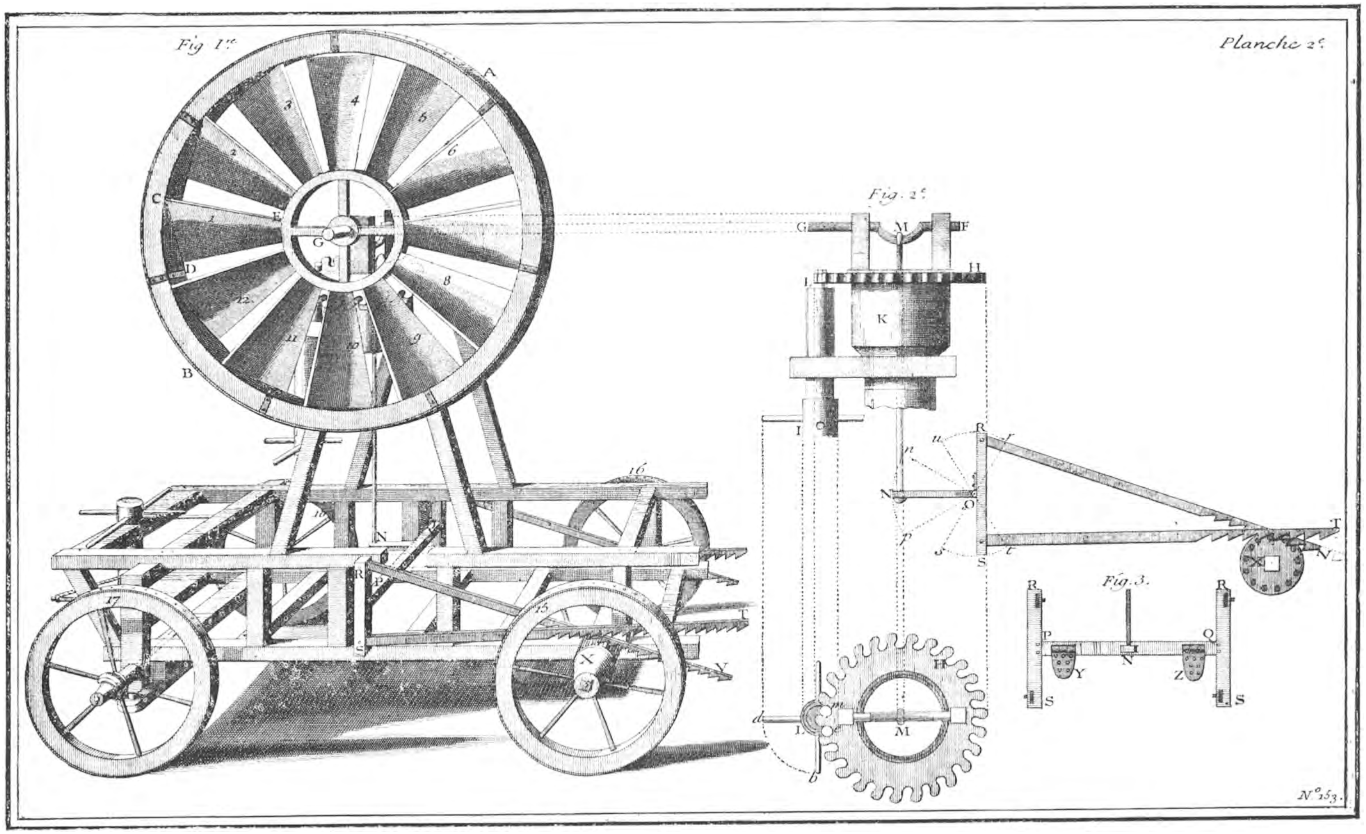

2e Zeilwagen van Du Quet.

Stevins uitvinding heel wat gewicht hechtte en gaarne het „wonder van Scheveningen" paradeeren deed voor landgenoot en vreemde.

Dit blijkt o. o. uit eenige regels, voorkomende in het Ordonnantieboek der Staten Generaal van 1615—1630, waar op fol. 165 vermeld wordt:

„Gerrit Gerrits, Capiteyn van de Zeylwagens.

De Staten Gen..... Ordonneren.... te betalen G. G. C. v. d Z. van Schevelinge, veerthien ponden, twaelff schell. van XL gr; daertoe beloopt de bijgevoeghde declaratie, over oncosten gedaen om volgende den last van hare Ho. Mo. te dresseren de twee zeylwagens tot Schevelinge tot dienst van den den Heere Fresiano, Ambassedeur van de Repueblicque van Venetien, ende des zelfs geselschap.....

De windtramdienst tusschen Scheveningen en omgeving nam nochtans niet zóó toe, dat er een „admiraal van de zeilwagens" noodig werd.

In de geschiedenis is na dien over den *grooten* zeilwagen stilte als des grafs: niemand weet wat er van geworden is.

Een kleiner exemplaar, eveneens eigendom van het prinselijk huis, zou in 1790 ter gelegenheid van het huwelijk van Prinses Frederika met den erfprins van Brunswijk-Wolfenbuttel nog eens een schuivert nemen.... Het bleef echter bij de goede intentie: de tocht mislukte volkomen.... en dit was het uiterste einde van Stevins uitvinding, die verwachtingen had gewekt, welke niet voor verwezenlijking vatbaar waren en die ondanks machtige vorstengunst het nimmer verder kon brengen dan tot den rang eener monster-curiositeit zonder practisch nut en zonder toekomst.

Men zegt weleens, dat uitvindingen tweemaal moeten worden gedaan voor ze de algemeene aandacht trekken.... De zeilwagen echter moest tweemaal worden uitgevonden, voor ze geheel van het tapijt was.

De „immortels" van de Parijsche Académie namen in den jare 1714 in hun „boek der uitvindingen" een paar schetsen op van Du Quet, waaraan deze geleerde knutselaar veel vernuft verspild heeft. Zeilwagens zijn het, maar van zulk een ingewikkelde en zonderlinge constructie, dat wij ons prima vista vereenigen met de verzekering van den inleider, die aan het slot van zijn verklarend artikel zegt:

„Cette machine est ingénieusement imaginée, mais la rencontre

des villages, des bois, etc. obligeront d'y atteler des cheveaux pour la mettre en plein air; les inégalités des chemins peuvent encore s'opposer à la réussite". [1])

Merkwaardig zijn de uitvindingsprojecten van Du Quet nochtans, omdat hier getracht is, den wind als middellijke beweegkracht aan te wenden. Ze houden dus in zooverre minder contact met Stevin's proeven dan met den Romeinschen windwagen van Vegetius, en staan evenzeer als deze in onmiddellijk verband met onze fietsen, omdat dezelfde functie, die hier van den ongestadigen en humeurigen Zephyrus gevergd wordt, met eenige kleine veranderingen aan het mechanisme, beter nog had kunnen verricht worden door menschelijke kracht.

Wij moeten dan ook de handen in elkaar slaan van verbazing, dat de protégé der „onsterfelijken", Du Quet (ik heb niet kunnen vinden, dat hij zelf gezeteld heeft in een Academischen fauteuil) zóó zijn neus voorbij gekeken heeft.

De eerste zijner zeilwagens — want zijn vernuftig brein baarde een tweeling — is in den letterlijken zin een wagen op vier pooten: une quatrupède à quatre roues... Van zulk een overdadig met ledematen gezegende machine mocht een spoed verwacht worden als van onze snelste auto's... edoch 't waren houten beenen waarop ze wandelde en wielen zonder vleugels, waarop ze rolde. Zoo ze dus ooit zich aan de drukinkt en 't papier ontworsteld heeft en de werkelijkheid is ingekuiërd, is 't zeker voetje voor voetje geweest...

Dat kuieren ging aldus in z'n werk of (wat waarschijnlijker is) *zou* aldus in z'n werk gegaan zijn: twee molenwieken brengen een gebogen as in beweging, welke ronddraait tusschen de beide boveneinden van een viervoet, die zich op den wagen staat, en heffen aldus bij regelmatige tusschenpoozen een stang op, en tevens de vier schuinstaande pooten, welke daaraan verbonden zijn. Gaat in 't volgende oogenblik de bocht in de as der wieken weer naar omlaag, dan raken de schuinstaande beenen den grond en zetten den wagen af, zooals een vletschipper het met zijn vaarstok doet. Wat geruischloozen gang betreft, zou deze hinkende klappermolen onze moderne cycles zeker niet naar de kroon gestoken hebben.

---

[1]) Machines et inventions approuvés par l'Académie. Tome III (1713—1719) Paris 1735.

Ietwat practischer is des heeren Du Quet's tweede product, hoewel voor ons, twintigsteeeuwsche wijsneuzen, een even zonderling gevaarte als zijn eerste.

Een windmolen-wiel, gelijk men 't heden nog vaak in Duitschland ziet, brengt hier de gebogen as in beweging, die in 't rondwentelen een stang omhoog trekt, welke verbonden is aan een houten driehoek met aan elke zijde van den wagen twee uitgepunte ijzers, die in een rondsel van de achterwielen grijpen. Wordt door een wenteling der gebogen as van het windrad de driehoek opgeheven, dan grijpen de tanden der ijzeren hefboomen in den rondsel en doen de wielen wentelen. De hefboomen verrichten beurtelings het werk, de een wanneer de bocht der molenas boven, de ander wanneer deze onder is.

Ook met deze uitvinding heeft de wind waarschijnlijk nimmer zijn spel gedreven: er is geen mislukte proef noodig geweest om haar te doen wieleren naar een donker stoffig, door weinigen bezocht hoekje der bibliotheken, waar alleen het toeval haar schuilplaats vond en haar als curiositeit aan het licht bracht.

De wind is al te ongestadig, dan dat hij ooit een betrouwbare bondgenoot zou kunnen zijn voor 't snelverkeer, en het principe, deze ongebreidelde natuurkracht, die zich in niets gezeggen laat, in 't gareel te willen spannen, was in beginsel reeds verkeerd en onvruchtbaar.

Zóóver had 't langgestaarte, alwijze uitvindersras van Oost-Azië het wellicht voor een onnoemelijk aantal jaren — in 't rijk der eeuwigheden ziet men niet op een eeuw of wat — ook reeds gebracht. Maar wat het vasthoudende, logge China eens aanvat, zet het niet spoedig weder van zich af, en zoo hebben dan althans de Chineesche zeilwagentjes, die hier en daar in 't binnenland worden aangetroffen „der uren geweld" overleefd. Reizigers hebben die grappige karretjes op *één wiel* gezien en afgebeeld. In dit geval echter is de wind slechts helper en vervult ongeveer de rol van een trekhond. Achter het kruiwagenachtige voertuigje loopt de voerman, die een oogje in 't zeil houdt, duwt als 't briesje te zwak is en zich langs des Hemelschen Heerschers slechtgebaande wegen laat sleuren, wanneer Aeolus de sluisdeuren zijner milddadigheid heeft opengezet en het vierkant lapje dundoek aan den miniatuurmast bollen doet.

Ook in Europa wordt nog wel gezeild langs de straten.....

een verhandeling over deze bezigheid zou echter meer geschikt zijn als inleidingspreek voor de vergadering van een matigheidsgenootschap dan als bijdrage voor dit tijdschrift. Volledigheidshalve moet nochtans hier worden aangestipt, dat Stevins uitvinding niet geheel dood is en een heel klein plaatsje heeft gekregen in 't hart van „'t hart onzer maatschappij", het spoorwegwezen. Wind en weder dienende wordt door de lorries of draisinen voor lijninspectie nog wel eens een zeil opgezet, en men verhaalt wonderen van den spoed, waarmee deze kleine wagens langs de ijzeren wegen kunnen snellen. Toch hebben ze nimmer het record gehaald van René de Kneiff, die bij den beruchten doodsrit Parijs—Madrid een uursnelheid maakte van 165 K.M., of van den electrischen trein tusschen Mariënfelde en Zoffen, die een gangetje liep van 204 K.M.

De wind heeft dus vooreerst tegenover stoom, benzine en electriciteit geen kans van concurrentie en Simon Stevin blijft wellicht voor immer in 't ongelijk.

II.

Middeleeuwsche Wielers en Wielenaars.

Er is in de Nederlandsche taal een zeer plastisch maar tevens hoogst onfatsoenlijk spreekwoord, waarin Meneer Satan als acteur ten tooneele wordt gevoerd, ter veraanschouwelijking van het niet te loochenen feit, dat personen, die reeds in alle opzichten boven andere bevoorrecht zijn, door het lot nog telkens met nieuwe heerlijkheden worden overladen.

Als ik het durfde noemen in een zoo gedistingeerd en gekuischt gezelschap als de lezers van „de Navorscher", zou ik dit — thans verzwegen — spreekwoord willen toepassen op keizer Maximiliaan I., „Keizer Max", gelijk hem de volksmond vertrouwelijk en liefkoozend heette.

Een volledige lijst van de goede gaven, welke Maximiliaan mee ter wereld bracht, aan zijn wiegje gereed vond liggen, of welke hem gedurende zijn zestigjarig leven toevielen, zou verscheidene bladzijden van dit tijdschrift vullen. Daarom — zij 't ook nog zoo aantrekkelijk, om het beeld van zulk een geluksvogel te teekenen — beginnen wij er niet aan.

Nochtans verleidt ons nationale trots, om hier het overbekende eit glorieuselijk voorop te schuiven, dat Nederland in zekeren

zin deel heeft aan dezen held der helden, want onder de verstandigste stappen, die hij in de eerste helft van zijn leven deed, behoort het huwelijk met de Hollandsche gravin Maria, de schatrijke erfdochter van Karel den Stoute.

Ook in de tweede helft van zijn leven echter deed hij een buitengewoon verstandigen stap, die niet van zoo algemeene bekendheid is en die voortvloeide uit zijn lofwaardig en intelligent streven naar bevordering van kunsten en wetenschappen. Hij verleende n.l. zijn vorstelijke protectie aan de echte voorloopers van het rijwiel, wagens door menschelijke kracht langs mechanischen weg, dus zonder trekken of duwen, voortbewogen.

Ik ben niet weinig hoogvaardig op de bewustheid, dat ik hier wellicht aan velen iets geheel nieuws en ongehoords vertel. De dezer feiten onkundige lezer begrijpe mij dus niet verkeerd en geloove allerminst, dat ik hem diets wensch te maken, dat keizer Max de eerste eere-voorzitter was van de vroegste laat-middeleeuwsche wielrijdersclub. *Dàt* zou een al te schitterende krans zijn, om zijn toch reeds rijkelijk omlauwerd hoofd! Wat hij deed was, het bepalen zijner vorstelijke aandacht bij eenige uitvindingen, even embryonaal als de pogingen van Lebaudy, Zeppelin en Santos Dumont op 't gebied der bestuurbare luchtvaart, en welke heel wat minder dan deze de belangstelling der tijdgenooten hebben in beslag genomen, gelijk mag worden opgemaakt uit de standaardwerken over Duitsche beschavingsgeschiedenis, die vrijwel éénstemmig zijn in hun zwijgen over deze monstergeboorten der 15e eeuwsche mechanica, welker levensvatbaarheid, indien ze ooit anders dan in beeld bestaan hebben (wat wèl vermoed wordt, maar niet bewezen is) uiterst gering was.

Dat ze nochtans in prachtige teekeningen en als kunstwerk van hooge waarde aan de nakomelingschap zijn overgeleverd is het gebenedijde gevolg van een wèl vergefelijke, maar niet zeer prijzenswaardige eigenschap van den „Empereur-Soleil", welke men zou kunnen aanduiden als „zijn buitengewóne hoogachting en bewondering voor wat hij zelf verrichtte of deed verrichten".

Onder eenige werken van literairen en artistieken aard, die door zijn bijzonderen invloed tot stand kwamen en waarvan vooral de beide rijk geillustreerde kronieken „Theuerdank" en „Weiszkunig" meer algemeen bekend werden, komt een eerste plaats toe aan een reeks van fraaie, uitvoerige teekeningen in

kleur, die den titel voeren van „Triumphzug des Kaisers Maximilian I", en het werk zijn van den schilder-graveur Hans Burgkmair. Deze teekeningen, rijke miniaturen op pergament, bevinden zich nog heden in ongeschonden staat, in de „Kaiserliche Hofbibliothek" te Weenen, welke ze als een schat in eere houdt, want niet alleen behoort dit opus van den grooten Augsburger kunstenaar tot het beste, wat dit tijdvak van kunstherleving heeft voortgebracht, maar het is bovendien een onschatbare oorkonde voor de beschavingsgeschiedenis ... En zie hier dan het niet immer gewaardeerde nut van de zelfingenomenheid eens keizers ...

Als geheel genomen is de „Triumphzug" een denkbeeldige optocht, waarin somtijds in zinnebeeld, meestal in voorstellingen uit de omgeving des keizers, het leven en streven van den vorst wordt in lijn gebracht. Zij bevat groepen ridders en soldaten, de wapenstandaarden van alle landschappen, waarover keizer Max in werkelijkheid of in eigen verbeelding heerschte, kleederdrachten, muziekinstrumenten, wapenen enz., enz., en ook een groot aantal triomfwagens, waarvan sommige als voorspanning kameelen en olifanten hebben; om kort te gaan een bonter en vormrijker amalgama dan deze Triumphzug is niet denkbaar. Van belang zijn voor ons vóór alles de triomfwagens want enkele van deze hebben een aanspanning, welke — den tijd in aanmerking genomen — nog oneindig merkwaardiger is dan die met de reeds genoemde kameelen en olifanten ... ze hebben er namelijk in 't geheel geen.

Voor ik tot de beschrijving dezer zonderlinge voertuigen overga wil ik nog even de volgende bekentenis doen. Ik ben niet in Weenen geweest, om op de Hofbibliotheek de prachtige miniaturen van Burgkmair eigenoogig te ondervragen... Dit was trouwens niet dringend noodig want de voortreffelijke Maximiliaan die weinig neiging had zijn licht onder een korenmaat te zetten en 't liefst zoo breed mogelijk liet uitschijnen, heeft niet voor zichzelf het genot der fraaie teekeningen gereserveerd.

Door 17 bekwame graveurs, onder leiding en waarschijnlijk ook met medewerking van meester Burgkmair, heeft hij in zeer krachtige en karakteristicke houtsneden de teekeningen, (veelal min of meer gewijzigd) doen reproduceeren, en aan zijn secretaris, dicteerde hij daarvoor een begeleidenden tekst, welke met de platen om ende bij 1520 het licht zag met den titel:

„Kaiser Maximilians des Ersten disz namens hochlöblichister gedechtniss Triumph. — Was in disen puech geschriben ist, (das hat kaiser Maximilian XV und XII Jahr mir Marxen Treytszsaurwein, seiner kay. Mt. Secretary müntlichen angeben".

Erger dan de oogenblikkelijke onbereikbaarheid der miniaturen is voor mij, dat ook dit boek voor het heden buiten mijn jachtgebied lag. Het is niet voor het stereotiepe „dubbeltje" in een leesbibliotheek te huren: het is zeer kostbaar en zeldzaam, en ik heb mij dus met een goede maar — naar ik geloof — incomplete reproductie [1]) moeten contenteeren. . . . .

De platen dezer reproductie hebben korte, verklarende onderschriften, doch, gelijk dit meer geschiedt, juist op 't kritieke moment laten ze mij, navorscher, geheel in den steek. Dat deze onderschriften niet het in den titel bedoelde dictaat kunnen zijn, bewijst een aanteekening van de voorzienigheid der platenverzamelaars, Bartsch, die vermeldt: „L'ancienne description des planches copiée sur deux manuscrits, que l'on conserve à la Bibliothéque de la cour, est imprimée à la tête de l'ouvrage et accompagnée d'une traduction française" [2]). De mogelijkheid dat dit literaire product der compagnieschap Maximiliaan-Treitszaurwein eenige bijzonderheden vermeldt, is niet uitgesloten. Een ander schrijver over dit onderwerp nochtans [3]) die blijkbaar in 't „Germanisches Museum" te Nürnberg een exemplaar der houtsneden in handen heeft gehad, stelt mij in dit opzicht geheel te leur: hij weet er niets meer van dan ik thans. Of ik in 't vervolg er meer van weten zal . . . . van verwachting klopt mijn hart! . . . . .

Ik meende nochtans wel zoo voorbarig te mogen zijn, nu reeds „dans la grande lumière de la publicité" te brengen, wat mij bekend is.

Ziehier dan:

Van Keizer Maximiliaan wordt geweten, dat hij een bijzondere voorliefde had voor rariteiten... Hij moet zich dus voorzeker aangetrokken gevoeld hebben tot de wagens zonder paarden, die misschien een of andere geleerde snoeshaan — een dier zonderlinge zoekers wellicht naar de eeuwige beweegkracht, het per-

[1]) Hirth, Kulturhistorisches Bilderbuch I.

[2]) Bartsch, Peintre gravenr. VIII p. 240.

[3]) Anzeiger für Kunde d. D. Vorzeit XXX (1882) pag. 75.

petuum-mobile — hem theoretisch heeft voorgepraat en welke met behulp zijner steeds tot diep onder den bodem geledigde en nochtans immer gevensgezinde schatkist, in werkelijkheid zijn omgezet.

Toch is het zeer onwaarschijnlijk, dat deze mechanische curiosa een photografische gelijkenis zullen hebben vertoond met de afbeeldingen van den „Triumphzug", die overladen zijn met beeldhouw- en lofwerk, en bij welker vervaardiging denkelijk de voorstellingen en allegoriën, die de wagens versieren, het hoofddoel zijn geweest van den kunstenaar gelijk van den keizerlijken ontwerper. Dit blijkt ook uit de korte onderschriften, in welke niet gerept wordt van het merkwaardige voortbewegingsmechanisme, maar die uitsluitend duiden op de beteekenis der beeldgroepen en reliefs: „Kaisers heirat", „Krieg in Henigew," Veltstreit von teruana. „Erst Geldrisch Krieg", Utrichisch Krieg", „Erst flämisch Krieg," „Lütichischer Krieg", alle gebeurtenissen van glorie en victorie uit des Keizers dadenrijk leven, welke hij met scherpe lijnen gegrift wenschte te zien in het geheugen der nakomelingschap...

Er is echter in deze korte onderschriften nog een andere merkwaardigheid. Er staat — en dit luidt als een vorstelijk bevel aan den kunstenaar: — „Krieg in Henigew. Item darnach solle durch etlich Landsknecht der krieg in henigew getragen werden, und der Titl also sein: Der krieg in henigew und pickarteij!"..

Dat de keizerlijke opdracht hier, evenals bij de andere platen, spreekt van „dragen door lansknechten" geeft den indruk, dat de kunstenaar, die de plaat ontwierp, dit „dragen der voorstelling" met verregaand-dichterlijke vrijheid heeft opgevat, en dan rijst tevens het vermoeden, of niet deze kunstenaar zelf de ontwerper is geweest der vernuftige mechanismen, welke hij in beeld bracht, en die hij — casu quo — in de hoop op vorstelijke protectie voor zijne bedenksels, den „Triumphzug" binnen smokkelde....

Evenveel recht echter als dit vermoeden heeft de gevolgtrekking, dat de teekenaar een fijn en handig vleier was, die de reeds bestaande en aan hem bekende wagens (misschien wel een bedenksel van den vorst zelf, waarop hij zich verhoovaardigde) geïdealiseerd in den Triumphzug te pas bracht.

Wij kunnen ons hier echter verdiepen in een zee van gissingen zonder het vischje der waarheid op te halen, dat misschien voor immer aan onze blikken ontsnapt.

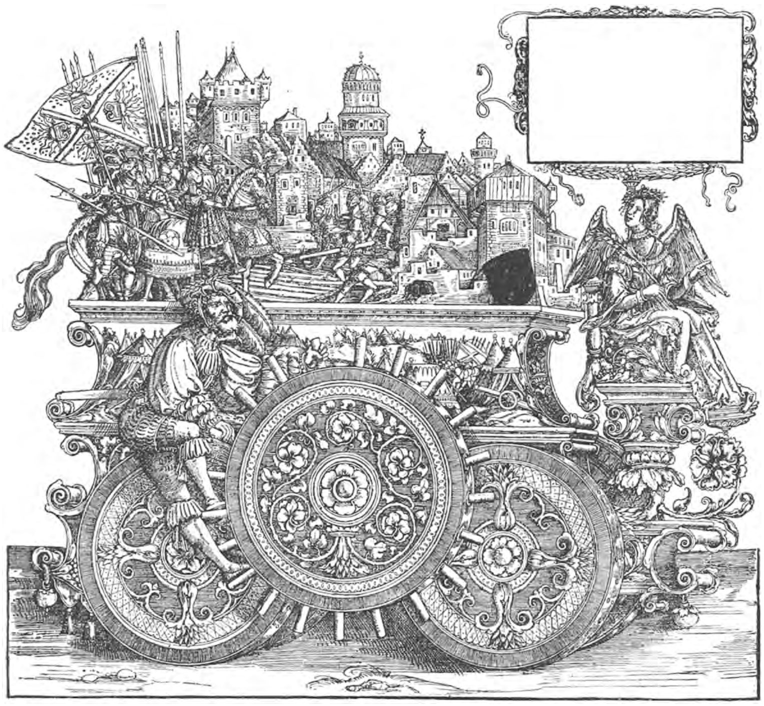

Triumfwagen van Keizer Maximiliaan I.

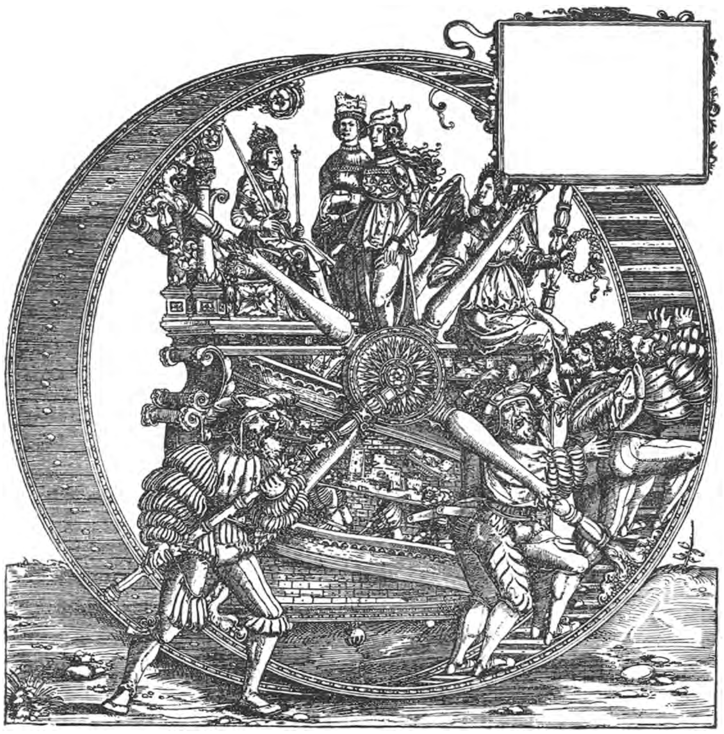

TRIUMFWAGEN VAN KEIZER MAXIMILIAAN I.

Het is nochtans de moeite waard, het eenmaal ontdekte spoor te volgen, en mocht een nader onderzoek iets opleveren, dan hoop ik er later op terug te komen...

Op 't oogenblik hebben we ten minste een buit, welke 't aankijken waard is, in de afbeeldingen, die, wat de constructie aangaat, ons nagenoeg géén antwoord schuldig blijven.

Het zijn bijna alle variaties op hetzelfde thema: een op 'n drijfwiel overgebrachte krukbeweging door bemiddeling van rondsels, met de handen of de voeten bewogen. Op den wagen van den „Oorlog in Henegouwen" geschiedt dit door middel van een krukrad, ongeveer gelijkvormig met het stuurwiel op stoomschepen. Dit wiel, aan beide zijden door een achter op den wagen staanden man bewogen, brengt een rondsel in gang, welke verbonden is aan een ander rondsel, waarvan de as op de as van het achterwiel van den wagen rust. Dit rondsel grijpt in klossen, waarmee de binnenrand van het drijfrad op regelmatige afstanden bezet is, en duwt het wiel en dus den geheelen wagen vooruit. Bij sommige zijn het lange hefboomen, die de voortbeweging bemiddelen, bij een ander een rondsel in den vorm van een koffiemolen, waaraan twee lakeien in den meest ordinairen zin van het woord zitten te malen. Merkwaardig vooral is die eene wagen die de voorstelling draagt van het veroveren eener vesting, en die wordt voortbewogen door een drijfwiel, dat zich aan een vrije as tusschen de beide wielen bevindt... Een man klimt langs de ronding van dit rad op de uitstekende spaken, als langs een eindeloozen ladder, omhoog en doet door zijn lichaamsgewicht, dat zich bij elken stap verplaatst, het wiel wentelen. Een daarachter verborgen kamrad grijpt in een dito aan het voorwiel en doet aldus het wagentje rollen ... niet op een zandweg voorzeker ... en dit in overdrachtelijken zin, wel allerminst voor den wielrijder, wien deze harde tredmolenarbeid bloed en tranen gekost moet hebben.

Zeer merkwaardig is ook de machine, die den beeldgroep draagt van Maximiliaans huwelijk met Maria van Bourgondië. Dit voertuig namelijk geeft — Salomo had toch gelijk, dat er niets nieuws onder de zon is — het prototype van een éénwieler, een dier mechanische curiosa, die ook in den modernen tijd telkens weder opduiken, om altijd weer een mislukking te blijken.

Reeds tijdens de prille jeugd van onze moderne fietsen nam

men proeven met zulk een éénwieler, een reusachtige hoepel, waar de wielrijder binnenin zat en die zich door de verplaatsing van diens lichaamsgewicht voortbewoog.

Deze onpractische fiets heeft nagenoeg geen berijders gevonden; nochtans is dezer dagen hetzelfde bedenksel opnieuw toegepast in den „Negroni-motor", een stoomfiets-éénwieler, waarvan de motor met opzittenden chauffeur voorttuft over een eindeloozen weg van 1½ meter middellijn. Ook dáár zit de rijder midden in het wiel en de motor verplaatst zich door de binnenzijde van de velg.

Geheel hetzelfde geschiedt bij den éénwieler van Maximiliaan. Ze bestaat uit een reusachtig wiel in kuipvorm, waarbinnen vier mannen langs de sporten van een Jacobsladder naar boven klimmen; een wandelende tredmolen dus....

Als algemeenen indruk mogen we hier vermelden, dat, theoretisch gesproken, de beweging der wagens op de door de(n) teekenaar(s) van den Triumphzug aangeduide wijze, mogelijk is: alleen echter in een schildpadden-tempo, op een zeer vlakken bodem en onder beding van minimum gewicht. De veronderstelling ligt dus voor de hand, dat het keizerlijk speelgoed van Maximiliaan — zoo diens of zijner onderdanen mechanische droomen ooit vasten vorm hebben aangenomen — veel kleiner, lichter en eenvoudiger moet geweest zijn.

Deze meening wordt toegelicht door een ander voorval uit dien tijd, beschreven in een handschrift van Petrus Albinus, dat op de Koninklijke Bibliotheek te Dresden bewaard wordt. Het bericht luidt aldus: „Selzamer Wagen. In 1504 unterstunde sich ein Burger, der fast visierlich war, einen wagen mit rädern und schraubengezeug zu machen, der sollte ohne Pferd, so einer drauff sesz und schraubete für sich fahren. Als er es nun wolt proberen gegen Dresden zwei meilen zu fahren und richtet alles nothdurftig zu, fuhr er nicht weit, blieb in dem kot, der die zeit grofz war, stecken; uff der eben und im truckenen hette er es mögen enden: Dobey war ein grosz weld volck, idermann wolt solch neue ding sehen". [1])

Men ziet het, de fietslust zat in die dagen in de lucht!

In hoeverre er samenhang bestaat tusschen de uitvinding van

[1]) Anzeiger für Kunde der Deutschen Vorzeit. XXX (1883).

den „vernuftigen” burger van Pirna bij Dresden en het speelgoed van Keizer Max, is natuurlijk niet na te gaan: het bericht is daartoe te vaag.... In één opzicht echter hebben ze voorzeker overeenkomst getoond.... ook de wagens van Maximiliaan zullen wel figuurlijk of werkelijk „in den modder zijn blijven steken,.. en zóó komt het dus, dat we geen tournooi hebben te vermelden waarin de ridders het strijdros verruild hadden voor het rijwiel.

En toch... wie weet welke wonderlijke zaken mettertijd aan het licht komen: misschien brengt nog wel eenmaal een nu nog achter de spinraggen van een Spaansche kloosterbibliotheek verborgen manuscript de novelle, dat Maria van Bourgondië niet van haar paard gevallen is, maar dat de doorluchtige landsvrouwe van Holland haar sleutelbeen gebroken heeft bij een proeftochtje met een der rijwielen van haar echtvriend Maximiliaan.

Deze ontdekking zou den grooten Duitschen Keizer in zijn standbeeldlievend vaderland, allicht een half dozijn marmeren of bronzen poppen schelen. (*Wordt vervolgd.*)

Nederl vestingbouw (LIV, 565). — Op de aldaar gestelde vraag kan ik alleen dit antwoord geven dat in 1830 te Nijmegen bij C. A. Vieweg *in druk* verscheen: „De luitenant-generaal baron Krayenhoff voor het Hoog militair geregtshof beschreven en vrijgesproken.” Andere, doch *geschreven* bescheiden over hetzelfde onderwerp zijn, naar men mij verzekerde, voorhanden in het Archief van het Hoog militair gerechtshof te Utrecht.

RED.

Zomerdijck. — In eene aanteekening uit het begin der 17e eeuw komt nevensgaande plaatsnaam voor; vermoedelijk lag de plaats in de Zuidelijke Nederlanden; in het woordenboek van Heringa wordt zij niet aangetroffen. Waar kan die plaats liggen of gelegen hebben? A. v. L.

Zomerdijk bij Oudendijk in N.Br. — Kan dit bedoeld zijn? Of wellicht bij verbastering de gemeente Sommelsdijk in Zeeland? RED.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

HET GESLACHT VAN PROFESSOR BLANCARDUS.

DOOR

W. M. C. Regt te Oudshoorn.

Indertijd werd mij op hoogst welwillende wijze door *Jhr. A. J. D. Coenen van 's Gravesloot*, een dossier toevertrouwd, waarin talrijke gegevens voorkwamen voor een genealogie der bovengenoemde familie.

Daar de leden van dit geslacht zich op wetenschappelijk gebied een welverdienden naam hebben verworven, kwam het mij niet ondienstig voor de geslachtslijst voor dit tijdschrift te bewerken. Wat hier volgt is voor het grootste deel uit gemeld dossier geput, terwijl ik, vooral in de oudste generatiën, belangrijke aanvullingen heb verkregen van *Jhr. Mr. F. Beelaerts v. Blokland.* Wat sedert het uitsterven der familie in gedrukte werken werd vermeld heb ik hierbij opgenomen, terwijl van verschillende zijden voor de bijgevoegde kwartierstaten mededeelingen inkwamen, waardoor langzamerhand een zekere mate van volledigheid werd bereikt.

Wapen.

Het geslacht *Blanckaert* voerde in hermelijn een rood schuinkruis. Wrong en dekkleeden rood-hermelijn. Helmteeken: twee schrobzagen met zwarte handvatsels en staalblauwe lemmers.

Genealogie.

De familie *Blanckaert*, hoewel reeds vroeg te Heusden voorkomende, is vermoedelijk niet oorspronkelijk Heusdensch. Vóór het midden der 15e eeuw komt zij te Dordrecht voor, n.l.:

1335. *Jacop Blankert Jacopsz*, schepen en raad.

1377, 81, 82. *Pieter Blankart*, schatmeester; 1402 thesaurier.

1383. *Heynrick Blanckaert*, lid van het college der twaalven.

1399. *Adriaen Blanckaert*, wapentuyr.
1420. *Pieter Blanckaert*, wapentuyr.
1456. *Jacob Blanckert Jacobsz.*, veertig.
Juffr. *Blanckaert* huwt *Nicolaes van Beveren*, † 1471.

Alle deze behooren waarschijnlijk tot hetzelfde geslacht, voerende in hermelijn het St. Andrieskruis, wel te onderscheiden van het Zeeuwsch-Vlaamsche geslacht, dat een gouden keper voerde op een met leliën bezaaid blauw veld. Ook in Rotterdam was een regentenfamilie *Blanckert* met een geheel ander wapen. (Zie *Unger.*)

De Heusdensche familie vangt aan met:

I. *Gerard Blanckaert Stevensz.*, schepen in 1443, vader van:

II. *Mr. Steven Blanckaert*, schepen in 1467 en '78, vader van:

III. *Gerard Blanckaert*, tusschen 1496 en 1528 herhaaldelijk schepen, burgemeester en president-schepen. Hij was gehuwd met *Adriana van der Heyden* en vader van:

1. *Mr. Steven*, volgt IV.
2. *Lucia*, overleden omstreeks 1570. Huwt 1° circa 1514 met *Rutger Beelaerts*, geb. te Oirschot, schepen te Heusden tusschen 1527 en 1534, overleden in 1535, zoon van *Hendrik B.*, president-schepen te Oirschot, en van *Judith van Hersel.*

   Lucia hertrouwt met *Frans Jansz. Doedijn*, president-schepen en burgemeester van Heusden, gedurende tal van jaren; overleden omstreeks 1591, na hertrouwd te zijn met *Jacoba de Potter.*
3. *Elisabeth*, huwt *Gerard van Gesel*, als wiens weduwe zij nog voorkomt in 1593.
4. *Hendrik*, volgt IVbis.
5. *Catharina*, huwt *Anthonis Remboutsz*, beiden reeds dood in 1563 en ouders van *Adriana*, overleden vóór 1598.

IV. *Mr. Steven Blanckaert*, schepen in 1520 en 1523, schout van 1525 tot zijn dood in 1553. Denkelijk stierf hij 8 December. In 1556 en 1559 wordt als zijn weduwe vermeld „Joffr. *Margriet*". Hij was bij haar de vader van:

1. *Cornelis*, volgt V.

IVbis. *Hendrik Blanckaert* is blijkbaar eenigszins aan lager wal geraakt. In 1555 was hij stadskamerbewaarder, welk postje hij bekleedde tot zijn dood in 1582. Hij was vader van:

1. *Agatha.* Zij huwde tweemaal. 1o met *Hendrik Ketelaer*, vermeld in 1576; — en 2o met *Jan Cornelisz de Wolff*, die in 1582 zijn schoonvader als stadskamerbewaarder opvolgde en als weduwnaar den 15 Juni 1583 overleed.
2. *Elleken*, trouwt circa 1563 met *Gijsbert Jozefsz*, kleermaker. In 1598 woonde zij te Leiden en hij te Gorinchem.
3. *Aertken*, leeft nog 1587 en had een zoon *Jacob Cornelisz.*
4. *Maria*, vermeld in 1587.
5. *Boudewijn*, korenmeter, vader van *Laurens Blanckaert*, die in 1587 nog onmondig was en in 1598 land onder Babyloniënbroek verkocht.
6. *Gerard*, schout te Veen, begraven te Heusden 30 Juli 1588, vader van *Steven Bl.*, begraven te Heusden 23 Juni 1558 en van *Daniëlken Bl.*, die in 1583 voorkomt als echtgenoote van *Godert Cornelisz de Wolff*, schout te Meeuwen. In 1615 was zij weduwe.

   Misschien stamt ook van dezen tak:

   Pieter Gerardsz Blanckaert, smid te Heusden. Hij huwde tweemaal. 1o met *Maria Anthonisdr* en 2o op den 27 Jan. 1626 *Margaretha Corstiaens*. Hij was vader van:

   a. *Maria*, gedoopt 14 Sept. 1627, jong overleden.
   b. *Hendrik*, gedoopt 10 Oct. 1628, predikant te Schijndel, nog in 1686, en te Amsterdam in Juli 1661 gehuwd met *Johanna Swartwout.*
   c. *Maria*, gedoopt 13 Mei 1631, huwt in Juli 1664 *Johannes Remautius*, predikant te Hierden, denkelijk dezelfde die te Amstelveen heeft gestaan.
   d. *Christina*, gedoopt 9 Aug. 1633, jong overleden.
   e. *Christiaan*, gedoopt 5 Februari 1636, begr. 24 Aug. 1639.

V. *Cornelis Blanckaert*, schepen in 1546, burgemeester in 1553, was heer der vrije adellijke hofstad *Berg* te Wijk bij Heusden, waarmee hij in 1546 werd beleend en waar hij ook woonde. In 1557 was hij dood. Hij huwde circa 1545 met *Adriana Vierling*, dochter van *Nicolaas Vierling*, raad van de graven *Hendrik*, *René* en *Willem van Nassau* (*Prins Willem I*) heeren van Breda (zie „Taxandria" 1902 bl. 68 en de foutieve mededeelingen in „de Nederl. Leeuw" XIII : 101).

Uit dit huwelijk:

1. *Nicolaas*, volgt VI.
2. *Christina* }
3. *Cornelis* } van hen is mij niets bekend geworden.
4. *Adriana* }

VI. *Nicolaes Blanckaert*, geboren in 1546, maar denkelijk niet te Leuven, zooals de familieaanteekeningen beweren. Dit is slechts te beschouwen als een zwakke poging om de onderhavige familie aan te doen sluiten bij de illustre familie uit die stad.

Hij was drossaard van de Stad en Lande van Heusden en kerkmeester en ontvanger der geestelijke goederen in het kwartier van Heusden. Het ambt van dijkgraaf was steeds met dat van drossaard vereenigd. In 1578 kwam hij in de regeering, toen hij, nadat de stad mede door zijn toedoen de Staatsche zijde had gekozen, tot schout werd aangesteld.

In 1557 was hij, bij doode zijns vaders, beleend met de hofstad *Berg*, waar hij meermalen verblijf hield.

A° 1581 verscheen hij op de Statenvergadering te 's-Gravenhage, waar hij den eed aflegde aan *Prins Willem van Oranje* en door dezen weder opnieuw in zijn waardigheden werd bevestigd. (Oudenhoven bl. 35, 37).

Hij liet den roem na van een bizonder verstandig en voorzichtig regent te zijn geweest. Vooral bleek dit bij een oproer, dat op den 31 Januari 1588 te Heusden uitbarstte. Het garnizoen, uit negen compagniën bestaande, sloeg aan het muiten, nam bezit van kasteel en stadhuis en bedreef grooten moedwil. Niet vóór den 23 Maart namen deze ongeregeldheden een einde, toen door de ijverige bemoeiingen van *Jor Nicolaas Blanckaert* en Burgemeester *Dierck Hamel Diercksz.* het oproer gestild en een algemeen pardon werd afgekondigd (Oudenhoven bl. 57).

Blanckaert overleed te Heusden den 3 Augustus 1612, oud 66 jaar en werd in de St. Catharinakerk begraven, waar te zijner eere een fraai latijnsch epitaphium met vergulde letters op toetssteen geschreven, werd opgehangen. Zie Phileleuteri Timaretes collect. monum. pag. 285.

Zijn grafzerk bevat zijn vier kwartieren en die van zijn vrouw. Behalve uit Mdbl. Ned. Leeuw XVII: 126, 127, zijn deze na te gaan van een eenvoudige teekening, die de kleuren doet kennen.

Rechts:

1. in hermelijn een rood schuinkruis (*Blanckaert*).

2. in goud een golvende roode dwarsbalk, waarboven drie roode schuinkruisjes, rangswijs geplaatst.
3. in blauw een gouden dwarsbalk, vergezeld van drie gouden vijfbladen, 2 boven en 1 onder (*Vierling*).
4. drie stormhoeden; (de teekening heeft: in rood een zilv. dwarsbalk, vergezeld van drie gouden hoeden, 2 boven en 1 onder).

Links:

1. in zilver een rood schildhoofd, beladen met drie rangswijs geplaatste gouden wielen (6 sp.) (*Boll*).
2. Door een zilveren keper verdeeld van zwart op rood, het zwart met 2, het rood met één gouden schuinkruisje (*v. Hove*). Dit kwartier is foutief.

   [Een andere teekening heeft hier in zilver een roode ring, omgeven door drie roode leliën, naar de hoeken van het schild gekeerd (*de Lange*)].
3. in goud een zwarte dwarsbalk; over alles heen een roodzilver geschaakt schuinkruis (*v. IJsselstein*).
4. Het bekende wapen van *Oem van Wyngaarden*.

Nicolaas Blanckaert was in 1590 gehuwd met *Alida Boll*, geboren te Utrecht. Zij vertrok als weduwe uit Heusden naar Culenborg, leefde nog in 1619, doch overleed kort daarna, denkelijk te Heusden.

Haar kwartieren waren:

Jan Boll Schepen te Utrecht Huwt *Elisabeth van Hove van Zijll.*	*Jacob de Lange* Huwt *N. Both.*	*Arend v. IJsselsteyn* Huwt *N. v. Zuylen v. Weerdestein.*	*Dirk Oem v. Wijngaarden*, Baljuw van den Haag Huwt *Adriana van Nievelt.*
Goert Boll, Burgemeester te Utrecht 1530—1534 en 1536—1537 Huwt *Bartrade de Lange.*		*Cornelis van IJsselsteyn*, Heer van den Bosch Huwt 1486 *Margaretha Oem van Wyngaarden.*	
Jan Boll, Burgemeester te Utrecht 1563—1566 Huwt 2º		*Adriana van IJsselsteyn.*	

Alida Boll, echtgenoote van *N. Bl.*

Hunne kinderen waren:

1. *Cornelis Blanckaert*, geboren te Heusden, overleden te Wijk

10 Febr. 1638, begraven te Heusden. Huwt, 1e procl. te Heusden, 8 Nov. 1620 met

Helena van den Heuvel Jansdr, geb. te Heusden, woonde echter bij haar ondertrouw te 's-Gravenhage. Zij had een zuster *Adriana*, echtgenoote van *Hendrick le Lion*, luitenant in Staatschen dienst, later Drossaard van St. Michiels gestel en Herlaer.

Uit *Blanckaert* × *van den Heuvel* sproten:

a. *Nicolaas Blanckaert*, gedoopt te Heusden 10 Sept. 1621, werd in 1639 beleend met de goederen zijns vaders en overleed in 1651 of daaromtrent.

b. *Adriana Blanckaert*, gedoopt te Heusden 13 Dec. 1622, jong †

c. *Jacquelina Blanckaert*, ongehuwd overleden 1653. Haar oom *Jan Blanckaert* was erfgenaam.

d. *Werner Blanckaert*, in 1651 beleend bij doode zijns broeders.

2. *Johan Blanckaert*, volgt VII.
3. *Steven Blanckaert*, volgt VIIbis.
4. *Alida Blanckaert*.

VII. *Johan Blanckaert*. J. U. Licentiaat, werd in 1637 lidmaat te Heusden en vertrok met attestatie naar Oisterwijk. In 1654, bij doode van zijn neef Werner, beleend met de hofstad *den Bergh*.

Hij was hoofdschout van het Quartier van Oisterwijk en staat als dichter en geleerde bekend. (Oudenhoven, Beschr. van Heusden pag. 5 en Beschr. van de Meyerije van 's Hertogenbosch pag. 61.)

Volgens een bewaard gebleven brief is hij in 1654 overleden aan de gevolgen van een val van de trappen door welke hij zich naar zijn slaapkamer begaf, voor zaken te 's Gravenhage zijnde.

7 Januari 1623 1e proclamatie te Heusden met:

Elisabeth de Camons (in rood een gouden keper, vergezeld van drie 5 bl. zilveren rozen). Zij woonde te Wijk bij Heusden en werd begraven te Heusden 23 Juli 1636.

Uit dit huwelijk sproten:

1. *Alida Blanckaert* „gaende wat manck". In 1658 vestigde zij zich metterwoon op haar huis „den Bergh" te Wijk waarmee zij, bij noode haars vaders, in 1654 was beleend. In 1657 was zij als *Joffr Adelheide Blanckaert*, van Oisterwijk, te Heusden lidmate der N. H. Gem. geworden en overleed te Zalt-Bommel 1 Dec. 1686.

Zij was in 1659 te Wijk bij Heusden gehuwd met *Joncker*

Carel van Ommeren (in goud drie zwarte roodgekroonde, -getongde en -geklauwde gaande zwarte leeuwen boven elkaar.) Hij promoveerde 17 Juli 1646 tot J. U. Dr., was Burgemeester en Syndicus te Zalt Bommel en wegens Gelderland gecommitteerd in 't College der Staten Generaal. Hij overleed te Zalt Bommel 25 Mei 1676 en werd met zijn echtgenoote begraven in de Groote of St. Maartenskerk aldaar.

Hun zoon was:

A. *Hendrik van Ommeren*, in 1680 gehuwd met *Sara van Breugel*, die als weduwe te Brussel overleed 20 Febr. 1712, nalatende

a. *Hendrica van Ommeren*, geb. 24 Juli 1682, woonde te 's Gravenhage op 't Spui naast den „Ojevaer" bij de „Capelsbrugge" en was in April 1712 gehuwd met *Wouter van Liebergen*, die † 17 Febr. 1734.

b. *Gysbert van Ommeren*, geb. 1692, ging voor de Kamer van Amsterdam in 1721 als onderkoopman naar O. Indië aan boord van „de Spiering" en is daar in 1723 overleden.

2. *Adriana Blanckaert*, geboren te Heusden 3 April 1624 en er den 5 April gedoopt. Overleden te Heusden en daar begraven 22 Mei 1649. Zij was te Heusden 1 Sept. 1648 gehuwd met *Coenraad Lintworm*, luitenant in de compagnie cavalerie van *Obdam*. Hij stierf te Heusden als kwartiermeester-generaal der ruiterij en werd er begraven 13 Februari 1662. Was vóór zijn huwelijk met *A. Bl.* weduwnaar van *Catharina van Duvenvoorde* en hertrouwde 3° met *Beatrix van der Does*, — 4° met *Adriana Maria Droste.*

Uit het tweede huwelijk een dochter *Elisabeth*, gedoopt te Heusden 13 Mei 1649.

Lintworm voerde gedeeld van rood en zilver en een groen heraldiek gedrocht over alles heen komende uit den linkerbenedenhoek en springende met twee voorpooten naar den herald. rechterbovenhoek.

3. een kind, begraven te Wijk 26 Aug. 1628.

4. *Elisabeth Blanckaert*, gedoopt 20 Juli 1636, waarschijnlijk jong overleden.

VII bis. *Steven Blanckaert*, J. U. Dr., geboren te Heusden, was Schout te Heusden en wordt volgens Oudenhoven bl. 47 onder de geleerde en voorname mannen gerekend Zijn geschilderd por-

tret hangt op het stadhuis te Heusden; in het dáárop voorkomend wapen is het helmteeken een rood St. Andrieskruis tusschen een zilveren antieke vlucht.

Zijn huisvrouw den 27 Dec. 1624 te Leiden bevallen zijnde, reisde hij met allen spoed uit Heusden daarheen. Nabij Leiden struikelde zijn paard door de gladheid van den weg, hij stortte daar af en viel met den buik op het gevest van zijn degen, waardoor hij inwendig zóó werd gekwetst, dat hij weinige dagen later 7 Januari 1625 te Leiden overleed. Begraven in de Hooglandsche kerk op het hoogkoor.

Huwde te Leiden 19 April 1624 met

Anna van Heemskerck, overleden kort vóór 8 December 1649, dochter van *Hendrik van Heemskerck*, Burgemeester te Leiden, en van *Maria Sergeant.*

N. B. Deze *Hendrik v. H.* geboren te Leiden 30 Nov. 1555 was een broeder van den bekenden admiraal *Jacob v. H.* — en de zoon van *Hendrik Cornelisz van Heemskerck* × *Aechge Jacobsdr van Amsterdam.* Deze familie voerde in groen(?) een zilveren leeuw.

Hun eenig kind was:

VIII. *Nicolaes Blanckaert* of zooals hij veel te boek staat:

Nicolaas Blancardus, geboren te Leiden 27 December 1624 en op denzelfden dag in de Pieterskerk gedoopt in tegenwoordigheid van *Jacob van Heemskerk* en *Maria Sergeant.*

Hij werd in zijn geboorteplaats onder opzicht van zijn voogden *Willem Sergeant* en *Joannes van Leeuwen*, schepenen dier stad, opgevoed; studeerde aan de H.S. aldaar waar hij al spoedig blijken gaf van meer dan buitengewone schranderheid. Hij leerde eerst de latijnsche, daarna onder *J. Golius* de arabische en grieksche talen en oefende zich vervolgens onder *M.Z. Boxhorn*, doch meest onder den grooten *Claudius Salmasius*, die hem zeer genegen was in de fraaie letteren, geschiedenis en oudheidkunde. Onder toezicht van dezen laatsten geleerde maakte hij zulke uitstekende vorderingen, dat hij, nog zeer jong zijnde, al onder de geleerden vermaard was. Zie twee brieven door *Boxhorn* 1647 en 1648 aan *N. Bl.* geschreven en achter zijn uitgave van *Tacitus* in den jare 1653 te Amsterdam gedrukt.

Ernst Willem, graaf van Bentheim, benoemde hem 13 October 1645, toen hij nog maar 19 jaar oud en even candidaat in de

rechten geworden was, tot hoogleeraar in de philosophie en historie te Steinfurt. *Philippus*, graaf van Steinfurt, verhief hem daarenboven tot zijn raad en minister en vertrouwde hem het bewind zijner gewichtigste zaken.

Bij de oprichting der Illustre school te Middelburg in 1650, beriep de regeering dier stad hem tot prof. in de geschiedenis en staatkunde. Den 23 Sept. 1655 door de Staten van Zeeland benoemd tot historieschrijver van hun gewest, in de plaats van den overleden *Mattheus Vossius*. Onder al zijn beslommeringen vond de werkzame man nog gelegenheid zich aan een lievelingsstudie, die der geneeskunde, te wijden en dat wel met zooveel succes, dat hij op den 23 Juni 1656 na 't houden van een openbare twistrede over „de Pest" aan de H.S. te Harderwijk tot doctor in de medicijnen promoveerde.

De Illustre school te M. 28 Sept. 1666 opgeheven zijnde begaf *Blancardus* zich metterwoon naar Friesland, eerst te Heereveen. Om zijn groote geleerdheid, wijsheid en innemende manieren van elk geacht, werd hij op den 27 Nov. 1669, na 't afsterven van *Petrus Mol*, tot prof. in de Grieksche taal en oudheden aan de H.S. te Franeker benoemd. De vorstinne *Albertina van Nassau* koos hem tot haar geheimraad en lijfarts en stelde hem 21 April 1671 met bewilliging der Staten van Friesland aan tot „ephorus" of opperste bestierder der opvoeding van haar zoon, *Hendrik Casimir*, met last aan den gouverneur, leermeester en onder-opzieners de aanwijzingen van *Blancardus* in alles te volgen.

In den jare 1685 de 100-jarige feestdag der stichting van de H.S. te Franeker ingevallen zijnde, werd aan hem, toen voor de tweede maal rector-magnificus, door de Staten van Friesland de viering en regeling van dien feestdag opgedragen, van welke opdracht hij zich bij die gelegenheid door een sierlijke latijnsche oratie tengenoege van een groot auditorium kweet.

De wakkere man heeft zich door 't verbeteren en ophelderen van onderscheidene grieksche en latijnsche teksten uit oude schrijvers en door zijn oordeelkundige aanmerkingen met welke hij die heeft verrijkt, bij de geleerde wereld bizonder verdienstelijk gemaakt.

Uit de beschrijvingen der ouden stelde hij ook geografische tafels en kaarten samen van Europa, Azië en Afrika en was voornemens een nieuwe uitgaaf van Thucydides ter perse te brengen, doch werd hierin door zijn opkomende ziekte verhinderd.

Onvoltooid ook bleef 't Glossarium van Cyrillus doch onderscheidene andere werken leggen van 's mans arbeidzamen geest loffelijke getuigenissen af.

Door zijn onvermoeid bezig zijn en zittend leven verviel hij in een langzaam uitterende ziekte, die zich in den herfst van 1702 heftiger openbaarde en hem den 15 Mei 1703 n.st. uit het leven rukte. Hij werd met zijn vrouw in de Groote Kerk te Franeker begraven. Hun beider portretten gepenseeld door *Willem Eversdijck* bevinden zich in het Rijksmuseum, terwijl van hem nog bestaat een zeer mooi portret, aetatis LXVIII. P. Aeneae fecit et excudit (zwarte kunst).

Den 26 Januari 1650 deed hij voor Notaris *Dignus Petri* te Goes zijn huwelijksvoorwaarden opstellen en huwde te Goes 2 Februari van dat jaar met

Maria Eversdijck [1]) geboren te Goes in 1628.

Overleden te Franeker 21 Sept. 1674 oude stijl, 's namiddags 3 uur.

Haar kwartieren waren:

<table>
<tr><td>Dtgnus Cornelisz-Eversdijck, baljuw v. Hoedekenskerke overl. 30 Dec. 1553.
×
Geertruyd van Heenvliet Willemsdr. overl. 15 Juni 1549. Beide begr. te Hoedekenskerke.</td><td>Cornelis Smallegange Mattheuszn. Burgemeester v. Goes overl. in 1563.
×
Maria de Rijcke Adriaansdr.</td><td>Michiel Oostdijck Nicolaaszoon. Heer v. Oltsende en Yerseke Schepen v. Goes en Groot rentmeestei der Staten van Zeeland.
×
Digna Cornelisdr. van Oltsende.</td><td>Adriaan van der Goes.
×
Geertruijd Oostdijck.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Francois Dignusz. Eversdijck begraven te Goes 16 Maart 1594
huwt 3° 1585
Cornelia Smallegange.</td><td colspan="2">Nicolaes Michielsz. Oostdijck geb. te Goes 1563. Heer v. Oltsende en Yerseke, Schepen te Goes
huwt 1°
Petronella Jacoba van der Goes overl. vóór 30 Oct. 1604.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Mr. Mattheus Eversdijck J.U.Dr. Geb. te Goes. Burgemeester te Goes en Rentmeester. Overleden te Goes 20 Nov. 1650.
Huwt te Goes 12 Oct. 1614.
Cornelia Oostdijck, geb. te Goes, en er overleden 9 Mei 1650.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Maria Eversdijck, echtgenoote v. N Blanckaert.</td></tr>
</table>

[1]) Wapen *Eversdyck*: 1 en 4 in zilver een springende zwarte ever (*Eversdijck*) 2 en 3 in rood een blauw getongde en geklauwde aanziende zilveren leeuw (Heenvliet). Zie deze familie in „de Nederl. Leeuw" 1903, door *F. Caland.*

Hunne kinderen waren:

1. *Stephanus*, volgt IX.
2. *Nicolaas Blanckaert*, geboren te Middelburg 29 April 1653 in de Noordstraat, — gedoopt Vrijdag d.a.v.
   Overleden te Middelburg aan stuipen 23 Dec. 1653
3. *Mattheus Blanckaert*, geb. te Middelburg 2 Dec. 1654 op de Cingel, — gedoopt 6 Dec.
   Overleden te Middelburg 23 April 1662.
4. *Nicolaus Blanckaert*, geboren te Middelburg 28 Nov. 1656 op de Cingel. — gedoopt Donderdag d.a.v.
   Onzeker wat er van hem geworden is.
5. *Cornelius Blanckaert*, geboren te Middelburg 6 Aug. 1659 's avonds 7 uur op de Cingel, — gedoopt op Donderdag 8 dagen na de geboorte.
   Zijn vrouw is mij onbekend, doch in 1704 had hij een minderjarig kind:
   Nicolaas Blanckaert. Deze werd med. doct. en vertrok naar Paramaribo, waar hij 12 Aug. 1717 overleed. Zijn echtgenoote, met wie hij 28 April 1717 was gehuwd, heette *Elisabeth Kinckhuysen*. Hij liet haar in zwangeren toestand achter.
6. *Cornelia Blanckaert*, geboren op de Cingel te Middelburg 5 October 1660 (n. st.). Gedoopt Vrijdag d.a.v.
   Overleden 12 Mei 1722.
7. *Anne Maria Blanckaert*, geb. te Middelburg in de „Sepierstraat" 10 Dec. 1663 's namiddags bij 6, — gedoopt Zondag d.a.v.
   Overleden te Franeker 18 Sept. 1744, 's morgens 10 uur aan een koortsziekte van weinige dagen.

IX. *Steven Blanckaert (Stephanus Blancardus)* med. en phil. doct. Geboren te Middelburg in de straat „de Lange Delft," 24 Oct. 1650 n. st. — even over 5 uur des avonds. — Gedoopt 28 October door *Ds. Johan de Mey*, waarbij als getuigen fungeerden *Mattheus Eversdijck* en *Catharina van Heemskerck*.

Hij promoveerde, more majorum, 18 Dec. 1674 aan de H. S. te Franeker tot med. en phil. doctor en vestigde zich als geneesheer te Amsterdam, waar hij weldra een groote vermaardheid verkreeg. Hij beoefende de geneeskunde in al haar omvang; over alle onderdeelen gaf hij hooggewaardeerde geschriften in het licht en onder die alle wordt vooral zijn „Lexicum Medicum" geroemd.

Naast zijn gewone studiën vond de man nog gelegenheid zich

aan de schoone kunsten te wijden. Met succes beoefende hij de schilderkunst, doch ook in de specifiek 18e eeuwsche liefhebberij, het snijden in papier, muntte hij zeer uit.

Den 23 Februari 1704 n. st. overleed hij te Amsterdam aan een koliek en werd 28 Februari ter ruste gebracht in de Westerkerk aan de zuidzijde, recht achter het commissarisgestoelte.

Van *Stephanus Blanckaert* kwamen ons vier gegraveerde portretten onder de oogen:

1°. borstbeeld met latijnsch onderschrift door *Lud. Smidts;* omschrift: *Steph. Blancardus,* ph. et med. doct. etc. aet. XXXV. Gouwe sculp, — D. V. Plas pinxit.

2°. navolging van 1 zonder eenig opschrift.

3°. op lateren leeftijd, Chr. v. Hagen sculpt.

4°. als voren, met het opschrift: Dominus providebit.

Hij was op den 3 Maart 1682 te Amsterdam gehuwd met *Isabella de Carpentier*[1]), geboren te Sliedrecht 16 Februari 1644, overleden aan een apoplexie te Amsterdam 24 Dec. 1730, begraven in de Westerkerk 31 dito.

Haar kwartieren waren:

<table>
<tr>
<td>Roeland de Carpentier geb. te Meessen 1546, Pensionaris van Yperen 1579, overl. Amsterdam 6 Oct. 1618. Huwt te Sandwich in Engel. 2 Aug. 1575 met Josina van Hecke, geb. te Brugge in 1553, overl. te Utrecht 20 April 1628.</td>
<td>Servaes Hellincx geb. te Maastricht 1540, overl. te Luik 4 April 1609. Huwt Catharina Crayers geb. te Maastricht 1536 overl. 20 Sept. 1603.</td>
<td>Arnoldus Wassenburgh, geb. te Damme, in Vl.; predt. te Sliedrecht 1584, overl 1603 Huwt Hester van Erp</td>
<td>N. Vereem. Huwt Joanna van der Eycke, geb. te Gorinchem.</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="2">Joannes de Carpentier, geb. te Sandwich in Engeland 8 Juni 1577 o. st. Koopman in staafijzer te Dordrecht in het huis „Salomons Tempel” later in „het Zeepaard”. Overleden na 23 Juli 1627.
Huwde te Luik 9 April 1598 n. st. met Maria Hellincx, geb. 20 Maart 1581 o. st. overleden aan de pest 26 Oct. 1626.</td>
<td colspan="2">Petrus Wassenburgh, geb. te Sliedrecht in 1586, predt. te Velp 1607, Poortugaal 1612, Amersfoort 1619, Dordrecht 1629. Overl. aldaar 7 April 1655.
Huwt
Maria Vereem, geb. 1586.</td>
</tr>
</table>

[1]) Wapen *de Carpentier:* 1 en 4 in zwart 10 aanstootende gouden ruiten, geplaatst 3, 3, 3, 1. (*Villiers*) 2 en 3 in rood drie schuinlinks geplaatste gouden sporen, 2 en 1, het wieltje omlaag. (*Carpentier*). Helmteeken: een uitkomende . . . . . leeuw. Zie de familie *de Carpentier* in de „Nederl. Leeuw” jaarg. 1904, kolom 257—262 en 303—310, door *J. L. v. Dalen.*

Casparus de Carpentier, geb. te Dordrecht 9 Oct. 1615, predt. te Sliedrecht 1636, te Amersfoort 1645, te Amsterdam 1650 en aldaar overleden 12 Mei 1667, begr. Westerkerk vóór den preekstoel.

Huwde te Dordrecht 28 Juli 1637 de eenige dochter *Hester Wassenburgh*, geb. te Poortugaal 28 Augustus 1614, overleden te Amsterdam 10 November 1693, n. st. begr. te Vianen.

Isabella de Carpentier, echtgenoote van *Stephanus Blanckaert*.

Hunne kinderen waren:

1. *Willem Blanckaert*, volgt X.

2. *Nicolaus Casparus Blanckaert*, geboren te Amsterdam 16 Sept. 1684 n. st. 's morgens om 4 uur; gedoopt in de Nieuwe Kerk 20 Sept. Peters: *Dr. Christoffel van Tongeren*, *Nicolaas Blanckardus*, *Hester de Carpentier*, *geb. Wass*, en Mevr. *Johanna Vink*, weduwe van den Heer *Joan Thysse*, Gouverneur op Ceilon.

Overleden te Amsterdam aan de kinderpokken 26 Dec. 1688, 's namiddags 2 uur. Begr. in de Nieuwe Zijdskapel 29 Dec.

X. *Mr. Willem Blanckaert (Guilielmus Blancardus)*, geboren te Amsterdam 31 Maart 1683, Woensdagavond om 8 uur. Gedoopt in de Oude Kerk 4 April 1683 door Balthazar Bekker, peter en meter waren: *Willem van Rijssel* en *Maria de Carpentier*.

Sedert zijn 15e jaar studeerde hij te Utrecht onder de professoren *Grevius*, *P. Burmannus* en *Gerard de Vries* in de welsprekendheid, geschiedenis en staatkunde, — en later onder *Johan van Muiden* en *Cornelis van Eck* in de rechtsgeleerdheid. Den 23 Oct. 1703 promoveerde hij aan die hoogeschool tot doctor in de beide rechten.

Den 21 November 1713 door *Frederik Adolf graaf van Lippe*, begiftigd met het ambt van ordinair raadsheer in de Kamer van Justitie der Stad en Lande van Vianen, Ameide, etc., deed hij zijn eed en nam sessie 13 Dec. 1713. Van die bediening op verzoek eervol ontslagen 12 Dec. 1736, vestigde hij zich te Utrecht, waar hij in 1748 overleed. Hij werd in het middelkoor in de Hooglandsche kerk te Leiden begraven 1 April 1748.

Den 31 Maart 1711 was hij te Dordrecht gehuwd met *Sara Isabella van Lidth de Jeude* [1]) geboren te Tiel 20 Mei 1683, o. st., — begraven te Leiden 1 Februari 1762.

Hunne kwartieren waren:

[1]) Wapen *van Lidth de Jeude*: in rood drie palen van vair en een gouden schildhoofd, waarin een roode vos.

Zie deze familie in het Stam- en Wapenboek.

Johan Willem van Lidth de Jeude. Burgem. van Tiel. Huwt te Tiel 29 Sept. 1610 *Theodora van Leeuwen* overl. 14 Juni 1631.

Johan Wijnands van Resant

Huwt *Margaretha Wijnands v. Resant.*

Pieter de Carpentier, geb. 2 Juni 1591, denkelijk te Delft. Schepen Raad en 40 in Dordt. Gecomm. in de Staten van H. Overl. 17 Dec. 1672 te Dordrecht. Huwt te Dordrecht 20 Juli 1614 *Maria de Witt* overleden 19 Maart 1631.

Anthonie Repelaer Burgem. van het Gerecht en Schepen in Dordrecht.

Huwt *Emmerentia v. Driel.*

Cornelis van Lidth de Jeude, ontvanger generaal der kwartieren v. Tiel en Nijmegen, overl. 10 Nov. 1650. Begr. Maartenskerk te Tiel. Huwde 23 Januari 1631 *Anna Wijnands van Resant.*

Mr. Roelandt de Carpentier, geb. te Dordrecht 31 Dec. 1620, Schepen Raad en 40 in Dordrecht. Bewindhebb. W.-I. Comp. Gecommitt. in de Statenvergadering v. Holland en W. Fr. Overleden 26 April 1670. Huwt 27 April 1655 *Lucia Repelaer*, overleden 1657.

Hendrik v Lidth de Jeude, Ontvanger-generaal v/h kwartier v. Nijmegen ten comptoire van Tiel. Burgemeester van Zandwijk. Huwt 1° *Sara Lucia de Carpentier,* geb. 5 Maart 1657, weduwe van *Gerard van der Mey.* Zij overleed 30 November 1686.

Sara Isabella van Lidth de Jeude echtgenoote van *Mr. W. Blanckaert.*

Hunne kinderen waren:

1. doode zoon, 23 Dec. 1711.
2. *Steven Willem Blanckaert,* volgt XI.
3. *Hendrik Blanckaert,* geboren te Amsterdam 26 Juli 1715, 's middags 2 uur. Gedoopt in de Oude kerk door Ds. *Herm. van de Wal,* getuigen waren: *Reijnier van Muyden,* med. doct. in de plaats van *Cornelis Arend van Lidth de Jeude* en *Isabella Blanckaert,* geb. *de Carpentier.*

   Overleden aan de mazelen 25 Oct. 1717. Begr. te Vianen.
4. *Isabella Maria Blanckaert,* geboren te Amsterdam 25 Nov, 1723, 's morgens half 4. Gedoopt in de N. kerk 1 Dec.

   Overleden te Utrecht 20 Sept. 1729. Begr. te Vianen.

XI. *Mr. Steven Willem Blanckaert (Stephanus Wilhelmus B.)* J. U. Dr. geboren te Amsterdam 13 Mei 1713, 's namiddags 4 uur; gedoopt in de Westerkerk 19 dito door *Abraham Chanfleury,* waarbij als getuigen: *Isabella Blanckaert,* geb. *de Carpentier* en de zwager des vaders *Cornelis van de Graaff,* kapitein ter zee, gerepresenteerd door *Reijnier Bosman.*

Hij studeerde te Harderwijk, waar hij 13 Oct. 1733 werd ingeschreven. Den 5 Aug. 1737 te Utrecht tot doctor in de beide rechten gepromoveerd.

Hij overleed te Utrecht 28 Maart 1800 en werd in het koor der St. Nicolaaskerk begraven.

Huwde te Everdingen 14 Aug. 1759 met

Wilhelma Henriëtta van de Graaff, geboren te Huissen bij Arnhem 25 Mei 1735, gedoopt te H. of te Angeren.

Overleden te Utrecht 21 Nov. 1820, begraven bij haar man.

Haar kwartieren waren:

Sebastiaan v d Graaff geb. te Dordrecht 24 April 1647. Gedep. ter Admiral' van de Maas, Raad in de Vroedschap te Dordrecht, overl. aldaar 15 Jan. 1720, huwt aldaar 12 Dec. 1673 *Belia v. Lidth de Jeude*, overl. te Tiel 3 Juli 1715.

Hendrik v. Lidth de Jeude,
×
Sara Lucia de Carpentier.
Zie den voorgaanden kwartierstaat.

Steven van Vinceler, Richter en Dijkgraaf de stad Huissen
Huwt
Catharina Margaretha van Berk

Caspar Ophoff, Secretaris der stad Huissen
Huwt
Alida van Vinceler, zuster van *Steven*.

Cornelis van de Graaff, geboren te Dordrecht 8 Dec. 1674, kolonel en kapitein ter zee, eereburger van de stad Edinburg, overl. op de reede van Portsmouth 25 Sept. 1729 als commandant van het fregat „Starrenburg" en aldaar begraven,

Huwt te Tiel 25 Dec. 1700
Anna Lucia v. Lidth de Jeude, overl. te Dordrecht 14 Juli 1728.

Willem Caspar Matthijs v. Vinceler.
Huwt 1708
Wilhelma Henriëtte Ophoff.

Sebastiaan van de Graaff, geboren te Rotterdam 1705, was eerst kapitein bij de Gardes te voet, daarna Majoor bij de Garde-dragonders van *Hop*; overl. te Leerdam 17 Nov. 1769.

Huwde te Elden in de Overbetuwe 25 Juni 1733 met
Geertruid van Vinceler, overl. te Utrecht 5 April 1780.

Wilhelma Henriëtte van de Graaff, echtgenoote van *Steven Willem Blanckaert*.

Wapen *van de Graaff*: in zilver twee beurtel. gekant zwarte dwarsbalken en een gouden vrijkwartier, beladen met een dubbelen adelaar. Helm met zwart-zilv. wrong en dekkl. Helmteeken: een dubbele zwarte adelaar. Schildhouders: twee roodgetongde en gepootte zwarte adelaars, de linksche omziende. Devies: *Dieu nous conduise.* Zie deze familie in het Stam- en Wapenboek.

64 Kwartieren van Sara

Steven Willem Blanckaert

Willem Blanckaert
×
Sara Isabella van Lidth de Jeude

Steven Blanckaert
×
Isabella de Carpentier

Hendrik van Lidth de Jeude
×
Sara Lucia de Carpentier

Nicolaas Blanckaert	Steven Blanckaert
	Anna van Heemskerck
Maria Eversdyck	Mattheus Eversdyck
	Cornelia Oostdyck
Casparus de Carpentier	Joannes de Carpentier
	Maria Hellincx
Hester Wassenburgh	Petrus Wassenburgh
	Maria Vereem
Cornelis v. Lidth de Jeude	Johan Willem v. Lidth de Jeude
	Theodora van Leeuwen
Anna Wijnands v. Resant	Johan Wijnands van Resant
	Margaretha Wijnands v. Resant
Roeland de Carpentier	Pieter de Carpentier
	Maria de Witt
Lucia Repelaer	Anthony Repelaer

Steven Blanckaert	Nicolaas Blanckaert Alida Boll
Anna van Heemskerck	Hendrik van Heemskerck. Maria Sergeant
Mattheus Eversdyck	François Dignusz Eversdyck Cornelia Smallegange
Cornelia Oostdyck	Nicolaas Michaelsz Oostdijck Petronella Jacoba van der Goes
Joannes de Carpentier	Roeland de Carpentier Josina van Hecke
Maria Hellincx	Servaes Hellincx Catharina Crayers
Petrus Wassenburgh	Arnoldus Wassenburgh Hester van Erp
Maria Vereem	. . . . Vereem Joanna van der Eycke
Johan Willem v. Lidth de Jeude	Albert van Lidth de Jeude Johanna van Brakel
Theodora van Leeuwen	Albert van Leeuwen Belia Grauwers
Johan Wijnands van Resant	Lieven Wijnands v. Resant Anna Vogel
Margaretha Wijnands v. Resant	Johan Wijnands v. Resant Joanna de With
Pieter de Carpentier	Roeland de Carpentier Josina van Hecke
Maria de Witt	Nicolaas de Witt Michaelia van Loon
Anthony Repelaer	Hugo Repelaer Margaretha Brouwer

uid Blanckaert.

{ ..... v. Drunen (Vrijheer H.R.R.)
{ ..... Gabor (huis Bethlen Gabor)

{ Johan Willem v. Lidth de Jeude
{ Theodora van Leeuwen

{ Johan Wijnands van Resant
{ Margaretha Wijnands v. Resant

{ Johan Willem v. Lidth de Jeude
{ Thedora van Leeuwen

{ Johan Wijnands van Resant
{ Margaretha Wijnands v. Resant

{ Pieter de Carpentier
{ Maria de Witt

{ Anthony Repelaer
{ Emmerentia van Driel

{ Steven van Vinceler
{ ...... Lammers

{ ...... Bitter
{ ...... de Voogdt

{ ...... v. Berck v. Schijneveldt
{ ...... bsse. van Sevenaer

{ ...... baron Vercken v. Vercken
{ ...... bsse van Mulstro

{ ...... Ophoff
{ ...... van Wayfort

{ ...... van de Graaff
{ ...... van Meckenham

{ Steven van Vinceler
{ ...... Lammers

{ ...... Bitter
{ ...... de Voogdt

Jacomina van Drunen
Cornelis van Lidth de Jeude — Anna Wijnands van Resant
Cornelis van Lidth de Jeude — Anna Wijnands van Resant
Roeland de Carpentier — Lucia Repelaer
Willem van Vinceler — ...... Bitter
...... van Berck — ...... Vercken v. Vercken
...... Ophoff — ...... van de Graaff
Willem van Vinceler — ...... Bitter

Sebastiaan van de Graaff
Belia van Lidth de Jeude
Hendrik van Lidth de Jeude — Sara de Carpentier
Steven van Vinceler — Catharina Margaretha v. Berck
Casper Ophoff — Alida van Vinceler

Cornelis van de Graaff
×
Anna Lucia van Lidth de Jeude

Willem Casper Matthijs van Vinceler
×
Wilhelma Henriëtta Ophoff

Sebastiaan van de Graaff
×
Geertruid van Vinceler

Wilhelma Henriëtta van de Graaff

uid Blanckaert.

Zij wonnen slechts één dochter:

Sara Isabella Geertruid Blanckaert, geboren te Utrecht 30 Mei 1760, gedoopt in de Waalsche kerk 5 Juni, ongehuwd overleden (denkelijk te Utrecht) 11 Mei 1844.

Quelle meuble a été mise par préférence aux sceaux du XIIIe siècle par les grandes races nobles de la Hollande?

Dans son étude détaillée sur les familles de Teilingen *M. Wüstenhoff* a émis l'opinion, que le lion a été le symbole, par préférence, dans les sceaux hollandais. En la combinant avec l'apparition du lion des Teilingen en 1226, l'auteur nous autorise peut-être à conclure qu'il cense cette meuble la plus usitée déjà à ce temps. Si son intention en est ainsi, M. Wüstenhoff ne pourra pas tirer une conclusion documentée quelconque, quant aux armes des Teilingen, par l'apparaison de cette meuble aux sceaux d'autres familles nobles dans un temps postérieur.

Pour ma part; j'avoue, qu'à l'exception de ceux des membres de la famille comtale, je ne connais, jusqu'à la dite date nul sceau purement hollandais, montrant le lion. Au contraire je connais: 1. le léopard existant dans les sceaux de deux sires différents de Voorn; 2. les bésants dans un cachet de Bentheim; 3. la fasce de six fusées d'un ancêtre de la famille d'Alblas et 4. un double trêcheur fleuronné dans le sceau de Rasse de Gavre, si l'on désire ranger celui-ci parmi les seigneurs hollandais. C'est tout. Le lion n'y est donc pas en majorité.

Toutefois il paraît que *M. Wüstenhoff* s'est figuré la possibilité que des familles qui ont porté le lion plus tard au treizième siècle, l'aient employé déjà en 1226 ou encore plus tôt, quoique de tels sceaux sont perdus à-présent. Que telle a été l'intention de M. Wüstenhoff, résulte du fait qu'aucune des treize familles, citées pour sa thèse, porte des sceaux à un temps si arriéré.

Avant de continuer, il me faut remarquer le suivant. Premièrement: Le seul sceau connu d'un sire de *Heenvliet* au XIIIe siècle montre le léopard et non pas le lion. Pour ce qui concerne la famille: des *v. d. Duyn*, elle n'a pas existé au-dit siècle. Je suppose le même quant à la famille de *Boukhorst.* Toutes les deux doivent être rangées en tout cas sous ce qui sera dit dans l'observation suivante.

En second lieu: L'auteur mentionne plusieurs familles ayant porté le lion, mais issues partiellement de la même race. Les membres en ont eu le droit ainsi que le devoir de porter avec brisure le lion de leur pères ou d'une branche ainée collatérale. [1]) Il faut donc distinguer les sceaux hollandais par *races* et non par *familles* — non seulement ceux, où l'on rencontre le lion, mais aussi les sceaux où l'on voit une autre meuble quelconque. Par un tel procédé (qui ôtera pour ma thèse une plus grande partie de branches cadettes que pour celle de M. Wüstenhoff) on arrivera en tout cas au juste absolu.

Troisièmement je fais valoir qu'il faut laisser à côté deux cathégories, mentionnées par le dit auteur. Premièrement celles, qui sont d'origine étrangère. Le lion, qu'elles portent, est venu de l'autre côté de la frontière, où des familles tant souveraines que privées s'en sont servies aussi. Dans la liste de l'auteur je rencontre p.e. les *Bronkhorst.* Pour le second on doit laisser à côté toutes les familles hollandaises qui ne sont pas signalées documentalement qu'au XIVe siècle. Je rayerai donc de la liste de l'auteur: les *Berckenrode* et les *Grieken.* Les *v. d. Does* aussi — le seul membre existant au XIIIe siècle appartient au pays de Gelre.

A. *Le lion est porté par les races suivantes:* I. *Naeldwijc,* II. *Maerlant,* III. *Velsen,* IV. *Heemskerk,* V. *Noordwijc,* VI. *Alkemade,* VII. *Gavre* (voir en haut), VIII. *Poele,* IX. *Leck.*

B. *La fasce,* au contraire, *est portée par toutes les races suivantes:* I. *Celle de Jacobus le burgrave,* II. *Aemstel,* III. *Cruininghen,* IV. *Beveren,* V. *Persijn,* VI. *Borsselen,* VII. *uytten Goije,* IX. *Scerpenisse,* X. *Maelstede,* XI. *Everinghe,* XII. *Wissekerke,* XIV. *Cuyck,* XV. *Wouda,* XVI. *Merwede.*

Aux deux dites schéma's il-y-a de la réciprocité absolue. Peut-être faut-il rayer de l'une les *Cuyck* étant une famille d'origine étrangère? Eh bien! Laissez donc disparaitre de l'autre les *Gavre!* On me fera probablement observer, que je suppose moi-même les *Wouda* originaires de *la race de Jacobus?* Oui, mais en revanche j'ai de fortes raisons à croire les *Maerlant* et les *Naeldwijc* issus de la maison de Hollande, de par les *Voorn.* Peut-être a-t'on supposé les *Aemstel* et les *Wassenaer* d'une même issue? C'est

[1]) Par cette cause disparaitront de la liste de l'auteur les familles suivantes: *Adrichem, Bronkhorst, v. d. Duyn.*

vrai, mais on a dit la même chose des *Alkemade* et des comtes de *Hollande*. On répliquera enfin que des recherches postérieures pourront faire conclure qu'il existe une issue commune entre d'autres familles citées sous B. Je dirais alors, que les *Naeldwijc* ont possédé l'ambacht van *Velsen;* que deux membres successifs de la famille du même nom ont porté les mêmes prénoms que deux sires de *Voorn* (père et fils) et que Boudewijn van *Noordwike* s'est marié à une batarde de *Hollande*. — — — Ainsi il ne resterait que trois familles sous A, desquelles on ne pourrait à-présent s'expliquer l'origine du lion aux sceaux.

Mais restreignons-nous à ce que nous savons sûrement et concluons donc que, seule ou en compagnie d'autre meubles, soit identiques soit différentes, *la fasce a été adoptée par les races hollandaises du XIIIe siècle par préférence* et qu'au contraire le lion seul ou accompagné d'autres meubles n'a pas été beaucoup usité à ce temps.

Pour ma part je ne ferais pas des objections, si l'on me dise, qu'il faut supposer qu'à la même époque le lion — „signe de royauté" — ait été exclusivement la propriété de la race de Hollande, et dont elle se soit servie pour meubler ses sceaux.

Stockholm. HANS TOLL.

GRAFSCHRIFTEN VAN NEDERLANDERS
IN VOOR-INDIË EN ELDERS.

In den Wapenheraut 1897 komt voor een serie grafschriften door D. G. van Epen. Onlangs maakte ik kennis met een werkje, dat diens opgaaf aanvult. Het is getiteld: De treurende Ovidius enz., waarbij gevoegd zijn *Honderd uijtgezogte Grafschriften door Daniël Havart, Ned. Doct., te bekoomen bij Anthony Schouten, in de korte Jans-straat t'Utregt 1702.*

De schrijver — gehuwd met eene dochter van Ds. Bernardus Keppell, predikant te Amerongen, aan wien, zoo ook aan François Valentijn, predikant te Amboina en Banda en Adriaan Pars, predikant te Katwijk a. d. Rhijn, het werk is opgedragen, blijkt bijkans 15 jaar in Indië te zijn geweest. De grafdichten, waarvan eenige dubbel, zijn weggelaten.

1. Adriaan Vogel, Adsistent te Mazulipatnam, een groote stad op Cormandel den 21 Juni 1673, oud omtrent 26 jaren.

2. Juffr. Petronella Duraeus, huisvrouw van den Heer Hendrik van Outhoorn, † Mazulipatnam 18 Feb. 1674.

3. Nikolaas Faber, opperhoofd te Naglewanze, een dorp op de kust van Cormandel, † 17 Feb. 1676, oud omtrent 46 jaar.

4. Sr Abraham van der Voort, onderkoopman, † Naglewanze 6 Mei 1676, oud omtrent 36 jaar.

5. Het zoontje van den Heer Joan van Nijendaal, ook Jan genaamd, † te Golkonda, de hoofdstad van Cormandel, 13 April 1676, oud 7 maanden, 27 dagen.

6. Arthur Simmor. Med. Doct. † Golkonda 27 Mei 1676, oud 60 jaar.

7. Gerrit Pieter Ouwerwets, Meester-timmerman, † 6 October 1676 te Golkonda, oud omtrent 34 jaar.

8. Pieter Smith, opperhoofd te Mazulipatnam, † aldaar 21 Maart 1677, oud 39 jaar, 3 maand, 13 dagen.

9. Juffr. Barbara de Wit, huisvrouw van den Heer Joan Nijendaal, † Golkonda 6 Juli 1677, oud omtrent 30 jaar. (Haar zoon N°. 5; haar man N°. 27, haar oudste dochter N°. 35.)

10. Abraham Bolwerk, Krankbezoeker, † Mazulipatnam 20 Sept. 1677, oud bij de 80 jaar.

11. Het kind van den Hr. Jan Seroyen, ook Jan genaamd, † Mazulipatnam 13 Dec. 1677, 3 dagen oud.

12. Sr David van de Graaf, onder-Koopman, † Palicol, een dorp ter kust van Cormandel 28 Dec. 1677.

13. Jacob Frederik Berts, chirurgijn, † Mazulipatnam 21 Julij 1678, oud in de 60 jaar.

14. Juffrouw Catharina van den Briel, † Mazulipatnam 3 October 1678, oud 21 jaar, 1 maand, 18 dagen. Zij was verloofd aan, en werd begraven met:

15. Joannes Kruijf, onder-koopman † Mazm 11 Januari 1679, oud omtrent 33 jaar.

16. Johan Georg Schneider, trompetter van den Golkondazen Koning, † aldaar 2 Maart 1679.

17. Sr Joannis Seroijen, onder-koopman, † Golkonda 29 Juli 1679, oud omtrent 40 jaar.

18. Alexander Swaan, † Mazm 8 Sept. 1680.

19. Jan Durijn, † Mazm 17 Sept. 1680, oud in de 50 jaar.

20. Albert van Wede, opperhoofd te Tegenapatnam, † Palleakatta, op de plaats waar de opper-bestuurder van de Holl: Compagnie plagt te wonen, 10 Juni 1681.

21. Nicolaas Bolk, onder-koopman, † Golkonda 9 Augustus 1681, oud 31 jaar, 2 maanden, 11 dagen.

22. Juff. Joanna Bolwerk, huisvrouw van den Heer Joannes Huisman, † Maz^m 15 Feb. 1682. (Zie haar vader No. 10, en haar dochter N°. 33).

23. De heer Pieter Moutmaker, verkoren opperhooofd van Nagapatnam, † Maz^m 16 April 1682.

24. Barent Houttuijn, Tweede (Hoofd?) te Naglewanze, † Maz^m 5 Juni 1682, oud 28 jaar en eenige dagen.

25. Mejuffrouw Belida van der Laen, huisvrouw van den Ed. Heer Willem Karel Hartzink, † buiten Maz^m in den tuin van de Compagnie 25 Oct. 1618, oud 33 jaar, 6 maand, 18 daden. (Nevens haar eerste man No. 8. Haar tweede man zie No. 45.)

26. Mijnheer Nikolaas Ruijser, verkoren opperhoofd van Palikol, † ald. 3 Oct. 1682, oud in de 40 jaar.

27. Mijnheer Joan van Nijendaal, opperhoofd van Golkonda † ald. 28 Nov. 1682, oud omtrent 42 jaar. (Zie zijn vrouw N°. 9 en zoontje N°. 5; zijn oudste dochter N°. 35; zijn oudste broeder N°. 49.)

28. Hendrik Duijker, onder-koopman, † Palikol 12 Dec. 1682, oud 30 jaar en eenige maanden.

29. Juff. Maria Frontenius, huisvrouw van Willem Kaulier † Maz^m 27 Sept. 1683, oud 26 jaar.

30. Mijnheer Ambrosius van der Wiel, opperhoofd te Naglewanze, † Maz^m 19 Maart 1684, oud omtrent 30 jaar.

31. Juff. Judith Frontenius, huisvrouw van mijnheer Michiel Janszoon, opperhoofd te Golkonda, † ald. 21 Jan. 1685, oud omtrent 30 jaar.

32. Juff. Elisabeth van Erpekom, huisvrouw van Marten van den Briel, † Maz^m 17 Feb. 1685, oud bij de 70 jaar.

33. Juffrouw Maria Lindeborn, huisvrouw van Jan Korte, † Portonovo op de Zuidkust van Cormandel 27 Jan 1687, oud 27 jaar, 6 maanden min een dag. (Haar moeder zie N°. 22; haar grootmoeder N° 10.).

34. Juffrouw Willemina Frontenius, huisvrouw van Joannus van Steelant, † Maz^m 19 Juni 1686, oud 20 jaar.

35. Juffrouw Anna van Nijendaal (1^e vrouw van Dr Havart), † op terugreis naar Nederland 6 Juli 1686, oud 21 jaar, 2 maand, 26 dagen; zij waren 5 jaar gehuwd (zie N°. 5, 9, en 27).

36. Juffrouw Lydia Lakus, huisvrouw van Charles Korthals, † Mazm 23 Aug. 1686.

37. Juffrouw Katharina van Yperen, huisvrouw van Damas van der Heyden, † Mazm 15 Dec. 1686.

38. David Hartzink, kapitein, † Amsterdam 4 Feb. 1687 (zijn moeder zie N°. 25, zijn broeder N°. 45).

39. Nicolaas Nek en zijn dochtertjes Catharina en Barbara. Hij † Mazm 26 Feb. 1687; zij † 29 Dec. 1686 en 25 Jan. 1687.

40. Adriaan Blokkeel, opperhoofd te Daatzeron, † ten comptoire Daatzeron, op de kust van Cormandel 19 Mei 1687, oud in de 30 jaar.

41. Jakob Korbizier; zijn huisvrouw Margareta Booms; hun zoon Jakobus Korbizier en Willem Frontenius † Mazm 15 en 14 Aug., 4 Sept. en 14 Oct. 1687. (N°. 29, 31 en 34 zijn drie dochters van bovengemelde juffr. Booms.)

42. Joannis Huijsman, opperhoofd te Mazm er zijn huisvrouw Anna Andraea van Dale en haar 2 kinderen, † Mazm 28, 20 en 11 Aug. 1687.

43. Jan Jansz. Zomer. juwelier, † te Puntegale op Ceylon 20 Nov. 1688, oud 55 jaar, 3 maand, 12 dagen.

44. Jan Huybert Rijkwaard, apotheker te Rotterdam, † ald. 27 April 1689 oud 74 jaar, 4 maanden, 12 dagen. (Zijn kleindochter zie N°. 70.)

45. E. Heer Willem Karel Hartzink, ten dienste der Ed. O. I. Maatschappij, president van het Noorder-Cormandel.

Uit het grafschrift blijkt het volgende: geb. te Firando in Japan 12 Juli 1638; op zijn 11e jaar naar Holland; korten tijd te Meurs ter school en terug naar Indië. Heeft als luitenant onder Rijklof van Goens tegen de Portugezen op Ceylon en Malabar gestreden en Jaffanapatam ingenomen. Is door zijn' vader Carel H. directeur-generaal van Indië († Batavia 1668) aangesteld tot tweede gezaghebber te Daatzeron op Noord-Carmandel van 30 Juni 1660 tot 29 Jan. 1663, van daar vertrokken als bestuurder van Golkonda de hoofdstad van Cormandel van Mei 1663 tot Juni 1677; daarna opperhoofd van Mazm tot Jan. 1679; vervolgens gouverneur van Palicat tot Feb. 1681; met den titel van president van Noord-Cormandel terug naar Mazm tot Oct. 1685. Van Batavia 12 Dec. 1685 naar Holland als admiraal eener retourvloot van elf kaapvaarders; 26 Juli 1686 in het Vlie aan-

gekomen. Hij trouwt 29 Juni 1677 te Maz^m Belida van der Laan, oudste dochter van Jan v. d. L.; zij † 25 Oct. 1682 buiten Maz^m, oud 33 jaar, 6 maanden, 18 dagen. (Zie N°. 25.) Hij † Beverwijk 22 Mei 1689, oud 50 jaar, 10 maanden, 10 dagen. (Zie zijn broeder N°. 38.)

46. Daniël van Hengel, predikant, † Utrecht 11 Aug, 1689, oud 70 jaar, 9 maanden, 27 dagen. [1])

47. Hendrik Dortmond, burgemeester en med. doct. der stad Vianen en zijne huisvrouw Mej. Digna Blok, † Dordrecht 6 en 14 Aug. 1689.

48. Theodorus Smith, predikant, † Utrecht 12 Dec. 1689, oud 53 jaar, 11 maanden en 7 dagen.

49. Gosenius van Nijendaal, remonstrantsch predikant, † 's Hage 11 Mei 1610, oud 52 jaar, 3 maanden en 17 dagen (Zie zijn broeders N°. 27.).

50. Mevrouw Wilhelmina Cornelia van Arkel, huisvrouw van den heer Ambrosius Bosschaart, raad en schepen te Utrecht, † ald. 3 Sept. 1691, oud 36 jaar. (Zie haar man N°. 66.).

51. Samuel de Marez, Heer van Maarsbergen, Maré en Coppel (?), Deken ten Dom, Geëligeerde Raad ter Vergadering van H.E.M. de Heeren Staaten s'Lands van Gecomm^e in den hove van Justitie, † Utrecht 11 Sept. 1691, oud 58 jaar.

52. Sophia Caulier, huisvrouw van den heer Dirk Vonk, † Rotterdam 13 Nei 1691, oud 35 jaar, 1 maand en 8 dagen.

53. Jaques de Gruijter, heer van Groenwoud, † Utrecht 30 Mei 1693. (Zie zijn zuster N°. 75.).

54. Heijdentrikus Overkamp, Phil. et Med. Doct., † Amsterdam 22 Juli 1693, oud ruim 43 jaar.

55. Wynandus Doesburg, predikant te Rotterdam, † aldaar 1 Mei 1694, oud 41 jaar, en eenige maanden. (Zijn moeder N°. 81.).

56. Okkerus Pesser, remonstrantsch predikant te Rotterdam, † ald. 28 Mei 1694, oud in de 50 jaar.

57. Antonia, dochter van Isaäk van Helsdingen, † Utrecht 28 Nov. 1694, oud bijkans 5 jaar.

58. Josina, dochter van Petrus van Eijndhoven, predikant te Utrecht, † ald. 20 Jan. 1695, oud 39 jaar.

---

[1]) Bij No. 46 en volgende mag worden opgemerkt dat de genoemde personen niet in *Voor-Indië* zijn overleden, uitgezonderd No. 60. RED.

59. Jakobus, zoon van Ds. Henrikus Wintes, † Amsterdam 23 Oct. 1695, oud 22 jaar, 9 maanden en 18 dagen.

60. Mevr. Sara de Solemne, Wed. Karel Hartzink, Directeur-Generaal van O. I., † Amah 14 Nov. 1695, oud 76 jaar, 5 maanden en 4 dagen. (Haar oudste zoon zie N°. 8; haar 2e zoon N°. 38.).

61. Ds. Cornelius Gentman, † Utrecht 23 Jan. 1696, oud 78 jaar, 2 maanden en 12 dagen.

62. Juffr. Adriana van Vollenhoven, wed. Dr. Berhardinus de Moor, † Loosdrecht 14 Maart 1696, oud 73 jaar, 2 maanden en 21 dagen.

63. Johanna, dochter van mijnheer Everhard van Zypesteyn, oud-burgemr Raad in de Vroedschap, Schepen der stad Utrecht, † ald. 18 Sept. 1696, oud 22 jaar.

64. Kasper Brand, remonstrantsch predikant te Amsterdam, † ald. 5 Oct. 1696, oud 43 jaar en eenige maanden.

65. Godard Adriaan van Beusichem, ritmeester over een compagnie paarden, en Adjudant-Generaal van Z.Exc. den Graaf van Athlone, Generaal van de Cavalerie dezer Landen, † Utrecht 12 Oct. 1696, oud 35 jaar.

66. Ambrosius Bosschaart, † Utrecht 19 Maart 1697, oud 57 jaar, 2 maanden 14 dagen (zijn vrouw N°. 53.).

67. Abigail, oudste dochter van Ds. Henrikus Brink, † Utrecht 19 Oogstmaand 1697, oud 31 jaar, 10 maanden en 19 dagen.

68. Hooggeb. Heer Willem van Weede, Lt. Colonel, Commandeerende en Chef van het regt Inf. van den Heer Henrik van Weede, Majoor-Generaal, Domheer ten Kapitule ten Dom, † Utrecht 20 Oct. 1697, oud 36 jaar.

66. Johanna Stalpart van der Wielen, huisvrouw van Johannes Ribbius, † Utrecht 3 Dec. 1697, oud 54 jaar.

70. Willemina van Kattenburg, huisvrouw van Monsr Hugo Kollins, † Rotterdam 5 Juni 1698, oud 30 jaar, 8 maanden en 29 dagen (haar grootvader N°. 44.).

71. Ds. Balthazar Bakker † Amsterdam 11 Juni 1698, oud 64 jaar, 2 maanden en 21 dagen.

72. Ds. Gualtherus van Nellesteijn, † Utrecht 15 Juni 1698, oud 68 jaar, 8 maanden en 8 dagen.

73. Petrus Schouten, Theol. et Literat. Stud., † Leiden 13 Sept. 1698 N. S. oud 21 jaar, 11 maanden en 13 dagen.

74. Matthaeus van Luchtenburg, oud-schepen van Utrecht,

bewindhebber van de Geoctre Nederl. O. I. Comp. ter kamer te Amsterdam, † Utrecht 24 Oct. 1698, oud 52 jaar, 7 maanden en 28 dagen.

75. Mej. Anna de Gruijter van Groenewoude, † Utrecht 19 Jan. 1699 (haar broeder N°. 53.).

76. HoogEd Welgeb. Vrouw Henriëtte Louyse Erskyne, gemalin van den Ed.Heer Eliza Gordon, raadsheer en secretaris van haar Exc. Mevrouw de gravin-douairière van der Lippe, souveraine van Vianen, † ald. 19 Sept. 1699, oud 30 jaar, 3 maanden en 26 dagen.

77. Mijnheer Johannes Leusden, Phil. Doct. professor der Hebreeuwsche taal te Utrecht, † ald. 30 van Herfstmaand 1699, oud 75 jaar, 5 maanden en 4 dagen.

78. Juffr. Anna Koesaart, wed. Pieter Martensz. Wiltvank, † Utrecht 5 Oct. 1699, oud omtrent 47 jaar.

79. Ed.Welgeb. Heer en Mr. Johan van Weede, regeerend burgemeester van Utrecht, † ald. 13 Dec. 1699, oud 30 jaar, 11 maanden en 26 dagen.

80. Ds. Hermanus van Halen, hoogleeraar in de Godgeleerdheid en predikant te Utrecht, † ald. 1 Maart 1701, oud bijna 68 j.

81. Aletta Vermeer, wed. Sr Johannes Doesburg, † Utrecht 2 van Wijnmaand 1701, oud ruim 83 jaar (haar zoon N°. 55.).

82. Mijnheer David Knibbe, predikant, laatst te Leiden gedurende 35 jaar, † ald. 8 van Slagtmaand 1701, huisvrouw van Thomas Kroezen, raad in de Vroedschap van Rotterdam, † ald. 20 Nov. 1701, oud 29 jaar.

84. Petrus Rabus, boekzaal-schrijver van Europa, † Rotterdam 13 van Louwmaand 1702, oud 41 jaar, 1 maand en 1 dag.

85. Pieter Noortdijk, † Utrecht 14 van Louwmaand 1702, oud 14 jaar en 9 maanden.

Medegedeeld door A. v. L.

„**Diderik van Hemert** Heer van Eethen, Meeuwen en Babylonienbroek, overleden 1709, Burgemeester van Heusden, gehuwd met Catharina van Broekhuysen wordt verlijdt met de genoemde heerlijkheden ongeveer 1692, bij opdracht van Cornelis van Brandwyck, aan wien deze waren verlijdt 23 Maart 1692 als Curateur van den boedel van Joncheer Philips van Leefdael, zoon van Joncheer Philips en Clara Anna van Boschuysen." Wa-

pen van v. Hemert 1 en 4 drie palen van vair met een schildhoofd waarin uitkomende leeuw; 2 en 3 een leeuw. — Wordt gevraagd naar de ouders enz. van Diderik van Hemert en van Catharina van Broeckhuyzen.

Bekend is dat Salomon van Hemert geb. 23 Maart 1610, zoon van François (Frans) Jansse van Hemert en Tanneke Gillesdr van Uyterlimmighe, gehuwd met Lucretia van Dalen, en overleden 1673 te Heusden, eene dochter had: Tanneke, gehuwd met . . . . van Boschuysen; doch de betrekking tot bovengenoemden Diderik is onbekend. De afstammelingen van den broeder van Salomon, namelijk van Joachim en Susanna van Harsbeek (o.a. Junius v. Hemert) voeren alleen de palen van vair met den uitkomenden leeuw in het schildhoofd. A. B. C.

Van Hemert. — Eenige jaren geleden is in De Navorscher gevraagd naar de familiebetrekking van Jan en Wolfert van Hemert, die te Londen een handelshuis vestigden, en die zouden hebben gevoerd: 1 en 4 drie palen van vair met den uitkomenden leeuw en 2 en 3 een leeuw.

Deze broeders waren zoons van Frans en Anna van Alferen; hunne grootouders waren Joachim van Hemert en Susanna van Harsbeek. Zij zijn begraven in de kerk van Austinfriars. De zerk (die meer familieleden dekt), draagt als wapen enkel de palen van vair met den uitkomenden leeuw.

Jan van Hemert is geb. Amsterdam 16 Aug. 1694, overl. Londen 16 Mei 1758. Wolfert geb. Amsterdam 30 Juli 1703, overl. Londen 15 Maart 1786. In hetzelfde graf zijn ook begraven Joachim en Frans, alsook de weduwe van Jan, Elisabeth (Hansel) (zie W. J. C. Moens. The Dutch church registers London).

Jan heeft kinderen nagelaten: Frans en Anna, die 20 Sept. 1770 huwde Charles Pym Burt geb. 30 Juli 1725, overl. 30 Juli 1788.

Een der zusters in het vaderland gebleven, Susanna, huwde Francois Beeldsnyder Gerardszn. A. B. C.

Van Erckelens. — De in den aanvang dezes jaars (Jan. 1905) van Dr. Van Erckelens, 85 Wilhelmstrasse te Aken ontvangen inlichtingen, stellen mij in staat de in „Navorscher" XLVII

(Ao. 1897) verstrekte mededeelingen hier en daar nog ietwat aan te vullen of te rectificeeren.

Aldaar, blz. 422: Joost v. E., schout van het ambt Apeldoorn, trad 7 Febr. 1599 in den echt en wel met Maria Pannekoek. Hun tweede zoon, de op blz. 426 bovengenoemde Jacob v. E., was erfpachter van het goed Wachteveld bij (te?) Apeldoorn.

Joost's zoon, Jurriaan, huwde 1 Aug. 1642.

Jurriaan's zoon, Joost v. E., hoofdschout z. v. a. *overpander* van het ambt Doornspijk, werd in 1645 geboren.

Bladz. 423: Elisabeth Agnis Schrassert, gade van Herman Jacob v. E., zag 27 Sept. 1706 het levenslicht.

Bladz. 423: Petrus Franciscus van C., overleed 18 Sept. 1794 en werd 22 Sept. 1794 in de kerk te Putten bijgezet.

Bladz. 424: De gade van Med. Dr. Ferdinand Beneker, werd in 1770 geboren, en stierf 16 Oct. 1829.

Bladz. 424: Maria Theresia van Sasse van Ysselt, werd geboren te Wamel en overleed te Venlo.

Bladz. 424: Franciscus Henricus v. E. († 23, *niet* 22 Juni 1890) huwde 1e Wilhelmina Josephina Maria Clara Roeffs; 2e Maria Josephina Anna Petronella Roeffs, geb. 27 Juli 1814. Zijne kinderen zijn:

a. Bernhard v. E., geb. 2 Mei 1848, † 7 Oct. 1879.

b. Leonard v. E., geb. 8 Aug. 1850, trouwt Elizabeth van Baerle, geb. 10 Juni 1861.

c. Franz v. E., geb. 25 April 1852, tr. 5 Juni 1883 Amalia Krauthausen, geb. 5 Maart 1861.

d. Eugen v. E., geb. 20 Nov. 1854, tr. 2 Mei 1882 met Maria Kübel.

e. Felix v. E., geb. 15 Juli 1857, tr. 2 April 1890 Adele Schless.

Bladz. 424: Wilhelmina Henriette v. E., kwam 17 Sept. 1879 te overlijden.

Bladz. 424: Het vierde kind van Franc. Henr. Aloys, Phil. v. E. heette Theresia Petronella Aleida (*niet* Maria).

Bladz. 424: Het vijfde kind Henriette Theodora Anna v. E., geboren 8 Aug. 1821, trad met Philip Jodocus Theodorus Josephus Roeffs in den echt.

Heette de vrouw van de den 10 Juni 1614 overleden Schout van Ede, Jacob van E. (zie blz. 428) Gijsberta Soesten, — uit

„De Navorscher” XXXVIII (Ao. 1888) blz. 655, blijkt, dat Van Erckelens in 1775 te Ede nog voorkwam.

Emilia van E., weduwe van den WelEd. Gestr. Heer C. J. Kerrebijn, te Doesburg, overleed 17 Nov. 1897, oud 76 jaar. Behoort deze hier? JAC. ANSPACH.

Boetzelaer. — De heeren P. N. van Doornick en Dr. S. J. van Veen vermelden in „De Graven en Hertogen van Gelre”, uitg. der Vereen. Gelre p. 16 „1360—1400, Johan bastaard van Gelre, *pastoor van Boetzelaer* (Pontanus 354)”. In het archief der familie van Boetzelaer vind ik op een lijst van brieven en charters, die vroeger op het huis Boetzelaer aanwezig moeten zijn geweest en 1669 is opgemaakt, vermeld: „Bulla Innocentij octavi dass es den Hause Botzler frijstaet op oer huyse ein capelle to hebben en missen te mogen laten doen”.

Innocentius VIII was Paus van 1484—1492. Als ik mij niet vergis, was het als een groot voorrecht aan te merken, indien een kasteel zijn eigen kapel mocht bezitten, het zou mij dus verwonderen indien het kasteel Boetzelaer dit voorrecht reeds vóór 1484 genoten heeft zonder dat genoemde lijst, die van 1333 belangrijke brieven noteert, dit zou vermelden.

Moet men echter lezen dat Johan bastaard van Gelre pastoor op den *huize* Boetzelaer is geweest of heeft ergens een dorp van dien naam bestaan waar Johan geestelijk herder is geweett?

J. W. DES TOMBE.

Hoetorp. — In het Register van de Leenactenboeken v. Gelre en Zutphen, overkwartier p. 69 komt voor een leengoed te *Hoetorp* (te Borne, kreis Jülich) „gehorende tot *Boeselaer*”.

Herman van Hoetorp en Beselis zijn zoon hielden dit goed A°1401 van den Heer van Borne.

In 1514 huwde Dirk van den Boetzelaer de erfdr. van Aldenghoor, hij werd toen gegoed in den lande van Borne. Kan mij iemand mededeelen of de Boetzelaers echter reeds vroeger in die landstreek bezittingen hadden en op welke wijze die goederen in hun familie zijn gekomen?

J. W. DES TOMBE.

GESCHIEDENIS.

TWEE PAMFLETTEN VAN 1568 TERUGGEVONDEN.

Bezig zijnde met het opmaken van een lijst der pamfletten die op de Antwerpsche Stadsbibliotheek berusten, had ik het voorrecht de hand te leggen op verschillende stukken, waaronder enkele uiterst zeldzaam schijnen te wezen, en andere tot op den huidigen dag onbekend zijn gebleven, aangezien zij in geen der bestaande pamfletten-catalogi, zooals die van Rogge, Tiele, Petit, Van der Wulp en Knuttel worden vermeld.

Vooralsnog wil ik mij bepalen twee daarvan onder de aandacht te brengen. Zij komen voor in een bundeltje, dat nog drie andere pamfletten, van 1566, bevat (¹), en dat voor jaren door de Antwerpsche Bibliotheek tegen de niet geringe maar uitstekend bestede som van tweehonderd francs werd aangekocht.

¹) Deze drie pamfletten zijn de volgende: 1° *Der Guesen Handelinghe, ende oprechte meninghe*, enz., alleen voorkomend bij Van der Wulp als N°. 123.

2° *Verclaringe van dye mennichfuldighe loose Practijcken*, enz., een tractaatje dat volgens de spelling een andere uitgave schijnt te zijn als die welke bij Van der Wulp onder N°. 124 wordt opgegeven.

3° Een pamflet waarvan ik tot nog toe nergens een exemplaar heb aangetroffen en dat *misschien* wel het Nederlandsch zou kunnen zijn van dat bij Knuttel als No. 143 vermeld met volgenden titel: *Remonstrance a la Majesté dv Roy Catholique faite par ses suiets des pays bas, sur les inconueniens qui se presentent, par l'establissement de l'inquisition d'Espagne esdits pays.* Z. n. v. pl. en v. dr. M. D. LXVI. kl. 8°, 44 blz. De titel van ons pamflet luidt: *Remonstrance, Oft vertoogh an den Grootmachtigen Coninck van Spaengien etc. op die Requeste by den Eedeldom der Co. M. Erfnederlanden, den 5. April 1565.* [*O. S.*] *aen mijn Vrouwe die Hertoginne van Parme Regente etc. ghepresenteert. In de welcke verhaelt ende verclaert sijn die lasten ende inconvenienten, rijsende wt der Inquisitie ende Placaten inde voorseyde Landen ter executien ghestelt.*

Die selve Remonstrantie dient oock om te confuteren seker Poincten vander Moderatie geconcipieert op die Placaten, ende den Staten des Lants van Vlaenderen binnen Gendt den 11. Meye 1566. voorghehouden.

Wter Fransoysche in Nederlantsche sprake overgeset, door M. J. L. Z. n. v. pl. en v. dr. *1566.* kl. 8°, 72 blz. Ik hoop dit geschriftje weldra eveneens te kunnen uitgeven.

Het eerste pamflet draagt als titel: *Clachte des verdructen / Nederlandts ouer zijn slappe on- / ghetrouwe ingheboerne / die tot hen eygen ver- / lossinghe niet / en helpen. / Ghedruckt int Jaer ons Heeren / 1568.* De plaats van uitgave en naam van drukker zijn niet vermeld, wat natuurlijk geen verwondering behoeft te baren, wanneer men rekening houdt met de tijdsomstandigheden en de strengheid der plakkaten nopens het uitgeven van allerhande godsdienstige en staatkundige tractaatjes.

De titel van het tweede pamflet luidt: *Getrouwe ver- / maninge aenden Inwoonderen / der Nederlanden, tegen de ydele ende / valsche hopen, daermede sy van / hen verdruckers wor- / den verleit / . . . Ghedruckt in Nouember, 1568.* Zoomin als voor het eerste werden hier plaats van uitgave en naam van drukker aangegeven.

Voor zoover mij bekend is zijn dit de eenige exemplaren, die van deze pamfletten tot ons zijn gekomen, zoodat wij ons hier meer dan waarschijnlijk voor unica bevinden. De inhoud van deze pamfletjes is ons echter niet onbekend gebleven, aangezien in de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage de Fransche tekst van deze boekjes bewaard wordt, in Knuttels Catalogus als N°s. 172 en 171 vermeld, terwijl ook het tweede in den Catalogus van Van der Wulp als N°. 191 is opgenomen, en zich dus waarschijnlijk in de Gentsche Universiteitsbibliotheek bevindt, die, als ik mij niet vergis, de pamflettenverzameling Meulman in haar geheel heeft aangekocht.

Ik moet het bestuur van de Koninklijke Bibliotheek hier dank zeggen voor de gelegenheid, waarin het mij gesteld heeft den Franschen en den Nederlandschen tekst met elkaar te vergelijken. Alhoewel de vergelijking tusschen de *Clachte* en den Franschen tekst, waarvan de titel is: *Complainte / de la deso- / lee terre dv Pais / Bas, contre ses tar- / difs, nonchalans & desloyaux / inhabitants, qui ne donnent / assistance à leur propre / deliurance. / Imprimé l'an 1568,* niets buitengewoons aan het licht heeft gebracht, toch verdient zij wel dat wij er even bij stilstaan, omdat het Fransch op verschillende plaatsen uitgebreider is dan het Nederlandsch, meer uitgewaterd, terwijl dit laatste kernachtiger en bondiger is. Elders weer bevat het aanvullingen, die in het Nederlandsch niet voorkomen, en welke een wezenlijke vollediging zijn van de in het Nederlandsche pamflet aangegeven denkbeelden en feiten. Zoo op blz. 8, waar het verpersoonlijkte Ne-

derland van haar kinderen spreekt en wij lezen: „se sont au milieu de vous auecq vne puissante armee campez, & à toutes heures prests à combatre l'ennemy", een passage, die in het Nederlandsch op blz. 9 (hier blz. 135) een plaats moet vinden vóór den zin beginnende: „Sijn uwer nyet soe vele van mijn grooten Prouincien, enz."; en op blz. 14, waar wij aantreffen: „chasses les [= noz communs ennemis] arriere de vous, ne les admettez plus d'entre vous, ne les assistez plus, ne les aidez poinct, gardez vous de leur plus ammener aucunes prouisions, ains spoliez les, desroustez les, opposez vous a iceux de tous vostre pouuoir. Au contraire, receuez & raccueillez mes dicts voz freres & liberateurs, rendez & ouurez a iceus voz portes et places, furnissez les de viures, munitions, d'argent & de gens assistez les de tout ce que l'auront besoing, monstrez une fois que entendez que ce n'est que vne querele commune d'eux & de vous", waarin uitgebreider dan in het Nederlandsch op blz. 13 (hier blz. 137) de middelen worden aangeduid, die men moet aanwenden om de vijanden te verslaan en de landslui te helpen zegevieren, en waarbij wij het plakkaat in herinnering mogen brengen, dat, alhoewel veel later uitgevaardigd, toch als een wettelijke bekrachtiging mag gelden van het hier uitgedrukte voorstel en dat luidt: *Placcaet van ... den Hertoghe (van Anjou). Daarmede verboden wordt, eenich toevoer den vyanden ... te doen, oft wt de steden ende plaetsen by hen gheoccup. eenighe goeden ... herwarts ouer te brenghen enz. Antw. Chr. Plantyn, 1582.* [1]

Wanneer die *Clachte* ontstaan is, valt niet met juistheid te bepalen, in ieder geval moet het kort na den overtocht van de Maas door den Zwijger zijn geweest, zooals wij uit blz. 5 (hier blz. 133) kunnen opmaken. Wij weten dat hij in den nacht van den vijfden op den zesden October 1568 bij Stockem de Maas

[1] Zie Tiele. B. v. P. N°. 254 en ook N°. 255.

In denzelfden gedachtengang moet ik ook hier een naar den inhoud gelijkluidend plakkaat vermelden, getiteld: *Placcaet / Ende Ordonnantie van = / de Generale Staten, daer bij allen / toevoer van leeftochten ende coop = / manschappen naer de steden ende / landen vanden vyandt wordt ver = / boden, ende met den selven eeni = / ghe correspondentie te houden. / T'Antwerpen, Ten huyse van Cristoffel Plantijn. / M. D. LXXXIIII.*

De Antwerpsche Bibliotheek bezit daarvan een exemplaar dat 24 blz. in kl. 4° groot is, terwijl wij bij Petit en Van der Wulp (Supplement) er een aantreffen dat slechts 8 blz. en bij Tiele een dat er 10 beslaat.

overtrok; de tijding daarvan moet weldra in de Nederlanden zijn aangekomen, zoodat de steller van dit geschriftje dadelijk van die gebeurtenis gebruik heeft gemaakt om den Nederlanders een hart onder den riem te steken; maar oogenschijnlijk zou hij dit feit niet hebben aangehaald, indien hij kennis had gedragen van het verder verloop van des Prinsen veldtocht, die alles behalve voordeelig voor hem uitviel, tenzij hij daarover opzettelijk het stilzwijgen heeft bewaard.

Het valt evenmin uit te maken welke tekst, de Nederlandsche of de Fransche, het eerst ontstaan is. Op het gevoel afgaande zou ik bijna zeggen dat de Fransche de vertaling is van den Nederlandschen, juist omdat hij uitgewaterder, breedsprakiger, ook wel eens vollediger is, wat mij doet gelooven dat de schrijver er van het Nederlandsch in zijn bondigheid [1]) niet duidelijk genoeg vond en door de denkbeelden uit te breiden meende dat deze gemakkelijker in de geesten van zijn lezers zouden dringen.

Doch als stijl staat het Nederlandsch ver boven het Fransch. De Koninklijke Academie van België heeft onder haar prijsvragen een uitgeschreven aangaande de letterkundige waarde van de Nederlandsche zestiendeeuwsche pamfletten. En in dat opzicht mag op het onderhavige pamflet wel even de aandacht worden gevestigd. Er zit inderdaad lyrische gang in de op blz. 9 (hier blz. 135) gestelde vragen: „Hoe swijcht ghy nv myne *Staten* enz." En dit kernachtige, in zuivere taal gestelde geschriftje moet zijn uitwerking op hen, die het in handen kregen, wel niet hebben gemist.

Aan wiens pen kan het ontvloeid zijn? Weer een quaestie waarop wij het antwoord moeten schuldig blijven, evenals wat het tweede pamflet en nog zooveel honderd andere betreft. Waar alle stellige elementen om die vraag op te lossen ons ontbreken, hebben wij het recht zelfs niet ons bij gissingen te bepalen, die toch maar op losse gronden zouden berusten en ons niets zekers aan de hand zouden kunnen doen.

Van het tweede pamflet luidt de Fransche tekst: *Fidelle / exhorta = / tion aux inhabi- / tans dv pais bas, con- / tre les vains & faux espoirs dont / leurs oppresseurs les font / amuser . . . / Imprimé*

[1]) Het Nederlandsche pamflet is een kl. 8° (9 cm. bij 15 cm.), 14 genommerde bladzijden met een royale Gotische letter gedrukt, terwijl het Fransche, eveneens kl. 8°, 15 genommerde bladzijden telt met een kleine cursiefletter gedrukt.

l'An 1568. Zooals men merkt werd hier de maand, waarin het boekje van de pers kwam weggelaten. Het formaat is evenals dat van het Nederlandsche een kl. 8o en de beide geschriftjes beslaan elk 16 genommerde bladzijden. Hier is het onderscheid tusschen de beide teksten niet zeer groot, en de eene is bijna een letterlijke vertaling van den anderen. Toch zijn er enkele verschillen op te merken. Ten eerste vinden wij op blz. 8, waar gesproken wordt over de belofte door den Koning in 1559 gedaan om de Spaansche troepen uit het land terug te trekken, in margine „Au fin de l'esté, 1559", waar het Nederlandsch geen nadere aanduiding draagt (blz. 6 van het pamflet, hier blz. 142). Daarna treffen wij op blz. 12 (hier blz. 144) een kleine niets bijzonders behelzende toevoeging aan, na den zin, die in het Nederlandsch eindigt met „altijt". Ten derde gebruikt in het Fransch de schrijver van het pamflet één enkelen keer den eersten persoon, n.l. op blz. 14, waar hij zegt: „Je vous tiens aussi records etc.", terwijl in het Nederlandsch steeds die eerste persoon zorgvuldig vermeden schijnt en de overeenkomstige zin aldus luidt: „V is ooc indachtich enz." (Blz. 13, hier blz. 145). En ten slotte een verschil, dat naar alle waarschijnlijkheid in een bibliografische eigenaardigheid zijn oorsprong vindt en in dat opzicht nog al opmerkenswaard is. De Fransche tekst is op het einde wat korter dan de Nederlandsche en eindigt met den volzin, die de vertaling is van dien welke in het Nederlandsche pamflet uitscheidt met „slauernije" (Blz. 16, hier blz. 147). De reden daarvan moet volgens mij gezocht worden in de omstandigheid dat in het Fransch de zestien bladzijden voldrukt waren, dat er geen plaats meer overbleef om er de vertaling van den laatsten Nederlandschen zin bij te voegen en het ook niet goed doenlijk was om het vel met een bij te plakken dubbele bladzijde te vergrooten. Indien mijn veronderstelling juist is, dan is het ook zoo goed als zeker dat het Fransch de vertaling is van het Nederlandsch en niet omgekeerd.

Indien het eerste pamflet, dat ons hier bezighoudt, eerder de hartstochtelijke uiting van een lyrisch gestemd gemoed is, het tweede echter is veeleer van betoogenden aard en dan ook vooral als geschiedkundig geschrift van groot belang, aangezien er zoo duidelijk de grieven in opgesomd worden, die kort na het uitbreken der groote zestiend'eeuwsche omwenteling, de Neder-

landers tegen het Spaansch bestuur hadden in te brengen. Dat de tijdgenooten er ook veel belang aan hechtten schijnt mij te worden bewezen door de omstandigheid dat de titel er van door den geschiedschrijver der Nederlandsche beroerten vermeld wordt[1]), die er van zegt dat het „in Duits en Francois alom (werd) gesonden en gestroit", waaruit wij eveneens kunnen afleiden dat het niet minder druk werd vernietigd, daar er tot nog toe, zooals wij hooger zeiden, slecht twee Fransche van bekend zijn en het exemplaar der Antwerpsche Stadsbibliotheek misschien wel het eenig overgebleven Nederlandsche is.

Nemen wij Bor ter hand, dan kunnen wij zonder moeite de oorzaken leeren kennen, die aan dit pamflet zijn oorsprong gaven, wat ons nog vergemakkelijkt wordt door de aanduidingen, die wij op verschillende plaatsen in margine van het onderhavige boekje tegenkomen. Wij lezen bij Bor[2]): „Ontrent desen selven tijde gingen vele verscheiden boexkens en geschriften uit, om 't volk tot meerder haet en onwilligheid tegen den Hertog van Alva, sijnen Raed, en de Spangiaerden te brengen, onder andere zijn eerst secretelijk onder 't volk gekomen by geschrifte sekere poincten en articulen, die men seide gevonden te zijn in de kamer van den President Vergas, ten huise van Marcus Nonius in de Meyre, inhoudende allerley spetie van volk die den Hertog en sijnen Rade met de pene van der dood wilden doen straffen, en zijn de selve articulen daer na uitte Spaense tale getranslateert (so sy seiden) gedrukt, en alom verstroit." Dit zijn de negentien artikelen waarvan in ons pamflet spraak is en die door Bor op hooger genoemde bladzijde worden opgesomd. Uit de wijze, waarop Bor er over schrijft, zou men kunnen opmaken dat hij zelf de echtheid van die artikelen in twijfel schijnt te trekken en hij deze voor apokrief houdt, door de vijanden van de Spanjaarden gemaakt om ze dezen ten laste te kunnen leggen. Kort daarop verscheen het plakkaat van den 11en November 1568[3]), waarvan in ons pamflet eveneens quaestie is en waarin ook gedoeld wordt op de negentien bewuste artikelen. Sprekende over verschillende boekjes en geschriften, die het licht gezien hebben, worden in dit plakkaat daaronder vermeld: „Sekere articulen die sy seg-

[1]) Zie Bor. I. fol. 255.
[2]) Id. fol. 249.
[3]) Id. fol. 251.

gen gevonden te hebben in de kamer van een van onse Raden, geordineert op 't stuk van de voorsz troubelen en seditien."

En het is om te bewijzen dat de feiten volkomen bevestigen wat in die negentien artikelen wordt gezegd en om het genoemde plakkaat van den 11en November te weerleggen dat dit pamflet misschien slechts enkele dagen na het verschijnen van dit laatste in het licht werd gezonden.

Het is natuurlijk niet het werk van den eersten den besten, doch is ongetwijfeld uit de pen gevloeid van iemand, die niet alleen uitstekend van de toestanden op de hoogte was, doch die eveneens wet en recht uitmuntend kende, zoodat wij zonder vrees mogen aannemen dat wij met de pennevrucht van een rechts- of wetkenner te doen hebben. Punt voor punt wordt door hem weerlegd, waarbij hij niet nalaat de datums aan te halen van officieele besluiten, koninklijke beloften, uitgevaardigde plakkaten en ordonnantiën, waartegen de verschillende genomen maatregelen als zooveel onrechtvaardigheden indruischen. Tegelijkertijd legt hij de inzichten der Spanjaarden bloot, waarvan, volgens hem, niets te hopen is, het volk aansporende zich niet langer met beloften om den tuin te laten leiden, doch zelf al het mogelijke aan te wenden om de vrijheid terug te krijgen. En dit alles wordt gezegd op de eenvoudigste manier der wereld, in een kalm, betoogend proza, met een bijna onomstootbare logica, waardoor dit pamflet ongetwijfeld als één der merkwaardigste uit die dagen gekenschetst wordt.

Wat de uitgave der teksten aangaat, ben ik het oorspronkelijke zoo getrouw mogelijk gebleven. De enkele drukfouten van het origineele werden echter door mij verbeterd, de woordafbrekingen overal opgelost en de streepjes, die de waarde van een komma hebben, door dit leesteeken vervangen. De lezer gelieve ook niet uit het oog te verliezen dat in de beide pamfletjes de Gotische letter gebruikt werd en dat, waar hij in de navolgende teksten cursiefdruk tegenkomt, die overeenstemt met een Romeinsche letter in het oorspronkelijke.

Antwerpen. Dr. Marten Rudelsheim.

CLACHTE

Des verdructē

Nederlandts ouer zijn slappe on-
ghetrouwe ingheboerne
die tot den eygen ver-
lossinghe niet
en helpen.

Ghedruckt int Jaer ons Heeren
1568.

Aiv *Miche. 2.*

Si trecken tot henwaerts de ackers ende nemen die huysen daer sy lust toe hebben, ende alsoe bedryuen sy ghewelt met eens yeghelycx huys ende met elckerlycx erfgoet.

Ghy verdrijft die eerbaer vrouwen mijns volcx vuyt heure lieflijcke huysen ende ghy neempt sonder ophouden mijn cieraet ende gauen van haer ionge kinderen daerom maect v op, ghy moet wech, ghy en moecht hier niet blyuen.

Aij[r] Helaes Ick arme verdructe, ende te voren weeldige Neder-
lant, machwel clagen ende kermen, als ick aenmerke den
tegenwoerdighen ellendighen staet daer ick my als nv in
vinde, daer tegen ouerdencke den voerspoet ende ouervloe-
dicheyt daer ick my soe langen tijt ende tot noch onlancx
inne heb gehouden. Och waer is nv den naem, rijckdom,
weelde ende macht daer ic soe plach mede verciert te wesen,
doer de hulpe, bystant ende by blyuen van mijn eerste
geboerne dochter *Vryheyt*, met heur naegeuolchde dry suste-
ren. *Coopmanschappen*, *Hantwerkinghe* ende *Zeylagie* [1]) de
welcke soe lange ick heb alle vier moegen behouden, ben
ick van elckerlycken van by ende van verre besocht, ge-
acht, gesterckt ende verheuen geweest, maer wee my be-
droefde moeder, ick vinde my nv van allen den seluen doer
myn benyders beroeft, ende my verdruckt, deerste leet
geuangen, de tweede is veriaecht, de derde is ter doot toe
gewont ende de vierde leet zeer cranck. Bouen dien so syn
Aij[v] mijne Sonen, van *Adel*, *Steden* // ende *Dorpen* eensdeels ge-
doot, eensdeels geuanghen eensdeels gebannen, eensdeels ver-
loepen, eensdeels beroeft, ende de resterende, benaut ende
tonderbrocht, ende alzoe allegaeder in hen macht goeden,
incomingen, neeringe ende handel vercort. In alle dwelck
ick nochtans verduldich my heb gethoont (welwetende dat
geen *Tyrannie* ende *Ongelijc*, lange gedueren en connen) soe
lange als sulcken leet my doer vreemde aenghedaen werde
ende mijne ingheboerne kinderen ende inwoonderen des geen
schult en schenen te hebben, ende syhen *slappicheyt*, *traecheyt*
ende *cleynmoedicheyt*, ia ooc eenige hen *boosheyt valsc herte*
ende *verraderye* onder den schijn van *verrassinghe*, *verdruckinge*
gewelt ende *wanhope* gedect ende verschoont consten houden
waer en tusschen ick altijt vastelyck gehoept ende verwacht
hebbe (soe ic noch doe sonder des eenichsins te twyfelen)
dat die goedertieren almachtige God, met vaderlijcke straffe
ouer mijnre kinderen boosheden ende ouerdaden hem te vreden
Aiij[r] houdende, // de selue corts wederom in ghenaden ontfanghen
ende metten ooghen sijnre bermherticheyt aensien soude:
Ende de roede int vier worpende, my ende hen wederom
laeten coemen in onsen eersten staet: ia daer neffens oock

1) De Fransche tekst draagt: *négotiation*.

ons mildelijck toeworpen sijn Godlijc woort, ende meer andere sijne milde gauen tot onseralder vertroostinghe doer sulcke middelen als sijn almogentheyt wel vinden soude.

Waer toe nadien sijn Godlijcke Mai. heeft begonst genadichlijc te verstane, hebben mijn weerde Sonen den Prince van Orangien ende soe vele meer andere, Verwect, versterct ende soe wonderbaerlijc met sulcken gheweldighen heercracht versien ende gewapent, iae ombescadicht ouer sulcken Riuier als mijn Maese, in spijt ende onder die oogen van mijne ende hunne vyanden ende verdruckers, wederom tot my gebrocht, soe om sijn Godlijck woort weder inne te brengene, als om de tyrannen ende mijne ende hun verdruckers te verdryuen, eensamentlijc mijne veriaechde, ge-
Aiij^v ban//nen ende beroefde kinderen weder tot my te brenghen, ende in thenne te stellen, oyck mijne andere geuanghen, verdructe ende ouerweldichde kinderen te verlossen, mitsgaders om my ende mijne voirscreuen vier dochteren met alle mijn andere Sonen ende kinderen in hen oude rechten, Priuilegien, voordelen neringen ende Hanteringen te brengen, allet onder die behoirlijcke gehoorsaemheyt ende onderdanicheyt van mijnen alderweersten sone hennen heere, den Coninc van Spaengien, de welcke tot mijn grooten leetwesen ende tot sijnder ende mijnder iammerlijcke schade, noch ter tijt weynich van desen onsen gemeynen onghelucken is onderricht, oft van onser beyder quaede dieneers die tonser schade, hen eyghen bate soecken (als den Cardinael van Granuelle, den hertoch van Alba ende meer andere van hennen aenhanck ons gesworen vyanden) deerlijck verleyt, bedrogen ende betoouert (vuyt welcker handen God hem haest wil eens verlossen ende tot kennisse laten comen.) So eest mij een lijden bouen alle lijden, iae niet om ver-
Aiiij^r dragen, dat // ick moet sien, mercken ende beuinden, dat mijne andere Sonen soe wel van Adel als van den Steden ende dorpen, in mijn schoot tot noch toe gebleuen zijn ende onder mijn armen geschuylt hebbende, nv soe schandelijc laeten int licht comen den gront hender herten ende quaetheyt, verstant ende aenspan die zy teghen my ende mijne andere vrome goethertighe kinderen (iae oyck teghen henseluen wilden zij de sake wel insien) met on-

ser alder vyanden ende verdruckers hebben, oft emmer ten minsten hen onghetrouwicheyt, slappicheyt ende onachtsaemheyt die zij theurer ende tonser alder verlossinge, vrijheyt ende weluaren, zijn dragende, Schijnende nv gans te hebben vergeten de verbintenissen daer mede zy, soe van eedts als natueren wegen, my ende heuren heere, ende ooc hennen medebruederen, zijn gehouden ende schuldich met lijf ende met goet nae alle hen macht in onser alderhoocheden gerechticheden ende vrijheden voer te stane ende die te onderhouden sonder oyck int minste te laeten crencken,
Aiijv oft// my oft de mijne eenichsins te laten verongelijcken. Och mijne weerde lieue verdoelde kinderen, al mercke ick dat so vele getrouwe vermaningen v alrede te meer stonden gedaen, noch ter tijt nyet en hebben gebaet nochtans en heb ick vuyt moederlijcke bewegynge niet cunnen ghelaten, v lieder dese vermaninghe selue te doene, verhopende dat ghy emmers nv ten langen lesten (lieuer dan te spade oft nemmermeer) eens sult ontspringen, ende v eyghen weluaert bedencken: het is vele te vast ende te scandelijck gheslapen. Op, op, mijn sonen, rasch op de beenen, stelt v ter weere, helpt mij ende v seluen verlossen, waer na wacht ghy? wat ontschult hebt ghy? Onse verlossers sijn by ons, ende soe gheweldich, dat onse ghemeyne vyanden, oyck nyet eenen dach met Godts helpe, (wilt ghy selue,) hen ende v, (tsamen malcanderen helpende) en cunnen wederstaen? Ghy en cont voor dane gheen vuyt wegen by brenghen, gheen gewelt
Avr voerslaegen, gheen verdruckinghe verhalen, noch opt gebreck// van middel ende macht v verschoonen Ghy hebt nv daer ghy soelange naer geroepen ende verlangt hebt. Ghy hebt nv hoofden tot uwer ende mijnre verlossinghe, die hen niet alleen vercleert, maer oyck met lijf ende goet geweldichlijc te velde geleet hebben, ende tot onder v gecomen sijn. Sijn uwer nyet soe vele van mijn grooten Prouincien, machtighen steden, besetten dorpen, daer onse vyanden nyet eenen man van wapenen en hebben die uwen vromen yeuer mochte beletten? hoe swijcht ghy nv myne *Staten* die voer mijn voerspoet, onderhout ende gerechticheyt, v ertijden altijt soe vrymoedich hebt gethoont? waer om en hoortmen v noch nyet myne *Raiden* van elcker Prouincien die mijnen

hoocheden, ende mijnre kinderen vryheden pleghet soe wel voer te staen? Waer zijn nv de *Regeerders* ende wethouderen van mijnen steden die hennen priuilegien nyet gheerne het minste onghelijck en lieten gheschieden? Waer blyuen
Av[v] de *leden*, ambachten ende ghemeynten// van soe vele geweldige menichuuldige plaetsen die hen voer ons gemeyn vrijheyt soe vromelijck altijt hebben ghetoent? waer nae wachten soe menich duysent mijn ondersaeten ende ingeseten van soe vele landen steden ende dorpen, die hen oyck voer het minste ongelijc plegen te beclaegen? verwacht ghy datmen elcke uwer steden belegge ende dat ghy dan benoodicht wort uwen eyghen verlossers v ouer te geuen soe ghy uwen erfuyanden dan wel soudet moeten doene? wat sult ghy daer doer vercryghen dan schande ende schaede? Sidt ghy nv allegaeder stille? eest nv met v lieden al goet? Sijt ghy alrede beter gepast op de slauernije van eenen Jaere dan op de vrijheyt van soe menich hondert Jaeren? Salt v lieden lange aengenaem wesen ende te verdragen staen dat ghy van Godts woort zijt beroeft? dat v conscientie blijft gheuanghen? ende dat ghy van lijf noch goet, wijf noch kindt versekert en zijt?

Merct ghy noch niet dat deser Tyrannen meyninge is
[Avj[r]] v lieden allegader vuyt // te royen ende my met vuytlants geboeft te besetten? meynt ghy dat zy yemant van v lieden souden sparen van wat religie hy waer, waren sy vuyter vrese? hoopt ghy oyc dat de gene die soe vele mijnre vroomer oprechter kinderen bloet hebben dorren moordadelijc doen storten eer sy meesters waren, v bloet, goet, wijf ende dochters selen mijden hadden zy my ende mijn verlossers heel onder den voet (dwelc de genadige God hen nemmermeer toelaten en sal.) Laet ghy v wijs maken dat ghy meer verbonden zijt aen eenen bedwongen eedt diemen v mach hebben vuytgeperst dan aenden Ingebornen vrijen eedt die ghy my van vuyter naturen ende van rechts wegen schuldich zijt? wat meynt ghy souden v ouders seggen, sagen sy hen kinderen verloren laten gaen tgene zy soe dier gecocht, soe lange bewaert ende soe vromelijc beschut hebben? wat onschult wilt ghy tegen u kinderen nemen, dat ghy hen slauen wilt laten daer ghy vry zijt geweest van allen

tijden? hoe sult ghy tegen den Coninc (als hij de sake sal comen te bevroeden ende verstaen) cunnen verantwoorden [Avj^{v}] dat ghy // mij hem in sulcken soberen staet soudet ouerleueren daer hy my in sulcken voorspoet in uwen handen te zijnen vertrecke gelaten heeft? Gedenct ghy nyet dat hy te vreden is geweest ende gesworen heeft dat ghy lieden zijnre onderdanicheyt ende dienst soudet, zijn los ende ontslegen indien hy (by quaden ingeuen) yet teghen uwe oft mijne gherechticheden quame te doene, tot dat hyt selue gebetert ende herstelt soude hebben? bewaert toch, tot voerderinge zijnre hoocheyt, ende grootheyt, my ende v selven in alre voorspoet, dat is zijn meyninge, al hebben de quade sijn goeder opset nv verdraeyt. Waer na wacht ghy? wat vreest ghy? en hebt ghy nyet lieuer v te vercloecken, iae ooc (waert noot) in wat perijckels te stellen voer een reyse, in soe noodighen rechtueerdighen ende Godlijcken sake, iae tot v selfs weluaert ende verlossinge, dan dagelijcx den vremden Tyrannen uwen hals, wijf dochters ende goet te bieden? ghy hebt emmer nv schoone bequaemheyt. Laet [Avij^{r}] vaeren v oortuyters, verleyders ende bedriegers // die mijn ende v soecken te verraden om hen eyghen grootheyt, ende ghiericheyt. Sy hebben ons alle vercocht, ende soudent den vyant geerne voort al ouerleueren. Worpt hen iock van uwen halse: maect v alom in landen, steden ende dorpen opte beenen mijn lieue kinderen worpt v op, sluyt buyten, belet ende beroeft, onse gemeyn vyanden, ontfanct onse verlossers, doet dien uwe plaetsen open, spijst die, helpt die, soe moecht ghy des danc eere profijt ende gheniet hebben ende mede mijn verlossers heeten.

Dwelck of ghy nyet en doet, soe weet ende hout v des versekert, ende ick en ben des in genen twyfele, ick en sal met Godts genade, doer mijn voirscreuen andere vrome kinderen, int velt wesende, euen wel verlost worden, oyck tuwen spijte ende leetwesen, ende en denct nyet dat v God ongestraft sal laten, al wildent mijn verlossers vuyt saechtmoedicheyt doen (des ick hope sy nyet en sullen) indien dat ghy langer v seluen wapent, vecht, waect ende weygert [Avij^{v}] teghen den genen die v, tot uwer // ende mijn verlossinge de hant reycken ende hulpe bieden, de welcke God wil voer-

spoedich maken ende al hen wederstaenders vernielen, weest gewaerschout ende peynst daer op mijn arme verdoelde kinderen ende en veracht uwer moeder vermaninge niet.

Psalm 79.
Laet onder die heydenen voer onsen
ooghen kenlijc worden de wrake
des bloets uwer knechten
dat ghestort is.

Getrouwe ver-
maninge aenden Inwoonderen der Nederlandē/tegen de ydele eñ valsche hopen/daermede sy vā hen verdruckers wor-den verleit.

Eccle. 11.

Waer zijn vele lagen des bedriegenden mensches/Ghelijck een Veldhoen wort in-geleit inden nette/ende eē wilde Geyte in-den stricke/also is ooc der hoouerdiger herte/gelijck een wachter toesieñ op zijns naestē val/want dat goet int quaet verkee-rende/leit hy lagen/ende int goede sal hy eenen wroeger instellen. Ghelijck van een-der voncken dat vier vermeerdert/ also la-ghet de Godtloose om dbloet te storten/ wacht u vanden boosen/ (want hy smedet quade dinghen) opdat hy geen beschaemt heyt ouer u en brenge voor altijt.

Ghedruckt in Nouember, 1568.

Aiv De bedriechelicheden, meyneedicheden ende wreetheden van onse ghemeyne verdruckers (mijnweerde Heeren, vrienden broeders ende medegesellen) zijn so openbaer ende menichvuldich, dat elckerlijck (niet sonder redene) seer is verwondert vande ouercleyne neersticheyt die ghylieden tot noch toe hebt bewesen tot uwer eigen verlossinghe ende voldoeninge vander verbintenisse die ghy hebt aen God, aenden Vaderlande, aenden Coninck ende aen v wijfs ende kinderen, iae oock elck uwer aen hem seluen, niemant en can oock begrijpen hoe dat het moegelijck sy dat de gene die van outs altijt soo vrijmoedighe voorstaenders van hen vrijheden hebben geweest, nv dus traech vallen om hen verloren preuilegien weder te becomen, besundere aengesien ghy des soo groote bequaemheyt hebt, ende dattet alleenlijck ghebreckt aen uwe verthoeuinghe (die ghy sonder vaer des lijfs oft goets wel cont te wercke stellen) dat ghi noch niet verlost noch v verdruckers verdreuen en zijn, gemerckt, de groote ende vaste beschuddinghe die de goetheit Gods tuwer hulpe schict, welcke uwe hulpers, hen bethoonende oprechte dienaers Gods, ghetrouwe ondersaeten des Conincx ende sonderlinghe liefhebbers des Vaderlants, niet en ver-
Aijr mijden hen lijf ende goet daerom te wagen ende // en suecken anders niet dan v wter teghenwoordigher ellenden te verlossen ende inder verloren vrijheyt weder te stellen, soo verre ghy niet ondanckbaer ende versuymich en valt der middelen ende bequaemheden die v Godt daeghelijckx laet aenbieden. Soo dat ghy voortaene v, van v bloedicheyt, ontrouwicheyt, meyneedicheyt ende verraederije niedt en condt verschoonen indien ghy noch langer vergeet te volbrengen tgene daer ghy van Godts naturen ende eedtswegen toe verbonden zijt, hoe lange wilt ghy mijn lieue broeders v laeten verleyden met schoone woorden valssche ghelooften ende ydele hopen, die de Tyrannen v dickwils voor oogen doen houden door de wethouderen ende andere heurer wreedtheden dienaers (dewelcke seer vergheten hebbende den eedt theurer staten gedaen, schijnen om hen eygen bate, die sy te vergheefs verhopen gesworen te hebben des lants bederffenisse) om met sulcken list ende geveynsde sueticheit, v allegader onder hen slauernije stil te houden, tot dat sy

uwe verlossers souden hebben verwonnen (dwelc God genadelijck verhueden sal) voor hen genomen hebbende daer nae vlieden, deen voor ende dander nae, allegader groffelijck te doen geuoelen hen wreede meyninge van v alle met Aij[v] wijfs kin//deren ende goeden, te oueruallen, dooden, ontschaken, beroouen, veriagen ende wtroeyen, om vuytlants ghespuys int lant te stellen.

Hoewel nv so vele vermaningen tot noch toe gedaen, uwen diepen slaep weinich hebben cunnen keeren, nochtans om na mijn vermoegen mijnen Vaderlande ghenoech te doene, ende met eenen uwe oogen door het schijnsel van verhoopte, genade, verblint, wat te suyueren, ende daer neffens v oock te benemen donschult daer ghy v ontrou ende boosheyt mede soect te decken, So heb ick v (och lieue verleide broeders ende lansmans alsnu voor willen houden het placcaet dese dagen my toegecomen ende by v verdruckers tuwer verleydinge den *11.* deser maent Nouembris, *1568.* wtgegeven, *a* byde ontrouwe dieneers vanden goedertieren Co. Biddende dat ghylieden met my wilt wat naeder insien ende ouerwegen de woorden deser looser vossen ende grijpende woluen met henne daden, op dat ghy het moecht begrijpen de vrucht die ghi moecht verhopen van dese schoone woorden diemen v voorhout van Pardon, Genade, Godertierenheyt, Sueticheyt, ende dergelijcke die sy altijt inden mont hebben ter wijlen dat sy niet op en houden van hen handen te baden int bloet van so vele getrouwe ondersaten van zijn//der M. sonder eenige oorsake, Aiijr daer en tusschen doende der seluer verstaen, dat sy des niet voorbi en cunnen, noch derebelle (daer geene en zijn) tot zijnre gehoorsaemheit anderssins gebrengen, dewelcke tzijnre tijt de waerheit verstaende (die niet altijt verborgen en sal blijuen) hen ondiensten gewillic sal straffen, so verre sy so lange der straffe Gods ontgaen.

a Geprintte Bruessel by Michiel vanHamont.

Als dan dese Tyrannen gewaer werden dat hen bloetdorstich voornemen van v allegader, die noch int lant gebleuen zijt, om te brengen, te vroech was ontdect door het achterhalen vanden *19.* articulen, *a* begrijpende de ongoddelijcke ende ouerwreede verdoemingen die sy wel hadden voorgenomen te wercke te stellen (so wanneer sy tgewelt

a. Gedruct in drij talen. In Septemb. *1568.*

int lant souden hebben met vreden) ende besorchden dat ghilieden daer doore soudet beginnen te dencken op v eigen weluaert, versekeringe ende verlossinge, v tegen hen vuegende met v verlossers die geweldelijck te velde liggen om hen te verdrijuen, So hebben sy, om sulcken nootlicken voornemen v te ontgeuen, ia om v vast te blijuen bedriegen ende op te voeden, om namaels in v bloet hen onmenschelicke wreetheyt te moegen versaden, door het selue placcaet wel willen tegen de waerheyt ontkennen, dat sulcke articulen oft veroordeelingen, souden oyt gepeist wesen by yemanden van hunnen rade, den welcken sy te
Aiij^v rechte // wel moegen noemen, den nieuwen bloetraet gemerct hy is ingestelt tegen dlants preuilegien ende anders niet en doet dan dondersaten bloet te vergieten, ende so weeldige landen des Conincx te bederuen. Segt mi lieue Heeren van desen heyligen, oft beter tyrannischen ongodlijcken rade, indien des Conincx genade so groot ende zijn meininge so goet is, gelijck ghylieden inden voorsz. placcate segt, ende wy ooc geloouen, hoe derret ghy met v groote wreetheyt daer tegen so groffelijck comen? waerom doet ghy zijn goetheyt blameren door uwe bloetstortingen? hoe coemt ghy so onbeschaemdelijck by gescrifte ontkennen, tgene v moordadige wercken wel openlijck thoonen waerachtich te wesen? Ghy spreect altijt van Pardoen ende Genade, iae de Coninck heeft daarinne verwillicht van ouer twee iaeren waerom en laet ghijt niedt gheschieden? *a.* waarom en hebt ghy sulcx noch niet vastelijck vercondicht? sonder tvolc dus lange na een ydel verhopinge te doen gapen, daer v meyninge verre af is. Dwelc byde wreede geboden ende verscriclicke dreygementen van desen placcate wel wort bewesen. Soo verre v wercken niet en hebben alreede begonst na te volgen ende te volbrengen tgene dat in uwe voorsz. *19.* articulen (die ghy nv mits de straffe v naect, coemt ontkennen) is begrepen, dat
Aiiij^r men gelooue die versiert, // ende uwe boosheyt niet sulcx te wesen.

a. By des Co. resolutie wt Spaengien aende regente gesonden in Augusto, *1566.* [1])

[1]) Zie Bor. I. fol. 95, waar men de resolutie in quaestie kan aantreffen, waarbij voorgeschreven wordt dat de inquisitie „cessere" en de plakkaten verzacht worden.

Wacht v wel mijn lieue broeders, en laet v niet langer verleyden, gelooft mi, het en zijn niet alleen veruolgers vanden woorde Gods, maer ooc sonderlinge vyanden ende verdruckers van allen des lants preuilegien ende vrijheden, ende ooc onuersadelijcke vergieters van uwen bloede ende roouers van uwen goede hoe onschuldich oft van wat religie dat ghi ooc zijt. Och vrienden twijuelt ghi noch daerane, nadien ghi des der exempelen so vele gesien ende geuoelt hebt? Ouerloopt eens de voorsz. schandelicke voornemingen ende besiet ofter onder vlieden, ooc eene can gewesen, dien sy door hen onrechtueerdige recht niet en sullen cunnen veroordeelen, wilt ghi versekert zijn dat hen meyninge dien articulen is inderwaerheyt gelijcformich, besiet ofter ooc eenen onder is, tot volschiedenis vanden welcken sy niet alreede seer wreedelijck en hebben begonst te ver-
1. stane? En peyst ghy niet dat sy so vele vandenmeesten Heeren, Edele ende veruaren lieden hebben doen aentasten, dooden, bannen ende beroouen om dat zijn M. indien Jare, *1559.* [1]) ten versuecke vande generale Staten ende by aduyse vanden Heeren Gouuerneurs ende groote vanden landen, beloefden te doen vertrecken het Spaens crijchsvolck (dwelck de Cardinael aldaer sochte te behouden, om door hen hulpe
Aiiij^v met // gewelt ouer te dringen de Inquisitie ende Bisdommen, Insgelijck te doen volschieden de ouerwreede veruolgingen ende zijn Tyrannische regeringe na zijnen appetijt te beues-
2 tigen, gelijck het eerste artijckel begrijpt? En merct ghy noch niet datter so vele van hooge ende middelbaren state, geuangen, onthalst, voortgeroepen ende berooft zijn, om dat sy tot voldoeninge van hunnen eeden ende diensten, inden Jaren, *1549. 1550. 1555. 1562. 1563. 1565.* ende *1566.* verthooningen ende veruolgingen tegen deselue Bisdommen, Inquisitie ende placcaten gedaen hebben, (al heeft ooc de Co. selue te vreden geweest dat de Inquisitie soude achter-
a. Byde voorsz. zijne resolutie *3.* van Augusto. blijuen ende de placcaten worden versuet) *a* gelijck int *2.* articule staet? En siet ghy niet in wat manieren dat alle de Heeren ende Edele die tot gelijcken eynde requeste hebben ouergegeuen *b* met

---

[1]) Zie Bor. I. fol. 22.

b. *5.* April, *1566.* [1]

c. Byden accorde ende brieuen vanden Co. ende Regente *23.* ende *25.* Augu. *1566.* [2]

a. Byder blijder incoemste *1549* de beloeften vanden Jare *1555* ende de resolutie ende versekeringe, *1566.*

allen den genen die meer tot sueticheit dan strafheit ge-
neicht hebben geweest, zijn veruolcht, gedoot, ende de ont-
comene gebannen (tegen de geloofte ende versekeringe des
Co. ende der Regente) *c* ghelijck het *3.* artickel inhout? En
5. wort ghi niet gewaer het groot getal der Heeren, wethou-
6. deren, officieren, ende vanden eede die gegrepen, gedoot oft
opden hals gebannen zijn om totten Christelicken prekingen
oochluyckinge gedaen ende den wuelenden volcxken niet
[Avr] wederstaen te hebben met wa//penen (als den noot des tijts
ende de toelatinghe, iae beuel vande Regente hen daer toe
7 drang) gelijck inden *4. 5.* ende *6.* articulen wort vermaent?
8 En slaet ghi niet gade, dat sy hebben besloten vlieden te
benemen alle uwe preuilegien, ende alle uwe goeden tot hen
te trecken, ende dat sy tot dien einde v hebben by
dooden oft bannen (sonder recht oft redene) berooft van
uwe voorneemste beschudders ende voorstaenders van uwe
oude vrijheden so sy inden *7.* ende *8.* articulen opentlick
9 vermanen? Wat eeden, gelooften oft pardoenen sullen v
voortane cunnen versekeren, nadien men so groffelick breect
ende doet tegen soo vele contracten ende brieuen, *a* solem-
nelijck gelooft ende besworen, dwelck sy byden *9.* articule
10 vermeten hen toegelaten te zijne? En voelt ghy niet, dat
11 al eest dat hen eigen consciencie hen ouertuicht vanden on-
rechtueerdigen gewelden, veroordeelingen ende doodingen
voortgestelt tegen de Heeren Grauen van Egmont, van
Hoorne ende meer andere, insgelijcx vanden onbehoorlicken
voortroepingen, banningen ende confiscatien te wercke ge-
leet tegen so vele andere Heeren, Edele ende lieden van
State. Sylieden nochtans hebben doen grijpen, dooden ende
bannen alle de gene dier af hebben dorren spreken oft me-
delijden hebben, gelijck des vermaent wort inden *10.* ende
[Avv] *11.* articulen? // En hebben so menichuuldige Heeren, edele
12 ende lieden van alle Staten niet ghevoelt de wterste ty-
rannije ende bloetdorstige wreetheit van desen incompeten-
ten rechters diet al tot hen trecken biden *12.* articule?
13 Telt eens so vele degelijcke vrouwen van allerhande reli-

[1] De datum waarop door de verzamelde edellieden het bekende smeekschrift aan Margareta v. Parma werd aangeboden.

[2] Zie Bor. I. fol. 95-96.

gie, die dese onversadelijcke grijpers, teghen alle godde-
lijcke, natuerlicke ende gescreuene rechten, sonder onder-
scheyt voortgeroepen, gebannen, ende alle thenne genomen
hebben, alleenlijck om dat sy naden gebode Gods als eer-
licke wijfs, hen vertrocken mans zijn geuolcht, dwelck sy
14 hen seggen geoorlooft te wesen inden *13.* articule? En heeft
men niet so langen tijt ghearbeyt om de ondersaten tegen
malcanderen te hitsen ende onder hen twist ende oneenicheyt
te stoken, op dat deen den anderen vernielt ende dootge-
15 slagen soude hebben, gelijck sy seggen inden *14.* articule.
16 Dat behoort hadde te geschieden? En hebt ghy niet ont-
houden hoe ouergrooten ongelijck sy onder den naem ende
schijn van rechte, so vele ontallijcken ondersaten van allen
staten aengedaen hebben, sonder eenige voorgaende ken-
nisse van saken oft oorden van recht totten welcken sy
inden *15.* ende *16.* articulen seggen niet verbonden te we-
17 sen? Verhoopt ghy henlieden namaels saechtmoediger te
vinden, nadien sy alreede door so vele wreede daden, doer
[Avjr] so // menich hondert ondersaten gehangen sonder kennis-
se van saken, ende door soo leelicke aentastingen van so
grooten goeden, niet dan te vele en hebben gheopenbaert,
dat sy hen laten duncken hen geoorlooft te wesen, al can
ghedienen tot versaedinghe van hen bloetdorstige wreetheyt
ende ouergroote giericheit, sonder dat yemant daer tegen
soude moegen seggen, so hen verwaentheyt bibrengt inden
18 *17.* articule? Verwacht ghy noch eenich geniet van uwen
rechten, vrijheden ende preuilegien onder donbehoorlicke
regeringe vanden tyrannisschen verdruckers ende verstoor-
ders der seluer, dier boose daden met so menichuuldigen
exempelen aenden dach cleerlick geuen hen meininge gans-
selijck te wesen, van verwaendelijc ende ongestraft te han-
delen ende misbruicken met ende ouer de persoonen ende
goeden van allen den ingesetenen van wat staet oft religie
hi sy, out oft ionck, vrou oft man, in alder wreetheit ende
soot hen belieft, gelijc sy inden *18.* articule seggen te ver-
19 moegen? En ouerpeist ghy noch niet dat dese innemingen
van so vele landen, goeden ende heerlijcheden die sy tot hen
trecken, insgelijcx dese quellingen daermede sij soecken
uwe bestbegaefde dochteren te houwelijcke (daerinne sy

noch ter tijt halue beleeftheyt besigen ter wijlen sij noch
[Avjv] vreesen het einde) vlieden is dienende // tot een vast versekert teecken, dat indien sy bouen moegen vinden (dwelck Gods genade sulcken tyrannen niet toelaten en sal) sy deselue met gewelt ende tegen uwen danc v ontnemen ende onthouden sullen eensdeels om hen vuylicheyt daer mede te bedrijuen ende eensdeels om by sulcken middel v rijcdommen ende goeden tot hen te trecken, ende vlieden daer wt stootende, daer in te planten hen seluen ende hen gebroetsel voor altijt?

Op dan lieue vrienden. Ontwaect ten langen lesten. En laet v niet langer verleiden door dese valsche geloofften onser gemeine vianden ende verdruckers, die sy stroyen om namaels meerderen roof te vinden, En laet v niet meer verdoouen metten schoonen woorden die sy in desen placcaten „ende anderssins bybrengen, soeckende hen gewelden roouin„gen ende doodingen te bedecken metter autoriteyt vanden „Coninck, last vanden Gouuerneur, aensien der Ouerheyt „name van rechte, tytel van placcaet, schijn der religien, „hope van pardoen, geueynstheit van genade, toesegginge „van sueticheit geloofte van gracie ende so vele meer troos„tiger vercleeringen daer dit placcaet int begin mede verchiert is, En laet v oock niet meer verblinden vanden valschen stucken, daer sy tonrechte soecken mede te verdraien
[Avijr] de vrome feyten onser verlossers, die noe//mende wederspan„nige, oprorige, rebelle, muitmakers, loegeneers, ontstich„ters, onbeschaemde, boecstroyers ende met andere misdaden „hen schandelijc tegen de waerheyt blamerende, Doet op de oogen ende aenmerckt de daden van deen ende dandere, ende ghy sult cleerlijc waarachtich vinden dat alle de boose stucken die sy willen bedieden op dese Goddelijcke ende nootelijcke aengrijpen der geenre die ten waerachtigen dienste van God, vanden Co. ende vanden lande, ende tot uwer alder verlossingen, vromelijck, lijf, goet ende alles wagen, terechte moegen geseet ende opgeleet worden desen tyrannen met meer andere boose stucken daer af hen daeden hen
Byder blijder incoemste. moeten beschamen. Ghy weet wel dat ghy biden eigen consente van uwen Co. ontslagen zijt vanden eet ende gehoorsaemheit die ghy hem schuldich zijt, als hi oft andere in

Bide preuilegien van Hertoge Jan vanden iaren *1421.* ende *1422.*

zijnen name comen tegen de gelooften ende voorwaerden, daer op ghi zijn M. hebt gehaelt totter tijt toe dat sulck gebreck ende ouertredinge sy gebetert. V is ooc indachtich dat v is geoorlooft te sluyten de poorten uwer Stat ende wederstand te doene, niet alleen den gesanten van uwen Prince, maer oock zijnen persoon seluer so dicwils als hi by wegen van feyte ende met wapenen voortuaren wilt, weest oock versekert, dat als zijn M. de waerheit vernemen
[Avij^v] sal, hy met // redene grooten ondanck sal weten, dat ghy v niet anders en vercloect tegen dese Tyrannen, om sulcke zijne voorspoedige landen te verhueden vanden wtersten iammer ende verwoestinge daer sy die willen in doen vallen, om hen gewelt te beuestigen, ende hen giericheit te versaden. So dat noch ghilieden noch uwe verlossers geenssins en cont versproken worden van wederspannicheit, ontrouwicheit oft oproericheyt, eest dat ghilieden in voldoeninge van uwen eet ende verbintenisse, v vuegt om bi alle moegelijcke middelen te wederstaen ende voorcomen so wreeden tegencomingen van uwen preuilegien, verdruckingen uwer vrijheden, doodingen uwer persoonen ende roouingen uwer goeden, ende te helpen veriagen wten lande dese vreemde, tyrannissche ouerweldigers, waerachtige wederspannige, ende openbare vyanden van God, vanden Co. vanden lande ende van allen den ondersaten, so die noch int lant gebleuen, als die vertrocken zijn, wilt ghy ooc het verhael ende slot des placcaets wel insien. Ghylieden die aldaer noch zijt, en cont geenssins verhopen dat ghi namaels beter sult gehandelt worden, hebben sy douerhant, dan alsnv de vertrocken, geplaecht souden worden, hadden sy die in
1 handen. En vercleeren sy niet in den seluen placcate, datter
[Aviij^r] onder vlieden een groote menichte is die ver//vallen zijn int
criem van gequetster M. ende dat sy alnoch maer en hebben
2 voortgevaren tegen de meest beschuldichde ? En heeten sy v niet
de medehelpers van dandere hoe wel ghy v tot noch toe
3 binnen gehouden hebt? En wort ghi daer niet beschuldicht,
4 dat ghi dagelijcx van deen misdaet in dandere valt? En
houden sy v niet voor wederspannige ende oproerige muitmakers, so sy valschelijc noemen tgene sy weten dat ghy
5 schuldich zijt ende behoort te doene? En beuelen sy niet

so ouerscerpen Inquisitie tegen v alle, dat daer nau yemant
en is dien sy niet en sullen cunnen theuren appetijte be-
6 schuldicht oordeelen? En dwingen sy v niet van te wesen
wroegers [1]) ende verraders van alle de goede ende vrome
liefhebbers hens Vaderlants ende uwer vrijheit, oft de doot
oft andere grousame straf nae hen bloedighe wreetheit te
7 lijden? En beuelen sy v op den hals niet een eewich ge-
swijch van te spreken niet alleen van v salicheit maer ooc
8 van v vrijheit ende gerechticheyt? En merckt ghi niet hoe
dat sy tegen alle oorden van recht v zijn ouergeuende tot
eenen roof, aen allen officiers preuoesten ende Fiscaels son-
9 der onderscheit? Wacht ghy noch op eenige gracie, genade
oft pardoen, nadien sy in vele plaetsen soo moordadelicken
so grooten getal vanden goeden ondersaten hebben doen
[Aviij v] dooden, alleen//lijck om dat sy ten prekingen hadden ghe-
weest, ten tijde de Regente ende regeerderen die hadden toe-
10 gelaten? Hoopt ghy dan dat dofficiers v sullen sparen, na-
dien hen eygen wreetheyt ende giericheyt sulcx worden
verwect door de hope des loons ende vreese der straf daer
in begrepen? Rasch dan maect v op mijn weerde Heeren,
Broeders ende medegesellen. Laet varen dese ydele hopen,
hout op van uwen eedt dus te croken, oordeelt nade waer-
heyt van desen handel, vercloect v voor v eighen vrijheyt,
wederstaet nae v wterste vermoegen uwen verdruckers,
helpt in alle manieren dengenen die niet en soecken dan v
te verlossen van deser iammerlijcker slauernije, Tselue sal
v een eewige eere wesen, Indien ghijt oock niet en doet,
ghy en sult v des nemmermeer cunnen verontschuldigen
noch voor God, noch voorden Con. noch voor uwen Vader-
lande, noch voor v voorsaten ende min voor v nacomelin-
gen, daer en is geenen vaer, thoont v alleenlijck ende uwen
vyant sal hem verwonnen vinden, anders en sult ghy Gods
noch der menschen straf niet ontgaen.

[1]) In het Fr. *accusateurs.*

OUDHEIDKUNDE.

HET GEVOLG VAN PRINSES MARIA VAN ENGELAND IN HOLLAND.

Bij gelegenheid van de verloving van Prins Willem van Oranje zoon en later opvolger van Frederik Hendrik, met de Princesse Royale van Engeland, dochter van Koning Karel I, kwam de hooge Bruid, vergezeld van hare Moeder in de maand Maart 1642 te 's Gravenhage, Op deze reis waren de beide Vorstinnen vergezeld van een gevolg, bestaande uit ongeveer *vierhonderd* personen, zoo wel dames als heeren dienstpersoneel, „alle de welken „gesonden werden aan de Heeren Staten, en de Burgemeesters „om gebiljetteert te worden in Burgers huysen," zooals blijkt uit een biljet „gedruckt t'Amsterdam by Joost Broersz woonende „in de Pyl-steegh in de Druckerye. Den 12 Meert 1642," en waarvan de inhoud hieronder volgt.

	Vrouwspersonen	Dienaers.
Madame de Hertoginne van Richmond	6	10.
Madame de Hertoginne van Denbigh	5	6.
Madame de Vicontesse Kenelmeky .	2	4.
Madame Baronesse van Stanhope .	2	3.
Staet Juffrouwen.		
Madame Seymer	6	3.
Madame Iloware	6	3.
Madame Vanhan	6	3.
Madame Crofts	6	3.
d'Opsienster der Staet Jufferen.		
Vrouwen van de Bed-camers.		
Madame Cornwallis	3	2.
Madame de Vantelet	3	2.
Mademoiselle de Vantelet	3	2.

	Vrouwspersonen	Dienaers.
Madame Coignet met haer dochter	2	2.
Madame d'Arpe	2	1.
Madame Plancy	2	1.
De Stijfster	1	1.
De Poignetsetster	4	2.
Le Sr. Barnert.		
Le Sr. de Val.		
Le Sr. Ross.		
Jeffery. De Dwergh	0	2.

	Dienaers.
Monsieur Goring met sijn soon	9.
Mons. Staffort. Cheval^r ende Thesorier	6.
Mons. Vantelet	3.
Mons. Hay	3.
Mons. Coignet	2.
Le Sr Church	6.
Le Sr Granier	6.
Le Sr Clerck	6.
Le Sr Lanceer	6.
Le Sr Brundau	9.
Le Pere Philippe. Confesseur.	
Le Pere Viet.	
Le Pere Wilson.	
Le Pere Maria.	
Le Pere Lambert.	
Sr Alexander Hume, Choulier	2.
Mons. Cadoman, Medicin	2.
Sr Plancy, Apoteecker	3.
De Chirurgyn	1.

Edel-luijden, Dienaers van haer Majest.

Monsieur Trosts	12.
Mons. Douse	1.
Mons. Tartereau	2.
Mons. Herne	2.

Kapelaen.

Monsieur Brugh . . . . 2.

Mons. Messenger.

Dienaers.

3 Kamerdienaers.
2 Dienaers voor de kofferen van de Koninginne.
2 Dienaers voor de Beddingen.
1 Om de Tapijten op te hangen.
1 Bode.

Lijste der officieren van de Koninginne voor de mont-provincie.

Monsieur Wood . . . . 3.
Master Baylay, voor de panneterie of Broodbewaerder.
Master Labredache. voor de Kelder.
Thomas Sandow, voor de Bouteleryе.
Edward Wood, voor de Slaepkamers.
Monsieur Smith, voor de Keersen.
Samuel Scot, Idem.
Mons. Riviere Keucken-meester om by de keucken te logeren.
Vijf andere Keucken-meesters, met 8 knechts.
Ediere (Etienne?) Arnole Pastey-backer.
Thomas Jesse, ende
Jean Winch, Kost-bewaerders.
Guiliaume Houckton, Bewaerder der silverkoppen, bekers, ende kannen.
Guilielme Wright. toesinder op 't vleys-huys.

Portiers.

Jacques Korby ende Richard Porole.
Jean Hickman ende Alfonse Toule.
De Wasters.

Stalmeesters.

Monsieur Levingstone.
Mons. Woode.

Stalwachters.

Monsieur Schipwick.
Mons. Philebroek.
Mons. Price.

Dienaers.

Lacquaeyen.

Eduward House.	
Sammiers ende Muletiers	4.

Heeren ende Edelen die die Koninginne accompagneren.

Le Comte d'Arondel	2.
Le Comte d'Oxford	2.
Le Comte de Carnarvan.	
Mons. Cranon.	
Mons. Frederik Cornwallis.	
Mons. Fleury.	
Capitain Hyder.	

Train van Mevrouw de Princesse van Groot-Britagnien.

	Vrou-personen.	Dienaers.
Madame Gouvernante	4.	6.
Madama Lillies	4.	6.
Mademoiselle Abercromny	5.	0.
Madame Griffin	5.	0.
Madame la Garde . . , ...	5.	0.
Madame Courtune	5.	0.
Madame Stephens-kamer-Juffrou		
Waster ende Strijkster	2.	0.
Anna Bond.		

Extra-ordinaire.

	Dienaers.
Lord Cars	3.
Sir Patrick	3.
Sir Alexander Hume. Hoff-meester	3.
Edward Carre. Stal-meester	2.
Monsieur Hopton. Stal-meester van de Princesse . . .	2.
George Voste. Hof-meester	1.
Monsieur Oxembridge	1.
John. Trombal, ende	1.
Patrick Murrey, pajes van de achter-trappen	1.
Edward Belcher ende	1.
Nicolaes Schut, Kamer-bewarders der presentie . . .	1.

Dienaers.

Robert Schot, portier van de trappen, van de achterdeur 1.
Regemorter. Staet-pagie.
Kleederbewaerder.
Clerck van de Keucken . . . . 1.
Alexander Tayler, diener van de Schencker . . . . 1.
Le Sartre . . . . 1.
Monsieur Galliard Keucken-Meester . . . . 1.
Yeoman Cocke, onder Keuken-Meester.
Thomas Thurston, Keucken-Dienaer.
Kock van de Guarde.
Een Ketel-schuerder.

Lacquien.

Joannes Gray.
Joannes Wirrel.
Bartholomeus Cresso.

Deze volgen de Princesse.

Guiliaume Dromand sone van den Grave van Pearth, Opperste Stal-Meester.
Chaplaine.
Voor-snijder.
Staet Pagie.
Koetsier.
Bostillion (Postillon?)
Palfumiers (Palfreniers?)
De toesienster van de Taffelakens en Servetten, met een dienstmeyt.

Uit de Resolutie van de Gecomitteerde Raden van de Staten van Holland van 23 Maart 1643, waarbij „het betalen van de Ser„vicien van de ministers vant Hoffgezin van de Princesse Royale" vastgesteld werd, blijkt dat na haar huwelijk eenigen der voornoemden H. K. H. hier te lande gevolgd, en bij haar in dienst gebleven zijn. Zoo Sir Alexander Hume als Hof-meester, Guiliaume Dromand, die nu als Stalmeester voorkomt, evenals de Heer Edward Carre, die deze functie schijnt te hebben blijven bekleeden, en John Trombal de page, die hier in dezelfde qualiteit genoemd wordt.

Prov. Synode van N.-Holland. — Tijdens de Republiek der Vereenigde Provinciën werd de Noordhollandsche Synode der publieke kerk, welke elk jaar te zamen kwam, beurtelings gehouden in de hoofdplaatsen der classes: Amsterdam, Hoorn, Enkhuizen, Edam, Alkmaar en Haarlem. De deelneming daaraan was voor de gecommitteerden niet onvoordeelig en de kosten, waarvoor door Gecommitteerde Raden eene ordonnantie op den ontvanger der gemeenelands-middelen werd afgegeven, waren vrij aanzienlijk. Van de vergaderingen te Alkmaar in 1758 en 1764 vonden wij de volgende cijfers aangeteekend:

		1758		**1764**
Roode wijn	*f*	105.4	*f*	129.4
Witte wijn	-	54.12	-	58.—
Moeselwijn	-	99.15	-	88.—
Vracht en impost	-	—.—	-	78.2
De deputaten voor het omleiden der correspondenten, more solito	-	130.—	-	130.—
Dezelfden voor rekestgelden	-	80.—	-	80.—
Dezelfden voor de commissie autographa .	-	50.—	-	50.—
De correspondenten van Zuidholland . . .	-	120.—	-	120.—
De burgemeester als mede-commissaris-politiek	-	72.—	-	72.—
Zijn bediende	-	15.—	-	15.—
De stads-boden	-	15.—	-	15.—
De commissaris-politiek	-	72.—	-	72.—
Zijne 2 bedienden	-	30.—	-	30.—
Tabak (van f 2 per pond)	-	14.—	-	16.—
De oeconomi der synode voor vacatiën en van 24 leden more solito	-	1458.—	-	1458.—
Belleciere	-	25.—	-	27.—
Kastelein voor maaltijden en verschot . .	-	930.10	-	850.—
Het schrijven van de acte en het copieëren van 17 andere acten, volgens gewoonte	-	180.—	-	180.—
De actuarius voor het aanvullen van het repertoire, volgens gewoonte	-	25.—	-	25.—
Reiskosten van den commissaris-politiek der Staten	-	61.14	-	68.—
	f	3537.16	*f*	3561.6.

C. W. B.

Laetbanck. — „Nav." LV (1905) blz. 37, noot 2 vraagt, wat dit woord beteekent. Volgens Kiliaan en Meyer werd daaronder verstaan een vierschaar of rechtbank voor zaken van lichten aard. Een „*laet*" of „*leat*" = lijfeigene, onvrije, slaaf, dienstbode, ook: „vrijgelaten eigenhoorige", was in 't algemeen iemand, die tot het rechtsgebied eener laetbank behoorde. Vanhier ook z. v. a. „inwoner" „landzaat." Ook beduidde „*laet*", „*leat*" eenen „wetrechter voor vonnissen van lichten aard", een „omgaanden rechter". Dit middeneeuwsche woord komt nog in 1582 voor en wel in Noord-Brabant Zie „Nav." XLII, 635, waar sprake is van het „relaxeeren van de laeten", d. i. de pachters of landbouwers in het land van Heusden. Met „Leenbank" (Nav. LV, 34, noot 2) heeft het woord niets uit te staan.

JAC. A.

B(ergeik).

17e Eeuwsche uitnoodigingen ter bijwoning van begrafenissen. „Begraeffenis Briefkens".

Tegen Dinghsdagh den 25 May 1655
Werdt UE ter Begraeffenis gebeden, met
ANNA ROKES VASTHOF

Naergelaten kindt van Wijlen zalige *Rokes Jansz. Vasthof*, wiens Vader en Moeder geweest is zalige *Jan Rokesz. Vasthof* beyde gewesene Booremakers en IJserkramers in de Spaerpot of Gaperssteeg, en *Maritjen Harmens* Behoud-Dochter van *Jan Pietersz. Meerhuysen* Kunst-kooper, Acteur van de Amsterdamsche Schouwburgh, en Tamponistus van de Burgerij onder den E.Heer Kapiteyn *Nicolaes Pankras:* Dochters Dochter van Wylen Zalige *Huybert Thysz. Swart*, in syn leven Opsiender en Penningh-meester geweest in d'Opkomst van de Beemster, en *Anna Dircks Leely-veldt*, Suster van *Pieternelle Rokes Vasthof*, Nichtje van *Jan Fredericksz. van den Burgh*, Factor van de Gemeene Lands Middelen, en *Lambert Andriesz.* Houtkooper, en al de Predikanten genaemt *Gisteranis*, ende *Quakels*, ende *Dymants*, ende *Van der Hooge*. Woonende tegen over 't Heeren Logement, op de hoeck van 't Gebedt sonder Endt, op de Grim, Ten half eenen preciis, als Vriendt in Huys te koomen.

't Lijck sal in de Oude Sinter Niklaas Kerck begraven worden.
Hieronder staat geschreven:
dese Jan Pietersz. Meerhuysen, vvort genaemt Jan Tambour.

Tegen Woensdag den 2 November, 1661

Wert U.E. ter begraeffenis gebeden als Vrient:
Met *Reynier Bolswaert*, die den Borger wel heeft gedient
'k Meen van veertich jaer heeft hy Turf gedragen
Nu is hy van de Doot gans ter neer geslagen
Dien goeden ouden Man was vijf-en-tnegentig jaer,
Doe hy met syn *Biedes Jans* wiert nog een Echtepaer;
Het schijnt, Godt belieft dees Weedu noch te sparen,
't Is haer vierde Man gesturven met veel jaren,
Den eersten doe hy sturf, was sestich jaren out
Den tweeden hondert sestien, doe was de Man weer kout
Den derden hondert dartien (het ent syns leven)
Heeft hem de Doot, op 't leste nog begeven,
Dees over-leden Man is ses-en-tnegentigh out,
Dees naer-gelaten Weeu, is vier-en-tnegentigh stout
Rotgans goede bekende, van dees overleden
Doet u vriendelijck, te begraeffenisse beeden
Wat valt het scheyde suer; voor de Oude is 't een kruis
Komt op de Loyers-graft, onder 't Engelse Wees-huys.

Anno 1665. Tegen Woensdagh, den 1 April

Word UE. ter begraeffenisse gebeeden,
Met *Biedes Jans*, die de werelt heeft betreden
Tot een hoogen ouderdom, twee jaer min dan hondert:
Het is die Vrouw waer van een yder is verwondert,
Dat in haer ouderdom van drie-en-tnegentigh jaren,
Noch met haer vierde Man heeft lust gehad te paren:
Haer mannen met haer vier (gelooft het is waerachtigh)
Haer tijdt des levens was drie-hondert ses en tachtigh.
Cornelis Rotgans, Vriendt van dees overleeden,
Doet op dees manier te begraeffenis beden:
Vraagt ghy waer is het Lijck, soo gaat sonder abuys
Komt op de Loyers-graft, onder het Engelse Wees-huys.—

Overpander. — Was war das Amt und die Stellung eines „Overpanders"? Dr. F. VAN ERCKELENS.

Overpander (-pender, -peinder). Benoeming van een ambtenaar van 's bisschops landrecht, belast met panden, exceutie en aanzeggingen. Hij staat in rang boven den onderpander. (Verwijs en Verdam, Middelnederl. wdb. dl. V, 2248.) Men behoefde tot bekleeding van dit ambt niet van adel te zijn. RED.

Bries. — Boonganger. — In een geslachtsregister der familie *de Jongh* (Dordrecht) dateerende van 1775 en teruggaande tot 1575 komen betreffende enkele voorouders te *Hoorn* de navolgende zinsneden door:

Cornelis Danielszn is eindelijk willende een *bries* aan syn pakhuys setten om het selve te huur te stellen, van de ladder doot gevallen.

Is deze uitdrukking voor een verhuurbordje bekend?

Mr. Daniel Claeszn trok de 7 *swarte boon 1738.*
de 7 dito *1741.*
de 3 dito *1745.*

Frederick Pouwels Jongemaets obiit 20 Dec. 1629 was *Boonganger* gemaakt door syn Hoogheid 1619. Trok de *8e swarte boon* 1621, de 9e 1624.

Pouwels Jongemaets en ... Gaergoed gingen 1616 van Schagen naar Hoorn waar syn soon Frederik (bovengenoemd) *Boonganger* geworden is.

Willem Pieterzn Haeses Schepen, Burgemeester, kaeskoper te Hoorn (*zie lijst der Boongangers*) enz.

Wat is een Boonganger, wat beteekent: hij trok de *8e, 3e, 7e swarte boon.* Kan iemand hieromtrent inlichtingen geven?

STEENKAMP.

Vraag. — Kan iemand mededeelen *waarom* de Nederlandsche marine, de Mariniers, de Maréchaussée en de Artillerie (thans alleen nog de Veld- en Rijdende) betiteld worden als: *Koninklijke* Marine en Maréchaussé; of wel boven de gekruiste ankers op den helmhoed (mariniers) of de gekruiste kanonnen op de talpa (Veld-Art.) of sabeltasch (Rijd. Art.) de *koninklijke kroon* dragen?

Berust dit op traditie, heeft men dit praedicaat of recht wille-

keurig gegeven of wel om eenige bijzondere reden en waarom alleen aan deze wapens? In Engeland heeft men b.v. zoowel Royal Engeneers als Royal Artillery, Horse Guards of Fuseliers.

STEENKAMP.

Gymkhana-races. — Is het iemand bekend hoe de juiste spelling is van: *gymkkana-races*. (ghymcana, ghymchana, ghymkhana, gymcana enz). Van waar is dit woord afkomstig? (Vermoedelijk uit Engelsch-Indië)? Wat is de oorspronkelijke beteekenis? Behendigheidsoefeningen te paard?

STEENKAMP.

Middeleeuwsch handschrift. — Kan een der Navorscher-lezers mij wellicht mededeelen in welke openbare of particuliere verzameling thans berust een middeleeuwsch handschrift, in 1846 in 't bezit van wijlen prof. N. C. Kist te Leiden, en in diens bibliotheek (verkocht ald. 11 Febr. 1861 en v.v.) beschreven onder no. 7? Het is een „Liber infirmorum", afkomstig van het Karthuiserklooster bij Utrecht. Met nadere inlichtingen zal men zeer verplichten de RED.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

BASTAARDEN UIT HET HUIS VAN ORANJE NASSAU.
(Nav. LIV, 565.)

Te Bergen op Zoom ondertrouwde of huwde 14 Mei 1669 Mr. Johan Fer [1]) van 's-Hertogenbosch, sekretaris van Prins van Nassau, Gouverneur van 's-Hertogenbosch [2]) met Margaretha Sophia van Nassau.

Uit hun huw. werden te 's-Gravenhage gedoopt:

1o. Catherina Frederika in de nieuwekerk 22 Oktr. 1669, waarbij als getuigen voorkomen: Zijne Furstelijke doorluchticheyt prins Maurits en Charlotta Besson, vrouw van Mr. David François.

2o. Johan Maurits in de hoogduitsche kerk 23 Oktr. 1672, getuigen genoemd: Johan Spronssen, griffier der Staten-Generaal, juffr. Joha. Maria Spronssen en mej. Jannette van der Gracht.

3o. Maria Judich in de groote kerk 12 Juni 1675, voorkomende getuigen zijn: David ter Spille, Judich Fer, Maria ter Spille en Catharina Courage.

4o. Wilhelm Albert in de hoogduitsche kerk 30 Septr. 1677 als getuige worden genoemd: dheer Prince Wilhelm van Nassau, hare hoogheden de princessen Eliz. Marie en Amelia Louiza, respective princessen van Portugal.

5o. Johannes in de groote kerk 10 Decr. 1681, getuigen: Johannes Aelstius, predikant te Bergen op Zoom en Geertruida Hem(sic) wede. kapn. Paulus Baen.

---

[1]) 13 Aug. 1696 werd betaald f 3.— voor impost op het begraven van Johan Fer — of het deze Johan of een ander is, weet ik niet.

[2]) Wijlen Baron d'Ablaing van Giessenburg zegt in deel VII van de Ned.-Heraut blz. 153, art. Mechelen en Nassau la Lecq:

Jhr. Louis v. Nassau Heer van Beverwaard en Odijk was 1658 Gouverneur van 's-Hertogenbosch; kan deze bedoelde Prins van Nassau zijn of bekleedde een ander in 1669 die plaats?

6o. Paulus Johannes in de groote kerk 10 Jan. 1683, getuigen: Johannes Aelstius, predikant te Bergen op Zoom en Geertruida Sem(sic) wede. kap. Paulus Baen.

Den 15 Juli 1691 deed ondertr. te 's-Gravenhage Johan Fer wedr. met Helena de Bije (Bie) j.d. van Woudrichem, beide won. te 's-Gravenhage, waar 1692, 2 Maart in de nieuw kerk gedoopt werd hun zoon Petrus Thomas, waarbij als get. stonden: Johannes Boekwout en Bernardina de Bie en waarbij als get. voorkomt Petrus Fer; of nu deze Johan Fer wedr. was van M. S. van Nassau, blijkt uit deze akte niet.

Wie is nu deze (mij althans) onbekende Margaretha Sophia van Nassau?

FRED. CALAND.

's-Gravenhage.

Het geslacht Fer komt in den Haag meermalen voor:

1734, 11 April ondert. Daniel Fer met Cath. Eliz. Hoogstadt won. te Leerdam

1735, 21 April „ Jacques Fer j.m. geb. hier met Louisa Frederika Couvallet j.d. geb. te Lier in Brabant won. te Sas v. Gent.

1750, 26 April „ Jacobus Fer (misschien voorn. Jacques) wedr. met Susanna de Rok j.d. beide won. te 's-Gravenhage.

1775, 2 Dec. „ begraven in de groote kerk vrouwe(sic) Maria Eliz. Fer oud 42 jaren — f 30.— misschien de Maria Eliz. Fer, die 1764, 14 oktr ondertr. deed met Daniel Washington.

Een Pieter Fer liet uit zijn huw. met Maria Marg. Bracq te 's-Gravenhage doopen:

1o. Judith Claudina, gr. k. 21 April 1688 (get.) Johan Fer en Claudia Bracq.

2o. Margaretha Helena, n. k. 16 Mei 1694 (get.) Johan Fer.

3o. Anna Margaretha, g.v.k. 27 Juli 1695.

4o. Johannes n.k. 8 Aug. 1696 (get) Catha. Fred. Fer.

David ter Spille liet uit zijn huw. met Maria Fer ook te 's-Gravenhage doopen:

1o. Cornelis, kl.k. 28 Juni 1652.

2o. Pieter, kl.k. 19 Oct. 1655.

3o. Jan, n.k. 17 April 1657 (get.) Steven Perier en H. Fer. Misschien deze begraven gr. kerk 4 Juli 1737.

Nog een Pieter Fer werd ged. in de Fransche kerk 22 Sept. 1747 zoon van Jean Fer et Judith Courage et présenté par Estienne Perier et Marie Fer.

Van Teijlingen-van Toll (LV, 57). — M. N. à La Haye ayant demandé des renseignements supplémentaires aux données se trouvant au pag. 1251 de: „Geschiedenis van Dordrecht" par *Balen* il me faut attacher son attention à ce qui a été dit dans les ouvrages suivantes: Kluit, Historia critica I, 1, pag. [33], not. 5; Fruin, Bijdragen, III, dl. 10, pag. 6, 21—99; Bijdragen van het Historisch Genootschap, 1901, XXII, pag. 90—357; „De Navorscher", 1904, pag. 434—450, 473—533; „De Wapenheraut" 1904, pag. 291—292. Il résulte des dits ouvrages que les régistres de Balen sur les van Teijlingen-van Toll sont incorrectes en plusieurs points et que spécialement ni des chartes, ni des documents digne de foi ne nous informent sur *les noms de familles* des femmes des sires de Teilingen et de Toll, antérieurs à Willem du premier nom, marié à Oda van Rassenghien, et à Floris de Tolle, le mari de Marcelia van Rhijn. D'autant moins on pourra donc donner des informations sur les *prénoms* des femmes.

Si malgré cela on désire des renseignements sur les *armes* de ces femmes, le suivant pourra servir de réponse: N., fille du sire Jan van *Althena*, est placée par les régistres antérieurement à l'adoption d'armoiries héréditaires, et ce n'est qu'au 7 mai 1230 qu'une charte porte un sceau avec les deux saumons des anciens sires d'Altena (v. d. Bergh I, 322). Pour les *v. d. Lecke* voir: 1) Demay, Sceaux de la Flandre no. 1199; 2) mon étude prochaine: „Teilingen-Leck" dans „de Wapenheraut". Concernant les *Poelgeest* et les femmes de van Toll, à partir de la dite Marcelia van Rhijn, soit que je les ai rencontrées ou non dans les chartes — je n'ai pas encore fait des recherches assez approfondies dans ces points — je mentionnerai comme source principale (dont je ne connais toutefois pas la valeur documentale), une feuille se trouvant dans la collection d'Atteveld aux archives d'Etat à Utrecht et portant l'annotation: „*Toll tollitur humo*". — J'ajouterai que les Alkemade ont porté le lion dans leurs armes (v. d. Bergh II 865) et que sous les numéros 282—284 on rencontre trois moules de sceaux de Rijn dans les archives de la ville d'Utrecht.

Stockholm. HANS TOLL.

Van den Boetzelaer. — Onder het lezen der verhandeling van den Heer J. W. des Tombe, in de 1ste aflevering dezes jaars, kwam mij eene mij indertijd opgevallene bewering te binnen, voorko-

mende in wijlen prof. R. Fruin's werk, getiteld „Geschiedenis der Staatsinstellingen in Nederland tot den val der Republiek", uitgegeven door Dr. H. T. Colenbrander, alwaar men in den paragraaf handelende over de Staten van Holland en Westfriesland, op bladz. 227 het volgende aantreft: „Vereischten om beschreven te worden zijn: ridderlijke afkomst en het bezit van een riddermatig goed. Men zag er echter niet al te nauw op; ambachtsadel was ook voldoende. Zoo is bv. Boetzelaer een ambtachtsheerlijk geslacht". De grond, waarop deze bewering zoude moeten steunen, wordt echter niet medegedeeld.

Iets anders is het feit, dat men van een ambachtsheerlijkheid in de Ridderschap van Holland en Westfriesland konde beschreven worden, zooals bv. Karel van den Boetzelaer, Heer van Nieuwveen, zijnde een ambachtsheerlijkheid. Behalve de door den Heer des Tombe genoemde Johan v. d. Boetzelaer, die in 1554 zitting had in de Ridderschap van Overijsel vind ik van dit geslacht: Willem Jurriaen en Joachim, beiden verschreven van de haevesaete Westerholt in 't kwartier Vollenhove; de eerste geadmitteerd in 1639, de tweede in 1649. Op de Ridderschapskaart van v. Mierloo komt dan ook het wapen van Boetselaer voor, te weten: van keel met 3 wolfskaken van goud, geplaatst 2 en 1.

Sp. o. O. VAN HOEVELL.

Van Erckelens (LV, 121). — Gehörte die Familie van Erckelens zum Adel? DR. F. VAN ERCKELENS.

Deze naam komt o. a. niet voor in het werk van Rietstap, Wapens van den tegenwoordigen en den vroegeren Nederl. adel. Groningen 1890. Ook van elders is geen gegeven bekend, dat aantoont dat de dragers ooit tot den Nederlandschen adelstand behoord hebben. Rietstap, Armorial général. I 619 geeft het wapen aldus aan: Erckelens — *Kampen.* D'arg. à trois pelles de sa. [V. de Grouff d'Erkelens.]

RED.

Evertsen (Geslacht). — Men vraagt mij of er, en waar een stamboek der zeehelden Evertsen te vinden is? Wie deze vraag kan beantwoorden, zal in dit tijdschrift op de noodige ruimte kunnen rekenen. RED.

Sybel, Siebel, Sibelius. — Mededeelingen worden gevraagd en bronnen gezocht betreffende de geschiedenis en den oorsprong dezer Westphaalsch-Hollandsche predikantenfamilie. RED.

Colson. — Wie kan mij iets mededeelen over *Francois Caspar Colson* of *Colsonius* van *Bar-le-Duc.* Vóór 1862 gaf hij een zeker gedicht uit, gedrukt bij Meyer te Goes; hij kwam in 1862 van Oosterhout in Franeker, waar hij vergunning kreeg academische lessen in het fransch en italiaansch te geven, en vestigde zich in 1864 als taalonderwijzer te Groningen.

Gr. H. D. GUYOT.

Geslachten van Royen en Ravesteyn. — Kan men wellicht een der Heeren Navorschers uit bovengenoemde families genoegen doen met:

1e. Gedicht van E. J. van Royen op zijn huwelijk 14 Juli 1813 met Vincentia Margaretha Louiza van Riemsdijk.
2e. Gedicht van E. J. van Royen op het overlijden zijner echtgenoote Geertruida Wilhelmina Adriana van Neck den 28 Oct. 1812.
3e. Gedicht van J. van Royen. „Ter gelegenheid van onzen 25-jarigen trouwdag den 31 Maart 1785".
4e. Gedicht van van Royen d.d. 30 Dec. 1812 gericht aan „mijne zuster C. E. Brender à Brandis en mijne vriendin V. L. M. van Riemsdijk".
5e. Drie gedichten op het overlijden van Mr. Jan van Royen den 11 Mei 1803, door E. J. van Royen, F. C. Hoogvliet en Ambrosius Justus Zubli.
6e. Drie kleine teekeningen door A. J. van Royen.
7e. Gedicht op het 50-jarige Schout-schap van Rijswijk den 23 November 1792 van Mr. Hendrik Ravesteyn.

Arnhem. J. D. WAGNER.

Steinkamp. — Is iemand ook iets bekend omtrent: 1° *Albrecht Steinkamp,* geb. 1690, bijgenaamd *Schult te Loosen,* Gutsbesitzer in het Ortschaft *Damme* bij Wesel in Westphalen, welk goed naar hem zijn naam gehouden heeft.

2° *Anton Steinkamp* gehuwd met *Bernardina Richter,* vermoedelijk de zoon van *Albrecht,* mede uit Westphalen. Het familiewapen bestaat uit een veld van lazuur met drie gouden steenen op elkaar in den schildvoet en *drie* daaruit komende roode rozen. Het komt op merkwaardige wijze overeen met het wapen der familie *Steenkamp,* welke alleen *zes* gouden steenen (1, 2, 3) op

elkander gestapeld voert doch overigens volkomen daaraan gelijk is en die niet twijfelachtig van zuiver Hollandsche (Friesche) afkomst is.

Is de titel *Schult te Loosen* bekend en beteekent het soms *Schout der Loodsen*, wellicht op de Rijnvaart betrekking hebbende?

Den Haag. STEENKAMP.

Bakker-Korff, Bakker, Aegidius. — Indertijd was er een Secretaris-Generaal aan een der Ministeriën (Koloniën?) Bakker-Korff. Hoe was zijne verwantschap met Bakker en Aegidius? Zoomede de geslachtswapens. N.

Van Wessell, van Son. — Elisabeth van Wessel, dr. van Rochus van Wessell en Margaretha de Vries, huwde, weduwe zijnde, met Petrus van Son. Uit dit huwelijk werden 5 kinderen geboren, waarvan 2 jong overleden, en o.a. een zoon Rochus was gehuwd met Adriana van Haften, of Haeften. Zijn er nog descendenten in leven en welk was 't geslachtswapen van deze Petrus van Son? N.

Vieyra. — In Rotterdam woont eene familie Vieyra (zie Vaderl. 26 Juni 1899). Is de oorsprong dezer familie bekend? In Rusland is eene familie (di) *Vieyra* (Russisch Divrer) met den titel van graaf geadeld door Catherina I 24 Oct. 1726.

Volgens het Russische adelsboek van Prins Dolgoroekof, was hij een Portugeesche Israeliet en zoon van een „contrebandier" en werd als scheepsjongen door Peter I mee naar Rusland genomen.

St. Petersburg. MR. ROBERT C. ERMERINS.

Geslacht Denfer (LIV, 736). — De in De Navorscher genoemde *Pierre Denfer* is hoogst waarschijnlijk uit *Poitou* afkomstig. Cf. Lièvre, Histoire des Protestants et des églises réformées du Poitou T. I p. 57. „Le petit bourg du Breuil-Barret est un „des premier points ou nous voyons surgir la réforme dans la „contrée. On y trouve, en *1548*, quelques traces d'hérésie parmi „les fabricants de grosses étoffes du pays, *et au mois de Septem-„bre, le curé adresse une plainte à ce sujet à la justice de Fontenay „contre un nommé Pierre Denfer, fils d'un marchand du Breuil, qui*

„*se permettait de prêcher.* Ce premier germe se développa, et il „se forma là une réunion de réformés, dont les tisserands, les „tondeurs de drap et les autres petits manufacturiers de l'en- „droit continuèrent à former le noyau".

G.

Arntzenius. — Volgens verschillende opgaven van biografische woordenboeken (o. a. van v. d. Aa), wordt als geboortejaar en plaats opgegeven van *Otto Arntzenius: 1703, te Arnhem*, wat ook blijkt uit het Album Studiosorum van Utrecht. (In 1727 studeerde te Utrecht Otto Arntzenius *Arenaco* Gelrus). Hij was een zoon van *Henricus Arntzenius* (*Arntzen*) geb. te Wesel 1665, benoemd in 1702 als Rector van Arnhem; en van *Christina Rauwers*.

Volgens ingewonnen berichten van den Burg. stand is hij niet gedoopt in de Ned. Herv. Kerk aldaar. (Hierin werden zijne broeders en zusters wel gedoopt). Waar is hij dan gedoopt en wanneer?

Magtelina Christina en *Elisabeth Arntzenius*, resp. gedoopt in de Ned. Herv. Kerk te Arnhem *3 Nov. 1707* en *1710*, *dochters* van bovengenoemden *Henricus Arntzenius* (*Arntzen*) en *Christina Rauwers*.

Vader Henricus Arntzenius werd in *17*—? benoemd tot Rector te Utrecht. Hij stierf daar in 1728 (datum?).

Met wie trouwden deze *Maga. Chrisa.* en *Elist. Arntzenius* en waar en wanneer stierven zij?

W. N. A.

Geslacht Boogaard. — Worden gevraagd de voorouders van Hester Johanna Boogaart, die nog minderjarig zijnde, op huw. voorw. van 11 Mei 1773 trouwt met Maurits de Bruyn.

Hare voogden waren toen Mr. Jan Hendrik van Dam, oud-secretaris van Haarlem, en Johannes Enschedé. Zij was dr. van Jan Adriaan B. en van diens eerste vrouw (zijn tweede vrouw was Alida Jacoba Kersteman).

Dit geslacht Boogaard voert een leeuw, vergezeld van 7 sterren, geplaatst 3, 2, 2.

Arnhem. J. D. Wagner.

Junius. — Wie waren de ouders van Jacob Junius, „Raedt en Secretaris van zijn Hoocht. F. Henr. Prince van Oragne", die gehuwd was met Maria van Aerssen?

Had deze een broeder: Willem Ernst Junius, gehuwd (± 1630), met Cornelia van Aerssen, dochter van Jacques en Maria van der Veeken? Welk wapen voerden deze Junius'sen?

A. B. C.

Van Huls (LIV, 131). — De bekende Onno Zwier van Haren was gehuwd met Sara Aleida van Huls, wier zuster Galletta Elizabeth van Huls de vrouw was van Hendrik van der Dussen te Delft.

J. H. H. S.

Wapens. — Twee oude koperen cachetten zijn voorzien van onderstaande wapens, die klaarblijkelijk verband met elkander houden en van dezelfde familie zijn.

I. Alliantiewapen, ovale schilden.

a. Gevierendeeld 1 en 4 van goud met een gekroonden klimmenden leeuw van?; 2 en 3 van purper met een gegronde boom van (sinopel)? Aanziende helm met markiezenkroon en uitkomende leeuw met kroon als helmteeken.

b. Gefaast van sabel en zilver (6 st.). Omgewende helm met kroon als boven. Helmteeken vlucht waartusschen het schild ook van gewonen vorm.

II. Schuin gevierendeeld 1 en 4 van keel met 2 palen van zilver; 2 van purper met een gegronden boom van? 3 van goud met een gekroonden klimmende leeuw van? Omgewende helm met kroon als boven en een vlucht, waartusschen het 1e (4e) kwartier als helmteeken.

Van wie zijn deze wapens?

III. Op een palisanderhouten kast, eenige jaren geleden te Middelburg gekocht, bevindt zich midden in de kroonlijst het navolgende wapen en relief gesneden. Ovaal schild van ? met dwarsbalk van ? In het schildhoofd een klok (bel) van? In den schildvoet drie hammen naast elkander van ? Helm ontbreekt, doch als helmteeken bevindt zich boven het schild een naar links omziende vogel.

Kan iemand mij ook inlichten van wie dit wapen zijn kan?

STEENKAMP.

IV. Zoude iemand ook het ontbrekende in de beschrijving van

het hieronder volgend wapen kunnen aanvullen, alsmede mededeelen welk geslacht dit wapen voerde of nog voert?

Coupé. au 1er de . . . . chargé de 13 billettes (?) de . . . . (geplaatst $\frac{6}{7}$) au 2 de . . . . au chevron de ? accompagné de 3 trèfles de sinople. (geplaatst *** daartusschen de chevron).

V. In November 1780 overleed Margaretha Cornelia Spruyt, huisvrouw van Pieter van der Meulen.

Maart 1783 overleed Jeremias Galen.

Maart 1788 overl. Cornelia Wetstein, wed. Dirk van der Meulen, en in Februari 1795 overleed Catharina van der Meulen, wed. Pieter Brouwer; weet iemand ook welke de geslachtswapens waren van deze van der Meulen's, Brouwer, Spruyt, Wetstein en Galen?

Den Haag. N.

Krug von Nidda. — In 1721 trad Karl Wilhelm Krug von Nidda in den echt met Anna Lucretia van der Hees, weduwe van Omstra(h)l. Men vraagt inlichtingen omtrent de woonplaats, den sterftijd en de kinderen dezer echtelieden.

In het Kerkeboek te Selters A° 1758 komen als peten voor Charlotte Louise von Krug en hare dochter Magdalena uit Dierdorf (Diesdorf of Diersdorf). Wat is er van deze moeder en dochter bekend?

B. Jac. A.

GENEALOGISCHE EN HERALDISCHE AANTEEKENINGEN

AANGAANDE HOLLANDSCHE FAMILIEN OP CEYLON

DOOR MR. F. H. DE VOS [1]).

Adamsz.

A. *Jan Adamsz* van Zierikzee, † vóór Juli 1676, tr. te Colombo 22 Dec. 1672 *Anna Wittebron* van Kalutara. Bij wie:

[1]) Vervolg van Nav. LIV, blz. 647.

1. *Adriaantje*, ged. te Colombo 9 Mei 1675.

B. *Jan Adamsz* tr. te Galle Maart 1750 *Sibilla Philipsz.*

C. *Adam Adamsz Magdalena Boot.* Bij wie:

1. *Hendrick*, ged. te Galle 17 Juli 1695.

D. *Albert Adamsz* van Embden tr. te Colombo 13 Oct. 1680 *Martha Gerritsz* van Colombo.

E. *Johannes Adamsz* van Colombo, As sistent d. O -I. C., tr. (1) aldaar 12 Febr. 1769 *Johanna Fridel* van Colombo, wed. van *Claas Rijcke.* Bij wie:

1. *Johannes Godefredus* ged. te Colombo 10 Maart 1771, tr. te Galle 18 Oct. 1791 *Christina Henrietta de Bosch* van Surat. Bij wie:

(a) *Lucas Gerrard Willem*, ged. te Colombo 30 Aug. 1795.

2. *Arnoldina Wilhelmina*, ged. te Colombo 16 Aug. 1772.

3. *Carolina Robertina*, ged. te Colombo 26 Oct. 1774.

Johannes Adamsz tr. (2) te Colombo 26 Oct. 1783 *Johanna Catharina Steenhuysen* van Colombo. Bij wie:

4. *Engeltina Catharina*, ged. te Colombo 20 Febr. 1785.

5. *Justinus Rutgart*, ged. te Colombo 24 April 1791.

F. *Willem Adamsz* van Galle, Assistent d. O.-I. C., tr. te Colombo 18 Juni 1769 *Petronella Henrietta Castor* van Colombo. Bij wie:

1. *Anna Maria*, ged. te Colombo 8 Juli 1770.

2. *Johanna Sibilla*, ged. te Colombo 17 Mei 1772.

3. *Dirk Josephus*, ged. te Colombo 10 Juli 1774.

4. *Wilhelmina Henrietta*, ged. te Colombo 13 Sept. 1778.

5. *Casparus Adrianus*, ged. te Colombo 17 Oct. 1779, tr. aldaar 19 Febr. 1809 *Wilhelmina Cornelia Martensz* van Colombo. Bij wie:

   (a) *Johan Willem*, geb. 19 Oct. 1813.

   (b) *Adriana Dorothea*, geb. 20 Dec. 1818.

6. *Petronella Agatha*, ged. te Colombo 10 Oct. 1782.

7. *Johannes Gerrardus*, ged. te Colombo 18 Dec. 1785, tr. aldaar 30 Juli 1809 *Anna Wilhelmina van Langenberg* van Colombo.

G. *Gregorius Adamsz* tr. *Anna Gomez.* Bij wie:

1. *Daniel*, ged. te Colombo 17 Febr. 1715.

2. *Pasquel*, ged. te Galle 3 Mei 1716.

3. *Daniel*, ged. te Galle 5 Maart 1719.

4. *Louisa*, ged. te Galle 14 Dec. 1720.

5. *Margareta*, ged. te Galle 21 Dec. 1721.
6. *Daniel*, ged. te Galle 12 Sept. 1723.
7. *Anna Elisabeth*, ged. te Galle 22 Dec. 1726.
8. *Jacobus E.....*, ged. te Galle 24 Apr. 1728.
9. *Gregorius*, ged. te Galle 19 Nov. 1730.

H. *Adam Adamsz* tr. *Helena Jansz*. Bij wie:
1. *Maria Theodora*, ged. te Colombo 6 Mei 1770.

I. *Cornelis Adamsz* tr. *Johanna Janico*. Bij wie:
1. *Jochem*, ged. te Kalutara 29 Maart 1754.
2. *Maria Cornelia*, ged. te Kalutara 29 Juli 1756.

J. *Jurgen Adamsz* tr. *Christina Carstensz*. Bij wie:
1. *Maria Christina*, geb. 1737, ged. te Negombo 1 Oct. 1740.
2. *Dorothea*, ged. te Negombo 1 Oct. 1740.

K. *Johannes Adamsz* tr. *Johanna Pietersz*. Bij wie:
1. *Adam*, ged. te Galle 22 Juli 1708.
2. *Cornelia*, ged. te Galle 18 Mei 1710.

L. *Johannes Adamsz* van Galle tr. *Thomea Philipsz*. Bij wie:
1. *Isabella*, ged. te Galle 3 Juni 1714.

ALEBOS.

A. *Claas Claasz Alebos*, † vóór 27 April 1673, tr. *Annetje Hendricksz Molenaer*. Bij wie:
1. *Maria*, ged. te Colombo 8 April 1668.

B. *Claas Alebos* van Tayouan (Formosa), Opperkoopman en Dissaor van Colombo, tr. aldaar 7 Dec. 1670 *Gijsberta Pijl* van Jaffna.

OP DEN AKKER.

Jacobus op den Akker van Meurs, Predikant d. O.-I. C., geb. 6 Dec. 1649, tr. 22 April 1680 *Dina Agotha* (XLVIII 502. LII. 497) Bij wie:
1. *Petronella*, ged. te Colombo 23 Nov. 1687.

ANDERSON (LII. 215).

Swem Anderson en *Maria Munster* waren ouders van:
Hendrik Carl, ged. te Colombo 19 Mei 1709.

AUBERT.

A. *Jacobus Aubert* van Middelburg, Assistent d. O.I. C. tr. te Colombo 13 Maart 1689 *Maria Dassonville* van Haarlem. Bij wie:
1. *Isabella Maria*, ged. te Colombo 21 Jan. 1703.

B. *Jan Frederik Aubert* van Macassar, Boekhouder, tr. te Colombo 15 Juli 1764 *Johanna Brinkman* van Colombo.

AGRICOLA.

Paulus Agricola van Leiden, Chirurgijn d. O.-I. C., tr. te Colombo 7 Sept. 1679 *Catharina Vuyst* van den Grel, wed. *Johannes Wynants*, kapt.

AARTSZ.

A. *Aart Aartsz* van Liezen tr. te Colombo 28 Jan. 1685 *Johanna Hartog* van Rotterdam, wed. van *Christiaan Geerloff*.

B. *Dirk Aartsz* van Weynder, tr. *Isabel Caldeira*. Bij wie:
  1. *Annetje*, ged. te Colombo 9 Jan. 1670.
  2. *Catharina*, ged. te Colombo 22 Nov. 1674.
  3. *Maria*, ged. te Colombo 19 Apr. 1678.

C. *Harmen Aartsz* tr. *Elizabeth Bartels*. Bij wie:
  1. *Hendrik*, ged. te Colombo 20 Aug. 1673.

D. *Pieter Aartsz* van Deursen tr. te Colombo 27 Febr. 1681 *Antonica* van Palliacatte, wed. *Dirk Kerkhoven*.

E. *Adriaan Aartsz* van Oudendaal tr. te Colombo 9 Apr. 1684 *Clara van Beveren* van Colombo.

ASWELT.

Henne Aswelt tr. te Colombo 1671 *Dominga Rodriguez* van Colombo, wed. *Paulus S....* van Antwerpen.

ALDERTSZ.

A. *Jan Aldertsz* van Holstein, Boekhouder d. O-IC. tr. (2) te Colombo 30 Maart 1710 *Christina Jansen* van Hangwelle. Bij wie:
  1. *Jan*, ged. te Colombo 7 Nov. 1700.
  2. *Catharina*, geb. 1704, ged. te Colombo 30 Maart 1710.
  3. *Hendrik*, geb. 1705, ged. te Colombo 30 Maart 1710, tr. aldaar 1 Febr. 1728 *Johanna Fredricksz* van Galle, Bij wie:
     (a) *Christina Regina*, ged. te Colombo 21 Mei 1730.
  4. *Gertruida*, ged. te Colombo 30 Maart 1710.
  5. *Daniel*, ged. te Colombo 29 Jan. 1713.

B. *Jan Aldertsz* van Breda tr. te Colombo 12 Oct. 1704 *Adriana Albertsz* van Colombo.

C. *Matthijs Aldertsz* tr. *Magdalena Pietersz*. Bij wie:
  1. *Johannes*, geb. 29 Nov. 1708, ged. te Colombo 30 Apr. 1709.

AMOUR.

Jan Amour van Rynkopping tr. (1) te Colombo 10 Aug. 1721 *Johanna Pieck* van Colombo. Bij wie:
  1. *Hendrik*, ged. te Colombo 19 Juli 1722.

Hij tr. (2) te Colombo 1722 *Anna Catharina Gertruida*

Bogaart van Munster. Bij wie:
2. *Anna Sophia*, ged. te Colombo 12 Sept. 1723.

ARENDSZ.

A. *Jan Arendsz* van Hoofhuisman (sic), Vaandrig d. O.-I.C., tr. (1) *Elizabeth Engel* en (2) te Colombo 25 Jan. 1767 *Anna Elizabeth Mesurier* van Kalutara, wed. v. *Jan Hendrik Mogenzee*, boekhouder.

B. *Leonard Christiaansz Arendsz* van Lubeck, Chirurgijn d. O.-I.C., tr. te Colombo 31 Mei 1730 *Christina Stadlander* van Colombo, wed. v. *Jan Bonum*, Chirurgijn te Jaffna: Bij wie:
1. *Juriaan Christiaan*, ged. te Colombo 8 Nov. 1731, tr. *Anna Maria Cardoza*. Bij wie:
   (a) *Anna Christina*, ged. te Tutucorin 5 Dec. 1760.
   (b) *Maria Isabella*, ged. te Tutucorin 31 Jan. 1762.
2. *Leonard Cornelis*, ged. te Colombo Juli 1734.
3. *Johannes Andreas*, ged. te Negombo 13 Juni 1738.

C. *Alexander Arendsz* tr. *Christina Ferdinando*. Bij wie:
1. *Thomas*, ged. te Kalutara 23 Apr. 1728.
2. *Jan*, ged. te Kalutara 13 Maart 1731.
3. *Pieter*, ged. te Kalutura 1 Apr. 1733.

D. *Samuel Arendsz* van Wezel tr. te Colombo 25 Oct. 1733 *Francina Maartensz* van Colombo. Bij wie:
1. *Willem*, ged. te Colombo Maart 1740.

E. *Johannes Arendsz* tr. *Apolonia Perera*. Bij wie:
1. *Lodewijk*, ged. te Kalutara 19 Juni 1742.

F. *Willem Arendsz* tr. *Anna Claasz*. Bij wie:
1. *Johanna*, ged. te Colombo Dec. 1703.

G. *Philip Arend* van Zevenbergen tr. (1) *Cornelia van der Linden* en (2) te Colombo 21 Sept. 1777 *Clara de Fonseca* van Colombo.

H. *Johannes Arend* tr. *Elizabeth Overschie*. Bij wie:
1. *Elizabeth*, ged. te Negombo 17 Febr. 1757.

I. *Hendrik Aerndsz* van Marslag tr. te Galle 10 Juli 1791 *Maria Elizabeth van Houten*, wed. v. *Augustinus Ferdinandsz*.

J. *Barend Arendsz* tr. *Antonette Perera*. Bij wie:
1. *Christina*, ged. te Galle 12 Jan. 1749.
2. *Johanna*, ged. te Galle 12 Juni 1756.

ADRIAANSZ.

A. *Willem Adriaansz* van Renkum tr. *Christina Schade*. Bij wie:
1. *Christina*, ged. te Colombo 3 Aug. 1716.

B. *Philip Adriaansz* van Colombo tr. aldaar 31 Mei 1727 *Aurelia de Croes* van Colombo. Bij wie:
1. *Philip*, ged. te Colombo Feb. 1735.

C. *Clement Adriaansz* van Colombo tr. aldaar 12 Juli 1767 *Lucretia Simet* van Colombo.

D. *Dirk Adriaansz* van Mijndrecht tr. *Jubica Caldera*. Bij wie:
1. *Grietje*, ged. te Colombo 19 Apr. 1676.

E. *Jan Adriaansz* van Wezep tr. te Colombo 19 Aug. 1693 *Christina de Silva* van Colombo, wed. v. *Cornelis Gerritsz Dam*.

F. *Michael Adriaansz* van Breda tr. te Colombo 21 Nov. 1683 *Maria Dircksz* van Colombo.

G. *Michael Adriaansz* van Hertogenbosch tr. *Maria de Cunha*. Bij wie:
1. *Lucretia*, ged. te Colombo 3 Febr. 1661.

H. *Jan Adriaansz* van Colombo tr. aldaar 7 Dec. 1738 *Magalena Jansz* van Jaffna. Bij wie:
1. *Marcus*, ged. te Colombo 22 Jan. 1741.

I. *Gilles Adriaansz* van Ter Goes tr. te Colombo 15 Dec. 1695 *Huybertsz* van Colombo.

J. *Christoffel Adriaansz* tr. *Maria Jansz*. Bij wie:
1. *Zacharias*, ged. te Galle 18 Febr. 1731, tr. 2 Sept. 1752 *Francina de Silva* van Galle.
2. *Martinus*, ged. te Galle 11 Sept. 1735.
3. *Christoffel*, ged. te Galle 20 Oct. 1737.
4. *Maria*, ged. te Galle 10 Apr. 1740.
5. *Pieter*, ged. te Galle 9 Sept. 1741, tr. (1) te Galle 22 Aug. 1762 *Cornelia Geerling* van Galle en (2) te Galle 5 Oct. 1773 *Catharine Elizabeth de Silva* van Galle, wed. v. *Thomas de Ligt*.
6. *Hendrik*, ged. te Galle 19 Apr. 1744, tr. te Galle 5 Sept. *H..... Mietje* van Galle.
7. *Nicolaas*, ged. te Galle 28 Oct. 1753.

K. *Christiaan Adriaansz* tr. *Elizabeth Bastiaansz*. Bij wie:
1. *Pieter Mauritsz*, ged. te Galle 18 Nov. 1747.
2. *Lenonora Sibilla*, ged. te Galle 5 Aug. 1753.

L. *Laurens Adriaansz* van Rotterdam tr. te Colombo 30 Aug. 1797 *Lucia Jansz* van Colombo.

M. *Johannes Adriaansz* van Colombo tr. aldaar 25 Dec. 1774 *Geertruida Adolph* van Trincomalie, wed. v. *Hendrik Engel*. Bij wie:

1. *Helena Magdalena*, ged. te Colombo 25 Dec. 1778.

N. *Jacob Adriaansz* tr. *Elizabeth Mooyaart*. Bij wie:

1. *Catharine Jacoba*, ged. te Tutucorin 19 Nov. 1743.

O. *Pieter Adriaansz* tr. (1) *Maria Coenraadsz*; (2) *Elizabeth Verschuur*; (3) .... *Gerritsz*. Bij wie (1ste huw.):

1. *Annetje*, ged. te Galle Oct. 1638.
2. (2de huw.): *Maria*, ged. te Galle 23 Dec. 1696.
3. (3de huw.): *Adriaan*, ged. te Galle 16 Maart 1698.

(*Wordt vervolgd*).

Doitsma (LIV, 122). — Petrus Adrianus Bergsma is te Zwolle den 11 Juni 1768 ingeschreven met Doedonea Jacoba Doitsma; den 26 d. a. v. wordt „attestatie verleent om te Damwolde te „mogen trouwen."

Doedonea Jacoba D. te Zwolle gedoopt 5 Dec. 1753 als dochter van Jacobus Doitsma, predikant te Eterschem en Scharwoude..... 1737; Zwolle 1737—70; em. 1770 en overl. 1773 (niet te Zwolle begr.) en van Sara Suzanna Roldanus, begraven te Zwolle 20 Aug. 1763.

J. D. en S. S. R. zijn te Zwolle ingeschreven 20 Juli 1752; den 8 Aug. wordt „attestatie afgegeven om te Dalfsen te trouwen".

Zwolle. J. WIJNBEEK.

Van Vinceler (LV, 112). — Steven van Vinceler tr. *Johanna* Catharina Margaretha van Berck.

Willem van Vinceler, tr. *Geertruid* Bitter.

Steven van Vinceler, tr. *Aletta* Lammers.

Paul Bitter, tr. *Mechteld* de Voogdt.

Casper van Berck *van Schijneveld*, tr. *Catharina* Vercken v. Vercken.

Wolter van Berck van Schijneveldt, tr. *Elisabeth* bsse van Sevenaer.

Baron van Vercken, tr. *Anna* bsse van Mulstro.

's-Gravenhage. B. v. T. P.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

Een domineesvers. — In mijn bezit is een gedicht, getiteld: Dertig / Amsterdamsche domine's / op een / Ham-partijtje!!! / Luimig Dichtstukje / door een / oud student, / derde druk / Amsterdam, / J. A. Schuurmans. / Anjeliersstraat bij de Prinsengracht. / 1855.

Toen de eerste druk verscheen, was Broes bijna 48 jaar predikant te Amsterdam. Wanneer dat geweest is, weet ik niet. Ook is de naam van den dichter mij onbekend. Het dichtstukje is niet onverdienstelijk en bevat stellig menige toespeling, die wij thans niet meer begrijpen, maar waarmede de tijdgenoot zich vermaakt heeft.

Het luidt aldus:

De eerwaarde Broes, met roem bekend,
Kreeg laatst een flinke *ham* present,
Die zijn Collega's kwamen proeven.
„Ze is vet!" sprak Dominé ter Hoeven
Tot Wildschut, die juist naast hem zat,
En reeds een stuk verorberd had.
„'k Vind haar niet vetter dan een ander,"
Hernam de eerwaarde Colenbrander
En wierp met een gezwinden draai
Een stuk op 't bord van vriend Mackaij,
Die hunkrend er naar zat te kijken,
En wien dat stuk best scheen te lijken;
Toen nam de eerwaarde Prins het woord,
En sprak: „dat gaat niet zoo 't behoort,
„Op zulk een wijs blijft voor den leste
„Slechts 't afgekloven been ten beste;
„Elk dient te wachten naar zijn beurt!......"
„Kom", riep van Voorst „niet lang geseurd
„Wij moeten hier elkaar niet feteren!
„Ik zal wel zorgen voor van Meteren,

„Kijk, onze borden zijn reeds vol!"
„Ach hoe begeerlijk!" sprak nu Tol,
Terwijl hij ook een schijfje pakte
Dat spoedig door zijn keelgat zakte,
Eer Brave nog, die bij hem zat,
Een enkel stuk gekregen had,
Die daarom ook — en 't was met reden —
Op zijn Collega's werd te onvreden,
En brommend sprak tot vriend Bruinier:
„'t Schijnt een *Studenten*-maaltijd hier,
„Elk doet zijn best om toe te tasten
„En ik en d'anderen moeten vasten!!"....
„Dat is helaas de geest der eeuw,"
Hernam de eerwaarde van der Leeuw,
Die onderwijl vier groote stukken
Met zijne vork wist in te rukken,
Waarvan Collega Muntendam
De kleinste twee voor zich bekwam.
„'k Moet als aandachtige beschouwer
„Verklaren", sprak van Limburg Brouwer,
„Dat op deez' gullen vriendendisch
„Een zeker iets vergeten is,
„Bemerkt gij 't niet Collega Stroeve?
„Ik geef 't hier tot een raadsel proeve,
Schoon ik me in lang geen Simson heet!"
„'k Wed", sprak vriend Spijker, „dat ik 't weet,
„'t Is iets, dat men in vele preêken
„Zoo hier als elders ziet ontbreken,
„'t Zal ongetwijfeld... *mostaard* zijn."
„Kom geef mij eens een beker wijn,"
Sprak Meijjes nu, „opdat wij drinken
„En voor den grijzen Gastheer klinken,
„Mijn keel is waarlijk reeds verdroogd!....
„De *ham* is zout!" hernam nu Voogd,
„En daarom zal een glaasje smaken
„Als wij 't maar niet te gortig maken,
„Want dan was Holland wis in last,
„Daar 't aan geen Predikanten past,
„Om hier te slobberen als een varken!"

„Juist, juist!" sprak Dominé Van Marken,
„Drink niet meer dan gij drinken kunt!
Geef mij wat mostaard riep Brumund,
„Want d' ondervinding mogt mij leeren,
„Dat dit de *ham* best doet verteren
„En daarbij 't vette walgt weldra!"
„Zoo gaat 't me ook!" riep Scheltema,
„Ik kan geen *ham* of *kluifjes* ruiken,
„Wanneer 'k geen mostaard mag gebruiken."
„Ik wel!" sprak Swalue met een lach,
„Terwijl hij naar vriend Sluiter zag,
„En in deez' bitter dure dagen,
„Zal 't vet maar weinig menschen plagen!"
„Dat is gesproken als een boek!"
Hernam de eerwaarde Hazebroek
Terwijl hij naar den schotel taste
En zich aan 't magerst stuk vergaste;
Juist nam zijn Duitsche buurman Brand
Hem 't mostaardpotjen uit de hand,
Die, om zijn wakkerheid te toonen,
Gegeten had voor twee personen,
En stout beweerde, dat de *ham*
Zoo kersvers uit Westphalen kwam.
„Welaan dat ieder nog eens drinke!"
Riep opgeruimd Collega Vinke,
En trok daarop met goed sucses
De kurk van een nog volle flesch,
Waaruit hij ras de bekers vulde;
Daarop bragt Doctor Meijboom hulde
(Terwijl hij statig opwaarts rees,
En *ham* en *wijn* wijsgeerig prees,)
Aan d' edelen Broes, bij d' Amstelaren,
Sinds bijna acht en veertig jaren,
Bemind, beroemd, vereerd, geacht,
En nauwlijks was die toast gebragt,
Of — ledig waren al de glazen,
't Geen zeker niemand zal verbazen,
Wijl ieder weet dat aan een disch,
Dit bij een toast gebruikelijk is.

Intusschen was de *ham* verdwenen,
Slechts hier en daar zat aan de beenen
Een enkel stukje nog van 't vel,
Zoodat vriend Steenberg en van Bell,
Aan 't lagereind der disch gezeten,
Alleen het *hieltje* konden eten,
Waarvan men — 't liep dus heerlijk af —
Broêr Stricker ook zijn aandeel gaf.
Nog werd er menig glas gedronken,
En blij de beker volgeschonken,
Ja 't duurde zelf tot middernacht,
Maar *eendragt* bleef gestaâg regeren
(Iets zeldzaams bij geleerde Heeren)
En aan geen Staats- of kerkgeschillen,
Werd·hier een oogenblik gedacht.

O! Mogten ze vergeten blijven
Tot dat we eens *achttien duizend* schrijven,
Hier in ons dierbaar Amsterdam;
En gij eerwaarde Dertig Mannen!
Wilt ze onder u vooral verbannen,
Blijft jaren lang hier nog Collega's
En wel bekome u zaâm de *ham*

Medeged. door Mr. C. Bake.

KUNSTGESCHIEDENIS.

HORLOGEMAKERS INGESCHREVEN IN HET
ST. LUCASGILDE TE HAARLEM.

1668 Jan van Leeuwarden.
1673 Johannes Enscheda.
1677 Matthijs van Leeuwarden.
1684 Evert van Staveren.
1684 Adriaen Voorhout.
1686 Anthonie van Oldenseel of Oldenzijl.
1687 Jan van der Brent.
1689 Barnard Hardleeven.
1690 Isaak Hasius.
1691 Hendrik van Loon.
1696 Cornelis van Wudenberg.
1697 Willem Janse Rivier.
1698 Poulus van Loon.
1699 Jan Labaer.
1700 Gerrit Terveen.
1703 Jacobus van Loo.
1712 Cornelis Voorhelm.
1713 Barend van Loon.
1714 Frans van Leenman.
1716 David Bouze (of Boude).
1716 Willem van Drongelen.
1717 Barend Dijkhoff (of Dijkhoff).
1718 Pieter van Dort.
1718 Hendrik van der Hulst.
1724 Pieter van Oorschot.
1728 Pieter Kok.
1728 Joost Terveen.
1731 Pieter van Zwieringen.
1736 David Baron.

1737 Abraham Klarenbeek.
1743 Marinus Gansbeek.
1744 Willem Sprakel,
1744 Willem Swaaijen, Swaaijer of Swaijers.
1746 Daniel la Terre.
1749 Jacques Menil.
1751 Anthony Smitt.
1751 Andreas Pelsing of Peltsing.
1752? Vijfeeken.
1755 Jan Coelombie.
1755 Jan de Muijter.
1757 Gerrit Krenen.
1758 Willem Kock of Kok.
1760 Albert Stokheijne of Stokheijn.
1762 Gerrit van Preng.
1765 Jan Peres.
1766? Frederik Stimmets.
1772 Arie van Eeden.
1773 Pieter van der Giesen.
1774 Pieter Hoefman.
1774? Hendrik Grintsman.
1774? Barend van Laar.
1775 Abraham de Graaf.
1776 David le Ferre.
1778 Jacob van der Hoef.
1779 Johannes Sikman.
1781 Jacobus Plevier.
1782? Jan de Muijter.
1783 Arent van Triest.
1783 Jan Weijdogen.
1785 Jan Cloribos of Cloribus.
1785 Laurens Bonte.
1786 Jan Wijjers.
1787 Rosardus van den Velde.
1792 Frans van Leeuwen.
1792 Gt. Huygens of Huijghens.
1792 Gt. Botte.
1794 J. F. van der Elst.

Van bovenstaande personen zijn enkele bizonderheden bekend,

hoofdzakelijk ontleend aan „de Navorscher". Verder zijn er horloges gevonden, of berichten daarover, die gemaakt waren door J. v. Leeuwarden, J. Enschede en I. Hasius. Klokken, zg. staandhorloges bevinden zich bij onderscheiden personen hier ter stede, die de namen droegen van A. Oldenseel, C. Voorhelm, P. Kok, A. Klarenbeek en J. Peres. Mochten er nog horloges of klokken bekend zijn, die de namen van andere horlogemakers te Haarlem dragen, dan zal het ondergeteekende zeer aangenaam zijn daarvan in kennis gesteld te worden. Maar vooral is het van groot belang hoe de namen waren van de horlogemakers vóór 1668 en na 1795. Van vóór 1668 zijn alleen bekend: Andries Garbrantszoon, die in 1562 volgens de thesaurierrekeningen „een nijen horlogie gemaickt en volbracht heeft", waarvoor hem betaald is geworden de somme van twee hondert zeven ponden zeventien scell. En uit het St. Lucas rekenboek: dat is ontfanghen: 2: 2 van Cornelis van der Hulst 1651. 7 Nov. idem van Willem van den Berge 1657 6 Maart en idem van Sijmen Janzen 1658 3 Sept. Na 1795 wordt in de jaarrekeningen over de neringen en handteringen op de lijst van hen, die het jaargeld nog verschuldigd zijn, slechts een nog niet genoemde naam, n.m. die van W. Kuypers genoemd. De adresboeken van 1859 tot nu toe en de berichten van nog levende personen stellen mij, naar ik hoop, in staat om de lijsten van dien tijd tot nu volledig te maken. Gevraagd wordt dus alle bizonderheden, die Haarlemsche klokken en horloges en genoemde uurwerkmakers betreffen, doch bovenal de namen van de uurwerkmakers vóór 1668 en van 1795 tot 1859 en de datums, wanneer zij leefden.

Haarlem. C. TEN BOOM, horlogemaker.

Porseleinmerken. — 1. De bekende porseleinfabriek „Amstel", ook wel genaamd Oud-Loosdrecht, had o. a. als merk: M. O. L. Dit zou beteekenen Manufacture Oud-Loosdrecht. Toevallig heette de directeur juist Mol. Het lijkt mij zoo vreemd, dat men dat Fransche woord „manufacture" gebruikt zou hebben; trouwens geen fabriek gebruikte, voor zoover ik weet, F. of M. (fabriek of manufacture), maar alléén letters als A (Anspach) F (Fürstenberg) of een of ander figuurmerk, bijv. pijltjes, zwaard, bloem, rad etc. Kan iemand met zekerheid verklaren, wat de letters M. O. L. beduiden?

2. „Lowestoft". Deze fabriek maakte weinig en het porselein is uiterst zeldzaam. Toch moet er volgens een Engelschman, die veel over „Lowestoft" geschreven heeft, veel naar Holland uitgevoerd zijn. Hij schrijft: „the Lowestoft traditions of extensive trade with Holland and the seizure of considerable stock during the Napoleonie invasion" etc. Wat men bij ons in catalogi van porselein als Lowestoft vermeld ziet, is dit absoluut niet. Het is in China vervaardigd naar Europeesche patronen. Weet iemand iets omtrent het echte Lowestoft in ons land?

3. Ik heb verscheidene porseleinen borden, kopjes enz., vooral met familiewapens, maar ook met maçonieke emblemen en: „Johannes, Bucholdi à Leyda", „Hermanus Laurents Discher Hooft, aangeboden door de Prauw-voerders op Batavia in 1709", „de kruisiging", etc. etc., alle gemaakt in China en meegebracht door de O.-I. Compagnie-schepen. Bestaan daar bescheiden over? Het wapen op het bord van H. L. Discher Hooft vertoont een pelikaan (met jongen). Is dit het familiewapen of heeft het een andere beteekenis? Ik houd mij zeer aanbevolen voor eenig antwoord op een en ander.

J. G. A. N. de Vries.

GESCHIEDENIS.

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE BATAAFSCHE OMWENTELING

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT DOOR EEN OOGGETUIGE[1]).

Onder anderen

3 Febr. met bij schoon weder en gladde besneeuwde straten een tochtje door de stad te doen met drie arresleeden, van welke de eerste door Z. M. zelve, de tweede door den Grootmaarschalk en de derde door den Chambelan du jour gement wierd. Al verder dient tot staving van ons gezegde aangaande 's Konings verblijf dat Van Driel bij aanhoudendheid blijft voortgaan met huisen te koopen als onder anderen

4 Febr. van de Heeren Van Doelen op de Kromme Nieuwe Gracht en Wttewaal op het Janskerkhof en ook dat

5 Febr. het geheele Ministerie van Binnenlandsche zaaken uit 'sHage wierd herwaart overgevoert, hetwelk gevestigd wierd in het huis van den Heer Van Ee in de Minnebroerstraat, alreeds door den Minister, den Heer Mollerus bewoont wordende. Deeze Minister begaf zig

8 Febr. na de vergadering van het Wetgevend Lighaam. Hij was gezeten in een koets van den Koning en geescorteert door een detachement hussaren. Hij was gelast met een boodschap van Z. M., hierin bestaande, dat te Fontainebleau een tractaat gesloten was tusschen wederzijdsche gevolmachtigden van Keijser Napoleon van Frankrijk en Koning Lodewijk Napoleon van Holland, waarvan hij een afschrift aan de vergadering overhandigde. Hetzelve behelsde hoofdzakelijk, dat door ons koninkrijk waren aangewonnen de landen van Westphalen, Oostvriesland en Jeverland benevens de Heerlijkheden Kniphausen en Vagel; maar dat daartegen door Holland aan Frankrijk moesten worden afgestaan een

[1]) Vervolg van Nav. LV, blz. 80.

klein gedeelte van Zeeland, te weten, de stad Vlissingen met 18 mijlen lands in den omtrek daarvan. De bepaling dezer grensscheidingen was er ook al bijgevoegt. Ingevolge dit tractaat kwam er

12 Febr. al een deputatie van Oostvriesland over van vijf leden van de Staaten van de aangewonnene landen om met den Koning te besoigneeren. Die besoignes vielen voor

13 Febr. onmiddelijk na de gewoone audientie; want het was Zaterdag. In dezelve wierd besloten, dat de aangewonnene landen als een elfde Departement bij het Koninkrijk zoude gevoegt worden onder de naam van het *Departement Oostvriesland* en dat wegens hetzelve twee leden ter vergadering van het Wetgevend Lichaam sessie zouden hebben. Behalven deeze staatscommissie waren ook in die dagen gearriveert verscheide ridders van de Koninglijke ridderorde van de Unie, die op de volgende dagen nog door veele anderen gevolgt wierden, alle om het jaarfeest bij te woonen van de uitdeeling der decoratieeën, hetwelk op

16 Febr. voorviel en geviert wierd, eerstelijk met een prachtig diné in de Place Royal, uit 120 ridders bestaande, hetwelk door Z. M. gegeven wierd; en ten tweede met een bal en soupé aan het Hof, niet minder prachtig. Veele van die ridders vertrokken weer dadelijk, maar anderen bleven nog eenige dagen, om zig op de eerstvolgende audientie te begeven. Bijna alle deeze waren tegenwoordig bij het openen van het toneel in de nieuwe Schouwburg, hetwelk

17 Febr. gebeurde. Deeze nieuwe Schouwburg was verre na zo groot niet als die laatst door de vlammen was verteert; maar daarentegen was zij zindelijk en netjes ingericht. Recht tegenover het toneel waren twee loges gemaakt, een opene en een bedekte, voor den Koning met een bijzondere trap en uitgang naast de gewoone voordeur van de musieksaal) toen Schouwburg) uitkomende. Voorts was aan bijde zijden een algemeene loge gemaakt tot de plaatsen van de eerste rang; en de voorste helft van de bak was voor de tweede en de achterste voor de derde rang; zoodat deeze nieuwe schouwburg niet de helft van aanschouweren konde bevatten als de vorige. Het toneel was ook klijner, laager en korter; ofschoon de kleedkamers nog wel in de Mariekerk waren geplaatst, hetgeen een deerlijke mismaaktheid in de kerk veroorzaakte. Dan tot 's Konings vermaak moest

niets gespaard worden. Wat de repraesentatie betrof: deeze was zeer fraaij. De decoratieën, die zo in alle haast geschildert waren, als ook de costumes voldeeden vrij wel; en de acteurs beroemden het gemak van in deze gewezene concertzaal de kracht van hunne stemmen uit te oefenen. Een menigte aanschouweren waaronder veele van hooge rang was er tegenwoordig. Het was dan

20 Febr. dat de ridders eerst ter audientie konden gaan. Deeze audientie was, behalven de door ridders nog zeer talrijk en daarenboven in zeker opzicht buitengewoon. Het Hof voor drie dagen de rouw aangenomen hebbende over de dood van de Prinses van Mecklenburg Schwerin, waren alle heeren genoodzaakt ter audientie te verschijnen in den rouw, welke bestond in zwarte kleeding met vloersche strikken aan de degen en om de arm.

Onder de achtergeblevene ridders was ook de Heer Bangeman Huijgens, gewoon Staatsraad en Minister Plenipotentiaris aan het Hof van Wurtemberg, wiens vrouw een dochtertje gebaart hebbende, dit kind

21 Febr. in de Hofkapel door den Aartscanselier met veel plechtigheid gedoopt wierd. Hetzelve wierd ter doop gehouden door Hunne Maj. den Koning en de Koningin, en ontving daarom ook de namen van *Ludovica Hortense.*

De Koningin, nog afwezig zijnde, werd gerepresenteert door Madame Du Broc, een van de staatdames van Haare Maj. Een groote menigte toehoorderen van onderscheidene kerkgenootschappen, doch meestendeels van het Roomsche, was er bij tegenwoordig. De meid, die het kind had aangedragen, ontving naderhand een geschenk van 60 louis d'o r.

Men moet nochtans den Koning niet te laste leggen, dat Z. M. zig maar alleen beezig hield met grootheid en vermaaken. Neen gansch niet! Z. M. behartigde tegelijk de belangen van den Staat, van Zijn Huis, van Zijn Gardes en van Zijn onderdanen.

Van den Staat. De staatzaaken wierden door Z. M. niet uit het oog verloren en

22 Febr. alle archiven van de Staatssecretary in vier schuiten overgevoert zijnde, wierden dezelve nog met dubbele ijver voortgezet.

Van Zijn Huis — vijf maanden geleden had Z. M. de belangen van Zijn Huis zoeken te behartigen, en het was hem gelukt. Op last van Z. M. wierden

23 Febr. brieven afgezonden na de Landdrosten van alle Departementen, waarin hen wierd kennis gegeven, dat Haare Maj. zig in de zesde maand van haar zwangerschap bevond, dat derhalven Z. M. verlangde, dat dienaangaande in de kerken van alle onderschijdene gezindheden de gebeeden ten Hemel zouden opgezonden worden en dat daarmede een aanvang zoude gemaakt worden op den zesde van de volgende maand Maart.

Van Zijn Gardes — Zijne Maj. had goedgevonden, om eene gezamentlijke verknochtheid te bewerken tusschen al zijne Gardes, over hen allen een algemeen opperhoofd aan te stellen met den titel van Capitijn Generaal. Zijne Maj. had vervolgens gelast, dat al de verschillende corpsen Gardes op eene voor hen alle geschikte plaats zouden bijeen komen, om door hunnen nieuwen Capitijn Generaal geinspecteert te worden, en aan hem hunne bezwaaren in te brengen, en had daartoe verkozen het camp Austerlitz. Zodat dan

24 Febr. uit Woerden, Gouda en Oudewater alhier binnen kwam het gansche regiment Gardes Jagers;

25 Febr. 's morgens ten 7 uuren marscheerden alle Gardes na Austerlitz, Infanterij, Jagers en Cavallerij. Tegelijkertijd trok het tweede bataillon Grenadiers uit Amersfoort meede derwaarts. Vooraf werden eenige manoeuvres verricht, waarop de inspectie volgde. Ten 3 uuren na de middag kwamen zij alle weer na de stad terug. De Jagers vertrokken

26 Febr. weder na hunne respective garnisoensplaatsen.

En van Zijne onderdanen. Onder de belangen van de onderdanen, die door Z. M. behartigt werden, kon men met recht en reede ook tellen het decreet, hetwelk

27 Febr. wereldkundig gemaakt wierd. Hetzelve bevatte de wet, waarna alle corporatieën tot het uitoefenen van neeringen, ambachten en bedrijven, binnen het gansche koningrijk, zouden moeten worden ingericht; weshalven door deeze wet de gilden en gildewetten weder herstelt wierden, tot algemeen genoegen van alle, die tot die corporatieën, behoorden.

28 Febr. was het Vastenavond Zondag; derhalven moest er Vastenavond gehouden worden, hetwelk geschiedde met twee

brillante parteijen op Maandag en Dingsdag in de Place Royaal. Die van Vastenavonds Maandag

29 Febr. wierd gegeven door den heer Van Heeckeren, den Opperjagermeester van Z. M. en die van Dingsdag

1 Maart door den heer Roel, den Minister van Buitenlandsche Zaken. Deeze laatste, doch niet de eerste vereerde Z. M. met Zijne tegenwoordigheid. Beijde parteijen bestonden in een bal en soupé. Beijde waren zij zeer prachtig en talrijk, en hadden veel overeenkomst met die van laatstleden Oudejaarsavond. Alle lieden van hooge rang waren er weer tegenwoordig. Het orchest was zeer fraaij met levendige bloemen, boomen en planten verciert. Op de maaltijd waren onder anderen zes ananassen, twaalf schotels met chinaasappelen en 130 schotels met allerhande gebakken en zoetigheden. De zaalen en de voordeur waren weer fraaij geillumineert. De zaalen, alsook de gang en zelfs de stoep waren, ja tot op de straat, met tapijten belegt, zodat men wel kan nagaan, dat niet de minste pracht aan deeze twee partijen ontbrak. Gewis was het dan de volgende dag

2 Maart Asche Woensdag een dag van een geheel andere aart. Alschoon niet dan op de Zon- en Feestdagen in de Hofkapel kerkdienst gedaan wierd, had dit echter ook plaats op deeze dag, en wel met veel plechtigheid. De Misse wierd gedaan door den Grootalmoesenier, geassisteerd door twee Onderaalmoesseniers. Het musiek wierd ook niet achtergelaten; en na het Evangelie wierd gepreekt, doch in de Fransche taal. Dit was de eerste keer, dat in de kapel gepredikt wierd. Hoewel wij toen de tijd van versterving waren ingetreden, gaf dit nochtans geene verhindering aan de vermakelijkheden. Het Corps diplomatique

6 Maart alhier gearriveert, en

7 Maart ter audientie geweest zijnde, wierd hetzelve door Z. M. onthaalt op een prachtig en talrijk concert, bal en soupé aan het Hof, uit ruim 250 personen bestaande. Het concert wierd uitgevoert door de Italiaansche Operisten van Amsterdam, die te voren waren opontboden. Onder het bal waren ook in een andere zaal eenige speelparteijtjes, waarvan de Koning ook gebruik maakte. Z. M. speelde met Mevrouw van Tuijl van Hees en Liende en de Ambassadeurs van Oostenrijk en Wurtemburg. Het gezelschap scheidde 's nachts omstreeks 4 uuren.

8 Maart gaven de Italiaanen een repraesentatie in de Schouw-

burg. Zij vertoonden de opera *Matrimonio Secreto.* Het gansche Hof was er in gala tegenwoordig. Alle waren zoowel als de Ambassadeurs, Staatsraaden, en de leden van het Wetgevend Lighaam in volle costuum. Zijne Maj. nochtans bleef zig in de bedekte loge schuil houden. De menigte van aanschouweren was zoo groot, als de Schouwburg maar bevatten konde.

9 Maart vertrok het Corps diplomatiek weer na 's Hage. De Ambassadeur van Beijeren had toen voor zijn vertrek aan den Koning overgegeven vijf decoratieën van de Beijersche ridderorde van St. Hubert, om na zijn Maj[s] goedvinden mannen van verdiensten daar meede te vereeren. En van alle Ambassadeurs gezamenlijk was een milde gift gestort in de kist, die op het Stadhuis voor een ieder openstond, om te offeren voor onze door de watervloed van Januarij zoo ongelukkig gewordene Zeeuwsche landgenoten. De kist wierd

12 Maart gesloten en de collecte, volgens Koninglijk bevel,

14 Maart volbracht. Het montant van de ingezamelde penningen, zo van de kist als van de collecte bedroeg de somme van 4930 gulden 12 stuivers, alles in oud, goed, grof zilvergeld; want het goud geld, was door het telkens verhoogde opgeld, dat voor hetzelve gegeeven wierd, verdweenen; en het nieuwe geld wierd nog niet geslagen, hetgeen men alreets zedert verscheide dagen verwacht had. Eindelijk

16 Maart wierden vijf kisten met zilver, die met de Amsterdamsche vrachtschuit waren aangekomen, de Munt ingevoert om daarvan de eerste nieuwe Koninklijke muntspeciëen te slaan. Men ging dadelijk aan het werk, en begon met rijksdaalders te slaan. Op de eene kant wierd het borstbeeld en op de andere het wapen van zijne Maj. afgebeelt. De eerst geslagenen wierden na het Hof gezonden, van welke eenige door den Koning eigenhandig aan de heeren en dames van het Hof wierden uitgereikt. Zijne Maj. nam daarop het besluit om eens het munten in zijn geheele bewerking in oogschijn te gaan nemen. Den Muntmeester te voren hiervan kennis gegeeven zijnde, begaf Zijne Maj. zig

17 Maart 's voormiddags ten 11 uuren met eenige heeren van distinctie in een trein van vijf koetsen met twee pages en een auditeur te paard vooraf, na de Munt. Er wierd in zijne Maj[s] tegenwoordigheid gesmolten, gegoten, gestempeld en gerandt. Ten

1 uur begaf Zijn Maj. zig op dezelve wijse vandaar weder na het paleis, na vooraf zijn volkomen genoegen te kennen gegeeven te hebben, hetgeen Zijne Maj. nog daarenboven deed blijken met ieder van de muntgezellen 10, van de smelters 6, van de daglooners en van de domestieken van den Heer Servaas (den muntmeester) ook 10 nieuw geslagene rijksdaalders toe te voegen.

Of men zig toen verbeelde, dat het land met al die nieuwe rijksdaalders onuitputbaare schatten had aangewonnen? Dit zou men waarlijk moeten veronderstellen; daar terstond hierop, ja op de eerste dag na deeze,

18 Maart het aanleggen van een straatweg van Utrecht op Deventer, waar reeds veel en langdurige deliberatieen waren voorgevallen, gedecreteerd wierd. Een somma van 80,000 gulden, daartoe benodigt, was immers maar van weinig belang! Het waren maar acht tonnen gouds. Al op

21 Maart wierd met dit werk een begin gemaakt op verscheide plaatsen te gelijk, als bij Vollenhoven, bij de Strontboer, aan het Huis ter Heyde, bij Amersfoort en zo vervolgens tot aan Deventer toe. Tot onderhoud van dezelve zouden verscheide tolboomen geplaats worden. Een schoone bezuiniging waarlijk! Daar het land zo veel millioenen te kort kwam, hetgeen de Koning zelf betuigde toen hij

23 Maart eene commissie van drie Staatsraaden de Staat van 's Land finantieele wezen aan het Wetgevend Lighaam deed bekend maaken. Een schriftelijke boodschap van Zijne Maj. leyde de Commissie der vergadering voor. Dezelve bevatte drie artikelen vooreerst, dat de Finantieele staat van het Koningrijk 23 millioenen te kort kwam; ten tweede, de opening van een geldleening van 30 millioen tegen 7 per cent ter bestrijding van dezelve; en ten derde, een belasting bij quotisatie van 3 millioen jaarlijks, gedurende den tijd van 10 jaren tot weder vernietiging van gemelde geldleening. Het aandeel, ons Departement Utrecht opgelegd, bedroeg de somma van 165.000 gulden. Wat was hiervan het gevolg? Het was immers een voorstel van den Koning. Er kwam dus geen tegenspraak te pas. Zodat

26 Maart al dit voorgedragene letterlijk tot een decreet wierd geformeert. De dag, die op deeze volgde,

27 Maart was het weer Zondag en derhalven groote parade

dog aan dezelve ging nog een plechtigheid vooraf. Omtrent 10 uuren kwamen alle Gardes, infantery en cavallery op het Vreburg in de wapenen en passeerden aldaar de revue voor den Generaal Ferraíre. Het scheen dat alle voorvallende plechtigheden, die uitstel konden veelen, tot de Zondagen wierden opgeschort; want voor de volgende Zondagsche groote parade hadden wij weer een plechtigheid. In die week was er niets merkwaardigs voorgevallen als alleen dat wegens de algemeene tentoonstelling en de daaraan verbondene markt van Nationale producten per publicatie

30 Maart was bekend gemaakt, dat de tentoonstelling zoude gehouden worden in de Raadkamer, in het Auditorium van het Academie en in de gewoone vertrekken van het Venduhuis en de markt in de omgang van het Academie. De plechtigheid, die op Zondag

3 April zoude voorvallen, bestond daarin, dat voor de parade alle Gardes infantery en cavallerie naar het Starrebosch gemarcheert zijnde aldaar de colonnel Schmit van de Gardes Grenadiers door den Minister van oorlog uit naam van den Koning aangesteld en met een gepaste aanspraak geproclameert wierd als Generaal Major. Die aanstelling was in de plaats van den Generaal Noguer, die eenige dagen te voren bij het leger in Duitschland overleden was en voor wien

4 April in de Hofkapel een plechtige uitvaartsdienst gedaan wierd. De grootste helft van de kapel was met zwart laken bekleed. In het midden van dezelve stond een doodkist op een draagbaar; maar het lijk was er niet in: zij was ledig en evenwel wierden de slippen door vier generaals vastgehouden. Het gansche Hof benevens alle de officieren van de Gardes waren er tegenwoordig.

Het leger uit Duitschland kwam eindelijk te dier tijd weer tot het vaderland terug; een corps van 3000 man, die na Zweden moesten marcheeren, uitgezondert. Reeds lang had men die terugkomst verwacht. Dan het scheen, dat de tijdsomstandigheden dezelve niet eerder hadden kunnen toelaten. Overal waar de verschillende corpsen op hunne terugrijs aankwamen, wierden zij eenigzints onthaalt. Het vierde regiment infantery op Utrecht in aanmarsch zijnde, vond zijne Maj. goed hetzelve die eerbewijsing tot hunne welkomst ook aan te doen. De Commandant Generaal van het leger, de

Generaal Dumonceau, zijne reijs langs de kortste weg op Utrecht nemende, om zig aan den Koning te vertonen arriveerde

5 April 's voormiddags ten 11 uuren, zittende te paard. Hij werd verwelkomt en binnengeleid door alle hoofdofficieren van ons garnisoen, ook te paard zittende tot aan zijne woning toe, waaronder ook waren de Minister van Oorlog, Janssens, verscheide Generaals en de Colonel van de Gewapende Burgerwacht. Voorwaar, een statige trein! Op dezelve dag 's middags ten 1 uur kwam het regiment, hetwelk verwelkomt en ingehaald werd door Burgemeester en Wethouderen, die zig te vooren na buiten de Wittevrouwen hadden begeven.

Het geheele regiment werd 's middags onthaalt, officieren en gemeenen. De officieren ter plaatse daar de officieren van de Gardes gewoon waren te eeten en alwaar de officieren van de Burgerwacht ook tegenwoordig waren; en de gemeenen bij de Gardes in de barakken. Deze op aardappelon met gebraden rundvleesch en oudbier. Ten 4 uuren gingen de officieren en corps ter audientie. 's Avonds was er buitengewone repraesentatie in de schouwburg welke Zijne Maj. ook met Zijne tegenwoordigheid vereerde. Na de comoedie was er bal en soupé in de Place Royaal, in dier voegen ingericht als die van Vastenavond, hetwelk door Burgemeester en Wethouderen gegeeven wierd. Alle heeren van het Hof, Ministers en anderen van hooge rang waren er tegenwoordig, maar genoegzaam geen dames, waarvan de reden zig openbaarde eenige dagen laater.

6 April. 's Morgens ten 3 uuren nam het bal een einde: en omtrent 8 uuren zette het regiment haare marsch verder voort na 's Hage. De Koning zig eenigzints gevoelig toonende over die tegenstrijdige handelwijs van de dames, liet ze alle verzoeken op een partij aan het Hof, tegen over vier dagen, alwaar zij moesten verschijnen in de zwaare rouw, want het Hof had

7 April de rouw aangenomen voor de dood van den Koning van Denemarken, 10 dagen zwaare en 11 dagen lichte rouw, de zwaare voor de heeren gansch in zwart laken met uitgepluisde strooken en lubbes en strikken om de arm en aan de degen, en voor de dames gansch in zwart vloers; en de lichte voor de heeren en ook voor de dames in zwarte zijde, de strikken zwart en wit. Op deeze wijze moesten ook de heeren op de audientie,

9 April en

10 April de heeren en dames op de verzochte partij verschijnen. En alschoon het voor de Roomschen Palmzondag en voor de Hervormden Nachtmaal was, compareerden zij alle, behalve twee, die voldoende redenen van haare wijgering gaven: zodat onze Utrechtsche dames zig zeer vereert toonden wegens het verzoek van Zijne Maj., maar niet hadden verkoosen de danspop te speelen voor eenige vreemde jonge officiertjes.

De Palmweek, of Goede week, of zoals de Hervormden het uitdrukken, Stille week had reeds een aanvang genomen, maar het scheen veel eer hooyweek of vreugdeweek te wezen, want door het naderen van de openbaare tentoonstelling en markt, waaruit veele zig verbeeldden een gewoone kermistijd met de daarmede gepaart gaande vreugde te zullen bijwoonen, zagen wij al door de stad zwerven troepen musicanten, ronsebonsen, gochelaars, kunstemakers en meer andere vermakelijkheden, die de jaarmarkten gewoonelijk opleveren. Niettegenstaande dit alles wierden de invallende feestdagen in de Hofkapel met veel plechtigheid geviert, waarvan wij dan ook een kort verhaal zullen geven. Doch eer wij tot hetzelve overgaan, moeten wij hier nog inlassen, dat van al het merkwaardige, hetwelk onze stad opleverde en door den Koning was bezigtigt, de Smeetoren alleen nog overgebleven zijnde, Zijne Maj. dit waarnam.

11 April. Aldaar ontving Zijne Maj. van den professor de volkomenste onderrichting. Alles wierd Zijne Maj. aangewezen. Zijne Maj. zag door kijkers van verschillende soort. Hemel en aarde wierden door Zijne Maj. door de kijkers bekeeken. Men geloofde dat Zijne Maj. al teveel op Amsterdam getuurt had; dat Amsterdam Zijne Maj. voor oogen was gekomen als een helder schijnende zon; want Zijne Maj. was de trappen van de toren niet af getreden of het gerucht verspreidde zig, dat Zijne Maj. binnen korte dagen na Amsterdam zoude vertrekken. Veele nochtans konden dit gerucht niet voor echt aanneemen. De volgende dag

12 April deed Zijne Maj. een wandeling door de stad, dog incognito, alleen vergezelt door den kamerheer Baron van Palland. Eenige spotters zeiden: *Ha ha! Eerst onkenbaar en dan onzigtbaar.* Nu zullen wij tot de Hofkapel overgaan. Alle feestdagen van de Paaschtijd wierden met volle luister en plechtigheid geviert. Met de Witte Donderdag, invallende op

14 April, een aanvang zullende maaken, stappen wij voor een

oogenblik over na de kerk van den Heer Pastr. Van Bennekom in de Heerestraat. Aldaar wierd de kerkdienst verricht door den Bisschop, den Grootaalmoesenier van den Koning zelve, bij gelegenheid van de plechtigheid der wijding van de Hijlige Olie. Zijne Excellentie was geassisteert door 21 priesters; zodat die plechtigheid met reden voor voorbeeldeloos kon gehouden worden. Nu van de Hofkapel.

Hier kon men zig voorstellen in een Roomsch land te wezen. In het voorportaal was het Hijlig Graf gemaakt. Hetzelve bestond uit een Autaar, waarop een tabernakel, verscheide potten met bloemen en 30 brandende kaarsen geplaatst waren. Voor het Autaar op de trappen stonden eenige levendige planten en boomen en nog vier zwaare Autaarkaarsen op groote kandelaars. Het geheele Hijlig graf was netjes met tapijt bekleed. De ingang van het graf was afgebeelt door twee zwaare stukken houts, die als steenen zarken gemaakt en geschildert waren. Twee Grenadiers waren aan deeze ingang geposteert tot afkeering van het volk, hetwelk in groote menigte tegenwoordig was. Ten 10 uuren begon de kerkdienst. De misse wierd gedaan door den tweeden Aalmoesenier, Monsieur Lamblardi, den biegtvader van Zijne Maj., geassisteert door vijf priesters. Na het Evangelie wierd gepreekt. Na de Misse de processie een aanvang zullende neemen bestond dezelve maar alleen uit 1 de Hellebaardier, 2 de Heraut, 3 een Priester met het kruis, 4 twee Autaarbedienden als Acoliten, 5 de Subdiaken, 6 de Diaken, 7 de Celebrans met het Hijlig der Hijligen en de twee assistenten, gaande onder een gehemelte van wit laken met goud geborduurt, dat gedragen wierd door vier lakeijen van den Koning, en aan de vier hoeken vier burgers, in het zwart gekleed met brandende kaarsen, eindelijk 8 de twee secretarissen van den Bisschop; derhalven geen leeken en geen zangers. Dit was te voren besloten om alle wanorde te voorkoomen uithoofde van de menigte van menschen en het bekrompen bestek van de Kapel. Na de processie bleven twee autaarbedienden in het graf, op de trappen knielende zitten. Het was half één, eer die geestelijke plechtigheid haar einde bereikt had. 's Avonds ten 6 uuren wierden de Metten gezongen, die met de lofzang *Stabat Mater dolorosa*, op een keurig dog lamentabel musiek, gesloten wierden. De toeloop van menschen was zo groot, dat een wacht van 8 Grenadiers, die aan de ingang van

de kapel geposteert was, kwalijk die aandringende menigte konde afkeeren.

15 April. Goede Vrijdag begon de kerkdienst weer ten 10 uuren, die gedaan wierd door den Bisschop en zes priesters. Dat is te zeggen. De ceremonieën een aanvang zullende neemen kwamen vooraf in de kapel de Bisschop en twee Assistenten, welke zonder autaargewaad waren, en zich vervoegden aan de linkerzijde van het Autaar. Daarop volgden (zo als gewoonlijk plaats had) de Hellebaardier de Heraut, de Autaarbedienden, de Subdiaken, de Diaken, de Assistent en de Celebrans, Monsieur Lamblardi. De ceremonieën tot na de ontbloting van het kruis gevordert zijnde, moest de eerbewijsing volgen. Een wacht van Grenadiers baande in het midden van de kapel een doorgang door het volk van voor tot achter. In het midden van deeze doorgang wierd een kruisbank geplaatst, van waar tot aan de trappen van het Autaar, waarop het kruis gelegt was, de eerbewijzing gedaan wierd, eerstelijk door den Bisschop, dan door den Koning, die toen eerst, netjes in het paarsch gekleed, met acht heeren van het Hof de kapel intrad, vervolgens door alle priesters en laatstelijk door de gemelde acht heeren van het Hof, alle zig een voor een met eerbiedig ontzag na het kruis begevende. Na de plechtigheid kleedden de Bisschop en zijn Assistenten zig aan en begaven zig met de voorige priesters na het Hijlig Graf. Toen volgde de processie in dier voegen als op de Witte Donderdag, met dat onderscheid, dat het Hijlig der Hijligen door den Bisschop zelve werd gedragen. Deze de Grenadiers naderende, presenteerden zij het geweer en vielen op de knieën. De ceremonieën wierden gesloten met de predicatie. 's Avonds ten 6 uuren wierden de Metten met de *Stabat Mater* weer gezongen.

16 April Paaschavond wierd de kerkdienst gedaan door Monsieur Lamblardi met drie priesters. Alhoewel Zijne Maj. er niet tegenwoordig was, zo was er echter weer veel plechtigheid en een groote toevloed van menschen. 's Avonds wierden weer de Metten gezongen. Uit hoofde van de Paaschtijd was er geen audientie. Maar nu van Paaschdag.

17 April. Het was al reeds eenige dagen te voren bekend geworden, dat de kerkdienst van Paaschdag met volle luister en buitengewoone plechtigheid zoude worden uitgevoert en ten 11 uuren een aanvang zoude nemen. Toen de klok half 10 ge-

slagen was, was de kapel al zodanig gevult met menschen, dat de Grenadierwacht aan de voordeur order kreeg niemand meer te laten passeeren. Binnen de kapel was weder een wacht van acht Grenadiers geposteert, die ook weder een doorgang door het volk formeerden. Het bestemde uur daar zijnde, kwamen de geestelijken in de kapel in de volgende orde, de Hellebaardier, de Heraut, de Altaarbedienden, negen priesters de Bisschop en de Secretarissen. De Bisschop was dus Celebrans.

Toen onder de *Confiteor* de *Kyrie eleison* wierd opgeheven, was eensklaps de algemeene oplettendheid op het choor gevestigt door het keurig musiek, waarmeede de ouverture van de Kyrie eleison wierd ingezet. Het waren de voornaamste van de Operisten met de voornaamste hunner musicanten, die het musiek uitvoerden. De uitwerking, die hetzelve deed in die verwulfde kapel, streelde een ieders gevoel. Bij het eindigen van het evangelie, begaf zig de Diaken, voorafgegaan door den Hellebaardier en den Heraut met het evangelieboek na den Koning, en bood Zijne Maj. het evangelie ter kus aan, hetgeen Zijne Maj. ook volbracht. — Na het evangelie wierd er gepreekt. Daarna de Misse verder vervolgt wordende, preesenteerden bij de consecratie de Grenadiers het geweer en vielen op de knieën. Na de *Domine non sum dignus* gingen de twee Assistenten, ook voorafgegaan door den Hellebaardier en den Heraut met de Hijlige Communie door de doorgang van de Grenadiers, die ook weer het geweer presenteerden en nederknielden, tot den Koning. — En Zijne Maj. communiceerde op hetzelve oogenblik, dat de Bissschop de Hostie nuttigde. Na de Misse wierd het gewoone gebed voor den Koning, *Domine salvum fac* gezongen met hetzelve musiek, waarmeede die plechtige kerkdienst wierd gesloten. Nooit was een voorbeeld van dergelijke kerkelijke statie bekend geweest. De kleedingen van alle geestelijken, de mijter van den Bisschop, de casuifels, de koorkappen, de dalmatieken enz. als ook de kleeden van het Autaar en de Kelk waren alle van een en dezelve zijde en op een en dezelve wijze zwaar en rijk met goud geborduurt. De Misse wierd uitgevoert met de grootste solemniteiten, waarvan zommige maar alleen in de Roomsche landen gebruikt wierden, en derhalven door de meesten, die er tegenwoordig waren, nooit waren bijgewoont. — Het musiek, dat zig genoegzaam aaneengeschakelt de gansche Misse door deed hooren, was

verrukkelijk, ja zoodanig, dat de menschen zelf tot in het Rietsteegje opeen gepropt stonden in groote stilte en oplettendheid om na hetzelve te luisteren. Zodat dan niets had ontbroken aan het plechtige van deeze kerkdienst van Paaschdag, welke kwartier voor twee uuren eerst was afgelopen.

18 April De kerkdienst van tweede Paaschdag was daarentegen zeer eenvoudig. Dezelve wierd gedaan door een van de Onderaalmoeseniers, zonder de tegenwoordigheid van den Koning, zonder eenige plechtigheid, zonder muziek. Evenwel waren er weer veel menschen tegenwoordig, waarvan verre de meeste, weder een solomneele Misse verwachtende, zig zeer in hunne meening bedrogen vonden. Hiermeede het kerkelijke, dat melding verdiende, afgehandelt hebbende, stappen wij nu de kapel weer uit. Het scheen, dat de Koning zoveel eerbied aan tweede Paaschdag niet toedroeg, als wel alle andere Roomschgezinden; want alschoon Zijne Maj. de Misse niet had bijgewoond, liet hij zig op een prachtige en talrijke partij van dames en heeren aan het Hof wel degelijk vinden. Maar! O Jemini! Dit was het galgemaal.

Wij waren dan gevordert tot in de Paaschweek; en

19 April was de eerste dag van de algemeene tentoonstelling van de voorbrengselen der Nederlandsche Volksvlijt (van deeze tentoonstelling zullen wij nader handelen). 's Avonds was er partij bij den heer Van Heeckeren, alwaar de Koning ook tegenwoordig was. Zijne Maj. wierd aldaar vergast door een officier van de Gardes op eenige proeven en vermakelijkheden met physische en mathematische instrumenten. Dit was een bijzonder geval, dat de Koning alleen betrof. De tentoonstelling daarenteegen was een algemeen geval voor een ieder, die dezelve verkoos te gaan bezichtigen, hetgeen ook al door veele burgers gedaan was. Maar nu was er dien dag nog een derde geval, hetwelke de gansche stad raakte, niemand uitgezondert. De eerste beginselen deeden zig op van Zijner Maj^s^ vertrek, n.l. beweging aan het Hof, beweging onder de Gardes. Inpakken, opkraamen, marschvaardig maaken, ja weggaan, heengaan en niet weeromkomen, van dit alles zag men de duidelijkste blijken. Gewis moest dit onder de burgerij veel opspraak verwekken en ook onder die eenig voordeel van het Hof of van de Gardes genooten, jammer en spijt. Veele nochtans vleidden zig met de hoop, dat Zijner Maj^s^ afwe-

zendheid maar voor een korte tijd zoude wezen, dat de residentie zoude blijven, dat Zijner Maj[s] zwakke lighaamsgestel hem Amsterdam wel weer zoude doen verlaten en weer tot het gezonde luchtgestel van ons Utrecht terugvoeren enz. Maar anderen, die wat meer doorzicht hadden en die de tijdingen uit Amsterdam aangaande de toebereidselen, die aldaar gemaakt waren, zo wegens de plechtige inhaling, als wegens de vestiging van het Hof en de gansche residentie wat meer bekend waren, deeze zeiden rondborstig uit: Het is gedaan. De pret is over. Het is voor altijd Amen! Dan om kort te gaan, dien avond en volgende nacht en morgen (Wij waren dus al

20 April ingetreden) ging alles heen. Alle heeren en dames van het Hof, alle verdere aanhorigen, keukenbedienden, lakeijen, koks, meijden, alle rijtuigen, paarden enz, alle Gardes, Cuirassiers, Hussaaren, rijdende Artilleristen en de Adelborsten, Sappeurs en musicanten van de Infantry, maar niet de Grenadiers. Deeze wierd aangezegt hunne marsch tot nader order op te schorten. Eindelijk 's voormiddags omtrent 10 uuren wierden wij waarlijk door onzen tedergeliefden Monarch verlaten. Zijne Maj. vertrok met twee koetsen met vier paarden bespannen, door Hussaren geescorteert, na, zoals Zijne Maj. het uitdrukte, Zijne goede en getrouwe hoofdstad Amsterdam, om aldaar zijne statige intreede te doen, zijn nieuw palijs te betrekken en vervolgens voor altijd zijne residentie te vestigen. Weg was de vink! O wat een alarm! O wat een geklaag! In eens waren al die groote voordeelen, al die vermaaken afgebrooken, vernietigt ja ten eenemalen verdwenen. Het was een aanmerkelijke volksverlossing. De stad had een geheel andere gedaante aangenomen. Alleen nog had Zijne Maj. Zijne terugkomst toegezegd voor een korte wijl om de tentoonstelling te komen bezichtigen. Wij zaten dan intusschen met ons palijs, met alle die kostbaare meubelen, met onze hofkapel, met alle die aangelegde autaargoederen, met onze voor een Koning geapproprieerde maar inderdaad erbarmelijke schouwburg, met alle die aangekochte huisen. Dit alles wierd gesloten. Het palijs wierd terstond gesloten, en alleen maar met twee schildwachten voor aan de ingang op de Wittevrouwstraat bezet. Veele vleidden zig nog met het verblijf van het Wetgevend Lighaam, van de Staatsraad, van de Ministerieën; maar het was te vergeefs. De Koning was dan alweer verdwe-

nen, en de Koningin was nog niet eens verschenen. Er waren zoveel toebereidselen op het palijs tot Haare Maj. ontvangst gereed gemaakt. Er waren zoveel meubelen voor Haare Maj. aangekocht: en het was alles nutteloos. Haare Maj. verwaardigde zig niet eens haar pakje in haar Koningrijk af te leggen, want juist op deeze zelve dag, op deeze dag van Zijner Majs. statige intreede in Zijn hoofdstad baarde Haare Maj. een zoon, maar niet in Holland. Neen! in Parijs. Het was klaar en duidelijk (wij hebben het al meer gezegt) *Groote liefde maar wijnig trek.*

21 April kwamen alle Gardes weer terug, de Hussaren, de Cuirassiers en de rijdende Artilleristen. Hun vertrek was maar alleen geweest om de plechtigheid van de inhaling te vergroten. Alle overige gardes, zijnde de compagnieën Hussaren en Cuirassiers uit Leijden, de Jagers uit Woerden en Oudewater, en het tweede Battaillon Grenadiers waren te voren ook na Amsterdam gemarscheert en bleven aldaar garnisoen houden.

22 April. arriveerde de Graaf van Bijland, Kamerheer van de Koningin in Amsterdam met de heuchelijke tijding van Haare Majs. verlossing. Dezelve kregen wij te Utrecht per courier,

23 April waarom (want, ofschoon de Koning uit de gratie was geraakt, moesten nochtans blijken van vreugde getoond worden),

24 April zijnde Zondag op de gewoone plaatsen de vlaggen wierden uitgestoken, ten 8, 12 en 4 uuren door de burgers op de wallen het canon wierd gelost en op de gewone uuren het carillon wierd bespeelt. Verder gebeurde niets. Zelfs de groote parade, anders bij eenige feestviering het eerst in aanmerking komende, bleef achterwege. Dan dit wierd toegeschreven aan de afwezendheid van eenige officieren. Alle officieren, die ridders waren, waren na Amsterdam vertrokken, om aldaar de verjaring van het ridderfeest bij te wonen. Dit feest wierd

25 April. niet te Utrecht, maar te Amsterdam en niet in een logement, maar in 's Konings troonzaal gevierd. Op dit feest wierden door Z. M. weder nieuwe ridders gecreëert. Tien heeren van ons Utrecht deelde mede in dit geluk, als, de H.H. Van Tuijl van Hees en Liende, van Dielen, Van Romondt, Nepveu, Hendrikse, Rein, Rossijn, Calkoen en Van Heilman.

29 April kwam de Koning om de tentoonstelling in oogenschijn te nemen. Een courier kwam 's morgens ten 8 uuren vooraf om daarvan kennis te brengen; weshalven van toen af

aan de tentoonstelling voor een ieder wierd gesloten gehouden. De gewoone eerbewijsingen moesten dan weer in het werk gestelt worden. De vlaggen wierden uitgestoken op de gewone plaatsen. En Z. M. 's middags ten 1 uur arriveerende wierd op de wallen het canon gelost en het carillon begon te speelen. Z. M. kwam met twee koetsen, elk met 6 paarden bespannen, geescorteert door een sterk detachement hussaren en daarenboven nog 12 man van de Amsterdamsche Gardes d'honneur van den Koning. Het corps Gardes d'honneur bestond uit 25 man van de eerste familiën van Amsterdam, en had zig opgeworpen om Z. M's. goedgunstige genegenheid na zich te trekken — anders gezegd — om Z. M. honing om den mond te smeeren. Hunne uniform was blaauw, zwaar met goud gegaloneert.

Z. M. stapte af aan het palijs; en, na aldaar eenige ververschingen gebruikt te hebben, reed Z. M. na de tentoonstelling alwaar Z. M. meer dan 2 uuren doorbracht, telkens Zijne verwondering te kennen gevende over de fraaiheid der voorwerpen, inzonderheid van de physische en mathematische instrumenten, welkers werking door de Professoren Rossijn en Calkoen (beijde nieuwe ridders) Z. M. wiert aangetoont. 's Avonds ten 6 uuren was er audientie, dog maar alleen voor de geconstitueerde machten, en dit was hoofdzakelijk om de felicitatiecomplimenten af te wachten wegens de jonggeborene Prins. Over die heuchelijke gebeurtenis wierden bij gelegenheid van Z. M^s^ tegenwoordigheid de triumftempel voor het Stadhuis en de twee halve colonades, die voor de ingangen van de lange Janstraat gezet waren, en die eigenlijk bij de inhaling van Zijne Maj., welke niet had mogen gebeuren, hadden moeten dienen, 's avonds fraaij geillumineert. Daarenboven was er nog van de eene halve colonade tot aan de andere door de gansche Janstraat heen een allee geformeert, die ook verlicht wierd. Al hetwelk waarlijk een verrukkelijke vertooning maakte, en zeer veel menschen den nachtrust benam. Deze twee voortreffelijke illuminatiën, waren gedurende het gansche verblijf van Z. M. binnen onze muuren nog in wezen gebleven. Er had zig in al dien tijd geen voldoende gelegenheid opgedaan om deze te verlichten; en de kosten waren gemaakt. Ziedaar wel de eenige reden, waarom dit op deeze dag gebeurde.

30 April vertrok Z. M. met dezelve equipagieën van Soest-

dijk na Amsterdam terug. Deeze dag was de laatste van de tentoonstelling. Wij zullen ons nu met dit ongemeen verschijnsel binnen onze muuren een weinig ophouden. Deeze eerste algemeene tentoonstelling der voortbrengselen van Nationale volksvlijt waarvan nog nooit in ons vaderland een voorbeeld bekend was voldeed aan alle kanten en in allen deele ten volle. Alle dagen, de Zondagen uitgezonderd, van 's voormiddags ten 9 uuren tot 's avonds ten 6 uuren was dezelve voor een ieder te zien. Alle vertrekken stonden open: echter wanneer er geoordeeld wierd een genoegzaam getal menschen binnen te wezen, wierden de volgende teruggehouden, totdat dit getal weer was vermindert. Alle verschillende voorwerpen mocht men zoo lang men verkoos, zien, maar geene van dezelve aanraken. In de Raadkamer was een groote collectie physische, optische en mathematische instrumenten, waarvan zommige zelf bij deskundigen niet bekend waren, alle uitnemend schoon. In het Auditorium waren de mechanische werktuigen, waaronder uitmuntten een windmolen, een watermolen, een wanmolen, een ploeg, een stoommachine en meer anderen, alle zeer zeldzaam en fraai. In de vertrekken van het Vendutiehuis waren allerhande goederen van verschillende aart. Waarvan de grootste voorraad was en die nog de meeste aanmerking verdienden, zullen wij alleen aanhaalen om niet al te breedvoerig te wezen. Men vond er dan zilverwerken, waaronder een driemastschip in een tempel, keurig uitgewerkt; porcelijnen, waaronder een vaas met gezichten, die op 4000 gulden berekent wierd; glaswerken, waaronder vlessen van een buitengewoone grootte; gebronste beelden van een nieuwe uitvinding; beeldwerken van menschen en beesten van was, als levendig; schildereijen en gezichten, waaronder eenige met de pen getekent, andere met de naald geborduurd, andere alleen van hout ingelegt, andere van was geboetseerd waren, alle overheerlijk schoon; marmere schoorsteenmantels, waarvoor die van 's Konings palijs moesten bukken; tapijten, lakenen, stoffen, baaijen, linnens, katoenen, wollen, servetten, dekens, alle in haar soort even fijn en fraai; ijzer- en koperwerken, waaronder schoorsteenen en kachgels overheerlijk; tabakspijpen, waaronder gedraaide en geknoopte; papieren van een uitmuntende grootte en fijnte; touwwerken, vloerbakken, dakpannen en nog verscheide andere voorwerpen, het een al

fraaijer als het ander. De toeloop van nieuwsgierigen was bij aanhoudendheid zoo groot, dat de veertien dagen nauwelijks voldeeden om een ieder tijd en gelegenheid genoeg op te leveren; en niet alleen van de ingezetenen, maar zelfs van die van andere steden en dorpen daarom herwaarts kwamen, waaruit de logementhouders ook nog een voordeeltje behaalden. Twee weeken waren bepaalt voor de tentoonstelling en de volgende twee weeken voor de markt, de Zondagen uitgezonderd.

1 Mey Zondag zijnde, was er geen markt, maar er was weder groote parade, die door de afwezigheid van het musiek in fraaijheid, vermakelijkheid, en talrijkheid van menschen merkelijk verloren had.

2 Mey begon de markt; doch zo schoon en groot de tentoonstelling was geweest, zo klijn en gering was de markt.

Negen kraamen maakten de geheele markt, die alle in de omgang van het Academie geplaats waren. Zij waren van porcelijnen, touwen, kindergoed, baaijen, lakens en wolle dekens; en ook anders niets. Die zijn weg daar omtrent heen moest maaken, ging over de markt. Die het een of ander trachtte te koopen, kwam op de markt; maar voor het overige wijnige. De laatste dag viel op

14 Mey en toen verklaarden de kramers nog al wat te hebben afgelevert, tenminste zoveel, als zij tot goedmaking hunner onkosten nodig hadden.

Ziedaar een zaak ten einde, waarvan in onze stad nooit een voorbeeld was gebeurt en waarschijnlijk ook nooit meer gebeuren zou; want het was wel te voorzien, dat de volgende tentoonstelling en markt aan de geliefde hoofdstad Amsterdam te beurt zouden vallen. Men vond er wel eenige, die van andere gedachten waren, die dit tegenspraken, die zig nog vleiden met de terugkomst van het Hof en het verblijf van de residentie; maar wat bleek het? Niet dan herssenschimmige verlangens. Zij zeiden: Alles blijft immers hier; de Staatsraad, de Ministerieën, de Pages, de Courantdrukkerij en meer anderen. De Aalmoeseniers blijven de kerkdienst in de Hofkapel waarnemen. De Gardes, de koninklijke Gardes, zouden hier zijn, en de Koning zelf in Amsterdam. Het lijdt geen tegenspraak. De Koning komt wederom; zij wierden nog meer gesterkt in dit hun vertrouwen, vooreerst toen

15 Mey alle Gardes voor de groote parade in het Starrebosch geinspecteert wierden door den Minister van Oorlog, Janssens,

en hun vertrek niet daarop volgde. Ten tweede, toen uit Oostfriesland binnen kwamen het derde battaillon jagers en twee compagnieën van het tweede regiment hussaren; en al deeze

19 Mey weer afmarscheerden na Haarlem, en niet de Gardes. En ten derde uithoofde dat het palijs nog bij aanhoudendheid verfraait en vergroot wierd, onder anderen met een gansch nieuw gebouw van 17 raamen breedte en de lengte van de gansche voorplaats; zodat hetzelve zich uitstrekte van het palijs tot aan de kapel, hetwelk de luister van het palijs waarlijk niet wijnig vergrootte. Daarop ontving de commandant een aanschrijving, dat Z. M. zig eerstdaags na zijn lustslot Soestdijk zoude begeeven, een klijn campement zoude geformeert worden, en dat derhalven twee compagnieen Grenadiers van hier moesten marscheeren, om de wachten bij Z. M. waartenemen, welke dan ook werkelijk

22 Mey al vertrokken. De volgende dag arriveerde Z. M. al op zijn lustslot. Edoch hetzelve nog niet in volkomene gereedheid vindende, besloot Z. M. zig

25 Mey na het Loo te begeven. Dit alles had ten gevolge, dat wij — O wat spijt! — van alle onze Gardes verlaten wierden. Al de cavallery, cuirassiers, hussaren en artilleristen, vertrokken

28 Mey gedeeltelijk na het Loo en gedeeltelijk na het camp bij Soestdijk, en de infanterij ook

1 Junij na het camp. De Gardes Jagers uit Amsterdam ook bevel bekomende derwaarts te marscheeren, namen hunne marsch over onze stad. Zij kwamen

2 Junij binnen, en na overnacht te hebben, vertrokken zij

3 Junij 's morgens vroeg ook na het camp. Z. M. bleef op het Loo tot aan

18 Junij als wanneer Z. M. weer tot onze stad terugkeerde. Z. M. woonde de vergadering van de Staatsraad bij, en verleende audientie aan eenige voorname staatspersonen; maar de voornaamste reden van Z.M. komst was de ziekte van den Heer Lamblardi, Z. M.'s biegtvader. Deeze eerste aalmoesenier was zeer gevaarlijk ziek, ja zoodanig, dat hij

23 Junij zijn tijdelijk leven met het eeuwige verwisselde. Zijn uitvaartdienst en begrafenis geschiedde

27 Junij beijde zeer plechtig. De uitvaart wierd gedaan in de Hofkapel, welkers grootste gedeelte met zwart laken bekleed was. Ten half 9 begon de dienst. De tweede Aalmoesenier deed dezelve,

geassisteert door twee priesters, met eene aandoenlijke stille plechtigheid. Op de uitvaart volgde terstond de begrafenis. Het was half 12, toen de lijkstatie van het hotel van den Grootmaarschalk op de Wittevrouwestraat, alwaar de overledene zijn leven geëindigt had, afreed. Zij bestond uit 14 koetsen behalven de lijkkoets. In dezelve waren gezeten de Aalmoeseniers, twee heeren van het Hof, de Roomsche pages met hunnen gouverneur, en alle Roomsche geestelijken van de stad. Op de kist lagen de stool, de alft en de decoratie van de ridderorde! Wat wonderbaarlijke verschijnsels beleefden wij niet al! Stool en alft op de kist! Na eene groote omweg door de stad gedaan, werd het lijk begraven in de Janskerk. Men behoeft niet te vragen, of er volk op de been was.

Nadat de Koning den 15den dezer maand van hier weer na Amsterdam vertrokken was, kwam het eerste decreet, dat aldaar zijn beslag had gekregen, eenige dagen daarna te voorschijn. Z. M. was ingenomen geworden door die groote menigte van de Israelitische Gemeente (alias smousen of Jooden) die zig in zijne hoofdstad bevonden. Deeze hadden Z. M. voorgehouden het groot nadeel, dat zij gevoelden aan de weekelijksche markten, die in verschijde en zelfs zommige voornaame steden op de Zaterdagen, hunne Sabbathdagen, gehouden wierden. Z. M. oordeelende de liefde en achting van al die gannefen ook noodig te hebben, wierd

1 Julij gedecreteert, dat alle weekelijksche markten, die door het gansche koningrijk op Zaterdag gehouden wierden, moesten verzet worden op een andere dag, zoals respectivelijk het plaatselijk bestuur zoude goedvinden, en dat dit decreet met de aanvang van het volgende jaar 1809 in werking zoude gebracht worden. Op dit decreet volgden nog twee andere resolutieën, die, hoewel zij niet het algemeen maar Z. M. alleen betroffen, ook verdienen te worden aangehaalt: namelijk het koopen van een verzameling van wilde dieren, en het kopen van Oud en Nieuw Amelisweert. Deeze met recht ongemeene fraaije verzameling van wilde dieren was op onze gewone jaarmarkt, in deze maand invallende, onder de gewoone spellen op het Vreburg voor een ieder te zien. Z. M. bericht gekregen hebbende van dit groot aantal schoone en zeldzaame beesten, kreeg zucht om dezelven in eigendom te bezitten. En waarlijk

16 Julij wierd de koop getroffen, en het gansche boeltje wierd verkocht voor 25000 gulden. De jaarmarkt afgeloopen zijnde,

wierden zij direct vervoert op vier lange wagens na Soestdijk. De voornaamste derzelve waren drie leeuwen, twee tijgers, een panter, een luipaard, twee zebraas, een struisvogel en drie à vier aapen van een buitengemeene grootte. De koop van Oud en Nieuw Amelisweert kreeg eindelijk haar volle beslag.

22 Julij Van Oud-Amelisweert was eigenaar de heer Van Amerongen van Schalkwijk, die te Brussel woonde en van Nieuw de heer Van Utenhoven, alhier woonachtig. Met deeze was schielijk een accoort getroffen; maar de Heer van Schalkwijk was bezwaarlijk tot de verkoop over te haalen geweest. De reden, waarom die zaak zolang vertraagt was was het telkens heen en weer trekken van expresses dien aangaande. Nu moeten wij Z. M. eenigzints vergelijken bij een klijn kind. Even gelijk de klijne kinderen, die, wanneer zij iets willen genieten, met een onstuitbaar verlangen daarna bezielt geraaken, even zo was het gestelt met Z. M. Alles moest worden opgeschort. Z. M. moest onverwijlt na zijne nieuw aangekochte lusthoven. Maar hoe liep het met die lusthoven af? Evenals met het palijs. Het palijs had een halfjaar gedient; en de lusthoven dienden 14 dagen, zo als in het vervolg zal blijken. Het was dan

24 Julij 's avonds ten 9 uuren, dat uit het camp bij Soestdijk op het onverwachtst binnen kwamen drie compagnieën Gardes Grenadiers en een compagie hussaren, welke terstond het palijs na gewoonte bezetteden; vermits, zo als zij te kennen gaaven, Z. M. nog dien zelve avond zoude volgen. Gelijk ook gebeurde. De klokke half elf geslagen zijnde, ja waarlijk! daar was de Man, gezeten in een koets met zes paarden met een talrijk gevolg van verscheide rijtuigen. Het was toen tijd om te gaan rusten; derhalven had

25 Julij het palijs een gedaante aangenomen dezelve als die van gepasseerde winter; en de torens en publieke gebouwen pronkten met de vlaggen. De drukte aan het Hof was groot. Verscheide heeren, als Staatsraaden, Ministers en andere lieden van distinctie kreegen audientie, maar algemeene publieke audientie was er niet. De bezigheden van Z. M. waren dien dag zo aanhoudend druk, dat het toertje na Amelisweert moest opgeschort worden tot

26 Julij. Z. M. reed voormiddags ten 10 uuren derwaarts; en na alles met veel nauwkeurigheid te hebben opgenomen, kwam

Z. M. 's namiddags ten 3 uuren weer terug met de grootste blijken van vergenoeging op zijn gelaat.

27 Julij vertrok Z. M. met al zijn gevolg weer na Amsterdam. De Gardes marscheerden weer na het camp. Het palijs wierd weer gesloten. En alles was weer over. Al die drukke bezigheden en audientieën hadden niet veel goeds gebaart voor onze stad; want uit dezelve was voortgekomen dat wij van alles wierden verlaten. Alles ging heen, alles wat maar eenigzints tot het Hof en de residentie behoorde en nog na gebleeven was Het Ministerie van Buitenlandsche Zaaken van den heer Roël vertrok al op

29 Julij.

2 Aug. de Koninglijke Courantdrukkerij,

4 Aug. de vergadering van den Staatsraad,

5 Aug. de Koninglijke Secretary,

6 Aug. de pages met hunnen gouverneur en bedienden en de Fransche Operisten,

9 Aug. het Ministerie van Binnenlandsche Zaaken,

10 Aug. de Nationale Rekenkamer, en eindelijk

12 Aug. de Ministerieën van Eerdienst en van Justitie en Politie. Weg was de heele boel! Het palijs bleef dus een logement voor den Koning; en alle ledige huisen waarvan eenige nog gedeeltelijk gemeubileert bleven, wierden aan gehuwde lieden ter bewaring toevertrouwt. Wegens het Wetgevend Lighaam was reets al lang geresolveert, dat de najaarsvergadering te Amsterdam zoude gehouden worden. En wat de winkeliers en leveranciers betrof; die uit 's Hage gekomen waren: deeze alle zagen wij van tijd tot tijd opkraamen en verdwijnen; maar de leveranciers, burgers van de stad, als de apotheker Van Werkhoven, de timmerman Vreeswijk, de blikslager Brinkman, de smit Mutter, de schoenmaker Sambier en meer andere, deeze alle lieten het Hof afzakken en bleven hunne stad getrouw. Nochtans bleven zij pronken met hunne uithangborden van *Koninglijke Apotheek*, *Koninglijke Smit*, *Koninglijke Schoenmaker* en zo vervolgens. Zodat wij in deeze maand Augustus weder dezelve waren geworden, die wij in die van het afgeloopen jaar geweest waren Eene geringe zaak kon Z. M. nog goedvinden onze stad toe te voegen.

14 Aug. Er wierd gedecreteert, dat zou opgericht worden een

Koninglijk Kabinet van allerhande gereedschappen en werktuigen, de landbouw betreffende. En onze stad Utrecht wierd bij het decreet tot die oprichting verkozen. Waarom doch Utrecht? was de vraag en niet Amsterdam? Maar niemand vermocht die vraag te beantwoorden. Den Minister van Binnenl. Zaaken wierd opgedragen met het Stedelijk Bestuur te handelen over een geschikt locaal.

15 Aug. viel de verjaardag van Keiser Napoleon in; doch er gebeurde niets. Geen Koning en ook geen Franschen aanwezig zijnde, liet men dien dag maar ongemerkt voorbijgaan. Te Amsterdam wierd dezelve alleen maar geviert met concert en bal bij Z. M. op het palijs.

17 Aug. vertrok Z. M. weer uit Amsterdam na Soestdijk en vervolgens na het Loo; maar Z. M. had aldaar achtergelaten een decreet van het allergrootste belang — een decreet, daar reeds lang aan gearbeid was — een decreet, dat het gansche Koningrijk als een donderslag doorklonk, dat een ieder betrof, rijk en arm. Het was een decreet over de Eerdienst, over de leeraaren, de kerkbediendens, de kerkgebouwen en de armen. Uit hoofde dat dit decreet aanstaande was (ten minste zo als toen wierd voorgegeven) had de verkiezing van een Aartsbisschop van Utrecht moeten worden opgeschort; hoewel goede reeden daartoe bezwaarlijk uit het zelve te halen was. In het laatst van de maand Junij was de Aartsbisschop Joh. Jac. van Rhijn overleden, waarvan te dier tijd kennis was gegeven aan den Minister van Eerdienst, den Heer Mollerus (de Koning had het Ministerie van Eerdienst afgescheiden van dat van Binnenlandsche Zaaken en den Heer Mollerus tot het Ministerie van Eerdienst verkozen.) De verkiezing van een nieuwen Bisschop was bepaalt op den 27sten Julij; maar daags te voren was aanschrijving gekomen aan den Minister uit naam van den Koning, vooralsnog niet die verkiezing op te schorten, zonder verder iets meer er bij te voegen. Men had vervolgens telkens, dan mondeling, dan schriftelijk zig bij den Minister vervoegt om tot de verkiezing te mogen overgaan, doch telkens was het afgeslagen. Alles was vrugteloos geweest. Het was dan

26 Aug. de dag, op welke dat zoveel geruchtsmaakend decreet ter wereld kwam. Hetzelve behelsde hoofdzakelijk: 1o. De leeraaren van alle de Christelijke kerkgenootschappen zonder onder-

scheid zullen, evenals die der Hervormde gemeenten, uit 's lands schatkist betaalt worden. 2o. Alle kerkelijke goederen en fondsen, geen particulier eigendom zijnde, welke dienen tot onderhoud der leeraaren, zullen tot 's lands schatkist worden overgebracht. 3o. Alle thans bestaande inrichtingen tot onderhoud der armen, geen lidmaat van eenig kerkgenootschap zijnde, zullen blijven in hun geheel, maar moeten hunne gelden besteedden op een gelijke voet voor alle de gezindheden. 4o. Te beginnen met 1 Januari 1810 zal de betaling aan kerkelijke bedienden, als kosters, voorzangers, organisten, catechiseermeesters en andere uit 's lands of 's stads schatkist ophouden. Elk kerkgenootschap zal gehouden zijn van dien tijd af aan haare eigen kerkelijke bedienden te onderhouden en dat onderhoud na haare vermogens in te richten. 5o. De thans daar zijnde gepensioneerde of emeriti predicanten en weduwen zullen hun gewoon pensioen blijven behouden, maar voor het vervolg zal deswegens nader worden gedisponeert. 6o. Ten aanzien der kerken en gebouwen, thans tot de openbaare Eerdienst gebruikt wordende, en derzelver aanhorige fondsen zullen nadere schikkingen gemaakt worden, welke het meest zullen overeenkomen met de gesteltheid der onderscheidene godsdienstige gezindheden, ten welken einde commissieën zouden benoemt worden om die groote zaak tot haar volkomen beslag te brengen, en dat wel voor 1 Januarij 1810. 7o. Elk kerkgenootschap zal zijn eigen kerkgebouw, waarvan zij na bovengemelde schikkingen in bezit zal geraakt zijn, moeten onderhouden, met dien verstande nochtans, dat die corporatieën, welke eenige goederen tot onderhoud van eenig kerkgebouw onder zig hebben, gehouden zullen zijn hieraan stiptelijk te blijven voldoen. 8o. De Minister van Eerdienst zal op primo Januarij aanstaande aan den Koning overgeven de gansche gesteltenis of statistiek van alle de gezindheden door het gansche koningrijk. 9o. De Minister van Eerdienst zal een algemeen onderzoek doen ter bepaling van het getal der kerken en leeraaren van alle de gezindheden; alsmeede welke gemeenten zouden kunnen gecombineert worden. En 10o. De Minister van Eerdienst zal van iedere gezindheid een commissie benoemen, ten minste van 3 en ten minste van 9 leden, om hun alle mogelijke inlichting te geven en met hun meede te werken tot het definitievelijk regelen van al hetgeen de inhoud van dit decreet vorderde. Ziedaar nu de voornaamste artikelen! Welke van

deeze konde nu reden geven om de verkiesing van een Aartsbisschop te beletten? Dan, het was de wil van den Koning. Geen decreet had nog het licht gezien, dat wonderbaarlijkerer uitwerkselen had te weeg gebracht, dan dit. Wat gromden die van het Hervormd kerkgenootschap! Wat lachten die van de andere! Dit decreet had zelf invloed op het vieren van 's Konings geboorteverjaardag, welke aanstaande was. Ons stedelijk Bestuur was geresolveert dien dag met veel plechtigheid te vieren. Vele burgers hadden zig gereed gemaakt, daaraan deel te neemen; maar door dit decreet keerden verscheide van deeze weer terug. Z. M.'s geboortedag wierd daar op de volgende wijse geviert. Daags te voren

1 Sept. 's avonds ten 6 uuren wierd volgens Fransch gebruik, het canon gelost op de wallen door de burgers constapels, doch niet, als gewoonlijk, achter het Vreburg, maar aan de Wittevrouwpoort, om reden dat de koning 's morgens van het Loo na het camp was vertrokken, aldaar de Gardes geinspecteert had, en omtrent op dit uur zijne reis verder voortzette na Amsterdam, om aldaar het vieren van zijn geboorteverjaardag bij te woonen.

2 Sept. 's Konings geboorteverjaardag. Toorens, publieke gebouwen, molens en verscheide particuliere huisen, pronkten met de vlaggen. Op de gewoone uuren, dat is, ten 8, 12 en 6 uuren het lossen van het geschut, ten 8, 12 en 4 uuren het speelen op het klokkenspel, en ten 9 uuren het luiden der klokken. Ten half 10 opwachting bij den Landdrost van de Geconstitueerde Machten om de felicitatiecomplimenten te ontvangen. Van half 10 tot half 12 waren alle huisen en winkels gesloten, en stonden alle ambachten en neeringen stille, omdat van 10 tot 11 uuren een plechtig dank- en bedeuur wierd gehouden. Ten 12 uuren groote parade op de Neude. Wij waren toen ter tijd zonder garnisoen; derhalven was de parade maar alleen van burgers, die door den Landdrost, van den Secretaris geassisteert, geinspecteert wierden. 's Middags prachtige maaltijd, bij den Landdrost, alwaar de commissieën, die de felicitatiecomplimenten hadden afgelegt, ook tegenwoordig waren. 's Avonds waren eenige huisen geillumineert ten getalle van omtrent 20, als van Cambier de galanteriewinkel, Vreeswijk den timmerman, Brinkman den blikslager, Sambier den schoenmaker, Mutter den smid, Peterse

den poelier, enz., welke alle leveranciers van het Hof geweest waren en zig verbeeldden nog te wezen. Het bureau van inkwartiering op de Gansemarkt was ook geillumineert, hetwelk verre boven de anderen uitmuntte. Ten half elf wierd door de burger constapels op het Vreeburg en fraaij vuurwerk afgestoken, waarbij op dat ruime veld een oneindig getal menschen tegenwoordig waren. De gansche avond en nacht waren allervrolijkst en vermakelijkst. Het zingen en dansen, het afsteken van klijne vuurwerken, en het afschieten van geweeren ging onophoudelijk door de gansche stad; en dit alles wierd begunstigt door overschoon weder.

Te Amsterdam wierd dit feest genoegzaam op dezelve wijse geviert, ook met illuminatieën, maar met geen vuurwerk. Aan het Hof was een prachtig en talrijk bal, waarop ook negen dames en verscheiden heeren van Utrecht tegenwoordig waren. In het camp wierd deeze dag door de Gardes allervrolijkst doorgebracht, dog het einde was allerdroevigst. De Gardes gingen tot verschrikkelijke buitensporigheden over, zoowel in Amersfoort en daarbuiten als in het camp, en dat wel tot rooven, plunderen, steelen, glasen inslaan, ja zelfs tot het barbaars mishandelen van een meisje, een burgerdochter van Amersfoort, die met haar beminde na het camp wandelde, om de vermakelijkheden en illuminatieën aldaar te gaan bezigtigen. Zij wierd door vier Gardes aangevallen, haar beminde ontweldigt, in een boschje gesleept, in 't bijzijn van hem schandelijk onteert, en zoodanig mishandelt, dat zij de derde dag daarna haar levensdagen eindigde. In Amersfoort waren die zo verregaande geweldenarijen ten leste gestuit door den militairen arm, waarbij 28 man, Gardes Jagers, waren opgevat en in hechtenis gezet. Deeze werden alle

3 Sept. verhoort. De woede en verbittering van de officieren waren niet te temmen. Dezelve gingen zover, dat zommigen van hen door stokslagen tot bekentenis genoodzaakt wierden. Een van deeze liet zig zodanig afrossen, dat hij de volgende dag

4 Sept. de geest gaf. Daarop kwam

5 Sept. de Koning te Soestdijk. Z. M. aldaar een zuiver bericht afgevraagt hebbende van al hetgeen onder de Gardes bij het vieren van zijn geboortefeest was voorgevallen, gevoelde zig ten hoogste verontwaardigt en beledigt. Z. M. gaf derhalven

order van alle, die eenige feijtelijkheid hadden begaan, zelfs de minst schuldigen, ten rigoureusten te straffen, en het gansche regiment de Gardes Jagers, namelijk, te doen rouw draagen. Op deeze order wierden de 28 gedelineerden

7 Sept. voor de tweede maal verhoort en

8 Sept. voor de derde maal. En bij dit verhoor wierden er 21 veroordeelt, om voor de tijd van 14 dagen te water en brood gezet te worden, aan handen en voeten gekluistert, en de zeven overige, waaronder de vier, die het meisje mishandelt hadden, wierden aan de civielen rechter overgegeven, en dat wel aan het Gerechtshof van ons Departement Utrecht; weshalven deeze zeven meest schuldigen op vier boerewagens, door currassiers geescorteert, alhier

10 Sept. binnen gevoert en op het Stadhuis gebracht wierden, zijnde te voren hunne hoofden kaal geschoren en hunne monteringen verbrand geworden. Vervolgens wierd

12 Sept. het gansche regiment in de wapenen gecommandeert. Vergadert zijnde, wierd eerst afgelezen voor het front, dat Z. M. het regiment verwezen had om rouw te dragen over haare gepleegde misdaaden, met de trommen met zwart laken te bekleeden en de vaandels van zwarte vloersche strikken te voorzien. Toen volgde nog een algemeen verhoor over het gansche regiment, en alle die maar eenigzints schuldig bevonden wierden, hoe gering ook, wierden van het regiment afgezondert en veroordeelt om onder het Zeeuwsch legioen (het Zeeuwsche legioen was een nieuw corps, dat in Zeeland aangeworven wierd; en waaronder ruig en ongeschoren wierd aangenomen) te moeten dienen. Deeze waren 84 in getal, welke

13 Sept. door gardes grenadiers geescorteert, alhier binnen gegebracht werden, om te overnachten. Zij wierden op Bellevue en in het posthuis in bewaring gehouden en vervolgens

14 Sept. in schepen overgevoert na Zeeländ. Terwijl dit alles gebeurt was, had de Koning zijn verblijf gehouden te Soestdijk, maar nu dit alles was afgelopen, begaf Z. M. zig weer vandaar, en wel vooreerst

15 Sept. na IJselsteijn om aldaar de nieuw gemaakte sluis in oogenschouw te nemen. Onze stad doorpasserende had Z. M. de order nagelaten om de timmering van het palijs met haast door te zetten; vermits Z. M. van voornemen was hetzelve binnen

kort voor eenige tijd te betrekken. Met dubbele ijver en vermeerdering van werkvolk wierd toen het werk des te meer verhaast, zelfs wierden nog stukadoors uit Haarlem ontboden, die nacht en dag arbeidden, om de nieuw aangebouwde zaal en daarmeede het gansche werk geheel en al aan kant te maaken.

16 Sept. kwamen uit Amersfoort drie compagnieën gardes hussaren binnen, en

18 Sept. het regiment gardes rijdende artillery, om de wachten bij den Koning waartenemen; hoewel Z. M. zelf eerst

23 Sept. arriveerde, en nog niet eens om alhier zijn verblijf te houden, want Z. M. passeerde door na Ameliswеert om aldaar eenige dagen door te brengen. Eenigzints had een inhaling daarbij plaats, welke door de boeren van Vechten en andere omliggende dorpen wierd uitgevoert. Onder anderen wierd Z. M. door acht boeremeisjes, netjes gekleed, bij zijn aankomst aldaar met bloemen bestrooit. En 's avonds was de laan, die met verscheide boogen en kroonen en lampions aan de boomen voorzien was, voor boerenwerk nog al netjes geillumineert. Eenige Gardes waren te voren derwaarts gemarscheert en eenige bezetteden het palijs alhier. Hetgeen wij toen verwachtten, dat was, dat wij telkens met een bezoek van Z. M. zoude vereert worden, gebeurde ook wel degelijk.

24 Sept. zagen wij Z. M. binnen onze muuren. Daarenboven arriveerden uit Amsterdam de Staatsraaden, en ook de Fransche koninglijke Operisten. Veele begonnen zig voor te stellen de afgelopene winter weer te zullen beleeven. Z. M. bleef eenige uuren en vertrok weer.

25 Sept. kwam Z. M. weer herwaarts over, en verleende audientie aan de Staatsraaden.

26 Sept. kwam Z. M. alweer, hoofdzakelijk om de kerkdienst in de Hofkapel bij te woonen, welke met het musiek van de Operisten wierd uitgevoerd. Bijna dagelijks hadden wij het geluk Z. M. tegenwoordigheid te genieten, ook op

29 Sept. Na vooraf de kerkdienst bij gewoont te hebben, zijnde het de feestdag van St. Michaël, gaf Z. M. publieke audientie, die talrijk en statig was. Eindelijk

30 Sept. kwam Z. M. weer, en ging niet weer heen. Toen Z. M. nog te Soestdijk was, had Z. M. order gegeeven, dat het camp aldaar moest opbreeken, en ook dat het camp Austerlitz,

wel te verstaan, alle schuuren, stallen, lootsen en andere getimmerten, als ook die gedenkwaardige obelisk of piramide van Marmont, moesten worden afgebroken en ganschelijk vernietigt. Op deeze order waren dan ook alreets de gardes rijdende artillery hier binnengekomen; maar deeze, moetende de plaats inruimen voor de gardes grenadiers, marscheerden

1 Oct. na Haarlem en van de grenadiers kwamen het eerste battaillon alleen. Het tweede was na Amsterdam gemarscheert. Daarenboven kregen wij

3 Oct. nog in garnisoen het battaillon gardes jagers, en de gardes currassiers passeerden door na Haarlem, behalven 2 compagnieën, die ook alhier bleven garnisoen houden. Wat nu het tweede deel van 's Konings order betrof, zo was het camp Austerlitz toen ter tijd al zover gesloopt, dat

5 Oct. de gansche afbraak, die niet gering was, konde verkocht worden. Van de obelisk was alleen tot een eeuwig gedenkteeken nagelaten, al hetgeen van de heijplaggen was opeengestapelt.

De Koning was dan waarlijk weer binnen onze muuren. Alles liet zig aanzien, alsof het vorige leven weer een aanvang nam. De drukte aan het palijs, de bezetting van het palijs, het afpaalen van de Nieuwe Gracht, het aankomen van heeren, om zig aan het Hof te begeven; met één woord: alles scheen zijn vorige gedaante weer aangenomen te hebben. Veele burgers, voornamelijk de leveranciers van het Hof, steunende op de praatjes, dat Z. M. te Amsterdam niet na zijn genoegen wierd behandelt, vleidden zig met een altoos duurend verblijf van het Hof en het terugkeeren van de residentie. Waarom, zeiden zij, de Koning te Utrecht, en niet te Amsterdam? Waarom zouden dog alle die ledige huisen ter bewaring gehouden worden? en meer andere dergelijke uitdrukkingen. Ja, zij wierden in deeze hunne verbeelding nog meer gesterkt toen

6 Oct. twee Hofdames van Keizer Napoleon, Mevrouw Maret en Mevrouw Delaturbie, uit Parijs alhier, arriveerden, welke haar intrek namen in het Ministerie van Buitenlandsche Zaaken, of Groot Paushuisen, en hoofdzakelijk kwamen om te informeeren na de gelegenheid, zo alhier en te Amsterdam als elders, om H. M. de Koningin na behoren te kunnen ontvangen; vermits H. M. van voornemen was zig na haar Koningrijk te begeeven. De vermakelijkheden en divertissementen namen ook weer een aanvang.

8 Oct. openden de Fransche Operisten hun toneel.

11 Oct. de geboorte-verjaardag van den Kroonprins, ontving Z. M. de felicitatiecomplimenten deswegens, onder anderen ook van het Corps diplomatique, hetwelk daags te voren uit Amsterdam gearriveert was. 's Avonds was er een zeer prachtig en talrijk bal aan het Hof, waarop het gemelde Corps alsook de Fransche dames tegenwoordig waren.

(Wordt vervolgd).

UIT 'T JAAR 1815.

Onder de nagelaten papieren van een bloedverwant vond ik een min of meer luimig, berijmd verhaal, getiteld: „*Haagsche heldenmoed in 1815*", dat, door vorm en inhoud weinig voor openbaarmaking geschikt, toch enkele bijzonderheden bevat, die wellicht eenige geschiedkundige waarde hebben, en om die reden hierna worden meegedeeld.

In bijgevoegde aanteekeningen wordt vermeld, dat omstreeks 20 à 30 jongelingen van goeden huize uit 's Gravenhage, den 16 Juli 1815 's morgens om 6 ure, na in Koekamp en Maliebaan gedrild te zijn, in landmilitiepakken en „met al het noodige oorlogstuig toegerust" van den Vijverberg naar Frankrijk trokken, onder den raadsheer *Douw Loke* als sergeant, om er vereenigd te worden met het 15de bataillon militie, in het Fransche departement du Nord gekantonneerd.

Het was een uiting van vaderlandsliefde, uit vrees altijd nog voor de Franschen of voor Napoleon, die juist den vorigen dag aan boord van het Engelsche oorlogschip was gegaan, dat hem naar zijn laatste ballingsoord zou voeren. En de verhaler beklaagt er zich over, dat de regeering in 't geheel geen notitie nam van hun uittrekken, dat alleen begeleid werd door enkele schoenpoetsers, fruitverkoopsters en nieuwsgierigen, en evenmin van hun terugkeer op *8* en afdanken op *10* October daarop volgende.

Daarna, en wellicht daarom, noodigde de Hr. Loke op een afscheids-soupeetje, dien laatsten dag te zamen op eigen kosten gebruikt, een paar hunner uit om den tocht in een gedicht te vereeuwigen, en dit een maand later, 10 Nov., te komen voordragen

op een dergelijk maal, dat hij wenschte hen allen aan te bieden op zijne kosten.

Zoo ontstond het verhaal, waaraan de volgende bijzonderheden werden ontleend.

Het vermeldt, dat de compagnie op de zachtst mogelijke wijze georganiseerd werd door *Generaal van Wel*, gekenschetst als een lang, mager, slank man, met grooten neus, van een door-goed karakter. Sinds 1795 was hij buiten dienst, maar werd in 1813, reeds bejaard, commandant van Den Haag. In de Houtstraat woonde hij en wandelde dagelijks op het Kerkpad met eene zwaarlijvige echtgenoote, en eene, wat verstand betreft, misdeelde dochter. In zijn woning kon men teekenen voor den dienst, waartoe hij zetelde in een vertrek, met „inktpot, papier met lijnen, smal en breed, een bos vermaakte pennen".

Later, op de Loterijzaal in tegenwoordigheid van den kaptein bijeengeroepen, kon men kiezen tusschen de jagers, „groen en geel uitgedoscht" en de militie. Wie voor de eersten kozen, trokken niet uit, ofschoon zij ook aanhoudend gedrild werden. 't Waren meest ambtenaren, die waarschijnlijk op de bureaux niet gemist konden worden.

Zonder dat men begreep waarom, werd als kaptein benoemd een zekere *v. d. Linden*, met lichtblonde, naar het roode zweemende en daarom als oranje aangeduide snor. Hij was ongeveer 40 jaar oud, eertijds uitgeweken met 't huis Oranje, waarom zeker „zijn naam op het eiland Wight" bekend was, en rustte sinds 20 jaar. Aan een loszinnig leven werd toegeschreven, dat zijne gezondheid geheel geknakt was, zoodat hij maar een enkele marsch kon mee doen. In 't verhaal wordt erop gedoeld, dat hij in het bad Saint-Amand dagelijks een slijkbad nam om er genezing voor zijn jicht te zoeken, zijne compagnie meest aan haar lot overlatende. Over 't geheel schijnt men met hem en zijn rosinant den spot te hebben gedreven en bij den terugkeer weigerde men ook maar aan een enkel zijner commando's te gehoorzamen Hij beweerde, zonder blijkbaar eenig geloof te vinden, in 1813 te Rotterdam de revolutie bewerkt te hebben en dit „met d' echte teelt uit Sweerts de Landas stam".

Wordt eenvoud toch zijn kenmerk geheeten, zoo beveelt men voor zijn grafschrift aan een eenvoudig:

„Hier ligt een Kapitein!"

Als eerste luitenant werd benoemd *Pfeiffer*, een onbeteekenend maar goed man geheeten, ± 30 jaar oud, Brunswijker van geboorte, Duitsch in taal en uitspraak, roem dragende op heldendaden, voor Delfzijl tegen de Franschen bedreven. Aan zijne rechtlijnigheid van rug en beenen schijnt nogal wat ontbroken te hebben. Ook achtte men hem meer geschikt voor huisvader dan voor krijgsman, „om 't wiegtouw te grijpen" en te zingen

„voor uw teeder kroost van paters en altaren",

woorden uit een der dagelijks door hem „aangeheven deunen".

De lakenkooper Lafaille in de Spuistraat

„Sneed slechts voor elf guldens de el het laken af"

voor de monteering, die weldra in 't Paddenmoes bij „d' Israïliet" „ter zijner eer" zou prijken!

Omtrent den tocht zelf worden weinig en zoo goed als geen belangrijke bijzonderheden meegedeeld.

Als deelgenooten worden o.a. genoemd een raadsheer, een advocaat, een aesculaap, een staatscommies en een nijvere finantier.

In de Maliebaan werd geëxerceerd, getirailleerd, geschoten, onder hoorngeschal of tromgeroffel, om later in Frankrijk in 't Bellaingsche veld met *Kolthof* verder te exerceren. Men trok door Delft en Overschie en Rotterdam, „langzaam door Hollands nijvre steden", en „'t nieuw verbroederd land van Braband". Alleen van Antwerpen wordt dit vermeld dat v. d. Linde er, in een koffiehuis vertoevende, zijne compagnie begroette, terwijl hij voor haar onzichtbaar gebleven was sinds d' uittocht uit den Haag. Van de Belgische steden wordt vermeld, dat, uitgezonderd in *Mechelen*, de Belgische stedelingen al het mogelijke deden om de Hollanders „hun kregelheid te doen gevoelen", omdat de Mogendheden „hen maar zoo onder curatele van Noord-Nederlanders stelden", en dat vooral *Mons* „bijzonder lastig was".

In Frankrijk had men slechts een stroobos voor leger en zijn ransel voor hoofdpeluw, zonder dekens, in schuur of beestenstal, naast blatende, hongerige schapen.

Men was er, om te exerceeren

„Vroeg 's morgens opgestaan al dadelijk in 't geweer,
„De buik wat binnenwaards en d' arm natuurlijk neer,

„De kin fiks uit de das, de borst vooruit gestoken,
„En d' afstand van 't gelid niet in den marsch gebroken."

Daarna werd de wacht betrokken, wachtte men op den kolonel in een kale weide, en kreeg een maal, dat hongerig liet.

„Geen schrale soupe au lait, met droog, oudbakken brood,
„En kwalijk riekend vleesch voldeed den hongersnood."

Veel kippen werden dan ook de slagtoffers o.a. van de met name genoemde flankeurs de Kruijff en Gallé, terwijl sommigen zich ook vermaakten met de kippen dronken te maken door ze in sterke drank gedrenkt voedsel te geven. Veel „billijk" geheeten klachten werden dan ook aangebracht bij den kolonel, zoodat men verdreven werd naar Escaudaing, een boomlooze verzameling van in zware klei gelegen boerenhoeven. 't Was er buitengewoon vervelend. Cambray's druivennat werd er overvloedig geplengd. Ook vond men er ezels en zag men dientengevolge dag aan dag kluchtige cavalcades van hollandsche krijgsknechten.

Van hier uit vereenigde men zich bij Bellaing met Kolthof's bataillon, rukte op naar Saint-Amand en werd ingekwartierd in Rumegies.

Een drietal kwam hier in kwartier bij de reeds een weinig kindsche, 80jarige weduwe (sinds elf jaar) van den vrederechter Desespringale. Vroeger hoedde zij het hoornvee en de zwijnen haar vaders, totdat hij op een Zondag, volgens vroeger zamen gemaakte afspraak, haar hand kwam vragen

„. . . . . in 't pak met lange panden
„Tot op de hiel gerekt, met lubben aan de handen,
„Den nek, naar Rum'gies smaak met ellen staart voorzien,
„Jabot en slipdas aan. . . ."

Geklaagd wordt er over het eten, en het dompige, kleine, zwart berookte huis. Verscheidene planken waren er met een chaos van ouderwetsche boeken van allerlei genre, „ten prooi van spin en muis". Geplaagd werd men er 's nachts door serenades van een tiental krekels, en verder door ratten, muizen en insecten, zoodat men 's morgens opstond „met bult en bobbel".

Soms tot in den nacht hield men in het koffiehuis zich bezig met bluf- en omberspel.

Na een verblijf van een week in deze plaats, nog steeds „op roem belust" in een strijd tegen de Franschen, weerklonk in eens de appél-marsch en kondigde plotseling Pfeiffer den af- en

terugtocht aan. En den volgenden morgen reeds vertrok men — „een twintigtal" —, het eerst door het dorp Le Celles, waar de kolonel verblijf hield en van hen afscheid nam.

De dichter zag er van af te schilderen:

„Hoe 't heldencorps, bedrogen in zijn hoop
„Op krijgseer en op roem, naar Hollands grenzen sloop,
„En, door dat leed verzwakt, op een bagagewagen,
„Gelijk een hospitaal, zich naar den Haag liet dragen."

En zijne kreupelrijmen doen dit voorzeker niet betreuren!

't Schijnt dat Generaal van Wel hen aldaar bij hun terugkeer kwam begroeten in de Rijswijksche laan, en dat hij op den derden dag na hun terugkeer, hen door „geen ander dan kippenbloed bevlekt", op het plein afdankte onder een driemaal herhaald: „Leve de Koning!", waarna ieder tot zijn vroegere werkzaamheden als rechtsgeleerde, aesculaap, commies, enz. terugkeerde.

Zoo roemloos, om geen ander woord te gebruiken, eindigde deze zeker goed bedoelde, maar wel een weinig als een klucht eindigende jacht op roem.

Zelfs de pen van een Cervantes zou moeilijk aan het verhaal groote aantrekkelijkheid kunnen verleenen!

Dieren. A. CARLIER.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

FAMILIEAANTEEKENINGEN

GEHOUDEN DOOR:

AALTJE CLAESDR., GEHUWD MET HENDRIK WOUTERSZ. THOLINCX

EN VERVOLGD DOOR HAAR ZOON:

DR. ARENT THOLINCX.

Bovenstaande aanteekeningen werden mij door den eigenaar, den Heer D. O. Heldewier te Velp, ter publicatie in dit maandschrift welwillend afgestaan. Ze verschaffen ons tal van bijzonderheden betreffende de geslachten: Coelin(cx), Tholincx, Tulp en Six.

Apeldoorn. JHR. H. H. RÖELL.

Looft Godt altijt in amsteldam inden jare 1566.
Int jaer ons Heeren 1566 in november op sunt anderies dach d(o)en is getrout mijn vader claes pouwelsz met mijn moeder marretien alberts dochter van albert clasz sinck daer moeder af was lijsbet reijerts pauwen.

Den 11 september 1589 is inden Heere gerust mijn lieve moeder des avonts tusschen half ses ende 6 ueren ende leijt begraven int midden vant hooch coor inde oude kerck dat mijn vader op die tijt coft dat graf.

Den 29 october 1599 is mijn lieve vader gerust inden [Heere] op een vrijdach 'smorgens tusschen 3 ende 4 ueren ende leijt begraven opt hooch coor bij mijn moeder zaligr in zijn eijgen graf.

Den 18 feberwarij 1568 'smiddachs te twalf ueren is mijn moeder gelegen van haer eerste kint genamt pouwels clasz naer mijn vaders vader die gevaders waren harmen sinck gaf tot pillegelt [een] gouden leeu met een penninck van 7 stuivers de twede arent josten gaf tot pillegelt een goude croon met een halve prinsen daelder de derde lijsbet pauwen gaf tot pilgelt een henrijkes nobel met een dalder.

Den 24 september 1617 op kermis dach is gerust inden Heere mijn lieve broeder pouwels clasz gerust inden Heere die ons een vader ende moeder geweest is ende leijt begraven inde oude kerck in ons eijgen graf opt hooch coor.

den 10 feberwarij 1570 Is mijn moeder gelegen van een dochter genamt jannetien claes die gevaders waren jan reijnertsz van der goude en gaf tot pillegelt een ongerse gulden met een halve dalder de twede aerlant pauwen gaf tot pillegelt een dobbelen goude plippes dalder met een oude dalder die 3 jut joosten gaf een halve goude rijael met een halve dalder.

Dit jannetien claes is wederom gerust inden Heere 12 mart maert a° 1572 op een wonsdach sunt gregorijns.

a° 1572 starf mijn moeders vader albert clasz sinck mijn bestevaer den 6 julij ende leijt begraven inde nieuwe kerck besijden thooch coor ende leijt onder een witte sarck.

Den 5 agustus 1580 starf mijn bestemoer lijsbet reijers pauwen tot mijn vaders in huis ende leijt begraven inde nieuwe kerck tegen bestevaer over aen dander sijde vant coor onder een blauwe sarck in een kelder.

a° 1573 den 5 maert Is mijn moeder gelegen op een woonsdach van 2 jonge dochters waer van doutste genamt is jannetien claes het jongeste arlant claes die gevaders van jannetien claes jan matteusz gaf tot pille gelt een franse croon met een penninck van 16 stuij[vers] de 2 dingenom tijmas gaf een goude leeu met een keijsers gulden die 3 jan jelisz dochter en gaf een flippes gul[den] met een keijsers gul[den] die gevaders van aerlant claes was deerste wouter cornelisz gaf tot pille gelt een gouden engel met een penninck van 16 stuijver die 2 griete claesdr. van der gou en gaf tot pillegelt een goude leeu met een prinsen daelder die derde weijntien pieters gaf een gouden croon met een penninck van 4 stuivers.

jannetien claes is wederom gerust inden Heere den 22 april a° 1573 op een woonsdach.

aerlant claes dochter is wederom gerust inden Heere den 17 janwarij a° 1574 op een wonsdach.

a° 1575 den 11 feberwarij is mijn moeder gelegen van mijn aeltgen claes op een vrijdach savonts te 6 ueren die gevaders waren meester dirrick die schilder gaf tot pilgelt een gouden croon met een penninck van 16 stuivers die twede anne

willekens ende gaf tot pillegelt een gouden rijael met een gelderse snaphaen.

A° 1603 Den 27 April is mijn Moeder Aeltge Claes zal. Getrout met een Jongman van s'Hartogen-Bos genaemt Hendrick Tholinx.

A° 1645 Den laeste Junij is mijn beminde Moeder in den Heere gerust.

a° 1578 den 6 maert Is mijn moeder gelegen van een dochter en hiet jannetien claes op een donderdach smiddachs tussen 11 ende 12 ueren die gevaders waren pieter paeu ende gaf tot pillegelt een rosen nobel met een prinsen dalder dander grietien knockers gaf en ongerse ducaet met 1 prinsen dalder.

Jannetien suster is wederom inden Heer gerust den 4 september a° 1606 op een mandach snachts tussen 11½ twalif ueren als zij 6 dagen out was van haer eerste kint inde craem ende leijt begraven opt hooch coor inde oude kerck in ons gemeen graft.

Den 15 jannewarij 1580 is mijn moeder geleegen tussen een vrijdach en saterdach snachts te 12 ueren is mijn moeder gelegen van een zoon en hiet allebert clasz na mijn bestevader die gevaders waren jelis jansz ende gaf een goude rijael met een rijael van achten dander pet aerlant mijn moeders suster gaf een dubbeloen met een viercant stuck van 2½ gulden.

Dit allebert clasz is wederom gerust inden Heer den 22 april a° 1580.

a° 1581 den 29 april Is mijn moeder gelegen op een saterdach savonts te seeven ueren van een dochter ende is genaemt na mijns moeders moeder lisbet claes die gevaders waren jacop paeu gaf een halve ongerse guld[en] met een halve rijckdal[der] dander peet aerlant moeders suster en gaf een roosenobel met een stuck van 2 gul[den.]

9 januarij a° 1611 heeft lijsbet suster getrout jan engelsz van leijden die haer en ons veel swaricheijt aengebracht die Heere wilt hem vergeven.

a° 1613 is lijsbet suster gelegen van een dochter den 20 agustij op een mandach smorgens en is genamt na mijn moeder marija die gevaders waren mijn man hendrick tholinck en mijns broeder pouwels clasz huisfrou sara barckmans.

a° 1614 Den 28 september is dit kint wederom gerust inden Heer en leijt opt coor.

a° 1614 den 1 october is mijn lijsbet suster gelegen van een zoon op een dinsdach na middach te 3 ueren genamt na haer mans vader engel die gevaders waren marretien cornelis zijn moeder en jan clasz mijn broeder dit kint is wederom gerust inden Heer doent omtrent een jaer out was en leijt in ons gemeen graft.

Den 16 maij 1619 is mijn suster lijsbet claes gerust inden Heer des morgens tussen 3 ende 4 ueren en is begraven den 18 maij inde oude kerck opt hooch coor in ons gemeen graft.

a° 1583 den 30 november Is mijn moeder gelegen van een dochter op een vonsdach en was sunt anderies dach smorgens te 6 ueren ende is genamt aerlant claes naer mijn bestemoers moeder die getuigen waren claes sinck moeders broeder en gaf tot pilgelt een goude leeu met een viercant stuck geslagen binnen middelburch int beleg van 2 gul[den] dander giert van elsen gaf een goude coninckx dalder met een spanse rijael van vieren die 3 belijtien vrerickx en gaf een angelot met een keijsers gul[den].

Dit aerlantien claes is wederom gerust inden Heere den 23 october 1599 smorgens omtrent 4 ueren 6 daghen voor mijn vader en leijt begraven opt hooch coor in ons eijgen graf.

den 3 desember a° 1586 Is mijn moeder gelegen van een zoon op een wonsdach smorregens te tien ueren die getuigen waren thomas martensz ende gaf tot pillegelt een spanse pistolet met een spanse rijael van vieren die twede baertien dirrickx gaf tot pillegelt een angelot met een keijsers gulden.

Den 13 maij 1625 Is mijn lieve broeder Jan clasz gerust inden Heere en leijt begraven in het hooch coor inde oude kerck in ons vaders graf starf smorgens tusschen 9 en 10 ueren.

Deese jan clasz mijn jon[g]ste broeder is getrout aen een dochter van amsterdam genamt aefien jans valken haer vader hiet jan valcksz haar moeder grietien jacops vinken den 18 julij 1621.

a° 1622 den 7 april Is mijn broeder jan clasz coelinckx huisfrou op en donderdach gelegen van een jonge zoon op een donderdach savonts omtrent 9 ueren en is den 10 voorz gedoopt inde nieu kerck genamt claes naer mijn vader die getuigen waren onse swager adrijaen jacops ende ick aeltie claes zijn suster.

Dit kint is wederom gerust inden Heere naer mijn broeders Jan clasz doot en begraven inde oude kerck in onse gemene graf inde oude kerck opt hooch coor.

Den 24 november 1623 op en donderdach Is mijns broeders Jan clasz huisfrou gelegen van een jonghe zoon genaemt pouwels naer mijn zalige broeder pouwels clasz die getuigen waren Jan vallicksz afie susters vader en onse nichte marretien dirrickx caters.

A° 1645 Den 27 Julij is die voorschreven Poulus zoon van Oom Jan Claesz zal. in den Heere gerust en begraven int gemeene graf in d' oude kerck op het hooch Koor.

In amsterdam 12 october 1625 is mijn broeder zaligers huisfrou op en mandach aefien Jans valken gelegen van een jonghe dochter 24 weken naer haer mans doot genaemt naer zijn vader Jannetie Jans die getuigen waren Jacop vallicksz ende mijn susters dochter marija aderijaens.

A° 1666 Den 10 Decemb. is mijn moije Aefken Jans Valken inden Heere gerust.

A° 1653 Den 8 July is deese bovengeschreven Jannetge Coelincx getrout met een weduwenaar genaemt Poulus vander Voort Abramsz.

A° 1654 Den 27 Maert is Jannetge nicht Vander Voort gelegen van een Jonge dochter genaemt Eva.

A° 1656 Den 30 January is ditto Nichte gelegen van een Jonge dochter genaemt Maria.

A° 1658 Den 18 January is ditto Nichte geleegen van een Jonge dochter genaemt Joanna.

A° 1660 Den 5 January it ditto Nichte geleegen van een soon en is genaemt Abram.

A° 1662 Den 20 octob. is nicht Joanna Vander Voort geleegen van een Jonge Dochter genaemt Margareta.

A° 1664 Den 13 Decemb. is ditto geleegen van een Jonge dochter genaemt Hester.

den 5 feberwarij a° 1612 heeft mijn L. broeder pouwels clasz getrout Sara barckmans geboren tot deventer daer vader af was arent barckmans g. op een sondach inde oude kerck.

a° 1612 den 10 desember is mijn broeders huisfrou sara barckmans gelegen van een jonge dochter d. op 11 dito gedopt is inde nieu kerck en genamt marija die gevaders waren zijn

huisfrouwen behout vader willem hendricksz gaf tot pillegelt een dubbel zitter 1 goude rijael 1 goude leeu 2 rijckdalders ende ick aeltie claes mijn broeders outste suster gaf tot pilgelt een dobbele soevereijn ende een rijckdaelder.

ao 1613 tussen 20 en 21 mart snachts omtrent 1 ueren is dit kint marija pouwels gerust inden Heere en leijt begraven op het hooch coor in ons gemeen graf.

ao 1614 den 15 maij Is mijn broeders huisfrou sara barckmans gelegen van een zoon genamt naer mijn vader claes pouwelsz gedopt inde nieuwe kerck die gevaders waren grietien pieter zijn huisfrouwen broeders huisfrou ende mijn broeder jan clasz coelin.

Dit kint is wederom gerust inden Here de latsten junij 1614 en is begraven opt hoochcoor in ons gemeen graft.

ao 1615 den 11 septembr is mijns broeders huisfrou gelegen van een zoon op een vrijdach smorgens te 6½ uren genamt na har vader arent barckman die gevaders waren roelant barckman gaf tot pilgelt een gouden gedenck penninck tot deventer gemunt veecht 11 ongerse ducaten ende een silver stuck vande selve stempel ende mijn suster lijsbet claes gaf een jacobes met een rijckdalder.

Dit kint is weder gerust inden Heere den 17 september ao 1617 op een sondach namiddach te 5½ ueren 7 dagen voor zijn vader die baijde begraven zijn inde oude kerck opt hooch coer in in ons gemen graf.

den 9 maij ao 1617 smorgens tussen 3½ en 4 ueren is mijn broeders huisfrou sara barckmans gelegen van een jonge dochter is op donderdach gedoopt den 11 voorsz inde oude kerck die getuigen waren mijn man hendrick tholinckx ende lijsbet barckmans zijn huisvrouen suster is genamt femmetien pouwels naer sara susters moeder.

Dit kint is wederom gerust inden Heere den 10 junij 1617 savonts ten 11 ueren en leijt begraven inde oude kerck opt hooch coor in ons gemen graf zoo is mijn lieve broeder met zijn 4 lieve kinderen altesamen overleden verwachtende een blijde opstandinge die haar en ons Godt om die verdienste zijns zoons jesus christus uit louter genaden geven sal.

ao 1621 den 17 september is mijn zalige broeder pouwels clasz weduwe weder getrout met een wedunaer van leijden

genamt dirrick gisbertsz schaeck als wij tevoren met vruntschap van malcanderen gescheijden waren.

den 2 jannewarij in amstelredam 1604 heeft Adrijaen jacopsz van leverden genamt geboren te collem daer vader af was jacop burrits wonende te lewerden ende dese adrijaen jacopsz woonde 'tamstelredam getrout onse suster jannetien claes dochter op een sondach inde oude kerck.

ao 1606 den 29 agustij Is onse suster gelegen van een jonge dochter genamt marija naer onse moeder die getuigen waren jacop burrits pouwels clasz ende ael claes.

anno 1629 den 3 Junij Is marija aderijaens mijn susters dochter getrout aen een Jonckman van amsterdam geboren genaemt Jan benninck daer vader af was Jan benninck ende moeder neeltien cornelis canters Is getrout op een dinsdach inde nieuwe kerck den 3 Junij ano 1629.

anno 1630 den 21 maert op Donderdach Savonts die clocke omtrent vijf ueren Is gelegen van een Jonghe zoon mijn susters dochter marretien aderijaens genaemt Johannis benninck die getuijgen zijn geweest Aderijaen Jacopsz haer vader ende neeltien cornelis canters zijn moeder ende Aeltien pieters trist Is gedoopt op een palm sondach.

Dese Johannis benninck is wederom gerust inden [Heere] omtrent tien Jaren aende kinder pocken en leijt in ons gemeen graf oppet hooch coor.

Anno 1631 Is mijn susters Dochter geleegen van haer twede zoon den 11 September op vrijdach smorgens ontrent 8 ueren genaemt Aderijaen naer haer vader en Is gedoopt op sondach den 14 getuigen Aderijaen Jacopsz ende aeltie claes.

Anno 1633 den 18 Jannewarij is marretien Aderijaens gelegen van haer derde zoon naer midnacht omtrent half een gedoopt cornelis Den 23 vorsz getuigen neve Jansz clara cornelis canters ende aefien bennincx.

Anno 1634 den 29 Agustij op een Dinsdach smorregens ten 6 ueren Is geleegen mijn Susters dochter marretgen aderijaens van een Jonghe dochter genaemt Jannetie bennincx getuijgen mijn zoon Arent tholincx ende lijsbet benincx gedoopt den 3 September inde nieue kerck.

In amsterdam den 4 maert ano 1618 is mijn Lieve man henderick tholinckx gerust inden Heere zoo hij 5 feberwarij 1618

int uitgaen van een duer zijn been brack en starf den 4 maert en leijt begraven in de suider kerck int pant bijde burgemesters stoel in een nieu graf dat Ick vande kerckmesters op die tijt koft daer zijn wapen op gehouden is en zijn merck daar onder staende.

A° 1645 Den laesten Junij is mijn beminde moeder inden Heere gerust en is begraven int t' selvige graft.

a° 1603 den 27 april heb ick aeltien claes getrout een jonck man genamt henderick tholincks geboren te schartogen bosse daer vader af was wouter tholinckx ende moeder elsien hendrickx beijde wonende ten bosse ende hendrick tholinckx woonde bij zijn vaders broeder tamsterdam genamt aert dirricksz tholinckx en zijn getrout op een sondach inde oude kerck.

Den 24 april 1604 ben ick gelegen van een zoon op een saterdach smiddachs tussen 11 en 12 ueren genamt naer mijn vader claes die getuigen waren anna harmans mijns mans moeije ende gaf tot pillegelt een dobbele vlamse nobel met een rijckdalder die 2 mijn mans vader gaf tot pilgelt een rosenobel met 1 rijckdalder de 3 mijn broeder pouwels clasz gaf een jacobus met een viercant stuck.

dit kint is wederom gerust inden Heere den latsten junij int selve jaer op een vonsdach omtrent 10 ueren en is begraven opt hoochcoor inde oude kerck in ons gemen graft.

a° 1605 den 15 october ben ick gelegen inde craem van een dochter op een saterdach smorgens tusschen 9 ende 9½ uren genamt naer onse moeder marija die gevaders waren mijn moeders suster aerlant alberts gaf een rosenobel met een rickdald[er] die 2 mijn suster lijsbet claes gaf een rosenobel met een rijckdalder die 3 mijn swager adrijaen jacopsz gaf een jacobes met een rijckdalder.

Dit marrija henderickx is wederom gerust inden Heere den 24 april a° 1606 en leijt opt coor in ons gemeen graft.

a° 1607 den 7 meij ben ick verlost van een zoon op een saterdach snachts tusschen 11 ende 12 ueren genamt arent tholinckx naer mijns mans oom die getuigen waren anna harmans mijn mans moije ende gaf een silvere beker die 2 pieter trist burgemester ter gou en gaf een rosenobel met een douwele rijckdalder daer op geslagen waren die wapenen vande

verenicde provincien die 3 mijn mans broeder allert tholinckx en gaf een jacobus met een rijckdalder.

In april 1632 is mijn boven geschreven zoon aerrent hendericksz tholincx geproneveert Doctoor inde medecijnen naer dat hij 2½ Jaren in vranckrijck geweest hadde ende 4½ Jaer tot leijden.

ao 1617 den 17 mart ben ick verlost van een dochter op een vrijdachs smorgens voor 3 ueren is op sondach den 19 voorsz gedopt inde nieu kerck die getuigen waren dirrick tholinckx mijn mans susterlin gaf een silveren soutvat die 2 jan clasz coelin mijn broeder ende sara barckmans mijns broeders huisfrou gaven samen een silveren soutvat ende mijn mans swager meester willem vos tot sartogenbosse ende gaf tot pillegelt een roosenobel met een silvere coninckx daelder.

Ao 1652 Den 22 novemb. des middach ontrent een uren is mijn suster in den Heere gerust.

Den 28 Junij 1639 Is mijn dochter marretie tholincx getrout met een Jonckman van amsterdam genaemt marten pietersz waer vader af was pieter zaliger martsz ende moeder siberichien arents ende was weedue een laken cooper en woont op die collick.

Ao 1671 Den 14 Augusti is mijn swaager marten Pietersz Hagenaar in den Heere gerust omtrent twalf uren des middachs.

In amsteldam den 6 october 1640 Is mijn dochter marretie tholincx gelegen van een Jonge soon des morgens te 9 ueren en is gedoopt inde nieuwe kerck die getuigen waren marten pietersz bestemoeder en gaf tot pillegelt. en grote silvere becker ende marten pietersz moeder gaf tot pillegelt 4 silvere lepels ende een vergulde bel ende ick haer moeder gaf tot pillegelt 2. silvere sout vaten die ick tot pillegelt van haer hadde gecregen en hebse haer weder gegeven dit kint is genaemt pieter naer marten pietersz vader ende zijn out oom gaf een silvere tafel bort.

Dit kint is wederom gerust inden Heere out zijnde twe maenden ende is begraeven inde suijder kerck in mijn graft bij mijn zalijge man. Den 6 Decemb.

Den 19 agustij 1641 is mijn dochter marretien tholincx gelegen van een Jonge dochter savonts tussen 9 ende tien ueren en is gedoopt den 21 inde oude kerck die getuigen mijn zoon

arent tholincx gaf tot pillegelt en silveren schael en onse nichte aderijane vander wel huisfrou van cosijn dirrick tholincx en gaf tot pillegelt een vergulde schroef ende is genaemt Aeltie martens naer mijn naem.

Dit kint is wederom gerust inden Heere den 28 october 1641 en is begraven inde suijder kerck bij mijn zalijge man.

Den 2 november 1642 Is mijn dochter marretien tholincx gelegen van een Jonge dochter savonts omtrent 7 ueren en is gestorven den 3 november smorgens omtrent 8 ueren en is begraven inde suider kerck bij mijn zalige man.

In amsteldam den 25 november 1643 mijn Dochter marretien tholincx is verlost op cors dach den smorges 25 november 1643 en is gedopt dit is qualick geschreven.

Den 25 Desember 1643 op corsdach smorgens ten seven ueren op een vrijdach Is mijn dochter marretien tholinx verlost van een jonge zoon en sundach gedopt inde nieuwe kerck die getuigen waren siberichien aris zijn bestemoer ende jan bosman marten pietersz susters man en marretien aderijaens mijn susters dochter en is genoemt pieter martsz naer marten pietersz vader.

Den 8 Augusti A° 1645 is [dit kind?] Inden Heere gerust.

A° 1645 Den 19 Julij is mijn suster Marritgen Tholincx verlost tusschen tien en elf uren voor de middach van een zoon, en is gedoopt in de Westerkerck met de naem van Hendrick naer mijn vaeder zal. de Getuijgen waren Aefken martens, en ick.

Den 25 Augusti A° 1645 is dit kint in den Heere gerust.

In Amsterdam A° 1646 Den 15 Julij is mijn suster Marritgen Tholincx geleegen van een jonge Dochter de Clock half negen t savonts, en is t selvige kint gedoopt en genaemt Aeltgen naer ons moeder zal. de getuijgen waeren Peete Aefken Valx en Ick

Dit kint is wederom in den Heere gerust.

A° 1647 Den 14 septemb. tusschen vrijdach en saterdach snachts de Clock drie uuren is mijn suster door Godes seegen verlost van een jonge Dochter genaemt Maria de getuijgen waren neeltge Bosmans en Ick.

A° 1668 Den 21 Junij is deese dochter getrout met een Jongman van Amsterdam genaemt Jan Plumer.

Ao 1650 Den 17 novemb. is mijn suster gelegen van een jonge Dochter en is genaemt Eva.

Ao 1667 Den 25 Decemb. is deese dochter getrout aen een Jongman van Amsterdam genaemt Huijbert Beens.

Ao 1669 Den 24 Junij is deeze vrou gelegen van een soon genaemt Huijbert en sij is des daechs daer aen gestorven, en het kint den 2 Junij 1670.

Ao 1669 Den 4 Maij is Maria Hegenaar verlost van een jonge soon genaamt Dirck.

Ao 1674 Den 12 septemb. is in de Heere gerust de E. Heer Nicolaes Tulp Out Burger meester en Raad deeser [stede] sijnde woonachtich in s' Graven Haage, om te sijn int Collegie der E. M. Heeren Gecommitteerde Raaden.

ao 1641 Den xxviii October heb ick Arent Tholincx getrout tot een wettige Huijsvrou de Eerbare Jonge dochter Catharina Tulp geteelt bij De Heer Niclaes Pietersz. Tulp (Raet en Outscheepen deeser steede Amsterdam als meede Doctor Medicine) ende Aefken Egberts vander Vocht, en is aenmerkens waerdich dat op de selvige dach is geleijt de Eerste steen vant Stadthuijs, en sijn de Publique Solemniteijten gedaen in de oude kerck door D. Petrus Wittewrongel op den 24 Novemb. daer aen volgende, en is gebooren deese voorschreven Catharina Tulp Ao 1622 Den 18 Junij.

Ao 1664 Den 15 Januarij is mijn Huijsvrou in den Heere gerust omtrent elf uren des nachts.

Ao 1649 Den 14 Decemb. is mijn Huijsvrou Catrina Tulp gelegen van een soon tusschen drie en vier uren in de morgen, en is t' kint gedoopt den 15 Hendrick in de Heijlige steede ofte de niewe Sijdts Capel, de getuijgen waren Vader Niclaas Tulp, en gaf twe vergulde schaelen tot een pillegaef, en mijn suster marritge Tholincx en gaef een silvere schael.

Deese soon is gemaeckt Dr. in de Rechten op den 14 x b. 1669 tot Harderwijck.

Ao 1651 Den 22 Maij is mijn Huijsvrou Catrina Tulp gelegen van een jonge soon ontrent twaelf uren smiddach, en is het kint dach daer aen gedoopt inde niewe kerck met de naem van Pieter, de getuijgen waeren mijn vrous Behoude moeder Margrita de Vlaming van Austhooren, en gaf tot een Pillegift een silvere Comfoor en Dirck Tholincx Drossaert

tot Sevenbergen en gaf tot een Pilgift een silvere kandelaer met een silvere snuijter.

A° 1653 Den 22 Junij is mijn Huijsvrou Catrina Tulp, gelegen van een dochter ontrent half sessen s' morgens, en is het kint gedoöpt den 24 Junij in de niewe kerck en is genaemt Aeltge naer mijn moeder zal., de Getuijgen waeren mijn vrou's Broeder Theodorus Tulp en gaf een sylvere Cruijtdoos, en Elysabeth de Vlaming van Austhooren, mijn Behoude moeders suster, en gaf een silvere kandelaer.

Dit kint is wederom inden Here gerust A° 1654 Den 7 Decemb.

A° 1654 Den 8 Decemb. des Avonts ontrent half seven is mijn Huijsvrou Catharina Tulp verlost van een dochter, en is het selvige kint gedoopt in de Wester kerck met de naem van Eva, de Getuijgen waeren Fijtge Apers en gaf tot een Pillegift seven goude Ducatons waerdich een hondert vijf Gulden, en Zacharias Rothe en gaf tot een Pillegift een silvere ovale mantgen, en een silvere schaertgen.

A° 1656 Den 14 Novemb. den morgens ontrent half tienen, is mijn Huijsvrou Catarina Tulp (Godt lof) verlost van een Jonge dochter genaemt Margarita, en is gedoopt in d' oude kerck, de Getuijgen waaren Broeder Jan Six commissarius van Houlijcx saaken, en gaf tot een Pillegift een silver telioor daer t' kints naem op staat, en nichte Anna Tholincx, Huijsvrou van de Hr. Commissarius Jacop Hinloopen Jacobsz. en gaf tot een Pillegift een silvere schenckan.

A° 1672 Den 22 Novemb. is mijn soon Hendrick Tholinx getrout met een Jonge dochter genaemt Maria Cruijs wiens vader was Nicolaes Cruijs en in de niewe kerck door D^e^. Cornelio Danckers.

A° 1674 Den 24 Maij is mijn soons vrou Maria Cruijs geleegen van een soon en is genaemt Nicolaes, de Getuijgen waren vader Nicolaes Tulp, en Brigitta van Banken haer moeder.

A° 1675 Den 10 Augusti is mijn soons vrou Maria Cruijs (Godt lof) geluckich verloost van een Jonge dochter en is genaamt Catrina in de niewe kerk; de Getuijgen waren Haer moeder Brigitta van Bancken en ick.

Dit kint is wederom in den Heere gerust.

A° 1677 Den 30 Maert is Maria Cruijs gelegen des morgen van een soon en is gedoopt den 31 in de niewe kerk en genaemt Aernout en de Getuijgen sijn geweest Ick, en Swaentge van der Wieren wed. Jan De Backer.

A° 1678 Den 2 Januarij is mijn Dochter Maria Cruijs geleegen van een soon en is genaamt Frederick en is gedoopt in de niewe sijts Capel den 4 ditto.

Dit kint is wederom in den Heere gerust den 14 ditto 1679.

A° 1650 Den 26 April heeft mijn vrou Broeder Dirck Tulp getrout en Jonge Dochter van Amsterdam genaemt Anna Burch wiens vader was de E. Hr. Burgermeester Albertus Coenradi Burch.

A° 1672 Den 27 Novemb. is Anna Burch in den Heere ontslapen.

A° 1676 Den 22 Decemb. is mijn swager Dirck Tulp wederom getrout tot Ouderkerck met een weduwe van Coolen genaemt Catarina Resteau geweesene Huijsvrou van Lourens de Colenaar de Jonge.

A° 1678 Den 15 Februarij is suster Tulp gelegen van een Jonge dochter en is gedoopt in de suijder kerck en genaamt Hester Elisabet, de Getuijgen waaren haer schoonmoeder en moij Hester van den Bemden wed. Lourens de Colenaar en Ick.

A° 1679 Den 21 Februarij is suster Catrina wederom geleegen van een soon en is genaemt Nicolaes Daniel, de getuijgen waaren haer broeder en nicht Valckenier.

A° 1676 Den 3 Novemb. is getrout mijn dochter Eva Tholinx met een jongman van Rotterdam genaemt mr. Caspar Hendrick Schelkart en sijn getrout tot Ouderkerck.

A° 1677 Den 11 [Augustus] is mijn Dochter Eva verlost van een Jonge soon en is genaemt Hendrick en gedoopt in s' Graven Hage in de Groote kerck door D°. Lantman den 14de de Getuijgen waaren Ick en Jr. Sonnevelt.

Den 10 Septemb. 1677 is dit kint inden Heere gerust aldaar.

A° 1678 Den 18 Octob. is mijn dochter Eva verlost van een Jonge dochter genaemt Catarina.

A° 1655 Den 20 Julij heeft mijn vrou suster Margar[e]ta Tulp getrout een Jongman van Amsterdam genaamt Jan Six.

A° 1656 Den 13 Junij is onze suster Margarita (Godt lof)

verlost van een Jonge dochter den morgens ontrent vijf uijren, en is dat kint genaemt Anna.

Ao 1657 Den 17 Novemb. is dit kint wederom inden Heere gerust, en begraven in de Waale kerck.

Ao 1659 Den 16 Februarij is onse suster Margarita (Godt lof) verlost van Twee Jonge soons, waer van d'ouste is genaemt Joannes, en de jongste Nicolaus.

Deese Joannes is wederom in den Heere gerust Den 2 martij Ao 1659 en Nicolaus den 19 ditto Ao 1659.

Ao 1662 Den 15 Martij is suster Margarita geleegen van een soon die genaemt is Nicolaas.

Ao 1664 Den 25 Januarij is mijn suster Margareta geleegen van een soon des naemiddachs ontrent 4 uren en is genaemt Joannes, Getuijgen waeren Wigbold Slijcher secretarius deeser steede en Jannetge Six.

Deese Joannes is weder in den Heere gerust den 26 Feb. 1664.

Ao 1665 Den 12 Augusti is Margarita suster gelegen van een dochter des avont ontrent elf uren genaamt Anna, de Getuijgen waren de Hr. Scheepen Arent Hooft Ridder en Sophia Moeselaer.

Dit kint is inden Heere gerust 1672.

Ao 1666 Den 30 Novemb. op Saterdach tusschen 9 : 10 uren is suster Margareta gelegen van een Jonge dochter genaemt Margareta, de Getuijgen waren Vader Tulp en moye Muijlman.

Ao 1668 Den 8 Februarij des avonts tusschen 5 en 6 is suster Six verlost van een Jonge soon en is genaemt Joannes.

Ao 1669 Den 4 August des middach omtrent 11 en 12 is mijn suster Six verlost van een Jonge dochter en is genaemt Maria.

Ao 1671 Den 30 septemb. is mijn suster Six verlost van een Jonge dochter des nachts omtrent een uren en is gedoopt Christina.

Dit kint is in den Heere gerust Ao 1672.

Ao 1674 Den 13 februarij is suster Six verlost van een soon s'nachts ontrent een uren en is genaemt Dirck.

Ao 1675 Den 20 Augusti is mijn Dochter Margrite Tholinx getrout met een Jongman genaemt Willem van Nijhoff sijnde Commandeur, in de kerck tot Slooterdijck.

A° 1676 Den 8 October is mijn dochter verlost van een Jonge soon des avonts omtrent negen uren, en is gedoopt op den 11 in de Amstelkerck de Getuigen waren Catarina van Nijhoff en Ick, en is genaemt Arent.

Graven.

Inde niewe kerck aen de Pilaar daer de Weeskinderen sitten hooren mijn kinderen twe graven van haer Grootvader gecoomen daer een Tulp op gehouwen staat.

In de oude kerck een graf op Hooge Koor in de Laech n°. 6 n°. 75 gecoomen van haer overgrootvader Claes Pouwelsz gemerkt [1]) is met nicht Benninx en Van der Voort gemeen en nicht Pluijmer. In de Suijderkerck een graf inde ommeganck bij de H^en Schepenen stoel daer ons wapen op gehouwen is met nicht Pluijmer gemeen.

De Graven in welken mijn overlede Huijsvrouw Aefien Egberts van der Voeg haare gedeelten hadde; dit is geschre[ven] na een aan tijkening van Nicolas Tulp.

Een Graf in de Ouwe kerk aan de noorder zijde voor het Marie koor, met een zark daar een kopere plaat op gelegen heeft, gemeen met Jan Marthens erve, ende Heijn Roosen kinderen, op de naam van Jan Marthen, Baart Marthen, en Marrie Marthen, gedekt met een blauwe zark leggende in de 3 laag bijt klijne orgel fol° eertijs 75, ende nu nit niuwe bouk 171, getekend met het merk ▽△

Een Graf met twe blawe zarken in de ouwe kerk in de noorder ommegang, tussen de Tooren ende ing kerkedeur getekend ↑↑ op de naam van Griet Jans int' varke zuster van Nies Jans, edoch buijten dit merk heeft neef Cornelis Felt, die deze stenen betalt heeft daar op laaten stellen dit volgende ō, in de 4 laag no. 38 en 118.

dit graf komt van Nies Jans in de ham,[2]) moeder van Volkert, Trijn ende Jan Zijverds. Volkert Zijverdses kinderen waren, Aeltie Volkerds en onse moeder Trijn Volkers mijner overledene Huijsvrouwe moeder, ende dien volgende

[1]) Dit merk is op de drukkerij achterwege gelaten.

[2]) Zie Elias, p. 374.

mijner kinderen Grootmoeder; dit graf is gemeen met de kindere van Trijn Jans int' Keijsers Hof wiens erreve zijn de nasate van neef Cristoffel Croesen.

dit bovenstande heb ik getrocken uijt de aantijkening van mijn moeders vader Nicolas Tulp.

M. Tholinx

wedue van Willem van Nijhoff.

Geslacht Zijnen. — Commissieboeken van den Raad van State. Rijksarchief te 's-Gravenhage 1723—1781.

1723, 28 Sept., eed 4 Oct: Martinus Zijnen tot schoolmr. enz. te Son, meyerij van 's Bosch, vermits vrijwillige afstand van Jan de Five.

1727, 19 Dec., eed gedaan: Pieter Zijnen tot schoolmr. enz. te Vucht, meyerij van 's Bosch in plaats van overl. Hendrik Jalink.

1729, 16 Dec., eed gedaan: Nicolaas Zijnen tot schoolmr. enz. te Schijndel, kwartier van Peelland, meyerij van 's Bosch, in plaats van overl. Willem Roessink.

1735, 15 Nov., eed gedaan 16: Johannes Isaäc Zeynen tot schoolmeester, koster en voorleser te Enschot, kwartier van Oosterwijk, meyerij van 's Bosch, in plaats van Hend. Wijngers.

1736, 18 Sept., eed gedaan: Isaäc Zijnen tot schoolmr, koster en voorleser te Wintelve, kwartier van Kempeland, meyerij van 's Bosch, in plaats van H. Wijngers.

1746, 4 Mei, eed gedaan: Jacob Zijnen tot schoolmr. te Tilburg, meyerij van 's Bosch, in plaats van Koenraad van Swanenburg.

1758, 21 Juli, eed gedaan: Pieter Zijnen, schoolmr. te Asten en Ommelen, kwartier van Peelland, in plaats van overl. N. Swanenburg.

1761, 4 Aug., eed gedaan: Laurens Zijnen, schoolmr. tot Philippine, in plaats van Willem van Dremmelen. In 1769 komt hij voor als sekretaris van Filippine en huwt, 1o. 15 Okt. 1762 met Johanna van der Hegge, [1] 2o. 16 Juli 1774 met Cornelia Coppelaer, geb. te Middelburg en 3o. 1 Okt. 1778 met Peterken van de Werken geb. te Gameren. Bij deze 3 vrouwen had hij 11 kinderen allen ged. te Filippine:

1o. Johanna Classina, 4 Nov. 1764.

2o. Alida Jacoba, 1 Dec. 1765, begr. in de kerk 10 Dec. 1765.

[1] In s'Gravenhage woont eene fam. v. d. Heggen Zijnen.

3o. Johannes Nikolaas, 2 Nov. 1766.

4o. Jacoba Laurina, 20 Jan. 1767.

5o. Dina Christina, 6 Aug. 1769.

6o. Johanna Clasina, 1 Maart 1772, deze deed ondertr. te 's Gravenhage 27 Juli 1794 als j. d. te Filippine met Willem Fred. Spies, won. te 's Gravenhage.

7o. Laurens, 24 Okt. 1773. De moeder J. v. d. Hegge overl. 1 Nov. 1773, vermoedelijk in het kraambed.

8o. Catharina, 16 Juli 1775. Deze vind ik geh. met Jacobus Nederveen. De moeder C. Coppelaer werd begr. in de kerk 15 Okt. 1776.

9o. Jan Adriaan, 17 Sept. 1780, deze huwde als j. m. geb. te Filippine, te 's Gravenhage 20 Nov. (ondertr. 27 Okt.) 1805 met Anna Gerhardina Steens j. d., geb. te Rotterdam, beide won. te 's Gravenhage.

10o. Susanna Johanna, 10 Juli 1785.

11o. Susanna Maria Laurina, 12 Aug. 1792.

1769, 3 Dec. ondtr. 's-Gravenhage. Hendrik van Ginkel, wed^{n}. won. 's-Hertogenbosch, met Cath^{a} Corn^{a} Zijnen, j. d., geb. en won. hier.

1771, 20 Aug., eed gedaan: Matthijs Zijnen tot commies der uitheemsche intresten in plaats en vermits het avancement van H. Deckers en 1775 24 Okt., eed gedaan: tot commies der loterijen in plaats en vermits avancement van H. Deckers.

1773, 25 April, ondtr. 's-Gravenhage. Alexander Spies, j. m. met Jacoba Zijnen, j. d., b. w. hier.

's Gravenhage. FRED. CALAND.

Ramaer (L, 252, 513). — Commissieboek van den Raad van State. Rijksarchief 's Gravenhag 1767—1781.

Acte van Commissie voor Anthony Ramaer tot schoolmeester. Fol. 8 V^{so}.

De Raad van State der Ver. Ned. heeft op de goede getuigenisse, die gegeven word van de bekwaamheid van den perzoon van Anthonij Ramaer denselven gestelt en gecommiteert, stelt en comm. bij desen tot schoolmeester te Vlierden, quartier van Peelland, Meyerye van 's Bosch, mitsgaders van koster, voorleeser en voorzanger aldaar, in plaats en mids het overlijden van A. Heykoop. Geevende hem enz. Gegeeven in 's Gravenhage den 20 Februari 1767.

Te 's Gravenhage deed 4 Juni 1769 ondertr. Antonius Ramaer j.m. geb. te Bergeik, gewoond hebbende te Vlierden met Catharina Zijnen j.d. geb. te Eersel, beide won. daar. Is hij dezelfde als boven, dan is hij spoedig naar Eersel vertrokken.

Acte van Commissie voor Andries Ramaer. Fol. 56 V[so].

De Raad van State der Ver. Ned. heeft om het goed rapport van den perzoon van Andries Ramaer denselven gestelt en gecommitteert, stelt en comm. bij desen tot deurwaerder int quartier van Kempeland, meyerije van 's Bosch, in plaats en mids het overlijden van L. Versteege. Gevende hem enz. Gegeven in 's Gravenhage den 29 Juli 1768.

Den 6 Sept[r] 1773 acte van Commissie gedepecheert voor Jan Ramaer tot schoolmeester te Kessel, quartier van Maasland, Meyerye van 's Bosch, in plaats en mids het overlijden van W. van Ojen. Gevende hem enz. Fol. 182.

Te 's Gravenhage deed ondertr. 28 Mei 1775 Johannes Ramaer j.m. geb. te Bergeik, won. te Kessel met Johanna Sijnen j.d. geb. te Eersel won. Asten, vroeger hier (in den Haag).

Te Schoonhoven huwde in 1764, ondtr. 3 Aug[s] Mathijs Ramaer j.m. van Disselghem, soldaat in de comp. onder Z. vorst. genade prins Fred. v. Nassau, met Sara Jans de Ruyter j.d. van Schoonhoven.

Te Leiden werd ged. in de Pieterskerk: 1648, 19 Febr. Jan — zoon van Jan Ramaer en Elizabeth Jans — (get) Corn. Robbertsz, Jan Jacoksz. Boldery en Suze Carels.

De twee laatsten zullen dus niet behoord hebben tot het geslacht Ramaer, dat volgens Stam- en wapenboek III bl. 40 V[so] slechts in 1685 uit Frankrijk overkwam.

Antonie, Andries en Jan alle drie in denzelfden tijd als 't waar schoolmeester geworden, zullen ongetwijfeld broers zijn; Andries en Jan worden echter in gem. werk niet genoemd en Antonie komt daarin voor als „oud-Commissaris der Verponding en Raad van Helmond" — zie ook Maandblad Ned. Leeuw, XXII jaarg. n[o] 11, kolom 268.

FRED. CALAND.

Uit trouw- en doopregisters van Nieuw- en St. Joostland. [1])

1658, 24 Aug. Isaak Bisschop, pred. in 't Nieuwland met Elizabeth Thilenus j. d. van Middelb. Uit hen werden aldaar gedoopt:

1663, 22 Juli Wilhelmus; 1665, 8 Maart Catharina; 1667, 14 Juli Elizabeth; 1668, 4 Maart Sara en 1669, 25 Aug. Johanna.

1675, 20 April—15 Mei Marinus Janse Hooghkamer j. m. v. Kattendijke met Adr^a^ Jans v. d. Casteele van St. Joosland.

1766, 17 Okt. Cornelis Pz. Swemer j. m. van Nisse met Janna Abms v. Oosten j. d. van Weineldinge.

1779, 28 Aug. Pieter Jeras j. m. v. Nieuwland met Martha Versluys j. d. van Kortgene.

1779, 24 Nov. Samuel Jacob Coigne, wed^r^. Maria Magd^a^ Soeter van 's-Gravenhage met Susanna Vonk, wed. Ad^rn^. Bertrant van Amst^m^, won. Middelb.

1779, 15 Dec. geh. Adrn Kakebeke [2]) j. m. van Sheer Abtskerke met Maria de Jonge j. d. van S. Joosland.

1810, 1 April. Pieter Isaäkse Catsman, wed^n^. van Jacomina Levinisse Kraker (geh. 24 Mei 1809) met Adriana Janse Kakebeke, wed. Jan Paardekoper.

1652, 21 April Jacob — Jan v. de Kasteele.

1724, 19 Mei Catharina — Florentius v. Essen en Maria Vlasveld.

1789, 28 Juni—5 Juli Maitje — Mathijs Kakebeke en Geertrui v. Loenhout (get.) Adrn en Jac^a^ Loenhout.

1790, 6—7 Nov. Maartje — id.

1793, 15 Sept. Jacob — id. (get.) Jacob en Jacomia Kakebeke.

1789, 21 Juni Cornelia — Adrn Kakebeke en Jacomina Kakebeke (get.) Adn. Kakebeke. [2])

1791, 26 April—1 Mei Cornelia — id.

---

[1]) De Geschiedenis en Plaatsbeschrijving dezer gemeente door A. Walraven en F. P. Polderdijk is te Middelburg in 1896 uitgegeven bij J. C. en W. Altoffer.

[2]) Een Adrn. Kakebeke, sekretaris van St. Joosland sterft 7 Mei 1792; in 1802 kwam een Pieter Kakebeke zich in de gem. vestigen, ik meen uit het zuiden van Zuidbeveland, waar ik te Rilland een landmeter Kakebeeke in zijn Goesche boeren- of landskleeding nog heb gekend.

1780, 16 Sept. Pieternella — Adrn. Kakebeke Jansz. en Maria Pieters de Jonge.

1781, 13 Okt. Pieter — id.

1783, 31 Aug. Jan — id.

1786, 1 Jan. Maria — id.

1787, 27 Febr. Joanna — id.

1798, 18—25 Maart Dirk — Jacob Jeras en Martina Timmerman. (get.) wed. Dirk Jeras.

1799, 7 Sept. Arnoud — id.

1804, 26 Dec. Maria — Pieter Kakebeke en Cath. Engelse.

's-Gravenhage. FRED. CALAND.

Uit een begraafregister der gemeente Dinter. 1740—1802.

1740, 30 Oct. — Jan Cornelis Spierinks.

1741, 27 Maart — Joost Albert Spierincks.

„ 5 Aug. — Anna van Wassenberg, wed. Johan van Oerle in leven predikant te Schijndel en Liempde.

1741, 17 Oct. — WelEdelgeb. Heer Vrijheer Willem Graham, Heer van Havenstien [1]).

1742, 29 Maart — Kind van Hendrik Derks van der Aa [2]).

1743, 23 Mei — Kind van Pieter v. d. Aa.

„ 4 Sept. — Marya Dirks v. d. Aa, wed. Daniel Versteeg (liet na 2 kind.).

1744, 26 Nov. — Willem Lodewijk Graham, zoon van kap^n^. Arent.

1745, 20 Juni — Govert Spierings.

„ 10 Nov. — Everdina Slingervoet, vrouw van Johan Schilders.

1746, 26 Aug. — Kind van Johannes Spierings.

„ 2 Mei — Geluid over Cornelis Speelman, Ridder ba-

[1]) In v. d. Aa staat art. Dinther: Vroeger stond in deze gemeente ook het adellijk huis Avestein, dat in 't begin dezer eeuw (19e) afgebroken is, en in art. Avestein, dat het voorheen Hof-te-Bogaarde werd genoemd, zie beide art. aldaar.

[2]) Misschien stamt deze fam. v. d. Aa af van Willem v. d. Aa, Heer van Heeswijk en Dinther, die 16 Febr. 1398 de helft van Dinther overdroeg aan Johan, hertog v. Brabant (v. d. Aa).

ronet, Heer der grondheerlijkheid Nieuwland, Heeswijck en Dinter, oud-schepen van 's-Hertogenbosch [1]).

1746 6 Dec. — Anneke, kind van Pieter v. d. Aa.

„ 12 Dec. — Johan Tieleman van Breugel, predikant van Heeswijk en Dinter. In het koor.

1747, 10 Jan. — Joost Spierings, zoon van Johannes.

„ 25 Jan. — Johannes v. d. Aa, zoon van Evert.

„ 9 Aug. — Hendrik v. d. A.

„ 28 Nov. — Maria Katharina Grahame, wed. H. Marsian.

1748, 18 Maart — Wilhelmina, dochter van Evert v. d. A, en 31 Aug. 1751 nog een kind van hem.

1748, 31 Aug. — Elselin van Sorge.

1749, 13 Sept. — Maria Janse Spierings.

„ 5 Nov. — Jan, kind van Govert Spierings.

1752, 13 Oct. — Catrina, kind van J. Pensier, predikant.

1753, 1 Febr. — Jufvr. Pensier, Maria Johanna.

„ 3 Febr. — Pastoor Johan Sleegers.

„ 19 Maart — Maria Daniels van der Aa

„ 7 Juni — Hendrik Hermis „ „ „

„ 15 „ — Henderien, kind van Arie Hendk. „ „ „

1754, 14 „ — Hermanus, kind van Hendrik „ „ „

„ 7 Oct. — Angnies Janse „ „ „

„ 15 Oct. — Symenie, kind van Jan „ „ „

1756, 29 April — Jan, zoon van Evert „ „ „

1757, 26 Juni — Kind van Pieter „ „ „

1756, 6 Maart — Jacobus Pencier, predikant van Heeswijk en Dinther.

1757, 5 Jan. — Maria Isabella Raaymakers, wed. predt Johan Tieleman v. Breugel.

1757, 9 Juli — Catharina Cornelia Pensier.

„ 15 Aug. — Dorothea Grahame.

1761, 3 Sept. — Jeannette van Beveren, vrouw van Sekretaris van Dinter Jacobus van Oerle.

---

[1]) In genealogie Speelman (Rotterd, historiebladen 3e afd. 1e deel blz. 129) zegt Scheffer, dat hij stierf 30 April 1746, Van der Aa, art. Dinther, noemt onder de bezitters der heerl. v. Heeswijk en Dinther de fam. v. der Hoeve en de Rott. hist. bladen bl. 130, zegt dat Mr. C. Speelman geb. was met Agatha, wier vader Mr. Jacob Jacz. v. d. Houven die heerlijkheid had gekocht van kolonel Mathijs v. Asperen.

1761, 25 Sept. — Cornelia Disper, wed. predt. Jac. Pencier.

1763, 25 Febr. — Agniese Slingervoet, wed. Hendk. Nicolaes.

„ 10 Maart — Willem Graham, luitenant-kolonel, Heer van Avesteyn in Dinther.

1764, 24 Aug. — Johannes Antonie de Coutereau, gepens. luitenant.

1764, 7 Aug. overl. te Leiden Anna Maria v. der Meer, vrouw van Mr. F. Speelman. [1])

1765, 10 Juli — Jan Rutten Spierings.

1770, 14 Nov. — Aelbert „

1771, 9 Maart — Cecilia Mels, wed. J. B. Ramaker.

„ 17 April — Jan Jacob Graham.

1778, 24 Jan. — Jacobus van Oerle, griffier.

1781, 19 Nov. — HoogW.geb. Heer Jacob Graham, gepens. kapn.

1782, 4 Febr. — Gepens. kapn.-luit. W. Brossard.

1783, 15 April — Pieter van Os, luitenant.

„ 22 „ — Wolterus Habets, med. doctor.

1784, 31 Jan. — Theodora Omphal, wed. W. Brossard.

1792, 27 Juli — Gerard van Bronckhorst, predikant van Heeswijk & Dinther.

1792, 17 Aug. — Anneke Verkuyl, wed. Johannes Spierincx.

1793, 11 Maart — Joha. Corna. de Roy, wed. S. Mulder predt. te Oye.

1799, 22 Febr. — Wilhelmina Laurentia van Oerle wed. Arend Graham.

1802, 29 Jan. — Johanna v. Hees, vrouw van Dirk de Groot.

's-Gravenhage. FRED. CALAND.

Boeckje van de nacomelingen van van Boesschot.

Laus Deo. Anno 1656. adij 26 XI in Middelburgh.

Anno

1650 adij 26 decemb. = Ben ick Cornelis van Boesschot getrouwt met mijne huisvrouw Susanna Wijnrich.

1651 adij 5e 9nbr, is mijn huijsvrouw gelegen van een jonge zoon 's middags ten een uure — is gedoopt den 9e do. in de avontpredikasie van domenij de Meij en genaemt Adriaan — de getuygen zijn de Hr. Secretaris Mr. Adriaan Veth

[1]) Rott. Hist. bl. I, bl. 131 noemt haar Clara Cornelia v. d. Meer en haar man Mr. Cornelis S.

en Pieternella Wijnrigh, en is overleden den 16en feb. 1651 sic).
1652 17 IXb^{r} is mijn huysvrouw gelegen van een jonge zoon gen^{d} David, en is gedoopt den 22 d^{o}. op een Sondagh in de oude kerck van domeny Johan Lievens — de getuigen Jacob Wijnrigh en Catrina Veth.
1654 18 Juny 's nachts ten 2 uuren is mijn Huysvr. gelegen van een jonge dogter genaamt Johanna van Boesschot — is gedoopt den 23 d^{o}. in de nieuwe kerck inde avontpredikatie van dominij Aplonij — getuigen Jacob Wijnrigh en Lecrusia Colpe.
(In margine: is ofleden den 7en Novemb. 's nachts $^{1}/_{2}$ dry uuren 1723).
1656 25 January is mijn huysvrouw gelegen van een Sone en een dogter 's morgens ten 8 uuren is de dogter geboren en de zoon ten half negen — sijn gedoopt den 27 d^{o}. inde avondpredikatie — haer namen zijn Philibert en Christina — de getuygen van de Soon waeren Pieter Moris en Mevrouw van Reygersb^{n}. en van de doghter Gillis Schale en Ragel van 't Rijst — de doghter is overleden primo Maart 1658.
1658 2.9b^{r} is mijn huysvrouw gelegen van een doghter snagts ten 2 uuren genaamt Jacoba en gedoopt den 5^{e} d^{o}. van dominij de Rijcke inde avontpredikatie — de getuygen Isack de Weijer en Amarensia Colijns.
1661 26.9b^{r} is mijn huysvr. gelegen van een jonge dogter smorgens ten 6 uuren gen^{t} Christina — is gedoopt 29 d^{o}. op donderdagh in de avontpredikasie van domenij van den Heuvel — getuygen Jacob Evertsen en Josina Gijselinck.
1663 adij 3^{en} Juny sijnde Sondagh smorgens ten alfachten is mijn huysvrouw gelegen van een dogter gen^{t} Susanna — is gedoopt 10^{en} namiddagh inde oude kerck van domeny Adr. van de Velde — getuygen Abraham Colijn en Pieternella Wijnrich. En is overleden den 7^{en} april 1665.
1665 adij 2 May voormiddagh ten $^{1}/_{2}$ elf uuren sijnde op Saterdagh is mijn vrouw gelegen van een jonge soon gen^{t} Christiaan, gedoopt den 7^{en} d^{o}. donderdagh in de avontpredikatie van domenij Pieter van Thoor en is overleden 15^{en} aug^{s} 1665, de getuygen Pieter Moris en Baldina Hooge Wed^{e} Pieter Hijen.

1666 2e Juny is mijn huysvrouw gelegen op Woensdag smorgens ten alfelff uuren van een jonge zoon gen[t] Christiaan — is gedoopt den 8[en] d°. in de avondpredicatie van domenij van den Heuvel — getuygen waren Joannes Dangru en Baldina Hooge Wed[e] Pieter Hein.

1667 adij 19 Novemb[r] is Cornelis van Boesschot in den Heere ontslapen, ende den 25 d°. begraven inde den druijftack van mijn moeder.

1687 adij 23 Januarij zijn Ick Philibert van Boesschot ondercoopman in dienst der I. Comp[i] en resident vant Nederlt. Comtoir Samarangh opt eijland groot Java, getrouwt met Juffr. Anna Cornelia van Gogh in de hollantsche kercke.

1697 15 febr. zijn wij van Batavia vertrocken met het schip Bantam om te repatrieeren en zijn den 3[de] december vant gemelde Jaer hier voor Vlissingen met schip op de Santbanck gen[d] de Elboge vast geraeckt en aldaer verongeluckt.

1699 adij 20 Maart is mijn huysvrouw Anna Cornelia van Gogh gelegen van een jonge zoon smorgens $^1/_2$ thien uuren tot Vlissinge — de getuygen van des zelfs doop zijn d'heer cap. Jacob Coorten onse neeff en nigte mevrouw Susanna Machel huysvrouw van d' hr. Jacob Nagtegal gecommitteerde raat ter admiraliteyt wegens Vlissingen.

1712 ls mijn huysvrouw Anna Cornelia van Gogh op den 18[en] May in den heere ontslapen en op den 25[e] daaraan in de groot kerck tot Vlissinge begraven.

1715 Op den 11[e] May zijn Ick wederom in den huwelijken staat getreden met Mejuffr. Catarina Johanna van de Putte die den 20 Juli 1721 in haar 36 Jaeren getreden is (In margine: dese overleden 11 Nov. 1756 dus oud geworden 70 jaren 3 maanden en 21 dagen).

1716 Op den 5 april is mijn huysvrouw Catarina Johanna van de Putte gelegen van een dogter Sondag smorgens 6 uuren zijnd palma Sond.; getuygen over den doop zijn d' heer Carel Constentijn van de Putte en Mejuffr. Clara Evertsz. Is gedoopt den 9[de] in de groote kercke op donderdagh van domeny Martinus van Beysselaer — is overleden 27 7b[r] 1716. (In margine: en genaamt Susanna).

1717 15 May op Saterdag smorgens omtrent aght uuren is mijn vrouw gelegen van een zoon gen[t] Philibert Carel en is gedoop dags daaraan op pingsterdagh, de getuygen zijn onse broeder Samuel en suster Cornelia Lusia van de Putte; en is overleeden op den 6[en] febr. anno 1720.

1718 17 Octob. is mijn huysvrouw Cathrina Johanna van de Putte gelegen van een jonge dogter gen[t] Johanna Catarina en is gedoopt op Woensdagh den 19 daeraan in de avontpredikatie van domeny Matths. Gargon: de getuygen mijn suster Joanna van Boesschot en Karel Constantijn van de Putte. (In margine: Gestorven den 10 Maert 1754.

1719 7[e] Xb[r] is Cornelis van Boesschot overleden tot Dort in de Latinsche schoole en hier tot Vlissinge begraven (*Note* Dit is het kind op 20 Mrt. 1699 geboren — staande in het handschrift dit doodsbericht terstond na het bericht van geboorte van een jonge zoon).

1721 20 Aug. is mijn huysvrouw gelegen op Woensdag van een jonge dogter savonts ten negen uuren en gen[t] Cornelia Constancia. De getuygen Samuel; en Cornelia van de Putte gedoopt op vrijdagh dags daeraan in die avontpredikatie van Martinus Beselaer (In margine: Gestorven den 8 desemb. 1755).

1726 28 Febr. op donderdagh is mijn huysvrouw gelegen van een dogter savonts ten alfagt uuren en is gedoopt dinsdagh den 5 daeraan in de groote kerck door domeny abraham Dicxon. De getuyge zijn Mr. Constantijn van Hoorn en Cornelia Elusia van de Putte. Het kint gen[t] Constansia Susanna.

GENEALOGISCHE EN HERALDISCHE AANTEEKENINGEN

AANGAANDE HOLLANDSCHE FAMILIEN OP CEYLON

DOOR MR. F. H. DE VOS [1]).

VAN AKEN.

A. Paulus van Aken van Rotterdam, tr. te Colombo 26 Aug. Anna Christina Claessen van Batavia. Bij wie

1. Christiaan Diederich, ged. te Colombo 22 Febr. 1789.

[1]) Vervolg van Nav. LV, blz. 173.

2. Jan Frederick Nicolaas, ged. te Colombo 23 Jan. 1791.

B. Albert van Aken van Amsterdam, tr. (1) Sara Willemsz en (2) Anna Alonso. Bij wie:

1. (1ste huw.): Johannes, ged. te Colombo 14 Febr. 1700.

2. (2de huw.): Loesina, ged. te Tutucorin 17 Maart 1713.

VAN ASSELT. (Nav. LI. 647.)

Hendrik Gijsbert van Asselt en Cornelia Johanna Magnus, waren ouders o. a. van:

1. Susanna Helena, ged. te Tutucorin 1747.

ARKADIE.

A. Anthony Arkadie tr. Dona Gimara. Bij wie:

1. Andries, ged. te Colombo 20 Febr. 1735.

B. Engelbert Arkadie van Colombo, tr. aldaar 22 Sept. 1754 Francina Fransz van Colombo, wed. v. Abraham Rodrigo. Bij wie:

1. Salomina, ged. te Colombo 16 Febr. 1755.

2. Maria, ged. te Colombo 27 Jan. 1760.

3. Johan Philip, ged. te Colombo 13 Apr. 1768.

C. Gerrit Arkadie van Colombo, tr. 16 Febr. 1655 Anna Jansz van Colombo, wed. Johannes Lootman.

D. Willem Arkadie van Colombo, tr. te Galle 27 Juli 1755 Antonica Bolonje van Galle.

E. Johannes Arkadie van Colombo, tr. te Galle 9 Juni 1754 Natalia Rodrigo van Colombo.

F. Albert Arkadie van Colombo, tr. aldaar 20 Mei 1770 Anna Rebecca Gerritsz van Colombo. Bij wie:

1. Susanna Rebecca, ged. te Colombo 28 Juli 1771.

2. Andries, ged. te Colombo 11 Aug. 1774.

3. Anthony, ged. te Colombo 20 Sept. 1776.

4. Pieter Albertus, ged. te Colombo 9 Mei 1779, tr. (1) aldaar 14 Maart 1802 Johanna Geertruida Christaansz. Bij wie:

a. Johan Philip, ged. te Colombo 11 Sept. 1803.

b. Johanna Martina, ged. te Colombo 5 Apr. 1805.

c. Johanna Chistina, ged. te Colombo 23 Maart 1807.

Pieter Albertus tr. (2) Johanna Catharina Mulder. Bij wie:

d. Petrus Jacobus Wilhelmus, ged. te Colombo 9 Febr. 1812.

G. Pieter Arkadie van Colombo, tr. aldaar 9 Dec. 1781 Martha Jansz van Colombo.

BUTGER.

Francois Butger van 's Gravenhage, Assistent d. O.-I. C., tr. te Colombo 29 Juli 1738 Maria Toussaint (LI. 39). Bij wie:

I. Louis Martinus, Assistent d. O.-I. C., ged. te Colombo 26 Apr. 1739, tr. (1) aldaar 29 Apr. 1764 Wilhelmina van den Berg van Colombo en (2) 20 Oct. 1793 Susanna Backer van Colombo, wed. v. den Boekhouder Jan Abraham Caldera.

II. Catharina Theodora, ged. te Colombo Sept. 1742.

III. Elizabeth Gertruida, ged. te Colombo 1 Jan. 1744.

DITKER.

Fredrik Ditker van Nippenbuur [?], tr. Johanna Beenholst. Bij wie:

I. Barent Jacob, ged. te Colombo 2 Apr. 1730.

II. Susanna Gertruida, ged. te Colombo 22 Juni 1732.

III. Fredrik Hendrik, ged. te Colombo 22 Mei 1735.

DEKKER.

A. Willem Dekker van Emmerick, Vrijburger, † vóór 1 Maart 1684, tr. (1) Catharina Laurenzia en (2) te Colombo 7 Juli 1678 Lucretia Dircksz Vis van Loenen. Bij wie:

I. Anna Maria, ged. te Colombo Oct. 1679.

II. Helena, ged. te Colombo 5 Jan. 1681.

Hij tr. (3) te Colombo 8 Aug. 1706 Maria van der Laan. Bij wie:

III. Maria Gertruida, ged. te Colombo 4 Sept. 1707.

IV. Elizabeth, ged. te Colombo 14 Sept. 1710.

B. Jacobus Dekker, tr. Louisa Carelsz. Bij wie:

I. Francina Johanna, ged. te Colombo 29 Aug. 1779.

II. Pieter Antonij.

III. Gerrardus Jacobus, ged. te Colombo 11 Jan. 1784.

IV. Jacobus Frederik, ged. te Colombo 10 Juli 1785, tr. aldaar 2 Febr. 1805 Johanna Wilhelmina Alexandersz van Colombo.

V. Dina Carolina, ged. te Colombo 14 Jan. 1787.

VI. Sara Elizabeth, ged. te Colombo 9 Jan. 1791.

VII. Maria Louisa, ged. te Colombo 9 Jan. 1791.

VIII. Margareta Elizabeth, ged. te Colombo 31 Juli 1796.

C. Pieter Dekker van Cornelismunster [?], tr. te Colombo 28 Nov. 1762 Sabina Perera van Colombo. Bij wie:

I. Henrietta Susanna, ged. te Colombo 15 Apr. 1770.
II. Pieter, tr. te Colombo 11 Juli 1785 Adriana Lourensz van Colombo. Bij wie:
(1) Pieter Johannes, ged. Colombo 2 Oct. 1785.
(2) Libertina, ged. te Colombo 8 Mei 1788.
(3) Betlion, ged. te Colombo 27 Dec. 1789.
(4) Adriaan Lodewijk, ged. te Colombo 16 Nov. 1800.

MULLER.

Johan Willem Muller, tr. Sara Cornelia Maas, ged. te Colombo 16 Dec. 1737, d. v. Jacobus Maas van Amsterdam en van Haasje van Dort van Galle. Bij wie:
I. Johannes Wilhelmus Ferdinandus, ged. te Tutucorin 11 Nov. 1753.
II. Jacob Anton, ged. te Tutucorin 20 Juli 1755.
III. Carolus Christiaan, ged. te Colombo 24 Juli 1757, tr. Anna Regina Alloth. Bij wie:
(1) Johan Christiaan, ged. te Colombo 30 Mei 1779, tr. aldaar 10 Maart 1799 Anna Francina Elizabeth Scheffelaar van Colombo.
(2) Sara Cornelia, ged. te Colombo 19 Nov. 1780, tr. te Colombo 27 Juli 1794 Fredrik Justinus Schrader (XLIX. 247).
IV. Petrus Gerrardus, ged. te Colombo 26 Juli 1760.

LINDEMAN.

Johannes Lindeman van Armushäusen, [Warmenhuizen?] tr. (1) te Colombo 23 Dec. 1764 Anna Catharina Bernard van Colombo, (2) te Colombo 25 Nov. 1773 Elizabeth Francisca van Hadel van Ternate, (3) te Colombo 6 Mei 1787 Anna Maria Somer van Colombo. Bij wie:
(Uit het 1ste huw.):
I. Anna Magdalena, ged. te Colombo 1766.
II. Johannes Pieter, ged. te Colombo 28 Febr. 1768.
III. Anna Catharina, ged. te Colombo 18 Maart 1770, tr. aldaar 8 Nov. 1789 Robert Aldons (Nav. LII. 223).
(Uit het 2de huw.):
IV. Johannes Pieter, ged. te Colombo 9 Oct. 1774.
V. Johannes Hendrik, ged. te Colombo 9 Maart 1777.
(Uit het 3de huw.).
VI. Johan Jacob, ged. 8 Mei 1796.

DE WILDE.

A. Andries Frederiksz. de Wilde tr. Rebecca Riddersbag. Bij wie:
Johannes Theodorus, Assistent en „geautorizeerde" te Kaltura, ged. te Colombo 3 Mei 1722 † vóór 4 Juni 1754, tr. (1) . . . . . en (2) te Colombo 1 Nov. 1750 Gertruida Susanna Ditker, ged. te Colombo 22 Juni 1732, d. v. Fredrik Ditker van Nippenbuur en v. Johanna Beenholst. Bij wie: Sigisbertus Theodorus, ged. te Colombo 4 Juni 1752.

B. Nicolaas Frederik de Wilde, tr. Margareta Pietersz. Bij wie: Louisa, ged. te Galle 23 Nov. 1721, tr. aldaar 17 Febr. 1731 Christiaan Lourensz Frobus (XLIX. 112).

C. Christina Juwelia (Emilia?) de Wilde van Trincomalie, tr. (1) te Colombo 16 Aug. 1733 Herman Jansz. Cassies van Colombo, Boekhouder d. O.-I. C. en (2) te Colombo 26 Febr. 1741 Abraham Emans (LII. 214).

D. Jan de Wilde, Vaandrig d. O.-I. C. † vóór 8 Oct. 1730, tr. Maria Louisa Hofland van Negombo.

E. Jacob de Wilde, van Amsterdam naar Indië met 't schip „Unie", Sergeant 1698, Vaandrig d. O.-I. C. 1709 te Ceylon.

DE WIT.

Johan de Wit, Vaandrig d. O.-I. C., tr. (1) Essentia Caldera. Bij wie:

I. Eva, ged. te Colombo 13 Dec. 1657.

Hij tr. (2) Magdalena Snevens. Bij wie:

II. Johannes, ged. te Colombo 15 Nov. 1668, tr. (1) aldaar 28 Juni 1690 Anna Moens van Colombo. Hij tr. (2) Anna de Rees. Bij wie:

(1) Anna Maria, ged. te Colombo 15 Apr. 1695.
(2) Cornelia, ged. te Colombo 12 Oct. 1698.
(3) Johannes, ged. te Colombo 19 Sept. 1700.
(4) Wilhelmina Cornelia, ged. te Colombo 1704.
(5) Petronella, ged. te Colombo 20 Oct. 1706.

(*Wordt vervolgd.*)

GESCHIEDENIS.

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE BATAAFSCHE OMWENTELING

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT DOOR EEN OOGGETUIGE[1]).

1808.

12 Oct. gaven de Amsterdamsche Hollandsche Tonelisten een repraesentatie in de schouwburg. Zij vertoonden *Iphigenia in Tauris*, treurspel. De Koning zat in zijne opene loge. Het gezelschap, dat er tegenwoordig was, was talrijk en aanzienlijk. Onder hetzelve bevonden zig de twee Fransche hofdames en de meeste leden van het Corps diplomatique.

15 Oct. De ambassadeur van Rusland, voor de tweede maal audientie gevraagt hebbende, gaf Z. M. over drie decoratieën van de Russ. keiserlijke Orde van St. Anne. De kroonprins, de admiraal van Kingsbergen en de Minister van Buitenlandsche Zaaken, de Heer Roël, wierden door Z. M. met dezelve vereert

16 Oct. zagen wij de groote parade van de Gardes voor het eerst weer in haar vorige volle luister.

19 Oct. vermaakte de Koning zig met een toertje op de jacht na Soestdijk. Z. M. wierd vergezelt door eenige Officieren van de Jacht, die te voren daartoe ontboden waren. Z. M. was 's morgens vroeg al afgereeden, en kwam 's avonds eerst laat terug.

22 Oct. was er een gansch buitengewoone vertoning in de schouwburg. De Heer Ramel, een der voornaamste koordedansers uit Vrankrijk, deed aldaar zijne wonderlijke kunsten in tegenwoordigheid van Z. M. en een considerable menigte van verdere aanschouweren. De Heer Kingsbergen was ook met zijn wijd-

[1]) Vervolg van Nav. LV, blz. 211.

beroemde troep paarderijders tot onze stad overgekomen. Deeze deed zijne kunsten in de Manegie, en op

24 Oct. wierd hij ook met Z. M.'s tegenwoordigheid vereert. Eene bijzondere loge was te voren aldaar voor Z. M. opgetimmert.

30 Oct. verscheen Z. M. op de groote parade. Daar dit te voren bekend was geworden, was de toevloed van menschen na de Neude buitengewoon groot. Ten 11 stonden alle Gardes alreets in volle gereedheid aldaar in groot uniform. Ten 12 uuren kwam Z. M. met een talrijke en prachtige hofstoet, alle te paard. De Gardes passeerden eerst de revisie voor Z. M. en deeden daarna eenige manoeuvres. Het was twee uuren geworden, toen die plechtigheid was afgelopen. Zodat verscheide grootheden en vermakelijkheden elkander waren opgevolgt. Niettemin verloor Z. M. niet uit het oog om zijn kerkplichten waar te neemen, en de belangen van zijn rijk te behartigen. Het Aller Hijligen Feest,

1 Nov. invallende, wierd in de Hofkapel met alle plechtigheid geviert. De kerkdienst wierd gedaan door den Groot Aalmoesenier, den Bisschop zelve, door 8 priesters geassisteert. Het musiek, dat door de Italiaansche operisten van Amsterdam wierd uitgevoert, was uitnemend, zodat de toeloop van menschen weer door militairen moest gestuit worden. 's Avonds wierden na de vesper van den dag de zielenvesperen gezongen. Toen deeze een aanvang namen, was de kapel opgevult van menschen, en toen zij eindigden, bijna ledig. De een was na de ander afgezakt, uit hoofde van de langdurigheid van zo een vespergezang. Dat Z. M. de belangen van zijne onderdanen ook niet uit het oog verloor, bleek uit de decreeten, die zedert eenige dagen genomen waren, en nog genomen wierden als

7 Nov. een, dat bevatte de aanstellingen van de Bestuuren der Gemeenten van de eerste klasse, zijnde de steeden beneden de vijf duisend zielen bevolkt, en het platteland!

11 Nov. wierd het nieuw Crimineel Wetboek gedecreteert, en daarbij de dag van den 1 Februarij des volgenden jaars 1809 bepaalt tot deszelfs invoering. En hiermeede was de gansche pret weer over. De Koning maakte zig gereed om met zijn geheele hofhouding weer te vertrekken. Vooraf, namelijk

14 Nov. deed Z. M. nog een toer naar Cuilemburg om de geweerfabriek aldaar te bezigtigen. En daarop wierden wij

15 Nov. weer door onze geliefde Monarch verlaten. Z. M. begaf zig weer na zijn geliefde hoofdstad Amsterdam, om aldaar, zo Z. M. niet weer veranderde, de gansche winter door te brengen.

De derde dag daarna:

18 Nov. wierd de straf uitgeoefent aan vier van de zeven gedetineerde gardes. Op 's Konings order was dit tot na Z. M.'s vertrek opgeschort. De sententie voor alle zeven luidde: twee met de koorde gestraft, dat er de dood na volgt. Deeze hadden de dood van het mishandelde meisje veroorzaakt. Vier gegeesselt en gebrandmerkt, van welke één geconfineert voor 20 en twee voor 12 jaaren in het tuchthuis en de vierde gebannen. De zevende was onder handtasting losgelaten. Die strafoefening wierd dien dag volbracht onder het bijzijn van eene aanmerkelijke menigte van menschen. Het doodvonnis van de twee eersten na het Nationaal Gerechtshof ter revisie opgezonden zijnde, kwam door dit Gerechtshof goedgekeurt

1 Dec. weder terug; maar Z. M. hen nog eenigzins gratie willende verleenen, veranderde de doodstraf in geesseling, brandmerk en confinement van 20 jaaren, welke straf zij

10 Dec. ontvingen.

Ziedaar dan alweer een jaar genoegzaam afgehandelt. Wij hebben ons alleen bezig gehouden met het inwendige van onze stad. Wij behoefden ook niet verder te gaan, want — wij hadden een koning — wij raakten hem weer kwijt — wij hadden hem weer, en raakten hem weer kwijt. En dit alles gaf ons stof genoeg om met deeze verhandeling binnen onze muuren te blijven. Evenwel moeten wij nu nog ten slotte niet alleen van onze stad, maar zelf van het gansche koningrijk afdwaalen. Keiser Napoleon was weer in oorlog geraakt met Spanjen. (Het was ook lang genoeg vreede geweest).

Het Hollandsche leger, dat zig onder commando van den Generaal Chassé nog in Duitschland bevond, was opgemarscheert na Spanjen om met de Franschen aldaar te ageeren. En op den

24 Dec. geraakten de Hollanders voor het eerst met den vijand in actie. Drie man van het 1e bataillon van het 2de regiment wierden gedood en 15 gekwetst en van het 2de bataillon van het 3de regiment 5 man gedood en 25 gekwetst, waaronder twee officieren.

Ongelukkig dat wij dit jaar alweer met oorlog moeten eindigen!

1809.

Tijding van de Spaansche oorlog, — de gevolgen van de strenge koude, — het voldoen aan de decreten des afgelopen jaars. Op dit een en ander waren onze oogen gevestigt bij het intreeden van dit jaar. Vijftien dagen verliepen er, en nog niets van dit alles gebeurde. Er kwam geen tijding uit Spanjen. De koude bleef aanhouden. En de bestuuren bleven werkeloos. Eindelijk

16 Jan. sloeg het koude weder plotseling om. En tegelijk wierd afgepubliceerd, dat, ingevolge koninglijk decreet des vorigen jaars, waarbij verboden was weeklijksche markten op Zaterdagen te houden, de gewoone weekelijksche marktdag zoude weezen de Vrijdag, en uit dien hoofde het gewoone Vrijdags erfhuis zoude plaats hebben op de Donderdag, alles te beginnen met de volgende maand Februarij. Het weder ontlaadde zig plotseling, zeggen wij. Het dooijweder kwam met zo een hevige drift aanzetten — met zoveel zwaare regens en harde winden, dat door het losbreeken van de rivieren de schrikkelijkste verwoestingen veroorzaakt wierden.

18 Jan. nam dit akelig toneel een aanvang. Dijken en dammen wierden doorboort en vernielt door onmeetbaare gevaartens van ijsschollen, die de rivieren kwamen afzakken met een onbegrijpelijke snelheid. Bergen van ijsschollen stapelden zich opeen, waardoor allesvernielende overstromingen veroorzaakt wierden. Inderheid trof dit droevig lot

19 Jan. de Tielerwaard, en

22 Jan. de Nederbetuwe en de landen van Leerdam. Menschen en beesten verdronken. Huisen, stallen en andere getimmerten wierden verdelgt en weggespoeld. De Koning, altijd gewoon de onheilen zijner onderdaanen ter harte te nemen, kwam

23 Jan. binnen onze muuren met den Minister van Binnenlandsche zaken, om die verwoestingen en overstromingen te gaan bezichtigen en dan deswegens de nodige orders te stellen.

25 Jan. deed Z. M. zijn eerste toer na de inundatieën, hetgeen bijna dagelijks door Z. M. vervolgt wierd. Intusschen bleef de woede, die door de wind en het drijvende ijs, voornamelijk in de Maas en de Waal, veroorzaakt wierd, aanhouden en de dag van

30 Jan. was nog de noodlottigste van allen. Een hevige orcaan bracht de deerniswaardigste uitwerkselen teweeg, zo in de reeds overstroomde landen, als in die van Buuren, Asperen en Cuilenburg, die toen door nieuwe doorbraaken overstroomt wierden. In Asperen ging het allerakeligst te werk. Het dorp Nerijnen wierd bijna geheel vernielt. En hoe meer de nacht naderde, hoe meer de felle winden woedden. In de reets overstroomde landen, als de Tielerwaard en andere, veroorzaakten de door de hevige stormen opbruischende wateren verdere verwoestingen. Bogaarden van de zwaarste vrugtboomen wierden door de ijsschollen als koorn afgemaait. Om kort te gaan: nooit was ons vaderland dergelijk een ramp overkomen. Wel hadden er in vorige jaren meer overstroomingen plaatsgehad; maar geen van die allen was bij deeze te vergelijken. Die akelige nacht dan ten einde en de dag van

31 Jan. aangekomen zijnde spoedden zich verscheide mededogende, om die ongelukkigen, die op de zolders en de toppen van de waggelende huisen en in de kruinen van de boomen na hulp snakten, met schuiten te redden. Veele, ja zeer veele, begaven zig derwaarts met geen ander oogmerk, dan uit loutere nieuwsgierigheid, om eens van een akelig schouwtoneel te kunnen getuigen; maar deeze waren alle nog het meeste getroffen over hetgeen zij op de wateren hadden zien drijven, als lijken van menschen en beesten, allerhande goederen, meubelen en stalgereedschappen, allerhande eetwaren, levensmiddelen voor menschen en beesten, enz. enz. De Koning, verlangende de overgeblevene ongelukkigen alle mogelijke bijstand te verleenen, en hun in hunne geleedene schaden te gemoed te koomen, liet daartoe alle nodige maatregelen in het werk stellen. Dan, eer dat wij deeze optellen, moeten wij, aleer aan de maand Februarij te beginnen, hier inlassen, hoe het zig in onze stad toedroeg met het invoeren van de verschovene marktdag. Dienaangaande komt vooreerst in aanmerking de Donderdag, voorvallende den

2 Febr. als wanneer het gewoone weekelijksche Vrijdags-erfhuis gehouden wierd, waaraan niet de geringste verandering of vermindering te bespeuren was. Daarentegen was de gewoone Vrijdagsche beedelarij in een deerlijke disorde geraakt. Zommige, die meenden, dat deeze hunne broodwinning door de marktdag zoude schade lijden, deden hunne toer op de Donderdag. Andere,

zig voorstellende, dat een Vrijdagsche beedelarij op Vrijdag moest volgehouden worden, bleven met dit hun werk de Vrijdag getrouw. En weer andere stelden hunne wandeling uit tot de Zaterdag, voorgevende, dat hunne gewoone inzameling gevoegelijk met de marktdag konde verwisselt worden. Zij wierden nochtans door de meeste milde geevers op de Donderdag afgewacht.

3 Febr. 's Vrijdags 3 Februari was dan marktdag. Een zonderlinge marktdag waarlijk. Alle dorps- en marktschuiten waren binnen, volgens de inhoud van de publicatie. De markten waren nog niet de helft als na gewoonte, behalven de vleeschmarkt, waarvan de Jooden zig ook bedienden. Boeren en dorpelingen waren er wijnig. Evenwel scheen het in alles volmaakt Zaturdag te wezen; zodat het ons na de middag wonderbaarlijk scheen de Vrijdag te zien invallen. Eveneens was het gestelt

4 Febr. Zaterdag. Op de marktdag was altijd de Zondag gevolgt: en dat gebeurde toen noch. Het was Zaturdag; en het scheen een van de andere dagen van de week te wezen, want niets, dat na Zaturdag geleek, viel er voor. — Maar de middag genadert zijnde kwam de Zaturdag weer te voorschijn door de huisselijke bezigheden, die men gewoon was daags voor de Zondag te verrichten, en gevolgelijk toen ook door iedereen verricht wierden.

Nu moeten wij overgaan tot hetgeen op order van Z. M. en op voorstel van den Minister van Binnenlandsche Zaaken wierd in het werk gestelt, om de overgeblevene bewoonders van de overstroomde landen de eerst mogelijke redding te verschaffen. De meeste van deeze waren, voornamelijk door de noodlottige storm van den 30 Januarij, zonder huisen, zonder goederen, zonder levensmiddelen. En de overige waren voor een gedeelte, de een meer en de andere minder, van dit alles berooft. Het getal van deeze ongelukkigen was groot, ja zeer groot. De zuivere opgaaf, die door den Minister van Binnenlandsche Zaaken was afgevraagt, en waarvan wij hier een kort uittreksel zullen laaten volgen, zal de klaarste bewijsen daarvan opleveren. Volgens deeze opgaaf waren van den 18 Januarij tot den 30 ingesloten 180 menschen en 2286 beesten verdronken, 581 huisen ganschelijk vernielt en weg gespoelt en 1005 zwaar beschadigt. Van deeze waren in de Neder Betuwe en de Tielerwaard te zamen 31 dorpen, 113 menschen en 1439 beesten verdronken, 414 hui-

sen weg gespoelt en 793 zwaar beschadigt. En in de landen van Leerdam, Asperen en Cuilenburg waren 67 menschen en 847 beesten verdronken, 167 huisen vernielt en 212 zwaar beschadigt. De vier dorpen, welke wegens deeze vier onheilen het meest geleden hadden, waren Nerijnen, Meteren, Avesaath en Herwijnen. Te Nerijnen waren verdronken 93 menschen en te Meteren 195 beesten. Te Avesaath waren 38 huisen vernielt en weg gespoelt en te Herwijnen 129 zwaar beschadigt. Van al deeze deerniswaardige uitwerkselen waren meer dan de helft door de woedende storm van 30 Januarij veroorzaakt. Wanneer men nu alles met een naauwkeurig oog beschouwt, dan is ligt te beseffen, dat het getal der stervelingen, die hulp en ondersteuning vorderden, waarlijk niet gering was. De meeste, of liever degeenen, welkers bloedverwanten onmachtig waren hen de behulpzaame hand te bieden, waren alreets gehuisvest in de naastbij gelegen steden, als Nijmegen, Arnhem, Bommel, Schoonhoven, en ook eenige alhier te Utrecht. Van andere steden en dorpen wierden dagelijks onderscheidene levensmiddelen na deeze opgezonden, om ook in die noodzakelijke ondersteuning deel te nemen. Van hier reden dagelijks wagens af met brood, zout, garst enz. Dan wiert

6 Febr. gedecreteert dat ten behoeve van die ongelukkigen een algemeene collecte zoude gedaan worden door het gansche Koningrijk met aandrang om dezelve zo spoedig mogelijk in het werk te stellen. — Dat op

7 Febr. een tweede volgde waarbij het houden van een algemeene Dank-, vast- en bededag bepaalt wierd op den 22en deezer maand, deed veele vermoeden, dat daardoor de giften in de algemeene collecte voor de noodlijdenden zouden worden ingekort, ten minste door diegeenen, welke gewoon waren op de jaarlijksche beededag hunne milde hand rijkelijk te openen. Edoch het een voldeed zoowel als het andere verre buiten verwachting. Wij hadden ons gevleit, dat de inzameling van penningen in onze stad voor de noodlijdenden die van andere steden zoude hebben overtroffen door de tegenwoordigheid des Konings: maar Z. M. absenteerde zig weer van hier, juist 's daags te voren, toen de kist op het Stadhuis ter inzameling was geplaatst, want

10 Febr. vertrok Z. M. weer na Amsterdam, en de vier volgende dagen, de Zondag buitengesloten, dus

11, 13, 14, 15 Febr. wierd de kist op het Stadhuis voor een ieder opengezet, om aldaar na zijn goedvinden te kunnen offeren.

16 Febr. wierd de collecte aan de huisen volbracht. Maar ziet. Noch nooit was aan een collecte die plechtigheid toegevoegt, die bij deeze plaats had. Zij wierd uitgevoert door den Landdrost, Assessoren, Kwartierdrost Burgemeester, acht Vroedschappen en twaalf van de notabelste burgers, alle statig in het zwart gekleed met degens op zijde en voorzien van hunne suppoosten en van de Wijkmeesteren, alles om den burger des te meer tot vergrooting zijner giften aan te moedigen. En waarlijk, bijzonder was men daar in geslaagt; want buiten een ieders verwachting bedroeg het gecollecteerde, en in de kist en bij de omgang, de enorme somme van 19807 guldens, 13 stuivers en 6 penningen. Niettegenstaande deeze verregaande mildadigheid wierd nog daarenboven op de volgende dank- vast- en beededag, welke volgens bevel

22 Febr. gehouden wierd, gecollecteert de somma van 3258 guldens 8 stuivers en 4 penningen, en wel bij de Gereformeerden 2645 guldens, 4 stuivers, 14 penningen, bij de Walschen 224 guldens, 2 stuivers, bij de Roomschen 91 gulden, 2 stuivers 6 penningen; bij de Oud-Roomschen 23 guldens 4 stuivers 12 penningen; bij de Lutherschen 96 guldens, 15 stuivers; bij de Doopsgezinden 36 guldens 8 stuivers 4 penningen; bij de Remonstranten 40 gulden; en bij de Jooden 101 guldens, 8 stuivers. Al hetwelk op last van Z. M. alsmeede moest dienen tot herstel en ondersteuning der ongelukkigen door de watersnood, en dus bij de bovenstaande inzameling moest gevoegt worden. Deeze beededag was daarom niet uitsluitend voor de noodlijdenden; maar het was de gewoone dank-, vast- en beededag, die volgens oud gebruik 's jaarlijks stond herhaalt te worden. Gedurende de Fransche overheersching had dit nog geen plaats gehad; doch dit gebruik den Koning onder het oog gebracht zijnde, had Z. M. zonder eenig vertoeven zijne goedkeuring daarover getoont; want Z. M. begon hoe langer hoe meer den *Franschman* af te leggen en den *Hollander* aan te neemen, hetwelk Keijser Napoleon niet zeer konde behagen.

Gedurende Z. Ms. laatste verblijf alhier waren verscheijde zaaken bij het Wetgevend Lichaam en de Staatsraad te Amsterdam afgehandelt, die vervolgens door Z. M. bij zijne tegenwoor-

digheid aldaar waren bekrachtigt en tot decreeten geformeert. Vier van deeze oordeelen wij ter melding waardig. Het eerste wierd gepubliceert

24 Febr. en bevatte het nieuwe stelsel van maten en gewichten, zijnde in alle deele na de lengte des middaglijns, door Parijs loopende. Derhalven voor het gansche Koningrijk van alle voorwerpen nieuwe maaten en gewigten gevordert wordende, wierd de dag van invoering tot na deze bekendmaking opgeschort. Het tweede decreet, hetwelk

27 Febr. wierd afgekundigt, behelsde niets anders, dan dat het nieuw burgerlijk wetboek onder de naam van het *Wetboek Napoleon* [het was ook op de Fransche wetten gegrond] toen door de Staatsraad afgewerkt zijnde door den Koning gesanctioneert was. Het derde wierd

6 Maart afgekundigt. Dit decreet handelde over de Rechterlijke instellingen en rechtspleging voor het geheele Koningrijk. Die Rechterlijke instellingen toonden aan, dat er zouden wezen vooreerst: het toen reets bestaande Nationaal gerechtshof; ten tweede vier gerechtshoven van appèl, waartoe de steden, 's Hage, Utrecht, Deventer en Groningen wierden genoemt; ten derde veertig vierschaaren; en ten vierde zullen er ook nog burgerlijke rechtbanken zijn, welke nader door de Gerechtshoven van appèl zullen worden ingericht. Het vierde decreet was een vervolg op het tweede. Hetzelve behelsde nadere bepalingen omtrent het wetboek *Napoleon* o.a. dat hetzelve voor den tijd van drie maanden voor een ieder ter leesing moest voorgelegt worden in de voornaamste steden en dorpen van het Koningrijk. Het wierd alhier

7 Maart afgepubliceert en

9 Maart ter leesing voorgelegt op Stads Secretarij. Behalven deeze decreeten was er bij het Wetgevend Lighaam ook nog gehandelt over het decreet des overigen jaars, raakende 's lands kerkgebouwen en over de verdeeling derzelven onder de verschillende Kerkgenootschappen. Om deswegens de billijkste weg in te slaan wierd in de eerste plaats noodzakelijk geoordeelt een algemeene volkstelling, die gepaart moest gaan met een schifting van alle bijzondere kerkgenootschappen. Die volkstelling wierd alhier verricht alleenlijk door de Wijkmeesters, respectivelijk in hunne wijken. Al deeze zaaken van belang van groot belang afgehandelt zijnde, kwam de Koning, ziende dat zijne tegenwoor-

digheid te Amsterdam toen minder noodzakelijk was geworden,

14 Maart van daar weer binnen onze muuren terug, doch om maar te overnachten. Er was ook geen audientie bij Z. M. als alleen voor den Minister van Binnenlandsche Zaaken, die zijn verblijf nog hier gehouden had, om al hetgeen de noodlijdende van de watervloed betrof, te regelen en te verzorgen. Al vroeg in de ochtendstond van

15 Maart zette Z. M. zijne reis verder voort om een tochtje te doen door Gelderland en Overijssel, na vooraf denzelven Minister verwittigt te hebben van zijne terugkomst om alhier het Paaschfeest te vieren. Die tusschendagen verlopen zijnde, was het

30 Maart Witte Donderdag; maar de Koning was er nog niet. De kerkdienst in de Hofkapel wierd niettemin verricht met veel statie door vier priesters. 's Namiddags ten 4 uuren wierden de donkere metten gezongen en 's avonds ten 8 uuren was er meditatie, die gesloten wierd met de lofzang *Stabat Mater dolorosa* op een keurig musiek, dat door de Fransche operisten, daartoe uit Amsterdam ontboden, wierd uitgevoert. Aldaar was de Koning tegenwoordig, zijnde Z. M. even te voren gearriveert. De toevloed van menschen was zo groot, dat de kapel niet de helft konde bevatten, zoodat velen in het Rietsteegje het musiek bleven afluisteren. Om nu verder alle onnodige herhalingen te vermijden, zeggen wij korteling, dat

31 Maart, Goede Vrijdag, de ceremonieën met dezelve plechtigheid plaatshadden, als die van het vorige jaar, echter zonder den Bisschop, die 's namiddags eerst uit Amsterdam alhier aankwam. De kerkdienst van

1 April Paaschavond en van

2 April Paaschdag gebeurde ook op dezelve wijze als in het vorige jaar. Die van Paaschavond met wijnig statie, en die van Paaschdag met de grootste solemniteiten. Toen de kapel geoordeelt wierd menschen genoeg in te hebben, wierd dezelve gesloten, en voor niemand meer geopent.

3 April 's Anderendaags vertrok Z. M. weer na Amsterdam. Geduurende dit kort verblijf van Z. M. binnen onze muuren, waren eenige couriers aangekomen zo uit Duitschland als uit Amsterdam, hetgeen Z. M's. vertrek zo verhaast had. Men had dit wel opgemerkt; maar, daar niets van hunne meedegebrachte tijdingen was bekend geworden als alleen, dat dezelve niet zeer

gunstig waren, zo bleef het bij die opmerking. Twee dagen wierden wij nog in die onbewustheid gelaaten, maar

6 April kregen wij tijding uit Amsterdam, dat de oorlog opnieuw door Frankrijk aan Oostenrijk verklaart was. Den

10 April namen de vijandelijkheden een aanvang, waarbij de Oostenrijkers het Beijersche inrukten. Wij hadden een geruime tijd, ja bijna twee jaaren doorgebracht, alsof wij geheel buiten oorlog waren, alsof wij onder geen Fransche overheersching meer zuchtten. Engeland hield zig bij aanhoudendheid stil. Spanjen bleef haare vijanden afwachten. En ons Koninkrijk Holland was geheel van Franschen ontruimt. Eensklaps nam dit alles een keer; of liever, allengs; want het een kwam uit het ander voort. Zodra de oorlog aan Oostenrijk verklaart was, staken de Spanjaarden het hoofd op. Er vielen verscheide actieën en gevechten voor, die bijna alle ten nadeele der Franschen afliepen.

24 April onder andere een hevig gevecht, waarbij de Hollanders ook tegenwoordig zijnde, het derde regiment hussaren, deerlijk gehavent, en hun Colonel Roest van Alkemade zwaar gewond wierd. In Duitschland was de oorlogskans voor de Franschen vrij wat gunstiger.

30 April viel er een bloedige slag voor bij Regensburg. Toen hadden de Oostenrijkers al meer dan 40,000 man verloren, en daarbij ook veel grond. Dan laaten wij weer tot ons vaderland overgaan. Daar zullen wij stof genoeg aantreffen.

Hetgeen gewonelijk declaratieën van oorlog ten gevolge hebben, zagen wij weer dagelijks gebeuren. Wij zullen het marscheren van troepen en het aanwerven van manschappen dus overslaan.

3 Mey. Van wegens het aanwerven van manschappen ging de recrutering ellendig flauw voort. Meest overal waren de jongelingen, die tot den dienst bekwaam geoordeelt wierden, zeer huiverig om daartoe te besluiten. Andere maatregelen wierden dus noodzakelijk. Volk te pressen: daartoe konde Z. M. niet overgaan, beschouwende dit als een straf voor een land, dat te voren een vrije republiek was geweest. Het een af ander moest nochtans gebeuren. Na rijpe deliberatieën bij de Staatsraad, met den Minister van Oorlog daarover gehouden, was de resolutie, een kweekschool op te richten van jongelingen, die in de armhuisen van alle gezindheden door het gansche Koningrijk

wierden opgevoed en de ouderdom van 16 jaaren bereikt hadden om hen aldaar met alle spoed tot de militaire dienst bekwaam te maaken.

Toen die resolutie

8 Meij te Amsterdam wierd afgepubliceert en vervolgens allengs door het gansche land langs de gewoone weg wierd wereldkundig gemaakt, veroorzaakte dit overal een hevige sensatie. Eerst wierd dit kweekschool in 'Hage opgericht; doch de Koning van voornemen zijnde eenige dagen op het Huis in het Bosch te gaan doorbrengen en alsdan dat locaal voor de Ministers gevordert wordende, wierd hetzelve

22 Meij alweer tot onze stad Utrecht overgebracht. Er was niets, dat onze stad Utrecht ontglipte. — Utrecht, kan men met recht zeggen, had van alles, bombardementen alleen uitgezondert, rijkelijk zijn deel. — Inderdaad zagen wij al een getal van 1500 van die kweekelingen binnenkoomen. Kort te voren was daarvan kennis gegeeven; te kort, dan dat een geschikt locaal met al deszelfs toebehoren voor hen, die nog dagelijks door meer anderen stonden gevolgt te worden, in gereedheid gebracht konde worden. Er bleef dus alleen over, de casernen te baat te nemen, waarin zij dan ook na de grootte derzelven verdeeld wierden. De casernen waren juist allen ledig, uitgenomen één, die 's anderen daags

23 Meij ook verlaten wierd; want tusschen Hilversum en Naarden een camp geformeert wordende, om, bij dringende nood, schielijk te kunnen opmarscheren, trok het bataillon Gardes, dat wij nog in garnisoen hadden, ook derwaarts. Die dringende nood zag men te gemoet, niet van de kant van Duitschland, maar van Engeland; want in Duitschland waren de telkens overwinnende Fransche troepes al zover doorgedrongen, dat zij

25 Meij de hoofdstad Weenen inmarscheerden, waarover op Koninklijke order van

3 Junij. Zondag den

11 Junij bij alle verschillende kerkgenootschappen van het Koninkrijk lofzangen van dankzegging en gebeden tot afsmeking van een opvolgende vreede tot den Hemel opgezonden wierden. Die dringende nood was van de kant van Engeland te vreesen. Engeland maakte zig al meer en meer gereed, zette eenige landtroepen aan boord, vermeerderde haar schepen in ons gezicht,

en naderde al dichter bij onze havens. Dit naderend gevaar dagelijks tot de Staatsraad bericht wordende, ging men onder andere maatregelen, verder over tot het pressen — neen! — zo mogen mogen wij het niet nemen — tot het vorderen van jongelingen voor het kweekschool. — De jongelingen, die in alle andere huisen of gestichten, zonder eenige uitzondering, opgevoed wierden, en in dezelve termen vielen, moesten ook niet verschoont worden. — Een decreet van

14 Junÿ bracht hen in dit hartgrievend geval. — En dus zagen wij dagelijks het getal van die 1500 jongelingen, of dan kweekelingen, die reets gecaserneert waren, met groote en klijne transporten aangroeijen, welke door een hunner opzieners of door eenige wijnige militairen wierden binnengeleid! Ja! Het was nog niet voldoende. Men ging al verder en verder. Nu lagen de bedeeldwordende armen aan de beurt. Men ging omtrent deeze nog niet tot een finale opeisching over. Men bepaalde zig nog maar vooreerst bij een opschrijving. Er wierd dan

18 Junÿ bij de Staatsraad besloten, dat alle deeze, welke in dezelve termen vielen, de jongelingen namelijk, boven de 16 jaaren oud zijnde, moesten opgeschreven, en de lijsten daarvan na het Ministerie van Binnenlandsche Zaaken toegezonden worden, en dit alles geschiedde onder het schoonschijnend voorwendsel, dat Z. M. afkeerig was om tot een algemeene conscriptie of tot een inroeping van vreemde troepes over te gaan. Men kan ligt beseffen, dat dit alles groote ontroering en verontwaardiging veroorzaakte bij een ieder, maar voornamelijk in de weeshuisen, inzonderheid alhier te Utrecht, daar wij dagelijks die ongelukkigen, die tegen hun wil en dank soldaatje moesten speelen, met een treurig gelaat zagen binnenvoeren. Zij wierden alle alhier gekleed, gewapend en door onderofficieren van de gardes geëxerceert. Zij hadden de vrijheid van door de stad en zelfs buiten de poorten te wandelen, maar die eenige onwilligheid of kwaadwilligheid getoont hadden, niet zonder door militairen geëscorteert te worden. Er waren reets zo veele uit alle gewesten van het Koningrijk aangekomen, dat zelfs de bewuste zolders van alle casernes waren opgevult. Daarop volgde.

27 Junÿ het decreet aangaande de nieuwe inrichting van de Schutterijen van het het Koningrijk. De Koning stelde zig zelve aan het hoofd der geheele gewapende burgermacht van het Rijk

als Generaal en commandant en chef. Alle burgers, in- en opgezeetenen van 18 tot 50 jaaren oud zijnde, zouden in de schutterijen als dienstdoende worden opgeschreven, en die de ouderdom van 50 jaaren bereikt hadden, als honoraire leden, met inachtneming van de gewoone uitzonderingen. De dienstdoende burgers zouden alle gewapend worden, hoewel maar een vijfde deel als werkelijk dienstdoende, en vier vijfde deelen als een corps de reserven. De overige artikelen kwamen genoegzaam in alles met die van de toenmalige schutterijen overeen.

3 July. Uit de slaap ontwakende vond men alhier verscheide eensluidende pasquillen door de stad gestrooit, waarin het reglement van de schutterij in een hatelijk dagligt gesteld wierd zonder zelf den persoon van Z. M. te ontzien. Te Amsterdam, Rotterdam en nog eenige andere voornaame steeden waren zij ook op dezelve nacht uitgestrooit. De zamenstelster van dit schoone stuk was zeekere Juffrouw Hulswijk te Amsterdam. Al schielijk zat zij in hechtenis. De misnoegdheid over dit decreet was algemeen.

5 July wierd alhier de nieuwe schutterij georganiseert, waarbij alle omwegen en verschoningen te baat wierden genomen om het werkelijk dienstdoende battaillon te ontduiken, hetwelk

10 July al een begin maakte met haare exercitieën. *De soldaaten zijn in het Starrebosch*, zeide de een aan den ander — wierd openlijk op publieke plaatsen uitgeschreeuwt, niet zonder hevige geestdrift. Intusschen scheen haar militaire dienst nog niet gevordert te zullen worden; want de Engelschen verwijderden zig weer van onze zeehavens en met Oostenrijk wierd

17 July een wapenstilstand getroffen. Wij verheugden ons grotelijks, toen die tijding alhier aankwam. De kermisvreugde zelfs vermeerderde daardoor, in vertrouwen, dat dezelve door vreede zouden worden opgevolgt. De kermis liep ten einde; en wij bleven al voortleven, alsof er geen gevaar meer te duchten was — alsof alle zwarigheid was uit den weg geruimt. Maar helaas! Dit duurde maar tot

30 July Zondag 's avond omtrent 7 uuren; als wanneer men eenige beweging in de stad begon te bespeuren. Veele menschen vergaderden bijéén, en hadden elkander veel te verhalen; en bijna niemand wist op eenige grond te zeggen, wat er gaande was. Die onzekerheid bleef voortduuren tot omtrent 1 uuren.

Toen wierd nog maar alleen ruchtbaar, dat een bataillon Gardes Grenadiers uit het camp bij Soestdijk herwaarts in aanmarsch was, en al schielijk zoude binnenmarscheren. Toen nu ten 9 uuren dit bataillon gearriveert was, geraakte eensklaps de gansche stad in opschudding; want deeze brachten de tijding meede, dat het gansche camp was opgebroken en het grootste gedeelte van hetzelve nog deeze avond onze stad zoude binnentrekken, om haare marsch verder voort te zetten na Zeeland, alwaar de Engelschen reets voet aan wal gezet hadden. Een verbasende verandering in alle gemoederen verwekte deeze gansch onverwachte tijding; daar wij ten 6 uuren nog rustig onze gewoone Zondagswandeling volbracht hadden, en ten 9 uuren door een groot aantal militairen verrast wierden, die een machtige vijand van Hollandsch grondgebied moesten helpen verdrijven. Althans kort na de Grenadiers kwamen al 2 compagnieen Gardes Cuirassiers binnen en vervolgens ten 10 uuren het regiment gardes Hussaren, een kwartier daarna de overige Cuirassiers, ten half elf het 2e regiment Hussaren, omtrent 11 uuren het 2e battaillon Jagers, een kwartier daarna het 3e batttaillon Jagers, kort daarop het 2e battaillon Gardes Grenadiers, en eindelijk ten 12 uuren, het regiment gardes rijdende Artillerie. Dit was een deerlijke verkorting van den nachtrust; want zij wierden alle voor den tijd van 1, of 2 of 3 uuren bij de burgers ingekwartiert om eenige ververscking te genieten, en dan hunne marsch weder voort te zetten na de Vaart, om aldaar te worden ingescheept.

(Wordt vervolgd.)

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

LA RACE AINÉE DES VOORN.

PAR HANS TOLL.

I.

„Tantôt les sceaux viennent confirmer en les „complétant les faits que nous savions déjà, „tantôt ils jettent sur ceux qui demeuraient „obscurs, une vive clarté, et nous font, en „quelque sorte, toucher du doigt les événe- „ments dont ils ont été les témoins."

Demay, Inventaire des sceaux de la Flandre.

Le 27 Juin 1220 (v. d. Bergh I, 269) Dirk, sire de Voren, mentionne e. a. les témoins suivants: „dominus meus et cogna- „tus: =: Willelmus, comes Hollandie et Selandie: =: milites „Hugo de Naldewich et Bartholomeus, frater eius, item cognati „domini de Voren." Par cette charte nous apprenons qu'une parenté a existé entre le sire de Voorn d'une côté, les Naldewich et le comte de Hollande de l'autre.

Pour ce qui concerne les Naldewich, M. *Koenen* s'exprime ainsi: [de Wapenheraut 1903, 1, p. 17, note (1)]: „Que les Voorne „ont eu des possessions vastes, résulte des biens riches, avec „lesquels ils ont été en état de munir leurs branches cadettes „comme les Naeltwijk et les Heenvliet. Il est singulier que, „d'autant que je sais on n'a montré nulle part [1]) à la

[1]) Ici l'honorable auteur commet une erreur. *M. Frederiks* en parle dans son „Ambacht Naaldwijk" (Bijdragen Vad. Gesch. 3e reeks VIII deel p. 302, 1886), „d'après ce qu'a avancé M. des Tombe dans son „Geslacht van Heenvliet." Et „déjà le manuscrit de *Bockenberg* porte l'annotation suivante: „Henricus: =:=: 1257 cum domino Hugone de Naeldwijc, milite, quem cognatum suum vocat."

„souche de Naeltwijk par Voorne, quoique cette souche ait été, „sinon prouvée, toutefois menée à la plus grande vraisemblance „par de différentes chartes. Ainsi les sires de Voorne donnent „et vendent à leurs „neven" les van Naeltwijk des biens tant „fiefs qu'allodiaux (voir e. a. Oorkb. I, 456, II, 33, 39, 72)."

Même si je n'étais pas en état de donner plus loin d'une facon assez sûre le nom du sire de Voorn qui a été la souche de la famille de Naldewich, je n'aurais eu rien à dire contre la conclusion en question de M. Koenen. Et je suppose que cette opinion est déjà partagée par tous les généalogues hollandais.

Mais précisément à cause de cela je n'attends pas beaucoup d'opposition ou trop de vues contraires en disant: alors la charte de 1220 précitée nous oblige à considérer les Voorn aussi comme issus des comtes de Hollande, d'autant plus que les trois familles ont porté dans leurs sceaux le lion tournant sa tête de diverses façons. Dans ce fait aussi il y a un élément de correspondance.

Pour cette issue des Voorn par ceux de Hollande il y a aussi le bénéfice d'une tradition séculaire. *Bockenberg* en parle déjà dans son manuscrit (Hist. Genootsch. à Utrecht). C'est là que je trouve mentionnée la légende sur *Pelgrim*, fils de Dirk VI comte de Hollande, comme souche de la famille en question. Mais Bockenberg n'a pas fermé les yeux au fait que Pelgrim n'avait que douze ans lors de sa mort en 1151; à cause de cela il n'y voit que deux possibilités: *Ou* il faudrait croire qu'après la mort de Pelgrim, nommé — quoique enfant — burgrave de Zeelande, Florent, son frère, lui aurait succédé, et que celui-ci, étant devenu comte de Hollande, aurait donné le burgraviat en question à un autre Florent, lequel étant son fils, aurait combiné les charges de „praepositus" d'Utrecht à celles du burgraviat. On n'a pas besoin d'avoir fait des recherches approfondies pour connaître qu'une telle supposition est impossible.

— Ce n'est point en forme de critique que je fais cette remarque. — Par expérience, je connais les difficultés d'embrasser toute une branche d'une littérature. Ainsi dans mon étude: „Sicco" etc. je me suis trouvé le premier à indiquer qu'en réalité Henrik, sire de Leck, et père du Pieter, a porté le lion dans son sceau. Toutefois „l'inventaire des sceaux de Flandre" par Demay donne sous le no. 1199 une description des mêmes sceaux dont j'avais reçu les moulages de Lille. Je connaissais le titre de cet ouvrage, mais je m'étais figuré qu'il ne donnait que la description des sceaux de la Flandre actuelle.

Tout s'y oppose. Mais je n'ai qu'à remonter à une charte de 1198 (v. d. Bergh, I 178) où l'on rencontre hormis le comte Dirk VII, Florent, son frère, le „praepositus" en question, *et* Hugo van Vorne, le burgrave de ce temps. *Ou* bien il faudrait supposer que le comte Dirk VI ait eu d'autres fils du nom Pelgrim, laquelle éventualité Bockenberg n'a pas trouvé absurde.

Mais, faisons disparaître pour toujours cette légende impossible sur le comte Dirk VI comme père d'un certain Pelgrim, souche des Voorn. En même temps que nous le ferons, nous réduirons à néant toutes les suppositions soit identiques soit analogues de *Veldenaer*, *Johan van Leiden*, *Terling*, *van der Hoeve*, *Gouthoven*, *van Leeuwen* e. a. (van Wijn: Huiszittend Leven II, 1. p. 50 note (k).) Je dis donc: *La famille de Voorn apparaît documentalement déjà en 1108 avec Hugo de ce nom, trente-un ans avant la naissance de Pelgrim, mort en 1151.* Et Florent, le père et prédécesseur d'un Hugo suivant, existe comme sire de Voorn dès 1156. Si dans cette année-là Pelgrim avait été encore en vie, il n'aurait eu que dit-sept ans.

Ici, comme si souvent ailleurs, *Kluit* a fait époque. Il affirme catégoriquement (Hist. crit. I, 1, pag. 99) qu'il y a existé *deux Pelgrims différents:* L'un, le fils de Dirk VI de Hollande, duquel nous venons de parler; l'autre: „Peregrinus, praeses Seelandiae", premier sire et souche des Voorn, des Renesse et des Heenvliet, lequel, marié à la fille du comte de Sein, reçut par son père les terres de Voorn.

D'après le témoignage de la charte précitée de 1220, je ne me refuse pas à faire identique ce père avec un membre de la maison de Hollande, tout en suivant ainsi partiellement la vieille affirmation.

Mais qui a donc été ce comte vivant assez tôt pour être ascendant de ce Hugo de Voorn de 1108? Sur ce sujet M. *Ramaer* (Geograph. Gesch. van Holland bezuiden de Lek, pag. 150) nous fait une communication, bien désolante au premier abord, pour nos recherches: „Nous ne rencontrons jamais, dit-il, des „frères de Dirk IV et de Floris I aussi peu que de Dirk V „(à l'exeption de Floris, mort à bas âge) ou de Floris II".

*C'est vrai, mais ne pas incompatible avec le fait qu'il y a existé d'autres fils, issus de la maison comtale de Hollande au milieu du XI*e *siècle.* Les lecteurs s'étonnent sans doute d'une telle affirmation catégorique;

je les nommerai donc tout de suite. Mentionnés par la chronique la plus ancienne existante (reproduite par Kluit dans son „Hist. crit.”), ainsi que par Wilhelmus Procurator, ils ne paraissent pas avoir été observés par les auteurs postérieurs. Au sujet du comte *Dirk IV* on y rencontre toutefois la notice suivante: „Hic „quia legitimos filios non habebat, Florentius, frater ejus, successit”. *Donc, il faut qu'il ait eu des fils illégitimes, des bâtards.* Mort en 1049, il se peut qu'il a eu un fils, ayant procréé Hugo van Voorn, qu'on rencontre documentalement en 1108. Ce fils du comte, ayant reçu un prénom quelconque, a pu recevoir le surnom de Peregrinus à cause d'un pélerinage fait par lui-même ou par sa mère, et le titre de „Praeses Seelandiae” lui pourra être donné par son père, en même temps que les terres de Voorn lui ont été concédées. — Ce ne sont pourtant que des conjectures et, n'ayant pas l'habitude de „bâtardiser” par une hypothèse seule les nobles seigneurs d'un pays quelconque, il va sans dire, que je me considère en possession *d'une bonne preuve* que les Voorn ont été bâtards. Et je dois donc choisir le seul comte qui, ayant vécu à un temps assez arriéré pour pouvoir être souche d'un seigneur vivant déjà en 1108, a eu documentalement des enfants bâtards. Par consequent ainsi que pour la cause, dont je parlerai plus loin, je m'arrête au nom du comte Dirc IV.

Mais avant d'énoncer cette preuve, je dois répondre à la question suivante: Ce comte, a-t-il donc réellement possédé les terres de Voorn [1])? Sur quoi la réponse suivante de *Kluit* (Hist. crit. I, 1, pag. 68, note 1), 72) „Robertus (Freso)... a. 1061 ... ar„ripuisse videtur ... si non totam ... Frisiae partem qua Flan„driae vicina est: cogita Zuidhollandiam, sed imprimis etiam *Vor„nam* et *Zeelandiam orientalem* quae posterior Comitum Hollandiae

[1]) Dans mon étude sur „Sicco” etc. j'ai donné un lion au sceau de ce même Robert le Frise (voir v. Lynden-Hemmen: Twee brieven — St. Jacob pag. (92) où il est dit, que ce Robert „zegelt met een leeuw op 't wapen in het jaer 1072”; voir aussi l'étude: „Het eerste voorkomen van wapens” chez Rietstap: „Heraldieke Bibliotheek, où, si je me rappelle bien, on rencontre une notice semblable). Je prie les lecteurs d'étudier sur ce propos aussi l'annexe, jointe à cette étude, où se trouvent e. a. les noms des descendants de Gertrude de Saxe. Et je dis: Si vraiment la notice sur de telles armoiries personnelles de Robert le Frise est juste, une origine des lions héraldiques de Hollande et de Flandre de par ces armes, comme je l'ai déjà affirmé, est très probable.

„jam tunc procul dubio erat possessio". Ainsi, jusqu'à cette date les terres en question paraissent avoir été possédées par des comtes de Hollande et spécialement par comte Dirk IV, décédé en 1049 (douze ans avant la conquête de Robert le Frise). Probablement ces terres sont entrées dans les possessions des comtes de Hollande lors de l'occupation de Zuidholland en 1018.

Mais avec ces vues sur le comte Dirk IV comme souche des Voorn il se présente une question que j'attends de la part des lecteurs: „Comment une confusion entre Dirk IV et Dirk VI a-t-elle pu se produire?" Sur quoi je répondrai: Dans la seule charte contemporaine, où l'on trouve mentionné avec son numéro le comte Dirk V, celui-ci est appelé erronément D. IV [1]). Donc le comte suivant, Dirk VI, a dû être nommé Dirc V. Entre lui et Dirk, le Ve *comte*, une confusion a pu naitre facilement si dans les vieux registres de Voorn, on n'a pas ajouté que le numéro du *nom* du dernier a été le IV. Au fond il aurait suffi ici de mettre un guillemet à tort. En parlant de: „Diedericus, quintus comes Hollandiae", annoté comme souche des Voorn, on a pu écrire: „D. quintus, comes Hollandiae" et l'erreur s'est produite dans le même instant.

Passons maintenant à la preuve dont j'ai parlé plus haut. Je me suis expliqué dans une étude précédente („Sicco et sa descendance, jusqu'à l'an 1318") au sujet du lambel comme brisure. Dans les pages suivantes nous nous rencontrerons encore une fois sur le champ héraldique. Nous connaissons le léopard comme meuble réglementaire dans les armes des Voorn; les lecteurs apprendront par la liste des sceaux à nommer, que ce fauve est en même temps le meuble le plus ancien de la famille. Après ce

---

[1]) v. d. Bergh I, 89. Kluit en nous faisant observer ce numéro incorrect du comte, est d'avis, que les moines d'Egmond ont écrit cette erreur tout exprès pour éviter que les comtes suivants ne suivent pas le mauvais exemple du comte Dirc IV de ne pas donner des biens au monastère. Et Kluit suppose que pour cela les moines aient tout simplement voulu rayer ce comte de la liste des souverains de la Hollande. — Du reste il y a tout lieu de ne pas s'étonner de l'incompétence des anciens auteurs dans les registres des comtes de Hollande, ceux-ci mêmes ne s'y connaissant que fort peu. Hormis la faute mentionnée plus haut, nous pouvons constater qu'en 1291 Florent V ignorait que c'était Wilhelm I et non Florent III, qui a été le père de son grand père paternel (v. d. Bergh II, No. 775). Au lieu cité il a tout simplement omis Willem I, son ascendant au troisième degré.

qui a été dit ci-dessus nous devons être convaincus qu'une consanguinité a existé entre les comtes de Hollande et les sires de Voorn. Il nous sera donc de la plus grande utilité de connaître la signification dans une même race, du léopard comme meuble héraldique, vis-à-vis du lion.

Mais non pour une période indéterminée! Nous devons naturellement nous restreindre aux années auxquelles appartient le premier sceau de Voorn, à savoir celui de Hugo de ce nom. Déjà, dans mon étude sur la descendance de Sicco, j'ai considéré comme probable, vu l'âge de cet Hugo, que ce sceau, appendu à une charte de 1203, date du XIIIe siècle. Les types héraldiques de ce temps ne s'opposent non plus à cette théorie, comme nous verrons. On connaît déjà les sceaux équestres du comte Florent III. Le premier, reproduit par Kluit, montre en 1162 et 1168 le casque conique. C'est le type le plus ancien. Dans la dernière année, le comte a été forcé d'introduire dans la matrice du sceau le mot: „Discordia". Il lui a fallu l'urgence de se procurer un nouveau sceau après sa libération. Et comme c'était passé deux ans au plus tôt avant l'apparition du lion du comte de Flandre, il n'était pas chose difficile de conclure que ce meuble devait se trouver dans le sceau nouveau du comte Florent. Dans la reproduction que j'ai donnée, les lecteurs ont déjà rencontré ce lion; mais ils pourront de plus observer que le comte porte un casque plus moderne. Son forme, de conique, est devenue cylindrique à cimier arrondi, telle qu'on la rencontre au dit sceau de Flandre de 1170 [1]). C'est pourquoi la matrice du second monument sigillographique du comte Florent peut très bien dater d'un temps aussi arriéré. Vers 1181 [2]) Philippe d'Alsace, le même comte, se sert d'un casque qui, très haut de forme, et gardant dans le contour la forme cylindrique, prend un timbre plat, comme on verra par les sceaux de Pierre de Courtenay, en 1184, et de Mathieu comte de Beaumont, en 1189. Une ressemblance frappante avec le casque de Philippe d'Alsace se présente dans le dit sceau équestre de Hugo van Voorne. C'est pourquoi je ne vois nul obstacle à mettre la fabrication de la

---

1) Le sceau de Philippe d'Alsace, comte de Flandre, de 1170 se trouve reproduit en divers endroits. „Dans l'Inventaire des sceaux de Flandre" par Demay, existe une photographie du sceau (no. 131).

2) Même source (no. 132).

matrice du sceau de Voorn à une date aussi arriérée que l'an précité de 1181, d'autant moins que le chevalier y porte encore le grand haubert sans la cotte longue couvrante.

Nous nous y trouvons donc au juste moment de l'adoption d'armoiries héréditaires et, conformément à mon étude sur la descendance de Sicco, ce n'est qu'en 1195 qu'on rencontre le premier exemple de l'emploi du lambel comme meuble de brisure. Mais on ne s'en sert que pour l'issue légitime. Que dit l'histoire héraldique des bâtards sur leur brisure des armoiries paternelles ou collatérales de cet époque?

Pour avoir une réponse satisfaisante, nous traverserons la Manche et nous trouverons bien des détails propres à nous éclaircir dans les sceaux des maisons royales de l'Angleterre. Et en effet, où pourrions-nous trouver des exemples meilleurs que dans cette grande race du Conquérant qui a eu des liens de parenté en Normandie, à Anjou, à Byzance et en première place en Flandre! Nous nous y approcherons des sources de ce courant de temps postérieur de noblesse qui comme un Gave, un ruisseau, un fleuve traverse le sol germanique du moyen age pour finir comme ce delta immense qui jusqu'à nos jours serre dans ses bras toute la terre chrétienne. L'eau de la source est toujours la plus pure. Tâchons de nous refraîchir de quelquesunes de ses gouttes rares et précieuses!

John the Monk of Marmoustier nous raconte que Henry, premier roi d'Angleterre, plaçait en 1127 un bouclier aux petits lions d'or autour du cou de Geoffroi le Bel, comte d'Anjou. Une miniature contemporaine montre aussi son bouclier aux quatre lions se rangeant 2, 1, 1 autour de l'umbo du bouclier. Ce seigneur célèbre aimait les nouveautés. C'était bien lui qui mettait en guise de plume une branche de genêt fleuri („planta genesta") dans son chaperon, un fait qui valut à sa race le nom de famille, Plantagenet. Ces lions de son bouclier datent des temps préhéraldiques. Fulco, son père, empereur de Constantinople, par son mariage avec la fille de Baudoin de Flandre, a pu passer en héritage à son fils le penchant de faire orner ses boucliers de telles bêtes de son empire.

Ces armes personelles sont donc employées par la branche cadette d'Anjou. Mais pour constater authentiquement le lion dans la bannière d'Angleterre, il nous faut adjoindre soixante-cinq ans

au temps de cette concession faite à Geoffroy le Bel. Y a-t-il une connection entre ces lions? On n'en saurait douter. Mais alors il faut bien croire ce *lion* anglais dont je parle, originaire d'Anjou parce qu'il n'existe aucun exemple qu'il ait été employé par la première race du Conquérant.

Ce qui précède fera comprendre aux lecteurs que c'est bien en 1192 qu'apparaît documentalement, pour la première fois, le lion dans la bannière des *terres* d'Angleterre et de Normandie. Afin de pouvoir constater ce fait que je n'ai vu constaté ailleurs j'ai fait un assez grand travail. J'ai parcouru toutes les chroniques anglaises contemporaines qui ont été à ma disposition. Enfin j'ai rencontré la notice suivante dans Benedictus: „Chronicles and memorials of the reign of Richard I" (vol. I, pag. 249): Lors de leur arrivée dans la croisade le 25 Août 1191 „Normanni vallabant „Standardum, quod ut plenius innotescat, non ab re duximus des„cribendum. Est igitur trabes longissima, velut malus navis, „super quatuor rotas solidissimis composita laquearibus, et com„paginata juncturis, ferro vestita, quae nec gladiis vel securibus „videretur cessura, vel igni. In cuius eminentiori cacumine regium „vexillum ventilabat affixum quod vulgo dicunt baneriam: =: =: „Huic igitur Standardo Normanni assistebant et Angli."

Ainsi, nous rencontrons un étendard *commun*, pour tous les Normands, pour tous les Anglais. C'est bien la bannière des terres de Normandie et d'Angleterre. Mais ce n'est qu'à une autre place que nous trouvons une description, donnée comme par hasard dans la même chronique (pag. 418). Le 5 Août 1192, Richard Coeur-de-Lion, accompagné seulement de ses dix sires les plus braves, force les rangs ennemis. Alors „confluit turba „Turcorum plurima et toto conanime insistunt tam paucos oppri„mere: =: =: pertinaciter irruunt usque *ad regium* **cum leone** „*vexillum*, solius regis animam pro mille quaerentes."

C'est donc le *lion seul* qui était alors le signe dans la bannière anglo-normande royale. Sur le bouclier qu'on aperçoit dans le premier sceau équestre de Richard (de 1189 [Birch: cat. of seals no. 80]) on voit aussi le lion et l'on suppose que ce n'est que le placement oblique du bouclier qui y cache un second lion contre-rampant.

Si nous restons un peu indécis, si c'est au singulier ou au pluriel que nous devons compter le lion rampant dans le bou-

clier du Coeur-de-Lion à cette époque, ce n'est pas le cas pour Jean de Mortaigne, son frère (Jean-sans-Terre ensuite). Pendant la vie de son père, il a porté, vers 1186 environ, dans son sceau équestre, *deux lions léopardés*. Ce placement, — sinon le nombre — des lions forme une différence entre les armoiries des deux frères, différence que je n'hésite pas à nommer: „brisure".

Jean de Mortagne a eu un fils bâtard, nommé Richard de Varenne. Celui-ci a porté „late 12 century" (Birch: Cat. of seals no. 14270) „two lions passants quardant in pale" (Planché, Pursuivant of arms, pag. 100) ce qui veut dire: *deux léopards*. La brisure que ce bâtard a opposée aux armes de son père a donc consisté à tourner en face les têtes des lions. Faut-il croire qu'en faisant cela il ait suivi un exemple précédent? Faut-il supposer qu'après sa conquête Guillaume le Bâtard de Normandie ait employé, comme figure toute personnelle de son bouclier, le léopard? Faut-il penser que par un tel fait le léopard était devenu aux yeux du peuple la représentation de bâtardise? Voila rien que des conjectures. *Mais c'est un fait absolu qu'à la fin du XIIe siècle les bâtards des maisons d'Angleterre emploient le léopard, tandis que leurs branches aînées ou collatérales se servent du lion, car ce n'est pas un fait isolé, cet exemple de Richard de Varenne. William, Earl of Gloucester, fils d'un bâtard de Henry I, portait, avant 1182, le léopard dans ses armes.* (Planché: Pursuivant of arms; pag. 95.)

Après son retour de la Terre-Sainte, et après la fin de sa captivité, Richard Coeur-de-Lion a adopté de nouvelles armes, qu'on rencontre pour la première fois dans un sceau de 1198 (Birch: Cat. of seals no. 87). On y voit *trois léopards* tels qu'ils existent encore dans les armes royales d'Angleterre. Je me demande, si en réalité il y a du fond dans la supposition de quelques auteurs anglais que ces trois fauves pourraient représenter: Angleterre, Lorraine et Aquitaine, à cause des mariages des Henry I et II, ou si Richard s'est servi du nombre estimé de trois, en pensant à la Trinité. La dernière éventualité me parait la plus naturelle, mais la première est également possible, si en réalité un meuble analogue ou pareil a existé dans les armoiries des deux contrées. Mais c'est pour notre but à une époque aussi arrièrée [1]) sans importance. — En tout cas, il paraît

[1]) Naturellement il suffit dans ce cas que la meuble en question ait existé

que Richard a pensé à son issue de par Guillaume le Bâtard, ce qui n'est pas étonnant, vu que ce n'était que par ce prince qu'il appuyait tous ses droits de roi d'Angleterre et de duc de Normandie. Certainement, du temps où Guillaume-le-Conquérant s'appelle lui-même „bastardus" dans des chartes jusqu'à la date, — et encore plus tard, — où des lèvres pures de „la Pucelle" sortit le mot: „Batard!" comme une sorte de titre donné à son adversaire, fils illégitime de la Maison de France — certainement, il n'y avait rien d'humiliant dans une telle issue. — Et pour revenir aux armes postérieures de Richard, qui sait, si le Roi de France comme suzerain de Normandie, n'a pas stipulé à son vassal, le duc de Normandie, ses anciennes armes de la famille d'Anjou — à savoir le(s) lion(s) (voir plus haut), — et d'adopter, comme armes de ses terres, le lion avec la brisure de bâtardise — c'est-à-dire le léopard. Philippe-Auguste pouvait le faire avec autant de droit que Saint Louis, son petit-fils, engageant en 1244 la comtesse Marguerite de Flandre, fille puînée de Baudoin IX, et héritière de ce comté, à sceller un acte avec son nouveau sceau, celui de Flandre, „et infra instantem purificationem beate Marie sigilla mea nova comitatus Flandrie sigillare" (F. de Villenoisy: Des transformations du blason, pag. 8. L'auteur réfère à Douet d'Arcq, Collection de sceaux, tome I, XXXIII.)

L'adoption de nouveaux meubles pour les armoiries d'Angleterre accomplie, le léopard perd immédiatement son vieux caractère. La cause en est bien simple. Rappelons-nous que la croisade du Roi Richard a donné naissance à des conceptions différentes du blason qui pouvaient s'adapter à tous les meubles. Richard de Vernon et son fils ont pris part à cette même croisade. („Venerant etiam de Normannia quam plurimi — — „Richardus de Vernone et ejus filius", Juillet 1190. Itinerarium „regis Richardi", I. pag. 93). Cinq ans plus tard nous rencontrons, dans le sceau du dit fils, le lambel comme brisure de fils légitime, et, en 1200, nous voyons dans le sceau de William de *Filgerÿs* (Birch no. 9.701) le filet en bande, lequel, ainsi que celui du sceau du marquis de Namur, doit être le premier exemple de cette autre sorte de brisure pour un fils légitime. (Journal of British Arch. Ass. vol. VI pag. 137).

dans les armoiries de Lorraine et d'Aquitaine, lors de l'adoption des trois léopards par Richard.

Les lecteurs n'attendront pas que je leur nomme d'autres d'exemples où les bâtards échangent le lion de leur père contre le léopard. Qu'il se rappellent que les sceaux armoriés du XIIe siècle *sont rares*, qu'au surplus il en faut rembattre non seulement ceux de la période courte de 25 ans (1170—1195), mais aussi les sceaux de bâtards qui, adoptant des armes pendant ces années, ont eu des pères, qui se sont servis du lion dans leurs sceaux. Pour la recherche de tels sceaux j'ai parcouru tous les catalogues de „British Museum" par Birch, quatre oeuvres de Demay (Inventaires des sceaux de Flandre, Normandie, Picardie, Artois; la costume de guerre d'après les sceaux du Moyen-Age). Je n'ai pas trouvé d'autres exemples, mais non plus un tel qui, vérification faite, [1]) contredise ma théorie. Partout c'est le lion et non le léopard que j'ai rencontré chez les sires légitimes. Ainsi le lion rampant chez Mathieu III, comte de Beaumont-Oise en 1189; le lion passant dans les écus de Conon et de Raoul de Nesle, comtes de Soissons, de 1178 à 1180 et de 1186; deux lions de la même catégorie dans le sceau de Garlande en

[1]) „Birch, „Cat. of seals":=: mentionne le suivant: „no. 5604, very im„perfect. *Willelmus de Albeni* (Earl of Sussex and earl of Arundel A. D. 1176—„1222) (add. Ch. 19.603) *circa A. D. 1180 équestre seal*: a lion rampant. *Con„treseal* a lion passant requardant." A cause de mes vues exprimées ci-dessus, j'ai considéré impossibles de tels meubles dans les deux sceaux. J'ai donc demandé au British museum des moules des deux sceaux, ainsi qu'une communication m'expliquant sur quoi on se fond pour leur attribuer la date de 1180. En même temps je m'étais proposé de ne pas publier ma théorie si les têtes des lions étaient tournées de la façon que Birch nous a fait connaître. Il est vrai que j'aurais pu répliquer, dans ce cas, que „le léopard" figuré dans le contre-sceau pourrait bien être celui du roi Henry I, vu que la mère de ce Willelmus de Albeni a été mariée en premières noces au dit roi, et que ce n'est que le lion du sceau équestre qui a formé les armoiries de son fils en second mariage. Mais ce n'aurait été qu'une hypothèse que je n'aurais pas pu prouver. Mais les moulages reçus ont laissé ma théorie intacte. Dans le contre-sceau, je vois, sans aucune erreur possible le lion léopardé à la tête détournée. Le „keeper" consciencieux des sceaux du „British Museum" a pris une blessure, faite à la cire originale et se trouvant sur le cou du lion, pour une tête en face, tandis qu'il n'a pas fait part au département des manuscrits du British Museum de ces vues, on me donna la réponse suivante, en date du 13 Mars dernier: „The counterseal of W. de Albini is very indistinct, but on the whole I am in„clined to agree with you, that the lions head is „detournée"." — Quant à la donnée sur l'année approximative de 1180, on m'avait fourni dans une lettre du 22 Fevrier dernier les preuves que cette donnée est juste.

1192, un lion à queue trèflée, passant à senestre dans le type de Robert d'Ambourville de 1183, le lion passant dans le sceau équestre avec contresceau de Jean, seigneur de Nesle, châtelain de Bruges, en 1196; le lion dans le cachet de Hugues d'Oisy, vicomte de Meaux, chatelain de Cambrai du XIIe siècle; le lion rampant dans un sceau de Ranulp, comte de Chester entre 1181—1232 (Journal of the British Archaeological Association, vol. V pag. 242, 244); le lion passant dans le cachet de Roger de Moulan en 1195.

Ces faits établis, on me demandera certainement s'il y a eu des relations intimes entre l'Angleterre et la Hollande à cette époque, lesquelles feraient croire que les principes héraldiques établies au premier pays, pourraient être adoptés par l'autre. Comme réponse, j'emploie ici la phrase suivante chez Kluit: Hist. crit. II, 1, pag. 332 not. (3): „Ada Scotica, mater Theoderici VII, soror „fuit Regis Scotorum *Wilhelmi*, qui in clientela Regis Anglorum". Nous voyons donc qu'il a existé une parenté entre les maisons de Hollande et d'Ecosse, et que ce dernier pays a été tenu en fief par ses rois comme vassaux d'Angleterre. Quant à cette parenté je renverrai les lecteurs aux registres reproduits dans l'annexe ci-jointe. *Ada, comtesse de Hollande a été en parenté directe avec Richard de Varenne.* Et aussi bien qu'il n'y aurait pas eu de difficultés pour David, roi d'Ecosse, d'appeler „frère" le mari de sa soeur, aussi bien Henricus, le père d'Ada, pouvait considérer comme cousin Robert earl of Gloucester, bâtard d'Angleterre, et Ada se croire parente de William, earl of Gloucester, d'autant plus que Henri II, roi d'Angleterre, a été apparenté à chacun d'eux. *Hugo, 3e sire de Voorn, apparenté au comte Florent III, l'a vu adopter le lion comme meuble d'armoiries; il a remarqué parmi les parents de la comtesse Ada les seigneurs légitimes adoptant le même meuble, tandis que les bâtards se sont munis du léopard; donc il n'existait pour le sire de Voorn, s'il appartenait à une branche illégitime de la maison de Hollande, nul meuble plus propre que précisément le léopard à démontrer cette souche à tout le monde.*

Dans la race des Teilingen, c'est principalement la brisure des lambel, comme signe exclusif d'une descendance légitime, qui m'a convaincu de l'exactitude de la tradition plusque centenaire sur Sicco comme leur souche; dans la race de Pelgrim c'est en premier lieu le léopard comme brisure de bâtards, qui me fait croire qu'elle ait été de souche illégitime.

„Tantôt, comme nous l'a assuré le vieux maître-archiviste à „Paris, les sceaux viennent confirmer, en les complétant, les faits „que nous savions déjà, tantôt ils jettent sur ceux qui demeu- „raient obscurs une vive clarté, et nous font, en quelque sorte, „toucher du doigt les événements, dont ils ont été témoins!!

Avant de passer à l'histoire des membres divers de la race des Voorn, je ferai remarquer le titre de „nobilis vir" donné par les comtes de Hollande et par d'autres aux sires de cette maison pendant le XIIIe siècle. [1]) Quant à cela, je prie les lecteurs d'observer les catégories suivantes de nobles hollandais, mentionnées dans mon étude sur „Sicco et sa descendance": „A. *Les nobles primordiaux germaniques*, parmi lesquels il faut compter: a/ la maison comtale avec ses branches: a'/ la descendance de Sicco, b'/ la maison de Voorn, c'/ la maison comtale de Bentheim; b/ Les Altena, s'ils sont issus de Salm, et les Heusden, s'ils tirent l'origine de la maison comtale de Clèves. Mais sans aucun doute il faut en enregistrer encore d'autres ainsi p. ex la race des Uytten Goije. B/ *Toutes les familles, qui ont gagné ce titre, en même temps qu'elles sont entrées dans une possession libre de sol allodial.* Au bout d'un certain laps de temps, cette dernière catégorie n'a cessé d'augmenter en nombre; de plus lorsque, sous les règnes des comtes Willem II et Florent V les paysans venaient d'avoir le droit d'acheter l'exemption des impôts, il apparaît une troisième classe de nobles. En résumant, les lecteurs comprendront que, d'après mon avis [2]), il n'y avait rien à contredire à ce qu'une famille, appartenant à l'une des trois dites catégories, fût appelée noble, même si elle était d'une vieille origine illégitime. Nous en avons plus tard une preuve éclatante dans le cas même d'un fils bâtard, quand Louis, l'Empereur, appelle Willem Snikkerime „nobilis" dans l'acte même de sa légitimation.

(A suivre.)

---

[1]) v. d. Bergh I, 214, 270, 361, 364.

[2]) Qu'on se garde donc bien de mettre en combinaison quelconque les lignes 13 et 14, page 445 de „De Navorscher" de 1904. Qu'on mette entre elles, au lieu de cela, un trait, pour éviter tout malentendu.

Tableau généalogique de la Maiso

Dirk III, comte de Hollande

Dirk IV comte de Hollande
Floris I comte de Hollande } premier mari de **Gertrude de Sa**

Pelegrinus, bâtard de Hollande
Dirk V, comte de Hollande
Berthe, mariée à Philippe I roi de France

Hugo, 1er sire de Voorn
Floris II comte de Hollande
Louis VI, le Gros, roi de France

Floris, 2e sire de Voorn
Dirk van Voorn, souche des Zierixee et Renesse
Dirk VI, comte de Hollande

Hugo, 3e sire de Voorn
Dirk, 4e sire de Voorn
Bartholomeus van Voorn

Hendrik 5e sire de Voorn
Floris van Voorn
Hugo van Voorn sire de Heenvliet
Dirk van Voorn
Aalbrecht van Voorn
Hugo Naeld

Hugo v Naeld

)escendance du Comte Dirk III).

les noces à {Robert le Frise comte post[r]. de Flandre; leurs enfants}

m-

Milcolumbus III roi d'Ecosse

Gertrude mariée à 2) Dirk, duc. d'Alsace

Adela, mariée à Canutus, roi de Danemarck et de Norvège

David, roi d' Ecosse

Mathilde mariée à Henric I roi d'Angleterre, Fille légitime

Fulco d'Anjou

Dirk d'Alsace, comte de Flandre marié à

Fils

Carolus Bonus, martyr, comte de Flandre

Henricus, mort avant le père

Robert bâtard d'Angleterre

Mathilde mariée: 2} à Geoffroi d'Anjou-Plantagenet, leur fils

Sibylla d'Anjou mariée à Dirk d'Alsace, comte de Flandre

Philippe d' Alsace, comte de Flandre

de} Ada d' Ecosse, femme de Floris III

William earl of Gloucester

Henricus II, roi d'Angleterre

ıus ic

Hendrik van Naeldvic

Richard, Coeur-de-lion, roi d' Angleterre

Jean de Moıtaigne

Hugo de Maerlant

Richard de Varennes, bâtard

HET „HUIS, DE HOFSTEDE EN VIER MORGEN LAND" TE ISSELT.

In deel 35 van de Navorscher (bldz. 1—3) deelde de Heer Jhr. Mr. A. van Sasse van Ysselt een en ander mede omtrent de heerlijkheid Ysselt of Isselt. Deze heerlijkheid lag in Eemland, ¼ uur ten N. W. van Amersfoort en was volgens van der Aa [1]) groot 149 bunder en 60 vierkante ellen. Nog tegenwoordig vindt men er een gehucht van dien naam.

Bedoelde Heer vermeldt daar o. a., hoe Gerbrandus Ignatius van Sasse die heerlijkheid den 7den September 1775 verkocht aan Jacob van Dam en aan diens huisvrouw Aletta Francina Buyk. Hij voegt hieraan toe: „Jacob van Dam was de eerste van zijn naam, die Ysselt of Isselt bezat". Hier komt de Schr. in tegenspraak met van der Aa, die in zijn woordenboek o. a. het volgende omtrent Isselt mededeelt: „In de veertiende eeuw „was deze heerlijkheid reeds in het bezit van de familie van Dam, „die ze thans weder bezit, zonder dat het blijkt, hoe zij daaruit „geraakt is."

Wat zijne beschrijving van Isselt betreft, heeft van der Aa vele gegevens woordelijk ontleend aan de „Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden." XIIe Deel, 1772, blz. 242 en 243, doch toevalligerwijze vermeldt dit werk de hier aangehaalde zinsnede niet. Hoogstwaarschijnlijk putte van der Aa daartoe uit de „genealogie van het geslagte van Dam", voorkomende in Abraham Ferwerda's „Adelijk en aanzienelijk Wapen-Boek van de Zeven Provinciën; waarbij gevoegt is een groot aantal Genealogiën van voornaame adelijke en aanzienelijke familien." Althans in dit boek, dat ao 1763 uitkwam, vindt men, hoe Willem van Dam, in 1483 schepen te Amersfoort, in Februari 1500 huwde met Beyeraet van Ysselt, dochter van Jan van Ysselt, Heer van Ysselt in 1463, schepen van Amersfoort 1469, en van Jacoba Bot. [2])

Volgens Ferwerda werd Beyeraet van Ysselt in 1506, — d. i.

---

[1]) Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden, bijeengebracht door A. I. van der Aa. Zesde deel, 1845. bldz. 180.

[2]) Bot of Both is insgelijks een oud Amersfoortsch geslacht, waaruit o. a. gesproten is Pieter Both, eerste Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Oost-Indië (1610—1612). Hij werd te Amersfoort geboren. Men vindt dit geslacht reeds in 1408 in de magistraat van Amersfoort.

na den dood haars vaders — Vrouwe van Ysselt. Haar zoon, Pieter van Dam, schepen te Amersfoort 1531, raad 1553, werd Heer van Ysselt in 1526; haar kleinzoon, Willem van Dam, raad te Amersfoort 1562, werd het in 1554; haar achterkleinzoon, Jacob van Dam, raad te Amersfoort 1593; schepen 1603, werd Heer van Ysselt in 1576. Daarna zien wij bij Ferwerda de heerlijkheid Isselt geraken in de familie Toll, een Rhenensch geslacht. Jacob van Dam stierf nl. zonder oir na te laten; zijn zuster Antonia van Dam was gehuwd met Jan (of Johan) Toll, secretaris te Rhenen, en zóó werd, althans volgens Ferwerda, hun zoon Willem Toll in 1649 Heer van Ysselt na den dood van zijn oom, Jacob van Dam.

De Heer van Sasse van Ysselt ontkende de juistheid van hetgeen Ferwerda in de bovengenoemde genealogie omtrent de heerlijkheid Isselt mededeelt, want na vermeld te hebben, dat Jacob van Dam, die Isselt in 1775 kocht, de eerste van zijn naam was, die Ysselt of Isselt bezat, doet hij er onmiddellijk op volgen: „onjuist is derhalve de bewering van Ferwerda, dat Willem van „Dam, schepen te Amersfoort in 1483, door zijn huwelijk (Fe„bruari 1500) met Beyeraet van Isselt, dochter van Jan Johan „Karmanszn., Heer van Ysselt zou geworden zijn, en dat zijn „zoon Pieter van Dam, alsmede diens afstammelingen Heeren van „Ysselt zouden geweest zijn van af de vroegste tijden."

Men zal moeten toestemmen, dat bovenstaande mededeelingen er bij een eerste kennismaking zeer tegenstrijdig uitzien, en dat het moeilijk schijnt de waarheid te ontdekken: aan de eene zijde de stellige verklaring van den Heer van Sasse; aan de andere zijde Ferwerda, wiens genealogie van Dam over het geheel zeer betrouwbaar en volledig is; voorts hier de, in onze familie voortlevende opvatting, ook door van der Aa gedeeld, als zou Isselt reeds gedurende verscheidene eeuwen aan de van Dam's hebben behoord.

Een nader onderzoek scheen mij ruimschoots de moeite waard, en de uitslag maakte aan elken twijfel een einde. Daar hij mogelijk ook anderen belang inboezemen zal, en in ieder geval een bescheiden bijdrage vormen kan tot de geschiedenis en de kennis van ons leenstelsel wil ik in het hier volgende den lezers van De Navorscher de uitkomsten van mijn onderzoek aanbieden.

Teneinde de zaak ineens duidelijk te maken, zij hier allereerst medegedeeld, dat er eertijds twee verschillende leenen „Isselt" bestaan hebben, een Hollandsch leen, doorgaans getiteld „het Huys en de hofstede te Isselt, met vier morgen land daartoe behoorende", alsmede een Stichtsch leen, dat in de Utrechtsche leenregisters als volgt omschreven werd: „De Tienden, Groff ende smal tot Ysselt mit den Gerichte". Tot dit leen behoorden aanvankelijk ook de volgende goederen en tienden, die in het „Repertorium van de Verley-Brieven staande in de Registers der Stichtse Leenen" mede aan het hoofd van het bedoelde leen worden vermeld [1]: „Item Dat Goed tot Nyelande, Gerichte ende Tienden als dat gelegen is. Item Gerichte ende Tienden ende dat Goed van Alrehorst, als 't gelegen is van der Zytwinde aan Scherpenberg. Item een hoeve Lands gelegen op Amersfoorder Enge, die die Vrije Hoeve geheten is. Item die Gifte van der Capelle tot Ysselt [2]). Item dat Goed tot Lysenvoerde mit eggen ende mit eynde ende mit allen Synen toebehoren, gelegen in de Gerichte van Ysselt."

Het eerste leen omvatte slechts het privaat-bezit van het genoemde huis met hofstede en vier morgen land te Isselt; het Stichtsche leen was de eigenlijke heerlijkheid Isselt met de daaraan verbonden heerlijke rechten. Wij treffen hier derhalve de eigenaardigheid aan, dat een heerlijkheid met haar openbaar gezag leenroerig was aan den éénen leenheer, i. c. het Sticht, terwijl het privaat-bezit van een deel van het daarbinnen gelegen gebied door een anderen leenheer, nl. den Graaf van Holland (later de Staten van Holland of den Prins-Stadhouder) vergeven werd. Deze toestand was destijds volstrekt niet ongewoon. Zelfs kwam het voor — en naar de toenmalige begrippen was er zelfs geen bezwaar in — dat de Graaf van Holland het openbaar gezag bezat in een deel van het Sticht, dat in dien tijd, zoo min als de andere territoriën, nog geen afgerond gebied vormde.

De aandacht zij er hier voorts op gevestigd, hoe de benamingen van beide leenen niet met elkaar in strijd zijn; het huis, de hofstede

---

[1]) Repertorium. Folio 513 j°.

[2]) Deze kapel, aan St. Barbara gewijd, was in 1339 door Dirk Cosynsz. van Ysselt op zijn goed opgericht; hij begiftigde die kapel met goederen. Bisschop Johannes van Utrecht bekrachtigde deze stichting. Zie Universiteits-bibliotheek Utrecht. Scriptores historici. No. 25. L.

en de vier morgen land worden *niet* genoemd onder de goederen, die deel uitmaakten van het Stichtsche leen.

Beide leenen zijn oorspronkelijk in het bezit geweest van de familie van Ysselt of van Isselt, een Stichtsch geslacht, dat men reeds a° 1467 in de magistraat van Amersfoort aantreft. De laatste, die beide gemeenschappelijk bezat, was Jan van Ysselt, hiervóór reeds genoemd. Deze liet het Hollandsch leen, d. i. het huis enz. te Isselt, na aan zijne reeds genoemde dochter Beyeraet, die in Februari 1500 Willem van Dam huwde. Dit leen is verder aan de van Dam's gebleven, kwam gedurende korten tijd door hen aan de familie Toll, doch is later opnieuw in ons geslacht teruggekeerd, zooals hieronder nader zal worden uiteengezet.

Het Stichtsch leen, de heerlijkheid Isselt, kwam na Jan van Ysselt op zijn zoon Meuse, en ging bij het uitsterven der van Ysselt's over op het aan hen verwant geslacht van Sasse. Gerbrandus Ignatius verkocht de heerlijkheid in 1775 aan Jacob van Dam, waardoor deze Heer van Isselt werd. Daarmede waren voor het eerst sedert Jan van Ysselt († 1506) beide leenen weer in één hand vereenigd. Zij bleven daarna in de van Dam's, totdat op het einde der 18e eeuw de heerlijke rechten afgeschaft werden (1798); ons geslacht behield toen alleen nog het privaatbezit, uit beide leenen voortvloeiende.

Onjuist is derhalve Ferwerda, waar hij de van Dam's, die van Beyeraet van Ysselt afstammen, *Heer* van Ysselt noemt; immers de heerlijke rechten [1]) kwamen eerst in 1775 aan onze familie. Bewust of onbewust heeft hij, die Ferwerda onze genealogie heeft verschaft, zich hier tusschen het Hollandsche en het Stichtsche leen vergist[2]). Onjuist is derhalve ook van der Aa, waar hij mededeelt, hoe de *heerlijkheid* Isselt reeds in de 14e eeuw in het bezit was van de familie van Dam. Doch evenmin is de Heer van Sasse van Ysselt volkomen correct, waar hij, zonder meer, zegt: „Jacob van Dam (de kooper van 1775) was de eerste van zijn naam, die Ysselt of Isselt bezat." Slechts ten opzichte van de heerlijkheid en hare rechten heeft hij gelijk; „het huis en de hofstede te Isselt" waren destijds reeds ongeveer 270 jaar in ons geslacht.

---

[1]) Waaruit deze bestonden, vindt men vermeld op blz. 296.

[2]) Ferwerda was geen genealoog, doch uitgever. Hij nam in zijn werk de genealogiën op, zooals zij hem door de betrokken families werden gegeven.

Na deze inleiding, die het den lezer gemakkelijker maken zal het onderstaande te volgen, willen wij, hoofdzakelijk aan de hand der leenregisters van de Grafelijkheid van Holland en West-Vriesland, berustende op het Rijksarchief te 's-Gravenhage, hieronder in het kort de geschiedenis nagaan van het huis, de hofstede en de vier morgen land te Isselt. Die van de heerlijkheid Isselt zal, voor zooveel noodig, daarin gevlochten worden. [1]).

Hoewel niet alle acten van overdracht hieronder in originali vermeld zullen worden — dit zou te ver voeren — willen wij hierop, wat de eerste betreft, een uitzondering maken, teneinde een denkbeeld te geven van vorm en inhoud der z.g. leenakten. Ook enkele andere, wier inhoud van bijzonder belang is, zullen geheel of ten deele woordelijk worden medegedeeld.

De eerste maal, dat Isselt vermeld wordt in de Registers van de leen- en registerkamer der Grafelijkheid van Holland, was in 1328. De akte, waarbij huis en hofstede in dat jaar verlijd [2]) werden, luidt als volgt:

„Wi Willaem grave van Hollandt etc. maken cond etc. dat „Cuziin [3]) van Ysel van ons ontfaen heeft ziin huys ende ziin „hofstede toit Ysel ende al dat land dat hi legghende heeft tus- „ken Lisenvoirde ende Alenrehurst an der langhe ende Amers- „voirder beec ende Vernehese an der breede, ende voirt tsestigh „morghen lands die ghelegen zien bi Bindelmeerbroec op die „Helendrecht die gheheten zien Moyneveld, ende dat goid voir- „screven hebben wi hem verliet van ons te houdene ten rechten „liene. In orkonde etc. Ghegheven tote Oudewater des Donres- „daghes voir Pinxter int jaer ons Heren M.C.C.C.XXVIIIº."[4])

De zoon van den voornoemden, „Dieric Coesyn van Hisselt", ontving hetzelfde goed „in die Haghe des Woensdaghes voir Meye anno Domini M.CCC.XXXIII" (1333) in leen van den Graaf van Holland. Het wordt nu geheel als in de eerste leenakte beschreven; slechts is het nog uitgebreid met „twaelf dachmaet lands in die „langhe made ende drie dachmaet lands ligghende in die Vos- „wyc in Cosyns gherechte voirscreven ommetrent sine woninghe

---

[1]) Ter verduidelijking van het volgende voegen wij aan het slot een zeer beknopten stamboom hierbij, waarnaar thans reeds verwezen wordt.

[2]) Verlijen = beleenen.

[3]) Cuziin = Cosyn.

[4]) Register Ao „1316—'37. E. L. 31. cas C." Folio 5 verso.

„te Hisselt tuschen der ouder beke ende der niewer beke." Voorts „worden nu ook nog vermeld: „achtien morghen lands in Ben- „scoep ligghende op die nortside van den dorpe." [1]

Ongeveer terzelfder tijd, „des Woensdaghes na sinte Marcusdach int jair ons Heren MCCC drie ende dortich" maakte de zelfde Dieric Cosyn met goedvinden van den Graaf van Holland de hiervóór genoemde 18 morgen land in Benschop aan „Margrieten Dierics syns soens wijf" [2]) „tot hore lyftochte" [3]).

„Des Donresdaghes na sente Marcusdach" a° 1389 ging al het land, dat „zyn vader voerscreven te houden plach over op Willem van Ysselt Dirc Cosynszone van Ysselt". [4]) In 1393 was hij gehuwd met „jonfrouwen Jutten Jan Borren dochter van Amerongen", die hij den laatsten dag van Mei in dat jaar als „sinen wive heeft gemaect in rechter duwarien ende liiftochten die helftte van alsulken goede als hi van ons hout ende legghende heeft in den lande van Yselstein" enz. [5])

In 1404, na den dood van Willem van Ysselt, onderging het leen, waarvan wij tot hiertoe de geschiedenis hebben nagegaan, een vormverandering. Duidelijk blijkt dit uit de volgende twee acten: [6])

„Aelbrecht etc. doen cond allen luden dat wy om beden wille „van sunderlinger vrienden quijtgesconden hebben ende schelden „quijt mit desen brieve Heynric Cosijn van Ysselt den rechten „eygendom van allen sulken landen als gelegen syn aen der hof- „stat tot Ysselt in den gesticht van Utrecht, toebehorende der- „selver hofstat die Heynric voirnt mitten huse ende hofstat tot „Ysselt voirsz. van ons ten rechten lien gehouden heeft, dair hi „voirt sinen oirbaer ende profyt mede sal mogen doen ende die „vercopen oic ofs him ghenuecht als mit anders sinen eygenen „goede, uutgeset dat huys ende hofstede tot Ysselt mit vier „mergen lands dairtoe behorende, streckende westerwaert van „der hofstede op enen enghe die strecket aen die langhen Risse,

---

1) T. a. p. folio 9 verso.

2) Margriet, de vrouw van Dirk, zijn zoon. Dit klopt niet met de genealogie van Ysselt bij van Spaen en die van Jhr. Mr. van Sasse van Ysselt. Deze zaak kon door mij niet tot klaarheid worden gebracht.

3) T. a. p.

4) Register „1358—91. Liber IIII. Aelbrecht. Cas. E." Folio 291.

5) Register „1390—1401. Liber V. Aelbrecht. Cas. E." Folio 84.

6) Zie Register „1401—4. Hertoch Aelbrecht. Cas. E." Folio 60 verso en 61.

„die welke huus hofstede ende vier merghen lands wy behoude-„lic ons ende enen yegeliken syns rechts verliet hebben ende „verlyen mit desen brieve Henric voirsz. te houden van ons „ende van onsen nacomelingen hi ende syn nacomelingen tot enen „onversterfliken erfleen. In oirkonde etc. Gegeven XXII dagen „in Septembri anno M.CCCC ende vier" enz.

De tweede akte luidt als volgt:

„Aelbrecht etc. doen cond allen luden dat wy behoudelic ons „ende enen yegeliken sijns rechts verliet hebben ende verlien „mit desen brieve Henric Casyn van Ysselt tsestich merghen „lands ghelegen bi onser wildernisse van Bindelmerbroec ende „him opbestorven syn van Willem van Ysselt sinen vader, te „houden van ons ende van onsen nacomelingen Henric voirsz. „ende syn nacomelingen tot enen rechten leen" enz. De datum is als boven.

Uit beide akten volgt in de eerste plaats, dat Henric Cosijn van Ysselt de zoon was van bovengenoemden Willem, zoodat Jhr. Mr. van Sasse van Ysselt abuis heeft, waar hij in de genealogie van Ysselt den zoon van Willem „Cosijn" noemt, den kleinzoon „Henrik"; deze vormen één persoon. Secundo blijkt, dat bij den dood van den vader een groot deel van diens goederen aan Henric in vollen eigendom zijn gegeven. Uitgezonderd hierop waren het huis, de hofstede en vier morgen land bij Isselt; deze behield de familie van Ysselt in onversterflijk erfleen van de Graven van Holland; eveneens de 60 morgen land bij Bindelmerbroek als een recht leen. Nader werden beide feiten nog geconstateerd in een acte dd. Saterdages na Sinte Paulusdach conversio. Anno XIIIIc ende vyve (1405) secundum cursum curie. [1]) In hoeverre eerstgenoemde goederen in de familie van Ysselt gebleven zijn, dan wel door haar verkocht, blijkt niet. Wij zullen ons in het hiervolgende slechts bezighouden met het huis te Isselt en zijn toebehooren, dat van nu af aan een afzonderlijk Hollandsch leen uitmaakt.

Binnen één jaar na den dood van Hendrik van Ysselt stierf ook diens eenige zoon Willem van Ysselt. Het schijnt, dat destijds een termijn van één jaar toegestaan was, binnen welken de erfgenaam zich bij overlijden van een leenman voor de leen- en

---

[1]) Register „1404—16. III, enz." Folio 17. De zelfde akte dd. die XIX van Meye anno XVIII (19 Mei 1418) vindt men in het Register „1417—20, enz. Folio 57. verso; en dd. 24 Maart 1438 in het Register „1433—40" enz.

registerkamer met het geërfde goed moest laten beleenen. Althans een akte van Willem van Ysselt is er niet, doch wel werd Mergriete Heinric Casins dochter van Ysselt den 2^en^ September 1440 met het huis enz. te Isselt beleend, „die hoir anbestorven zijn van Henric hueren vader ende hueren broeder, die beyde binnen tsiaers gestorven sijn, enz., ende voir Mergrieten heeft ons manscip ende hulde gedaen Jan Kaerman huer gerechte man ende momber." De 60 morgen land bij Bindelmeerbroek worden nu voor het eerst niet meer vermeld. [1])

Met den laatstgenoemden Willem van Ysselt was de familie van Ysselt in de mannelijke lijn feitelijk uitgestorven en ging het huis aldaar over in het geslacht Karman. [2]) Ook dit was een oude Amersfoortsche familie, die men reeds in 1408 en ook verscheiden malen in volgende jaren aldaar in de vroedschap aantreft.

Of nu de laatste van Ysselt's er bijzondere waarde aan gehecht hebben, dat hun familienaam bleef voortbestaan, dan wel of reeds in dien tijd de naam Karman als geslachtsnaam weinig aantrekkelijks bezat, dit is ons niet bekend. Zeker is het echter, dat Jan Karman, [3]) die Margriet van Ysselt tot vrouw had, alsmede diens nakomelingen, hun geslachtsnaam geleidelijk in dien van van Ysselt veranderd hebben, zoodat deze familie in naam bleef voortbestaan.

Mergriete voornoemd, vergezeld van „Jan Kaerman hare man" verscheen den 5^en^ Juni 1443 vóór de leenmannen van den Graaf van Holland, „ende heeft ons upgedragen ende quiitgesconden „onse vrije wille dairmede te doen also onse mannen wiisden dat „recht was die leenweer van eenre huysinge ende hofstadt tot „Ysselt mit vier mergen lants dairtoe behorende die sy van ons „ende van onser graeflicheyt van Hollant tot deser tyt toe te „leen gehouden heeft, so hebben wy behoudelic ende enen yege„liken syns rechts rechtevoirt wederomme verleent ende verlyet „verlenen ende verlyen mit desen brieve derselver Mergrieten „Heynrics Cosyns dochter dat huys ende hofstadt mitten vier „mergen lants voirnoemt, te houden van ons enz. tot enen on-

[1]) Register „1433—40" enz. Folio 158 verso.

[2]) Men vindt dien naam ook meermalen „Carman" gespeld. Het geslacht wordt reeds in 1350 te Amersfoort vermeld.

[3]) Raad te Amersfoort 1438; schepen aldaar 1443 en 1455.

„sterfliken erfleen, mit voirwairden dat na dode Mergrieten voir-„noemt dese voirnoemde goeden comen up Mergrieten rechten „leenvolger hetzij man off wijff die sy dan afterlaten sal ge-„wonnen by Jan Kaerman horen gerechten man" enz. Den zelfden dag en bij de zelfde acte werd erkend, dat Margriet haren man vermaakt en verlyftocht had „in rechter duwaryen ende liiftochten" de hierboven genoemde goederen. De Graaf beloofde bij den zelfden brief Jan Kaerman „in der voirsz. duwaryen ende liif-„tochten te houden ende te starcken syn leven lang geduerende „teghen enen ygeliken die him hinder of letsel dairin doen wil-„den na zede ende custume slants dair die voirnoemde goede ge-„gelegen sijn." [1])

Margriet van Ysselt overleefde haren man. Weduwe geworden, verscheen zij 14 Juli 1463 voor den stedehouder-generaal van de leenen en de leenmannen van Holland, bij welke gelegenheid zij afstand deed van haar leen en dit op haar verzoek geschonken werd aan haren zoon „Jan Kaermans van Ysselt." [2]) Wij vestigen er, in verband met hetgeen hiervóór opgemerkt werd omtrent de naamsverwisseling van het geslacht Karman, de aandacht op, hoe beide namen hier reeds gemeenschappelijk voorkomen. Zooals weldra blijken zal, werd de zoon in latere leenacten al meermalen Jan van (den) Ysselt genoemd, waarbij zijn eigenlijke geslachtsnaam Karman wegbleef. Ook in de lijsten van de magistraat van Amersfoort is dit het geval. Men vindt hem hier als Jan van Ysselt vermeld in 1467 (raad en cameraar) [3]), in 1469 (raad), 1471 (schepen) en 1482 (raad).

Jan van Ysselt was de laatste, die behalve het huis, de hofstede en 4 morgen land te Isselt ook het hiervóór genoemde Stichtsche leen „De Tienden, Grof ende smal tot Ysselt mit den Gerichte," enz. enz. [4]) bezat. De geschiedenis van dit leen, die wij niet in extenso zullen nagaan, vindt men natuurlijk in de Stichtsche leenregisters. Daaruit blijkt, hoe Dirk Cosyn van Ysselt in 1366 daarmee beleend werd. De transporten van dit leen vinden regelmatig plaats in dat geslacht op ongeveer dezelfde tijdstippen, waarop ook het huis, de hofstede

[1]) Register 1440—47. Capitulo Sticht. Folio 8.

[2]) Register 1459—1467 enz. Capitulo Sticht. Folio 4.

[3]) Cameraar = stads-ontvanger.

[4]) Zie bldz. 275.

enz. te Isselt van ouder op kind overgingen. Jan van Ysselt — hij wordt hier en ook wel elders Johan geheeten — werd met het Stichtsche leen den 4den September 1462 beleend „soe die Mergriete Henrick Kossynsdochter van Ysselt sijne moeder uutgegaen is." [1]) De moeder heeft zich dus vermoedelijk kort na den dood van haren man, Jan Karman, van hare goederen ontdaan en deze op haren zoon overgedragen; immers wij zagen hiervóór, hoe zij het huis te Isselt 14 Juli 1463 op haren zoon overdroeg. De dood van den vader is dus met hij groote zekerheid te stellen op 1462. [2])

Jan van Ysselt behield het Stichtsche leen niet ongeschonden. Den 28en November 1489 transporteerde hij hiervan aan Jacob Rutger, Jacob Tymens zoens soen: „Die Tienden groff en smal van Alrehorst, van dat Erve tot Ysselt, dat Willem van Ysselt [3]) toebehoort, Van dat Erve tot Ysselt, dat Johan van Ysselt toebehoort, Van 7 Morn en 3 Houd lands behoort tot Geryt Duwers Erven. Van 3 Morn Lands toebehoort rutger Schaap. Van 2 Morn 3 Houd lands behoort Pieter Bot Andriesz. ende van 2 Morn lands behoort die convente van St. Agniete tot Amersfoort, alle gelegen in den Gerichte van Ysselt bij Amersfoort". Dit werd een afzonderlijk Stichtsch leen, dat later noch in de familie van Ysselt noch in de van Dam's geweest is. [4]) De naam van het Stichtsch leen, dat Jan van Ysselt behield, werd uit den aard der zaak in verband met dit transport gewijzigd; de overgedragen goederen worden voortaan niet meer vermeld.

Jan (Johan) van Ysselt huwde tweemaal [5]); vooreerst Jacoba Bot, uit welk huwelijk hij drie kinderen had: Volken, Meeus en Beyeraet; en ten tweeden male Maria . . . .[6]), bij wie hij geen kinderen schijnt gehad te hebben.

---

[1]) Stichtsch leenregister van 27 Juli 1456—11 December 1495, folio 52 verso.

[2]) In de collectie genealogiën van den Baron van Spaen, berustende in het archief van den Hoogen Raad van Adel vindt men in deel XII een genealogie van het geslacht van Ysselt. Deze vermeldt hem ook als „dood 1462". Genealogische aanteekeningen omtrent deze familie vindt men ook bij d'Yvoy. Utrechtsche geslachten, m. s., in het archief H. R. v. Adel. Eindelijk vindt men een genealogie van Ysselt door Jhr. Mr. A. F. O. van Sasse van Ysselt in: Michiel van Ysselt (Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht, 22e deel).

[3]) Vermoedelijk zijn broeder, die burgemeester van Amersfoort was in 1483.

[4]) Zie Repertorium. Folio 480.

[5]) van Spaen noemt beide vrouwen; Ferwerda (genealogie van Dam) alleen

Nog bij zijn leven trof hij maatregelen, opdat het Stichtsche leen zou overgaan op zijn zoon Meeus; het Hollandsche leen op zijn dochter Beyeraet. Hieruit ontsproot de overgang van beide leenen in verschillende handen; eerst in 1775 zouden zij opnieuw tezamen door één persoon bezeten worden.

Den 2[en] December 1502 werd Meuse van Ysselt beleend met het Stichtsche leen Ysselt „so Johan van Ysselt, sijn Vader der uijtgegaen is". Het bezit van het huis enz. te Isselt daarentegen verzekerde de vader aan zijn dochter Beyeraet en hare nakomelingen. Men vindt daaromtrent in het betrokken Hollandsch leenregister [1]):

„Phillips etc. doen condt allen luyden dat wij ter oetmoedeger „bede ende begeerte van Jan Kerreman van den Ysselt belieft, „gheconsenteert ende ghewillecuert hebben, believen, consenteren „ende willecueren mit desen onsen brieve, dat alzulcke huys hof-„stat ende vier merghen lants ghehieten Yselt mit hueren toe-„behoeren, als die voirsz. Jan van Ysselt van ons ende onser „graefflicheyt van Hollant ten onversterflichen leene houdende „is, na doode van den voirsz. Jan van Ysselt ende indien hy die „mitter doot ruymt, comen, erven ende succederen zullen op „Byeraet zyne enige getroude dochter ende nyet op zynen zonen, „of by ghebreck van den voirsz. Byeraet up desselfs Byeraet „kynderen of hueren gherechten erfgenamen. Ende wy hebben „belooft ende beloven mits desen voir ons onsen erven ende na-„comelingen graven ende gravinnen van Hollant der voirsz. By-„raet of by ghebreck van hair hairen erven in den voirsz. ghe-„valle die voirsz. hofstat huys ende vier marghen lants met „hueren toebehoeren nae doodt van den voirsz. Jan van Ysselt „te verlijen ende te verleenen tot zulcken recht ende leene als „hair vader voirsz. die ghehouden sal hebben, ende hair dairup „doen expedieren brieven van verlydinghe in behoirlicke voerme.

---

de eerste; d'Yvoy alleen de tweede. Noch van Spaen noch d'Yvoy vermelden den zoon Volken, wiens bestaan uit later te noemen bronnen niettemin vaststaat. Ook deelt van Rootselaer (Amersfoort 776—1580. Deel II, bldz. 145) mede, hoe Johan van Isselt den 5[en] October 1485 vergunning kreeg om onder belofte van oirvede weer in de stad Amersfoort te komen met zijn zonen Volken en Meeus. Meeus vindt men ook als Meuse, Meus of Meyns vermeld.

[6]) Wie helpt mij aan haar achternaam?

[1]) 1496—1506. Capitulo Utrecht. Folio 1 verso.

„In oirconde etc. Datum upten XIen in Decmber anno XCIX" 11 December 1499).

Het was krachtens deze akte, dat het huis met de hofstede en 4 morgen land te Isselt overgingen op de familie van Dam. Beyeraet van Ysselt huwde n.l. in Februari 1500 met Willem van Dam, raad te Amersfoort 1476, schepen aldaar en tevens cameraar van de keuren 1483 [1]); Kercmeyster van O. L. Vrouwe Capelle te Amersfoort 1501 [2]), zoon van Pieter van Dam en van N. van Cuyk. [3])

De huwelijksche voorwaarden, vastgesteld bij het huwelijk van Willem van Dam met Beyeraet van Ysselt zijn in originali nog in onze familie aanwezig. Wij laten ze hier woordelijk volgen:

„Wij Jan van Isselt en gherrijt bott volkersz. ter eenre Ende „Willam van Hervelt en roloff van Hervelt ten anderen sijde „maecken kenlick alle den ghene die desen Hijlixbryeff sullen sien „off horen lesen dat wy daeraen en over gheweest syn ende „verdeding hebben als Hylixmannen by maege en vrunden/ Dat „Jan van Isselt ghegeven heefft Willam van Dam syn Dochter „beyeraet tot eene Wetlycken echten Wiue mit soodanigen meede „gaue ende soodanigen gherechte Hijlix voirwerden als hier nae „bescr. staen Inden eersten sall Willam van Dam voirsz. hebben „beyeraet voirscr. tot eenen wetlycken echten Wijve Dair Willam „aenbrengen sall in gherechte Hijlixvurwerden/ alle alsulke gue„den heerlick ende onheerlick ruerende ende onruerende als hy „nu ter tyt heefft/ Ende dairtegens gheefft Jan van Isselt mit „beyeraet syn dochter in rechte Hylixvoirwerden ende meede „gaue Die rechte Helffte van acht mergen veens ghelegen inden „gherechte van Zust veen/ streckende van die wechsloet(?) off tot „aen die dwersveeren toe/ Welke acht mergen Jan ende Willam „mit beyeraet voirg. grauen ende bruijcken sullen onverdeilt alst „nut ende oirbair is Ende wess Jan voirsz. nyet uyt en graefft/ „by syne leuende lijue/ Dat sall nae syne doet coemen ende „eruen op byeraet off op haere rechte eruen It. noch geefft Jan „voirsz. in rechten meede gaue een camp lants gheheeten die „maet(?) die aen die hoffstede leyt/ ghelegen aen die een sijde

---

[1]) Abr. van Bemmel. Beschrijving van Amersfoort. II. bldz. 553 en 556.
[2]) van Rootselaer. II. bldz. 173.
[3]) Zie de genealogie van Dam bij Ferwerda.

„die cappelle [1]) aen die andere syde Willam van Isselt/ Die „jaerlix weerdich wesen sall/ elff rijnsche gul. curt. It. noch geefft „Jan voirsz. in rechte meede gaue mit beyeraet syn Dochter een „stuck lants gheheeten die elssackers aent eene eynde ghelegen „die cappelle/ aent andere eynde den brynck dat jaerlix weerdig „wesen sall tyen rynche gul. current. It. noch geefft Jan voirg. „mit byeraet syne Dochter in rechte meedegaue dat rechte „vierendeel van achtyen ackeren/ soo Jan die ghemeen heefft „ende onuerdeylt mit euert vander Beecken erffg. Ende voirt „synt vorweerden wess maecken ende ghyfften Jan van Isselt „voirsz. beyeraet syn Dochter ghemaeckt ende ghegeuen heefft „mit Willam van Dam in rechte meedegaue/ die sullen blyuen „stendeliek onverbreeckelick/ nyet vermindert te werden van Jan „voirg./ Ende noch soo geefft Jan van Isselt mit beyeraet syne „Dochter alsulke lyffrentten hy heeft op der stadt van Amers- „foird mit sulke voirwerde dat Jan voirsz. dese voirscr. gueden „(all ende nyet uytgesceyden) vryen sall voir hem ende syne „eruen van alle sculden offte maecken/ die daerop ghemaeckt off „ghesciet moegen wesen Ende wairt zaecke Willam ende beyeraet „voirsz. off haire rechten eruen hyer in teniger tyt hynder offte „scaede cregen/ dat sullen sy altijt verhaelen moegen aen Jans „gueden voirsz. offte syne naecomelingen/ Voirt synt voirwerden „dat Willam voirsz. beyeraet voirscr. lyfftochtigen sall tot heure „vermaninge aen een halue vrij hoeff lants ghelegen op vosskuyll/ „offte aen die huijssinge hij bijnnen amersford heefft ende nu in „woent (aen een van beijden) tot heure kuere Ende wairt saeck „dat enen van hen beyden Willam offte beyeraet voirsz. teniger „tyt affliuich worde sonder ghebuerte achterlaetende die sall dan „syn gueden voirscr. eruen op synen rechten eruen dan wesende „inden tyt/ soe wess gueden voirscr. sy achterlaeten ende anders „nyet/ behoudelyck beyeraet altyt hair lyfftocht in weerde te „blyven Ende wess guede sy samentlick wynen ende beeruen „sullen sy samentlick hebben ende ontfangen ende eruen als „voirscr. is Ende dese voirscr. hylixvoirwerden ende meedegauen „sullen sy malkanden vestigen ende vast maicken voir onsse „ghenaedige here van Utrecht alle dynck sonder argelist Ende „want wy jan van isselt gryt bot volkersz. Willam van herde-

[1]) Hieruit blijkt, dat de nog bestaande Kapel van Isselt reeds destijds aanwezig was.

„velt ende roloff van herdevelt deze voirscr. hylick ende hylix-„voirwerden ghemaickt ende uerdeding hebben als voirscr. by „vrunden ende maegen aen beyden syden dairtoe ghenoedicht „ende gheroepen soe hebben wy voir oirkonde van desen ellcx „bysonder onse zegell aen desen bryeff ghedaen ende uytghe-„hangen. Gheschiet int [jaar] onss hrn. dusent vyffhondert op den „zeventyen. dach in februario (17 Februari 1500).

Al had Jan van Ysselt bij zijn leven zijn verlangen omtrent zijn vaste goederen aan zijn kinderen en ook aan de leenheeren kenbaar gemaakt, het was er verre vandaan, dat aan zijn dochter na zijn dood het ongestoord bezit van het huis enz. te Ysselt ten deel viel. Wel werd Byeraet Jans dochter van den Ysselt den 16^en^ November 1506 beleend met „dat huys ende hofstede „van Ysselt mit vier mergen lants dairtoe behoirende, haer aen-„comende en bestorven bij den doot van Jan van den Ysselt hai-„ren vader", doch den 6^en^ October 1507 ontving Volckert van den Ysselt Jansz. hetzelfde goed „behouden(s) ons ende eenen yegelicken zijns rechts" tot een onsterfelijk erfleen, als zijnde hem aangekomen en bestorven door den dood van Jan van den Ysselt, zijn vader.[1])

Dat hieruit oneenigheden tusschen Volckert en zijne zuster Beyeraet voortvloeiden, spreekt van zelf. Eerst in 1508 kwam het tot een definitieve scheiding tusschen beiden. Men vindt hieromtrent dd. „Sinte Pauwelsavont conversio" in het Hollandsch leenregister[2]):

„Wij Herman van Hamersvelt ende Lambert Boll optie een „zijde, Willem van Herdevelt ende Willem Jansz. van Amersfoert „optie andere zijde, doen condt allen luyden dat wy eenen vrient-„lycken dedinge ende maechgesceit gemaect, gededingt ende uyt-„gesproken hebben tusschen Volken van Ysselt ter eenre, ende „Willem van Dam als voecht ende momboer van Beyeraert zijn „wijff Volkens voorsz. zuster ter andere zyden, roerende van „zulcke gesceel als zy onderlinge hebben heercommen van den „goeden tot Ysselt mit dan daeran cleven mach, alsoe par-„tien an beyden zyden dat stedelycken gebleven zyn geweest

[1]) Zie voor deze laatste 2 akten: Register 1505—17. Capitulo Sticht. Folio 1 verso.

[2]) Register 1505—17. Capitulo Sticht. Folio 14 verso.

„voer den eerbaren raede der stadt van Amersfoert aen Gerit „Bot ende Jan van Ysselt als naeste mage mit voerwaerden dat „elcx van den partien voorsz. noch twee goede mannen by hem „scicken zouden nae vermogen zegel ende brief van der stadt „van Amersfoert daeraf wesende; soe is dat wy vier voorsz. by „den tween voirseit gescict ende gekoeren zijnde, ende dit geblijff „ter begeerte van beyden partien voorsz. mede aengenomen heb- „ben, ende wy onder ons zessen hebben daeromme eendrachte- „lycken uutgesproken ende geseyt, uutspreken ende zeggen mits „desen als hiernae bescreven staet. In den yersten zoe is ons „zeggelen eendrachtelycken dat Volken van den Ysselt voorsz „quijt ende te goeden scelden sell Willem Van Dam ende zyn „wijft voorsz. alle alsulcke opspraeck recht ende toezeggen als „Volken heeft of hebben mach aen den huisingen hofsteden ende „erven tot Ysselt mit al hoeren toebehoeren ende men van der „graeflicheit van Hollant te leen hout ende voort mit elsackeren [1]) „ende oick andere eygelycke goeden hoe die genoemt mogen we- „sen in eeniger manieren... Voort soe is onse seggen eendrach- „telycken dat Volken van Ysselt voorsz. wederomme hebben sal „de helft van omtrent acht mergen veens alsoe goet ende quaet „alst gelegen is in Zoesterveen [2]) ende gecoft is van Vrederic uuten „Ham ende zyn huysvrou nae uutwysinge der brief daeraf wesende, „behoudelic Peter Bots erfgenamen hoer twee mergen veens die „zy in dese acht mergen hebben nae uutwysinge der lotinge, „ende oeck behoudelycken Marie Jans wedewie van Ysselt[3]) alsulck „recht ende toezeggen als zy heeft tot eenen mergen in der selver „acht mergen voorsz. gelegen, dats te weten dat Willem van „Dam ende Beyeraert zijn wijff voorsz. den voergenoemden Volken „hoeren brueder ende zwager overgeven sellen als recht is alle „alsulcke recht ende toezeggen als zy hebben aen die helft van „dit voorsz. veen... Voert zynt voerwaerden dat Volken van „Ysselt ende Willem van Dam voorsz. ende Beyeraert zijn wijff „off haer erfgenamen voorsz. dit voergenoemde veen jaerlicx sa- „mentlycke halff ende halff greven ende gebruycken sellen tot „nut ende oerbaer van hem beyden en van denselven venen", enz.

---

[1]) Vergelijk de huwelijksche voorwaarden van Beyeraet, hiervóór vermeld.

[2]) Hiervan is eveneens sprake in de genoemde huwelijksvoorwaarden.

[3]) Hieruit blijkt, dat Marie..., de 2e vrouw van Jan van Ysselt, vader van Beyeraet, nog leefde in 1508.

Hieruit blykt, hoe de aanspraken van Beyeraet van Ysselt en haren man, Willem van Dam, op het huis te Ysselt volkomen erkend werden. Daarentegen moesten zij afzien van de 2de helft der reeds in de huwelijksche voorwaarden genoemde 8 morgen veenland in Zoesterveen.

Volken van Ysselt kwam deze scheiding blijkbaar niet na, want op de laatstvermelde akte volgt een andere, waaruit blijkt, hoe Willem van Dam in 1511 een klacht indiende „van zekeren gewelden Volken voorsz. gedaen soude hebben aan Willemsz. voorsz. goeden." Tot scheidslieden in dit geschil werden aangewezen Jacob Freyse van Dolre [1]) dyngwaerder en Jan van Wulven, maerscalck van Eemlant, beiden qualitate qua door „den genedigen heeren van Utrecht." Voorts Elijs van Wolfswinckel voor Volken, Claes Geritsz. voor Willem van Dam, „ende op beyden zyden Gerit Bot Volkensz. als overman indien die vier voergenoemden nyet eendrachtelycken overcommen en costen." Beide partijen kwamen overeen, dat degene, die zich niet strikt aan de uitspraak der scheidsrechters houden zou, honderd gouden nobels verbeurde.

De vijf scheidslieden bepaalden den 22en Augustus 1511 eenpariglijk, dat Volken van Ysselt en Willem van Dam volkomen de „verdeding ende uutspraeck" moesten nakomen, door Herman van Hamersvelt en meer anderen tusschen beiden uitgesproken (zie hiervóór), en neergelegd in den verdedingbrief, waaraan Volken van Ysselt van stond af aan zijn zegel nog diende uit te hangen ten teeken van instemming. Daar er nog een weinig „twist ende wanverstants verbleven is," moest Willem van Dam aan Volken nog uitbetalen 75 Rijnsche guldens, en aan Volkens twee kinderen Jan en Jacobcgen ieder 6 Rijnsgulden. Daarentegen moest Volken binnen zes weken „Beyeraert Willems huysvrou" vestigen „dat goed tot Ysselt huys ende hoff die hofstadt mit vier mergen lants." Volken mocht deze goederen nog gebruiken „tot Sinte Peter ad cathedram naestkomende anno twaelff ende nyet langer." Deze laatste bepaling maakt het zeer waarschijnlijk, dat Volken van Ysselt op het huis te Isselt woonde, en dit na des vaders dood (1506) niet ten behoeve van Beyeraet en haar man had willen ontruimen.

[1]) De geslachten Freys van Dolre en ook van Dolre kwamen destijds veelvuldig te Amersfoort voor.

Deze uitspraak, welke aan stelligheid niets te wenschen overliet, bracht de zaak weinig verder. Volken van Ysselt bleef zich verzetten, doch vermoedelijk het onrechtmatige van zijn aanspraken en van zijn handelingen inziende, trachtte hij het huis te Isselt met toebehooren over te dragen op zijn zoon Jan.

Den 9den September 1511 verscheen „Volckaert van den Ys-„selt" voor de leenmannen „der graeflicheyt van Hollant, bid-„dende ende versouckende oetmoedelijck onsen aldergenadichtsten „heere als grave van Hollant of zijnen stadhouder in zijnen ge-„naden name te willen verlijen ende verleenen dat voorsz. huys „ende hofstat van den Ysselt met vier merghen lants" aan zijnen zoon Jan. Volckaert van den Ysselt behield zich slechts voor „zijn lijftocht an deze voorsz. goeden te behouden tot zij-„nen proffyte zijn leven lanck geduerende zonder meer".

In aansluiting met dit verzoek werd zijn zoon „Jan van der Ysselt" den 26en Januari a° 1511 secundum cursum curie Hollandie [1]) met het huis te Isselt beleend „behouden ons ende eenen „yegelycken zijns rechts". [2])

De twisten om het bezit van het huis te Isselt hielden nog eenige jaren aan. Eerst „den lesten in September anno 1514" verscheen Volkaert van der Yselt voor den gouverneur-generaal van Holland, enz. „ende heeft mit zijnen vryen moetwille mit „lachenden monde ende mit droogen oogen opgedraegen gerenun-„chiert ende te buyten gegaen van alsulcke duwarie ende lijf-„tochte mitsgaders alle andere actiën ende toezeggen als hy „heeft of hebbe mach an dat huys ende hofstede van der Ysselt „mit vier mergen lants daertoe behoerende". Deze afstand geschiedde ten behoeve van Beyeraet, zijne zuster, waarbij Volken uitdrukkelijk verklaarde zich te zullen houden „an alsulcke „opdracht ende makinge", door Jan van der Ysselt, zijn vader, a° 1499 ten behoeve van Beyeraet, zijn zuster, gedaan. [3])

Volken's zoon Jan, aan wien de vader Isselt had trachten over te dragen, schijnt zich eerst in 1520 te hebben wil-

---

[1]) In alle stukken van de kanselarij van Holland werd sedert de 2e helft der 13e eeuw tot 1576 de Paaschstijl gevolgd, d. w. z. het nieuwe jaar begon niet met 1 Januari, doch met Paschen. De genoemde datum komt dus overeen met 26 Januari 1512 naar onze begrippen.

[2]) Zie voor beide akten: Register 1505—17. Capitulo Sticht. Folio 11 verso.

[3]) Register 1505—17. Capitulo Sticht. Folio 14 verso.

len neerleggen bij den definitieven afstand van het huis te Isselt. Althans den 23en Februari 1519 stilo curie Hollandie (dus 1520) verscheen hij voor de leenmannen van Holland, „overle-„verende zijne principale verlybrieven, consenterende die te cas-„seren, soe opten staende voet in zijn presentie ende leenman-„nen gedaen werdde, versouckende voorts aen mij Vincent als re-„gistermeester deselve brieven te casseren upt register van „Hollant, behouden dat zijn partye Pieter van Dam gehouden „wert te volcommen de voorsz. uytspraecke, ende is mitsdien „dit verly alhier deurgeslagen". [1]) Werkelijk is de akte, waarbij Jan van der Ysselt Volkensz. met het huis te Isselt beleend werd, in het leenregister doorgeslagen.

Welke de bedoelde uitspraak is, blijkt nergens; vermoedelijk is het de hiervóór genoemde van het jaar 1511. Daar Jan van Ysselt hier staat tegenover Pieter van Dam, mag men aannemen, dat Willem van Dam, de man van Beyeraet, destijds reeds overleden was en dat hun zoon Pieter van Dam, over wien zoo aanstonds, thans voor zijn moeders rechten opkwam.

Gedurende ongeveer 120 jaar bleef het huis te Isselt nu in het ongestoord bezit der familie van Dam.

Den 1en Mei 1526 werd Pieter van Damme[2]) er mede beleend, als zijnde „hem angecomen ende bestorven by doode ende overlyden van Beyaert Jansdochter van Ysselt zynre moeder".[3]) Deze was dus vermoedelijk in het laatst van 1525 overleden.

Den 13en Januari 1554 stilo curie Hollandie ging het leen over op „Willem van Dam[4]), hem angecommen ende bestorven by doode van Pieter van Damme".[5]) „Ende alsoe de voorsz. Willem buyten slants es, zoe heeft ons voor hem hulde eedt ende manscap gedaen Anthuenis Bertssz.[6]) zyn zusters man, behouden ende wel verstaende zoe wanneer de voorsz. Willem te lande gecom-

---

[1]) Register 1505—17. Capitulo Sticht. Folio 11 verso.

[2]) Raad te Amersfoort 1526 enz. Vyve 1529 enz. Schepen 1531 enz. Cameraad 1540. Voor het laatst in de vroedschap 1553 als raad.

[3]) Register 1517—27. Capitulo Sticht. Folio 22 verso.

[4]) Raad te Amersfoort in 1562, '63 en '64.

[5]) Men ziet hieruit, hoe vreemd eertijds met familienamen werd omgesprongen. Dit bleek trouwens reeds hiervóór bij de vele verschillende wijzen, waarop de familie van Ysselt werd betiteld.

[6]) Volgens de genealogie van Dam bij Ferwerda moet dit Anthony de Goyer geweest zijn, de man van Margareta van Dam.

men sal wesen, sal hy ons binnen sjaers gehouden wesen selver hulde eedt ende manscap te doene alst behoort". Willem van Dam legde den bedoelden eed den 22en Februari 1555 stilo curie Hollandie af.[1])

Den 4en Januari 1576 stilo curiae Hollandiae ging „dat huys ende hofstede van Isselt mit vier margen lants ende anders zynen toebehoeren" op nieuw over; nu op „Jacob van Dam Willemsz[2]) woenende tot Amersfoort, ende hem angecomen ende bestorven by dode ende overlyden van Willem van Dam zynen vader" . . . . „Ende overmits d'ommondicheyt van den voorsz. Jacob van Dam heeft ons voor hem hulde eedt ende manscap gedaen Pieter van Dam[3]) zynen oem ende bloetvoecht" enz.[4])

Den 4en Juli 1611 werd Anthonis Anthonissoon by opdracht van Jacob van Dam met dit leen beleend; de vorige bezitter ontving het echter 15 April 1627 terug.[5]) Daar het leenregister van 1606—'12 in het Rijksarchief te 's Gravenhage ontbreekt[6]), bestaat de volledige akte, waarbij Anthonis Anthonissoon met het huis te Isselt beleend wordt, niet meer, en kan derhalve niet worden nagegaan, wat deze dubbele overdracht te beduiden heeft gehad[7]). Uit een volmacht, welke bij de akte van 1627 gevoegd en aldaar ook ingeschreven is, blijkt, dat de tijdelijke eigenaar ook Thonis Thonissen geheeten werd, vóór 1626 op Isselt gewoond had, doch „nu (d.i. in laatstgenoemd jaar) opt Hoochlandt bij Amersfort". Hij machtigde Mr. Adriaen Moll, schepen te Amersfoort, e.a. „omme voor den heere stadthouder van de leenen van „Hollandt ende Westvrieslandt ten behoeve van den E. Jacob van „Dam, oudtschepen van de stadt Amersfoort, Jouffrouwe Marga-

---

[1]) Register 1553—59. Capitulo Sticht. Folio 2 verso.

[2]) Raad te Amersfoort 1593 enz. Cameraar 1599 enz. Schepen 1603 enz. Wees meester 1613 enz. Voor het laatst in de vroedschap van Amersfoort als schepen in 1629 gedurende de 14 dagen van Montecuculi 's heerschappij in die stad.

[3]) Raad te Amersfoort 1579 enz. Schepen 1580 enz. Cameraar 1592 enz. Weesmeester 1612 enz. Burgemeester 1619 en 1620. Voor het laatst in de vroedschap 1624 als schepen.

[4]) Register, beginnende 1 Januari 1571 stilo curiae Hollandiae. Capitulo Sticht. Folio 17.

[5]) Register 1624—1627. Capitulo Sticht, Folio 24 verso.

[6]) Dit register is verloren gegaan.

[7]) Ten zeerste houd ik mij voor eenig meerder licht in dezen aanbevolen ook omtrent den persoon van Anthonis Anthonisz.

„reta Anthonis Deyersdr. syne huysvrouw ende haeren erven te „transporteren ende over te geven dat huys ende hoffstede van „Isselt met vier mergen landts ende anders zynen toebehoiren". Jacob van Dam, „compareerende voor hem selven, ende hem sterckmaeckende voor zijn huysvrou", machtigde den zelfden Mr. Moll om het leen vóór de leenkamer van Holland te gaan ontvangen. Hieruit blijkt, dat Ferwerda abuis heeft, waar hij vermeldt, dat Jacob van Dam *ongehuwd* stierf in 1649.[1]) Hoogstwaarschijnlijk liet hij echter geen afstammelingen na, want den 20en April 1649 werd „Willem Toll woonende tot Utrecht" met met het huis te Isselt enz. beleend, „hem aengecomen ende be- „sturven by doode ende overlyden van Jacob van Dam zyn oom „van smoeders zyde".[2]) Willem Toll was nl. de zoon Jan Toll, secretaris te Rhenen, rentmeester van het St. Agnietenklooster aldaar, en van diens vrouw Antonia van Dam, een zuster van Jacob van Dam, hiervóór genoemd.[3])

Vóórdat Willem Toll met het huis te Isselt beleend werd, had hij zich bij verzoekschrift gewend tot de „Ridderschap, Edelen ende Steden van Hollandt ende West-Vrieslant, representerende den Staten van den zelven lande", waarbij hij te kennen gaf, dat door den dood van Jacob van Dam, oud-schepen der stad Amersfoort, „de voorsz. hoffstede ende landen waeren gedevolveert op „hem suppliant alsmede erffgenaem van den voornoemden Jacob „van Dam, dan alzoo door disputen onder de erffgenamen ende „oock ignorantie den tijdt, omme tvoorsz. leen te verheffen, wat „was overstreken, versochte oversulcx onze brieven van relieff, „omme tegens tselve versuym te werden gereleveert in com- „muni forma".

Op advies „van onze lieven ende getrouwen heer Jacob Cats, „stadthouder ende registermeester van onze leenen by provisie" werd „suppliant den 13en Februari 1649 gereleveerd van zijne „omissien, mits betalende dubbelde heergewade ende leenrechten"[4]).

---

[1]) Wie kan mij eenige nadere inlichtingen verschaffen omtrent Margareta Anthonis Deyersdr. en haar geslacht?

[2]) Register 1649—1653. Capitulo Sticht. Folio 6.

[3]) Vergelijk den stamboom aan het slot.

[4]) Ingeschreven in het Leenregister van Holland aan het slot van de laatstgenoemde akte.

Het vorenstaande maakt het nagenoeg zeker, dat Jacob van Dam niet in 1649 overleed, zooals Ferwerda aangeeft, doch reeds in 1648 of in het laatst van 1647. Toen Willem Toll den 13en Februari 1649 zijn „opene brieven van relieff" ontving, was de termijn, binnen welken hij zich na den dood van zijn oom met het huis te Isselt had moeten laten beleenen — nl. één jaar — reeds verstreken.

Willem Toll overleed te Utrecht den 22sten November 1665 oude stijl [1]). Dientengevolge werd den 7en Januari 1667 „Anna Toll, out [2]) jaren, huyschvrouwe van Cornelis de Weerdt, ontschepen der stadt Culenburgh" beleend met „het huysch ende hoffsteede van Isselt met vier mergen landts ende anders synen toebehooren, als haer aengecoomen ende besturven by doode ende overlyden van Willem Toll haer vaeder". [3])

Anna Toll droeg tijdens haar leven het huis te Isselt wederom over aan de familie van Dam, hoewel zij verscheiden kinderen bezat. Of de familie Toll van oordeel was, dat bedoeld huis eigenlijk aan de van Dam's behoorde dan wel of deze laatsten er bijzonder prijs op stelden genoemde bezittingen weer in hun geslacht terug te zien, dit is niet bekend. Wel vindt men opgeteekend, hoe d' heer en meester Willem van Dam, bewindhebber van de Oost-Indische Compagnie den 5en November 1686 werd beleend met „het huys ende hofstede van Isselt met vier mergen landts ende anders sijnen toebehooren", waarvan „Joncvrouwe Anna Toll, weduwe van d' heer Cornelis de Weerdt in sijn leven schepen der stadt Cuylenborch, wonende aldaer", te zijnen behoeve afstand deed. Door beiden was te dien einde procuratie gegeven op d' heer en meester Peter van Dam, raedt ende advocaet van de Oost-Indische Compagnie tot Amsterdam [vader van Mr. Willem van Dam], die daartoe op den genoemden datum verscheen voor den raadpensionaris en bewaarder van het groot-zegel, Gaspar Fagel, als stadhouder en registermees-

---

1) Procuratie aan het slot van de eerstvolgende leenakte; conform het „Register van den Aenbreng enz." van Utrecht (begraafboek), berustend op het gemeentearchief aldaar. De nieuwe Gregoriaansche stijl werd in Utrecht eerst ingevoerd bij plakkaat van 24 Juli 1700.

2) De leeftijd is in het register niet ingevuld.

3) Register 1665—1667. Capitulo Sticht. Folio 14 verso.

ter van de leenen. [1]) Anna Toll en Mr. Willem van Dam bestonden elkaar in den achsten graad. Een enkele blik in den stamboom aan het slot zal hun verwantschap nader duidelijk maken.

Achtereenvolgens ging het leen nu, ongewijzigd, wat de betiteling betreft, als een „onversterffelijcken erffleen" over: den 18en April 1714 op Mr. Pieter van Dam, oud omtrent 30 jaren, wonende tot Amsterdam, oudste zoon van Mr. Willem van Dam, na den dood des vaders; [2]) vervolgens den 10en Juli 1722 op „Jacob van Dam, canonnik in den capittele ten Dom tot Utrecht" na den dood van zijn ouderen broeder, Mr. Pieter van Dam; [3]) ten slotte den 20en April 1733 op Mr. Willem van Dam, raad in de vroedschap der stad Utrecht, na den dood van Jacob van Dam, zijn ouderen broeder. [4])

Deze Mr. Willem van Dam, die den 1en Maart 1690 te Amsterdam geboren was, bekleedde tal van betrekkingen in de vroedschap van Utrecht; werd aldaar raad den 29en Juni 1729, schepen 12 October 1730, rentmeester van St. Catherine, commissaris van de posterij; in de momboirkamer enz. enz. Voorts werd hij 1 Mei 1740 ontvanger van het Ander-Deel der Generale Middelen 's Lands van Utrecht. In 1763 kocht hij van Mr. Johan van Bredehoff, Vrijheer van Oosthuizen en Pijlsweert, raad en burgemeester van Hoorn, Bewindhebber der O.-I. Compagnie, de ambachtsheerlijkheid Pijlsweert (gelegen binnen de vrijheid der stad Utrecht), waardoor hij Heer van Pijlsweert werd. [5])

Mr. Willem van Dam overleed den 11en Maart 1778 te Utrecht en werd den 17en d. a. v. met veel luister in de Jacobikerk ter aarde besteld. [6]) Reeds bij zijn testament, dd. 31 Augustus 1761

---

[1]) Register	1685—1689.	Capitulo Sticht.	Folio	15.
[2]) id.	1714—1718.	id.	id.	2 verso.
[3]) id.	1719—1723.	id.	id.	35 verso.
[4]) id.	1732—1736.	id.	id.	6 verso.

[5]) Mr. Johan van Bredehoff (geb. 11 Nov. 1729, overl. 1 Nov. 1795) was gesproten uit een oud Hoornsch regentengeslacht. Hij huwde Catharina Agatha de Vicq, doch had geen kinderen. Door de van Segwaert's (Dordrecht) was hij, hoewel zeer ver, geparenteerd aan Mr. Willem van Dam. Het zou ons te ver voeren, dit hier geheel uiteen te zetten.

[6]) Zijn graf (waarin ook begraven zijn vrouw Elisabeth Pit) is eenige jaren geleden geheel ongeschonden te voorschijn gekomen achter een loozen wand in de kosterswoning, die een gedeelte der kerk beslaat.

te Utrecht gepasseerd voor den Notaris Luyt van der Pauw, had hij bepaald, dat zijn jongste zoon Jacob (geboren te Utrecht 25 April 1720, gehuwd te Schiedam 12 Maart 1757 met Aletta Francina Buyk) hem zou opvolgen in zijne leengoederen, waaronder „de vier mergen Lands, waarop eertijds een Huys gestaan heeft, en van ouds genaamd is het Huys en ook wel de Hofstede van Isseld, gelegen onder den Geregte van Isseld, en sijnde leenroerig aan de Graaffelijkheydt van Holland; egter onder dese Expresse Conditie, restrictie en verband, dat alle dit allodiale soowel als de voorsz. Leenroerige Tienden, Hofstede of Landt, van ouds genaamd Isseld, altoos door een en de selve Persoon sal moeten worden beseten". Hieruit blijkt, hoe het huis te Isselt, dat van ouder tot ouder aan de familie van Dam behoord had, in 1761 reeds gesloopt was en dus beslist een ander was dan de ridderhofstad of heerehuysinge, behoorende tot de heerlijkheid Isselt, die in 1775 door Mr. Willem van Dam's zoon Jacob werd aangekocht. Eveneens werd dien zoon bij acte d.d. 8 Augustus 1763 gepraelegateerd „de ambachtsheerlijkheyd Pylsweerd met desselfs ap- en dependentiën, zijnde leenroerig aan de Proostdye van St. Jan te Utrecht"; deze laatste tegen inbreng van een bepaalde som in den boedel.

Jacob van Dam vervulde, evenals zijn vader, tal van openbare betrekkingen te Utrecht. Hij werd er in 1746 ontvanger van 't Eene deel (Losrenten) der generale middelen 's Lands van Utrecht; ontvanger van de XXe en XLe penning in 1769; raad in de vroedschap 1754; schepen 1756, in welke twee laatste functiën hij tot tal van commissiën benoemd werd. [1]) Den 7en September 1775 kocht hij met zijne vrouw Aletta Francina Buyk de heerlijkheid Isselt, het Stichtsche leen, van Gerbrandus Ignatius van Sasse. De akte van overdracht uit het Stichtsche leenregister laten wij hier ten deele volgen, omdat daaruit blijken kan, waaruit dit leen destijds bestond en welke de heerlijke rechten waren:

„Willem enz. doen kond allen luyden dat voor enz., gecomen „ende gecompareerd is Gerbrand Ignatius Sasse ende droeg hy „comparant op in onsen handen met zijnen vrijen wille het ge„rechte met de thienden grof ende smal van den goede van Is-

[1]) Zijn portret als regent van de Fundatie van de Vrijvrouwe van Renswoude hangt in de regentenkamer dier stichting te Utrecht.

„selt; item dat goed ten Nieuwland met den gerechte en thienden „als dat geleegen is. Item dat gerechte ende goed ter Alrehorst „als 't geleegen is van der zijdewinde aan scherpen berge. Item „een hoeve lants geleegen op Amersfoorder Eng, die de vrije hoeve „genaamt is. Item die gifte van de capelle tot Isselt. Item dat „goed tot Lissevoorde, met eggen en allen zijnen toebehoren, ge- „leegen in den geregte van Isselt, bij de coopconditie den 7en „September 1775 op Nimmerdor binnen de vrijheid van Amers- „foort getekend, alhier vertoond ende in onsen leenregistre ge- „registreerd, beschreeven als de ambagtsheerlykheid Ysselt, met „alle dessels praeëminentien, rechten en gerechtigheeden, speci- „alijk met het recht van aanstelling van schout, gadermeesters, „schepenen, secretaris, bode etc. ook met de agterleenen daaraan „dependeerende, en 't aanstellen van den stadhouder en griffier „derselven leenen, [1]) met de heerehuysinge, capel daar aannex, „thuyn en vijver met een boomgaartje daaragter, staende en ge- „leegen buiten de stad Amersfoort tusschen de jurisdictie van „deselve stad en den gerechte van Zoest", enz. [Volgt de beschrijving van nog verscheidene perceelen land]. „Ende hy com- „parant renuncieerende en verteegh daaraf, als onsen mannen „wijsden dat recht ende hy schuldig was te doen, zodat hij daar- „aan niet meer en behield nogte wachtende was, ende wij onsen „vrijen willen daarmeede doen mochten. Toen dat gedaan was „verlyden ende beleenden, verleyen ende beleenen mits deesen „onsen openen brieven comform de voorsz. coopconditie, ende „behouders ons ende een iegelyk zyn goede recht de heer Jacob „van Dam, raed in de vroedschap deeser stad, en ontfanger van „den 20e en 40e penning deeser provincie, zo ten behoeve van „zig als van vrouwe Aletta Francina Buijk zijne huysvrouwe, „met 't voorsz. gerecht thienden, en verdere goederen hiervooren „beschreeven, zulks gemelde Gerbrand Ignatius Sasse bij ons „daarmeede den 16de Januarij 1769 beleend is geweest; te houden „van ons ende onse nacomelingen in alle manieren als meerge- „melde Gerbrand Ignatius Sasse 't voorsz. gerecht thienden ende

---

[1]) Uit de koopakte blijkt, dat ten tijde van den verkoop de ambten van schout, gadermeester, secretaris, stadhouder en griffier van de leenen bediend werden door Abraham van Bemmel (den schrijver der geschiedenis van Amersfoort?) In 1798 bedroeg de jaarlijksche recognitie van den schout en secretaris dertig gulden.

„verdere goederen van ons te houden plag ende als men deselve „met recht schuldig is en behoord te houden enz. Gegeven bin- „nen de stad Utrecht op den XV dag der maand September in „'t jaar onses lieven Heeren ende eenigen Zaligmakers Jesu Christi „XVII^{c} vijf en zeventig". (15 September 1775).

Op deze wijze waren, voor het eerst sedert 1502, beide leenen wederom in ééne hand vereenigd.

Uit de hiervóór vermelde beschrijving van het Stichtsche leen blijkt, dat zich daarop niet alleen de „Capel" van Isselt verhief, doch tevens een „heerehuysinge". D. van Hoogstraten noemt het in zijn Groot Algemeen Woordenboek een „slot of heerenhuis", terwijl van der Aa en ook anderen spreken van een „ridderhofstad". In het museum Flehité te Amersfoort is een penteekening aanwezig van de ridderhofstad Isselt, groot 19½ bij 14½ c.M., een copie van het origineel, dat zich in het bezit bevindt van Jhr. Mr. A. van Sasse van Ysselt te 's-Hertogenbosch. Wanneer dit huis geslecht is, kan niet met juistheid worden bepaald. van der Aa vermeldt in 1845, dat het adellijk huis vóór omstreeks 60 of 70 jaren afgebroken was; daaruit zou volgen, dat Jacob van Dam het kort na den aankoop heeft doen slechten.

Wat was er intusschen sedert 1502 met het Stichtsche leen Isselt geschied? Het zou ons te ver voeren, om hier de geschiedenis van dit leen even uitvoerig te beschrijven als dit voor „het huys ende hofstede met vier morgen land" geschied is. Daarom zal volstaan worden met een vermelding van de achtereenvolgende eigenaren, getrokken uit de Stichtsche leenregisters.

Reeds hiervóór zagen wij, [1]) hoe Jan van Ysselt, de laatste, die beide leenen bezat, het Stichtsche leen den 2^{en} December 1502 overdroeg op zijn zoon Meuse. Den 10^{en} Juni 1545 ging het over op diens dochter Christina van Ysselt, huisvrouw van Cornelis Jansz., „naar dode van Meuse van Ysselt, haars Vaders." Hier doet zich andermaal het geval voor — als voorheen bij het geslacht Karman — dat Ysselt door een vrouw overgaat in een ander geslacht, hetwelk den naam Ysselt aanneemt. Want 10 September 1571 kwam het aan „Jan Cornelisz. genaamt van Ysselt, naar dode van Christina van Ysselt, zijn moeder."

Zóó ging het leen den 24^{en} April 1626 over op Cornelis Jansz.

[1]) Zie blz. 285.

genaamd van Ysselt en 18 October 1667 op Johan van Ysselt als oudsten zoon van den vorigen bezitter. Den 30en Augustus 1713 werd „juffrouw Elisabeth Maria van Isseld, dogter van d'Heer Hieronimus van Isseld, naaste Leenvolgeres van den Heer Johan van Isseld, haar Oom," ermede beleend en 9 Maart 1717 juffrouw Geertruyd van Isselt, „naaste Leenvolgeres van haar Suster Juffr. Elisabeth Maria van Isselt". [1]) Na Geertruyd van Isselt kwam het Stichtsche leen aan de familie van Sasse; althans den 9en November 1729 werd Juffr. Christina Judith Sas er mede beleend na doode van Juffr. Geertruyd van Isselt. Bedoelde Christina Judith van Sasse had de heerlijkheid den 11en October 1729 als „naaste successoresse feudaal" geërfd van Geertruyd van Isselt [de laatste van haar geslacht], aan wie zij verwant was. [2])

Haar erfrecht ten aanzien van de bedoelde heerlijkheid werd in rechten zeer lang betwist; [3]) men ziet dan ook, hoe Gerrit Corns. Meyer, weduwnaar, Lyftogter en Boedelh. van Juffr. Geertruyd van Isselt (huwelijksche voorwaarden dd. 3 December 1728; geregistreerd 17 December 1729) den 21en December 1729 met Isselt werd beleend. Christina Judith van Sasse deed echter afstand van hare erfenis ten behoeve van Gerbrandus Nicasius, haar broeders zoon.

Omdat haar erfrecht zoo lang betwist was geworden, kon eerst Johannes Jacobus van Sasse, zoon van Gerbrandus Nicasius, daarmede beleend worden; dit geschiedde den 12en December 1739. Diens zoon Gerbrandus Ignatius, die Ysselt na zijns vaders dood den 16en Januari 1769 in leen ontving, was de laatste van zijn geslacht, die zich Heer van Ysselt noemen mocht. Opmerkelijk is het, dat zijn zoon, die in 1778 geboren werd, 3 jaar na den verkoop van het Stichtsche leen, tevens de eerste was, die zich van Sasse van Ysselt noemde. [4])

Jacob van Dam kocht met zijn vrouw de ambachtsheerlijkheid

---

[1]) Voor de onderlinge verwantschap van deze personen wordt verwezen naar den stamboom aan het slot. Nog vindt men in het Leenregister dd. 21 October 1713 vermeld: Machteld Kools, volgens test[t]. eenige en universeele Erfg van Hr. Johan van Isselt.

[2]) Vergelijk den stamboom.

[3]) Jhr. Mr. A. van Sasse van Ysselt in De Navorscher t. a. p.

[4]) Zie de genealogie van Sasse van Ysselt bij Rietstap, Wapenboek van den Nederlandschen Adel, II bldz., 135.

Isselt den 7en September 1775 van Gerbrandus Ignatius van Sasse, en werd daardoor Heer van Isselt.

Na den dood zijns vader (Mr. Willem van Dam stierf te Utrecht 11 Maart 1778) werd hij ook Heer van Pylsweert, zoodat men hem sedert dien doorgaans als Heer van Isselt en Pylsweert, een enkele maal in omgekeerden zin, vermeld vindt. Ook volgde hij zijn vader op in het Hollandsch leen, waarmede dd. 11 Juni 1778 de „Heer Jacob van Dam, raad in de Vroedschap en praesident-scheepen der stad Utrecht" werd beleend. [1]) Hij overleed te Utrecht op zijn buitenverblijf in de Maliebaan den 4en September 1783, nalatende een zoon, Mr. Willem van Dam, die den 15en Augustus 1784 Geertruyda Elisabeth Nahuys [2]) huwde; en eene dochter Laurentia Clara Elizabeth van Dam, die den 25en Juni 1782 gehuwd was met Mr. Willem Engelen, later in den adelstand verheven met het praedicaat van Jonkheer. De zoon ontving alle goederen te Isselt, en werd dus Heer van Isselt; de dochter werd Vrouwe van Pylsweert, dat hierdoor later aan een tak der familie Engelen overging, welke zich naar aanleiding van dien Engelen van Pylsweert noemde op de zelfde wijze, waarop de geslachtsnaam van Dam van Isselt ontstond. [3])

Reeds bij testamentaire dispositie van beide ouders, dd. 18 December 1779 voor notaris J. P. Blekman te Utrecht gepasseerd, was aan den zoon, Mr. Willem van Dam, de Ambachtsheerlijkheid Isselt gepraelegateerd met de Capel, huyzinge, landen, alle de leenen enz. en dit voor f 14.500; eveneens de „huyzinge hofsteede en aanhoorige Landen onder Isselt" voor f 6.500; de ambachtsheerlijkheid moest bij den dood van Mr. Willem van Dam aan diens oudsten zoon komen. Aan zijne zuster Laurentia Clara Elizabeth werd op gelijke voorwaarden de heerlijkheid Pylsweerd gepraelegateerd tegen een inbreng van f 9.000.

De bewijsstukken voor den overgang van de heerlijkheid Is-

---

[1]) Register 1778—'80. Capitulo Sticht. Folio 1 verso.

[2]) Een genealogie Nahuys is onlangs uitgegeven door den Heer D. G. van Epen.

[3]) De naam van Dam van Isselt trof ik bij bedoelden Mr. Willem van Dam voor het eerst in 1784 aan; van Dam van Ysselt in 1786. Dit neemt niet weg, dat hij ook meermalen in latere jaren Mr. Willem van Dam, Heer van Isselt werd genoemd, of ook wel Mr. Willem van Dam. Tusschen 1784 en 1800 had deze naamsverwisseling geleidelijk plaats.

selt en de goederen aldaar op Mr. Willem van Dam vindt men natuurlijk in de Stichtsche en Hollandsche leenregisters. Het Stichtsche leen ging den 2en October 1784 over op „Mr. Willem van Dam, als successeur van wijlen de heer Jacob van „Dam, in leven heere van Isselt en Pylsweerd etc. na doode van „deselve zijn vader zalr, mitgaders uyt kragte van de acte van „afstand en renuntiatie door vrouwe Alletta Francina Buyk, „weduwe van opgemelde heere van Dam". enz. Het Hollandsch leen was reeds 23 Juli t. v. te 's Hage getransporteerd op „Mr. Willem van Dam Canonik in den Capittule van St. Maria te Utrecht als hem aangekomen ende bestorven by dode ende overlyden van Mr. Jacob van Dam zijn vader." Nog steeds heet het: „het huys ende hoffsteede van Ysselt met vier mergen lands ende anders sijnen toebehoren". [1])

Mr. Willem van Dam († te Utrecht den 10en Januari 1832) was de laatste, die met beide leenen beleend werd. Tijdens zijn leven, n.l. bij de staatsregeling van den 1en Mei 1798, werden alle heerlijke rechten afgeschaft met al, wat van het leenstelsel afkomstig was.

Blijkens een stuk, berustende in een portefeuille „Heerlijke rechten en tienden" uit het archief der Wetgevende Colleges (Rijksarchief 's Gravenhage), deponeerde Mr. Willem van Dam, „conform de Staatsregeling met opzigt tot de ambagtsheerlijkheden binnen de Bataafse Republicq" in het voorjaar van 1799 de bewijzen voor zijn aanspraken op de ambachtsheerlijkheid Isselt ter cancelarije van de Eerste Kamer, doch de heerlijke rechten waren en bleven afgeschaft. De familie behield derhalve hare rechten op het huis, de hofstede en de vier morgen land te Isselt, alsmede op de goederen van de heerlijkheid (privaat bezit); voor de vervallen verklaarde heerlijke rechten werd geen vergoeding gegeven.

De overblijfselen van de heerlijkheid Isselt behooren nog thans aan de familie van Dam. Daar de ridderhofstad geslecht is, bestaat alleen nog de kleine Kapel, welke ten deele als boerenwoning ingericht is; niettemin is de gracht, die het oude kasteel omgaf, nog duidelijk zichtbaar. Het overige der Kapel heeft van binnen zijn aanzien als zoodanig behouden. Er hangen de graf-

[1]) Register 1784—'85. Capitulo Sticht. Folio 32. De vader heet hier ten onrechte: *Mr.* J. van Dam.

borden van Elisabeth van Ysselt (ob. 30 November 1716) en van Geertruyd van Ysselt (ob. 11 October 1729), de laatsten uit haar geslacht; voorts ook die van eenigen der van Dam's, die evenwel *niet* hier begraven zijn. De in lood gevatte, beschilderde ruiten zijn bijna alle verdwenen. Onder de Kapel vindt men een grafkelder, waar eertijds de van Ysselt's begraven werden, terwijl thans vele der van Dam's er hun laatste rustplaats vinden. Eertijds had men toegang tot den kelder door de boerenwoning; thans is dit niet meer geoorloofd. In verband daarmede is die toegang gesloten en is een ijzeren deur aangebracht, die den kelder rechtstreeks in verbinding brengt met de buitenwereld.

De hofstede met de vier morgen land te Isselt is niet meer in het bezit der familie van Dam van Isselt. Zooals boven bleek behoorde een en ander in 1798 nog aan Mr. Willem van Dam; dit blijkt bovendien uit een boedelscheiding, welke in datzelfde jaar plaats vond tusschen genoemden Heer van Dam, zijne moeder en zijne zuster; daarin wordt van dit goed o. a. vermeld, dat het N.-waarts grensde aan de Eem, terwijl O.-waarts de „Hoenderkampen" gelegen waren.

Tusschen het einde der leenregisters en het begin van het kadaster in 1824 bestaat een hiaat, zoodat niet met absolute zekerheid te zeggen valt, wat er van het laatstbedoelde goed geworden is en waar het lag. Niettemin is het nagenoeg zeker, dat het de hoeve is, welke, gelegen nabij het gehucht Isselt, thans den naam „De vurige wagen" draagt. Althans in 1824 was, blijkens de aanteekeningen van het kadaster [1]), bedoelde hoeve in het bezit van „Mr. Willem van Dam, rentenier te Utrecht." Bovendien komt hare ligging overeen met de hierboven gegeven beschrijving uit het jaar 1798, en blijkt nergens uit nog aanwezige familiepapieren, dat tusschen 1798 en 1824 door de familie van Dam in de nabijheid van Amersfoort vast goed zou zijn gekocht en verkocht. Men mag dus veilig aannemen, dat men hier met één en hetzelfde goed te doen heeft.

Op de memorie van aangifte der vaste goederen van wijlen Mr. Willem van Dam († 10 Januari 1832) komt deze boerenhofstede nog voor. Bij acte, dd. 4 November 1834 voor Notaris L. Hondius te Amersfoort gepasseerd, verkochten zijne kinderen haar

---

[1]) Perceel te Soest bekend als sectie B. No. 276.

voor f 7000 aan Josephus Elbrink te Amersfoort. Zóó geraakte dit vast goed uit de familie van Dam, na daaraan ruim 330 jaren bijna onafgebroken te hebben behoord.

Teteringen, $\frac{\text{Maart}}{\text{Mei}}$ 1905. W. E. VAN DAM VAN ISSELT.

Diederik van Hemert (LV, 121). — In „Mededeelingen betreffende de overgang van vaste goederen" enz. te Delft, voorkomende in „de Wapenheraut" A° 1905 afl. 4/5, wordt op blz. 212 melding gemaakt van eene akte dd. 8 Augustus 1708, waarbij o. a. „vrouwe Susanna van Hurk, wed. van Diderick van Hemert in sijn leven heer van Etten en Meeuwen" verkoopt enz.

Dat komt niet overeen met de gegevens van A, B, C, die als overlijdensjaar opgeeft 1709 en als naam der echtgenoote Catharina van Broekhuysen. Toch schijnt, op grond van de heerlijkheden welke in beide bronnen dezelfde zijn, in deze niet aan een anderen Diederik v. H. gedacht te moeten worden.

Het bovenstaande kan wellicht wijziging brengen in de vraag van A. B. C. waarom het hier wordt medegedeeld door

een belangstellende
in het geslacht van Hemert.

Verkorte stamboom der geslachten van IJsselt; van Dam van Isselt en van Sasse van IJsselt.

Dirk van IJsselt

Cosyn van IJsselt, Heer van IJsselt tr. Elisabeth N.

Dirk Cosyn van IJsselt, Heer van IJsselt tr. Margriet N.

Willem van IJsselt, Heer van IJsselt tr. Jutte, Jan Borredr. van Amerongen

Hendrik Cosyn van IJsselt, Heer van IJsselt

Willem van IJsselt

Margriet van IJsselt, Vrouwe van IJsselt tr. Jan Karman, Raad te Amersfoort 1438, Schepen 1443 e.v.

Jan (Johan) Karman van IJsselt, Heer van IJsselt, Raad te Amersfoort 1467, Schepen 1471, tr. 1° Jacoba Bot, Volkendr. Is tot 1775 de laatste, die èn het Hollandsche èn het Stichtsche leen bezit.

Hendrik Willemszn. van Dam van Vliet tr. Machtild Schoordyck, memorantur 1353

Hendrik van Dam van Vliet, tr. Mabeuse Schoordyck

Hendrik Willem van Dam, tr. Marguariet van Blokhoven, memorantur 1420

Willem Adolf van Dam, tr. N., Hendrik van Woldamdr. memorantur 1470

Pieter van Dam, tr. N. van Cuyk.

Volken van IJsselt

Jan van IJsselt

Meeus van IJsselt, Heer van IJsselt, bezit alleen het Stichtsche leen, tr. Margriet N.

Christina van IJsselt, Vrouwe van IJsselt, tr. ± 1550 Cornelis Janszn. van Vianen

Beyeraet van IJsselt, tr. Feb. 1500 bezit alleen het Hollandsche leen.

Willem van Dam, Raad te Amersfoort 1476, Schepen 1483 enz.

Pieter van Dam, Raad te Amersfoort 1526, Vijve 1529, Schepen 1531, enz., tr. Margareta Verburg.

Jan Corneliszn., genaamd van IJsselt, Heer van IJsselt, tr. 2° 1601 Judith de Beer

1° Willem van Dam, Raad te Amersfoort 1562 enz.

4° Magareta van Dam tr. Antony de Goyer

5° Pieter van Dam, Raad te Amersfoort 1579, Schepen 1580, cameraar 1592, burgemeester 1619, enz. tr. Digna van Leemput

Cornelis van IJsselt, Heer van IJsselt tr. 2° Agatha Cools

Christina van IJsselt, ob. 1636, tr. 1622 Hendrik van Sasse

Jacob van Dam, Raad te te Amersfoort 1598, Cameraar 1599, Schepen 1603 enz. tr. Margareta Anthonis Deyersdr., doch sterft zonder nakomelingen

Antonia van Dam, tr. Jan Toll, Secretaris van Rhenen

2° Mr. Willem van Dam, geb. 1596, ob. 1673, Schevan Amersfoort 1626, Burgemeester 1629, enz. enz., tr. 1° 1620 Elisabeth Poeyt van Overrijn, ob. 1621

Johan van IJsselt, Heer van IJsselt, tr. Isabella Theodora Valcke, doch sterft kinderloos

Hieronimus van IJsselt tr. Elisabeth Clara van Bladwoil

Justus van Sasse, geb. 1623, ob. 1664 tr. 1650 Huga van Ommeren

Willem Toll, ob. 1665 tr. Anna van Leemput(ten)

Mr. Pieter van Dam, geb. 1621, ob. 1706, eerst bewindhebber, later (1652—1706) advocaat der O. I. Comp., tr. 1° 1648 Lydia van Segwaert

Elisabeth Maria Charlotta van IJsselt, erft de heerlijkheid van haar oom Johan, ob. ongehuwd 1716.

Geertruyd van IJsselt, erft de heerlijkheid van hare zuster; tr. 2° Gerrit Corneliszn. Meyer, doch sterft kinderloos 1729

Johannes Bernardus van Sasse, geb. 1654; ob. 1728, tr. 1° 1681 Maria Theresia Bor

Christina Judith van Sasse, ob. ongehuwd 1744, erft de heerlijkheid IJsselt 1729 van Geertruyd van IJsselt, doch doet afstand van die erfenis ten behoeve van

1° Anna Toll, tr. Cornelis de Weert, Schepen van Culenborg, staat huis en hofstede van IJsselt in 1686 af aan

Mr. Willem van Dam geb. 1652, ob. 1713, eerst 2e advocaat, daarna bewindhebber der O. I. Cie., tr. 1682 Brigitta Graefland

Gerbrandus Nicasius van Sasse, geb. 1683, ob. 1733, tr. 1716 Maria Anna Jacoba de Lossy

2° Mr. Pieter van Dam, geb. 1683, ob. 1721 ongehuwd

5° Jacob van Dam, geb. 1688, ob. 1733 ongehuwd

6° Mr. Willem van Dam, Heer van Pijlsweert, geb. 1690, ob. 1778, Raad te Utrecht 1729, Schepen 1730, enz. tr. 1714 Elisabeth Pit

Johannes Jacobus van Sasse, geb. 1717, ob. 1767, tr. 1742 Anna Maria van Honsem. Heer van IJsselt na beslechting van het proces.

6° Jacob van Dam, Heer van Isselt en Pijlsweert, geb. 1720, ob. 1783, Raad te Utrecht 1754, Schepen 1756, enz., tr. 1757 Aletta Francina Buyk. Zij koopen in 1775 de heerlijkheid Isselt van Gerbrandus Ignatius van Sasse, waardoor voor het eerst sedert 1502 het Hollandsche en het Stichtsche leen in één hand vereenigd zijn.

Gerbrandus Ignatius van Sasse, Heer van IJsselt, geb. 1746, ob. 1781, tr. 1777 Maria Cornelia Magdalena de Raet. Verkoopt de heerlijkheid IJsselt in 1775 aan Jacob van Dam en diens echtgenoote.

Mr. Willem van Dam, Heer van Isselt, geb. 1757, ob. 1832, Raad te Utrecht 1784, Schepen 1786. Lid van het Departementaal Bestuur 's Lands van Utrecht, tr. 1784 Geertruida Elisabeth Nahuys

Laurentia Clara Elizabeth van Dam, Vrouwe van Pijlsweert, geb. 1760, ob. 1832, tr. 1782 Mr. Willem Engelen, ambtman, rigter en dijkgraaf des Rijks van Nijmegen, lid van de Ridderschap en van de Staten van Gelderland

Leopold Frans Jacob van Sasse van IJsselt, geb. te Boxmeer 2 September 1778. enz.

Mr. Jacob van Dam van Isselt, geb. 1785, ob. 1854, President van de Arrondissements Rechtbank te Amersfoort, tr. 2° 1841 Wilhelmina van Barneveld

Jhr. Mr. Willem Engelen van Pijlsweert, geb. 1783, ob. 1866, Wethouder van Nijmegen, Lid van de Staten en van de Ridderschap van Gelderland. enz.

Jacob Thomas Theodoor Carel van Dam van Isselt, geb. 1842, oud Generaal-Majoor der Infanterie. Voorzitter van den Centralen Gezondheidraad, tr. 1° 1869 Henriette Marie Lucretia Drabbe

Willem Edmond van Dam van Isselt, geb. 1870, 1st Luitenant Adjudant der Veld-Artillerie, tr. 1893 Jacoba Rambonnet

4° Jacob van Dam van Isselt, geb. 1903.

GESCHIEDENIS.

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE BATAAFSCHE OMWENTELING

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT DOOR EEN OOGGETUIGE [1]).

1809.

Er was eene beweging in de stad, alsof de Engelschen al aan de Vaart waren, zo door deeze onverwachte algemeene inkwartiering, als door het onophoudelijk slaan der trommen, en het geblaas der trompetten en hoornen van de telkens aankomende en aftrekkende troepes en ook van het vergaderingslaan. Dit duurde tot omtrent 3 uuren in de ochtendstond van

31 Julij, als wanneer de laatsten, de gardes rijdende artillerij afmarscheerden. Tijdingen, geruchten, verhaalen, praatjes, leugens, van alles had men dien dag geen gebrek; en niets daarvan was zeeker, als alleen, dat men te Gorinchem 's avonds te voren en op een verre afstand van die stad had hooren het canon gaan. Dit baarde alras op nieuw schrik en verontrusting. Intusschen wierden 's namiddags ten 3 uuren de burgers in de wapenen gecommandeert en daar de exercitieën zeedert de laatste dagen waren opgeschort, zo vergaderde een groote menigte menschen daarbij, meenende dat zij meede zo rechtstreeks op den vijand zouden lostrekken; maar zij trokken na het Starrebosch en het liep met een gewoone exercitie af. Eindelijk 's avonds laat kreeg men eenige echte berichten van hetgeen in Zeeland was voorgevallen, die hier op neerkwamen. Een Engelsche vloot van verscheide oorlogschepen en 130 transportschepen zig twee dagen te vooren vertoont hebbende aan het eiland Walcheren, was een gedeelte van dezelve het Oursche Gat ingezeilt en een ander gedeelte de Schelde op. Vervolgens hadden de Engelschen

[1]) Vervolg van Nav. LV, blz. 259.

tegen de avond het fort den Haak beschoten omtrent een half uur lang, en verder was het dien dag daarbij gebleven; maar 's anderendaags de Hollandsche flotille, die voor Walcheren gelegen had, en op het naderen van de vijandelijke vloot eenigzints na binnen gelopen was, door de Engelschen aangetast en teruggedreven zijnde, hadden deeze zwaar begonnen te bombarderen op Veere en ook weder op het fort den Haak. Veere had standvastig tegenstand geboden; maar het fort had bij gebrek van troepes moeten bukken; zodat waarlijk de vijand voet aan wal gezet had. Ziedaar den inhoud dier berichten. Nu zullen wij overgaan tot hetgeen verder gebeurde. Op deeze dag liet de Engelsche commandant door drie officieren de stad Zierikzee opeischen, welke, geheel van militairen ontbloot zijnde, terstond aan den vijand overgegeeven wierd, die daardoor in bezit geraakten van het geheele eiland Schouwen. 's Namiddags landden de Engelschen op Walcheren aan Breezand. De Generaal Monnet, die op dit eiland het bevel voerde, verzamelde alle zijne troepes bijeen in Vlissingen, na vooraf Middelburg bij captulatie overgegeven te hebben, waardoor de vijand meester wierd van het geheele eiland, Vlissingen uitgezondert.

1 Aug. 's middags ten 12 uuren begon het bombardement op Vlissingen, zo van de landzijde als van ter zee, waarmeede de vijand tot 3 uuren vrugteloos bleef aanhouden; want de Generaal Monnét defendeerde zig manmoedig. De Generaal Bruce daarentegen scheen van een ander begrip te wezen; want toen de Engelschen 's namiddags omtrent 5 uuren kwamen om het eiland Zuidbeveland, waarover die Generaal het opperbevel voerde, op te eischen, achtte hij geraden hetzelve, zonder eenig schot te doen, dadelijk aan den vijand over te geeven; alschoon Z. Exc. wel in staat was om, ten minste nog voor een tijd, tegenstand te bieden. Z. Exc. wierd voor deeze zijne getrouwe diensten aan zijn vaderland, door den Koning van alle militaire waardigheden afgezet, en daarenboven van de decoratie van de ridderorde berooft.

2 Aug. namen de Engelschen bezit van Wolphaarsdijk en Noordbeveland. De Engelschen hadden toen gelegenheid genoeg om troepes aan land te zetten, zooveel als zij wilden; daar zij toen meester geworden waren van gansch Zeeland, het eiland Tholen en dan ook Vlissingen alleen uitgezondert. Hunne macht ver-

meerderde ook dagelijks. Maar daarentegen kwam er van onze kant ook een duchtig leger bijeen, zo van Franschen, die over en uit Braband kwamen aanrukken, als van Hollanders, die uit het gansche Koningrijk zich aldaar bijeen verzamelden. Dit leger wierd geposteerd rondom Zeeland, alsook op het eiland Tholen, om den vijand het verder doormarscheeren te beletten. De Koning nam zelf het oppercommando op zig en plaatste zijn hoofdkwartier te Rosendaal. Toen Z. M. bij den aanvang dier vijandelijkheden zig op het Loo bevindende daarvan bericht gekregen had, was Z. M. terstond, alhier incognito doorpasserende, met al zijn gevolg na Amsterdam vertrokken om met voorlichting van de Staatsraad alle noodige schikkingen te beraamen, en de daartoe vereischt wordende orders af te vaardigen. Die onderhandelingen afgelopen zijnde, was Z. M. dadelijk na het leger vertrokken. De Gardes, die Z. M. op het Loo tot lijfwacht hadden gedient, een compagnie cuirassiers en een compagnie grenadiers, kwamen op deeze zelve dag alhier binnen. Daar nu die manschappen moesten ingekwartiert worden, gaf dit een deerlijke verstoring in de nachtrust van die burgers, welke aan de beurt waren.

3 Aug. trokken zij weer af, respectivelijk naar hunne corpsen in het leger. Dien dag deeden de troepen uit Vlissingen een uitval op den vijand, en namen 3 à 400 man gevangen. — Dit maakte de Engelschen zo verwoed, dat zij de volgende dag

4 Aug. 's morgens vroeg het bombardement op de stad hervatteden, dog weer zonder de minste vordering.

5 Aug. begon de gecombineerde Fransche en Hollandsche armee haare operatieën met het fort Bath te beschieten, gedurende maar een half uur tijds, doch

7 Aug. vuurde zij hevig op hetzelve fort twee uuren lang en eischte hetzelve daarna op, maar de commandant wijgerde de overgaaf.

9 Aug. deeden de Franschen weder een uitval uit Vlissingen en maakten ook weder eenige Engelschen krijgsgevangen. Alle troepen die zig in het geheele Koningrijk bevonden hadden, waren na de kanten van Zeeland gemarcheert, en die wijnigen, die nog achter gebleven waren volgden dagelijks.

10 Aug. kwamen nog twee Compagnieën artilleristen binnen uit Noordholland welke overnacht hebbende

11 Aug. hunne marsch weer vervolgden naar het leger. Daar het geheele land toen door het afmarcheeren van alle de troepen in een weerloose staat gebracht was, zonder zich bij een onverhoopte aanval aan een andere kant, te kunnen defenderen, zo wierd bij den Staatsraad nodig geoordeelt toevlucht te nemen tot de schutterijen. Vooral wierd

12 Aug. een streng bevel van den Koning afgevaardigt na alle Departementen, dat de Schutterijen in volle staat moesten gebracht worden, om hunne eigen stad en desnoods hun departement te kunnen helpen verdedigen. Dit baarde vooreerst al groote ongerustheid en gemor, met uitdrukkingen van *Conscriptie! Conscriptie!* Maar daarop volgde

15 Aug. een Koninglijk decreet, waarvan de inhoud ieder als een donderslag op het lijf viel. Er moesten door het gansche Koningrijk gelevert worden twaalf battaillons burgers, welke in in sterkte van manschappen en het genieten van soldij gelijk zouden gesteld worden met die van de staande armee. Eene verzekering wierd er bij gevoegt van premieën, onderhoud aan weduwen, en verhoging van rang voor het aanbrengen van manschappen. — Van deeze twaalf battaillons viel ons Departement Utrecht een battaillon ten deel tot welkers aanwerving de Luitenant Colonel Schellebeek van het vijfde regiment wierd benoemt. Dit decreet was nog niet genoeg. Een proclamatie van den Koning van

19 Aug. ging nog verder. Eene dringende aanmaning aan een ieder, om hetzij ter zee of te land de wapenen op te vatten, behelsde dezelve. De belofte, daarbij gevoegt, van premieën en van onderhoud aan weduwen en wesen ingeval van sneuvelen, was nog stelliger als die van het decreet. En evenwel konden ten minste onze Utrechtsche burgers, in deze hachelijke tijdsomstandigheden daar niet toe overgaan. Zij wierd vooral gepubliceert, aangeplakt, en in de meeste couranten geadverteert.

Ingevolge dit decreet en deeze proclamatie kwamen

21 Aug. de burgers op de Neude in de wapenen. Een kring geformeert zijnde, wierd hen op een zeer smakelijke wijse voorgehouden vrijwillig tegen de vijand op te trekken om die, zo het mogelijk was, weder van het Hollandsch grondgebied te helpen verdrijven. Daarop wierd

23 Aug. en volgende dagen al dezelve gewichtige proclamatie

door de gansche stad bij tromslag rondgeklept en uitgeroepen, doch alles was te vergeefs. Noch het een, noch het ander kon den burger van besluit doen veranderen. Kortom! Er kwam er geen één! Men had de exercitieën en andere maatregelen om de kweekelingen tot de militaire dienst bekwaam te maaken, ook al verdubbelt. Zij waren alreets zover gevordert, dat zij tot een regiment van twee battaillons geformeert waren onder de naam van het *Corps Veliten*. Zij marscheerden

24 Aug. als kleine soldaatjes ten volle gewapent en gekleed, na Amersfoort, uitgezondert eene compagnie van de minst geoefenden, die achterbleef om verder geexerceert te worden.

Gedurende deeze dagen waren de krijgsoperatieën in Zeeland van weinig belang geweest. Vlissingen was nu en dan beschoten geweest, doch niet zwaar. Van de kant van onze gecombineerde armee was ook wijnig of niets voorgevallen. Dit was opgeschort, uit hoofde dat de Prins van Pontocorvo met een leger van 40.000 man Franschen in aanmarsch was, om dan door die belangrijke versterking meer voordeel op den vijand te kunnen behaalen. Dit leger was toen ter tijd geheel op Brabandsch bodem gearriveert, en een gedeelte van hetzelve al zeer nabij het vijandelijk toneel. Gemelde Prins wierd het oppercommando over de geheele gecombineerde armee opgedragen, en onder hen wierden de Hollanders gecommandeert door den Generaal Dumonceau. Eindelijk

25 Aug. 's morgens vroeg begonnen de Engelschen Vlissingen weer te beschieten met een allerhevigst vuur. Zij bombardeerden de stad van alle kanten onophoudelijk; zodat de stad meer dan half geruïneert en de bezetting bijna tot op de helft vermindert zijnde, de overgaaf onvermijdelijk wierd, welke dan ook 's namiddags ten 3 uuren volgde. Het overschot van de bezetting trok, volgens capitulatie met alle krijgseer de stad uit, legde de wapenen neder en wierd krijgsgevangen overgevoert na Engeland. Terzelver tijde, ja genoegzaam op hetzelve oogenblik, dat deeze onaangename tijding

27 Aug., alhier te Utrecht arriveerde, ontstonden er geruchten, dat er groot gevaar van een andere kant te duchten was, door het aankomen van een expresse uit het leger 's voormiddags ten 10 uuren; die ons berichte, dat op morgen alhier stonden binnen te koomen alle de gardes cuirassiers en grenadiers,

en dat de grenadiers terstond na hun aankomst in schuiten moesten vervoert worden na Amsterdam. Deeze expresse wierd 's namiddags ten 3 uuren door een tweede opgevolgt, welke de tijd van de komst van vier compagnieën grenadiers vervroegde tot nog op deeze avond omtrent 10 uuren, met een bijgevoegde order, dat zij onverwijld moesten worden ingescheept.

Nu kwam geen overleg, noch uitstel, noch verschoning te pas om een genoegzaam getal vaartuigen bijeen te hebben, om al die militairen te kunnen overvoeren. Schietschuiten, Amsterdamsche volksschuiten, Leydsche- en Vaartsche schuiten, alles, wat maar bij de hand was, wierd geprest en na buiten de Waardpoort overgebracht. Terwijl dit alles geschiedde, passeerde de Koning uit het leger hier door na Amsterdam incognito, en met zeer veel haast en zonder de minste voorafgaande bekendmaking. Wat is dit? Was is er dog gaande? was de algemeene vraag van hen, wien de tijdingen van de expresses nog niet bekend waren. De spraak ging door de gansche stad, dat een groote vijandelijke vloot aan de Helder genadert was. Intusschen liep de dag ten einde, en er waren geen gardes. Veele burgers, voornamelijk die de toerbeurt van inkwartiering hadden, aarselden om zig ter nachtrust te begeeven, vermits zij alle oogenblikken verwacht wierden. Het duurde nochtans tot 's nachts of dan, tot 's morgens van

28 Aug. ten 2 uuren, eer dat die vier compagnieën arriveerden. Zij waren in hunne marsch verhindert door een buitengewoon zware en langdurige donderbui, die het overzetten over de rivieren belet had. Zij wierden niet ingekwartiert, maar marscheerden door de stad na buiten de Weert, en voeren, behoorlijk ingescheept zijnde, dadelijk af. De overige grenadiers kwamen 's namiddags ten 5 uuren binnen. Deeze wierden voor de tijd van 3 uuren bij de burgers ingekwartiert; 's avonds ten 8 uuren vergaderden zij op de Neude, trokken na buiten de Weert en wierden ingescheept onder een talloose menigte van menschen. 's Avonds ten half 10 uuren kwamen de cuirassiers, welke

29 Aug. 's voormiddags ten 10 uuren weder afmarscheerden, alle na Amsterdam om aldaar nader order af te wachten.

Onder al die merkwaardige gebeurtenissen, die niet veel goeds voorspelden, viel den 2den van de andere maand de geboorte-verjaardag van Z. M. in. Niettegenstaande bij een voorafgaand Koninklijk decreet van

30 Aug. alle openbaare feesten of vreugdebedrijven verboden waren, totdat de vijand weer van 't Hollandsch grondgebied zoude verwijdert zijn, en daarbij wegens het vieren van Z. Ms. geboortedag bepaalt was, dat, dezelve invallende op Zaterdag, deeze feestviering op de volgende Maandag zoude gehouden worden, en dat wel alleen met het houden van een beedestond, en de opwachting van de felicitatie-complimenten bij de Landdrosten. Niettegenstaande de inhoud van dit decreet, zeggen wij, wierd deeze groote dag alhier te Utrecht op de volgende wijse geviert. Den

3 Sept. kundigde 's avonds ten 6 uuren het gebulder van het geschut het vieren van dit vreugdefeest aan op

4 Sept., hetwelk geschiedde genoegzaam als na gewoonte met het uitsteken van vlaggen, het lossen van het geschut, het speelen op het carriljon, het luiden der klokken, het houden van een beedeuur, het afleggen der complimenten bij den Landdrost en het paradeeren van de burgers. Afschoon wij geen garnisoen hadden, was de parade zeer statig. Zij wierd geinspecteert eerst door den Colonel Queyse en daarna door den Landdrost, Kwartierdrost en Burgemeester. Het was half 2 uuren, eer zij was afgelopen. De avond en nacht wierden doorgebracht, alsof er geen onheijl meer te wachten was. De vrijwilligers namen hierin rijkelijk hun deel. Zij illumineerden hunne kasernen, en liepen verkleed met flambouwen door de stad, het welk niet wijnig beweging veroorzaakte. Andere vrolijkheden, die met het afschieten van geweren en het afsteken van vuurwerken verzelt gingen zag en hoorde men onophoudelijk; zoodat met 's Konings decreet van den 30sten laatstleden geen rekening wierd gehouden.

Wij spreeken hier van de vrijwilligers en van den Colonel Queyse. Het had Z. M. gelieft, onze stad alweer met de aanwerving en organisatie van de twaalf battaillons vrijwilligers te begunstigen, en den Colonel Queyse dit aangenaam postje op te dragen. Veele van die vrijwilligers waren reets binnen gekomen en ook veele kwamen nog dagelijks aan uit alle oorden van het land zo te voet als met wagens en schuiten. Daar dit alle ploerten, pluggen of nathalsen waren, maakten die snaaken al heel wat beweging in de stad, voornamelyk op de Zondagavonden.

Er kwam

6 Sept. 's avonds ten half 12 uuren nog een transport van

omtrent 200 van die zwierbollen, door burgers geescorteert, met slaande trommen binnen, met zooveel geschreeuw en geraas en gezang, dat veele onzer stadgenoten die zig reets ter ruste begeven hadden, weder met schrik uit hunne slaap ontwaakten. Maar, hoever het getal dier vrijwilligers zig uitstrekte, het was verre na niet voldoende aan de inhoud van het decreet van den 15 Augustus. Onze Utrechtsche medeburgers bleven dienaangaande in dezelve huiverigheid voortvaren, eenige wijnige lichte snaken uitgezondert. Het was dus wel te voorzien, dat verdere maatregelen zouden genomen worden, om het vereischte getal aan te vullen; zo als ook gebeurde. Er wierd

8 Sept. gedecreteert, dat tot spoedige completering van de twaalf battaillons vrijwillige burgers door het geheele Koningrijk moesten gelevert worden van elke 500 zielen drie mannen binnen de tijd van één maand, dus vóór den 8 Oct. aanstaande, en dat hunne uniform zoude bestaan in een bruine rok, vest en pantelon met groene kraagen, kleppen en opslagen en ronde hoeden. Zo dat onze stad, uit omtrent 33000 zielen bestaande, een getal van 200 mannen te beurt viel.

Wat was dit anders, dan volk pressen! Het eerste battaillon, zogenaamde vrijwilligers, reets georganiseert zijnde wierd

11 Sept. na het camp boven Hilversum gezonden om plaats in te ruimen in de casernen voor de dagelijks aankomende en verder verwacht wordende manschappen. Zij waren ten volle gewapent, maar nog niet gekleed. Hunne officieren en onderofficieren waren voor het grootste gedeelte gepensioneerden en die op reforme gestelt waren. Na het vertrek van dit battaillon maakte men dadelijk werk om het tweede bijeen te verzamelen. Het noodzakelijkste om den vijand af te weeren was zonder tegenspraak vooreerst volk te wapenen en ten tweede de legers aan de Zeeuwsche kusten te versterken. Hiertoe was het Hollandsch leger van den Generaal Gratien, dat zig nog in Duitschland bevond, ook terug geroepen. Hetzelve was reets in zijne marsch zover geavanceert, dat het eerste bataillon al in Gelderland gearriveert was.

15 Sept. 's avonds ten 5 uuren, kwam een boerewagen de Cathrijne Poort inrijden, die zig op het midden van het Vreeburg plaatste. Een tweede, een derde, een vierde kwam, die zig alle aldaar nevens den anderen posteerden. Toen kwamen er zes te gelijk, en

toen twaalf. Wat moeten die boeren? was de algemeene vraag; maar het antwoord was. ik weet het niet. Men vroeg het de boeren; maar die wisten het ook niet. Daarop kwam van alle kanten zo een menigte boerenwagens toevloeijen, dat hun getal ontelbaar wierd, doch dan, dat ten 6 uuren ruim, 300 aldaar op het Vreeburg bijeengekomen waren. Het wierd 7, het wierd 8 uuren, en er gebeurde niets. Veele nieuwsgierigen hadden zig derwaarts begeven om hetgeen gebeuren zoude af te wachten. Eindelijk ten 9 uuren wierd aan hunne nieuwsgierigheid voldaan, want toen wierd de boeren aangezegt dat zij weder na hunne woningen konden terugkeeren, hetgeen dan ook door al die nieuwsgierigen het raadzaamst geoordeelt wierd. Evenwel kort daarop wierd ruchtbaar wat er de reden van was, namelijk: dat vier regimenten van het leger uit Duitschland in aanmarsch waren om, na bij den burger eenige vervarsching genoten te hebben op wagens vervoert te worden. Wat konden nu 300 wagens baaten om vier regimenten te vervoeren?

16 Sept. 's morgens vroegtijdig wierd door een expresse kennis gegeven, dat de troepen nog voor den middag zouden binnen marcheeren, derhalven wierden van wijd en zijd van Oost en West de boeren geprest, om zonder verwijl zich met hunne wagens herwaarts te begeeven. En inderdaad 's voormiddags ten 10 uuren waren 300 aan de Malibaan en even zoveel op het Vreeburg bijeen gekomen. Daarop nam het werkje een aanvang. Ten 11 uuren kwam het 9de regiment ten half één het 7de, kort daarna het 6de en ten half drie het 8ste, alle infanterij. Zij wierden voor den tijd van twee uuren bij den burger ingekwartiert, en vertrokken daarna allengs met de wagens, 8 man op iedere wagen, 3 regimenten van de Malibaan af, waartoe alle de boeren, die met hunne wagens op het Vreeburg stonden, derwaarts geroepen wierden, welke alle in een trein afreeden, hetgeen een eindeloos gerommel verwekte op die wegen en straaten alwaar zij passeerden. Het laatste regiment zijnde het 8ste, moest toen weer een genoegzaam getal wagens afwachten. die de een na de ander binnenkwamen; want de 600 waren verdwenen. Het was 's avonds half 7, toen hetzelve even als de anderen van de Neude vertrok. Maar waarheen was nu hunne marsch? Men vermoedde algemeen na het leger. Maar niemand wist het te zeggen waarschijnlijk degeene, op wiens order het geschied was, zelf niet. De drie

volgende dagen brachten wij in stilte door, maar de vierde 20 *Sept.* niet, gansch niet. Wanneer een dag haar aanvang neemt, zijn genoegzaam alle stervelingen in het midden van hunne gewone nachtrust. Toen deeze dag haar aanvang nam, wierden genoegzaam alle stervelingen op het onverwachtst uit hunne nachtrust opgewekt, door de wijkbodens, die in hunne wijken aan alle huisen belden of klopten met die vriendelijke boodschap van binnen één of 2 uuren tijds 6 man inkwartiering te moeten dulden. Het was toen omtrent half 1; en omtrent half 2 was de stad zoo wakker of het op het midden van den dag was. Alle menschen geraakten in beweging; veele derzelven om zig van eetwaren te voorzien. De broodbakkers waren in de tijd van één half uur zonder brood. En dit alles ging gepaart met leugens en praatjes in soorten. Hetgeen het waarschijnlijkst voortkwam, was, dat de vijand gewis moest genadert zijn. Om kort te gaan: 8000 man troepes uit het camp boven Hilversum naderden onze stad. De klok half 3 geslagen hebbende, kwam het 9de regiment infanterij, met slaande trommen en speelend musiek, daarop volgde het 2de regiment cuirassiers, een kwartier later het 6de regiment infanterij, kort daarna het 8ste regiment, weder een kwartier daarna het 7de regiment infanterij, en eindelijk, omtrent half 4, de 2de compagnie rijdende artilleristen, alle met slaande trommen, speelend musiek en blasende trompetten. Zij marscheerden alle de Wittevrouwstraat en Voorstraat over na de Neude en wierden vandaar bij den burger ingekwartiert, 4 man bij ieder burger. Een wonderbaarlijke en teffens geen geringe sensatie gaf dit door de geheele stad, zoveel gasten logement te moeten verschaffen in de donkere nacht. Op dit alles volgde een zeer statige vertoning. Alle de bovengemelde troepes kwamen 's voormiddags ten 10 uuren op de Neude, de Voorstraat en het Janskerkhof in de wapenen in hunne beste uniform. Van daar marscheerden zij in eene trein statiglijk na het Starrebosch. Een ieder verklaarde, nooit zo een vertreffelijke vertoning van Hollandsche militairen te hebben bijgewoont, zo een lange trein in volle plechtigheid met al dat keurig musick. In het Starrebosch gekomen, wierden zij aldaar geïnspecteert door den Minister van Oorlog, die daags te voren uit Amsterdam alhier gearriveert was. 's Namiddags ten 1 unr kwamen zij op derzelve wijse weder de stad in. En ten 3 uuren mar-

scheerden zij alle, in gansch andere gedaante, na Gorinchem en derzelver ommestreeken om zig verder na het leger te begeven, Behalven deeze trok ook nog het 2de bataillon vrijwilligers, dat daags te voren georganiseert was, na Enkhuisen. Wat een aanmerkelijke opruiming gaf dit in de stad! Desniettemin bleven wij nog in onzekerheid, wat die haastige verandering van zaaken noodzakelijk had gemaakt.

21 Sept. wierden wij uit die onzekerheid gered door een expresse, die de officieele tijding aanbracht, dat het fort Bath op Zuidbeveland door de Hollanders hernomen was. Het 1ste regiment jagers had daarbij het meeste geleden. Een vermeerdering van troepes wierd dus vereischt, zo de Engelschen daartegen een aanval mochten onderneemen. Maar integendeel. De vijand zig door het verlies van Bath niet langer op Zuidbevelend durvende vertrouwen, verlieten

23 Sept. het gansche eiland, en de Hollanders staken uit Bergen op Zoom over, en bezetteden hetzelve. De volgende dagen vielen er verscheiden, dog geen zwaare gevechten voor, die ten gevolge hadden, dat

29 Sept. de Engelschen hunne gansche macht op Walcheren vereenigt haddeu, en alle de overige Zeeuwsche eilanden door de gecombineerde armee bezet waren. En hiermeede wierden de andere krijgsoperatieën opgeschort.

Nadat nu laatstelijk de troepes het camp boven Hilversum verlaaten hadden, waren alle hunne depots aldaar achtergebleven.

(Van hier tot 9 Dec. volgen slechts aanteekeningen omtrent garnizoensverplaatsingen, die wij overslaan. RED.)

Eer wij nu van deeze verhandeling van dit jaar afstappen, moeten wij nog eene zaak aanhalen, welke onmeetbare gevolgen na zig sleepte en waarin Keizer Napoleon de hoofdrol speelde. Den

12 Dec. kwam er een courier van Parijs door onze stad na Amsterdam, die

13 Dec. door een tweede gevolgd wierd, waarop de Koning 's middernachts doorpasseerde, vergezeld door den heer Röel, den Minister van Buitenlandsche Zaaken, om zig zonder vertoeven na Parijs te begeeven. De nieuwsgierigheid wierd algemeen opgewekt, wat daarvan de reden mocht wezen, en nog meer aan-

gewakkert, toen ruchtbaar wierd, dat 's Konings reis was om een Congres bij te woonen, dat te Parijs tusschen Keijzer Napoleon, de Koningen van Spanjen, Wurtemberg, Westphalen en Saxen en nog eenige andere vorsten zoude gehouden worden. Het duurde tot

28 Dec. eerdat de eerste tijding uit Parijs tot ons overkwam, en deeze behelsde, dat het huwelijk van Keijser Napoleon met Keijserin Josephine met zeer veel plechtigheid den 23sten deezer maand was ontbonden en voor eeuwig vernietigt. Wij troostten ons aan de eene kant daarmeede, dat dit wijnig voor of nadeel aan ons Koningrijk zoude toebrengen; maar aan de andere kant waren wij wel verre van te vertrouwen, dat dit voorbeeldeloos Congres alleen tot Napoleon's huwelijksontbinding zoude bijeen gekomen zijn.

1810.

Dit was het jaar, in hetwelk de ondergang van ons lieve Vaderland geheel voltooit — in hetwelk onze Koning Lodewijk geheel ter neer gevelt wierd — in hetwelk wij van een Koningrijk in een Keijserrijk overgingen. De eerste dagen brachten wij in twijfel door, al wachtende op de terugkomst van Z. M. op het een of ander voortbrengsel van het Congres. Geruchten en vertellingen was geen gebrek, welke al zo ver gingen, dat zij 's Konings terugkomst in twijfel trokken. Het was zeeker, dat er wat broeide; maar wat er broeide, was onzeker. En niet de minste schijn deed zig op, dat wij vooralsnog Z. M. zouden kunnen verwachten. De

21 Jan. voorbij zijnde, bespeurden wij eenige neerslachtigheid bij het Departementaal Bestuur maar ook niets anders, want de diepste geheimhouding wierd in acht genomen. Eenige dagen verder gevordert zijnde, wierd de neerslachtigheid algemeen: doordien wij tijding kreegen, dat er op order van Keijser Napoleon Fransche Troepen ons koningrijk waren binnengerukt op

25 Jan. en wel Bergen op den Zoom en den Bosch. Daar ons geheele land zo lange tijd van Franschen was bevrijd gebleven, gaf dit een verschrikkelijke sensatie in de stad; vermits het zeer duister was, wat keijser Napoleon met die Fransche inval bedoelde.

26 Jan. Hij verwekte verbasend veel angst en bekommernis en

noch des te meer, daar op die tijding alle Gardes, het 2de battaillon, het depotbataillon en de adelborsten plotseling van hier na Amsterdam vertrokken. Evenwel wierden wij weer eenigzints opgeruimt, toen in hunne plaats

28 Jan. het 2de bataillon van het 5de regiment uit 's Hage binnen marcheerde, en daarenboven

31 Jan. het depotbattaillon van de Gardes uit Amsterdam weder terugkwam, beijde om garnisoen te blijven houden. Of nu dit heen en weer marcheeren eenig invloed had op de komst van de Franschen? In de nacht van

3 Febr. passeerde een expresse uit Parijs, die ons bekend maakte, dat hij een eigenhandige brief van den Koning had aan het Wetgevend Lighaam. Men brandde toen van verlangen na tijding uit Amsterdam, doch het was te vergeefs. De inhoud van de brief bleef in dezelve geheijmhouding bewaard. Middelerwijl ontstond er een gerucht, dat er een groote aantal Fransche troepen op marsch was, om ons Koningrijk in te trekken. En inderdaad

7 Febr. wierden de Willemstad en Steenbergen bezet door 3 battaillons Franschen, welke door eenige regimenten wierden gevolgt: zodat binnen de tijd van 5 dagen Breda, Grave, geheel Zeeland, en ook Dort, rijkelijk van Franschen voorzien waren. Wij wierden aangaande die Fransche inval blind gehouden. Wij wierden daarin teleurgesteld onder voorwendsel, dat zij alleen kwamen om de zeekusten te bezetten. Wij bespeurden wel eenigzints, dat keijser Napoleon op zijnen broeder Lodewijk onzen Koning verbittert was. En de handelwijze der Franschen ter plaatse, waar zij waren, toonde klaarlijk aan, waar die verbittering voornamelijk uit voortkwam, en wel uit de vreije invoer in het Koningrijk en de opendlijke uitventing in alle winkels van Engelsche goederen van verschillende soorten, al hetwelk oogluikende wierd toegelaten. Waarlijk! koning Lodewijk wierd een Hollander, hetgeen Keijser Napoleon in de krop stak! Die bedoelde handelwijs van de Franschen bestond daarin, dat zij op order van Keijser Napoleon uit alle winkels de Engelsche goederen met bedrijging van militaire executie afeischten, en dezelve geconfisqueert na Frankrijk zonden.

Toen dit alles te Utrecht ruchtbaar was geworden, ontstond er groote ongerustheid, voornamelijk bij die kooplieden en winkeliers, welke ruim van Engelsche goederen voorzien waren; want

de Franschen waren alreets tot in Nijmegen en Heusden genadert en trokken zelfs

14 Febr. al Bommel binnen. Die ongerustheid wierd nochthans weer voor een gedeelte weggenomen door eene aanschrijving van Keijser Napoleon, dat de Franschen maar alleen de landen en steden tusschen de Maas en de Schelde zouden bezetten, wordende daar bij de Waal beschouwt ook tot de Maas te behooren. Doch, niettegenstaande deeze geruststelling, beleefden wij

17 Febr. een onstuimige dag. 's Morgens ten 4 uuren kwam een courier binnen uit Amsterdam met de orders, dat het gansche garnisoen moest opbreeken en terstond met al haar aanhorige na Amsterdam begeven. Hij maakte daarbij bekend, dat het garnisoen van Gorinchem nog heden avond stond binnen te komen, die hij dezelve orders ging brengen, waarna hij zijne reijs ook dadelijk derwaarts voortzettede. Al 's morgens omtrent 8 uuren vertrokken de Gardes en ten half 9 het bataillon van het 5de regiment, alle volgens hunne orders na Amsterdam. Middelerwijl wierden alle bureaux en magasijnen ingepakt en weggezonden; ja zelfs wierden ook de zieken uit de hospitalen met schuiten weggevoert. Wat scheen dit anders te wezen dan een algemeene ontruiming voor een aanstaande bezetting van Franschen? En hoewel dit slecht was overeentebrengen met de kortelings gedaane aanschrijving van Keijser Napoleon, verspreidde zig tegen twee uuren eensklaps het gerucht door de stad, dat zoeven een expresse was aangekomen met de tijding, dat 's anderendaags de Franschen wel degelijk onze stad stonden binnen te rukken. Wel wat een ontzettende tijding was dit voor een ieder, maar voornamelijk voor de kooplieden in Engelsche waaren. Hals over kop wierden zij weggevoert meest na Amsterdam, met schuiten en en wagens; maar de Joden waren van een ander begrip. Deeze veilden hunne goederen verre beneden de gewoone prijs, latende hetzelve door de stad rondkleppen; zodat hunne winkels genoegzaam door de kopers overweldigt wierden. Er ontstond een verbasende beweging in de stad. Om maar één voorbeeld aan te haalen. Katoenen van 24 stuivers de el wierden verkocht voor 18, ja voor 16 stuivers. Het waren dan alle Engelsche katoenen; dog er waren wel onder deeze en mogelijk wel de meeste, die nooit Engeland gezien hadden. Dan dit baatte niet. De koopers waren tevreden met hunne voor zo geringe prijs gekochte En-

gelsche katoenen. 's Avonds omtrent 6 uuren kwam het garnisoen uit Gorinchem binnen, zijnde het 2de battaillon van het 6de regiment, hetwelk onder al die bewegingen haastelijk wierd ingekwartiert. Terwijl die inkwartiering volbracht wierd, kwam er weer een expresse, waarop het blaadje plotselings weer ganschelijk omkeerde. Eene bekendmaking, dat al wat dien morgen onze stad had verlaten, binnen den tijd van 2 of 3 uuren weer zoude terugkomen, was de boodschap van die expresse. En waarlijk, toen het omtrent half 9 was geworden, kwam het een na het ander weer binnen, eerst de infanterij, vervolgens de gardes en daarna ook de schuiten met de zieken, bureaux en magasijnen: zodat wij ons ten 10 uuren weer in dezelve omstandigheid bevonden, waarin wij in de vroege morgen geweest waren. Hoe moest nu al dit gebeurde worden beschouwt? Of als een waare zaak, door een onverwachte omkeering opgevolgd? Of als een valsch gerucht, dat door de Jooden verzonnen en verspreid was, om eenig voordeel te genieten? Het laatste wierd wel voor het waarschijnlijkste aangenomen.

Die dag was dan weer ten einde, maar daarentegen onze nieuwsgierigheid waarlijk niet, wat doch het lot van onzen Koning en van ons lieve Vaderland zoude wezen. Wij wierden in de volgende dagen desaangaande deerlijk heen en weer geslingert; eerst door twee koninklijke decreeten, toen door een brief vau den Koning aan de Staats-Raad, en daarna door een tijding, die door een courier wierd overgebracht. De decreeten waren van Parijs afkomstig. Het eene was van

20 Febr. en bevatte de afschaffing van de drie Maarschalken, en het andere was van

22 Febr. hetwelk de vernietiging van de nieuw ingevoerde Hollandsche adel behelsde; weshalven de Heeren de Winter en Verhuel weer tot den rang van Admiraal en de Heer Dumonceau tot die van Generaal, en alle die nieuwerwetsche edellieden tot hunne vorige burgerstand terugkeerden. Wonderlijk klonk dit in de ooren van een ieder, maar allermeest in die van de belanghebbenden! De brief aan de Staatsraad was van

25 Febr. Dezelve wierd evenzeer aan de gewoone geheimhouding toevertrouwt. En de volgende dag

26 Febr. kwam de courier te Amsterdam aan met de allergewichtigste tijding, dat het lot van ons Koninkrijk te Parijs

in een Senatus Consultum beslist was, dat het Koninkrijk Holland weder tot een Republiek zoude overgaan, of onder het Keijserrijk Frankrijk worden ingelijft, en dat al wat door den Koning van Holland verricht was, voor nul en geener waarde wierd verklaart. Toen deze ontzettende tijding

27 Febr. alhier te Utrecht aankwam, was de verslagenheid onder den burger niet gering. Niemand wierd gevonden of hij was ten uitersten ongezind om een Fransch onderdaan te worden. Op het ontvangen van deeze onaangenaame tijding volgde juist, dat ons garnisoen, hetwelk reeds uit 3 battaillons bestond, nog met 3 depotbattaillons vermeerdert wierd, van welke het eerste, zijnde van het 4de regiment infanterij.

28 Febr. en het 2de en 3de, zijnde van het 1ste en 3de regiment jagers

2 Maart alhier binnenkwamen, hetgeen de verslagenheid nog vergrootte. Daarop [op de tijding van den laatsten courier, wel te verstaan], wierden

4 Maart drie stukken wereldkundig gemaakt door de Koninglijke courant: vooreerst een Nota van Keijser Napoleon van den 21 Januarij, die door den Franschen Minister van Buitenlandsche Zaken op last van Zijne Keiserlijke Maj. te Parijs aan den Heer Röel was overhandigt, en die toen ter tijd de neerslachtigheid bij ons Departementaal Bestuur had verwekt; ten tweede de brief van den Koning aan het Wetgevend Lighaam van den 1 Februarij, waarmede de expresse den 3 Februarij onze stad gepasseert was; en ten derde de brief van Z. M. aan de Staatsraad van den 25 Februarij. De Nota van Keiser Napoleon mogt met recht een *meesterstuk* genoemt worden. Na vooraf de zaaken en belangen van Vrankrijk jegens Engeland breedvoerig te hebben aangetoont schilderde Z. M. het gedrag en de handelwijs van de Hollanders zo lelijk af, als eenigzints kon worden uitgevoert, voornamelijk wegens de nog altijd tersluiks voortgaande ongepermitteerde handel met Engeland. Z. M. zeide onder anderen: *Holland is een volk zonder industrie. Het kan zich zelve niet verdedigen, en is genoegzaam zonder landmacht. Zijn zeemacht bestaat uit 16 schepen, van welke geen in staat is van in zee te gaan. Zij is geen Natie meer, maar bestaat uit een verzameling van schrokkige negotianten enz.* En dit alles was rijkelijk met zo kwaadaardige uitdrukkingen en scherpe verwijtingen opgeciert. Z. M. eindigde

met te zeggen: Weshalven ik mij genoodzaakt heb gevonden, vooreerst mijnen broeder, den Koning tot mij terug te roepen; ten tweede, alle de grensen, frontieren en zeehavens van Holland met Fransche troepen te bezetten; en ten derde, dezelve aan het Hollandsch bestuur te ontrukken. Ongelukkig voorwaar, dat een Koning na zijn broeders pijpen moest dansen!

In de brief van den Koning aan het Wetgevend Lighaam, gaf Z. M. te kennen, dat zijne terugkomst op de beloofde tijd onmogelijk had kunnen plaats hebben, en zelfs nog lange tijd zou achterwege blijven; en dat Z. M. de belangen van het koningrijk zo veel mogelijk zou blijven behartigen. Het scheen derhalven, dat Z. M. bij zijn vertrek een tijd van terugkomen bepaalt had: op welke grond, kunnen wij niet nagaan. Die brief beduidde dus een wijnig meer als niets.

De brief aan de Staatsraad daarentegen was van meer belang. In deeze straalde alweer door de gewoone Fransche handelwijs, Z. M. zeide, dat het lot van het koningrijk nog niet beslist was; dat Z. M. bijna dagelijks dienaangaande confereerde met zijnen broeder den Keijser; dat Z. M. alles zou aanwenden om het koningrijk te behouden en deszelfs voordeel te behartigen; dan dat zulks niet zoude kunnen geschieden zonder zeer zwaare opofferingen te doen, waaraan, naar Z. M. vurig verlangde, de Natie zich na gewoonte gewillig zoude onderwerpen. Het was dus zeer waarschijnlijk, dat wij alweer drukkende belastingen of geldheffingen te wachten waren.

De weinige dagen, die toen volgden, brachten wij door, al wachtende op de genadige of ongenadige behandeling, die keijser Napoleon over ons zoude gelieven uit te spreeken. Wij bleven intusschen ons nog streelen met de hoop om van Fransche troepen bevrijd te zullen blijven. Wij wierden daarin te meer gesterkt, toen battaillons van onze bezetting weer na hnnne vorige garnisoensplaatsen terugkeerden.

Eindelijk wierden wij op het onverwachtst verrast met de tijding, dat ons lot beslist was met een tractaat, dat

9 Maart te Parijs gesloten en onderteekent was door wederzijdsche gevolmachtigden van keijser Napoleon en koning Lodewijk. Het was

16 Maart dat die tijding tot ons overkwam; en niets van de inhoud van hetzelve werd bekend, als alleen, dat het Koningrijk

wel behouden was, maar onder voorwaarden van ons aan zwaare opofferingen te onderwerpen. Al het overige wierd geheim gehouden tot na de ratificatie die

23 Maart volbracht wierd. Den

29 Maart berichtte de Koninklijke Courant ons waarin de noodzakelijkheid van opofferen zoude bestaan. De voornaamste artikelen waren deze: 1o. alle handel en scheepvaart met Engeland werd ganschelijk verboden; 2o. om desaangaande een wakend oog te houden, zal het Koningrijk Holland gehouden zijn 3000 man cavallery en 15000 man infantery, waaronder 6000 man Fransche troepes, uit te rusten, die de frontieren, kusten en zeehavens zullen bezetten; 3o. die 6000 Franschen zullen in Hollandsche soldy overgenomen worden; 4o. Holland verbind 9 schepen van linie, 12 fregatten en 100 canonierbooten, ten volle uitgerust, binnen de tijd van drie maanden in zee te hebben; 5o. de koning van Holland staat af aan den keiser van Vrankrijk het geheele departement Zeeland, het geheele departement Braband, van Gelderland het Land tusschen Maas en Waal en de Bommelerwaard en van Maasland het Land van Altena. Voorts verdere overeenkomsten van minder belang, als geen Engelsche waren of producten te verkopen, en meer andere, die alle de sluikhandel met Engeland betroffen; zo dat in het geheele tractaat louter het voordeel van Vrankrijk en het nadeel van Holland was in het oog gehouden. Achter dit stuk volgde een decreet van den koning, waarbij Z. M. verklaarde alle bewoonders dezer afgestaane landen ontslagen van de eed, bij welke gelegenheid dezelve ook mocht gedaan zijn.

De zaak van het Koninkrijk Holland was dan afgehandelt, maar de Koning zelve nog niet verschenen. Deeze vertraging van Z. M.'s terugkomst wierd toegeschreven aan het huwelijk, dat tusschen zijnen broeder, den Keizer en Maria Louisa, oudste dochter van den Keizer van Oostenrijk stond voltrokken te worden, hetwelk Z. M. verlangde, of moest verlangen bij te woonen. De burgertrouw van dit huwelijk wierd

30 Maart volbracht, en de kerkelijke

31 Maart beijde met een onbeschrijvelijke plechtigheid. De voornaamste festiviteiten, die bij dit huwelijk zouden plaats hebben door de vastentijd en het opvolgend Paaschfeest verhindert wordende, wierden opgeschort tot de maand Meij. Uit inzicht van

de nauwe betrekking, en voorzeeker ook van de toenmalige gemoedelijke behandeling van Napoleon jegens ons wierden

1 April, zijnde Zondag, in de kerken van alle de verschillende kerkgenootschappen, gebeden en lofzangen van dankzegging ten Hemel opgezonden over dit voor ons Koningrijk zo gezegend huwelijk. Amsterdam kwam daarenboven nog zover van hetzelve met prachtige maaltijden te vereeren.

2 April kreeg ons Stadsbestuur aanschrijving dat Z. M. zig eindelijk weder na zijn Koninkrijk zoude begeven, en na gewoonte alhier te Utrecht het Paaschfeest komen houden, en dat — wat wonder! — H. M. de Koningin, na alle waarschijnelijkheid, haare beminde wederhelft spoedig zoude koomen volgen. Weldra wierden alle toebereidselen in het werk gestelt om Hunne Maj. na behooren te kunnen ontvangen.

4 April kwam het 2de battaillon gardes Grenadiers uit Amsterdam binnen om de wachten bij Hunne Maj. waar te nemen. Het battaillon van het 5de regiment, dat alhier in garnisoen lag, moest voor hen plaats inruimen en zig na 's Hage begeeven: doch voor dat hetzelve afmarscheerde wierden op de groote parade van Zondag

8 April 26 manschappen, die in een bloedige veldslag bij Straalsund in Duitschland gekwetst waren, met eereteekenen begunstigd, bestaande in een rond blauw lapje met een zilver randje er om en een zilver sabeltje er op, te dragen op de linkerborst.

9 April ging het battaillon na haare bestemming op marsch.

Het voor de Amsterdammers zo gelukkig evenement van Z. M. weder binnen hunne muuren te mogen aanschouwen viel voor op

11 April 's morgens omtrent 5 uuren. Fraaije illuminatieën waren gereedgemaakt om blijken van vreugde over die heuchelijke terugkomst te geeven, maar alle wierden op last van Z. M. terstond weder afgebroken, daar de tijdsomstandigheden geen vreugdebedrijven konden toelaaten. Z. M. had op zijn reis alle landen, die volgens het tractaat aan Frankrijk waaren afgestaan, vermeden. Drie dagen daarna

14 April hadden wij waarlijk het geluk van H. M. de Koningin binnen onze muuren te ontvangen. 's Avonds omtrent 7 uuren kwam H. M. aan het paleis aan met haar oudste zoontje den Kroonprins en een groot gevolg van verscheide rijtuigen, wordende het jongste Prinsje te zwak beschouwt om het aan zo een verre reis

bloot te stellen. — Eensklaps ontstond er grote drukte en beweging in de stad, en voornamelijk omtrent het paleis; alschoon H. M., van de rijs vermoeid, niet alleen een ieder audientie wijgerde, maar zelfs zig stil met twee staatsdames in haar kamer bleef ophouden. Nu had het battaillon gardes alhier order gekregen om zig na Amsterdam te begeeven, uithoofde dat aldaar een generale inspectie van alle gardes zoude plaats hebben, weshalven hetzelve

15 April 's voormiddags ten 10 uuren derwaarts opmarscheerde: maar de Koning per expresse verwittigt zijnde van H. M.'s arrivement alhier, wierd de inspectie afgecommandeert, en kreeg het battaillon, tot omtrent Maarsen gevorderd zijnde contraorder om weer herwaarts terug te keeren; vermits Z. M. van voornemen was om zig spoedig alhier bij zijne beminde Ega te koomen ververvoegen. Ten 1 uur kwamen de gardes weder binnen. En ten 2 uuren gaf H. M. publieke audientie aan collegieën en corporatieën, dog niet aan particuliere personen. Middelerwijl zagen wij telkens rijtuigen van 's Konings gevolg binnen koomen en 's avonds ten 7 uuren een compagnie gardes cuirassiers. Het was juist dien dag Palmzondag en zeer schoon weder, zodat bij dit alles gevoegt de drukte van de paardenmarkt, niemand zig konde herinneren, ooit zo een levendige Palmzondag te hebben bijgewoont.

16 April kwamen nog twee compagniën hussaren en één cuirassiers binnen, en vervolgens de gansche dag door rijtuigen met heeren en dames en bedienden en wagens met pakgoederen, alle tot het Hof behorende. Het was, of het gansche Hof tot ons overkwam. 's Avonds ten 7 uuren arriveerde de Koning zelve met 5 rijtuigen, door Hussaren geescorteert. Terstond wierden op de Domtoren en de publieke gebouwen de vlaggen uitgestoken. Verder gebeurde er niets. De volgende dag

17 April was er ten 11 uuren publieke audientie bij den Koning, dog ook maar alleen voor de geconstitueerde machten en eenige commissieën van corporatieën, en niet voor bijzondere persoonen. Ten één uur deeden Hunne Maj. een toer na de lusthoven Beerschoten en Vollenhooven boven de Bilt, welke toen ter tijd door de dood van derzelver eigenaar, den heer de Smeth, voor een ieder te zien waren. De Kroonprins diverteerde zig van tijd tot tijd met vier van de jongste pages onder anderen met een kiereboetje met een span van 6 bokjes. Van alle drukte,

die de tegenwoordigheid van het Hof ons opleverde, wierden wij in een oogenblik afgetrokken door de aankomst van een Fransch officier omtrent 5 uuren 's avonds, die de tijding bracht, dat 4000 man Fransche troepes zoude doorpasseeren, dat derzelver commandant, de Generaal Dessaix, alhier zijn hoofdkwartier zoude houden, en dat een battaillon infantery binnen onze muuren garnisoen zoude blijven houden. Weldra wierd dit alles den Koning onder het oog gebracht, die daarop terstond zijnen Opperstalmeester, den Heer Bruno, na den gemelden Generaal, die zig te Nijmegen bevond, toezond, om te vernemen, wat daarvan de reede mocht weezen, en hoe en wanneer dit alles zoude geschieden.

18 April 's voormiddags ten 11 uuren was er groote inspectie van alle gardes op de plaats van het paleis, eerst van de infanterie en daarna van de cavallery. De Koning deed dezelve in persoon; terwijl de Koningin zig voor een van de bovenvensterramen vertoonde. Ten half één was er publieke audientie bij Hunne Maj. voor heeren en dames. Het getal dames was groot, waarover Haare Maj. zig zeer vereert betoonde. Dit was de eerste maal, dat de Utrechtsche dames door de Koningin waren ontvangen. De gansche dag had men al met ongedult gewacht op de terugkomst van den Heer Bruno, maar in de plaats van deeze, kwam de staf van den Generaal Dessaix op drie wagens. De Heer Zaal op het Janskerkhof wierd met de inkwartiering daarvan vereert of liever lastig gevallen.

19 April voor de middag kwam de Heer Bruno terug, en had zijne zending na 's Konings genoegen volbracht. Hij was met den Generaal Dessaix overeengekomen, dat Amsterdam, Utrecht en Haarlem, de drie steeden, alwaar Z. M. gewoon was, zig het meest op te houden, van Fransche troepes bevrijd zouden blijven. Dit behaagde ons zeer wel.

Op deeze dag begon het Paaschfeest met de Witte Donderdag. Om in geen herhalingen te vervallen, zeggen wij, dat de kerkdiensten in de Kapel, ook die van

20 April de Goede Vrijdag, in alles die van de twee vorige jaaren gelijk waren. Op de Witte Donderdag waren de Koning, de Koningin en de Kroonprins tegenwoordig; maar op de Goede Vrijdag de Koning maar alleen met den Kroonprins. De aanbidding van het kruis wierd gedaan eerst door den Koning met den Kroonprins aan de hand, vervolgens door de geestelijken

van den altaar, toen door een staatsdame, daarna door vier kamerheeren, en eindelijk door eenige particulieren, als de Heeren Heilman, Bosch, Mulder enz. Na het eindigen van de kerkdienst, deeden Hunne Maj. een toertje na Zeijst, de Koning met twee kamerheeren te paard en de Koningin in een koets met zes paarden. Ten 3 uuren kwamen Hunne Maj. weder binnen. In die tusschentijd waren ingevolge de overeenkomst met den Generaal Dessaix alle Franschen weer verdwenen; de Generaalstaf en alle officieren en commissarissen, die tot dezelve behoorden en de een na den ander waren binnengekomen. Zij waren vertrokken na 's Hage, alwaar Dessaix zijn hoofdkwartier zoude overbrengen. Maar, wat baatten nu alle deeze schikkingen, die ons weer eenigzints hadden gerust gestelt! Een groote man, nog oneindig grooter als Dessaix, wierp dezelve weer geheel in al omverre. Die groote man was [Oudinot] de Hertog van Reggio, Fransch Generaal, die als commandant en chef was aangestelt voor alle troepes, die reets ons Koningrijk waren ingerukt en die nog verder verwacht wierden, welker getal begroot wierd op 18000 man. Die machtige man kwam 's avonds ten 6 uuren binnen onze muuren. Hij nam zijn intrek in het kasteel van Antwerpen. Hij liet den Koning dadelijk kennis geeven van zijne komst; doch Z. M. had waarlijk de stoutheid van hem dien avond audientie te wijgeren.

21 April 's voormiddags ten 10 uuren begaf de hartog, zeer prachtig uitgedost, zig tot den Koning. De conferentie duurde meer dan twee uuren. Z. M. had het zoo ver weeten te brengen, dat de stad van troepen, zelfs van doortrekken van troepen bevrijd zou blijven, maar niet van het hoofdkwartier: daarin was de hartog onbewegelijk. Het hoofdkwartier moest alhier te Utrecht worden gevestigt. Z. M. had de goedheid, om de burgerij nog eenigzints in derzelver inkwartiering te verligten, door 5 van zijne huisen tot de voornaamste bureaux overtegeven, als Paushuisen voor den hartog zelve, de Place Royaal, en de voormalige huisen van de Heeren Wttwaal op het Janskerkhof, van Ee in de Minnebroerstraat en Schuler nabij de Jerusalemsteeg. Na de conferentie bleef de hartog bij Z. M. het middagmaal houden. Den

22 April viel de Paaschdag in. De kerkdienst was gansch niet minder plechtig en statig als de vorige jaaren. Zij wierd gedaan door den Bisschop met 8 priesters. Het musiek dat door de

Italiaansche operisten wierd uitgevoert, was overheerlijk schoon. De Koning, Koningin en de Kroonprins deden de gewone eerbewijzen aan de reliquie. Het was reets half 2 geslagen, eer de kerkdienst geeindigt was. Na dezelve gaven Hunne Maj. weder audientie aan heeren en dames.

Van wegens het hoofdkwartier viel dien dag niets voor, als alleen het in gereedheid brengen van Paushuisen en het overgaan van den Hertog van Reggio na hetzelve, als ook het inkomen van een corps Fransche gendarmes om te dienen tot de correspondentie van en na het hoofdkwartier. Den

23 April tweede Paaschdag wierd een bijzondere kerkdienst gedaan voor het Hof, en onmiddellijk daarna de gewoone kerkdienst, beijde zonder eenige plechtigheid. Op deeze dag wierden wij weder door het gansche hof verlaten. Nadat 's morgens vroeg alle Gardes cavallerij vertrokken waren, nam de Koningin 's middags ten 12 uuren de reis aan met de Kroonprins en een gevolg van 3 koetsen; en ten 2 uuren volgde de Koning H. M. op met 4 koetsen, alle na Amsterdam. Men had wel gedacht, dat de komst van den Hertog van Reggio het vertrek van Hunne Maj. zoude verhaast hebben, maar niet, dat het vertrek voor voor eeuwig zoude geweest zijn.

De Hertog van Reggio, die man van consequentie, moest evenwel een lijfwacht hebben, en Franschen mochten in de stad niet koomen. Hem wierden dan toegevoegt twee compagnieen Hollandsche hussaren van het 2de regiment, die

24 April uit Bergen op Zoom kwamen. Hij kreeg terstond na hun aankomst twee man aan zijn voordeur om post te houden. Zijne caides de camp, Commissaris-Generaal, Inspecteur Generaal, Commissarissen, adjoincten en wat al verder tot een hoofdkwartier behoorde, zagen wij allengs binnenkomen en de voornaamste burgers van de stad tot logeergasten opdringen. Dit zo omslachtig en volkrijk hoofdkwartier scheen voor onze stad nog niet genoeg te wezen. De generaal Dumonceau vond goed het zijne ook herwaarts overtebrengen. Zedert het aftrekken van de Engelschen uit Zeeland, was de Generaal met het grootste gedeelte van zijn leger in dat Departement blijven postvatten; maar daar hetzelve toen aan Frankrijk was afgestaan, moest het worden ontruimd. Van deeze ontruiming viel het volgende ons alweer te beurt. Den

25 April arriveerde de Generaal Dumonceau met zijn hoofdkwartier. Dit was van minder belang als dat van Reggio. Dit laatste verwekte veel beweging, zoo door de menigvuldige en talrijke bureaux, die binnen de stad waren, als door de correspondentie van buiten en het gedurig aankomen van Franschen, die zig tot het hoofdkwartier vervoegden: maar toen Reggio vertrok was dit alles minder. Reggio vertrok

2 Meij na Antwerpen. Hij was door Keizer Napoleon ontboden, die zig toen aldaar bevond. De Koning te Amsterdam, hiervan verwittigt, was niet genegen zijnen broeder, die zo nabij het Koninkrijk was, te gaan bezoeken, maar verwijderde zig van Amsterdam en trok na Haarlem. Napoleon zo nabij ons grondgebied. — Reggio tot hem opontboden. — De Koning zijn geliefde hoofdstad verlaten. — Dit alles wierd op verschillende wijze beoordeelt.

18 Meij wierden wij op het onverwachtst op het lijf gevallen door een corps Fransche douaanen, of commiesen, of grensjagers, die

19 Meij door een compagnie van het 8ste regiment Fransche hussaren wierden gevolgt. De Douaanen kwamen om een wakend oog te houden op de verboden handel van Engelsche of coloniaale waaren, en de hussaren om Reggio tot lijfwacht te dienen. Het scheen dus, dat Napeleon de overeenkomst met Reggio, van niet met Fransche troepes te zullen lastig gevallen worden, had afgekeurd. Hierbij bleef het eenige dagen.

27 Meij kregen wij nog twee bataillons van het 3de regiment Hollandsche infanterij in onze stad, het eene uit Haarlem en het andere uit Bommel, ook al om garnisoen te blijven houden. Wij hadden toen binnen onze muuren Fransche Hussaaren, Gendarmes, Douaanen, Hollandsche Hussaaren, Gardes en een geheel regiment Infantery. Het was dus niet te verwonderen, dat tusschen zoveel onderscheidene corpsen geschillen moesten ontstaan. En het geen gewonelijk daartoe de meeste aanleiding geeft dat gebeurde ook hier. In een huis van rendez-vous op de Varkenmarkt ging het volk

31 Meij tegen den avond zo ruw te werk, dat de bewoonsters de vlugt namen. Een gevecht van vier à zes Fransche en Hollandsche hussaaren met de sabel tegen een gelijk getal soldaten in dat huis, had ten gevolge, dat groepen van 30 à 40 man elkan-

der op de publieke wegen achter het leer zaten. Meer dan de helft van de stad geraakte in beweging. 's Anderendaags

1 Juny wierd die strijd om de liefjes weder hervat. Van beide zijden wierden verscheiden gekwetst, maar nog gelukkig geen gedood. De volgende dag

2 Juny begon men dit vuurtje weer aan te stoken; maar toen wierd het door wederzijdsche commandanten ten eenenmale geblust met eenige van de voornaamste belhamels op te pakken en in hechtenis te zetten. Daarenboven wierden de wachten verdubbelt, de taptoe vervroegt, en de gansche nacht en dag gepatrouilleert, om dergelijke wanbedrijven voor het vervolg af te weren. De stad was thans in een tamelijke stilte. Die menigte militairen verwekte wel eenige beweging. Dit uitgestrekt hoofdkwartier had wel bij aanhoudendheid toeloop; maar voor het overige hoorde men niets. En er gebeurde ook niets, tot dat de maand tot over de helft gevordert was. Toen begonnen zig eenige donkerwolken boven de stad saamtetrekken, die na den

20 Juny zig ontlasten. Toen wist de een den ander te zeggen, dat er groote gebeurtenissen aanstaanden waren; doch niemand wist welke. Van Amsterdam kwamen tijdingen, die zeer verontrustende en zo verward dat men niet wist de echte van de valsche te onderschijden. Van Haarlem waren de tijdingen, dat er verslagenheid bij het Hof bespeurt wierd, en dat de Koning, geheel buiten zijn gewoonte, nooit in het openbaar verscheen. Koning Lodewijk wierd een Hollander en dat was Keiser Napoleon een doorn in het oog! Het was voor Zijne Keiserlijke Maj. niet te dulden.

29 Juny 's avonds ten 5 uuren wierd de tamelijke stilte die die er heerschte, plotselings afgebroken door een verschijnselen die een ieder schrik aanjoegen. Zij had grootendeels haar oorsprong in de grote haast, waarmede de leden van de Raad der Gemeente opgeroepen wierden, om zig onverwijld na de Raadzaal te begeeven, zooals wij dan ook alle Raaden met de meeste drift aan die oproeping zagen voldoen. De nieuwsgierigheid was algemeen, en niet zonder bekommernis, wat uit die overhaaste vergadering zoude voortkomen. Dan, eer dat dezelve was afgelopen wierd alreets bekend, dat een leger van 46000 man Fransche troepes in aanmarsch was om ons Koningrijk binnen te rukken, en dat een groot gedeelte van dezelve onze stad moest passeeren. Dit

was een tijding, die niemand behaagde. En waarlijk, de vergadering omtrent 8 uuren afgelopen zijnde, wierd door de wijkbodens en buurtschouten aan alle huisen uit order van de Raad bekend gemaakt, dat, vermits op morgen en volgende dagen zeer veele Fransche troepes zouden binnenkomen, algemeene huisselijke inkwartiering noodzakelijk geoordeelt zijnde, ieder burger zijne gebilletteerde manschappen gewillig zoude inneemen, en volgens de wetten behandelen. *Algemeene huisselijke inkwartiering.* Het wierd een ieder toegestaan zijn aandeel manschappen uit te besteeden, of door het Bureau van inkwartiering te laaten besteeden, waarvoor het Bureau zelfs besteedhuisen had aangelegt. Alle burgers, die zig daarvan bedienden, en welkers getal niet gering was, waren toen genoodzaakt zelf hunne manschappen in te neemen, en derhalven zig die overlast te getroosten. Een ieder beijverde zig dus met de meeste spoed om voor die onaangename logeergasten een of meer kamers in gereedheid te brengen. En in die bezigheid zagen wij met benepen harten den

30 Junij te gemoed. Dat de Hollandsche hussaren, die voor de komst van de Franschen Reggio tot lijfwacht gedient hadden en voor welkers dienst hij bedankt had, 's morgens vroeg, terwijl de meeste menschen zig nog in het diepste hunner nachtrust bevonden, vertrokken waren, voorspelde al bij veelen niet veel goeds. *De hussaren zijn weg*, was het nieuws, dat men, uit de slaap ontwakende, elkander verhaalde. Wij behoefden ons niet lang met dat nieuws bezig te houden; dewijl wij kort daarna plotselings daarvan wierden afgetrokken door het binnenkomen omtrent 11 uuren van een geheel regiment Fransche infanterij, drie sterk bemande battaillons, die 's namiddags ten 3 uuren, nog door twee compagnieën Fransche hussaren, wierden gevolgt. Het regiment was het 56ste en de hussaren waren van het 16de regiment. Dit wijnigje volks moest dan alweer boven dat wijnigje, waarmeede wij reets waren bezwaart, ons ter inkwartiering worden opgedrongen. Wat of toch de waare oorzaak van dit alles wezen mocht, was en bleef maar even duister. En die duisterheid verwekte veel bekommernis, welke nog niet wijnig vermeerderde; toen 's avonds ten 7 uuren dat geheele regiment ongewapend op het Vreburg bijeen gekomen zijnde, van scherpe patroonen voorzien wierd, en zig daarbij het gerucht verspreidde, dat Amsterdam zig zoude verdedigen en met alle macht tegen het inrukken van Fran-

sche troepes zig zoude verzetten. Daar bleef het nog niet bij. Onze zo zeer drukkende bezetting wierd de volgende dag

1 Julij nog vermeerdert ten 12 uuren 's middags met het geheele 93ste regiment Fransche infantery en een uur daarna met een artillerytrein van 6 stukken geschut, 17 caissons en 8 wagens van verschillende soort en daarbij twee compagnieën constapels. Toen dit regiment binnenkwam, marscheerde hetzelve als na gewoonte na de Neude, alwaar juist bij gelegenheid van de invallende Zondag, de gewoone groote parade plaats had. Deeze door het talrijk garnisoen nog al van belang zijnde, ontstond er bij het naderen van het regiment aldaar eenige verwarring. Maar, *als meerder komt, moet minder wijken.* De Hollanders besloten met hunne parade, die toen gewoonlijk anderhalf uur duurde, naar het Vreburg te trekken, en aldaar het overige af te doen. De gansche dag door was er zeer veel drukte en beweging onder de menschen, uit hoofde van de Zondag, en van die groote menigte militairen, en ook van al hetgeen er te zien, te hooren en te verhaalen was. Dat dit regiment, evenals daags te voren het 16de, 's avonds ten 7 uuren, op het Vreburg ook van scherpe patroonen voorzien wierd, lokte veele nieuwsgierigen derwaarts en gaf weer nieuwe stof tot allerhande vertelsels. Terzelver tijde marscheerden langs andere wegen twee dergelijke colonnes, van welke de eene te Leijden en Woerden, en de andere te Weesp en Naarden zig bijeenverzamelden. Al die toestel was alleen, om den Koning uit zijn Koninkrijk te verdrijven. Z. M., toen nog zijn verblijf in Haarlem houdende, van dit alles verwittigt, vond raadzaam, die strenge bevelen van zijnen broeder te voorkoomen, met zig uit Haarlem en vervolgens uit het gansche Koninkrijk te verwijderen. Z. M. vertrok

2 Julij 's namiddags ten 4 uuren met den Luitenant-Generaal Travoire en den Vice-Admiraal Blois van Treslong, beijde in Hollandsche dienst, verlatende dus zijne vrouw en kinderen, zijne vrienden, al zijne goederen en bezittingen, zijn land en zijn volk, voor eeuwig. Voor zijn vertrek had Zijne Maj. twee brieven doen overhandigen aan het Wetgevend Lighaam, de eene aan die vergadering en de andere aan zijn volk. De hoofdzakelijke inhoud derzelve kwam hier op neder, dat Z. M. in gemoede overtuigt zijnde, van niets meer tot welzijn van het land en volk te kunnen behartigen, afstand deed van den troon, van zijn rang en

van al zijne waardigheden ten behoeve van zijnen oudsten zoon Napoleon Lodewijk; dat geduurende de minderjarigheid des Konings het bestuur van het Rijk, volgens de Staatsregeling, zoude overgaan aan H. M. de Koningin als Regentesse; dat het bestuur voor alsnoch was opgedragen aan de Ministers, als provisioneele Raad van Regentschap, tot dat H. M. zoude gearriveert zijn; dat alle grootofficieren en verdere ambtenaaren van de kroon, alsook alle verschillende corpsen Gardes hunne posten en diensten zouden blijven waarneemen bij den jongen Koning. Wijders verklaart Z. M. tot die voor Hem zo grievende maatregelen te zijn overgegaan, uit hoofde dat hij, de vriendschap van zijnen broeder, den Keizer verloren hebbende, bij hem ten eenemale in ongenade was gevallen; eindigende Z. M. met zijn volk aan te beveelen van, tot welzijn van het land, de troepes van zijnen broeder wel te ontvangen, en na de vastgestelde orders te behandelen. Ziedaar dan onze Koning, die zig al meer en meer bij zijn volk verdienstelijk en waardig had gemaakt, en hetwelk hem in waarheid dit ongelukkig lot berokkent had, — — verdwenen!

Deze dag was alhier te Utrecht zeer stil, de aanhoudende beweging, die gewoonlijk een talrijk garnisoen medebrengt, alleen uitgezondert. De tijdingen van Amsterdam waren nog niet van de vlugt van den Koning, maar dat die stad van zijn vijandig voornemen was teruggekeert, en dus de Fransche troepes gewillig zoude inneemen.

3 Julij 's morgens omtrent 6 uuren vergaderde het 56ste regiment op de Neude en het 93ste op het Vreburg in de wapenen. Zij beijde marscheerden vervolgens na het Starrebosch, alwaar zij de revue passeerden voor den Hertog van Reggio.

(*Wordt vervolgd.*)

AKTE VAN VERBINTENIS

TUSSCHEN VADERLANDLIEVENDE REGENTEN TER HANDHAAVINGE DER REPUBLIKEINSCHE CONSTITUTIE.

1786.

Wij ondergeteekende Regenten, en alzoo Mede-Vertegenwoordigers des Volks in de onderscheidene Provinciën dezer Republiek rijpelijk overwogen hebbende den jammerlijken toestand en 't diep verval des ganschen Vaderlands, verklaaren, tot onderlinge

verzekeringe omtrent onze waare oogmerken en goede intentie met de inrichting van deze onze vereeniging en correspondentie, geen ander oogmerk te hebben dan om de algemeene belangen met meer eensgezinde pogingen te kunnen verstaan en verdedigen, tot verhaasting van een zoo hoog noodige en te recht bij 't best gedeelte der Natie begeerde grondwettige herstelling. Betuigende derhalven bij dezen op 't plegtigste geen ander voornemen te hebben, dan om met al ons vermogen den waare Republikeinsche Regeeringsform in ons gemeenbest, namelijk eene Regeering bij repraesentatie des volks, gegrond op den aart der Constitutie van de bijzondere gewesten, steeden en Leden van dien, en bevestigd bij de Unie van Utrecht, te handhaven met een daaraan ondergeschikt Stadhouderschap, Erfelijk in 't huis van Oranje, voor zoo ver zulks met de waare gronden van 's Lands en der Ingezetenen onafhankelijkheid, en 't welzijn van ons Vaderland niet is strijdende, zonder dat wij immer zullen tragten mede te werken tot, of gedoogen het invoeren van eene alleenheersching, of onafhankelijke, en tegen de Privilegiën strijdende Familie-Regeering, met versmooring van de billijke en eerbiedige volksteun, even zoo min als tot eene volstrekte Democratie, of Volksregeering buiten repraesentatie, maar dat wij de gemelde drie wijsen van bestier, als ten hoogsten verderfelijk door raad en daad, en alle mogelijke gepaste middelen zullen tragten tegen te gaan, om te weeren. Gelijk wij ook op 't plegtigste betuigen geene andere bedoeling te hebben, dan om den waaren Christelijken Gereformeerden Godsdienst, zooals derzelve in de publieke kerken dezer landen geleerd wordt (welke wij nevens de burgerlijke Vrijheid, houden voor de onschatbaarste vastigheden van Neerlands Staatsgebouw) insgelijks met allen iever, ernst en nadruk te handhaven, zonder mede te werken of te gedoogen, dat de gronden van die Godsdienst op eenigerhande wijse worden ondermijnd, behoudens nogtans eene billijke vrijheid van Godsdienstoefening voor andere gesindheden, en zoo wij ontwaar wierden dat men eenigen toeleg smeeden mogt om 's Lands Republikeinsche constitutie, en vastgestelde Godsdienst te veranderen, verbinden wij ons bij dezen den een aan den ander daarvan terstond te zullen informeeren, en zoo veel in ons is, de bronnen opgeven, waaruit wij zoodanigen verderfelijken toeleg zijn ontwaar geworden; en verbinden wij ons vrijwillig om welbe-

raaden daar wij de gerechte zaak onzer medeburgeren en ingezetenen steeds als de onze behartigen, van niet te zullen dulden, of ten minsten van op alle mogelijke wijsen te zullen keeren, dat tegen Burgers en Ingezetenen, die hunne rechten eerbiedig inroepen, en wettig verdedigen, geweld gebruikt worde en in 't bijzonder, dat wij het gebruik maken van troepes tegen dezelve, door stem en invloed zullen tegengaan, alsook dat wij nimmer of nooit zoodanige Regeeringen, die het er op toeleggen, om hunne heerschzucht geweldig staande te houden, zullen stijven of sterken; Daarenboven beloven wij elkanderen, als mannen van eer, dat wij van de zaak van elken Regent, die om deszelfs bedaarde Constitutioneele en Vrijheidlievende pogingen vervolgd of mishandeld wordt, eene algemeene zaak zullen maken, en niet stilzitten, voordat in zulk een geval alles volkomen geboekt, vergoed en hersteld is; en daar wij allen kunnen verklaren bezield te zijn met eene oprechte, zuyvere en belangloose liefde voor het Vaderland, en met de welmenendste verlangen, om 's volks waare belangen bevorderlijk te kunnen zijn, verbinden wij ons al verder, om steeds werkzaam te blijven, in het aanwenden der meest efficacieuse pogingen, tot eene volledige herstelling van rechten en voorrechten, overal, zoo in de Vereenigde gewesten als in de Generale landen, waar dezelve noodig zal bevonden worden, en wel in 't bijzonder ten opzigten dier Provinciën, welke door onwettige en inconstitutioneele Regeeringsreglementen onder 't juk van overheersching en afhangelijkheid gebukt gaan; en dewijl deze grondbeginselen, die wij plegtig belijden van de onze te zijn, zoo naauw aan elkanderen zijn verbonden, dat dezelve uitmaaken de waare fundamenten en oogmerken van alle burgerlijke Regeering, het eenige Bolwerk tegen alle overheersching, en als Burgerlievend Regent verbinden wij ons eindelijk hoofd voor hoofd, om elkanderen, en een iegelijk, die zig verder met ons vereenigd, in allen gewesten desnoods met goed en bloed, in verwagting van de Goddelijke hulpe en in een vast vertrouwen op de medewerking en bijstand der ingezetenen te ondersteunen en beschermen, indien iemand onzer, uithoofde van deze plegtige verbindtenis, tot handhaving der Vrijheid, en onafhankelijkheid dezer Republiek, en der ingezetenen rechten opgericht of uit hoofde van eenig bedrijf, tot 't welk zij door deze verbindtenis zouden verpligt zijn, in 't meest of 't minst gekrenkt, of gemoeid

mogt worden, betuigende wij ondergeteekenden bij alles, wat ons dierbaar is, dat wij met verzaaking van alle eigenbelang met deze onze verbintenis alleen 's Lands welzijn en behouden beoogen.

En zijn hier van gemaakt zeven eensluidende afschriften, om in de bijzondere Provinciën geteekend te worden, en verklaaren wij door onze onderteekeningen op een dezer afschriften gehouden te willen worden, alsof wij alle de voorzegde actens dezer onderlinge verbindtenis yder afzonderlijk, met 't onderschrijven onzer naamen bekragtigd hebben.

Getekend in Gouda 8 9b 1786. [1])

10de REGIMENT INFANTERIE.

Nu het Nederlandsche leger sedert het vorige jaar weder een 10de Regiment Infanterie heeft, zijn er waarschijnlijk slechts weinigen meer, die zich nog herinneren hoeveel ontstemming het veroorzaakte, dat, na het tot stand komen van het verdrag met België in 1839, toen ons leger, naar ik vermeen, 17 afdeelingen of regimenten Infanterie telde, het tot 8 Regimenten werd ingekrompen. Ook de 10de Afdeeling, die de Citadel van Antwerpen zoo roemrijk verdedigd had, moest verdwijnen.

Mogen daarom de volgende aan het pathos van Helmers herinnerende dichtregelen, in een der toenmalige dagbladen — welk, weet ik niet meer — verschenen en van die ontstemming getuigende, hier een plaatsje vinden.

Aan de Tiende.

Zoo is dan alles uitgewreven,
Zoo is dan, Tiende, uw lot beslist;
Zoo zal geen nagedachtnis leven
Aan wat eens volken werd betwist.
Zoo is dan, Tiende, o schrik der Belgen,
Uw naam voor altoos weggevaagd;
Zoo is dan eer en roem verdelgen
't Wit dat de geest der eeuw bejaagt.
Gij zijt geweest krijgshafte Tiende,
O wijs geen doffen lijkzang af,
Geen schop vol aard van de oud-gediende,
Geen tranenregen op uw graf.
O eeuwige ondaad, smaad en schande!
Uw naam door 't moordberamend kroost

[1]) De zes onderteekeningen zijn op verzoek des inzenders weggelaten. RED.

Gedood — uw naam, die 't al ontbrandde
In geestdriftvlam, Lands vaadren bloost!
En gij meê in den Raad gezeten,
Die wacht houdt over Kerk en Staat,
Ook gij de Citadel vergeten,
Ook gij de Tiende! God, wat kwaad!
Chassé, 't is godspraak van Batauweren,
Chassé, 't is vuurtaal van omhoog,
Bezoedeld zijn de Vijfhoekslauweren;
Uw schaal ging op, de Hemel woog.
Uw lauwheid kan geen God gedoogen,
Zie, al wat wapens torst draagt floers,
Hoe fronsen zich de wenkbrauwbogen,
Van Dupetit-Thouars en Nemours.
Van Soult, Gérard, die ons bestookte,
Ons boven andren heeft bekransd,
Toen 't bloed der Tiende gutste en rookte,
Maar gij alleen beschermd, verschanst.
In de versterkte catacombe,
Beschut voor leenvermorslend schroot
Beveiligd voor granaat en bombe,
Den doodstrijd uittartte, angst en nood.
Gerechte God! waar zijn de jaren,
Dat Ge, als een Godheid aangebeên,
De aan ons lijfeigene lauwerblåren
Zaagt staaplen op uw kruin alleen.
Toen wat wij deden, wij volstreden
Met zwanenschacht en leeuwenzwaard,
In wapenrusting van gebeden,
Voor eerloof gold, door U gegaard!
O, hadt Ge één toon slechts aangeheven,
Één enkel woord doen rollen, held!
Er zou geen nagedachtenis leven
Van wat de faam van U vermeldt.
Wij hadden nooit Euroop doen hooren
Niet hem, maar ons, naast God, zij de eer,
Wij streden onder het pekkransgloren,
Wij bloedden, niet de burchtslotheer.
En thans, wat is ons loon? Vergeten.
Wat is de dank van 't nageslacht?
Een schop vol aard, geen brood om te eten,
Geen brood, dat elders honden breken,
Geen hoop op omzwaai ooit van 't lot.
De teerling valt. Ik zal u wreken,
Zoo waarlijk, Tiende, help' mij God.

Haarlem. JANSSEN VAN RAAY.

Uitboezeming bij gelegenheid der benoeming van den................ Appelius [1]) TOT GROOTKRUIS DER ORDE VAN DEN NEDERLANDSCHEN LEEUW.

Appelius Groot Kruis der Nederlanden!
Zoo schonk des Konings milde hand
tot loon van 't schaamtloos loogen spreken
het Groote Kruis van 't Leeuwen teeken,
Aan 't grootste Kruis van Nederland.

O mogt thans Amstels Burgerij
dien gunsteling naar verdiensten loonen,
ze schonk hem om haar gunst te toonen
Drie kruysen op zijn rug daarbij.
. . . .
En 't volk riep met luider stem:
O Vorst hangt hem aan 't Kruis
En niet het Kruis aan hem!!!

Bovenstaande regelen, mij in December 1878 medegedeeld, gaf ik ter lectuur aan een mijner vrienden, die hierop de onderstaande regelen voor mij opschreef, welke hij zich herinnerde, (naar hij meende in 1819), gelezen te hebben onder de handteekening van den Hr. Appelius, in het boek der bezoekers van de *Belvedère* te Nijmegen.

Appelius
Smeerlappius
Die 't land bederft
Als hij niet sterft.

Utrecht, 29 Maart 1879. A. A. H. v. O. g. W. T.

---

[1]) Men zie over Mr. Jean Henri Appelius, † 1828, Raadpensionaris van Zeeland 1795, Staatsraad 1804, Minister van finantiën 1808, Directeur-generaal van 's rijks belastingen 1845, Minister van finantiën 1824, o. a.: J. de Bosch Kemper, Handl. tot de kennis van de wetenschap der zamenleving enz. 2e deel. 1e afl. Amsterdam 1870, blz. 547.

RED.

Dagregister van J. Koning (LIV, 698). — Waarschijnlijk wordt hier bedoeld de „Handelingen van het Committé revolutionnair in Amsteldam" bij D. M. Langeveld, aldaar (zonder jaar); welk werk wel op de Universiteitsbibl. te Amst. of op die van het Kon. Oudheidkundig Genootschap zal aanwezig zijn. M.

De Amsterdammer. — In het laatste vierendeel van de vorige eenw is gedurende eenige jaren een dagblad uitgegeven van dien naam. Kan men mij ook mededeelen *van* en *tot* wanneer dit heeft bestaan, wie uitgevers, redacteuren en voornaamste medewerkers waren, voor wiens rekening en risico de uitgave geschiedde en waarom die werd gestaakt? Als ik mij goed herinner was de staatkundige richting van het blad, die, welke men toen de „radicale" en later de „vrijzinnig-democratische" noemde.

M.

OUDHEIDKUNDE.

Naamlijst van N.-Holl. Buitenplaatsen en derzelver eigenaren.

Haarlem.

Plantlust,	M. van Marum.
Meerlust,	H. Veldmaat.
Buitenrust,	Mevr. de wed. Koene.
Klein paviljoen,	W. M. van der Aa Cz.
Bellevue,	M. Hoofman.
Welgelegen,	Domein.
Land en Bosch,	M. van Houten.
Oostenhout,	idem.
———	J. Carp.
Zwanenburg,	L. Kleersnijder.
Schoonzigt,	Heemskerk.
Stad en Vaart,	Wilson.
Mijn Genoegen,	G. Feije.
Kwekerij en bloemisterij,	J. B. Zocher.

Heemstede.

De hartekamp,	Erve Brants.
Gliphove,	P. J. Nicols.
Mannepad.	D. J. van Lennep.
Meerenberg,	A. J. van Lennep.
Groenendaal en Boschbeek,	H. P. Hoope.
Meerenbosch,	E. van Weede van Dykveld.
Gewezen slot te Heemstede,	M. A. Beels.
Het Klooster,	J. S. Schaap.
Overlaan,	P. Groos.
Ipenrode,	De wed. J. van de Poll.
Kennemeroord,	M. R. Bisschofsheim.
Land- en Sparenzigt,	De Erve G. G. v. d. Ulft.
Brondstee,	D. Splitgerber.
Bosch en Hoven,	G. V. Willink.

Leeuwenhooft,	Walraven v. Heukelom.
Zuiderhout,	M. A. Beels.
Uitenbosch,	P. van Eeghen.
Vredenhof,	J. de Jong.
Eendenhout,	A. W. Baron van Brienen.
Bosch en Vaart,	A. D. Willink.
Spuitenbosch,	idem.
Westerhout,	G. Visser.
Sparenhout,	M. J. de Neufville.
Oosterhout,	M. Broen.

Berkenrode.

Knapenburg,	J. J. Meder.
Berkenrode,	v. Wickevoort Crommelin.
Oud Berkenrode,	J. Hodshon Dedel.

Bennerbroek.

Bosch en berg,	J. van Lith.
Duinlust,	T. L. de Suermont de Bas.
Het huis te Bennebroek,	A. D. Willink.
Middendorp,	W. H. Gerlings.
Duinzigt,	———
Duinlaan,	Pieter Calkoen.
't Huis te Bijweg,	De wed. Valckenaer.

Bloemendaal.

Het huis te Vogelenzang,	W. P. Barnaert.
Kroesbeek,	De wed. Valckenaer.
Woestduin,	J. C. M. Röell. Wed. van den Burg.
Leiduin,	A. L. van Lennep.
———	———
Oosterduin,	J. Hodshon Dedel.
Elswout,	De Erven Borski.
Marienbosch,	D. M. de Neufville.
Boekenrode,	J. A. van Lennep (kinderen).
Bosch- en Landzigt,	———
Duinvliet,	De Erven Borski.
Elswoutshoek,	———
Schoonoord,	J. Hodshon.

Vaart en Duin,	Wed. Hooft geb. Warin.
Duinzigt,	idem.
Bellevue,	Erven van Dam.
Welgelegen,	Machielse.
Belvedere,	A. Pluijm.
Bijduin,	C. H. Dull huisvr. van Hebert,
De Nachtegaal,	C. J. van der Vliet.
Willemsoord,	W. H. Warnsinck Bz.
Het Anker,	De wed. Gogel.
Bloemenheuvel,	P. R. Planteau de Beck F. Taunay.
De Rijp,	W. H. Backer.
Sparrenheuvel,	————————
Hartenlust,	C. J. van der Vliet.
Duin en Daal,	B. C. de Lange.
Gewezen huis Bloemendaal,	J. P. Teding v. Berkhout.
Wildhoef,	Wed. J. Willink geb. Kops.
Aelbertsberg,	J. P. Teding v. Berkhout.
Meer en Berg,	P. J. van Hoorn.
Bloemendaals Begin,	J. P. Taunay.

Sandvoort.

Groot Bentveld,	C. F. Dull huisvr. v. Hebert.
Badhuis,	Kommissarissen.

Velsen.

Duinlust,	J. Enschedé.
Spaar en Berg,	A. van der Hoop.
Schoonoord,	J. A. Heshuysen.
———————	J. Bondt.
Jagtlust,	J. P. Taunay.
De Kruidberg,	J. G. van der Meulen.
Middelloo,	J. 't Hoen.
Auspicius et telis,	Baron v. Wijkerslooth.
't Huis den Bilt,	J. J. van Winter.
Roos en Beek,	J. G. Kruimel.
Roosenstein,	Van Winter.
Boekesteijn,	W. Boreel.
Waterland,	Mevr. Boreel v. Hogelanden.
Meervliet,	W. F. Mogge Meulman.

Velser Beek,	Baron v. Tuyll v. Serooskerke.
Meers Hoef,	P. Elias.
Wijkeroog,	J. Scholting.
Meersoog,	H. Hoeufft.
Velserbosch,	A. v. d. Hoop en J. Stuart.
Rooswijk,	De Graaf van Bijlandt.
Watervliet,	De Erve J. P. Hoeufft.
Scheibeek (overplaats),	Portielje.
Holland op zijn smalst,	J. Tulp.
Velser Duin,	J. van der Smissen.

Schoten.

Het Klooster,	W. P. Barnaert.
't Huis Zanen,	H. Lans.
Sparr en Hove,	De Erve H. Sillem.

Medegedeeld naar een hs. van 't laatst der 18de eeuw in particulier bezit.

RED.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

BASTAARDEN UIT HET HUIS VAN ORANJE NASSAU.
(Nav. LIV 465, LV, 158.)

In „de Nederl. Heraut", jg. 7, 3e Afd., bladz. 153—179, komt eene belangrijke bijdrage voor van wijlen Mr. W. J. Baron d'Ablaing van Giessenburg, getiteld „Mechelen en Nassau la Lecq", handelende over de afstammelingen van de twee bastaardzonen van Prins Maurits van Nassau.

Het zij mij veroorloofd tot uitbreiding en verbetering dier bijdrage, hierbij eenige weinige aanteekeningen te laten volgen.

I. Jonkheer Louys van Nassau, de 2e bastaardzoon, Heer van Beverwaard en Odijk, erft in 1627 van zijn, zonder afstammelingen gestorven broeder, bastaard Willem v. Nassau, de heerlijkheid de Lecq. Deze Louys was in 1636 beschreven in de Ridderschap van Holland, 7 Jan. 1643 Gecommitteerde in den Raad van State, Sergeant-majoor-generaal 20 Mei 1643, werd Gouverneur van 's Hertogenbosch 18 Oct. 1658 en was generaal der infanterie.

Hij sterft den 28 Febr. en werd begraven 6 Maart 1665 in de groote kerk te 's Gravenhage als „Heere van de Lecq ende Beverweert" enz. wordende betaald voor impost f 55—5—0.—

Hij ondertrouwde te 's Gravenhage 7 April 1630 met Jonkvr. Elisabeth van Hoorn, d^r van Willem Adriaan, Graaf van Hoorn [Horn], baron van Kessel en van Isabella v. der Meeren, vrouw van Woestwezel.

Uit hun huwelijk zes kinderen, van wie het derde is:

II. Willem Hadriaen van N. geb . . . 1632, 1634 (volgens Nagtglas), verheven tot H.R. Rijksgraaf 1679 Heer van Odijk en Kortgene[1]). Hij koopt de Hooge Heerlijkheid van Zeist en Drie-

[1]) Koning-stadhouder Willem III schonk hem in 1670 deze heerlijkheid, toen slechts bestaande uit verdronken gronden, doch die hij in 1681 liet bedijken zijnde de „Oranjes" daaraan gekomen door Anna v. Egmont, Gravin van Buren, gemalin van Willem I. (v. d. Aa.)

bergen[1]) en 17 Aug. 1687 de Ridderhofstad Blikkenburg in Utrecht[2]), Gecommitteerde in de Staten van Zeeland wegens de Eerste Edele sedert 22 Oct. 1668, meer dan eens in aanzienlijke gezantschappen naar Engeland en Frankrijk (Nagtglas), Gedeputeerde ter vergadering van H. Hoog Mog. Staten Generaal 21 Sept. 1668, 4 Aug. 1674 gegeven Commissie over zijn leven, doch 10 Maart 1704 van zijn bediening ontzet en tegenwoordig op de vredehandeling te Nijmegen. Hij, meest bekend onder den naam van „Heer van Odijk" en in de schotschriften onder dien van „Spillebeen" was een man van grooten invloed, maar voor zijn steun liet hij zich ruim betalen. Hij had zijne jongelingsjaren te Parijs doorgebracht en daar zoo loszinnig geleefd en zoo veel schulden gemaakt, dat hij heimelijk die stad in 1657 verliet, Van Karel II van Engeland, bij wie zijn vader als gezant over een verbond handelde, kreeg hij eene sinecure of ambt, waarvoor hij niets moest doen dan het geld, zijnde ongeveer f 25000.—, opstrijken. De Staten van Zeeland, schonken hem eene compagnie voetvolk, die hij in 1664 verruilde voor eene meer voordeelige comp. ruiters, wordende in hetzelfde jaar gevolgd door een rijk huwelijk. Hij woonde meest op het huis te Zeist en in Zeeland vertoevende op het huis Barbestein te Heinkenszand. (Nagtglas). Hij schijnt echter in den Haag gestorven te zijn den 21 Sept 1705; zijn lijk werd van daar uit 25 d.a.v. vervoerd naar Ouderkerk, wordende betaald voor kerkrecht (impost) te 's Gravenhage f 30.—

Hij deed ondertr. te 's Gravenhage 27 Jan. 1664: „Willem Adriaen v. N., Heer v. Odijck won. hier met juffr. Eliz. v. der Nisse", geb. te Goes(?) 13 Febr. 1639, Vrouwe van Heinkenszand, Overzande en Driewegen, gest. te
12 Dec. 1698, dr van Cornelis Davidsz burgem. van Goes. Heer v. Heinkenszand, Overzande, Driewegen, Coudorpe enz. (een zeer rijk man) en Eliz. v. Alteren van Jaarsveld, dr van Simon en Cath. v. Ruitenburg.

Uit hun huwelijk werden volgens Baron d'Ablaing voorn. te 's Gravenhage tien (zegge elf) kinderen gedoopt:

[1]) Zeist met Driebergen vereenigd worden door de Staten van Utrecht in 1677 verkocht aan Willem, Graaf van Nassau, Heer van Odijk (v. der Aa).

[2]) De Heer van Schoonderbeek verkocht Blikkenburg in 1687 aan Willem van Nassau, vrijheer van Zeist. In 1749 verkocht zijn kleinzoon het voor f10.000 aan Corns Schellinger (v. d. Aa).

A. Lodewijk, graaf van N., die volgt III.

B. Cornelis, graaf v. N., ged. in de gr. kerk 8 Juni 1667 — zonder getuigen. — Hij stierf te 's Gravenhage ongehuwd 5, begr. in de gr. kerk, Heer van Cortienne [Kortgene] 9 Maart 1708, betalende als ongehuwd dubbel kerkrecht — f 60.—

Hij was Heer van Kortgene, op zijn 15e (12e) jaar reeds Rentmr. van Beoosten- en Bewestenschelde, dat hij liet waarnemen te Middelburg en te Zierikzee (1679—1693) en wegens Zeeland gedeputeerde bij de H. Ho. Mog., in de spotschriften van die dagen wordt hij genoemd „de gebochelde dwerg".

C. Elisabeth, gravin v. N., ged. in de gr. kerk 27 Mei 1668, getuige Vrouwe van Weede.

D. Elisabeth Willemijn, gravin v. N., ged. in de gr. kerk 21 Juni 1671 — zonder getuigen, gest. te 29 Juli 1729 en gehuwd te 1690 met Maurits Lodewijk (Louys), graaf v. Nassau, ged. te 's Gravenhage in de n. kerk 2 Dec. 1670. Hij sterft te 26 (?) Dec. 1740.

Hij was Heer van de Lecq en Beverwaard, zoon van Maurits (Lodewijk) graaf v. N. en van Isabella v Beyeren Schagen, Luitenant-generaal der ruiterij en in Gouverneur van Meurs.

E. Mauricia Margaretha, gravin v. N., ged. in de kleine kerk 30 Juni 1673, zonder getuigen. — Zij ondertr. te 's Gravenhage 4 Maart 1708 met Jean Henry Huguetan, Sieur des Mercières, won. te Utrecht, wedr. van geb. te Lion in Frankrijk.

Het 2de gebod werd echter om redenen „gefurcheert", doch op nieuw ingeschreven 21 April 1708, zoodat het huw. toen wel zal gesloten zijn geworden (Nav. XXIII bl. 487 en vv.).

F. Aemilia, gravin v. N., ged. in de gr. kerk 9 Febr. 1676, geen get. tegenwoordig. [1])

---

[1]) Volgens 't impostregister werd begraven in de gr. kerk te 's Gravenhage „Joncvr. Aemilia van Odijck" 10 Juni 1730, in de 2de klasse kostende f 15. — Misschien deze Aemilia v. Nassau *F.*

G. Charlotta, gravin v. N., ged. in de gr. kerk 27 Juni 1677 ook geene getuigen, sterft te 1715 en deed ondertr. te 's Gravenhage 24(26) Aug$^{s.}$ 1708 met Willem Maurits graaf van Nassau, ged. te 's Gravenhage gr. kerk 10 Dec$^{r.}$ 1679 , sterft aldaar 25 Mei 1758 en vervoerd naar Ouwerkerk.

Hij was Heer v. Ouwerkerk en Woudenberg, beschreven in de Ridderschap van Holland 1749, Veldmaarschalk en Gouverneur-Generaal van Staatsvlaanderen.

H. Louisa Catharina, gravin v. N., ged. in de kloosterkerk 31 Maart 1679, zonder getuigen. [1])

I. Willem Hendrik, graaf v. N. Heer v. Blikkenburg, Majoor der ruiterij, gesneuveld bij Luik 1702 ongeh. [2])

K. Maurits, graaf van N. (soms Lodewijk bijgevoegd) ged. in de gr. kerk 22 Juli 1681, alleen met den naam Maurits en zonder getuigen, hij sterft te Middelburg ongeh. en begr. aldaar Mei 1745, Heer van Driebergen en Proost van St. Marie te Utrecht.

M. Lodewijk graaf v. Nassau, Seigneur Daudick (d'Odijk) ged. in de Walenkerk 4 Dec. 1664, présenté par Louis de N., Seigneur de Beverweert et Isabelle de Nassau, sterft te den 4 Maart 1742, Heer v. Blikkenburg en Zeist, beschreven in de Ridderschap van Utrecht in 1693.

Hij huwt te den met Susannna Cornelia Studler v. Zurgh, alias Zurich, vrouwe van Bergen, geb. te den , sterft te den 1707, dr. van Adriaan, Heer van Hoogenhuysen en Bergen in Kennemerland en van Adriana Eleonora van Teylingen.

---

[1]) Misschien de in het reg. van impost voorkomende: Freule Louise, gravin v. N. Odijk, gest. te 's Gravenhage en vervoerd 20 Dec. 1757 naar Ouderkerk, — f 60 — dus ongehuwd.

[2]) Deze Willem Hendrik, graaf v. N., werd ged. te 's Gravenhage in de n. kerk 12 Maart 1675, zoodat hij moet komen te staan vóór zijne zuster Aemilia. Dat hij heer was van Blikkenburg nog tijdens het leven van zijn vader is bezwaarlijk aan te nemen.

Uit hun huw. werden een zoon en een dochter geboren enz.

Bij dezen Lodewijk (III) teekent Baron d'Ablaing in eene noot aan „Imhoff vermeldt twee Lodewijken, jong overleden. Daardoor wordt de geboorte van dezen Lodewijk minder zeker".

Imhoff heeft gelijk, er zijn niet tien maar elf kinderen ged. uit het huw. van Willem Hadriaan graaf v. N. en Eliz. v. der Nisse. In de groote kerk te 's Gravenhage werd uit hun huw. nog gedoopt: 8 Juni 1670, zonder getuigen genoemd, Lodewijk Adriaan, zijnde dus het vierde kind. — In het overlui-boekje van de begravenen in de gr. kerk te 's Gravenhage, staat: 1687, 7 Aug. 14 posen geluid over Joncheer Lodewijk van Nassau in 't voorhout — f 45 — 't geen niemand anders zijn kan dan de eerste Lodewijk en in het impost reg^r. van die zelfde kerk staat: 1742, 9 Maart Heer Louis Adriaen, grave v. Nassau, vrijheer van Zeist, Gedeputeerde der Ridderschap van Utrecht, vervoerd naar Zeist—memorie, welke niemand wezen kan dan de tweede Lodewijk uit het huw. van W. Hadriaan v. N. en Eliz. v. d. Nisse; de eerste werd dus slechts 23 jaren oud en de tweede 72 jaren; alles wat dus Baron d'Ablaing toepast op Lodewijk (III) het eerste kind, moet toegepast worden op Lodewijk Adriaan het 4de kind uit voorsz. huwelijk, als althans dat huw. gesloten is. [1])

Op bladz. 161 noemt Baron d'Ablaing als bastaard van Prins Maurits Jhr. Karel van Nassau, die van zijn vader een legaat van 3000 gld. ontvangen had. Van dezen Jhr. Karel, van wien nog gezegd wordt, dat hij in 1636 in het leger te Spiers testeerde en gehuwd was is weinig bekend, daarom laat ik hier een drietal akten, hem en zijne moeder betreffende volgen, voorkomende in de memorialen van het Hof van Holland. (Rijksarchief 's Gravenh).

Eerst hebben wij de akte van 4 Jan. 1631, waarbij P. van Luchtenburch, als procureur van de Raden van prins Frederik Hendrik aan het Hof van Holland verzocht om over Jhr. Karel van Nassau, de oudste van dien naam, bastaard-

[1]) In v. d. Aa, art. Blikkenburg wordt Lodewijk Adriaan v. N. in 1709 verlijd met de Heerlijkheid Blikkenburg, na dood zijns vaders.

zoon van prins Maurits een curator ad litem aan te stellen, doordien deze Karel, den leeftijd van 20 jaren nog niet bereikt hebbende (dus geboren ongeveer 1610), buiten weten of kennisse veel min consent van zijne voogden in Brabant, presentelicken hebbe getroudt zekere dochter genaemt Marg. van Bodeghem, [1]) en met haar hier te lande gekomen zijnde met intentie om met haar als zijn wettige huysvrouwe te leven en hem (zich) onder pretext van dat huwelick te gedragen als meerderjarig „'t geen de voogd niet kon of mocht toestaan, zoodat op zijn verzoek het Hof de volgende commissie depecheerde of uitvaardigde:

Fol. 157. *Commissie op Adriaen van den Ancker als curateur ad litem over Jhr. Carel van Nassau.*

Alsoo Pieter van Luchtenburch als procureur van den Raden van de doorl. Hoochgeb. Furst ende Heer Frederick Henrick Prince van Orangien, Grave van Nassau enz. den Hove van Holland te kennen gegeven heeft, hoe dat Jr. Carel van Nassau de oudste van dien naem [2]) bastart zoon van Ho. L. M. Maurits in zijn leven Prince van Orangien, buiten kennisse ende weten veel min consent van zijne voochden, in Brabant presentelicken hebbe getroudt zekere dochter genaemt Margaretha van Bodegem waer mette zelve hier te lande gecomen met intentie omme met haer als zijn wettige huysvrouwe te leven ende onder pretext van tvoorsz. pretense huwelick hem te draegen als meerderjarich, twelcken hij suppliant in de voorsz. qualité niet cunnende toestaen, waer geresolveert in desen Hove, daer tegens te lichten provisie van justitie, dan gemerct d' voorsz. Jr. Carel de Nassau noch geen 20 jaren oudt is ende mitsdien geen personam standi in justitie hadde, versouckende daeromme hij suppl., dat tvoorsz. Hof gelieven wilde over den selven te stellen een curateur ad litem, daertoe nommerende Adriaen v. den Ancker, So ist dat tvoorsz. Hoff omme redenen vooren verhaelt gecommitteert heeft den voorsz. Adriaen van den Ancker tot curateur ad litem over den persoon van Jhr. Carel van Nassau voren genoemt ten fijne als vooren. Gedaen in den Haege den iiij January anno XVj^{c} een ende dertich.

IV Mem. van 't Hof van Holland, 8 Febr. 1630.
29 Jan. 1632, Griffier Frans Criep. No. 60.

De tweede akte is van 27 Febr. 1636 en behelst dat Anna van de Kelder (niet Kolder zooals Baron d'M. abusivelijk zegt) nog jaarlijks 300 pd. worde toegevoegd uit de goederen van haren zoon Jhr. Karel van N., boven 't geen haar reeds toegevoegd geweest was.

Dit besluit van 't Hof is genomen op het verzoek van Jhr. Karel v. N., die van zijn vader een legaat had ontvangen van 4000 guld. (dus niet 3000 guld.) jaarlijks, en van jaar tot jaar opgelegd nu eene som geworden was, die van wege „zijne jonghheijt tot zijnen behouve in 't geheel niet conde geemploieert worden".

Reden waarom hij deze vermeerdering verzocht was: dat hij nu beginnende te komen tot zijne jaren van discretie, in den Haag zijnde, niet begeerde te logeren in een logement, maar zulks steeds als vroeger bij zijne moeder wilde doen, als zij slechts niet zoo sober van logement was voorzien en niet wel geaccommodeert [1]; dat hij van tijd tot tijd ouder en zijn persoon aanzienlijker (voornamer) wordende, gaarne zien zou dat zijne moeder van beter en gelegener huis voorzien zoude worden, met een of twee kamers, die hij bij gevolg tot „zijn gerieff ende commoditeyt soude gebruycken ende een eerlijck persoon naer sijne qualiteyt in brengen".

Het Hof de billijkheid van dit verzoek inziende en na advys van den administrateur der goederen van Jhr Karel v. N. depecheerde de volgende akte:

Fol. 219. *Acte daerbij Anna van (de) Kelder toegevoucht wert de somma van iijct vuyten goederen van Karel van Nassau, boven haer te vooren toegevoucht es geweest.*

Alsoo Karell van Nassau natuyrlijcke zoon van H. L. M. Maurits van Orangnien den Here van Hollant bij requeste te kennen gegeven heeft, dat denselven hoochgemelte Prince hem suppl. gelieft hadde te benificieeren met een legaet van 4000 car. guld. jaerlijcx, welck legaet mits sijne jongkheyt tot sijnen behouve int geheel niet conde geemploieert werden van jare tot

[1]) Misschien woonde zij in een kelder toen zij den Prins leerde kennen, en heeft zij daaraan haren naam te danken, nu woonde zij nog in eene „cleyne ende benaude huysinge".

jaere opgeleght ende merkelijck van incomste vermeerdert was, gelijck tselve als noch boven tgeene hij nodich hadde jaerlijcx opgeleght ende tot advance besteet werde, dan gemerckt hij suppl. begonde te comen tot zijne jaeren van discretie, ende dat hij alhier in den Hage wonende niet en begeerde in eene herreberge te gaen logeren om wech te nemen occasie van debauichement, die lichtelijck daer vuyt soude mogen ontstaen, hij suppl. sijn inganck ende logement was nemende tot *sijne moeder Anna van de Kelder*, die van logement sober ende niet wel geaccommodeert en was, ende daeromme gaerne soude sien, terwijle hij van tijd tot tijd ouder ende sijn persoon aansienlijker werde, dat sijne moeder en bij consequentie hij suppl. van beter ende gelegender huys versien soude werden ende derhalven hij suppl. hem kerende aen desen hove, verzochte seer ootmoedelijck ten eynde tselve hoff regardt nemende opt geene voorschreven is, gelieve wilde de voorschreven sijne moeder buytte innecomste sijner goederen beleyt tgeene haer voor desen toegevoecht was, noch toe te vouge soo veel jaerlicx, daer vooren sij een bequaem huys tot haere bewooninge versien met een of twee camers soude mogen huyren, ende die hij alhier in den Hage comende tot sijn gerieff ende commoditeyt soude gebruycken ende een eerlijck persoon naer sijne qualiteyt in brenge; Soo ist dat tvoorschr. hoff de voorschr. requeste alvoren doen stellen hebbende in handen van Mr. Louis v. Kinschot als hebbende de administratie van des suppl. goederen vooren geroert, omme naer communicatie mette heeren raden van Z. Exc. derselven hove desenthalven te dienen van onderrichtinge ende advys ende mede gesien het schriftelijck advys van de voorsz. raden, heeft omme redenen vooren verhaelt des suppliants voorschreve moeder ten aansien van de cleyne ende benaude huysinge waerinne zij tegenwoordich woonachtich es, boven ende behalve tgeene haer tot haer onderhout van desen toegelegt es geweest, vuyt des suppl. opgelegde goederen noch toegeleyt gelijck haer toegeleyt werdt mits desen tot verbeteringe ende andere wooninge ofte huysinge de somme van drye hondert guld. jaerlicx, innegaende mey toecomende ende geduyrende tot dat anders sal wesen geordonneert. Gedaen in den Hage den xxvij February anno xvj^{c} ses ende dartich.

vj Memoriaelbouck 's Hoffs van Hollant 10 Jun. 1634 — 4 Maart 1636 — 1e bouck v. d. griffier F. Criep fol. 279.

De derde akte is van 14 Sept. 1646 waarbij de administrateur der goederen van Jhr. Karel v. N. geauthoriseert wordt aan Anna van de Kelder de gelden uit te keeren, die haar zoon haar bij zijn testament gemaakt heeft.

Deze akte licht ons in, dat Jhr. Karel v. N. in Sept. 1646 reeds overleden was en dat hij bij zijn testament tot erfgename had ingesteld zijne moeder Anna van de Kelder, met last tot uitkeering van legaten, [1]) dat de administrateur moeilijkheid maakte over die uitkeering, doch dat het Hof besliste dat hij de uitkeering moest laten volgen zooals de hierna volgende akte van gem. datum door het Hof uitgevaardigd, ons doet zien:

Fol. 100. *Authorisatie op Louys van Kinschot omme op Anna van de Kelder te mogen laten volgen seeckere obligatie (door) Carel van Nassau metter doot ontruymd.*

Also Anna van de Kelder woonende alhier in den Hage den Hove van Hollandt bij requeste te kennen heeft gegeven, dat de Heere Prince van Orangien loffel. memorie bij codicille van vij^{n} Aprilio XVI^{c} vijff ende twintich aen Jonkhr. Charles v. Nassau ende andere sijne natuerlijck kinderen gelegateert hadde seeckere renten cum overe (?) fideicommijsse, vermits de minderjaricheyt van deselve kinderen, was bij zijne Hoocheyt goetgevonden geweest dat deselve renten jaerlijcx ontfangen geadministreert souden werden bij (door) Lowijs Kinschot, Auditeur van de Reeckencamer die uit regard van voorn. Jhr. Carel van Nassau uijten jaerlijcxen ontfang boven desselffs onderhoudt ten comptoire van Hollandt beleyt hadde verscheyden capitaelen bedragende XLI^{m} iiij^{c} ende vijfftich guld., 't was nu sulcx dat deselve Jhr. Carel v. Nassau deses werelt was overleden, hebbende alvooren bij sijn testamentaire dispositie tot erffgename geinstitueert de suppliante met last van uyt te keeren seeckere merckelijcke legaten, Ende

---

[1]) Zou zijne vrouw toen reeds overleden, of zou hij er van hebben moeten scheiden? We kunnen, meen ik, wel stellig aannemen dat geene kinderen uit het huwelijk gesproten zijn.

1674 10 Juni, 10 posen geluid over juffr. Kelders, Wagenstraat *f* 32.10. Zou dit Anna kunnen zijn? dan is zij zeer oud geworden.

hoewell mitsdien de voorn. auditeur Kinschot wel behoorde aen de Supple over te leveren de voorsz. obligatien mitsgaders op te leggen tgene hij noch vyten naeme van voorn. Jhr. Carel v. Nassau uyte verloopen renten off interesten hadde ontfangen volgens sijne reeckeningen daer van sijnde om daer uyt de legaten, schulden ende ander lasten te voldoen, soo schijnt nochtans dat hij daerinne difficulteyt maecten onder pretext dat hij van de voorsz. administratie ontslagen en hem off sijne borgen souden moeten werden gerestitueert seeckere acte van cautien die hij voor de voorsz. administratie soude hebben geinterponeert daer nochtans de supple noch de voorn. Jhr. Carel van Nassau noyt soodanige acte en hadden gehadt, maer deselve soude moeten berusten onder die van sijne Hoocheyt Rade ende Reeckencamer en sij supple te vreden was soodanige acte van descharge aen voorn. Kinschot te geven als eenichsints doenlijck was en oock wel mach lijden dat de voorsz. acte van cautie werde gecasseert oft gerestitueert, keerde daerom aen den Hove versouckende dat de voorn. auditeur Kinschot werde bevolen de voorsz. obligatien over te leveren, ende de voorsz. penningen te laeten volgen en mede de heeren van den Raede van sijne Hoocheyts Reeckencamer te gehengen ende gedoogen voor soo veel haer soude mogen aengaen, des souden willen partije maecken, dat de voorsz. acte van cautie werde gecasseert ende gerestitueert, Alles ten waere sij eenige redenen mochten hebben ter contrarien de welcke deselve souden hebben te verclaeren binnen tweemael vier en twintich uyren voor Commissaris van den Hove omme de supple daertegens gehoort te werden gedisponeert als naer behooren, Soo ist dat voorsz. Hoff gesyen d'antwoorde van procureur van Luchtenburch als procureur van wegen de heeren van den Raede van sijne Hoocheyts Reckencamer mitsgaders van den Auditeur Mr. Louijs v. Kinschot beijde schriftelijk ingegeven de supple geaccordeert haer mits desen haere gedaen versouck, ordonneert ende authoriseert dienvolgende denselven Kinschot aen de Supple onder behoorlijcke recepisse te leveren ende laeten volgen de obligatien ende vordere penningen in desselffs requeste breder gementioneert ende alsoo de acte van cautie hen gerequireert mits desen zijne administratie passeert jegenwoordich werdt vermist, verclaert deselve acte in reguard van supple mits desen te houden voordoot ende gecasseert ende dat

nyemanden jegens sijns gereq. borgen sich daermede sall connen behelpen. Gedaen in den Hage den xiiij^{en} September 1646.

5e memoriaelbouck v. den Hove van Holland van Com. Rollandt 13 Dec. 1645—Dec. 1647 no. 69 fol. 101.

In deze beide akten wordt geen enkel woord gemeld over Margaretha van Bodegem, de vrouw van Jhr. Karel, zoodat we mogen onderstellen of dat zij dood of, waarschijnlijker, dat het huwelijk ontbonden was, doordien het had plaats gehad zonder toestemming der voogden, in een vreemd land gesloten en de bruidegom nog minderjarig was — Kenden wij volledig het testament van Karel, misschien zou deze vraag zich oplossen en vermoedelijk in de opsomming der uit te keeren legaten, evenals misschien wie zij is; in de genealogie der Delftsche fam. van Bodegem door Ds. J. Anspach in jaargang van de Nederl. Leeuw uitgegeven, komt zij althans niet voor.

Baron d'Ablaing zegt op bladz. 165 in eene noot dat Jhr. Karel kinderloos stierf te Antwerpen en haalt daarvoor aan onze laatste overgenomen akte uit het 5e memoriael van den griffier Rollant.

In een uit Brazilië overgekomen brief aan de Heeren zeventienen of Bestuurders der West-Indische Compagnie van 1 Mei 1637 komt eerst de mededeeling voor dat met een der schepen overgekomen is Jonkheer Karel van Nassau en later dat Jhr. Karel van Nassau den 1 Maart 1637 bij het beleg eener Portugeesche plaats doodgeschoten is.

Ik houd dezen Jhr. Karel voor een zoon van Prins Maurits en Anna van de Kelder, alhoewel in de aangehaalde akte van 1631 deze Karel aangeduid wordt als „Jhr. Carel, *de oudste van dien naam*, bastaardzoon van enz.", geloof ik niet dat er nog een andere of jongere Carel, bastaardzoon van Maurits zal bestaan hebben, althans tot heden is daarvan geen blijk gevonden.

Op bladz. 175 spreekt Baron d'Ablaing van het huw. van Cath. Eliz. gravin van Nassau met Koenraad Schuur. — Dat huw is, zoover ik heb kunnen nagaan in den Haag niet gesloten, alhoewel zij daar gewoond hebben, want 3 Juli 1771 liet in de groote kerk doopen:

WelEdele Heer Coenraad Schuur en Edel Hoog Welgeboren

Vrouwe Catharina Elisabeth Wilhelmina, geboore Gravinne van Nassau la Lecq enz. enz. een zoon genaamd Benjamin Wigbold Willem — zonder getuigen.

Deze gravin van Nassau is eene dr. van?

Akte van consent van de staten van Utrecht 8 Nov. 1752, waarbij Jonkheer Hendrik Karel van Nassau, Heer van Beverwaard mag aannemen tot zoon Jonkheer Lodewijk Theodoor, zoon van zijn broeder Jonkheer Lodewijk Theodoor van Nassau, Heer van de Lek overleden en van Geertruida Crommelin.

Die Staaten van den Lande van Utrecht allen den geenen, die deze zullen zien ofte horen leezen salut, doen te weten, dat wij ontfangen hebben de ootmoedige supplicatie van *Jonkh. Hendrik Carel van Nassau, Heer van Beverweerd* & c [1]) gevende daarbij te kennen, dat sijn suppliants broeder wijlen *Jonkh. Lodewijk Theodoor van Nassau van de Lecq* [2]) in zijn leven Major van de cavallerie ten diensten deser landen, in den jaare 1748 dezer wereld overleeden sijnde, bij deszelfs huisvrouw *Geertruyd Crommelin* [3]) onder anderen hadden nagelaten, een zoon mede genaamt *Lodewijk Theodoor* [4]) te dier tijd nog maar oud zijnde ses jaaren; dat hij suppliant geen kinderen hebbende verwekt, en met liefde en genegentheid voor gemelde zijn neve ingenomen vervolgens van doen af heeft beslooten, zo met overeenstemming van sijn

[1]) Hendrik Karel graaf van Nassau, geb. te 's Gravenhage 6 en ged. in de walenkerk 13 Dec. 1696, sterft te Utrecht 26 Jan. 1781.

Hij was zoon van Maurits Lodewijk graaf van N., Heer van de Lecq en Beverwaard en van Elisabeth Wilhelmina Gravin v. Nassau, vrouwe van Odijk.

[2]) Lodewijk Theodoor v. N. broeder van bovengen. Hendrik Karel, werd ook ged. in de walenkerk te 's Gravenhage en sterft in Utrecht(?) in 1748.

[3]) Geertruida Crommelin, geb. te , sterft te 18 Febr. 1756, dochter van Benjamin en Cath. Eliz. Slicher.

Geertruida was in 1733 geh. (afk. te 's Gravenhage 13 Sept.) met Lodewijk Theodoor v. Nassau.

[4]) Lodewijk Theodoor graaf v. N. Heer van de Lecq en Ouderkerk, werd geb te 20 Nov. 1741, overl. te Ravestein in April 1793.

Twee malen huwde hij:

1o. Johanna Francoise Crousat en 2o. in 1768 met Anna Pauline de Chandieu. Zijn eenige zoon uit het 2e huw. Lodewijk Filips Karel graaf van Nassau, geb. te 21 Aug. 1769, stierf te Lausanne in 1794 ongehuwd. (d'Ablaing v. Giessenburg.)

overlede huysvrouw *Anriana Margareta Hugetan,* [1]) als insonderheid met toestemming en speciaal consent, mitsgaders goedvinden van de moeder van het voorschrevene kind, hetselve te nemen onder zijn opsigt en aan hem te geeven en toe te voegen een educatie overeenkomstig met deszelfs qualiteyt en geboorte: dat hij suppliant dit sijn besluyt te werk stellende, dusdanig had gepresteerd, en daar in sodanig gecontinueert, dat voornoemde moeder daar over niet alleen deszelfs zonderling genoegen heeft betuygt, maar ook de voorschreve educatie (gereflecteert op het welwezen van haar kind) bij continuatie geheel en al aan de sorge en opsigte van hem suppliant hadde toevertrouwt; dat het gemelde kind geduurende de voorschreve educatie zig naar mate van deszelfs jaren dusdanig gedragen, mitsgaders de zorge en affectie van hem suppliant heeft beantwoord, dat de liefde en genegentheid zo van hem als zijne voornoemde huysvrouw daar door meer en meer was geaugmenteert en vermeerdert geworden, in dier voegen zelfs, dat zijne voornoemde huysvrouw het gemelde kind bij dispositie van uyterste wille heeft gebeneficeert met een legaat van tien duyzent guldens; dat sijn suppliants genoemde huysvrouw als nu sijnde komen te overlijden zonder kinderen uyt hunne egte verwekt te hebben nagelaten, en considererende dat zijne geavanceerde jaaren het aangaan van een *tweede* huwelijk onwaarschijnlijk maakten [2]), geresolveert was geworden, d'affectie, welke hij voor deszelfs voornoemde geliefde Neeve had opgevat, verder te pousseren, en denselven te adopteeren, zoo als hij bij die zijne supplicatie declareerde effective gedaan te hebben: seggende wijders dat het middel van adoptie naar de Roomsche wetten ge-

[1]) Begraafregister der groote kerk te 's Gravenhage:

1752, 19 Mei, Hoog Welgeb. Vrouwe Adriana Margaretha gravin van Nassau Odijk, geb. Huguetan, oud 52 jaren, vervoerd naar Ouderkerk op (den) IJsel. Betaald voor kerkrecht f 30.

[2]) De trouwlegger van 's Gravenhage zegt ons dat zijne geavanceerde jaren geen beletsel zijn geweest om nog een tweede huw. aan te gaan. Wij vinden aangeteekend 29 Juli 1753: Hendrik Karel, graaf van Nassau, Heer van Beverwaert en Odijk met Johanna Gevaerts en baron d'Ablaing van Giessenburg zegt uit dat huw. werden nog 2 kinderen geboren:

1°. Paulus, 2 April 1758, sterft slechts 8 weken oud.

2°. Henrietta Johanna Susanna Maria, geb. 23 Oct. 1764, geh. 2 Juli 1784 met Evert Fredr. baron van Heeckeren.

Of nu de oom de tien duizend gulden van hem zelven nog aan zijn neef heeft doen uitreiken na zijn dood, is mij niet bekend.

introduceerd, hoe zeer van een zeldzame gebeurtenis, egter door geene wetten van den lande verboode zijnde, hij van dat sijn bestaan aan de moeder van het voorschreve kind kennisse had gegeeven, met dit effect, dat sij, in plaatse van sig daar tegen te opposeeren, ter contrarie het voornemen en bestaan van hem suppliant hadde gelaudeert en hem daar inne geconfirmeert, zoo verre dat sij door haare ondertekening (welke ons gebleken is onder sijne supplicatie te staan) heeft verklaart gemelde zoon tot dusverre onder haare magt geweest sijnde, dadelijk aan de magt van den suppliant over te geeven, en geheel en al te onderwerpen aan de regten, welke aan de vaderlijke autoriteit eygen sijn, en dewijle om dat goed oogmerk tot bestendigheid te brengen, nodig was, dat hij daar toe door ons gratieuslijk wierde geadmitteert en geoctroyeert, zo hadde de Suppliant aan ons versogt, dat wij uyt onzen souvereine magt en authoriteit bij opene brieven in forma hem gelieven te permitteeren, vergunnen en ootroyeren om desselfs voornoemde neve *Jonkh. Lodewijk Theodoor van Nassau van de Lecq* als eyge en door hem uyt een wettig huwelijk geproczeerde zoon te mogen adopteeren en aannemen, mitsgaders de door hem gedeclareerde adoptie te confirmeeren, ten zulken effecte en met die beneficiën en voordeelen, al de beschreve keyzerlijke wetten en constitutien ten opzigten der adoptien hebben vastgesteld, declareerende de suppliant van nu af aan bereid te zijn, om het legaat van tien duysent guldens, waarmede gemelde zijne neve bij uyterste wille van sijn suppliants voorschreve huysvrouw invoegen boven aangevoerd is, gebeneficeert geworden, te augmenteeren en vermeerderen met een geschenk van nog tien duysent guldens, te voldoen naar sijn suppliants overlijden, des dat hetselve zal wezen revocabel, zoo wanneer de geadopteerde zig onvermoedelijk bij vervolg van tijd onwaardig gemaakt soude mogen hebben, en dat ook het selve, in cas de geadopteerde naar hem suppliant zonder wettige nazaten mogt komen te overlijden, zodanig retour subject zal sijn, als hij suppliant daarop in dit geval bij testamentaire dispositie mogt hebben gelegt. 'T welk aangemerkt en genegen zijnde omme de voornoemde *Jonkh. Hendrik Carel van Nassau Heere van Beverweerd* etc. t'zijner beede en suppliatie gratie te bewijzen, zoo is 't, dat wij in agt hebbende genomen de afstand van *Geertruyd Crommelin* moeder van het nabeschreve kind, uyt onze zonder-

linge wetenschap, souveraine magt en auctoriteit na rijpe deliberatie den gemelde *Jonkh. Hendrik Carel van Nassau Heer van Beverweerd* etc. onder desselfs voorschreve geclausuleerde offertes gepermitteert, vergunt en geoctroyeert hebben, zooals wij Hem bij deeze onze openen brieven permitteeren, gunnen en octroyeeren, om desselfs Neev *Jonkh. Lodewijk Theodoor van Nassau van de Lecq*, geboren uyt *Jonkhr. Lodewijk Theodoor van Nassau van de Lecq* en *Geertruyd Crommelin* E(chte) L(ieden) als eygen zoon te mogen adopteeren en aannemen, confirmerende mitsdien de door hem als voorsz. gedeclareerde adoptie, ten sulken effecte en met die beneficiën en voordeelen, als de beschreve regten, keijzerlijke constitutien en wetten op de adoptie in specie hebben vast gesteld, mits nogtans dat hierdoor 't eeniger tijd geen de minste praejuditie zal sijn toegebragt aan het regt van den lande op de collaterale successiën geheven, zoo wanneer de geadopteerde in het vervolg erfgenaam van den adoptant, het zij ab intestato 't zij ex testamento mogt werden, of op eenige andere lucrative wijze gebeneficeert wierd, ende ook salvo jure tertii, namentlijk (in de gevallen, wanneer de geadopteerde zijn moeder overleeft hebbende 't eeniger tijd voor den adoptant intestatus kwam te overlijden) der gener, welke alsdan zouden kunnen sustineeren uyt hoofde van de statuten dezer provintie als bloedverwanten aan hem ab intestato te moeten succedeeren, alzo de adoptant ons gedeclareert heeft, dat hij, wanneer dat geval komt te exteren en de geadopteerde, op wat tijd het sij vóór hem komt te overlijden, geen verder regt tot desselfs nalatenschap aliunde geacquireert pretendeert, als 's lands statuten op de successiën ab intestato aan hem defereeren

Derhalven ontbieden wij den eerste en andere Raade van onzen Hove Provintiaal en alle anderen onze regteren, justicieeren en officieeren, jegenswoordig en toekomende, die dit aangaan en voeren zal mogen, heuren Stedehouderen en een ygelijd van hen, dat zij doen laten en gedoogen zo den suppliant als den geadopteerde van deze onze brieven van gratie en confirmatie en van alle desselfs inhoud in maniere vooren verhaald, rustelijk vredelijk en volkomelijk genieten en gebruyken, zonder hen te doen, of te laten geschieden eenig hinder, letsel ofte moeyenisse ter contrarie; Gegeeven te Utregt onder onzen zegele den 8 November 1752, (was geparapheert) G. de Tuyll de Serooskerke Vt.

(onderstont) Ter ordonnantie van mijn voornoemde Heeren die Staaten (was geteekent) Milan Viscondi, hebbende onder uythangen het voorschreven segel, gedrukt in rooden wasse aan een dubbelde francijne staarte.

Naar een afschrift op Holl. papier uit de verzameling van Goldberg, in het Rijksarchief te 's Gravenhage.

Begraven in de groote kerk te 's-Gravenhage.

1665,	6 Maart, 17 posen geluid over de heer N., Heere van de Leck, Beverwaert enz.	f 55.05
1683,	21 April, 24 posen geluid over Z. Exc. van der Leck	- 78.—
1687,	7 Aug., 14 posen geluid over jonkhr. Lodewijk van N., in 't Voorhout	- 45.10
1700,	1 Jan., 11 posen geluid over Z. Exc. grave van Nassouw	- 35.15
1705,	25 Sept., Willem (Hadriaan) van N., Heer van Odijk, vervoerd naar Ouderkerk.	- 30.—
1708,	9 Maart, Heer Corn^s de N., Heer van Cortienne (Kortgene) ongehuwd	- 60.—
1721,	6 Juni, Anna, geb. gravin van N.	- 30.—
1730,	10 Juni, jonkv. Amelie v. N. v. Oudijk (Odijk), 2 kl.	- 15.—
1742,	9 Maart, Heer Louis Ad^n., grave van N., Heer van Zeist, gecommitteerde der Ridderschap van Utrecht, vervoerd naar Zeist	memorie.
1752,	19 Mei, Hoôg Welgeb. Vrouwe Adr^a. Marg^a., gravin van N., Odijk, geb. Huguetan, naar Ouwerkerk op IJssel, 52 jaren	f 30.—
1753,	12 Juni, Hooggeb. heer Willem Maurits, graaf van N., Heer van Ouwerkerk en Woudenberg, vervoerd na Ouwerkerk, oud 70.	- 30.—
1757,	20 Dec., Freule Louise, gravin van N. Odijk, naar Ouwerkerk gebracht (ongehuwd), vergaan v. levensgeesten	- 68.—
1762,	17 Dec., De heer Willem Hend^k., grave van N. LaLeck, vervoerd naar Ouwerkerk aan den IJssel, oud 70 jaren	- 30.—
1763,	25 Jan., Vrouwe Anna Isabella, gravin van Nassau LaLeck, hier gebracht uit Voorschoten, oud 69 jaren, verval van kragten	- 30.—

1776, 19 Mei, Edel Hoog Welgeb. Vrouwe Catha. Eliz. Wilha., gravin van N., la Lecq, oud 42 jaren, vervoerd naar Ouderkerk a/d. IJssel . . . . . - 30.—

's-Gravenhage. FRED. CALAND. [1])

Bastaarden uit het Huis van Oranje Nassau (LV, 158). — Alhoewel de geachte vrager zelf er geen kennis meer van kan nemen, volge hier toch het antwoord op zijne vraag, daar misschien anderen ook er in zullen belang stellen.

Bij acte van 20 Februari 1687 voor den haagschen notaris en soliciteur-militair Hendrik van Eelde, transporteerden Johan Fer klerk ordinaris ter griffie van den Hove van Holland, en Mej. Margaretha Sophia van Nassau zijne huisvrouw, in blanco eene obligatie groot f 1200 staande ten comptoire der Ver. Nederlanden ten name van Adriaan Geuns als voogd der weeskinderen van Pieter Antonisz van[der] Couwen geregistreerd fol. 182 vo 12 October 1649, welke obligatie haar 2e compte aangekomen was bij erfenis van „haer doorluchtige Heer Vader Prins Fritz van Nassauw Hendrickzoon uit crachte van zijn genadigh Testament ofte legaet daerin begrepen aan HEd op 12 October 1674 voor den Notaris Govert Stempel tot Bergen op Zoom gepasseerd". Zij teekende „Margritta Sophi van Nassou huisvrou van Johan Fer".

De hier genoemde prins kan niemand anders zijn geweest dan de in 1676 voor Maastricht gesneuvelde zoon van Hendrik van Nassau gouverneur van Hulst bij Maria Elisabeth gravin van Styrum-Borculo uit de hervormde linie van den tak Nassau-Siegen.

Het geslacht Fer kwam reeds vroeger in den Haag voor.

2 Mei 1628 kocht Pierre Fer „fransche cramer" het huis „het Moriaenshooft" op het Noord-Einde.

Amsterdam. G. H. J. C. ESCHAUZIER.

Evertsen (Geslacht). (LV, 161). — Ik verwijs den geachten vrager naar de „Levensbeschrijving van Johan en Cornelis Evert-

[1]) Het voorgaande artikel ontvingen wij van onzen getrouwen, thans helaas verscheiden en betreurden medewerker kort vóór zijnen dood. Hoewel het blijkens de oningevulde plaatsen niet geheel persklaar was, hebben wij gemeend het toch te moeten opnemen om zijn belangrijken inhoud, en ook om den vrager niet langer onbevredigd te laten. RED.

sen, Luitenant-Admiralen van Zeeland, door Mr. J. C. de Jonge, Substituut-Archivarius van het Rijk. Met platen. In 's-Gravenhage, bij de Wed. J. Allart en C° MDCCCXX." Achter dat werk bevinden zich twee Geschiedkundige Geslachtlijsten der Evertsen, No. 1 van Jan Evertsen, No. 2 van Cornelis Evertsen den ouden. Evert Heindricxsen, scheepsbevelhebber, gest. 1601, was de stamvader der Evertsen. Met Johan Evertsen, Heer van Lodijke, geb. 1728, gest. 1768, sterft de mannelijke stam van den Luitenant-Admiraal Johan E. uit, daar deze twee dochters naliet. Met Cornelis Cromstrien Evertsen, geb. 1768, overl. 1818 stierf de mannelijke lijn van Cornelis Evertsen, en zoo de geheele stam der Evertsen uit. In 't geslacht Evertsen de Jonge is de beroemde naam behouden gebleven. De lijsten vermelden 't alles breedvoeriger.

A. Aarsen.

Evertsen (Geslacht). (LV, 161). — In de levensberichten van Zeeuwen door F. Nagtglas, 1e deel blz. 194 v.v. komen eenigen van dit geslacht voor. Zelandia Illustrata 1e deel blz. 555 meldt dat het Zeeuwsch Genootschap der wetenschappen te Middelburg een manuscript-geslachtlijst der Evertsens bezit, en verwijst tevens naar J. C. de Jonge, levensbeschrijving van Johan en Cornelis Evertsen, 's Gravenhage 1820.

A. v. L.

Evertsen (Geslacht). (LV, 161). — Achter in het werk „Levensbeschrijving v. Johan en Cornelis — Luit. Admiralen v. Zeeland" door Mr. J. C. de Jonge, 's Hage 1820, komen voor **a**: Algem. Geslachtslijst der *E.* No. 1 van Jan Evertsen den Lt Adm^l in 't bijzonder en **b** No. 2 „Afstammeling van Cornelis Evertsen den Ouden".

Een vroegere bezitter van mijn exempl. teekende daarin o. a. aan, dat door Margaretha *E.* getr. met F. . . . ? P. van Goethem, raad der stad Vlissingen en peetoom van Burgem. Bijleveldt (van Nijmegen) laatstgenoemde eigenaar is geworden van onderscheidene. stukken der Evertsens, zoomede dat op die Geslachtslijsten niet voorkomen 2 en 3 Evertsens waarover Mr. de J: Ned. Zeew: III, 1e st., blz. 338 (welke druk?) handelt.

Sneek. S. H.

Evertsen (LV, 161). — Over dit geslacht wordt zeer veel vermeld in Kobus en de Rivecourt, Biographisch woordenboek in voce (Arnhem 1886) en in de Groene Amsterdammer, jaargang 1898, nos. van 24 Sept. en 2 Oct.

Mochten deze gegevens niet voldoende zijn, dan kan ik nog aanvullen. B. v. T. P.

Doitsma. — Niet het wapen, maar wel enkele geneal. bijzonderheden kan ik desverlangd opgeven. S. H.

Emmerentie van Driel. (LV, bl. III) was d. van *Johan* en *Lucia* Schilperoort. B. v. T. P.

Van Son (LV, bl. 163.) — Volgens familieaanteekeningen van Haeften, een Gorinchemsch geslacht, dat oudtijds van Haften was geheeten en in de regeering zat, hadden Rochus *Jan* van Son en Adriana van Haften 4 k., nl.: 1. Johan, 2. Pieter, 3 Elisabeth en 4. Ewoud van Son; voornoemde Pieter tr. Theodora Keijzer en had 7 k., nl.: 1. Adriana, 2. Rochus, 3. Petrus Nicolaas, 4. Gilles Johannes, 5. Ewoud, 6. Levina Alida en 7 Theodorus Adrianus.

Ewoud van Son (5) zou gehuwd zijn met een juffrouw Dutilh, die mij is toegeschreven uit opgaven van neef van Son.

's Gravenhage. B. v. T. P.

Geslacht v. d. Burch. In de kerk te Lier bij Delft vond ik op een grafsteen:

Hier leyt begraven Jan Arent zoon Fou van der Burch, die starf den achtsten Augusti Anno 1595.

Virtute ulciscor invidos.

Hier leyt begraven Neelgen Willem Corse dochter van der Vliet de huisvrouwe van Jan Arent Fou, starf den 15 September 1606.

Deucht v(er)heucht.
Hoop is blijde.

Twee wapens naast elkander.

1°. v. d. Burgh, gebogen balk.

2°. v. d. Vliet, d' arg. à la fasce vivrée de gu. (Beide bij Rietstap). FRED. CALAND.

Hamel, Willem v. Alfteren was in 1434 heer te Hamel, [zie Mr. J. J. S. b^n Sloet en Dr. J. S. Veen, „Register op de Leenaktenboeken van Gelre en Zutfen", uitgegeven door „Gelre" (Arnhem, P. Gouda Quint), 2de stuk (1899), blz. 84 van het Kwartier Nijmegen]. Waar lag of ligt deze heerlijkheid? Men vindt niets anders dan een klein riviertje van dezen naam in het land van Ravestein. JAC. A.

Geslacht van Huls (LIV, 731). — Het wapen in den kwartierstaat van Samuel van Huls, getrouwd met Cornelia van Beaumont, is geteekend als een rood blad op gouden veld. Zie omtrent het geslacht, Ned. Familieblad 1883—84 No. 36 en 1885 blz. 127. A. v. L.

Kwartierstaten. — Ten behoeve van kwartierstaten worden beleefd gevraagd:

1. De ouders, c.q. grootouders, met geb., × en † jaar van: Meynarda Johanna *van Cleeff* 1727, † 1806, × 1752: Adriaan van Bronckhorst, geb. 1724, † 1806.

2. George François *de Bosset*, geb.? †?, ×? Anna Margaretha *van Heemskerck*, geb.?, †? (hun dochter tr. 1827: P. J. Teding van Berkhout, geb. 1786, † 1856.

3. Olof Martin *Bergh*, geb. 1722, †?, × 1745: Egberta Baesjes, geb.?, †?

4. Philip Jacob *van der Goes*, geb. 1728, † 1789, × 1757: Susanna? Arnoudina *van Slingelandt*, geb. 1729, †?

A. v. L.

Zegel. — Op de wallen van het fort *Loevesteyn* is het navolgende zegel gevonden.

Ovaal schild, waarop een man wijdbeens staat, in de rechterhand een hoorn des overvloeds houdende, en de linker in de zijde geplaatst. Half afgewende helm met eenige krullen als dekkleeden.

Helmteeken: de man uit het schild. Rechts van den hoorn des overvloeds een I. Links van de andere hand de letters V. S.

Het geheel is een ovaal geplaatst. Kleuren zijn niet te onderscheiden.

Weet iemand wien dit wapen kan toebehooren?

STEENKAMP.

GESCHIEDENIS.

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE BATAAFSCHE OMWENTELING

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT DOOR EEN OOGGETUIGE[1]).

1810.

Terwijl de Hertog daarmede bezig was, kwam een man te paard aldaar, die den Hertog bekend maakte, dat de Generaal Vichery aan zijn hotel gearriveert was met een boodschap van groot belang. Terstond wierd de inspectie afgebroken; en Reggio haastte zig na zijn hotel. De Generaal Vichery was gecommitteert om de tijding van de vlucht van den Koning (na Keijser Napoleon te Parijs?) over te brengen en alhier doorpasserende dezelve aan Reggio kenbaar te maaken. De Hertog zette een gelaat alsof hij eenigzints scheen getroffen te wezen. Niet lang daarna, of die tijding verspreidde zig als een bliksemstraal door de geheele stad. 's Konings gunstelingen waren neergeslagen: die hem minder waren toegedaan, stonden verbaast: en zijne vijanden verheugden zig in zijne val. Maar in het algemeen was een ieder ten hoogste verwondert, dat een Keizer, die zijnen broeder een Koninklijke troon had beschikt, hem dezelve met zooveel geweld weer ging ontrukken.

4 Juli. De Franschen, altijd gewoon de hun opgelegde orders ten strikste te volbrengen; niettegenstaande het reets gebeurde eenige verandering of opschorting aan dezelve had mogen geeven, gingen voort met aan hunne orders te voldoen. 's Nachts, of dan, 's morgens ten 1 uur wierd de trom geroert en de trompet geblasen door de gansche stad. Die wijnigen, die zig nog niet ter ruste begeeven hadden, kwamen uit hunne huisen te voorschijn, en staken de hoofden bij elkander: en die reets hunne

[1]) Vervolg van Nav. LV, blz. 332.

nachtrust genoten, ontwaakten met een meer of min hevige schrik. Het was vergadering voor de militairen: weshalven te 2 uuren het 56ste regiment op de Neude, en het 93ste, de Hussaren en de artillery op het Vreburg in gereedheid stonden. Ten half 3 marscheerden zij allen in eene trein de Waardpoort uit na Amsterdam; vooraf het 56ste regiment, daarna het 93ste regiment, vervolgens de artillery en laatstelijk de hussaren. Het was lang 3 uuren geslagen, eer dat het einde de poort bereikte. Ten 6 uuren volgde de Hertog van Reggio hen met drie rijtuigen. En ten 8 uuren passeerde het 1ste regiment Fransche Jagers te paard door, ook de weg neemende na Amsterdam. Ter zelver tijde marscheerden de colonnes uit Leijden en Woerden op; want de orders waren, dat 's namiddags tusschen 3 en 4 uuren 16000 man Amsterdam moesten binnentrekken: zoals ook gebeurde. Zij wierden alle aldaar goedwillig ontvangen, en van het noodige verzorgt; hoewel

5 Julij het gemelde regiment Jagers weer herwaarts terugkwam uit hoofde van gebrek aan stallen door de groote menigte van paarden. Noch kwam:

6 Julij alhier binnen het 2de battaillon van het 23ste regiment Fransche Jagers, welke na overnacht te hebben

7 Julij 's morgens vroeg hunne marsch verder voortzetteden ook na Amsterdam.

8 Julij was het Zondag. De Hollanders hielden hunne groote parade op het Janskerkhof, en de Fransche Jagers op de Neude. Het was nota bena, Kermiszondag! Het was wel een tijd, om aan kermishouden te denken; daar wij alle uuren van den dag ons vonnis uit Parijs wachtende waren: want niemand kon zig voorstellen, dat al die gemaakte schikkingen van den Koning aan Keijzer Napoleon zouden smaaken,

9 Julij wierden spellen en kraamen opgeslagen. Eindelijk

12 Julij wierd het treurtoneel van 's lands geheele ondergang geopent, hetwelk zig in onze stad op de volgende wijze toedroeg. Een man te paard kwam 's avonds ten 5 uuren de Waardpoort in, en snelde na het hoofdkwartier. Terstond kwam er beweging op de straten waaruit men konde opmaken, dat er tijding was. Een half uur laater kwam weer een man te paard dezelve poort in, die zig na den Landdrost begaf. En als in één oogenblik weergalmde de stad van: *Wij zijn Fransch! Wij zijn Fransch!*

En wij waren degelijk Fransch. Zij kwamen beijde van Amsterdam, en brachten de officieele tijding, en daarenboven dat Prins Le Brun, Hertog van Plaisance, Aartsthesaurier van het Fransche Keiserrijk herwaarts op reijs was, om provisioneel het gouvernement op zig te neemen, en nog heden avond alhier zoude binnenkomen om te overnachten; zodat met de meeste spoed de Jagers in de wapenen kwamen en de weg optrokken na Nijmegen, vanwaar de Hertog verwacht wierd, behalven twee compagnieën, die terug bleven, om den Hertog bij zijn vertrek van hier te convoieeren. Wij bleven al wachtende niet zozeer op Le Brun, als wel op zijne meede te brengen tijdingen; maar de dag kwam tot zijn einde, zonder dat Le Brun verschenen was.

13 Julij was het licht niet aan den hemel, of er was een drukte in de stad, waarbij die van daags te voren niet te vergelijken was. Het scheen, of wij Keiser Napoleon zelf in persoon te wachten hadden. Alle militairen kwamen in de wapenen. De eerste Grenadier Compagnie posteerde zig met het eerste vaandel buiten de Tolsteegpoort en de tweede met het tweede vaandel voor het kasteel van Antwerpen op de Gansemarkt, alwaar de nodige localen voor den Hertog waren in gereedheid gebracht. De gardes trokken na de Tolsteegbrug en Volderbrug en musquettiers na de Neude, het Vreburg en de Cathrijnen. Het wierd 2 uuren; en men zag of hoorde niets. Het krijgsvolk kreeg honger, en nochtans wierd hen gewijgert van hunne posten af te gaan. Men vond raadzamer hun hunne portieën te doen toezenden, zo als ook gebeurde. Het wierd 4, 6, ja 8 uuren; en er kwam maar geen hertog. Het krijgsvolk wierd ongeduldig en begon te morren, doch daar wierd geen acht op geslagen. Eindelijk ten half negen! Daar zag men een man te paard naderen, klappende met de zweep. De man te paard bracht de boodschap, dat de Hertog zijn reis langs andere wegen had doorgezet na Amsterdam. Zodat alle militairen, de een vloekende, de ander lagchende, na hunne casernen terugkeerden. Intusschen ontbrak het niet aan allerhande gesprekken en ongegronde tijdingen, van welke geene onze nieuwsgierigheid konde bevredigen.

14 Julij 's morgens vroeg omtrent 2 uuren arriveerde de Hertog van Plaisance in Amsterdam, zonder de minste tijding van het een of ander meede te brengen. De kogel was reets door de kerk. De Raad van Regentschap had alreets de uitspraak van

Keiser Napoleon over ons Koninkrijk ontfangen, welke bij een proclamatie wierd wereldkundig gemaakt, en overal veel sensatie verwekte. Op deeze zelve dag viel dit onze stad te beurt. De hoofdzakelijke inhoud van 's Keijsers besluit was aldus. Ten eerste: Holland zal met Vrankrijk worden vereenigd. Het Koningrijk Holland zal in het Keijserrijk Vrankrijk worden ingelijfd. Ten tweede: Amsterdam zal de derde stad van het Rijk zijn, zijnde Parijs de eerste en Rome de tweede. [Napoleon had door al zijne overwinningen zijn rijk uitgestrekt tot in het binnenste van de Pausselijke Staten]. Ten derde: Holland zal in de Vergaderingen te Parijs hebben, in de Senaat 6 leden, in de Staatsraad 6, in het Wetgevend Lighaam 25, en in het Hof van Cassatie 2 leden. Ten vierde: alle burgerlijke en militaire officieren en ambtenaren blijven in hunne rangen en posten tot aan 1 Januari 1811. Ten vijfde: alle regimenten Hollandsche Gardes zullen respectivelijk in de regimenten Fransche Keiserlijke Gardes worden ingelijfd. Ten zesde: de Hertog van Plaisance zal algemeen Stedehouder zijn, en in de Raad van Regentschap voorzitten tot aan 1mo. Januari 1811. [Een oog in het zeil, en dat wel van een Franschman, was van het hoogste belang voor Napoleon]. Ten zevende: alle nationale schulden van Holland zullen tot op een derde worden vermindert, welke vermindering met 1mo. Augustus al een aanvang zal nemen. [De volkomen ondergang van ons vaderland, en inzonderheid van onze stad Utrecht wegens de menigvuldige renteniers, waardoor onze stad bloeide]. Ten achtste: alle winkeliers en kooplieden in Engelsche of coloniale goederen, zullen dezelve mogen behouden en verkoopen, mits betalende 50 percent van de zuivere waarde. [Koffie, thee, suiker, drogerijen en een menigte andere voortbrengselen wierden dus, hoe noodzakelijk ook, niet te verkrijgen voor den geringen burger]. Ten negende: alle handel met Engeland wierd ten strengste verboden. Ten tiende: met 1mo. Januari 1811 zal de overige in- en uitvoer met Frankrijk toegelaten worden. En ten elfde: nog in deeze lopende maand zullen 15 heeren afgezonden worden na Parijs, om met het Fransch Gouvernement al hetgeen Holland betrof te regelen, en daaarin zoveel mogelijk het voordeel van Holland in acht te nemen. Ziedaar ons lot beslist — onze ondergang voltooit — onze moed en welvaart benomen! De renteniers, die zo plotseling voor $^2/_3$ gedeelte in

hunne jaarlijksche inkomsten waren vermindert, waren geheel terneer geslagen.

Nu waren wij dan Fransch. Wij verwachtten derhalve alles wat tot het overgaan van een Hollander in een Franschman noodzakelijk bevonden wierd, op de volgende dagen te zullen zien gebeuren; en wij wierden in deeze verwachting niet teleurgesteld. Hetgeen gewis vóór alles moest voorafgaan, was, dat, daar volgens het vierde artikel van het Keiserlijk decreet, alle ambtenaren hunne posten moesten blijven waarnemen, al deeze, ten minsten, die tot 's lands of stedelijke bestuuren behoorden, de eed van gehoorzaamheid en getrouwheid aan hunnen nieuwen Opperhoofd, Keiser Napoleon, moesten afleggen. Dit was alreets volbracht te Amsterdam door alle Ministers, de Staatsraden, de leden van het Wetgevend Lighaam en al dezelver Suppoosten in handen van den Hertog van Plaisance. Wij kregen daarvan bericht

15 Julij in de Moniteur. De schrijver en uitgever van de Koninklijke Courant had dit zijn dagblad gemetamorphoseert in een Moniteur van Amsterdam. — Wij waren immers Fransch! — En dit was nog niet voldoende, nog niet Fransch genoeg bij den Hertog van Plaisance. Op zijn bevel moest een Courier worden uitgegeven van vier bladzijden, doorsneden, in beijde taalen Fransch en Hollandsch: weshalven

16 Julij al een dergelijk dagblad, in plaats van de Moniteur, in het licht verscheen. 's Lands hooge bestuuren dan de Fransche eed afgelegt hebbende, wierd dit allengs door alle gewestelijke en stedelijke bestuuren opgevolgt, Op deeze zelve dag wierd alhier door Burgemeester en Wethouders daaraan voldaan; en op

17 Julij door de leden van de Vroedschap, doch door alle maar schriftelijk. En deeze schriftelijke bewijsen wierden dadelijk na Parijs opgezonden.

Om nu de draad van ons dagverhaal te vervolgen, moeten wij hier inlassen, hoe het met het Hof van onzen gewezen Koning was afgelopen. De Koning was dan vertrokken. Waarheen, was een diep geheim. Niet na Parijs en zelfs niet na Vrankrijk. Omtrent half Augustus kwam de tijding, dat Z. M. zig te Dresden bevond en van voornemen was vooralsnog aldaar zijn verblijf te houden. Na het vertrek van den Koning had de Koningin zig ook al heel schielijk onzichtbaar gemaakt. Van de kamerheeren

en staatsdames waren de Fransche de een na den ander na Vrankrijk vertrokken en de Hollanders weder tot hunne vorige levens-wijs terug gekeert. De overige en mindere bedienden, koetsiers, lakeijen, palfreniers, postillons, koks, en allerhande soorten van vrouwelijke bedienden waren meestendeels met de rijtuigen van het Hof weggereden. De overige hadden onder elkander besloten, ieder voor zig zelve, een goed heenkomen te gaan zoeken. De Kroonprins alleen was nog met zijn Gouverneur, kamerheeren en eenige bedienden op het paleis te Amsterdam achtergebleven Alle deeze vertrokken

18 July 's morgens vroeg vandaar in drie koetsen met zes paarden bespannen, door Fransche Jagers geescorteert, en kwamen omtrent 11 uuren alhier binnen. Zij stapten af aan het kasteel van Antwerpen: en na eenige ververschingen aldaar gebruikt te hebben, vervolgden zij hunne reijs na Parijs.

Wij intusschen te Utrecht, bleven onaangenaam zitten met een paleijs en een hofkapel. Nog tot aan den 23 September is er kerkdienst in de Hofkapel gedaan. Spotboeven wilden er een huurplank doen aanslaan.

Wij waren dan Fransch geworden. Wij alhier te Utrecht, als altijd, smaakten daarvan de ruimste vruchten, verre boven alle andere steden. Wij wierden overladen met militairen. De eerste waren de Fransche Jagers te paard, die op deeze zelve dag 's avonds ten 7 uuren uit Amsterdam weder terugkwamen. Daarop kwam ten 10 uuren een expresse met de orders, dat alle Hollanders zig dadelijk na Amsterdam moesten begeven; zodat

19 July 's morgens ten 4 uuren het 3de regiment infantery en ten 9 uuren het depotbattaillon gardes Grenadiers aan die orders voldeden en na Amsterdam marcheerden. Wij stelden ons toen voor in het vervolg Fransch garnisoen te zullen krijgen, te meer, daar de generaal Dumonceau met zijn hoofdkwartier de Hollanders na Amsterdam volgde, en 's avonds ten 8 uuren de Fransche Jagers alle wachten en posten bezetteden. Maar

20 July het depôtbattaillon weer terugkomende, en daarenboven nog het 2de battaillon gardes grenadiers ook binnen marscheerende, twijfelden wij aan de juistheid van dit vermoeden, totdat tegen den avond een waarschuwing wierd gepubliceert, dat op morgen en volgende dagen de Fransche Generaal Molitor met zijn hoofdkwartier en 5 battaillons infanterij stonden binnen

te komen. Een ieder getroostte zig dan al weer zig gereed te maaken om zijn aandeel logeergasten na vereischte te kunnen ontvangen. Inderdaad, al op

21 Julij 's voormiddags omtrent 11 uuren kwam het 1ste battaillon van het 67ste regiment Fransche infantery binnen. Maar ten half 12 kwamen de 3 compagnieën Gardes adelborsten uit Amsterdam, alle pronkende met de Fransche cocarde op de hoed. Deeze niet verwacht zijnde, geraakten de burgers aan het mompelen, zoveel Franschen te moeten innemen en dan nog daarenboven met zooveel Gardes lastig gevallen te worden. In het voorbijgaan moeten wij hier aanhalen, dat onder dit gemompel en onder het inkwartieren van al die manschappen, de kermis wierd uitgeluid. Men kan wel nagaan, wat een voor den burger verveelende en voor de kramers nadeelige kermis hiermede was afgelopen. Middelerwijl zagen wij de bureaux van het hoofdkwartier van Molitor binnenkomen, en tegen den avond arriveerde de generaal zelve. De Heer Eijck op de Kromme Nieuwe Gracht wierd met deeze voorname logeergast vereert. De volgende dag

22 Julij was het Zondag. Voor het eerst wierd toen bij alle godsdienstige gezindheden gebeeden voor ons nieuw opperhoofd Keizer Napoleon. Dit was op bevel van het Gouvernement. De groote parade wierd gehouden op de Neude door de Fransche infanterij alleen; maar de Jagers Cavallery vergaderden ten 11 uuren op het Vreburg, trokken van daar na het Starrebosch, en passeerden de revue voor de beijde Generaals Rousseau en Molster. Ten een uur kwamen zij weder de stad in. Daarop wierden wij overstelpt door nog 5 battaillons infantery, van welke er

23 Julij 3 binnenkwamen,

24 Julij welke alle tot de divisie van Molitor behoorden; zo dat wij toen binnen onze muuren hadden een geheel regiment Jagers te paard; 6 battaillons Fransche infantery, die alle bij de burgers waren ingekwartiert, en 2 battaillons en 3 compagnieën Hollandsche Gardes, die gecaserneert waren. Dan daarbij genomen het groot getal bureaux van de drie hoofdkwartieren van Reggio, Rousseau en Molitor, was ligt te beseffen, dat geen burger van drukkende inkwartiering konde bevrijd blijven. Nu hadden dan wel de Jagers de revue gepasseert voor beijde Generaals, maar nog niet de infantery. Dit geschiedde

25 Julij. De drie bataillons van het 67ste regiment 's avonds

ten 6 uuren op de Neude en Voorstraat, en drie van het 37ste regiment op het Klaaskerkhof in de wapenen gekomen zijnde, trokken alle vandaar na het Starrebosch. Omtrent 7 uuren begaven Rousseau en Molitor zig derwaarts. Ten 9 uuren de revue afgeloopen zijnde, kwamen zij alle achtervolgens weder binnen. Onder alle deeze omstandigheden bleven wij wachten op het geen ons, wegens het Fransch worden, over het hoofd hing.

26 Julij maakten de Douaanen een aanvang met den handel te sluiten van die goederen, welke volgens het 8ste artikel van het Keizerlijke decreet aan de 50 percent onderhevig waren, voordat aan de betaling derzelve voldaan was. Des aangaande wierden de daaraan verbondene goederen, die met de schietschuit van Amsterdam dien dag waren aangekomen, als koffy, suiker en meer anderen, op last van de Douaanen, met de van hier afvaarende schietschuit weer derwaarts teruggezonden. Die vertraging van het verder Fransch worden wierd meest toegeschreven aan het zolang achterwege blijven van het vertrek van de Commissie, die, volgens het 11de artikel van het decreet na Parijs moest worden gezonden. Die commissie dan, waaronder wegens Utrecht onze Landdrost, de Heer van Lijnden tot Lunenburg, zig bevond

27 Julij de reijs aangevangen hebbende, zagen wij binnen korte tijd veel veranderingen maar wijnig verbeteringen te gemoet.

29 Julij. Alschoon het Zondag was (de Franschen stoorden zig aan geen Zondag) hadden wij de gansche voormiddag militaire beweging.

31 Julij Het was 's morgens ten 8 uuren, dat wij van het 37ste regiment wierden verlaten, hetwelk na Arnhem en Nijmegen marcheerde. Hetzelve was niet vertrokken of de Gardes kwamen. Voor de middag waren zij alle binnen. Ten 9 uuren kwam het eerste battaillon Grenadiers, ten half 10 de rijdende artillery beide uit Amsterdam en ten half 12 de hussaren uit Amsterdam, Haarlem en Leijden. Het regiment curassiers was opgeheven. Deeze waren onder het regiment Hussaren ingelijft, zodat hetzelve niet wijnig in manschappen was aangegroeit. Dit was de eerste keer, zelfs niet ten tijde van het verblijf van het Hof alhier, dat alle Gardes zig binnen onzen muuren bevonden. De huizen, die gewonelijk door de Hollandsche militairen het eerst na hun arrivement in een nieuw garnizoen bezocht worden, de

huizen van pleijzier namelijk, wierden ook door de Gardes niet voorbijgegaan. Dit had ten gevolge, dat er hevige twist ontstond tusschen de hussaren en eenige Fransche soldaten. Het meer gemelde huis op de Varkenmarkt gaf daartoe aanleiding. Door een dergelijk huis op de Springweg van zekere Jan Bedel wierd het twistvuur nog heviger. Er viel 's namiddags ten 4 uuren op het op het Vreburg een waar straatgevecht voor, waar eenige burgers de dwaasheid hadden zig bij te voegen. Verscheijde wierden er gekwetst. Eenige zelfs zodanig, dat zij moesten weggedragen worden. Het liep zover, dat politieke en militaire rechters vereischt wierden om hunne woede te stuiten. De voornaamste belhamels wierden opgepakt en in hechtenis gezet. En van wegens het gerecht, hetwelk op al die geruchten vergadert was, wierden de twee gemelde huisen gesloten en derzelver kastelijns op het stadhuis in bewaring gezet. Daarenboven wierd een scherpe aanmaning gepubliceert, dat een ieder jegens de militairen zig zou hebben rustig te gedragen, met bedrijging zelfs van lijfstraffen. Dergelijke strikte orders wierden den militairen ook opgelegt. Hiermede kwam het tot stilte en ook, doordien de Franschen ten 6 uuren haare gewone manoeuvres in het Starrebosch moesten verrichten. Met een inspectie van de Gardes Grenadiers op het Janskerkhof ten 7 uuren eindigde deeze onstuimige dag, en tegelijk deeze belangrijke maand Julij, die nooit ons geheugen zal ontglippen.

Tot Augustus overgaande, komen alweer de omstandigheden van onzer stad, rakende het militaire, het eerst in aanmerking. Wij hadden dan binnen onze muuren alle Gardes, het regiment rijdende artillery en het regiment grenadiers, onder welke laatste de gardes Jagers waren ingelijft, dan daarenboven twee compagnieën Fransche Jagers te paard en het 67ste regiment infantery. Hierbij nog gevoegt de hoofdkwartieren en dezelver ontelbaare bureaux, zo was onze gansche stad, om het met één woord uit te drukken, vol. Alle huizen waren van manschappen voorzien, van twee of vier, of zes, en eenige wijnige nog meer. Alle stallen te zamen waren verre na niet toerijkende, om die menigte van paarden te kunnen bevatten. Om dit te vergoeden had men de omgang van het Akademie ookal te baat genomen, doch, daar dit nog niet voldoende was, waren de overige paarden onder de Batterij op de Mariaplaats gezet. Wij begrepen

intusschen wel, dat, daar, volgens het 5de artikel van het Keiserlijk Decreet, de Gardes onder de Keiserlijke Gardes zouden ingelijft worden, hun verblijf bij ons van geen langen duur zoude wezen. Wij zagen daarbij wel, dat een vast Fransch garnisoen in het vervolg ons deel zoude wezen; want al hetgeen tot vestiging van hetzelve nodig was, wierd in het werk gestelt. Localen wierden gevordert voor werkplaatsen, magasijnen, enz. van allerleij soort. Het stadskinderhuis was gevordert voor het Hospitaal. De kinderen waren alreets overgegaan in de huizen achter den Dom, te voren bewoont door Mevr. van Themaat en den Heer Vos en naderhand door Koning Lodewijk tot zijne residentie aangekocht. Het gebouw, dat voorheen de Vauxhall van Mulder geweest was, staande in de Watersteeg, was tot de bakkerij bestemd. Vijf ovens wierden er in gemetselt. En meer andere schikkingen zagen wij gebeuren. Bij deeze kwamen nog verscheide, die van een anderen aart waren. De tijding was aangekomen, dat onze nieuwe Monarch, Keiser Napoleon, van voornemen was zijne nieuw aangewonnen landen eens te gaan bezoeken; zodat alles moest worden aangewend om die machtige man de schuldige eer te bewijsen. In de eerste plaats wierd er een corps Gardes d'honneur te paard opgericht van de notabelste burgers van de stad, om Z. M. bij zijn intreede en verblijf alhier tot lijfwacht te dienen. Den Heer van Tuyll, den kwartierdrost, was het commando over hetzelve opgedragen. De uniform was bepaalt op een donker groene rok, met roode kleppen met goude alamassen (?) volgens Fransch gebruik van boven tot ouder toegeknoopt zonder vest, een lange witte broek, wijde stevels, en een groote driepuntige hoed met een goude krul. Voorts wierden de gewone stadsilluminatieën verandert en verbetert en derzelver decoratieën op Z. Ms. komst toepasselijk gemaakt. Dan wierd het paleis schoon gemaakt en van al het nodige voorzien om Z. M. te kunnen logeeren. En meer andere voorbereidingen van vreugdebedrijven, die maar eenigzints strekken konden tot een eerbewijsing, wierden in het werk gestelt. Laaten wij dan weder de draad van ons dagverhaal opvatten. De

1 Aug. leverde ons, behalven de gewoone manoeuvres van de Fransche infanterij, niets anders op als eene revue, voorafgaande aan de groote revue, die aanstaande was, van de garde grenadiers voor hunnen colonel aan de Maliebaan. Te dier tijd begon

er neerslagtigheid, kwaadwilligheid, halsstarrigheid onder de gardes te ontstaan; daar zij tegemoet zagen, dat, wanneer de groote revue zou zijn afgelopen, zij tegen wil en dank waarschijnlijk voor eeuwig, hun vaderland, vrienden en bloedverwanten zouden moeten verlaten. Een dergelijke revue als de Grenadiers ondergingen de hussaren

2 Aug. 's voormiddags ten 11 uuren in het Starrebosch en de rijdende artillerij aan de Kruisvaart achter de Verloren Bogaard; 's avond ten 6 uuren deden de grenadiers nog eenige manoeuvres in het Starrebosch, hebbende de Fransche infanterij hare exercitieën 's morgens ten 6 uuren volbracht. Den

3 Aug. wierden wij eindelijk van één van de drie hoofdkwartieren verlost. De Generaal Molitor trok met het zijne na Arnhem.

4 Aug. Tegen den avond arriveerde uit Amsterdam de Fransche Generaal Daru. Deeze was de man, die door het Fransche Gouvernement was afgezonden om de marsch van de gardes te bewerkstelligen. Voor hem moest derhalven de groote revue gedaan worden, waartoe de

5 Aug. bepaalt was. Door het overschone weder geraakte de halve stad op de been. Ten 10 uuren vergaderden alle troepes in de wapenen in de beste uniform, de Grenadiers op het Janskerkhof, de hussaren en rijdende artillerij op het Vreburg, en de Fransche infanterij op de Neude. De Gardes marcheerden vervolgens alle na het Starrebosch, maar de Franschen bleven op de Neude, alwaar de revue het eerst plaats had. Het was omtrent 11 uuren, toen de Generaal Daru aldaar verscheen, maar na een kortstondige inspectie de troepes deed inrukken. Zig vervolgens na het Starrebosch begeven hebbende, wierden de Grenadiers geinspecteert, daarna de hussaren, en laatstelijk de artillerij. En het was 2 uuren geworden; eer dat alles was afgelopen. 's Anderendaags

6 Aug. vertrok de Generaal Daru weder na Amsterdam.

7 Aug. was waarlijk een dag van neerslagtigheid. Alle Gardes wierd aangezegt respectivelijk op de drie volgende dagen de marsch aan te nemen na Parijs. Veele, ja zelfs de meeste burgers namen deel in dit voor hen zo alleronaangenaamst geval. De Grenadiers vertrokken het eerst. Den

8 Aug. 's morgens vroeg omtrent 3 uuren kwamen zij op de

Neude bijeen, zo vroegtijdig om de toeloop van volk te vermeiden: doch niettegenstaande dit vergaderden daarbij even zooveel mans en zesmaal zo veel vrouwspersonen als Grenadiers, meest al van de geringste classe. Ten 4 uuren trokken zij van de Neude af en marscheerden de Tolsteegpoort uit, onder geleij van alle die heeren en dames van de smalle gemeente, die hen beklaagden en beweenden. Het waren dan de twee eerste battaillons. Het depot-battaillon bleef nog achter. Een corps Gendarmes escorteerde hen om de desertie te beletten: vermits Holland met veel tegenzin door hen verlaten wierd. Maar ziet, de laatste manschappen tot onder de poort gevordert zijnde, wierd dezelve dadelijk achter hen gesloten, en de gardes wierden voor het gansche uitgeleide eensklaps onzichtbaar, hetgeen voor een zeer voorzichtige maatregel gehouden wierd. Op gelijke wijse vertrokken de hussaren

9 Aug. in drie colonnes om het overzetten over de rivieren en de rijdende artillerij. De grenadiers en hussaren namen de weg over den Bosch na Parijs; maar de artillerij marscheerde vooreerst na Delft. En het Depot-battaillon grenadiers wierd na Zutphen gezonden; omdat wij voor vast Fransch garnisoen zouden houden, en niet meer met Hollanders zouden lastig gevallen worden. Onze bezetting bestond toen uit twee compagnieën jagers te paard en één regiment infanterij.

14 Aug. 's avonds ten 6 uuren wierd het canon gelost op de wallen tot aankondiging van de geboorte van onzen geliefden nieuwen Monarch; en niet door de burgers of militairen alleen, zo als gewoonlijk bij andere feestvieringen had plaats gehad. Neen! Door beide te zamen, en door de burgerconstapels, en door de militairen.

15 Aug. Een glans verspreidde zig over de stad aangaande dit heuchelijk evenement, aangaande de geboortedag van eenen man van zo een uitgestrekte macht en grootheid. De vlaggen waaiden op den Domtoren en verdere publieke gebouwen. 's Morgens ten 6 uuren wierd het canon gelost. Ten half 8 begonnen alle klokken te luiden, hetwelk een uur bleef aanhouden. Ten half 9 liet het carrillon zig hooren ook een uur lang. Geen bedeuur, hetwelk op 's Konings verjaardag het gebruik was, wierd gehouden; nochtans wierd bij de Roomsch-catholijken achter hunne gewone kerkdienst de lofzang Te Deum laudamus gezongen. Ten 10 uuren

was er groote parade van het gansche regiment infantery in volle uniform op de Neude. Ten half 12 weder een uur lang het luiden der klokken en ten half een het spelen van het carillon. Ten 3 uuren was er een prachtig diné op het Landschapshuis, hetwelk door het Departementaal Bestuur gegeven wierd, en waarop alle Generaals, commandanten en hoofdofficieren, verscheide leden van de regeering en andere heeren van distinctie genodigt waren. De militairen waren in pontificale uniform, en de politieke heeren in het zwart gekleed, gedegent, en voorzien van een Fransche cocarde op de driepuntige hoed. Ten half 4 weder het luiden der klokken, ten half 5 het spelen op het carillon, en ten 6 uuren het losbranden van het geschut. Ten half 7 gaven de Fransche Operisten in de Schouwburg gratis eene representatie van drie klijne opera's. Er wierd geen taptoe geslagen. De militairen hadden volkome vrijheid de gansche nacht door. Zelfs wierd hen een halve vles wijn per man toegevoegt om hunne vrolijkheid nog des te meer aan te wakkeren. Het Landschapshuis en stadhuis waren 's avonds rijk en netjes, dog maar met lampions aan latten en zonder decoratieën verlicht. Daarenboven waren nog geillumineert de huisen van de Generaals Pariset in de Place Royaal, Rousseau op het Janskerkhof, Vichery op het Prekerskerkhof en Bruce bij de Bakkerbrug; van den Colonel van de Fransche infantery, voor het paleijs, en van de Major van de gardes Grenadiers, die nog om eenige redenen was achtergebleven, op de Voorstraat; dan nog zommige herbergen, de Schouwburg en het Hospitaal op de Springweg in het Duitsche huis. Geene decoratieën wierden ergens gevonden, als alleen de Letter N (Napoleon) bij de Generaals. Ten half 12 wierd door de burgerconstapels een vuurwerk afgestoken voor het huis van hunnen Luit.-Colonel, den Heer Oostrom op de Gansemarkt. De dag nam zijn einde, zo als bij dergelijke gevallen altijd plaats had, met het afschieten van geweren en het afsteken van klijne vuurwerkjes door de gansche stad, maar voornamelijk omtrent de illuminatieën. Zeer veel volk en vrolijkheid was er langs de straaten: en bij het vuurwerk was de vergaderde menigte ook zeer talrijk.

Ziedaar de eerste viering van de geboorteverjaardag van ons nieuwen opperhoofd! Veel luister was hetzelve wel bijgezet, maar nochtans waren alle toebereidselen, die tot Z. M.'s komst gemaakt wierden, teruggehouden. Deeze vermeerderden nog dagelijks. Er

wierden eerepoorten gemaakt, van welke eene alle anderen, die nog ooit gezien waren, verre overtrof. Met deeze op de Voorstraat nabij de Wittevrouwbrug op te bouwen wierd

16 Aug. een aanvang gemaakt, hetwelk tot na 's Keijzers verjaardag was opgeschort. Een ander, dog van minder belang, begon men

17 Aug. op te richten voor de deur van het Akademie achter den Dom. Men maakte ook al een begin aan de illuminatieën, als

20 Aug. aan de prachtige triumftempel voor het Stadhuis, en

21 Aug. aan de illuminatie van het Landschapshuis, welks geheel buitengewoon .en zeer fraai was. Met de colonade voor de Neude, die in de Mariekerk verandert en aanmerkelijk verfraait wierd, was men nog zover niet gevordert, dat dezelve kon opgericht worden. Om den top van den Domstoren ook met een fraaije illuminatie te vercieren, wierden ruim 200 stadslantaarnen na boven gebracht.

Nacht en dag wierd door gewerkt, zelfs zonder de Zondag te ontzien, door verschillende werklieden, door timmerlieden, schilders, beeldhouwers, verwers en rademakers, bij welke laatste een mechanisch rijtuig wierd zamengesteld. De zijlenmakers waren ook ijverig bezig met het maaken van verscheijde nieuwe keiserlijke vlaggen. Ook was er groote drukte onder de kleermakers, zadelmakers, laarsemakers, hoedemakers en dergelijken; want behalven het corps Gardes d'honneur te paard, wierd nog een corps te voet opgericht door burgers van de tweede classe onder den naam van corps d'Élite. Het grootste gedeelte van de studenten had zig ook tot een corps geformeert om bij de inhaling te assisteeren, waartoe zij een egale zwarte uniform hadden verkosen. Al hetwelk zeer veel werk verschafte aan laatstgenoemde werklieden, waarbij nog moet gevoegd worden, dat de Roomsche geestelijken toga's met sleepen lieten maken, om in pontificaal hunne opwachting bij Z. M. te kunnen maken. Aan het paleis wierd ook met verscheijde manschappen gearbeijd, als ook aan de Hofkapel. De schutterij, die zo tot verval geraakt was, en door alle onwilligen en tegenstrevers kwalijk op 400 man konde geschat worden, kwam ook op de proppen. De burgers wierden

22 Aug. bij een publicatie aangemaant van zig vrijwillig tot de schutterij, de op 780 man zoude gebracht worden, om in een

geregelde staat bij de aanstaande komst van den Keiser dienen, aan te bieden, op dat geen andere onaangename en meer dringende maatregelen noodzakelijk zouden worden. Alle dagen moesten de burgers exerceeren, en de Franschen tweemaal daags om bij Z. Ms komst hunne manoeuvres volkomen meester te wezen. De Gardes d'honneur reeden ook dagelijks en corps door en buiten de stad en oefenden zich in het Starrebosch. Terwijl dit alles gebeurde, arriveerde

23 Aug. binnen onze muuren de Directeur Generaal der Publieke wegen en straaten van den Keiser, die onmiddelijk uit Parijs kwam. Hij hield een conferentie met den Burgemeester, welke ten gevolge had, dat eenige bruggen en straaten van de stad wierden opgenomen en afgemeeten, waaruit men vermoedde, dat deeze door den Keizer zouden gepasseert worden en derhalven Zijner Majs komst naderde. De Directeur Generaal vertrok de volgende dag

24 Aug. van hier na Amsterdam. Wij rekenden ons dan ook verzekert van Zijne Majs beminnelijk aanschijn te zullen aanschouwen; maar intusschen kregen wij

28 Aug. de tijding, dat dit geluk ons niet zoude overkomen, tenminste gedurende het lopende jaar niet. Wat al gissingen, wat al redenen wierden opgezocht, van dit achterwegen blijven van den Keiser! Zommige wilden het toeschrijven aan de zwangerheid van de Keiserin; anderen aan het ver gevorderde saisoen van dit jaar; en de kwalijkgezinden zeide openlijk uit: *Hij durft niet te komen. Hij zal wel weg blijven. Hij zou klappen krijgen.* Beoogende daarmeede het Decreet en wel voornamelijk uit hetzelve de vermindering van de papieren, hetgeen onze stad zo gevoelig kwelde. Terstond wierd al het werk gestaakt. De verdere timmeringen van de illuminatieën wierden tot nader order opgezegt. De eerepoort aan de Wittevrouwbrug wierd met brandzeilen overdekt. De dagelijksche manoeuvres van de Gardes d'honneur en de schutterij wierden door wekelijksche vervangen, enz. De Gardes d'honneur vonden goed hun corps niet te ontbinden; maar de studenten zeiden: *Er zal niet ingehaalt worden.* En zij trokken hun plan ten eene male in en dissolveerden hun corps.

Napoleon kwam niet, maar, zijne gevoelens, zijne besluiten, zijne wetten kwamen zoveel te zekerder. Vier aanschrijvingen van den Minister van Binnenlandsche zaaken te Parijs van ge-

vorderde opgaaven kwamen vooraf, welke respectivelijk door de stedelijke bestuuren, de geneeskundige bestuuren, de Regenten, de Godshuisen en de Armbestuuren moesten beantwoord en na Parijs opgezonden worden.

31 Aug. De opgaaf, die van de Stadsbestuuren gevordert wierd, was van het getal der leden, hunne namen, voornamen, ouderdom, geboorteplaats, qualiteit, tractement en hoelang ieder lid die post reets bekleed had; van de geneeskundige bestuuren het getal der leden, hunne namen en qualiteit, het getal der doctoren, chirurgijns en vroedmeesters, die zig in hunne stad of district bevonden, en welke van deeze boven anderen in daaden of geschriften uitmuntten; van de Regenten de Godshuisen, dat is, van de Oudemanhuisen, Weeshuisen, Gasthuisen en andere gestichten, het getal der gealimenteerden, hune kleding, voedsel, en dan nog hunne fondsen en benodigde uitgaven; en van de armbestuuren het getal der door hun bedeelt wordende armen, hoeveel ouden, blinden, gebrekkigen en kraamvrouwen zig onder hen bevonden, de fondsen en hoeveel van dezelve Hollandsche schuld was. Wat of Napoleon met de bewustheid van dit alles beoogde, was duister. Ten volgde

1 Sept., die zo drukkende belasting van 50 per cent op de coloniale voortbrengselen, waardoor de thee, koffij, suiker, allerhande specerijen, veele drogist- en verfwaaren, de helft in prijs hooger moesten gestelt worden, en derhalven, hoe noodzakelijk ook tot levensonderhoud, voor den geringen burger onverkrijgbaar wierden. Nu scheen het, alsof Z. M. het verlies van die hoogst nodige levensbehoeften weer eenigzints tracht te vergoeden met het volgende decreet, hetwelk

3 Sept. genomen wierd, waarbij de vrije uitvoer van koorn, rogge en haver uit Braband in Holland wierd toegelaten. Min of meer verzachtende was ook hetgeen

4 Sept. gedecreteert wierd, daarin bestaande, dat in geheel Holland maar 5 regimenten Fransche infanterij en 4 cavallerij zouden blijven en dat alle overige binnen korte dagen na Frankrijk en Braband zouden terugkeeren. Onmiddelijk hierop volgde

5 Sept. het decreet, hetwelk de inlijving van de Hollandsche armee in de Fransche behelsde. De Hollandsche armee bestond toen uit 3 regimenten cavallerij, 1 jagers, 8 infanterij, 1 rijdende artillerij en 1 artilleristen te voet. De 3 regimenten cavallerij

waren de Gardes hussaren, met welke de cuirassiers tot een getrokken waren, en nog twee regimenten hussaren, van welke het eene met de cuirassen en casquetten van de Gardes cuirassiers tot een regiment cuirassiers geformeert was. Al deeze regimenten zouden dan respectivelijk de opvolgende nummers van die der Fransche regimenten krijgen; zodat het regiment hussaren zoude worden het 11de regiment hussaren, het regiment cuirassiers het 14de regiment cuirassiers; het regiment jagers het 33ste regiment jagers; het regiment rijdende artilleristen, het 7de regiment rijdende artilleristen en het regiment artilleristen te voet, het 9de regiment artilleristen te voet. Van de 8 regimenten infanterij was het eerste de Gardes Grenadiers. Van de zeven overige zouden 4 regimenten, elk van 4 battaillons, geformeert worden, die dan het 123, 124, 125 en 126ste regiment zouden worden. De drie jongste regimenten zouden in de vier oudste en het regiment jagers worden ingelijft. Eindelijk het corps Veliten en de Koninglijke kweekelingen zouden in zeedienst overgaan. Dat alles te zamen konde niet opwegen tegen een keizerlijk besluit dat,

7 Sept. zijn beslag kreeg. De vernietiging en afschaffing namelijk van alle inkwartiering hoegenaamd, van Fransche zowel als van Hollandsche troepes, hetgeen men met recht konde zeggen voor ons, Utrechtsche burgers, van het hoogste belang te wezen.

12 Sept. verscheen een tweede besluit om de algemeene werving voor de landmacht in Holland met kragt door te zetten, aan welk bevel

13 Sept. al voldaan wierd. Hollandsche militairen met burgertamboers voerden dit uit, de militaire dienst bij tromslag door de gansche stad smakelijk uitbasuinende! Aan het besluit van de vernietigde inkwartiering wierd zo ten volle en zoo spoedig niet voldaan. Hetzelve ontmoette eenige tegenkanting. De inhoud van het decreet zeggende dat de inkwartiering der troepes wierd afgeschaft, maar dat zij dadelijk moesten gecaserneert worden, begrepen de commissarissen van de inkwartiering aldus, dat dit alleen de garnisoen houdende troepes betrof en zij derhalven met het inkwartieren van doorpasserende troepes wel degelijk zouden voortvaren. Veele, ja zeer veele burgers verzetteden zich hiertegen met geweld, betuigende alle inkwartiering volstrekt te zullen

weeren. Commissarissen, dan liefst de zachtste weg willende inslaan, vervoegden zig tot den Minister van Oorlog met verzoek om die dubbelzinnige uitdrukking van het decreet op te lossen. Maar zie, wat wilde het geval! Eer het antwoord van den Minister daar konde zijn, kwamen twee compagnieën Fransche rijdende artilleristen de poort in om te overnachten. — Goede raad was duur! — Hen te caserneeren vonden Commissarissen niet raadzaam, en hen die wijgerende burgers met geweld op te dringen in dit onzeker oogenblik was ook niet geraden. De middelweg wierd dan te baat genomen; en zij wierden alle in de gewoone besteedhuisen bezorgt, hetwelk dog meer na inkwartieren als na caserneren leek. 's Anderendaags

14 Sept. al zeer schielijk na het vertrek van de rijdende artilleristen, kwam het antwoord van den Minister van Oorlog per expresse over, dat de inkwartiering van doorpasseerende troepen zonder de minste verhindering of tegenspraak moest blijven voortduuren, welk antwoord dadelijk van het Raadhuis wierd gepubliceert en onder de wijgerende burgers veel misnoegen verwekte. Waarlijk omtrent 2 of 3 uuren na het afkondigen kwamen uit Gelderland binnen 2 compagnieën rijdende artilleristen en twee compagnieën artilleristen te voet met een eindeloose artillerytrein. Al deeze manschappen, wierden na de beslissing van den Minister van Oorlog, volgens gewoonte bij den burger, bij ieder twee man, ingekwartiert. De kruidenier Lammers was het alleen, die daartegen het harnas aantrok, en derhalven zijn toegezondene manschappen met geweld afwees, zeggende met niet wijnig drift zig alleen te houden aan het decreet van den Keiser en zig niet te stooren aan bedrijven van Commissarissen, zelfs niet van den Burgemeester. Met deeze zachtzinnige boodschap vervoegden zig die manschappen, niet tot het bureau van inkwartiering, maar tot den commandant van de stad den Franschen Generaal Pariset, die hen tot den Heer Lammers terugzond met twee gendarmes, welke gelast waren hen den gemelden Heer Lammers ter inkwartiering op te dringen en zijn persoon gearresteert voor hun commandant te brengen. Met veel gevolg wierd de Heer Lammers op zijn verzoek aan de gendarmes gedaan, na Commissarissen geleid op het Stadhuis. Maar deeze weesen hem af; en zie! Daar ging onze kruidenier, juist niet zeer opgeruimd, na den commandant, die hem het vuur zo heet voor de scheenen

lag met bedrijgingen om hem na Amsterdam en verder na Parijs te zullen laaten vervoeren dat hij ten eenenmalen inbond met het aanbod van wel 10 of 12 of 16 man te willen logeeren. De commandant, zijn onderworpenheid bespeurende, liet hem weer vrij tot zijn woonstede terugkeeren, zonder zijne inkwartiering te verdubbelen; zodat hij, nog eenigzints onthutst, door vrouw en kinderen met veel blijdschap ontfangen wierd. Nadat

15 Sept. de constapels met hun artillerij weer waren afgemarscheert, kwamen uit Leeuwaarden twee battaillons binnen van het 7de regiment Hollandsche infantery, om garnisoen te blijven houden. Deeze moesten nu volgens Keisers decreet gecaserneert worden; maar daar het volk door een lange marsch was afgemat, en de dag reets aan het afgaan, verzocht hunne commandant hen voor ééne nacht inkwartiering te verschaffen, hetgeen wierd toegestaan. Dog het geval van Lammers lag nog te versch in het geheugen, dat niemand zig dorst te verstouten zijne manschappen af te weeren. De dag van

16 Sept. begonnen zijnde gingen zij alle al vroegtijdig na de casernen over. Zedert het vertrek van het 67ste regiment op den 8sten deezer was onze stad zonder garnisoen geweest. De wachten en posten waren die dagen waargenomen door eenige manschappen van de vervalle schutterij; na dien de nieuwe schutterij nog niet in de eed genomen was. Om dan voor het vervolg hierin te voorzien, was de nieuwe schutterij in die tusschentijd met de meeste spoed zover gebracht, dat die plechtigheid kon worden uitgevoert, hetgeen dan ook

17 Sept. gebeurde. 's Namiddags ten 4 uuren de geheele schutterij met haar nieuw corps musicanten op het Janskerkhof in de wapenen gekomen zijnde, marscheerde vandaar naar het Starrebosch. Ten 5 uuren kwamen aldaar Burgemeester en Wethouderen, voor wien zij met veel plechtigheid de eed aflegde van gehoorzaamheid en getrouwheid aan Keiser Napoleon. Veel plechtigheid en veel volk was er bij tegenwoordig; maar nochtans was dit niet te vergelijken bij de plechtigheid en het volk, dat tegenwoordig was bij het geen

18 Sept. in het Starrebosch gebeurde. De Gardes d'honneur verschenen aldaar voor het eerst in volle uniform. De toeloop van menschen was zogroot, alsof Napoleon zelf zoude koomen. Ten 3 uuren vergaderden zij in de Manegie, en tegelijk op het Vreburg

een groote menigte nieuwsgierigen, rijk en arm. Ten 4 uuren marscheerden zij na het Starrebosch onder een algemeene bewondering over de schoonheid en rijkheid van hunne uniform. In het Starrebosch was een groote tent geplaatst, aan welks ingang een wacht burgers geposteert stond met hun nieuw corps musicanten; en in het ruim van het Starrebosch waren 30 man Fransche hussaren om het volk af te keeren. Ten half 5 uuren kwamen aldaar de Generaals Rousseau, Vichery en Bruce alle te paard, en kort daarna Landdrost en Assessoren, en Burgemeester en Wethouders, in volle costuum in twee koetsen door deurwaarders en boden voorafgegaan, om het corps Gardes te inspecteeren. Na de inspectie begaven zij zig alle na de tent, alwaar zig ook verscheide dames, meest van de bloedverwanten van de Gardes bevonden, die te voren door den Colonel van het corps genodigt waren. De Gardes, hunne manoeuvres verder afgedaan hebbende, kwamen ook in de tent. Na aldaar onder het gedurig speelen van de musicanten eenige ververscing genomen te hebben, begaven de Heeren van de Bestuuren als ook de Generaals zig weder na de stad, en vervolgens ook de Gardes d'honneur; doch deeze, noch een toertje neemende, reeden de Tolsteegpoort in weder na de Manegie, hetwelk het gansche bewind van de stad op nieuw in beweging bracht. De dag nam zijn einde met het musiceeren van de burgermusicanten aan de huisen van den Landdrost en Burgemeester, van de Generaals en van de hoofdofficieren van de Gardes d'honneur en van de schutterij, waarmede al een groot gedeelte van de nacht wierd doorgebracht. De uniform van de Gardes was dan alleruitmuntendst fraaij, overtreffende verre die van de Gardes van alle andere plaatsen, ja zelfs die van Amsterdam. Zij bestond uit een zwartgroene rok met lichte roode kraag en opslagen, rijk van goude lussen voorzien en met goud gegaloneert; op de linker schouder een goude epaulet, en op de rechter zeer fraaije, lang afhangende nestels; geen vest, zijnde de rok tot aan de kin toegeknoopt; een lange witte pantalon; een groote driepuntige hoed met een breede goude boord en een extra groote witte panache; zwarte wijde stevels met vergulde spooren; verders een roode ledere patroontas met een goude rand en een goud arendje in het midden, hangende aan een breede goude bandelier over de schouder; een kopere sabel met een goude sabelkwast;

zeer nette zwart ledere tuigen, fijn met koper uitgemonstert; en eindelijk over het zadel een waltrap(?) van hetzelve laken als de rok met een zeer breede goude galon aan de kant. Ziedaar! Het was al goud, wat er blonk. Deeze prachtige inspectie dan was eenige dagen vervroegt op verzoek van de Generaal Rousseau en Vichery, welke te kennen gegeven hadden, dat zij bij gelegenheid van groote garnisoensveranderingen onze stad binnen korte tijd moesten verlaten, en dat zij gaarne verlangden de vorderingen van dit schoone corps Gardes voor hun vertrek eens in oogenschouw te neemen, hetwelk bepaalt was op

19 Sept. Vichery moest zig na Amsterdam begeeven en Rousseau naar Amersfoort, wiens hoofdkwartier hem nog dezelve dag volgde. Van de garnisoensveranderingen, die onze stad van 19 tot 28 Sept. tebeurt vielen, zwijgen wij verder.

30 Sept. was er met de invallende Zondag groote parade op de Neude, op het Janskerkhof en in het Starrebosch. Op de Neude van de Jagers van het 16de regiment en de Hollandsche constapels, op het Janskerkhof van de Fransche infantery en in het Starrebosch van de Jagers van het 3de regiment.

5 Oct. wierd een begin gemaakt met alle de illuminatieën en eerepoorten af te breeken en weg te neemen, om ze niet aan de gevaaren van het aanstaande wintersaisoen bloot te stellen. *Maar zijne wetten en bevelen kwamen zooveel te zekerder.* Deeze waren menigvuldig in getal; doch om niet al te langwijlig te wezen, zullen wij maar van drie van de voornaamste handelen; de belastingen, de wetten van de Douanen, en het reglement voor de Hollandsch Departementen. Alle artikelen, die aan belasting onderling waren, bleven met dezelve bezwaart, ja zelfs wierd van verre de meesten de belasting verhoogt, met die uitzondering alleen, dat de belasting van het personeel zoude vervangen worden door een belasting op de deuren en vensterramen. Den

8 Oct. gingen alhier te Utrecht de Wijkmeesters respectivelijk door hunne wijken om dezelve te tellen. De wetten en orders, die de Douanen in Holland waren opgelegt, gingen alle christelijke behandeling te buiten. Hun wierd toegelaten, of liever gelast, alle huisen en winkels te doorzoeken wegens de 50 percents-belasting op de coloniale goederen. Op zeekere tijd hen ter oore gekomen zijnde, dat op de leerlooijerij van den Heer Volkers, gelegen op de berne(?) naast Zonnenburg, verborgen

was eene groote partij Engelsche manufactuuren, streeken zij *11 Oct.* met opgezette zeilen daarheen, en ontdekten het gelijk het hen, voorzeker niet door de vrienden van derzelver eigenaar, die bevonden wierd de Heer Radee te wezen, was aangeduid onder het dak van een houte loots. Alle goederen wierden verbeurt verklaart, en de Heer Radee daarenboven verwezen tot eene boete van 1500 gulden. Napoleon was zo verbittert op de handel uit Engeland, dat

12 Oct. gedecreteert wierd, dat alle Engelsche goederen, van welke aart of hoedanigheid dezelve ook zoude mogen wezen, moesten verbrand worden door het gansche Keizerrijk. Het 3de artikel van het decreet luidde woordelijk: *Alle Engelsche goederen die in Holland in de pakhuisen en in de bergplaatsen van de Douanen aanwezig zijn, zullen aangehaalt en verbrand worden.* Ja zelfs ging Napoleon zover, dat bij een decreet van

15 Oct. besloten wierd bijzondere rechtbanken voor de zaaken van de Douanen daar te stellen om hen in het uitvoeren van hunne macht nog meer kracht bij te zetten. Er zouden worden opgericht voor het gansche Keiserrijk 7 hooge Vierscharen. Van deeze zoude er één vergadering houden te Valenciennes, onder welke Holland zoude behooren. Verder zouden er mindere rechtbanken worden aangestelt, die ondergeschikt zouden wezen aan de hooge Vierscharen. Twee van zodanige rechtbanken zouden er in Holland wezen, de eene te Groningen en de andere alhier te Utrecht, welke dan onder de hooge Vierschaar van Valenciennes zouden staan. Men kan zig niet voorstellen, wat menigvuldige onaangenaamheden den burger door de Douanen wierden aangedaan.

Nu nog over het reglement dat ons lieve vaderland was toegeschikt, en dat onze stad Utrecht alweer een geweldige slag toebracht. Twee decreeten leverden ons hetzelve op. Het eerste was van

17 Oct. en bevatte maar alleen de verdeeling van Hollands grondgebied Holland, voor de laatste afstand van Zeeland, Staatsbraband, enz. uit 10 departementen bestaan hebbende, zal nu in 9 departementen verdeelt worden, zullende het Departement Utrecht met dat van Amsteland worden vereenigt. Alle overige departementen bleven genoegzaam hunne gewone grensschijdingen behouden. De benamingen derzelven wierden in navolging van die van Vrankrijk verandert.

Het Departement Amstelland, nu met Utrecht vereenigt, wierd het Departement van de Zuiderzee, Maasland dat der Monden van de Maas, Zeeland dat der Monden van de Schelde, Staatsbraband der Monden van de Rhijn, Gelderland van den Opperijssel, Overijssel der Monden van den IJssel, Vriesland van Vriesland, Groningen van de Westereems en Oost-Vriesland het Departement van de Oostereems. Derhalven alweer een groot nadeel voor onze stad door het gemis van twee vergaderingen, het Departementaal Bestuur en het Gerechtshof. Het tweede decreet was van

22 Oct. Dit leverde ons op het gansche reglement van organisatie van al hetgeen maar eenigzints het geweezen koningrijk Holland konde betreffen. Wij vonden in hetzelve ons vonnis ten eenemalen uitgesproken. Van het begin tot het einde straalde het voordeel van Frankrijk en het nadeel van Holland en nog het allermeeste van onze ongelukkige stad Utrecht in hetzelve uit. De voornaamste artikelen zullen wij maar alleen aanhalen om ons niet te lang met die van het minste gewicht bezig te houden. Ten eerste: Het grondgebied van Holland zal verdeelt worden in 7 Departementen. Dit was dezelve verdeeling als die van het eerste decreet. De Departementen van de Monden der Schelde en den Monden van den Rhijn, die te voren waren afgestaan, waren er van afgelaten. Ten tweede: Elk Departement zal verdeelt worden in Arrondissementen en ook in Ringen. [Het Departement van de Zuiderzee, waartoe wij toen tot ons ongeluk behoorden, in 4 Arrondissementen, als de Arrondissementen Amsterdam, Hoorn, Utrecht en Amersfoort]. Ten derde: Elk Arrondissement zal verdeelt worden in Cantons van Vreedegerechten. [Het Arrondissement Urrecht in 7 Cantons]. Ten vierde: Het opperbestuur over de Hollandsche Departementen zal opgedragen worden aan een vergadering van 6 leden met een Gouverneur Generaal aan het Hoofd, welke vergadering te Amsterdam, Z. M^s^ derde stad van het Rijk, zal zitting houden. (De post van Gouverneur Generaal was de eerste post van het land). De 6 leden zullen zijn een Intendant Generaal der Finantieën en Binnenlandsche Zaaken, een Rekestmeester belast met de Waterstaat, een Rekestmeester Directeur der Centrale Kas, een Rekestmeester Opperdirecteur der Douanen, een Directeur der Publieke schuld, en een Directeur der Politie. Ten vijfde: Elk Departement zal

bestiert worden door een Algemeene Raad en een Raad van Praefectuurschap met een Praefect aan het hoofd. (Van het Departement van de Zuiderzee wierd de Algemeene Raad bepaalt op 24 leden en de Raad van Praefectuurschap op 5 leden). Ten zesde: Van elk Arrondissement zal er ook een Raad zijn met een Onderpraefect aan het hoofd. (De Arrondissements Raad van Utrecht wierd op 11 leden bepaalt). Ten zevende: De stedelijke Bestuuren zullen, vooralsnog hunne werkzaamheden na gewoonte blijven waarnemen nochtans zal hen een Maire aan het hoofd worden toegevoegt. Ten achtste: Departementale en Arrondissementale kieskollegieën zullen er plaats hebben. (Van het Departement van de Zuiderzee zal het kiescollegie 300 en van het Arrondissement Utrecht 150 leden bevatten). Ten negende: Ook zullen er Raaden van Koophandel zijn. Ten tiende: Recht en gerechtigheid zullen uitgeoefent worden in de eerste plaats door een Keiserlijk Gerechtshof voor gansch Holland, hetwelk in 's Hage zal resideren en bestaan uit 40 Raadsheeren en nog 8 Raadsheeren Auditeurs. Ten elfde: voorts zal voor elk Departement een rechtbank, ter eerste instantie worden aangelegt van 4 rechters, die 3 plaatsvervangers zullen hebben. Respectivelijk zal in de hoofdplaats van het Departement de vergadering gehouden worden. Ten twaafde: Daarenboven zullen er Vreedegerechten en Rechtbanken van Politie zijn. Ten dertiende: Nog zal in 11 der voornaamste steden een Rechtbank van koophandel worden aangestelt. [Onze stad Utrecht wierd ook onder die elf voornaamste steden getelt eu dus met dit gering voorrecht begunstigt]. Ten veertiende: Aangaande het militaire wezen zal, om land- en zeemacht altijd voltallig te houden, de conscriptie of requisitie van jonge lieden ingevoerd worden op dezelve voet als in Frankrijk gebruikelijk was, moetende de helft ter zee en de helft te land dienen, zoveel als konde worden toegelaten bij verkiesing. [Dit besluit veroorzaakte een verschrikkelijke sensatie in 't algemeen, maar voornamelijk bij die geenen, welke de vereischt wordende jaaren hadden en dus in de termen vielen. Verscheijde van deeze begaven zig des te spoediger tot het huwelijk, om zig uit die verregaande onaangenaamheid te redden]. Ten vijftiende: de landmacht reets volgens vorige decreeten geregelt zijnde wierd deeze voorbijgegaan. De zeemacht zal ook op dezelve voet als in Frankrijk georganiseert worden. Ten zestiende: Zo

zullen ook de land- en zeemacht, als ook alle gepensioneerden op dezelve voet als in Vrankrijk betaling genieten. Ten zeventiende: de geheele landmacht zal uit 2 divisieën bestaan, van welker artillery twee Directien zullen benoemt worden, waarvan de eene te Amsterdam en de andere te Groningen zal zitting houden. Ten achtiende: Ook zullen er negen compagnieen canoniers kustbewaarders georganiseert worden. Ten negentiende: In elk Departement zal een reserve compagnie wezen, even gelijk toen ter tijd in Vrankrijk plaats had. Ten twintigste: De organisatie der Douanen zal volgens de opgelegde wetten blijven voortwerken. Ten een en twintigste: Van wege het Finantieele stelsel zal de Hollandsche schuld afzonderlijk blijven; maar de intrest zal maar voor een derde betaalt worden. [Dit was de gewisse ondergang van ons weleer zo bloeijende vaderland]. Ten twee en twintigste: De belastingen op het Mobilair, de Zeep en het Beestiaal en het zegel op de voorwerpen van handel en weelde zullen worden afgeschaft. [Dit liet zig eenigzints verzachtende voorkomen; maar daarentegen waren de belastingen op andere artikelen zoveel meer verhoogt, dat die verzachting maar niets beduidende was]. Ten drie en twintigste: Het Grootboek van de geheele Nationale schuld zal voltooit worden. Ten vier en twintigste: De Posterijen zullen geregeld worden als in Vrankrijk. Ten vijf en twintigste: Op alle schoolen, van welke classe ook, zal behalve de Hollandsche taal ook de Fransche taal onderwezen moeten worden. Ten zes en twintigste: Het paleijs te Amsterdam zal voor een Keiserlijk paleijs worden erkent.

Alle verdere artikelen ondergingen dog wijnig of geen verandering, als de Eeredienst, eenige mindere vergaderingen, de Geneeskundige Bestuuren, de Gestichten van Weldadigheid, de gevangenhuisen, de Loterij, de tienden en nog verscheide anderen van minder belang. Meest alle artikelen waren bepaalt om met den 1 Januarij des volgenden jaars 1811 een aanvang te zullen neemen. Bij eenige derzelven hebben wij reets aangetoont dat zij op Fransche voet waren vastgestelt, maar dit geheel keiserlijk meesterstuk was op de Fransche leest geschoeit. Dagelijks zagen wij onze stadgenooten zig op de een of andere wijs verminderen, hetgeen werkeloosheid onder den ambachtsman ten gevolge had. Dagelijks zagen wij de bloei en welvaart van onze stad te niet gaan; want geen negotie, geen verzending, verbasende

duurte van levensmiddelen, en hetgeen nog het meeste knelde, die ongehoorde vermindering der rentegevende papieren voor de renteniers, uit wie onze stad haar meeste bestaan trok. De een veilde zijn buitenplaats of tuin, de ander zijn huis, maar geen koopers kwamen te voorschijn. Wat was dus het gevolg! De buitenplaatsen wierden geslecht en de huisen bleven ledig staan en wierden te huur of te koop gezet. Zommige wierden ookal gesloopt. Veele burgers van de eerste rang verlieten hunne huisen en betrokken die van de middelbare stand, en verscheide bewoonders van deeze waren genoodzaakt om zig met een of twee huurkamers te vergenoegen. In het afgelopen jaar was Utrecht te klijn en niet in staat om alle inwoonders na genoegen woning te verschaffen, en op deeze tijd was er geen straat of gracht of plijn, of men vond: *Dit huis is te huur of te koop.* Zommige van de voornaamste huisen, als van den Heer van Amerongên, den Heer van Tuyll, Mevr. van der Hoop, en meer andere begon men bij apartementen te verhuuren. De gewoone dagbladen waren dagelijks vol van advertentieën dienaangaande. De een verminderde het getal zijner dienstboden en de ander schafte zijne paarden en rijtuigen af, waardoor verscheide stallen te huur stonden. Verder gaande komen wij aan den fabrikeur, den winkelier en den ambachtsman. Meest alle fabrieken stonden stil; die wijnige, daar nog iets omging, konden kwalijk aan het vierde gedeelte van het gewoone getal arbeidslieden werk verschaffen. Alle winkeliers hadden vrij wat minder neering, maar inzonderheid de tabaks- en kruidenierswinkels door de 50 percents belasting. De geringste burgers en ook al eenige van de middelstand bedienden zig van hoefbladeren [1]) in plaatse van tabak, van eerenprijs [2]) in plaatse van thee, van gebrande erwten met gebrande stroop in plaatse van koffij, van sterk afgekookte beetwortelen in plaatse van suiker. Door dit artikel van de suiker was het met de banketbakkers zodanig gelegen, dat zij in de noodzakelijkheid waren van een andere broodwinning daarbij aan te schaffen, want al het overtollige en het niet noodzakelijke wierd achtergelaten; en vriendemaaltijden schenen verbannen te wezen. Uit dit alles kwam voort, dat van zelve de eene of andere boedel insolvent geraakte. Wat de ambachtslieden betrof; deeze waren ook in

[1]) Hoefbladeren = paardenklauw (tussilago forfara).

[2]) Eereprijs = Veronica; eenjarige plant met bl. 4-bladerige bloemkroon.

een beklagelijke omstandigheid. Veele derzelven waren reets zonder werk, de steenhouwerijen stonden geheel stil. De werkwinkels waren gesloten; doordien het overzenden van hart- en marmersteen door den oorlog belet wierd. Die van de meer noodzakelijke en onontbeerlijke behoeften, als broodbakkers, kleermakers hoedemakers, schoenmakers en dergelijken hadden werk, maar te wijnig om te leeven en te veel om te sterven. En het onnodige en ontbeerlijke, vriendschappelijke bijeenkomsten, vreugde en vrolijkheid: van dit alles kwam niets meer in aanmerking. Dit alles scheen ten eenenmalen afgeschaft te wezen. En onder al die treurige omstandigheden moesten wij ons nog daarenboven getroosten, dat wij de volgende dagen alweer verscheide malen met inkwartiering wierden lastig gevallen. De eerste kwamen

24 Oct. Deeze waren 300 Polakken, die in Fransche dienst waren, en in het leger in Spanjen van een corps van 2000 man waren overgebleven. Hunne montering evenaarde in alles die van de Franschen, uitgezondert dat het roode bij hen geel was.

26 Oct. kwam een esquadron van het 3de regiment Hollandsche Hussaren binnen. Terstond na de aankomst van deeze wierd den Jagers, die wij eenige tijd in garnisoen hadden gehad, zijnde het 3de regiment Fransche jagers te paard, aangezegt binnen korte dagen te moeten marscheren en hunne marsch te bespoedigen, vermits een regiment Fransche Hussaren, alhier moest bijeenkomen om vervolgens gezamentlijk na Vrankrijk te marscheren. Dit alles gebeurde; hoewel er nog 3 dagen verliepen, eer de Jagers afmarscheerden. Daags voor hun vertrek wierden 6 officieren en twee wachtmeesters van hun regiment met de decoratie van het Fransche Legioen van Eer beloont. Na de groote parade het gansche regiment op het Vreburg in de wapenen gekomen zijnde, wierden hen voor het front die eereteekenen met veel plechtigheid en toepasselijke aanspraken overgegeven. Door de Zondag en het overschoone weder was er niet wijnig volk bij tegenwoordig.

29 Oct. vertrokken zij 's morgens vroeg omtrent 5 uuren, de marsch op neemende na Amsterdam, om aldaar nadere orders af te wachten. *(Wordt vervolgd.)*

Aan Mr. Caspar Fagel Advocaat van 't Land in schijn, voor den prins inderdaat.

Op op, nu ghy krijters en Benden van Fagel,
die pest van ons Lant, dat hooft van Jan Hagel,

van plonderaarssielen en van rusteverstoorders
van Bloedige Tijgers, van muijters, van moorders
van Handvestenscheurders en Eedverbreeckers
van Dutleys gebroeisel en scheursiecke preeckers
van roovers, van schenders, van godloose wercken,
van planters van vlaggen op Toorens en Kercken,
die t'Schip van den Staat op een clip doet verseylen
Ent lant voor den duijvel, aan Engeland gaat veijlen
an Franckrijck en andere die neffens hem weten
Tsecreet van de mis en 't geheijm der secreeten
die niet en bevlijtigt dan door alle saacken
den prins tot een graaf, ons tot slaven te maacken,
de Staten der Landen tot Knechten der Knechten
den Engelsen Standaert in holland te reghten.
Siet nu uijt u oogen oproerighe geesten,
Iouw Haagsche Canalie, Iou moorders, Iou Beesten,
wat dat je begaan hebt en godloos bedreven
die Helden, die Broeders gebraght om het Leven,
die vaders der vrijheijt, Beschreijt hun gebeente.
die wagters die waakers voor Staat en gemeente,
Nu waar het tijt indien je wou't wroeten,
nu treet men de vrijheit, s'lants reghten met voeten,
spant nu dan te zamen tot eer en slants Besten
En roeijt deese plaagh, deese pest uijt ons vesten,
die 't al na zijn hant doet schocken en draven
om vrije geboren te maacken tot slaven.
Nu suije [1]) nu mercken Ick toon je de blijken
of blijfje noch blint en wil je niet kijken
hoe deerlijck het schip van Staet in de Lij leijt
och, och Sie waartoe vervalt onze vrijheijt.

Naar het origineel in hs. der 17e eeuw ter Universiteitsbibliotheek te Utrecht.

EENE LIEFELIJKE(?) VORSTIN-ABDIS VAN THORN.

In 1905 verscheen bij F. Schmitz te Maastricht: „Staat van het vorstelijk Hof en van het land van Thorn (MDC—MDCCC) door E. van Wintershoven, van Emael, hetgeen den inhoud bevat van een register, behelzende de verschillende ambten en bedieningen van het Stift, waaraan is toegevoegd een volledige lijst der abdissen, dekanessen, kanonikessen, kanoniken en beneficianten gedurende genoemd tijdvak, ontleend aan de archieven van het

[1]) Sulje.

Kapittel der vorstelijke rijksabdij Thorn, door J. H. Habets en A. J. A. Flament, II[de] deel, aan De Maasgouw 1881, en aan de doop-, trouw-, en sterfregisters der parochie Thorn.

Aan het eind van 't voorbericht heet het, dat het een goed leven is onder den Kromstaf. 't Is mogelijk! — doch, wat een allerliefste dames onder de abdissen gevonden werden, blijkt uit 't volgende request.

„Prince Sérénissime

Remonst., Leurs etc, que le dit Bourgeois estant allé à Thorn pour parler à la Dame Doyenne en compagnie de son Parent Michel Theodor van de Cruys Beneficier d'Hamal, lequel y alloit à effect de faire insinuer une citation émanée d'authorité Apostolicque par le Conservateur des privilèges de l'Université de Louvain au sujet d'une prébende qui estoit venue à vaquer au mois de novembre et conférée à son frère le professeur, il y at este le mesme jour, voir le 17 de l'an courant si tyranniquement traité par ordre et dans la présence de la Dame Abbesse, qu'il a manqué d'estre assommé la mesme à coups de batons, par la d[te] Dame s'imaginante, que le d[t] Bourgeois auroit esté tesmoing ou assisté à l'insinuation faite à un des chanoines, at envoyé vers les deux heures après midy six, ou sept valets munis de batons, qui ont forcé tant led[t] van de Cruys accompagné du chapelain de Neeritter (lequel en qualité de Prestre avoit fait l'insinuation devant le midy:) que le Bourgeois susnommé, de marcher à la maison abbatiale, ou estant entré, la porte fust d'abord fermée, et après qu'on les avoit fait attendre une heure et demie sur la place, le nommé van de Cruys avec le chapelain de Neeritter at eté poussé prisonnier dans une chambre, d'où ils devoient voir la tragédie qu'on avoit prémédité de faire et les Dames Chanoinesses, Domesticques et autres estant postés aux fenestres pour voir le spectacle la d[te] Abbesse assistée de son consellier Stouben, mayeur Fonck et plusieurs autres commanda trois valets qui munis chacun de grands gros batons commencerent à frapper si rudement le d[t] Bourgeois sur la place de la d[te] maison Abbatiale, qui servoit de theatre, qu'il tomba plus de vint fois par terre, y presente la Dame Abbesse qui tenait un papier de plusieurs feuilles en mains, et le poussait vers le d[t] Bourgeois pour lui le faire manger, ce qu'il fut constraint de faire et entretemps les trois premiers batons estant

entièrement dechiréz à force des coups on commanda aux dts. valets de prendre trois autres ce qu'ils executèrent et frappèrent d'une si grande fureur le dt Bourgeois l'espace d'environ trois quarts d'heure que ces batons furent pareillement consumé, de manière qu'ayant essuyé plus de six cent coups de batons entremelés des invectives, il en porte jusqu'á présent et portera encore longtemps de si grandes marques parmy son corps, que la personne du monde la plus cruelle en auroit pitié, lesudt Benéficier et Prestre y demeurant prisonniers à pain et à l'eau.

Comme ces faits barbares et ces exécutions si indignes d'une personne de l'Eglise sont perpétrées contre des fidels sujets de V.A.S.E. et mesme sous un prétext injurieux au Saint Siége, le remonstrant se retire entres profond respect vers V.A.S.E. enfin qu'elle soit servie, de le protéger, lui faisant donner par Son Autorité Principale, satisfaction convenable sur des attentats si énormes et scandaleux qui redondent à l'injure et mespris de tout son Pays, l'honneur duquel ne souffre pas que ladite abbesse de Thorn puisse traiter d'une manière si sanglante et outrageuse, les sujects d'un grand Prince.

Quoy faisant, etc.,

Bovenstaande minuut is niet geteekend of gedateerd, doch een der genoemde personen in het boekje van den Heer v. Wintershoven terugvindende, is het tijdstip, waarop deze handeling voorviel, vrijwel te bepalen.

We vinden als consiliarius aulicus in 1690 *dr. Joannes Stuben* (in 't request Stouben genoemd). Deze ranselpartij had in de maand Januari plaats, en als we nu weten dat *Anna Salome, grávin van Manderscheidt-Blanckenheim* in 1690 [1]) (in of vóór Mei) aftreedt als Vorstin-Abdis, dan mag het niet te gewaagd zijn aan te nemen, dat die aftreding met dit request in verband staat.

Heel jong kan die liefelijke schoone in 1690 moeilijk geweest zijn, daar ze reeds 3 Maart 1647 was gekozen!

De „mayeur Fonck" vind ik in meergenoemd boekje niet onder de majores, praetores altae justitae Thornensis vermeld. Wel een onder-luitenant Fuuks in 1692, vermoedelijk een zoon van den „mayeur". M. G. WILDEMAN.

---

[1]) Zij werd opgevolgd door Eleonora van Leeuwenstein-Wertheim-Rochefort gekozen 9 Mei 1690, † te Aken 11 Oct. 1706.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

Van Boetzelaer van Tassigny. — In mijn opstel over de kasteelen Aldenghoor en Tassigny, voorkomende in dezen jaargang van de(n) Navorscher, deed ik op pag. 49 en v.v. eenige mededeelingen omtrent een tak van het geslacht van den Boetzelaer, welke zich in Luxemburg vestigde. Ik haalde in dat opstel, op gezag van den Rijks-archivaris van Brussel, het werk van den Heer E. Tandel „Les Communes Luxembourgeoises" aan. Zooals ik toenmaals echter meldde, kon ik genoemd boek indertijd niet onder de oogen krijgen. Gedurende een verblijf te Brussel heb ik op de Bibliothèque Royale het werk nu kunnen consulteeren en deel ik hieronder mede, hetgeen de Heer Tandel omtrent dien staak der Boetzelaers uit de archieven der Luxemburgsche gemeenten heeft opgeteekend. Door deze aanteekeningen ben ik echter tot de overtuiging gekomen, dat in het verslag der gemeente Sapogne, door mij in genoemd opstel medegedeeld, eenige genealogische onjuistheden voorkomen en dat, in verband hiermede, in de door mij opgemaakte verkorte geslachtslijst v. d. Boetzelaer, op pag. 52 voorkomende, de zes laatste regels aldus gelezen moeten worden:

Philip Conrad (niet Nicolaas)
tr. Eve d'Argenteau,

Anne (niet Jeanne) tr. Eugène Albert Baron de Beck.	*Thérèse.*	*Jeanne Yolande.*

1618, 2 Août. Constatation des limites entre les bans de Villers et de Margny, etc.

1628, 13 Juillet. *F. de Mauléon,* Baron de la Bastide rectifie cet accord en cequi le concerne et signe; F. de Mauléon la Bastide. [1])

Tandel, Com. Lux. T. III p. 1223.

---

[1]) Zie Nav. LV p. 48.

1660, 22 Déc. *T. Baron de Boetzeler,* [1]) Beauchamps, Nidot et J. du Mont arbitres choisis par les parties, décident sur un procès devant la justice de la haulte court de Villers-devant-Orval par le Sr. d'Aspremont Betneville, Sr. en partie de Villers, contre Jean de l'Aunois, mayeur d'Auflence et autres pour dommages, causés dans un bois de 60 arpents etc. etc.
Alsvoren T. III p. 1155.

1662, 15 Déc. Comme pendant les injures des guerres dernières plusieurs abus se seroient glissez entre les peuples, tirant à dangereuses conséquences aux droits acquis des seigneurs des lieux et au repos de leurs sujets: les communs seigneurs (qui signent) F. H. de Meughen, abbé d'Orval *Baron de Boetzeler-Tassigny* [1]), Custine d'Auflence [2]), Florent de Lornet, etc.
Alsvoren T. III 1179.

1697, 5 Août. *Philippe Conrad, Baron de Boetzeler,* Sr. en partie de Villers-devant-Orval, conseiller de courte robe au conseil de Luxembourg et *Eve Argenteau* [3]) sa compagne, vendent au couvent d'Orval: 1o. une cense en terres et prez à Villers I compris un pré dit Blanche Oreille, dépendant c'y devant de notre cense aux Lyons. Nous reservons cette cense les bois qui en dépendent et autres à nous appartenant avec le pré de Bernivaux et la place d'un étang, et une chénevière à Villers; 2o. Telle part qui nous appartient en la seigneurie de Villers, à la reserve des droits honoraires de seigneur haut justicier du dit lieu en partie, chasse, pesche, amende, confiscations.
Als voren T. III p. 1163.

1735, 7 Mai. Echange entre les communes et les Dlles. de Tassigny. A signé la baronne de Woeste, née baronne de Beck. N. B. dans les procès verbaux du garde forestier et les notes du greffier de la justice de Villers de 1713 à 1721 le Sr. de Tassigny est nommé baron de Vosse, c'était donc Baron de Woeste, que le garde aurait dû inscrire. Le 26 Nov. 1684 en la paroisse St. Nicolas à Luxembourg fut célébré le mariage entre

---

[1]) Zie Nav. LV p. 44 en v.v.

[2]) Custine d'Auflence, écartelé, 1 et 4 d'argent à la bande coticé de sable, 2 et 3 de sable semé de fleurs de lys, d'argent. Tenants deux sauvages Avec massue, couronne de marquis. Zie ook Rietstap, A. G. in voce Custine.

[3]) Nav. LV p. 50.

Eugène Albert Baron de Beck, Seigneur de Beaufort et Dlle. *Anne de Boetzeler*, fille du conseiller royal de courte robe et de Dame *Eve d'Argenteaux* — Biogr. Lux. p. 54. — La baronne de Woeste était sans doute née de ce mariage. Alsvoren T. III 1225.

1738, 11 Juin. Le Couvent d'Orval et les dames *Thérèse et Jeanne Yolande baronnes de Botzeler*, demeurant à Tassigny font échange réciproque d'un arpent de bois pour régularisation de leurs parcelles aux lieux, dits Grattepechy et Bois-du-château.

Alsvoren T. III p. 1164.

1742, 6 Juillet. Le *Baron de Wal*, [1]) au nom des dites dames de Botzeler, vend au couvent d'Orval un verge de largeur sur 288 de langueur (le verge de 11 pieds) pour un fossé séparatif que celui-ci a déjà fait creuser entre leurs bois et la cense de Montleon. Alsvoren T. III p. 1164.

1742, 7 Juillet. *Eugène Albert Baron de Wal*, fondé de pouvoir des dites demoiselles, règle avec Orval l'interprétation de de l'acte de 1697, contenant réserve des droits honorifiques. Le dit Baron de Wal et ses descendants jusqu'à la 3ième génération pourront, lorsqu'ils résideront à Tassigny, user du droit de chasse par eux ou leurs domestiques seulement, sans pouvoir le transmettre à aucun fermier ou admodiateur.

Alsvoren III p. 1164.

De Bilt. J. W. DES TOMBE.

Van den Bergh (LIV,732). — Uit verschillende familiegegevens, informatiën en aanteekeningen, is bijgaande geslachtslijst der familie *Van den Bergh* opgesteld. Zij mogen dienen ter gedeeltelijke beantwoording der vragen door *Jhr. van Kinschot* in de Navorscher LIV afl. 12 gedaan.

De ondergeteekende verzoekt beleefd eventueele fouten of omissies hem wel te willen opgeven, waarna zij onder dankbetuiging zullen worden verbeterd.

Den Haag. STEENKAMP.

---

[1]) Nav. LV, p. 50; dit geslacht bloeit nog in België onder den naam „de Wal d'Anthennes."

Japhet
?
? Hordijk

?
? Hoogerwerff

?
Hendrik Hamer
Predik^t^. te 's Gravendeel

Margaretha Japhetsdr., begr. te Barendrecht

Adriaan Hordijk S^r^.

?
Mees Hoogerwerff

?
? Roodenburg

?
M. Hoogerwerff

?
? Roodenburg

Maria Hamer

Adriaan Hordijk J^r^.
diaken 1666—1671
ouderling 1678 te Dordrecht, schepen te Barendrecht en Clarisse,
† 1683 te Dordrecht.

?
Dirk Meesz^n^. Hoogerwerf

?
Claas Roodenburg

D. Meesz. Hoogerwerff

?
C. Roodenburg

?
Wouter Kleyn

?
? v. d. Elst

?
? Pieter Balen

Dina Schoenmakers
tr. in 1695 Abraham Hordijk, geb. te Dordrecht 11 Jan. 1670

?
? Molenwerff

?
? de Jongh

?
? Haringvanger

?
? van Groenevelt

?
? Verduyn

Barbara Meesz^n^. Hoogerwerf, tr. 13/2 1864

Leendert Roodenburg
Delfshaven

?
? Verduyn

B. Meesz. Hoogerwerff

L. Roodenburg

?
? v. Voorthuizen

?
v. Ruyven

?
Johannes v. d. Els
(broeder v. Jacob S^r^

Sya Kleyn

Jacob v. d. Elst S

?
? de Bruyn
a Elisabeth Moris
b Maria Balen
1703—?

Adolff Hordijk
18/12/1695
† ?

?
? Couwens
Anna Molenwerff

Clais de Jongh

Geertruy Haringvanger

Johan v. Groenevel.

Johanna Verduyn
6/2/1704,
tr. 27/4/1727

Nicolaas Roodenbur
geb. 10/2/1697
Delfshaven

J. Verduyn

N. Roodenburg

?
? Harteveld
Margaretha van Voorthuizen

Adriaan van Ruyven

? v. d. Elst
(neef en nicht)
Jacob v. d. Elst J^r^.

Elisabeth de Bruyn
tr. in 1740
David Hordijk
21/7/1712

Cornelia Couwens

Hendrik de Jongh

Elisabeth van Groenevelt
1/1/1733
† 16/5/1788

Leendert Roodenburg
11/9/1729
† 6/1/1801
Dordrecht

?
? Kool

Anna Harteveld

Arnoldus van Ruyven

?
? van den Bergh

Ida van der Elst

tr. in 1774

Willem Hordijk
17/9/1742

Antonetta de Jongh
18/7/1769
† 25/7/1836

tr. 24/5/1789

Nicolaas Roodenburg
18/7/1769
† 7/11/1831

Wilhelmina Roodenburg
Nicolaas Dr.
29/7/1734
† 22/6/1799
Dordrecht Oct. 1767

Johannes Kool

Alida van Ruyven

tr. 28/4/1765

Samuel v. d. Bergh

Helena Johanna Hordijk
26/5/1783
† 6/2/1844

tr. Oct. 1824

Leendert Roodenburg
10/12/1790
† 9/2/1829

Johanna Kool

Willem van den Bergh
1769—1845

Cornelia Elisabeth Roodenburg
14/9/1817

M^r^. H. F. van den Bergh
5/3/1812
4/5/1878

Leendert van den Berg (†)

Willem van den Bergh (†)

Helena van den Bergh gehuwd met Jhr. A. v. Kinschot

Johanna van den Bergh gehuwd met Barro Hora Adema (†)

Ida van den Bergh (†) gehuwd met Mr. W. R. Baron van Lijnden

Cornelia van den Bergh (†) gehuwd met D. Crena de Jongh

Alida v. d. Bergh (†) gehuwd met W. van Sandick.

Henriette van den Bergh (†) gehuwd met W. P. Boogaert.

GESLACHT VAN WOUW.

EENIGE AANTEEKENINGEN UIT DE TROUWLEGGERS VAN 'S-GRAVENHAGE.

1614, 24 Aug. M. Jacobsz. van Wou, j.m. won. hier met Anna van Lansbergen fransdr. j.d. won. Rotterdam.

1616, 10 Jan. Pieter Rocel, j.m. met Elisab. Jans v. W., j.d., beide won. hier.

1617, 21 Mei. Maarten Jansz. v. W. met Martijntje Pietersdr., beide won. hier.

1617, 29 Oct. Willem Jacobsz. v. W., j.m., won. hier met Maria Pietersdr. v. Ruyven, j.d., won. Delft.

1618, 18 Maart. Jan Jansz. v. W., j.m., met Machtelt Gerrits, beide won. hier.

1625, 23 Nov. + Hendrik v. W. j.m., won. hier met Adriana van Willige, j.d., van Delft.

1626, 17—31 Mei + Johan van Steenbergen wed. met Barbara v. W., j.d.; beide won. hier.

1627, 2 Mei + Johan Cornelisz. v. W., j.m., won. hier met kv. Hendrika Verawers, dr. van Heer Thomas, burgemeester tot Deventer.

1627, 16 Mei—2 Juni + Mr. Maerten Paets, advocaat voor Hof van Justitie in Holland wed. met juffr. Sophia v. W., j.d., b. won. hier.

1627, 19 Dec., 1728, 2 Jan. Mr. Pieter v. W., j.m., advocaat voor Hof van Holland met joffrouw Geertruida Hallings, j.d., b. won. hier.

1631, 25 Mei—24 Juni Dordrecht Ernestus v. W., j.m., met Elizab. v. Beaumont, won. tot Dordt, zoon van Jan, apotheker.

1636, 16 Maart + Jan Klaesz. v. W. wed., adelborst onder de comp. van de Heer van Villeers met Maria v. Wilthuysen, j.d., beide won. te Heusden.

1636, 7 Dec. + Cornelis Borsman, procureur voor Hof van Holland wed. met joffrouw Geertruida v. W., j.d.

1637, 17 Jan. A. van der Brugge, med. doctor met joffrouw Lucia v. W., j.d., beide won. hier.

1639, 20 Febr. Gideon d'Assigny de Jonge, apothecaris, j.m. met Petronella v. W., j.d., beide won. hier.

1639, 17 April. Jacob Jansz. v. W., j.m., won. hier met Emmichje de Leeuw, j.d., won. tot Schoonhoven.

1639, 14 Aug. Maarten Jansz. v. W., wed. met Jannetje Govertsz. wed. A. IJsbrandse, beide won. hier.

1639, 11 Dec. Thomas Cletsert junior, wed. met Adriana van Willigen, wed. Hendrik v. W., beide won. hier.

1639, 18 Dec. Lodewijk v. W. van hier met jouffr. Maria de la Fontaine, beide won. Amsterdam.

1640, 1 Jan. + Hillebrand v. W. met jouffr. Catharina van der Graeff, beide won. hier.

1641, 24 Febr. + Daniël Jacobus wed. van Tours met jouff. Maria v. W., j.d., beide won. hier.

1641, 19 Mei + Cornelis van der Beecke, j.m., met jouffr. Machtelina v. W., j.d., beide won. hier.

1642, 18 Mei. Andries van W., j.m., won. hier met Lijsbeth van Vliet, j.d. won. Utrecht.

1643, 29 Nov. Jan van Luttigenhuysen, soldaat met Maritje Claes v. W., wed. Jan Willemsz. van Thiel, beide won. hier.

1644, 3 Jan. Gerrit Jansz. v. W., kok, j.m. met Helena Jansdr. van der Duyst, j.d., beide won hier.

1645, 12 Feb. + Antonie v. W., kleermaker, wedr. met Flora Ambrosius, j.d., beide won. hier.

1646, 1 April + Jan Adrnz. van (der) W., j.m., met Adriana Stevens van Buyr, j.d., beide won. hier.

1646, 17 Juni + Joh. Onderwater, j.m., won. tot Dordrecht met jouffrouwe Angemeta v. W., j.d., won. hier.

1650, 23 Jan.—13 Febr. Petrus v. W., doct. in de med., won. Delft met J° Margaretha Splinter, won. hier.

1651, 12 Febr. + d' heer Bartholomeus v. W., ridder, met jouffr. Joh. Pareth, beide won. hier.

1653, 10 Aug. Gerrit Jansz. v. W. met Ursula Lebber van Bohemen, wed. Jans Coenraad, beide won. hier.

1665, 5—22 Dec. + Mr. Joh v. W., advocaat voor Hof van Holland met joff. Hasewey van der Houck, beide won. hier.

1656 11—28 Juni + Joh. v. W., j.m., met Sophia Verloo, j.d., beide won. hier.

1656, 2 Juli. Andries Dirksz. van Meeuwen, wedr. won. Asperen met Klaartje Leendertsz. v. W. jd. van Voorburch, won. hier.

1657, 18 Febr. Jan Monier, j.m., soldaat, met Klaartje Leendertsz. v. W. wed. + Andries Dirksz. van Meeuwen, beide won. hier.

1658, 20 Jan. + Jhr. Corn. v. Beveren, baljuw en dijkgraaf van land van Strijen j.m. van Dordt, met jouffr. Adriana v. W. j.d. van hier, beide won. Dordt.

1658, 14 April. Job Leendertsz. v. W., j.m. van Voorburch met Dina Cornelis v. Dijck j.d., beide won. hier.

1659, 12 Jan. + Frans Christiaan v. W., soldaat met Maria Bastiaansz. Polaert, j.d., beide won. hier.

1660, 21 Nov. De Heer en Mr. Joh. de Wit, gecommitt. raad van Ed. gr. M. St. v. Holl. en W.fr. + met jonckvrouw Petronella Gijsberta v. W. won. hier.

1663, 15 April + Ab^m^. v. W., j.m. met Maria Lamotius, j.d. beide won. hier.

1667, 9 Jan. + Johan v. W. adv.-fiskaal van de vloot ter zee met Louise Brandt, beide won. hier.

1668, 26 Aug.—12 Sept. + Pieter v. W. med. doctor met Alida Gool, beide won. hier.

1669, 7 April + Floris van Belle, j.m. met Maria v. W., j.d., beide won. hier.

1669, 8 Dec. + Johan d'Assegnies met Maria v. W., beide hier.

1670, 16 Maart + M. Jacob v. W., advocaat voor H. v. H. met Cornelia Jacob beide won. hier. (Overgeset op 23 Maart 1670).

1670, 27 April + M. Adriaan Baert, advocaat H. v. H. met Bartha v. W., beide won. hier.

1671, 10 Mei Hend. v. W. j. m. med. doctor te Utrecht met Catharina v. Ruiven j.d. won. Delft — bij attest v. Delft.

1672, 1 Mei + Reinier Bouwens wed. won. Leiden met Sophia Verloo, wed. Joh. v. W. won. hier.

1673, 4 Juni + Hendrik Buys met Lucia v. W., beide won. hier.

1674, 29 April + Harmen v. Ruyven met Maria v. W., beide won. hier.

1681, 19 Oct. + Gerrit Bosman j.m. geb. hier met Cath. v. W., j.d. van Tems (Temsche) in Vlaanderen, b. won. hier.

1681, 28 Dec. + Cornelis Joh. Heurnius met Lucia v. W.

1682, 5 April + M. Selkart v. W., proc. voor Hof van Justitie met Corn. van Sevenhuysen, beide van hier.

1684, 12 Maart + François v. Swanenburgh j.m. van Arnhem met Maria v. W. j.d. geb. en beide won. hier.

1684, 2 April + Dirk Jansz. v. Gennip j.m. v. Nimmegen met Cath. v. W. j.d. geb. hier, beide won. hier.

1687, 2 Maart + Reinier Andriessen de Roos j.m. v. Gysendam met Martha v. W., j.d. geb. hier, beide won. hier.

1687, 7 Sept. + Wilhelm v. W. j.m. won. hier met Anna de Vries j.d. won. Werkendam (bij attestatie).

1687, 14 Sept. Johan v. Buyren met Machtelina v. W., beide won. hier.

1688, 2 Mei + Mr. Anthonie v. der Werff geb. en won. Leiden met Catharina v. W. won. hier

1688, 5 Dec. + Justus Visser j.m. met Margaretha v. W. j.d. beide won. hier.

1689, 8 Mei + Mr. Pieter v. W. j.m. advocaat voor H. v. H. met Jacoba v. der Werff j.d. won. Leiden (attestatie v. Leiden).

1690, 15 Jan. + Jacoba Pietersz Meershoeck j.m. met Adriaantje v. W. j.d. beide geb. en won. hier.

1692, 3 Febr. + Frans v. W. j.m. met Anna Maria Makreel j.d., beide geb. en won. hier.

1692, 20 April + Adam v. W. j.m. met Anne Maria de Vogel j.d., beide geb. en won. hier.

1692, 20 April + Jonas v. W. j.m. met Susanna v. Warmenhuysen j.d., beide geb. en won. hier.

1692, 30 Nov. + Jan Theeuwisse van (der) Aa. j.m. van Zoeterwoude met Jacoba v. W. wed. P. v. (der) Swan, beide won. hier.

1693, 18 Jan.—1 Febr. + Andries v. W., wedr., met Lijsbeth Remy j.d. uit Zeeland (v. Middelburg) beide won. hier.

1694, 9 Mei + Joh. v. Byemont, wedr, burg. van 's Gravenhage met Machtelt v. W. wed. Heer Johan v. Buyren.

1695, 11 Dec. + George Everaerts met Anna Rijnsbergh v. W. beide geb. en won. hier.

1696, 17 Juni + Adam v. W., wedr., met Josina Cherletemps [1]) geb. hier, beide won. hier.

1698, 9 Maart + Gerrit van Renen j.m. met Adriaantje v. W. j.d. beide geb. en won. hier.

1698, 19 April + Joh. v. W. j.m. geb. hier met Elisabeth Covel j.d. van Vuyren, beide won. hier.

1698, 9 Nov. + Albert v. W. met Maria Cath. v. Soutelande, beide won. hier.

1701, 16 Oct. + Dirk Klaesz. v. W. j.m. v. Rijnsaterwoude met Susanna Jacobs v. Vlierhoek, wed. Aert de Graeff beide won. hier.

---

[1]) In den trouwlegger is deze naam niet te lezen. Het trouwregister der groote- of 's Jacobskerk gaf mij den naam der bruid.

(3e gebod gesurcheerd ten verzoeke van Neeltje Gerrits.)

1703, 16 Dec. + Jacob Tuningh, lieutenant v. de guarde, met Geertruyda v. W., beide won. hier.

1707, 10 April + Dirk v. W., j.m., geb. hier, met Machtelt van Rijn, wed. Gerrit Claesse Overvest.

1710, 30 Maart + Hendrik Temmingh geb. v. Arnhem met Machtelt v. W. beide won. hier.

1714, 2 Sept. + Thomas de Groot j.m. met Catharina v. W j.d. beide geb. en won. hier.

1724, 11 Juni + Hendrik Pook met Marg. v. W.

1727, 19 Jan. + Albert Brand met Maria v. W.

1729, 17 April + Eduard v. W. j.m. met Maria Nusselie j.d. beide geb. en won. hier.

1733, 26 April + Stephanus Joh. v. W., j.m. geb. hier met Johanna Heitkamp j.d. geb. Amst., beide won. hier.

1733, 26 April + Pieter 's Gravenmade j.m., met Johanna v. W. j.d. beide geb. en won. onder de jurisdictie van 's Gravenhage.

1733, 10 Mei + Noé Colla j.m. geb. Maastricht, met Cath. v. W. j.d. geb. en beide won. hier.

1734, 30 Mei + Nicolaas v. W. met Eva Boogmaker.

1736, 11 Nov. + Willem v. W. j.m. geb. land v. Heusden met Johanna Schouten j.d. geb. Arnhem, beide won. hier.

1737, 7 April + Antonie v. W. j.m. met Elisab. Moser j.d. beide geb. en won. hier.

1737, 14 April + Hillebrand v. W. j.m. geb. hier met Jocomina Huntingh, j.d. geb. onder Gendringen, graafschap Zutfen, beide won. hier.

1739, 6 Dec. + Ary v. W. j.m. met Wilh. Troup j.d. beide geb. en won. hier.

1742, 14 Jan. + Pieter v. W. j.m. korporaal met Adr. Smits j.d., beide geb. en won. hier.

1744, 11 Oct. + Corn. de Ligt j.m. met Susanna v. W. j.d. beide geb. en won. hier.

1745, 18 April + Ab. v. W. j.m. met Martina Janson j.d. beide geb. en won. hier.

1749, 27 April + Joh. Robberts j.m. geb. hier met Maria v. W. j.d. geb. Delft, beide won. hier.

1750, 25 Oct. + Aley 's Herenberg alhier met Joh. Maria v. W. te Monster.

1759, 30 Sept. + Barend v. d. Burght te Sas v. Gent met Piet. Klasina v. W. hier.

1760, 10 Aug. + Melchior v. Goens met Jacoba v. W.

1764, 18 Maart + Cornelis v. W. met Sara Apollonia Brand.

1764, 29 April + Charles Louis Bavaud j.m. geb. in kanton Bern met Pieternella v. W. j.d., geb. te Gorinchem, beide won. hier.

1771, 21 April + Gerardus Hak j.m. met Maria v. W. j.d. beide geb. en won. hier.

1772, 18 Oct. + Johan Leonard Debeler j.m. geb. in Brandenburch Amstad met Maria v. W. j.d. geb. te Gorinchem, beide won. hier. — Bruideg. luthersch.

1796, 16—30 Oct. + Maarten v. W. j.m. geb. Wassenaar gew. hebbende te Loosduinen met Jannetje Jacobsdr van der Klugt, wed. Leendert Krijne Bentvelzen beide won. Voorschoten.

1796, 16—30 Oct. + Joh. Veldhoedt j.m. met Wilhelmina v. W. j.d. beide geb. en won. hier.

1798, 23 Sept.—7 Oct. + Adam v. W. j.m. geb. hier met Anna Maria Ansem, wed. Job Jacobus Bal, beide won. hier.

1799, 15 Sept. + Jan Outshoorn j.m. geb. Wassenaer won. Haagambacht met Petronella v. W. j.d. geb. en won. aldaar.

's Gravenhage. Medegedeeld door (wijlen) FRED. CALAND.

P. Bogaert. — Pieter Bogaert, secretaris van Wouw, afkomstig van den Haag, ondertrouwde op 18 Januari 1662 Margaretha Brouwers van Bergen-op-Zoom. (Nav. 21ste jrg. blz. 155).

Weet iemand meer van genoemden Pieter Bogaert?

Maastricht. FR. DAZERT.

Van Son (LV, 163).

Matthijs v. S.
geb. 5 Nov. 1664
† 15 Sept. 1704
tr. 17 Oct. 1690
Elizabeth
Marchand
geb. 15 Mrt 1668
† 27 Jan. 1734.

Simon v. S.
tr. 27 Mei 1725 Anna v. d. Pijpen
geb. 10 Juli 1691 geb.
† 27 Febr. 1751 † 22 Maart 1726

Leonardus de Jongh v. Hedikhuysen tr. 29 Oct. 1746 Anna Elisabeth Geertruid v. Son (v. Raamsdonk)
geb. 3 Maart 1726, † . . . . . .

Anna Maria de Jongh (van Son?)
geb. 17 Sept. 1752, † Willemstad ? tr. Breda 23 Febr. 1773.
Frederik Herman d'Aulnis de Bourouill
geb. Doesburg 30 Oct. 1746, † Utrecht 7 Juni 1819.

A. v. L.

GENEALOGISCHE EN HERALDISCHE AANTEEKENINGEN

AANGAANDE HOLLANDSCHE FAMILIEN OP CEYLON

DOOR MR. F. H. DE VOS [1]).

VAN AARDEN.

Cornelis van Aarden van 's Gravenhage, naar Indië met het schip „Bentvelt", Onderkoopman d. O.-I. C., tr Cornelia Helmond. Bij wie:

1. Gijsberta Maria, ged. te Tutucorin 8 Sept. 1720.
2. Elizabeth Petronella, ged. te Tutucorin 8 Sept. 1720.
3. Cornelis Gybland, ged. te Tutucorin 22 Aug. 1722.
4. Judith, ged. te Tutucorin 17 Sept. 1724.
5. Antonette, ged. te Colombo 9 Jan. 1729.

[1]) Vervolg van Nav. LV, blz. 244.

AUC.

Cornelis Auc van Berkman tr. te Colombo 26 Dec. 1762 Christina Pop van Colombo. Bij wie:

1. Wilhelmina Adriana, ged. te Colombo 25 Sept. 1763.

AELSDORP.

Gerardus Aelsdorp van Deventer, Secretaris d. Weeskamer, tr. te Colombo 13 Jan. 1677 Christina Groenenberg van Colombo. Bij wie:

1. Johannes Martinus, ged. te Colombo 28 Dec. 1680.

ALEFS.

Gerrit Alefs van Lingen tr. te Colombo 23 Jan. 1780 Catharina Perera van Colombo.

ALBERTSZ.

A. Dirk Albertsz van Schoonhoven tr. (2) te Colombo 10 Maart 1680 Maria de Lemos van Colombo wed. v. Bartholomeus Lambertsz.

B. Jan Albertsz van Groningen tr. (2) te Colombo 6 Juni 1686 Anna Fonseca, wed. v. Jan Leendertsz.

C. Albertus Homoet Albertsz, van Amsterdam, Onderkoopman d. O.-I. C., tr. te Colombo 16 Nov. 1755 Catharina Hendrina Blokland van Amsterdam.

D. Paulus Albertsz tr. Elizabeth Willemsz. Bij wie:
   1. Albert, ged. te Galle Maart 1693.

E. Hendrik Albertsz van Amsterdam tr. Catharina. Bij wie:
   1. Eva ged. te Galle 20 Aug. 1713.

F. Andries Albertsz, tr. Jacomina Sanders. Bij wie:
   1. Rebecca, ged. te Galle 15 Dec. 1726.
   2. Wilhelmina, ged. te Galle 30 Jan. 1729.
   3. Elizabeth, ged. te Galle 28 Apr. 1731.
   4. Andries Hendrik, ged. te Galle 3 Jan. 1733.
   5. Dirk, ged. te Galle 26 Mei 1738.

G. Andries Albertsz, tr. Maria Suaris: Bij wie:
   1. Maria, ged. te Negombo 9 Sept. 1779.

VAN AMSTEL (NAV. XLVII. 514.)

Jan van Amstel, Kapt., † vóór 20 Dec. 1668, tr. Thomasia... Bij wie:

1. Jan, ged. te Colombo 20 Dec. 1668.

ANDRIESZ. (ANDRIESSEN).

A. François Andriessen van Amsterdam, tr. Dominga Perera. Bij wie:
 1. Cornelia, ged. te Colombo 16 Mei 1669.

B. Joost Andriessen, tr. Francisca de Mello. Bij wie:
 1. Jan, ged. te Colombo 4 Juni 1671.
 2. Catharina, ged. te Colombo 3 Oct. 1675.

C. Jan Andriesz van Calis (Cadix) in Spanje, tr. te Colombo 18 Oct. 1674 Maria Tissera van Colombo. Bij wie:
 1. Anna, ged. te Colombo 20 Aug. 1676.

D. Roelof Andriesz van Bergen in Noorwegen, tr. te Colombo 4 Nov. 1764 Plantina Marchiaan van Colombo.

E. Carel Andriesz, tr. Maria Rodriguez. Bij wie:
 1. Jan Carl, Boekhouder d. O.-I. C., ged. te Colombo 31 Juli 1735, tr. (1) te Colombo 12 Dec. 1756 Anna Gijsberta Coster van Colombo; (2) 27 Juli 1767 Thomasia Geertruida Mohr van Galle en (3) 21 Mei 1773 Johanna van Geijzel van Colombo.
 2. Douwe Samuel, Assistent d. O.-I. C., ged. te Galle 14 Mei 1741, tr. te Colombo 27 Nov. 1763 Maria Doeree van Colombo.

F. Philippus Cornelis Andriesz van Colombo, Assistent d. O.-I. C., tr. te Colombo 23 Oct. 1791 Sara Maria Rijkheer van Colombo. Bij wie:
 1. Adrianus Carolus Cornelis, ged. te Colombo 22 Juni 1792.
 2. Johanna Petronella, ged. te Colombo 12 Juni 1796.

G. Pieter Franciscus Andriesz van Antwerpen, tr. (1) te Galle 30 October 1768 Anna Cornelia van der Hoeven van Galle en (2) te Galle 29 Mei 1774 Elizabeth Natalia Hendeling van Galle.

H. Constantijn Andriesz, tr. te Galle 28 Maart 1790 Johanna Christina . . . van Colombo.

I. Isaac Andriesz, tr. Catharina Jansz. Bij wie:
 1. Isaac, ged. te Galle 19 Dec. 1723.
 2. Gertruida, ged. te Galle 22 Sept. 1726.

J. Claas Andriesz tr. Anna Barts. Bij wie:
 1. Christiaan, ged. te Colombo 18 Dec. 1718.

K. Pieter Andriesz, tr. Gertruida Windouw. Bij wie:
 1. Andries, ged. te Colombo 13 Apr. 1738.

2. Abraham, ged. te Colombo 29 Oct. 1741.

L. Pieter Andriesz van Aldersleben, tr. te Colombo 10 Juli 1735 Gertruida Lindhorst van Colombo.

M. Thomas Andriesz, tr. Elizabeth Perera. Bij wie:
1. Catharina, ged. te Galle 9 Apr. 1747.
2. Catharina Benjamina, ged. te Galle 20 Oct. 1748.

N. George Andriesz, tr. Georgiana Rudolphine van Dort. Bij wie:
1. Henriette, ged. te Colombo 3 Oct. 1847.
2. Philip Charles, ged. te Colombo 10 Febr. 1850.

O. James George Andriessen, tr. Sara Louisa Christoffelsz. Bij wie:
1. Catharina Romana Louisa, ged. te Colombo 21 Aug. 1842.
2. Frances Seraphina, ged. te Colombo 29 Dec. 1843.

ASKIS.

Jan Askis van Haskel, tr. Catharina Rodriguez. Bij wie:
1. Anthonis, ged. te Colombo 29 Mei 1670.

ABRAHAMSZ.

A. .... Abrahamsz, tr. Joanna Mendes. Bij wie:
1. Rachel, ged. te Colombo 18 Dec. 1670.

B. Arent Abrahamsz van Amsterdam tr. Francisca Jorge. Bij wie:
1. Pieter (volgt).
2. Catharina, ged. te Colombo 2 Apr. 1676.
3. Adriana, ged. te Colombo Oct. 1678.
4. Christina, ged. te Colombo Febr. 1680.

Pieter, ged. te Colombo 7 Sept. 1673 tr. (1) te Colombo 13 Oct. 1695 Maria Jacobsz van Candia (wed. v. Jan Hendrik Rickels). Bij wie:
1. Jan Hendrik, ged. te Colombo 7 Dec. 1698.
2. Ignatia, ged. te Colombo 25 Juli 1700.
3. Arent, ged. te Colombo 29 Oct. 1702, tr. (2) 12 Nov. 1752 Dircksz van Colombo, wed. v. Johannes Kellens.
4. Apolonia ged. te Colombo 25 Maart 1704.
5. Maria, ged. te Colombo 25 Maart 1708.
6. Jacob, ged. te Colombo 1 Maart 1711.
7. Gerrit, ged. te Colombo 23 Maart 1721.

Pieter, tr. (2) te Colombo 26 Nov. 1721 Dominga Cardoza van Colombo, wed. v. Michiel Joosten.

C. Wijnant Abrahamsz van Amsterdam, tr. Catharina Welsuys. Bij wie:
1. Pieter Abraham, Assistent d. O.-I. C., ged. te Colombo 17

Nov. 1720, tr. te Colombo 16 Oct. 1740 Anna Maria de Beenhouwer van Colombo. Bij wie:
(a). Sibert Wijnant, ged. te Colombo Sept. 1742.
(b). Johannes, ged. te Colombo 25 Nov. 1744.
2. Neeltje, ged. te Colombo 10 Mei 1722.
3. Sibert, ged. te Colombo 31 Oct. 1723.
4. Catharina, ged. te Colombo 23 Juni 1726.

D. Jonas Abrahamsz van Batavia, IJkmeester, tr. te Colombo 16 Maart 1766 Eva Johanna Jacobsz van Macassar.

E. Anthony Abrahamsz van Leeuwarden, tr. te Colombo 21 Sept. 1760 Amelia Francken van Colombo, wed. v. Harmen Jansz Moes. Bij wie:
1. Sophia Louisa ged. te Colombo 25 Dec. 1768.

F. Willem Abrahamsz van Batavia, tr. te Colombo 26 Jan. 1772 Adriana Schot van Galle.

G. Jan Abrahamsz van Hangwelle, tr. te Colombo Oct. 1739 Regina Jansz van Colombo.

H. Frans Abrahams van Colombo, tr. aldaar 16 Oct. 1791 Elizabeth Bernard van Colombo. Bij wie:
1. Hendrik, ged. te Colombo 1 Nov. 1795.

I. Matthijs Abrahams van Colombo, tr. Maria Fonseca van Colombo. Bij wie:
1. Francisca, ged. te Colombo 12 Oct. 1690.
2. Abraham, ged. te Colombo 4 Mei 1692.

J. Christoffel Abrahamsz, tr. Gimara .... Bij wie:
1. Johannes, ged. te Galle 14 Sept. 1704.

Anthonisz. (Nav. XLIX, 443, L, 272).

A. Jonas Anthonisz van 's Gravenhage, tr. Isabella Leitano van Colombo. Bij wie:
1. Antonio, ged. te Colombo 29 Mei 1678.
2. Willem, ged. te Colombo 10 Sept. 1679.

B. Augustin Anthonisz van Jaffna, tr. te Colombo 7 Apr. 1715 Natalia de Silva van Colombo.

C. Anthony Anthonisz, tr. Barbara Jansz. Bij wie:
1. Hendrienna, ged. te Colombo 28 Dec. 1783.

D. Absalon Anthonisz, tr. Florinda Pietersz. Bij wie:
1. Maria, ged. te Galle Sept. 1692.
2. Pieter, ged. te Galle 1 Jan. 1696.

E. Barent Anthonisz. tr. Margareta Willemsz. Bij wie:

1. Barent, ged. te Galle 21 Juni 1711.

F. Pieter Anthonisz, tr. Catharina ...... Bij wie:

1. Adriaan, ged. te Galle April 1693.

G. Abraham Anthonisz, tr. Magdalena .... Bij wie:

1. Maria, ged. te Galle 29 Aug. 1705.

H. Jan Anthonisz, † vóór 9 Juni 1709, tr. Maria Paulusz. Bij wie:

1. Bastiana, ged. te Galle 9 Juni 1709.

APPELBOOM.

A. Pieter Appelboom van Amsterdam, tr. te Colombo 12 Dec. 1743 Anna Cecilia Rodriguez van Colombo. Bij wie:

1. Alida Apollonia, ged. te Colombo 22 Mei 1746.

B. Pieter Johannes Appelboom, tr. Francina Diaz. Bij wie:

1. Willem Marinus ged. te Colombo 16 Mei 1787.
2. Johanna Henrietta, ged. te Colombo 30 Maart 1798.

C. Julius Johannes Appelboom van Colombo, tr. (1) te Colombo 17 Juni 1787 Johanna Sophia Peck van Colombo, wed. van Hendrik Bartels. Bij wie:

1. Pieter Stephanus, ged. te Colombo 16 Apr. 1776.
2. Johannes Julius, ged. te Colombo 5 Apr. 1789.
3. Egbert Joan, ged. te Colombo 25 Nov. 1791.

Julius Johannes, tr. (2) Anna Elizabeth Pluske. Bij wie:

4. Alida, ged. te Colombo 11 Mei 1794.
5. Augustinus, ged. te Colombo 15 Oct. 1797.

D. Adriaan Willem Appelboom van Colombo, tr. aldaar 25 Maart 1810 Clara Catharina Loos van Colombo. Bij wie:

1. Adrianus Arnoldus, ged. te Colombo 21 Juli 1811.
2. Nicolaas Martinus, ged. te Colombo 9 Mei 1813.

VAN ADRICHEM (NAV. LIII, 56).

A. Isaac van Adrichem en Anna Maria de la Palme waren ouders bovendien van:

1. Frederik Hendrik, ged. te Colombo 11 Juli 1802.

B. Claas Adrichem van tr. Maria Christiaansz. Bij wie:

een kind, ged. te Galle 1688.

ASMUS.

Jan Asmus van Colombo, Jong-apotheker, tr. te Colombo 22 Febr. 1685 Maria Princen van Colombo. Bij wie:

1. Susanna, ged. te Colombo 16 Maart 1686.
2. Maria, ged. te Colombo 7 Febr. 1692.

AVER.

Jan Aver van Ulst tr. te Colombo 17 Mei 1688 Ursula Dias van Colombo.

AMEKE.

Pieter Ameke van Halberstadt, tr. te Colombo 5 Mei 1689 Louise de Bodi van Colombo, wed. van Willem Benjaminus.

ARDINGH.

Jan Ardingh van Vlissingen, tr. te Colombo 2 Juni 1689 Francisca Rodriguez van Colombo, wed. van Hendrik Croes.

ALBRECHT.

A. Carl Willem Albrecht van Coningsberg, tr. te Galle 9 Mei 1780, Adriana Cornelia .... van Galle.

B. Hendrik Willem Albrecht, tr. Bernarda Engeltina Holst. Bij wie:
1. Albertus Cecilius, ged. te Colombo 25 Dec. 1803.
2. Carolina Adriana, ged. te Colombo 1 Juni 1806.
3. Carolus Jacobus, ged. te Colombo 4 Aug. 1811.
4. Adriana Elizabeth, ged. te Colombo 25 Dec. 1814.

C. Carolus Gijsbertus Albrecht, tr. Margarita ..... Bij wie: (allen te Kandy gedoopt 4 Sept. 1849)
1. James Frederik, geb. te Kandy 6 Sept. 1844.
2. Bernarda Engeltina, geb. te Kandy 21 Febr. 1846.
3. Engeltina Eliza, geb. te Kandy 17 Juli 1849.

ALBERTUS.

Hermanus Albertus, tr. Maria Berenstraet. Bij wie:
1. Albertus Hermanus, geb. 29 Jan. 1690, ged. te Calpentyn 26 Maart 1690.

ALBERTI.

George Alberti van Insterburg, tr. te Colombo 21 Oct. 1703 Elizabeth Chiap, wed. van Cryn Goutier (LI 208).

ACKET.

Jacob Acket van Westervliet, tr. te Colombo 30 Aug. 1696 Anna Rodriguez van Colombo, wed. Jan Messon.

ABELS.

A. Joris Abels van Noorden tr. (1) Catharina .... Bij wie:
1. Joan, ged. te Galle Nov. 1688.

Joris tr. (2) Elizabeth .... wed. van Laurens Matthysz.

B. Ide Abels tr. Luetina .... Bij wie:
1. Aaltje, ged. te Galle 25 Apr. 1700.

AGUSU.

David Agusu van Languedoc tr. te Colombo 27 Febr. 1707 Margareta Gerritsz. van Colombo.

ARNOUTSZ.

A. Abraham Arnoutsz. van Batavia, Dissave van Jaffna, geb. 26 Dec. 1703, † te Jaffna 9 Maart 1749, tr. Susanna Antonia van Pelt van Batavia, geb. 22 Maart 1727, † te Jaffna 12 Oct. 1751. Bij wie:

1. Julius Abraham, ged. te Colombo 28 Maart 1746, † te Jaffna 18 Nov. 1748.

B. Pieter Arnoutsz. van Middelburg, tr. te Colombo 28 Febr. 1717 Maria Stam van Colombo. Bij wie:

1. Frederik Willem, ged. te Colombo 7 Febr. 1726.

ALEMAN.

Barent Aleman van Ligten, Opperchirurgijn, tr. te Colombo 25 Febr. 1759 Gertruida Adriana Bouwman.

ALERTSZ.

Theunis Alertsz. van Leeuwarden, tr. te Colombo 19 Sept. 1745 Amalia Willemsz. van Colombo.

AMAN.

Andries Aman van Zeel in Bombergsien(?), tr. te Colombo 4 Sept. 1796 Elizabeth Gertruida Maria Muller van Colombo. Bij wie:

1. Hubertina Adriana Frederika, ged. te Colombo 9 Sept. 1798.

AMPTS.

Gustavus Ampts van Wilster, tr. te Colombo 4 Aug. 1782 Adriana Fernandez van Colombo. Bij wie:

1. Gertruida, ged. te Colombo 21 Sept. 1783.

D'ATAIDE.

Paulo d'Ataide van Negapatnam, Vrijkoopman, tr. te Colombo 26 Febr. 1713 Aletta ter Zijden van Colombo.

AUMAN.

Johan Hendrik Christiaan Auman van Pietershagen aan den Wezer, Lt. d. Artill., tr. (1) Anna Christina Fernandez en (2) Jacoba van Kesteren, wed. van Joachim Christiaan Burgaard, Lt. der Marine.

AMSVERS.

Thomas Amsvers van Amsterdam, tr. te Colombo 8 Sept. 1737 Elizabeth Jansz. van Colombo.

ALEXANDER.

A. Jeremias Alexander van Colombo, tr. aldaar 7 Dec. 1777 Sophia Fredericksz. van Jaffna. Bij wie:

1. Johanna, ged. te Colombo 26 Juni 1785.

B. Frederik Jeremias Alexander van Colombo, tr. aldaar 8 Febr. 1801 Elizabeth Petronella Petrus van Colombo. Bij wie:

1. Arnoldus, ged. te Colombo 24 Juli 1803.

VAN ANDRINGA.

Olke van Andringa (z. v. Frederik van Andringa en van Jantje de Vries), Equipagie-meester v. Colombo, tr. aldaar (1) Geesina Stam. Bij wie:

1. Barend, geb. 1770, † 1827, schepen te Enkhuizen, tr. 1794 Anna Christina Groen.
2. Auke Margareta, geb. te Enkhuizen, tr. Carl Escher, Kaptein.

Olke van Andringa, tr. (2) Magdalena Elizabeth Strobach (wed. Sievertsz). Bij wie:

3. Catharina Elizabeth, geb. te Colombo 1789, tr. te Colombo 26 Mei 1805 Christianus Cornelis Uhlenbeck, ged. te Colombo 17 Sept. 1780, z. v. Johannes Wilhelmus Uhlenbeck en van Maria Wilhelmina Gildemeester.
4. Maria Agneta, geb. te Colombo 12 Sept. 1801, ged. aldaar 18 Oct. 1801, tr. Jacob Piachaud.

AMMERMAN.

Dirk Ammerman van Oldenburg, tr. te Colombo 15 Juli 1742 Anna Maria de Rosairo van Colombo. Bij wie:

1. Anna Laurentia, ged. te Colombo 9 Jan. 1746.

AGELIS.

David Agelis van Colombo, tr. aldaar 2 Mei 1762 Adriana van Sant van Colombo.

ASCANU.

Philip Ascanu van Adelsheim, tr. te Colombo 28 Juli 1748 Francina Rodriguez van Colombo.

VAN ABCOUDEN.

Floris van Abcouden van Leiden, Schoolmeester, tr. te Colombo 26 Apr. 1750 Catharina Maria Leemans van Galle.

ALTHAUSEN.

Jan Jurgen Althausen van Hessen-Cassel, tr. te Colombo 12 Sept. 1756 Johanna Muller van Colombo.

AALEN.

Guliam van Aalen van Koekelberg(?), tr. te Colombo 2 Mei 1762 Adriana Jansz van Colombo.

ASLEY.

Victor Asley van Solothurn, tr. te Colombo 20 Apr. 1788 Susanna Gertruida Krijgsgijm(?) van Colombo.

VAN ALTENHOVE.

Govert van Altenhove, Fiscaal v. Colombo, tr. Maria Margarita de Moor (LI. 566) wed. v. Raymond Buyk. Bij wie:

1. Pieter Elias, ged. te Colombo 25 Dec. 1746.

VON ALBERDYL.

Carl Ludwich, Baron von Alberdyl, Onderkoopman d. O.-I. C., † 1804, tr. Maria Amelia de Krouse. Bij wie:

I. Frederica Helena Johanna Christina Maria, ged. te Colombo 30 Oct. 1785.

II. Coenraad Joseph Gustaaf, President van Surat, † 11 Mei 1846, ged. 7 Nov. 1786, tr. Ernestina van der Sloot. Bij wie:

(1) Pauline Dorothea, geb. 16 Juli 1827.

(2) Frederica Juliana, geb. 12 Sept. 1829, † 16 Juli 1792.

(3) Coenraad George, geb. 10 Juli 1831.

(4) Gustavus Morewood, geb. 22 Jan. 1834.

(5) John Lethbridge, geb. 28 Maart 1836.

III. Carolina Amelia Rudolphina, ged. 22 Mei 1791.

IV. Philipina Louisa Adriana Petronella, ged. 22 Nov. 1795.

ANJOU.

Carel Anjou tr. Johanna Marthiana Rubert. Bij wie:

1. Frederik Willem, ged. te Colombo 12 Aug. 1764.

ANDEL.

Matthijs Andel van Meenen, Ondermeester, tr. te Colombo 5 Juni 1768 Maria Michela Kretsmar van Colombo. Bij wie:

1. Anna Maria, ged. te Colombo 18 Jan. 1767.

VAN APPELGREEN.

Simon van Appelgreen, tr. Dominga de Sousa. Bij wie:

1. Juliana Sophia, ged. te Colombo 26 Juni 1785.

Albk.

Victor Albk, tr. Susanna Gertruida Kruitsheim. Bij wie:

1. Johan Daniel, ged. te Colombo 15 Febr. 1789.

Ankeman.

Hendrik Ankeman, tr. Rebecca Verhoeven. Bij wie:

1. Jeronymus, ged. te Tutucorin 24 Aug. 1732 tr. Aurora de Costa. Bij wie:

    (a) Johannes Richard, ged. te Tutucorin 31 Oct. 1756.

   Jeronymus, tr. (2) Johanna Maria Moses. Bij wie:

    (b) Hendrik Cornelis, ged. te Tutucorin 29 Jan. 1778.
    (c) Franciscus, ged. te Tutucorin 22 Jan. 1780.
    (d) Johanna Elizabeth, ged. te Chilaw 16 Jan. 1784.
    (e) Johan Godfried, ged. te Colombo 4 Juli 1787.
    (f) Johan Jurgen, ged. te Colombo 4 Juli 1790.

Almeras.

Anthony Almeras van Milliau (prov. Languedoc), tr. te Colombo 17 Juni 1792 Anna Maria Perings van Colombo, wed. Gabriel Doesing.

Anker.

Gerrit Anker, tr. Francina Silva. Bij wie:

1. Hendrik, ged. te Colombo 23 Sept. 1770.
2. Hendrik Stephanus, ged. te Colombo 13 Dec. 1772, tr. Anna... Bij wie:
    (a) Johannes, ged. 11 Aug. 1805.
    (b) Cornelis, ged. 11 Aug. 1805.
3. Catharina ged. 8 Jan. 1775.

Aldons (LII. 222).

Johan Jacob Daniel Aldons en Johanna Dorothea Rudolph waren ouders van een ander kind, nl.:

George, ged. te Galle 22 Oct. 1813.

Robert Aldons en Maria Cornelia Lourensz waren ouders van:

1. Henricus Johannes, ged. te Colombo 23 Nov. 1782.

Robert Aldons en Anna Catharina Lindeman waren ouders van:

2. Jacobus Robertus, ged. te Colombo 22 Aug. 1790, tr. Johanna Dorothea Woutersz. Bij wie:
    (a) Jacobus Carolus, ged. te Colombo 8 Juli 1821.
    (b) Engeltina Gertruida, ged. te Colombo 2 Nov. 1823.
    (c) Robert Daniel, ged. te Colombo 6 Maart 1825, tr. Frederica Charlotta.... Bij wie:

(aa) Emanuel Jonathan, ged. te Colombo 4 Aug. 1850.

(d) Gilles Alexander, ged. te Colombo 10 Febr. 1828, tr. Elizabeth Henrietta de Kretzer. Bij wie:

(aa) Randolph Harris, ged. te Colombo 28 Dec. 1845.

(bb) Cuthbert Roland, ged. te Colombo 17 Dec. 1848.

(cc) Andrew Francis, ged. te Colombo 29 Dec. 1850.

(e) Wilhelmina Carolina, ged. te Colombo 19 Dec. 1830.

(f) Petronella Charlotta, ged. te Colombo 1 Jan. 1834.

(g) Robert Simon Diederich, ged. te Colombo 12 Feb. 1837.

(h) William George Alexander, ged. te Colombo 17 Apr. 1840.

3. Willem Hendrik, ged. te Colombo 1 Jan. 1792 tr. Susanna Justina Ludovici (XLIX. 523). Bij wie:

(a) Catharina Robertina Dorothea Petronella, ged. te Galle 17 Dec. 1814.

4. Bernarda Dorothea, geb. te Colombo 2 Juni 1793.
5. Johannes Philippus, ged. te Colombo 28 Dec. 1794.
6. Robertina Catharina, ged. te Colombo 27 Apr. 1796.
7. Maria Gertruida, ged. te Colombo 8 Oct. 1797.
8. Petrus Adolphus, ged. te Colombo 18 Apr. 1799.
9. Johanna Elizabeth, geb. te Colombo 21 Maart 1802.
10. Maria Elizabeth, ged. te Colombo 4 Aug. 1805.

VAN ASPEREN.

Cornelis van Asperen tr. Christina Dircksz. Bij wie:

1. Thomasia, ged. te Negombo 26 Mei 1720.

ALENSBACH.

Willem Alensbach tr. Anna Margarita Smidt. Bij wie:

1. Maria Francina, ged. te Tutucorin 12 Jan. 1764.
2. Anna Jacoba Maria, ged. te Tutucorin 11 Apr. 1766.
3. Johannes Petrus Julius, ged. te Tutucorin 1766.
4. Johan Hendrik, ged. te Tutucorin 6 Maart 1767.

ALEVELD.

Ferdinand Aleveld tr. (1) Magdalena Meulemans. Bij wie:

1. Jan Adriaan, ged. te Calpentijn 30 Juni 1771.
2. Adrianus Justinus, ged. te Calpentijn Juni 1774.
3. Jacobus Ferdinand, ged. te Calpentijn 10 Sept. 1779.

Ferdinand Aleveld tr. (2) Gertruida Anna Rodrigo. Bij wie

4. Pieter Gerrit, ged. te Calpentijn 10 Maart 1790.

ALT.

Johan Herman Alt, † vóór 31 Juli 1789, tr. Robertina van Roijen. Bij wie:

1. Johannes, ged. te Kalutara 2 Apr. 1774.
2. Regina, geb. 1 Dec. 1778, ged. te Kalutara 13 Febr. 1779.
3. Frederica Carolina, ged. te Barberijn 9 Febr. 1785.
4. Adolphus Gerardus, geb. 1788, ged. te Barberijn 31 Juli 1789.

ARINK.

Joseph Arink, tr. Helena Jansz. Bij wie:

1. Willem Abraham, geb. 15 Febr. 1804, ged. te Colombo 4 Maart 1804.

AUWARDT.

Jan Baptist Auwardt van Gent (België) tr. te Galle 28 Nov. 1751 Catharina Fernando van Galle. Bij wie:

I. Johannes Cornelis, ged. te Galle 13 Oct. 1751.

II. Wilhelmus, ged. te Galle 3 Oct. 1756, tr. (1) aldaar 11 Juni 1786 Helena Cornelia Sohlinger van Jaffna. Bij wie:

(1) Wilhelmina Cornelia, ged. te Galle 28 Febr. 1788.

Wilhelmus tr. (2) te Galle 1 Dec. 1793 Johanna Lourencia Wolff van Tutucorin. Bij wie:

(2) Johannes Cornelis, ged. te Galle 15 Dec. 1798, Ersina Wilhelmina de Silva. Bij wie:

(a) Arthur Martinus, ged. te Galle 17 Juli 1825.
(b) Albert Gerardus, ged. te Galle 16 Juli 1827.
(c) Willem, ged. te Galle 24 Juli 1829.
(d) Angenita Frederica, ged. te Galle 29 Juli 1832.
(e) John William, ged. te Galle 16 Aug. 1835.

ALLE.

Michael Alle, tr. te Galle 21 Oct. 1753 Sibilla Pasquaal.

AMBROSIUS.

A. Christiaan Ambrosius van Galle, tr. (1) aldaar 13 Jan. 1854. Maria de Lammoe van Galle, wed. van .... Bij wie:

1. Mattheus Nicolaas, ged. te Galle 23 Maart 1755.

Christiaan Ambrosius, tr. (2) te Galle 11 Maart 1764 Jubika Christiaansz, wed. van Laurens Berto.

B. Abraham Ambrosius van Galle, tr. aldaar 11 Juni 1780 Anna Jacoba Juriaansz van Galle.

ASSEMAKER.

Johannes Assemaker van Bon, tr. te Galle 8 Juni 1755 Helena .... van Makassar. Bij wie:

1. Jan Mauritz, ged. te Galle 29 Jan. 1756, tr. aldaar 22 Juli 1781 Anna Cornelia Jansen van Galle.

ALEEX.

Antonij Aleex (Alaix?) van Bordeaux, tr. te Galle 30 Nov. 1777 Maria Casotanie de Cunha van Damme, wed. van Philippus Toorzee.

AXEN.

Fredrik Axen van Embden, tr. te Galle 6 Oct. 1793 Johanna Gerrardina de Silva van Galle.

APPELTONS.

Willem Appeltons van Gehoven, tr. te Galle 13 Juli 1794 Dingo Adriaansz van Galle.

VAN AMAK.

Cornelis Cornelisz van Amak, tr. Elizabeth Pietersz. Bij wie:

1. Cecilia, ged. te Galle Dec. 1691.

ALDERKAM.

Dirk Alderkam, tr. Christina .... Bij wie:

1. Margareta, ged. te Galle Aug. 1708.

ARENTSBERG.

Hendrik Arentsberg, tr. Christina .... Bij wie:

1. Anna, ged. te Galle 19 Juni 1712.
2. Hendrik, ged. te Galle 26 Aug. 1714.

ANDRONICUS.

Titus Andronicus, tr. Johanna Madelene .... Bij wie:

1. Maria, ged. te Galle 21 Apr. 1715.

ARENOUYT.

Jacob Arenouyt, tr. Francina Hendricksz. Bij wie:

1. Johanna, } ged. te Galle 20 Maart 1745.
2. Susanna, }

ADRIAANSZ.

Michael Adriaansz, tr. Maria de Cunha. Bij wie:

1. Michael, ged. te Colombo 18 Aug. 1658.
2. Lucretia, ged. te Colombo 3 Febr. 1661.

ARENTSZ.

Jacob Arentsz, tr. Maria .... Bij wie:

1. Arent, ged. te Colombo 16 Sept. 1660.

ADRIAANSZ.

Christoffel Adriaansz, tr. Louisa de Costa. Bij wie:

1. Judith, ged. te Colombo 21 Nov. 1660.

ALSDORP.

Gerrit Alsdorp, Secretaris d. Weeskamer te Colombo A° 1683, tr. Christina Groenenberg.

VAN BUREN (LIII, 55).

Lambert Jan van Buren en Maria Rodriguez waren ouders van:

1. Hendrik Jacob.
2. Hendrina Jacoba, geb. 14 Jan. 1797.
3. Lambertus Wilhelmus, geb. 9 Juli 1800.
4. Elizabeth Wilhelmina, geb. 3 Mei 1803.
5. Libertina Wilhelmina, geb. 5 Jan. 1806.
6. Sara, geb. 24 Oct. 1809.

BARTELS (LIII, 185).

Christoffel Jacob Bartels en Johanna Margareta Schuyting waren ook ouders van:

Joan Jeronymus, ged. te Colombo 18 Dec. 1803.

VAN HEK (LIII, 190).

Maria Helena Henrietta van Hek, tr. Francis Andrew Toussaint.

DOEBRATSZ (LIII, 576).

Huybert Jacobus Doebratsz, tr. Sophia Engelbertina Jansz. Bij wie:

1. Maria Elizabeth, ged. te Colombo 28 Nov. 1819.
2. Everardus Jacobus, ged. te Colombo 8 Dec. 1822.
3. Sophia Henrietta, ged. te Colombo 21 Aug. 1825.

GERLACH (LIII, 579).

Johan Jacob Gerlach en Helena Gertruida de Silva waren ouders o.a. van:

Petrus Albertus, ged. te Colombo 24 Febr. 1799, tr. Josephine Aldons. Bij wie:

1. Francina Eugenie Brantina, ged. te Colombo 24 Maart 1839
2. Robertina Julia Drusilla, ged. te Colombo 3 Juli 1840.

Johannes Wilhelmus Gerlach, tr. (1) Dona Constantine Ekenaike (?) Bij wie:

I. Joseph Casper, ged. te Colombo 23 Juli 1809, tr. Sophia Henrietta Jansen. Bij wie:
(1) Josephine Jane, ged. te Colombo 28 Sept. 1838.
(2) George Parke, ged. te Colombo 16 Febr. 1840.
(3) Eduard Robert, ged. te Colombo 21 Mei 1843.
II. Arnoldus Cornelis, ged. te Colombo 31 Jan. 1813.
Johannes Wilhelmus, tr. (2) Anna Dorothea van Twist. Bij wie:
III. Anna Margareta, ged. te Colombo 1 Juli 1821, tr. George Garvin.
IV. John Gerrard, ged. te Colombo 14 Dec. 1823.
V. John Henry, ged. te Colombo 11 Nov. 1827.

Ebert (LIII, 233).

Rycloff Johannes Ebert, tr. (1) 18 Mei 1783 Susanna van der Laan, geb. 21 Febr. 1767, d. v. Antony van der Laan, † 23 Maart 1793 en v. Catharina Antonica van der Blom, geb. 27 Nov. 1741, † 3 Aug. 1805.

Rycloff Johannes Ebert, tr. (2) Isabella Maria .... Bij wie:
1. Willem Jilles geb. te Kalutara, 10 Mei 1816.
2. Johanna Arnoldina, geb. 26 Febr. 1819.
3. Adrianus Johannes, geb. 14 Oct. 1821.
4. Frederik, geb. 26 Jan. 1824.
5. Frederick Henry, geb. 14 Mei 1827.

Jacobus Godfried Ebert en Caroline Winsentina Estrop waren ouders van:
1. Josina Arnoldina, geb. 24 Juni 1810.
2. Charles Gerrardus, geb. 26 Oct. 1811.
3. James Robert, geb. 19 Aug. 1813.
4. Beonilda Louisa, geb. 22 Maart 1815
5. John William, geb. 2 Febr. 1817.
6. Frederica Lamberta, geb. 27 Apr. 1819.
7. William Frederick, geb. 7 Aug. 1820.
8. Charles Godfried, geb. 2 Apr. 1822, tr. 22 Jan. 1846 Louisa Rudolphina Jonklaas. Bij wie:
(a) Susan Caroline Lucretia, geb. 17 Jan. 1847.
(b) Albert Benjamin Charles, geb. 6 Nov. 1848.
(c) Priscilla Julia, geb. 17 Febr. 1851.

9. Rudolphina Adriana, geb. 18 Apr. 1823.
10. Johannes Diederik, geb. 7 Juni 1824.

Jacobus Godfried Ebert, tr. (2) Lucretia Adriana Jonklaas. Bij wie:

11. John. Henry, geb. 13 Jan. 1839.
12. Henrietta Lucretia, geb. 13 Oct. 1840.
13. Charles Alexander, geb. 8 Juni 1842.
14. Carolina Emelia, geb. 16 Juni 1844.
15. Margaret Leonora. geb. 26 Maart 1846.
16. Jane Arabella, geb. 5 Juni 1848.
17. Frederica Charlotta, geb. 11 Mei 1850.

Petrus Johannes Ebert, ged. 7 Mei 1786, tr. Anna Cornelia Mack. Bij wie:

1. John William, geb. 4 Mei 1811 tr. Adriana Charlotte Lorenz (XLIX, 450). Bij wie:
   (a) Cecilia Eliza, geb. 15 Jan. 1842.
   (b) Helitia Cornelia Wilhelmina, geb. 15 Jan. 1844.
   (c) John William, geb. 10 Juli 1845.
   (d) Alice, geb. 27 Maart 1847.
   (e) Emma, geb. 24 Febr. 1849.
2. Elizabeth Wilhelmina, geb. 13 Mei 1812.
3. Henry Edward, geb. 1 Jan. 1813.
4. Johanna Elizabeth, geb. 20 Oct. 1814.
5. Johanna Cornelia, geb. 8 Maart 1816.
6. Wilhelmina Merciana, geb. 8 Oct. 1813, tr. Diederich Cornelis Meier.
7. Carolina Petronella, geb. 27 Oct. 1819.
8. Maria Henrietta, geb. 23 Nov. 1820.
9. Johanna Catharina, geb. 15 Dec. 1821.
10. Jacoba Gerrardina, geb. 19 Juni 1823.
11. Susanna Gertruida, geb. 10 Febr. 1825.
12. Charlotta Catharina, geb. 6 Apr. 1826.
13. Arnolda Henrietta, geb. 9 Juni 1827.
14. Emelia Georgiana, geb. 21 Juli 1829.
15. Caroline Jane, geb. 20 Maart 1831.

Catharina Claudia Ebert, tr. 29 Dec. 1810 Jacques Fabrici Meier.

Gerrardus Adrianus Ebert, tr. Cornelia Philipina Ursula Mack. Bij wie:

I. Johannes Cornelis, geb. 27 Aug. 1814.
II. Edward George, geb. 2 Apr. 1816, tr. Margaret Elizabeth van Cuylenburg. Bij wie:
(a) Edward George, geb. 15 Maart 1844.
(b) Francis Alexander, geb. 2 Maart 1845.
(c) Sophia Eliza, geb. 19 Jan. 1847.
(d) Edgar, geb. 6 Mei 1848.
(e) Laura Olivia, geb. 6 Jan. 1850.
III. Vincentina Eliza, geb. 4 Juni 1818.
IV. Ursula Frederica, geb. 19 Dec. 1819.
V. Gertruida Helena, geb. 24 Dec. 1821.
VI. Johanna Emelia, geb. 27 Maart 1824.
VII. Gertruida Johanna, geb. 25 Maart 1825.
VIII. Henrietta Cornelia, geb. 26 Febr. 1828.
IX. Johanna Anetta, geb. 10 Dec. 1829.
X. Jane Mathilda, geb. 6 Apr. 1832.
XI. Henry Arnold, geb. 8 Oct. 1835.
XII. Georgiana Arnoldina, geb. 7 Oct. 1837.

Landsberger (LII. 617).

Jan Philip Landsberger en Wilhelmina Hermina de Waas waren ook ouders van:

1. Martha Euphrosine, ged. te Colombo 23 Sept. 1804.
2. Caroline Wilhelmina, ged. te Colombo 26 Apr. 1807.
3. Johannes, ged. te Colombo 28 Jan. 1808.
4. Bernardus, ged. te Colombo 11 Maart 1810.

Libertina Maria Landsberger, tr. Bernard Alvis.

Ohlmus (LIII, 574).

Johannes Lambertus Ohlmus, tr. circa 1848 Justina Celestina Perera. Bij wie:

1. Henry Louis, ged. te Colombo 26 Dec. 1836.
2. Pieter Willem Charles, ged. te Colombo 30 Oct. 1840.
3. George Edward, ged. te Colombo 18 Maart 1843.
4. Pieter Francis, ged. te Colombo 28 Maart 1845.
5. Anna Charlotta.
6. Johan Arnold.

Gabriel Johannes Ohlmus en Merciana Catharina La Brooy waren ouders van:

1. Maria Elizabeth, ged. te Colombo 30 Oct. 1836.
2. Henri Alfred, ged. te Colombo 21 Juni 1840.

3. Willem Arnold, ged. te Colombo 16 Jan. 1842.
4. Margaret Jane Eleanor, ged. te Colombo 19 Nov. 1843.
5. Anna Caroline, ged. te Colombo 30 Mei 1847.
6. Georgiana Jemima.
7. Edward Pompeus.

Thomas Gerrardus Ohlmus, tr. Catharina Louisa Joseph. Bij wie:

1. Catharina Elizabeth, ged. tr. te Colombo 12 Oct. 1832.

Jacobus Wilhelmus Ohlmus en Dorothea Christina Lourensz waren ouders van:

1. John James Sansoni, ged. te Colombo 4 Juni 1837.
2. John Gerrard Lambert, ged. te Colombo 2 Aug. 1840.
3. Alfred Wilfred. ged. te Colombo 29 Dec. 1844.
4. Arthur Francis.
5. Pieter Daniel.

Louise Christina Ohlmus, tr. Philip Henry Carron.

RECOURT DE LA CHAUME (LIII, 419).

Johannes Wilhelmus Recourt de la Chaume en Lydia Sophia Carolina Pfeiffer waren ouders o.a. van:

1. Petronella Susanna Christina, ged. te Colombo 11 Feb. 1810.
2. Jacobus Wilhelmus, ged. te Colombo 28 Juni 1812.

STAATS.

Elias Wilhelmus Staats en Anna Gertruida Rumdorff waren ouders van:

1. Gertruida Elizabeth, geb. te Colombo 1 Juli 1807.
2. Henrietta Magdalena, geb. te Colombo 1 Nov. 1809.
3. Jacobus Wilhelmus, ged. te Colombo 3 Mei 1812.
4. Sara Henrietta, ged. te Colombo, 9 Oct. 1814.

SCHARF. (LIII, 232).

Cornelis Bartholomeus Scharf en Esther Christina Cadenski waren ouders o.a. van:

1. Clara Hendrica, ged. te Colombo 2 Maart 1788.

Een Joan Jurgen Scharf, tr. Hendrina Willemsz. Bij wie:

1. Gerrard Christoffel, ged. te Colombo 18 Maart 1781.

VISSER (LIII, 190).

Michael Arnout Visser en Anna Arnoldina Cornelia Ide waren ouders o.a. van:

1. Johanna Frederica, ged. te Colombo 26 Maart 1804.

2. Frederik Arnold, ged. te Colombo 23 Maart 1806.

WEERMAN. (LII, 191).

Johan Godfried Weerman en Amarantia Elizabeth Staats waren ouders van:

1. Johanna Elizabeth, geb. 17 Febr. 1810.
2. Johanna Wilhelmina, geb. 25 Sept. 1812.

ESTROP. (LIII, 192).

Diedrich Arnoldus Estrop, tr. Jane Reith. Bij wie:

Pieter Benedictus, geb. 3 Maart 1821.

(Wordt vervolgd).

KUNSTGESCHIEDENIS.

HAARLEMSCHE HORLOGEMAKERS.

Op blz. 177—179 van dezen jaargang van dit tijdschrift, deelt de heer *C. ten Boom* te Haarlem eenige belangwekkende bijzonderheden mede als bijdrage tot de geschiedenis van het Haarlemsche horlogemakersgilde. Het doet mij genoegen genoemden heer eenige inlichtingen te kunnen geven op diens vraag om nadere bijzonderheden. Veel kan ik echter niet mededeelen, doch ik geef hier de mij nader bekende zaken, zooals ik ze bij verschillende onderzoekingen aanteekende.

In de eerste plaats verwijs ik den inzender, omtrent den door hem genoemden *Jan van Leeuwarden* naar De Navorscher IV: 223, IX: 134, 276, 350, VIII: 171 en X: 71. Omtrent den horlogemaker *Frans van Leeuwen* (1792) — hij woonde in de Korte Veerstraat — kan de heer *ten Boom* een uitvoerig relaas lezen in het werkje van *Cornelis van der Aa*, getiteld: *Myne politicque denkwyze vrymoedig geschetst.* Ook de heer *P. J. Frederiks* deelt een en ander over hem mede in *De Librye*, jrg. 1888, no. 4. Ten slotte verwijs ik nog naar het *Zondagsblad* der *Stads-Editie* Mei 1901, waarin de heer *J. W. Enschedé* verschillende belangrijke bijzonderheden mededeelde.

Uit de *Opr. Haarl. Courant* werd door mij o. m. het volgende aangeteekend omtrent *Haarlemsche* horlogemakers en klokkenisten.

Willem van den Berge. [1])

In de *O. H. C.* van 13 Oct. 1674 wordt kennis gegeven, dat in de schuit tusschen Leiden en den Haag op 9 October 1674 is verloren een zakhorloge van *Salomon Coster* te 's-Gravenhage. Terug te bezorgen bij de weduwe van genoemden *Coster* of bij *Willem van den Berge*, horlogemaker te Haarlem.

Johannes Enscheda.

(*O. H. C.* 1676 no. 41): Voorledene Vrydagh, zijnde den 9

[1]) Komt niet voor op de lijst van den heer *Ten Boom.*

October, is van halfwegen Leyden tot by de Noortwyker-brugh een silver orlogie verloren, daer *Johannes Enscheda* op geteyckent staet: die 't selve vint, gelieve het te bestellen tot Haerlem, in de Paerle-steegh, aen de voornoemde *Enscheda*, sal een vereeringe genieten. (In extenso.)

Jan van Leeuwaerden. [1])

In de *O. H. C.* no. 37, jrg. 1679 wordt kennisgegeven, dat bij het Schouw nabij 's-Gravenhage wordt vermist een horloge, gemaakt door *Jan van Leeuwarden* te Amsterdam.

Arent Jacobsz. Backer. [2])

In de *O, H. C.* van 1685 no. 30 en 36 wordt kennis gegeven dat te Honselaarsdijk gevonden is een horloge. Terug te bekomen bij *Arent Jacobsz. Backer* in de Batte-Jorisstraat, bij het weeshuis in „*de Aecker*".

Joan du Sart, klokkenist.
(*O. H. C.* 1686, 23 Februari):
Joan du Sart, Orgelist en Klockenist der stad Haerlem, heeft een nieuwe inventie, van onder 't singen in de Kerck, en dat sonder 't out onnut Lier-geschrey van kleyne pijpjes, maer met modeste Pijpen, namentlijck, om 't geluyt van d'Orgel-Voys, die onder den Psalm-Sang gespeelt wert, soo ver over de Gemeente te doen klincken als d' allergrootste Pijpen, die in 't selve Orgel zijn, en dat die geene, die 't allerverste van 't Orgel afsitten, genootsaeckt sullen werden door de voorsz. Psalm-Voys van 't Orgel vast op haer toon te singen, 't welck strekken sal, om de Gemeente ras, luchtig en eendrachtliger te doen singen tot Godes Eere. Alle Steden nu, die na een nieu en suyver Orgel-Spel trachten, en begeerig zijn, haer Orgel-Voys onder de Kerck-Sang eens soo sterck te horen uytklincken, ja noch beter als alshier gehoort wert, sullen 't selve door een Orgelmaker soodanig laten prepareren, dat een groot Orgel, sprekende op 16 voet ope Pijpen, met het selve getal, en een kleyn, dat op 8

---

[1]) Wordt door den heer *ten Boom* in 1668 te Haarlem genoemd. Zie over hem „*een beroemd Haarlemsch horlogemaker*" in de reeds gemelde Navorscher-dln

[2]) Hieruit blijkt niet of *Backer* horlogemaker was. Ook de heer *Ten Boom* vermeldt hem niet.

voet spreeckt, ende 3 Blaesbalcken, met vergroting van 100 Pijpen, en noch een Blaesbalck heeft. (In extenso.)

Barend Dykhoff.

In de *O. H. C.* van 1739 no. 44 wordt aangekondigd dat sedert 19 October 1739 vermist is even buiten Haarlem een goud horloge met uur-, minuut- en dagwijzer, gemaakt door *Nauta* te Leeuwarden. Terug te bezorgen bij *Barend Dykhoff*, horlogemaker in de Lange Veerstraat.

In de *O. H. C.* van 1755 no. 36 wordt de verkoop van de nagelaten inboedel van *Jan Heshuysen* te Haarlem aangekondigd op 23 Sept. d.a.v. Hieronder bevonden zich een horloge van *Huyghens*, slaande heel- en half uur voluit, loopende één jaar en zes weken, benevens een gouden repetitiehorloge van *Clarcq* en *Dunster*.

Haarlem. W. P. J. OVERMEER.

Porseleinmerken (LV, 180; 1). — De geschiedenis der fabriek, die te Amstelveen werd opgericht, daarna verplaatst naar Weesp, vervolgens naar Oud-Loosdrecht, en eindelijk naar Amsterdam; wordt vrij uitvoerig beschreven in Navorscher III, 123. Aldaar wordt vermeld dat de letters M. O. L. beteekenen: Manufactuur Oud Loosdrecht, overeenkomend met den naam van den eigenaar aldaar, Ds. (de) Mol. Intusschen meen ik dat de beteekenis is: Merk: O. L. A. v. L.

GESCHIEDENIS.

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE BATAAFSCHE OMWENTELING

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT DOOR EEN OOGGETUIGE[1]).

1810.

30 Nov. kwam er weer wat anders. Een groote vrouw — de Kroonprinses van Zweden. — Het was Napoleon's nicht wel te verstaan. Daarom moest die vrouw alle behoorlijke eer worden aangedaan. Haar reis was van Vrankrijk over Holland na Zweden. Het uur harer aankomst bekend geworden zijnde, kwamen alle militairen in de wapenen. Het was 's middags ten 12 uuren. Van Amsterdam zullende komen, posteerde het 2de battaillon zig buiten de Waartpoort, het eerste op de Neude en de twee Grenadiercompagnieën met de musicanten op de Gansemarkt voor het Kasteel van Antwerpen, alwaar de nodige localen tot haar ontvangst in gereedheid waren gebracht. Alle generaals en verdere officieren van rang begaven zig meede na buiten de Weert. Ten half 3 uuren arriveerde Haar Kon. Hoogheid met een gevolg van drie koetsen met zes paarden bespannen, door gendarmes geëscorteert. Zij nam terstond haar intrek in het Kasteel van Antwerpen, alwaar zij gecomplimenteert wierd van den Landdrost, den Burgemeester en verdere Heeren van distinctie. Zij was niet begeerig om het een of ander van Utrecht te bezigtigen en zette dus

1 Dec. haare reis verder voort over Amersfoort.

2 Dec. was er weer een feestdag. Volgens aanschrijving moest dezelve statig, plechtig en met vreugde geviert worden; maar men kon in alles duidelijk bespeuren, dat de vreugde gedwongen was. Het was de verjaardag van de kroning van den Keiser. De Zondag en het overschoone weder begunstigde de fes-

[1]) Vervolg van Nav. LV, blz. 389.

tiviteiten en brachten veel volk op de been. De vlaggen waaiden op de gewone plaatsen. Het canon wierd op de gewoone uuren gelost door de burgerconstapels. In alle kerken wierden gebeden en lofzangen van dankzegging ten hemel opgezonden. De groote parade was zeer luisterrijk. Ten 11 uuren kwamen de Gardes d'honneur in de Manege bijeen in de wapenen, de schutterij op het Janskerkhof en de Franschen omtrent hunne casernen. Ten half 12 marscheerden zij alle na de Neude. De Gardes d'honneur zettenden de parade bijzonder veel luister bij. Ten 12 uuren kwamen de Generaals Ferriere en Bruce op de Neude, voor welke zij alle de revue passeerden, terwijl het cariljon op de Domstoren zig liet hooren. Na de revue wierden eenige manoeuvres verricht, eerst door de schutterij en daarna door de infanterij, al hetwelk ruim half twee was afgelopen. 's Middags was er een prachtig diné ten huize van den Generaal Ferriere achter St. Pieter, bij welke gelegenheid de Fransche musicanten aldaar van 5 tot 7 uuren musiek maakten. 's Avonds waren er eenige illuminatieën. Het Landschapshuis en het Stadhuis waren verlicht als op 's Keisers geboorteverjaardag, met latten met lampions. Dan waren nog geillumineert de huisen van de generaals Ferriere en Bruce, de Place Royaal, alwaar de commandant van de stad gelogeert was, de caserne van de Douanen in den trans, de beyde hospitaalen, zijnde het Duitschehuis en het Stads-kinderhuis, en ook nog verscheide herbergen om volk te lokken, waartoe de viool ook te baat wierd genomen. Voor het overige was geen enkel burger genegen, om door eenige illuminatie blijken van vreugde te toonen. Ten half elf uuren wierden op de Gansemarkt eenige uurwerken afgestoken door de Burgerconstapels. Vreugde en vroolijkheid was er langs de straaten. Geweeren wierden afgeschoten. Klijne vuurwerkjes wierden afgestoken. Groote drukte in de herbergen. Maar dit alles had alleen plaats bij diegeenen, die niets te verliesen hadden, en wien het om het even was, of Pieter of Paul regeerde.

Ver waren wij reets de maand van December ingetreden. Wij naderden derhalven allengs tot het jaar 1811, tot dien dag van den eersten Januarij, waarop verscheide artikelen van het meer gemelde keiserlijke meesterstuk in werking moesten treden. Eenige keiserlijke decreeten en besluiten desaangaande was genoegzaam het eenige, dat deeze maand ons

opleverde. De benoeming der leden van het Hooge Bestuur van Holland kwam het eerste voor, en die van den Gouverneur Generaal en van de Praefecten het tweede. De eerste benoeming was van

4 Dec. en de tweede van

7 Dec. Bij dezelven wierden aangestelt tot Intendant Generaal der Finantiën en Binnenlandsche Zaaken de Heer Gogel, tot Requestmeester Directeur der Centrale Kas de Heer Voute, tot Directeur der Publieke Schuld en van het Grootboek in Holland de Heer Six, tot Praesident van het Keiserlijk Gerechtshof de Heer van Manen, tot Procureur Generaal bij hetzelve Hof de Heer Baron Beyta, die toen een dergelijke post in Braband bekleedde, tot Gouverneur Generaal van Holland Prins Le Brun, Hertog van Plaisance. En tot Praefecten wierden aangestelt, van het Departement van de Zuiderzee de Graaf de Celles, van het Departement der Monden van de Maas ook een Franschman en van de overige Departementen de respective toenmalige Landdrosten. Daarop volgde:

10 Dec. de bepaling van het getal der Gecommitteerden, welke de Hollandsche Departementen zouden geeven ter vergadering van het Wetgevend Lighaam in Parijs; te weten, het Departement van de Zuiderzee 5 leden, der Monden van de Maas 4, van den Opperijssel 3, der Monden van den IJssel, van Friesland, van de Westereems en van de Oostereems elk 2, dus te zamen 20 leden.

De eerste brief, die de Hartog van Plaisance als Gouverneur Generaal van Frankrijk ontving, was van den

12 Dec. Toen de courier met dezelve onze stad passeerde, maakte hij niet anders bekend, dan dat hij tijding van veel belang aanbracht, die algemeene vreugde zoude verwekken. Een ieder wierd dus met groote nieuwsgierigheid vervuld; en intusschen kwam het hierop neder, dat de Keiserin moest bevallen. Terstond wierden na alle Departementen de nodige orders afgevaardigt, dat in de kerken van alle gezindheden gebeden ten hemel moesten worden opgezonden over de zwangerheid van H. M., hetgeen dan ook

16 Dec. voor het eerst gebeurde.

17 Dec. passeerde er weder een expresse. De nieuwsgierigheid wierd dus weder opgewekt. Maar hoe veranderde die nieuws-

gierigheid in neerslachtigheid; toen bekend wierd, dat zijne meedegebrachte tijding onze stad op nieuw een geduchte slag toebracht, behelsende dezelve een keiserlijke order, dat de Munt alhier ten eenenmale wierd vernietigt en afgeschaft, dat van toen af aan niets meer gemunt of eenig ander arbeid verricht mocht worden, en dat alle ambtenaaren en werklieden, die tot de Munt behoorden, met den 1 Januarij aanstaande moeten afgedankt worden. Omtrent 100 personen wierden daardoor van hunne kostwinning berooft. Nu kwamen er nog twee decreeten, die genoegzaam eensluidende waren. Het eerste was van

19 Dec. en betrof de Departementale bestuuren, en het tweede van

22 Dec., hetwelk de stedelijke bestuuren aanging. In beijde wierden de bestuuren gelast hunne posten provisioneel te blijven waarneemen, echter met de verandering van tijtel volgens het decreet; zodat wegens de Departementale bestuuren de Landdrosten Praefecten wierden, de Kwartierdrosten Onderpraefecten en de Adsistenten Raaden van Praefectuurschap; en wegens de stedelijke bestuuren de Burgemeesters Maires, de Wethouderen Adjuncten en de Vroedschappen Municipale Raaden wierden.

Van alle verdere besluiten, die uit Parijs voortkwamen, willen wij er nog een aanhalen. 's Keijsers begeerte was, de telegraphische linie, die reets tot Antwerpen was voltrokken, verder uit te strekken tot Amsterdam. Daarover in de vergadering gehandelt zijnde was onze stad Utrecht in dezelve betrokken. Ten gevolge van dit besluit wierd

24 Dec. een begin gemaakt met een telegraaf te stellen boven op de punt van de Jacobikerkstoren in plaats van de weerhaan.

25 Dec. wierd dit werk voltrokken. De Kersdag wierd niet ontzien door eene voorbeeldelooze hevige storm, die ongelukken verwekte.

Wij eindigen dit jaar met de ontbinding van het Departementaal bestuur. Maar eerdat wij daarvan melding maaken, kunnen wij niet voorbijgaan een zonderlinge plechtigheid, die

29 Dec. plaats had, en bestond in de beaarding en begrafenis van een Sergeant-Major van de Fransche Infanterij, die in het Hospitaal, het Stads Kinderhuis overleden was. De beaarding, zullende verricht worden in de kerk van den Heer pastor Dadelbeek in het Cathrijnesteegje, wierd het lijk van het Hos-

pitaal overgebracht na de kerk, gaande de pastor vooruit in volle kerkgewaad, hebbende het koorkleed aan, de stool om, en de bonnet op het hoofd. Achter hem gingen drie autaarbedienden, ook van koorkleeden voorzien, benevens 4 zangers en een autaarbediende ging vooruit, die het kruis droeg. Een groot aantal Franschen, officieren en onderofficieren en gemeenen, volgden het lijk, gaande twee aan twee. Zo er geen gewapende manschappen waren geweest om het volk af te keeren, was het lijk wel overweldigt geworden door de groote menigte van menschen. De beaarding afgelopen zijnde, ging die zelve zonderlinge lijkstatie van daar weer na het Klaaskerkhof, alwaar het lijk begraven wierd onder het zingen van de 129 Psalm, *De profundis clamavi.* Na de begrafenis gingen de pastor en de autaarbedienden, na zig in het Hospitaal verkleed te hebben, weder na de kerk terug.

Onder alle stukken en besluiten, die met den 1 Januarij aanstaande een aanvang moesten neemen, behoorde dan ook de inlijving van ons Departement Utrecht in dat van de Zuiderzee. Het Departementaal bestuur hield derhalven

31 Dec. zijne laatste zitting. Alle stukken, waarvan nog het een of ander was overgebleven, afgehandelt zijnde, vroeg de Landdrost, of ook iemand der leden vóór de ontbinding en omtrent dezelve nog iets mogt hebben op te merken. Dit met *Neen!* beantwoord zijnde, werd de vergadering gesloten. Daarop begaven zig alle leden en corps in koetsen, de boden vooraf-gaande, na het Stedelijk bestuur op het Stadhuis, en namen, niet zonder aandoening, plechtig afscheid van hetzelve. Wederom op het Landschapshuis terug gekomen zijnde, ontbond de Landdrost het Bestuur. Vervolgens dankte hij alle suppoosten af, de commiesen, de conchiergie, den kamerbewaarder, de deurwaarders en de boden, en dit alles met toepasselijke en teffens treffende aanspraken. Eindelijk namen de leden afscheid van elkander. Met neerslachtigheid en aandoening wierd het Landschapshuis door hen verlaten, en hiermeede was ons Departement als in rook verdwenen.

Met dit tafreel eindigde dan dit akelige jaar, dat ons tot ons eeuwig verderf van een Koningrijk in een Kijzerrijk had doen overgaan. Akelig was het gewis voor ons gansche land, maar nog wel het meeste voor Utrecht, hetwelk deeze onze verhandeling ten klaarste kan getuigen.

1811.

De vreugde en vrolijkheid, welke de eerste dag van een nieuw begonnen jaar gewoonlijk opleverde, ontbraken thans. Algemeen werd dit jaar ingetreden met bedrukte harten voor al die onheilen, die zamenliepen; zo over die, waaronder wij reets half bezweken waren, als over die, welke deeze stonden op te volgen. De zegenwenschen van dit jaar meer geluk en voorspoed te zullen genieten als in het afgelopene werden geuit onder de gegronde vrees, dat het tegendeel ons zoude te beurt vallen. Om dan ter zaake te koomen. Inkwartieringen gingen alweer vooraf. Keiserlijke decreeten volgden daarna. De inkwartieringen waren vooralsnog maar het verwisselen van een battaillon van het alhier garnisoen houdende 93ste regiment en het overnachten van het regiment Veliten.

De Keiserlijke decreeten waren meest alle een gevolg van de twee belangrijke decreeten van den 14 Julij en 22 October des vorigen jaars. Hetgeen van dezelve het eerste het licht zag, kostte alweer eenige burgers, en wel eenige burgers van aanzien, hunne welvaart, door het verlies van hunne posten. Hetzelve was van den

14 Jan. en handelde over de behoedende Senaat. Het Keiserrijk, toen eenige Departementen aangenomen hebbende, had de Keiser goedgevonden het getal der Senateurs of leden van de Behoedende Senaat tot op 140 te vergrooten. Wegens de Hollandsche Departementen zouden 6 Senateurs sessie hebben, waartoe door Z. M. wierden benoemt de Heeren Schimmelpenning, die voor de komst van Koning Lodewijk tot den throon gedurende een jaar tijds de hooge rang van Raadpensionaris bekleed had; Van Kingsbergen, Admiraal, Van Zuilen van Nijeveld, Generaal; Van Dedem tot de Gelder, voorheen ambassadeur van het Hof van Vrankrijk; Van de Pol, Maire van Amsterdam, en Meerman van Dalem en Vuuren, Directeur van Kunsten en Wetenschappen. Zodat, doordat de Staatsraad daardoor verviel, alle leden tot de gewoone burgerstand konden terugkeeren.

Het tweede decreet, dat

17 Jan. tot ons overkwam, bezorgde aan zommige onzer stadgenoten eenige verkwikking. Door een nader besluit van den Keiser werd het decreet van den 17den December l.l., waarbij onze stad van de Munt wierd berooft, weder ingetrokken, met

dien verstande, dat voortaan niet dan voor rekening van het Rijk zal mogen gemunt worden. Alle derzelver hooge en laage ambtenaren wierden weder in hunne posten herstelt, hoewel, tengevolge van het laatste gedeelte van het besluit, met eenige vermindering van hunne inkomsten.

Een derde decreet van den

18 Jan. bevatte vermindering der belastingen over eenige voorname producten, als brood, meel, vleesch, zeep, genever enz., hoewel deze verlichting weer wierd te niet gedaan door andere belastingen te verhogen. Toen volgde die voor ons, voorheen vrije Nederlanders, zo zeer hatelijke *conscriptie.* De eerste beginselen daarvan ontdekten zig den

23 Jan. door eene missive, die de Maire ontving van den Praefect uit Amsterdam. Deeze missive bevatte een order van den Minister van Binnenlandsche Zaaken te Parijs, dat vóór den 15 Februarij aanstaande aan hem moest toegezonden worden een lijst van alle manspersonen, die in 1791 geboren waren.

Groot was de aandoening, toen die order

25 Jan. wierd gepubliceert en aangeplakt, waarbij gevoegt wierd een scherpe aanmaning, dat, wanneer desaangaande de Wijkmeesters respectivelijk door hunne wijken zouden rondgaan, een ieder zulks na waarheid zonder eenige bewimpeling zoude hebben op te geeven, hetwelk

30 Jan. door hun Wijkmeesteren volgens hunne ontvangene orders wierd volbracht. Maar met wat een afkeer en verontwaardiging wierd een ieder vervuld, toen op deeze inschrijving, die volgens de Wet de gewone jaarlijksche ligting van manschappen betrof, een extraordinaire ligting van die van 1788 volgde. Een Keiserlijk decreet van

5 Febr., waarbij van de Hollandsche Departementen 3000 manschappen van de klasse van het jaar 1808, dat was, van die in 1788 geboren waren, gevordert wierden, verwekte die verontwaardiging.

Een derde wierd daarbij bepaalt tot de zeedienst en twee derde tot de landdienst, zoveel mogelijk bij verkiesing en voor het overige volgens uitwijsing van het lot. Zij allen moesten op den 15 April aanstaande gereed zijn om op marsch en in active dienst over te kunnen gaan. Het aandeel, door het Departement van de Zuiderzee te leveren, was 900 man. Alhoewel de dag

van het marscheeren nog ruim twee maanden achterwege bleef, zo wierden al die manschappen van de bovengemelde klasse, zonder onderscheid, gehuwd of ongehuwd, met of zonder lighaamsgebreken, en voor de afwezigen iemand voor hun persoon, per publicatie opgeroepen om te compareren op dezer Stads-Secretarij; die van de zes eerste wijken van de stad den

12 Febr. en die van de twee overige en van de vier buitenwijken

13 Febr., om aldaar op een algemeene lijst te worden opgeschreeven. Eene daarbij gevoegde scherpe aanmaning met bedrijging van straf, zelfs aan den lijve, deed hen alle getrouwelijk opkomen. Het getal beliep 208 personen, zodat in het vervolg de omschrijving door de wijken voor altijd wierd afgeschaft.

Wanneer een zeker getal manschappen voor 's lands dienst van de Hollandsche Departementen vereischt wierden, wierd een overslag gemaakt over de Cantons na evenredigheid van derzelver bevolking.

Het arrondissement Utrecht bestond uit zeven Cantons. Het eerste en tweede Canton waren de Cantons Utrecht, het derde het Canton Maarsen, het vierde Mijdrecht, het vijfde Woerden, het zesde Schoonhoven en het zevende Ysselsteijn, welke alle te zamen bevattende 75159 zielen. De twee Cantons Utrecht 32881 zielen bevattende, was het aandeel van de 900 man, door het Departement te leveren; voor het Arrondissement Utrecht 141 man, en van deeze voor onze stad, welke met de voorsteden de twee Cantons uitmaakte, 62 man. Van de 208 man, die zig bij de oproeping hadden aangegeven, 170 goedgekeurt zijnde, zoude het lot beslissen, aan welke van deeze dit ongeluk zoude te beurt vallen, waartoe de dag van 18 Maart bepaalt was.

Op deeze twee volkslichtingen volgden de verdere keiserlijke decreeten, betreffende de aanstellingen van alle rechtbanken en van het Wetgevend Lighaam. Die van de rechtbanken was van den

14 Febr. en die van het Wetgevend Lighaam van den

20 Febr. Alle leden van het Keiserlijk Gerechtshof in 's Hage, van de Rechtbanken ter eerster instantie, en van de praevotale Rechtbanken, alsmeede de Vreederechters wierden benoemt, om alle respectivelijk met den 1sten Maart aanstaande hunne posten te aanvaarden.

In het Wetgevend Lighaam gaf het Departement van de

Zuiderzee vijf leden, waartoe benoemt wierden de Heeren Cambier, gewezen Minister van Oorlog; Van Lijnden tot Lunenburg, gewezen Landdrost van het Departement Utrecht; Van Westrenen van Themaat, lid van het toenmalig Wetgevend Lighaam; Van der Sleijden, gewezen Secretaris Generaal van het Departement Amstelland; en Lilaar, Burgemeester der stad Amersfoort.

De installatie der nieuwe rechtbanken naderende, maakten beijde gerechtshoven alhier vooraf een einde aan hunne werkzaamheden.

24 Febr. wierd nog een paardedief met een duchtige, ja zeer duchtige geesseling begunstigt. Alhoewel hij, terwijl zijn rug al rooder en rooder wierd, uit al zijn macht daartegen protesteerde uithoofde dat met de aanstaande inrichting der nieuwe wetten de geesselstraf wierd afgeschaft, zo bleef nochtans Heer scherprechter maar aan het veegen; zolang tot dat op onderschijde plaatsen het roode zweet zig openbaarde.

Den laatsten dag dan voor de installatie hielden beijde gerechtshoven alhier, het Departementale en het Stedelijke, hunne laatste vergadering. Nadat het nog overgeblevene door hen was afgehandelt, wierden beijde vergaderingen ontbonden door den Onderpraefect, den Hr. van Tuijll, met opvolgende afdanking van alle suppoosten. De installatie der nieuwe rechtbanken wierd vervolgens den

1 Maart alhier met zeer veel plechtigheid uitgevoert. Het gebouw, voorheen de Statenkamer, daarna het Landschapshuis, en nu laatstelijk het Departementshuis, tot vergaderzaalen bestemd zijnde over de beijde Gerechtshoven, zo wierd de installatie aldaar volbracht door den Onderpraefect, eerst van het Gerechtshof ter eerster instantie en daarna van beide Vreedegerechten, bestaande onze stad uit twee cantons, alles met toepasselijke aanspraaken. Er waren verkozen tot Praesident van de Rechtbank ter eerster instantie de Heer Van der Pauw, tot leden de HH. van Musschenbroek en Van Voorst, en tot Griffier de Heer Hinlopen; tot Vreederechter van het eerste Canton de Heer Perponcher, tot Suppléans de Heeren Heilman en Van Hengst, en tot Griffier de Heer Meerman van der Goes, en tot Vreederechter van het tweede Canton de Heer Nahuis, tot Suppléans de HH. van Ackersdijk en Sanderson en tot Griffier de Heer Gobius. Van weges Utrecht waren in het keiserlijk Gerechtshof verkozen de H.H.

De Brueys en Van der Burg. Tot Griffier van hetzelve Gerechtshof was benoemt de Heer Kluit, alhier woonachtig. De Rechtbank ter eerster instantie hield al op

2 Maart hare eerste vergadering. In dezelve wierden uit alle procureurs, die bij het Departementaal Gerechtshof, evenals bij het Stedelijk, 8 verkozen als procureurs van de Rechtbank ter eerster instantie, hetwelk aan 5 van het Departementaal en aan 3 van het Stedelijk Gerechtshof te beurt viel. Ook wierden 8 deurwaarders aangestelt uit de toenmalige deurwaarders en ook twee uit de boden. Alle overige suppoosten, alsook de niet aangestelde procureurs waren derhalven eensklaps van hun levensonderhoud berooft. Zowel als nu de nieuwe Rechtbanken volgens het Fransche stelsel waren ingericht, zo was het ook met de rechten en wetten, waarna zij zich hadden te gedragen. Notarissen en procureurs waren genoodzaakt wegens die nieuwe werkzaamheden weer van het A. B. C. af aan te beginnen.

3 Maart zagen wij een van die nieuwe wetten in werking. Het was altijd gebruikelijk geweest van de huwelijken drie proclamatieën te doen op de drie eerstvolgende Zaterdagen na de ondertrouw. De nieuwe wetten maar twee proclamatieën vorderende, op de Zondagen af te lezen, zo wierd deeze dag Zondag zijnde, 's voormiddags ten half 12 de aflesingsklok getrokken. Daar nu deeze verandering nog algemeen onbekend was, kwamen de menschen bij menigte van alle kanten toevloeien in de grootste nieuwsgierigheid, wat die haastige afleesing zoude opleveren, daar zulks nooit op de Zondagen plaats had. Maar ziet! Het waren de huwelijksproclamatieën, weshalven al die nieuwsgierigen, deerlijk bedrogen, in hunne huisen terugkeerden.

Wijnige van al die nieuwe wetten, die het Neerlandsch volk konden behagen. Wijnige ook, van die nieuwe wetten, die het Neerlands volk eenig voordeel aanbrachten. Uit dit een en ander kwam voort dat geen zogenaamd Patriot meer te vinden was. De verbittering op de Franschen was toen vrij algemeen geworden; ja zelfs wierd dit al op de Fransche militairen gewroken. Een gering staaltje daarvan hadden wij op

6 Maart. Een Fransche macht van omtrent 10 a 12 man order bekomen hebbende om een deserteur uit zijn huis, in de Koeij-

straat staande, te haalen, vond aldaar zijne vrouw alleen, die verklarende onbewust te zijn, waar haar man zig ophield, door de Franschen wierd meedegenomen en gevangen weggevoert. Maar zodra waren zij niet van huis af, of zij wierden zodanig begroet met een hagelbuij van steenen, dat de korporaal, die hen aanvoerde, zig genoodzaakt vond het geweer met scherp te doen laaden, zonder nochtans tot vuur geeven voort te gaan, om de onschuldigen, die dikwils in zulke gevallen het lot treffen, te ontzien. Het steenen werpen verminderde daardoor eenigzints, maar de menigte van menschen groeide al sterker aan, zodat de Franschen met gevelde bajonetten door al het volk heen worstelden, tot aan de Pottestraat, alwaar een gedeelte van de wacht zig posteerde, en het volk terughield, terwijl de overige toen ongestoord met hunne vrouwelijke gevangene hunne weg konden vervolgen. Het konde niet wel anders, of uit dit voorgevallene moesten klachten van den Commandant aan den Maire voortspruiten over die beledigingen, den militairen aangedaan. Dit had ten gevolge, dat

7 Maart een scherpe waarschouwing wierd afgekundigt; dat een ieder zig in het vervolg zoude hebben te wachten van zig aan dergelijke fijtelijkheden wegens het mishandelen of beledigen van militairen schuldig te maaken, op verbeurte van na bewind van zaaken aan den lijve gestraft te zullen worden.

De haat en verbittering op de Franschen groeiden van dag tot dag aan. Nu, het was geen wonder! Overvloed van reedenen deeden zig desaangaande op. Die menigvuldige Decreeten en besluiten, die ons gewezen Holland zijn gansche ondergang berokkenden, gaven aanleiding genoeg daartoe. Niettemin was het decreet, dat toen het eerste volgde, juist niet het verderfelijkste maar het tweede, voor ons Utrechtenaren namelijk, zo veel te meer. Het eerste decreet, dat wij bedoelen, betrof 's Lands kerkgebouwen en de bijzondere gestichten van alle kerkgenoodschappen. Een zuivere opgaaf van de gansche Staat derzelven door het Gouvernement te Parijs gevordert zijnde, wierd

9 Maart alhier een order van den Hertog van Plaisance afgekundigt, waarbij alle kerkmeesteren, regenten van Godshuisen en armbestuuren gelast wierden in de strikte zin aan de zuivere opgaaf te voldoen. Wij kunnen niet zeggen, dat die order juist aan het algemeen behaagde.

Het tweede Decreet raakte de Geestelijke goederen. Het had onzen genadigen Keijser kunnen behagen alle Geestelijke goederen waarvan geen geestelijken wierden onderhouden, tot zig te trekken. De goederen van de vijf Capittelen alhier te Utrecht onder dezelve moetende getelt worden, gebeurde alhier het volgende. Den

11 Maart wierden op het onverwachtst alle Capittelen gelast, om twee uit hun midden te benoemen, die, op last van Z. M. zig dadelijk na Parijs moesten begeeven, om al hetgeen de Capittelen betrof aan Z. M. open te leggen. De Heeren Van Asch van Wijk en Swellengrebel wierden verkozen, die zig

12 Maart al op rijs begaven. Intusschen kwam

13 Maart uit Amsterdam de Heer Temminck, als gevolmachtigde van den Gouverneur Generaal van alle Capittelen te ontbinden en voor eeuwig te vernietigen. Men heeft hier niet in te voegen, wat een sensatie de komst van dien man veroorzaakte. Niemand zig durvende aan te matigen 's Keizers orders tegen te gaan, of ook niemand in staat zijnde dezelve te ontduiken, vergaderden alle Capittelen

14 Maart voor het laatst. De respective Decans het keiserlijk Decreet voorgelesen hebbende, wierden alle vergaderingen door hen ontbonden met gepaste en treffende aanspraaken. De rentmeesters, secretarissen en boden afgedankt hebbende, verlieten zij alle respectivelijk hunne vergaderzaal. De meeste der Dom- of Capittelheeren alhier woonachtig zijnde, misten de burgers daardoor eene jaarlijksche verteering van ruim 150.000 guldens. Daarop volgde de dag, tot de loting bestemt. Maar te midden van al die onaangenaamheden, wierd ons nog opgelegt bij de aanstaande verlossing van H. M. de Keiserin, die dagelijks verwacht wierd, te illumineeren. Een order van den Gouverneur Generaal, dat bij dit heuchelijk evenement een algemeene illuminatie zoude plaats hebben, wierd

16 Maart aan alle huisen bekend gemaakt. Een ieder beijverde zig ten vlijtigste, om alsdan eenige vlammetjes te kunnen tentoonstellen.

De loting, waartoe de dag van

18 Maart bepaalt was, [de loting namelijk van de buitengewoone lichting van de dienstplichtigen van den jare 1788] geschiedde vóór de middag in de Janskerk. 's Morgens ten 7 uuren

nam dit werkje een aanvang. Alle manspersonen, die in dit jaar geboren, en bij de laatste aangeving opgeschreven waren, verschenen in de gemelde kerk. Allerhande gebrekkigen, blinden, krommen, kreupelen, die van een bult voorzien, die van een arm of been berooft waren als meede de getrouwden, alle deeze verschenen. Hen alle wierd een vles met genommerde briefjes voorgehouden, waaruit ieder een der nummers moest trekken. Die de laagste nummers te beurt vielen, waren soldaat. Edoch, die de wet vrij maakte, als de gehuwden, gebrekkigen, geestelijken, studenten en nog eenige anderen, deeze moesten vervangen door de naast opvolgende nummers, tot dat het getal van 62 gladden en gaaven vervult was. Dit liep zover, dat zelfs No. 102 nog dienen moest. Terwijl die loting plaats had, verzamelde zo een groote menigte volks, niet van de eerste classe, zich op het Janskerkhof, dat men nodig oordeelde de kerk met twee gendarmes te paard en een dubbele wacht infanterij te bezetten. En de nabij geleegene kroegen en drinkhuisen wareu opgevult met broeders, moeders en zusters van de lotelingen, en ook met nichtjes en nymphjes, die alle onder een glaasje klaare of bitter, het lot van hunne vrienden of bloedverwanten afwachteden. Het was 's namiddags 2 uuren geworden, eer de loting was afgelopen. In lange tijd was er geen dag geweest, die meer natte broeders had opgelevert dan deze, de eene uit dolheid, de andere uit droefheid, de derde uit vrolijkheid. Dan, het zij hoe het zij! Het beklag was algemeen omtrent al deeze ongelukkigen, die zo tegen wil en dank soldaat moesten weezen. Nu wierd nog eene verzachting tot die grievende wond toegelaten, te weten, een ander mits glad en gaaf, in het Departement geboren en beneden de 30 jaaren oud zijnde te mogen in de plaats stellen, of anders, te mogen remplaceeren. Maar, wat was dit dog voor den geringen burger! Wat was dit dog voor den burger van de middelstand! want de remplacanten, de groote verlegenheid van die niet genegen of niet geschikt waren tot de militaire dienst bemerkende, wilden maar tot geen accoort komen *beneden* de 600 gulden. Dit ging al verder en verder. Er deeden zig wervers van remplacanten op, die met deeze overeenstemden, zodat geen remplacant meer te krijgen was zonder hen, die toen 1000, ja 11 à 1200 gulden dorsten af te perssen. Het was dus alleen een geneesmiddel voor de rijken en gegoeden. Maar ziet daar nadert

een courier! — Groote tijding, blijde tijding! — H. M. de keiserin was

20 Maart 's morgens omtrent 9 uuren verlost van een Prins. van een kroonprins. Deeze belangrijke tijding was de eerste, die door de Hollandsche telegraafen wierd overgebracht. Den

22 Maart de couriers uit Amsterdam alhier aangekomen zijnde, wierd dadelijk die gebeurtenis door het losbranden van het geschut op de wallen bekend gemaakt. 101 canonschoten wierden gedaan. Dit was volgens keiserlijk bevel, dat, wanneer de jonggeborene een prins zoude wezen, 101 canonschoten moesten gedaan worden, en zo het een prinses was, dan 20; zo dat zelfs in het keiserlijk paleis een jongen van vrij wat grooter waarde was dan een meisje. Vervolgens wierden de vlaggen uitgestoken, de klokken geluidt, en het carriljon bespeelt: en verders gebeurde niets meer; vermits de Maire een bekendmaking ontvangen had, dat over dit heuchelijk evenement het vieren van een nadere feestdag bepaalt zoude worden. Al schielijk en zeer onverwacht viel dit ons op het lijf; want het was op den

24 Maart en dat 's nachts of 's morgens ten 1 uur, dat er een expresse uit Amsterdam binnenkwam met een order van den Praefect, datop deeze zelve dag het feest ter eere van den jonggeboren Koning van Rome, met welke titel en rang het kind terstond na zijne geboorte bekleed was, moest gevierd worden. Eensklaps de gansche stad in rep en roer en dat in den nacht en op Zondag. — Het Stedelijk bestuur vergaderde, om de nodige maatregelen in het werk te doen stellen, en dat in den nacht. — De stadsdrukkers moesten terstond aan het werk, en dat in den nacht, om de publicatie van het Bestuur wegens het vieren van het feest te drukken, welke dan ook al 's morgens ten 8 uuren afgelezen en aangeplakt wierd. Groote haast wierd er voorzeker vereischt, doordien de festiviteiten moesten beginnen met het ten hemel opzenden van gebeden en lofzangen van dankzegging in alle kerken van alle gezindheden. Verder was er ten 11 uuren groote parade op de Neude van de twee battaillons-infanterij, van de burgerschutterij, en van het corps Gardes d'honneur. Door de Zondag en het overschoone weder was de toevloed van aanschouweren buitengemeen groot. Ten 1 uur was er opwachting bij den Onderpraefect om de felicitatie-complimenten te ontfangen zowel van bijzondere persoonen als

van de geconstitueerde machten. Het overige van de dag wierd doorgebracht met het gereedmaken van illuminatieën. Voor verwers en timmerlieden was het geen Zondag. De Zondag wierd geheel verontachtzaamd; zelfs wierden in de schouwburg 's avonds ten 6 uuren gratis drie vrolijke toneelstukjes vertoont; De vier schildwachten op ééne post, Fanfan en: Klaas en Frocine. Wie had nu ooit van zijn leven op Zondag comaedie zien spelen? Wat de generale illuminatie aangaat, die volgens bevel van 8 tot 1 uur moest duuren, sedert 1788 toen de geboorte-verjaardagen van den Prins en de Prinses van Oranje met generale illuminatieën geviert waren, was dezelve niet meer voorgevallen. Deeze algemeene illuminatie geschiedde niet van harte! O neen! Het was gedwongen fraaiigheid bij de meeste, bij verreweg de meeste. Die te dier tijd hunne huisen hadden opgesierd met 100, ja 2 à 300 en nog meer lampions of kaarsen, bedienden zig toen van 20, 30 of 40. De meeste burgers pronkten maar met ééne reij voor of boven hunne benedenraamen. Eenige wijnige maar met piramides, en dan nog voor de benedenraamen alleen. Decoratieën zag men in het geheel niet, die in 1788 zeer menigvuldig waren geweest. De Onderpraefect muntte boven alle uit, maar hij was dan ook de Onderpraefect. De societeiten in de Keijstraat en aan den Trans waren ook nogal fraaij verlicht. De Muntmeester Servaas, Adjunct van Baarle, de Luitenant colonel van de schutterij Oostrom, het magasijn en eenige herbergiers hadden hunne voordeuren met geillumineerde boogen voorzien. Het Stadhuis was weder verlicht met de latten met lampions. Maar het paleis, het Departementshuis en de Pauluspoort, die bij vorige algemeene illuminatieën altijd, en wel fraaij, geillumineert was geweest, waren zo donker als de nacht, zodat niet alles was zo als het wezen moest. Door het overschoone weder nochtans waren de vreugde en vrolijkheid en het getal wandelaars en rijtuigen langs de straaten zeer groot. Vuurwerken wierden niet afgestoken, als alleen de gewoone klijne vuurwerkjes en het afschieten van geweeren door de gansche stad. De herbergen waren alle na gewoonte opgepropt vol. De patrouilles gingen bij menigte langs de straaten, maar niets gebeurde.

De feestdag dan weer afgehandelt hebbende, moeten wij het geval van onze lotelingen, of opgeschrevenen, of conscrits, met

welke laatste naam die ongelukkigen doorgaans bestempelt wierden, weder vervolgen. Den

31 Maart wierden wij voor de eerste maal vereert met de komst van onzen Praefect, graaf de Celles. Hij kwam uit Amsterdam, en nam zijn intrek in het Kasteel van Antwerpen, hetwelk dadelijk met twee grenadiers bezet wierd. Zijne komst was niet om onze stad met een bezoek te vereeren, maar om de Raad van recruteering bij te woonen. De Raad van recruteering was een vergadering, volgens keiserlijk decreet bepaalt om het getal van 62 uitgelesene manschappen te completeeren. Zij bestond uit den Praefect, den Onderpraefect, den Commandant van het garnisoen, benevens een doctor en een chirurgijn, die door den Onderpraefect verkozen wierden. De vergadering wierd gehouden den

1 April in de Janskerk. Daar moesten alle opgeschrevenen weder te berde komen, zowel de goed- als afgekeurden; en toen wierden zij zo stiptelijk geexamineert en ondervraagt, dat het liep tot numero 151 die de 62ste man uitmaakte. Men kan lichtelijk nagaan, dat geen gebrek of ongemak verzwegen wierd. Een gebrek te hebben, dat niet van groot belang was, wierd toen voor een zegen gehouden.

2 April vergaderde de Raad van Recruteering voor de overige Cantons van ons Arrondissement, dat was voor de derde, vierde, vijfde, zesde en zevende Cantons. Al schielijk na het eindigen van deeze vergadering vertrok de Praefect weder na Amsterdam, achterlatende een order, dat alle goedgekeurde conscrits over 5 dagen te Amsterdam in de Amstelstraat moesten tegenwoordig zijn. Die order den

3 April gepubliceert wordende, ontstond er allengs al meer en meer verslagenheid, die niet wijnig vermeerderde bij het op den

6 en 7 April vertrekken van al deeze ongelukkigen, welkers tegenwoordigheid dan den

8 April in de Amstelstraat vereischt wierd. Veele hunner ouders, vrienden of naastbestaanden waren troosteloos uit vreese van hen in deeze droevige oorlogstijden nooit te zullen wederzien. Die aandoeningen wierden weder hernieuwt; toen op den

10 April 's voormiddags ten 9 uuren 72 conscrits waaronder 8 Utrechtschen, uit Amsterdam alhier binnenkwamen om zig

na het depot van algemeene werving te begeven Zij waren door Franschen geëscorteert en wierden alreeds als militairen bij de burgers ingekwartiert. Het Depot van algemeene werving voor de landmacht was te Gorinchem gesticht en dat voor de zeemacht te Hoorn. Ten 11 uuren kwamen nog 120 conscrits binnen uit Maasland, die voor de zeedienst bestemt waren. Het aftrekken van de conscrits uit Amsterdam had aldaar zoveel opschudding verwekt, dat er versterking van troepes vereischt wierd om dezelve te stuiten; weshalven 's avonds ten 6 uuren een expresse alhier binnenkwam met een order, dat de beijde alhier zig bevindende battaillons zig in alle haast derwaarts moesten begeven, welke dan ook ten 8 uuren al afmarscheerden.

11 April vertrokken de 72 conscrits voor de landdienst na Gorinchem en de 120 voor de zeedienst na Hoorn. Zo wel bij hun aankomst als bij hun vertrek waren zoveel menschen tegenwoordig, dat zij, alschoon door Franschen geëscorteert wordende, in hunne voortgang belet wierden. De onlusten te Amsterdam toen weder gestuit zijnde, kwamen onze twee battaillons weder herwaarts terug. Behalven deeze kregen wij de volgende dag

15 April nog in garnisoen het overschot van het 24ste regiment Fransche Jagers te paard, hetwelk in den oorlog met de Spanjaarden van 1200 man tot op 450 vermindert was. Dit verwekte al weder nieuwe vreese bij de bloedverwanten van onze conscrits, bij de gedachte hoe hen allen een dergelijk lot te beurt konde vallen. Pas 4 dagen waren deeze Jagers binnen onze muuren geweest, of zij wierden, evenals laatst te Amsterdam de infanterij, te Rotterdam vereischt om aldaar de onlusten te stillen. Op het alleronverwachts kregen zij

19 April 's avonds ten 6 uuren order om terstond na Rotterdam te marscheeren. De groote behendigheid, waarmede zij zig marschvaardig maakten, wierd algemeen beoordeelt. Zij waren ook ten 8 uuren ten volle uitgerust al de Catrijnpoort uitgetrokken. Die onlusten waren voortgesproten uit het morren van eenige schippers, die gerequireert waren om oorlogsbehoeften te vervoeren. Al schielijk na het afvaren van de schippers de onlusten gestilt zijnde, kwamen weder twee esquadrons van de Jagers herwaarts terug.

Te midden van alle deeze treurtoneelen hadden wij nog een feestdag moeten vieren van de geboorte van den Koning van

Romen. Wij hadden daaromtrent nog wel ons beste beentje vooruit gestoken. Maar ziet, wat was het gevolg! Bij het Ministerie van Binnenlandsche zaaken wierden al die feestvieringen, hoe groot dezelve ook geweest waren, nog niet voldoende gereekent. Zij wierden bij het Ministerie maar voor bijzondere erkentenissen gehouden, die verre na niet genoeg waren voor een zaak van zo groot belang voor het gansche keiserrijk. Derhalve wierd er een aanschrijving van het Ministerie gezonden aan alle de Praefecten van het Rijk. [Bij onzen Praefect wierd dezelve

26 April ontfangen], dat er een algemeene vreugdedag zoude gevierd worden over dit heuchelijk evenement, en dat wel op den 2 Junij aanstaande, zijnde eerste Pinxterdag; als wanneer Haare Maj. haare kerkgang zoude doen en de jonggeboren Koning van Romen het Sacrament des Doops zoude ontvangen. De festiviteiten, die als dan zouden plaats hebben, zouden nader door het Ministerie worden opgegeven.

Wij hadden dan al weder een feestdag, een vreugdedag in aantocht. En het was ontegensprekelijk, dat deeze in feestviering al die betoonde bijzondere erkentenissen, zo als het Ministerie het had gelieven uit te drukken, moest overtreffen. Maar nu eens verder gegaan. Daar kreeg de Onderpraefect

29 April van den Praefect te Amsterdam per missive de bekendmaking, dat Zijne Keiserlijke Maj. van voornemen was in de volgende maand Meij een reijs na de Hollandsche departementen te ondernemen. Hoe nu met de vreugdebedrijven aangelegt! Hoe verre moesten de festiviteiten alsdan wel zich uitstrekken! De groote man zelf in persoon tegenwoordig, zo moesten deeze alles, ja alles en alles overtreffen. En wij waren alreets met onze „bijzondere erkentenissen" genoegzaam tot het uiterste gekomen! Dan, er verliepen al eenige dagen: en men zag of hoorde maar niet van toebereidselen. Men rekende op 's Keisers gewoone wispelturigheid, en waarlijk wel te recht; want den

7 Meij kreeg de Onderpraefect nadere tijding omtrent 's Keisers reijs, dat dezelve vooralsnog niet doorging. Wij wierden omtrent dit overgroot geluk dus deerlijk teleurgestelt, en wij verlangden zo vuriglijk — Hem! — Hem! — Wij moesten dus wel 's Keisers persoonlijke tegenwoordigheid missen, maar genoten daarentegen de vruchten en uitwerkselen van Zijnen Maj^s^ daaden en werkzaamheden. Wij bedoelen hier meede de menigvuldige

decreeten en besluiten, die in de volgende dagen tot ons overkwamen, en waarvan wij, om niet al te langwijlig te wezen, alleen de voornaamste zullen aanhaalen, die ons groote veranderingen en wonderbaarlijke vertoningen opleverden. Acht van deze komen .daartoe in aanmerking. Het eerste handelde over de posterij, het tweede over een straatweg, het derde over de nieuwspapieren, het vierde over de infanterij, het vijfde over de commissarissen van politie, het zesde over de Hollandsche munt, het zevende over de benoemingen van de nieuwe bestuuren en het achtste over het verkopen van vaste goederen. Het eerste decreet, hetwelk de Hollandsche posterij betrof, was van

9 Meij en bracht in dezelve groote veranderingen teweeg, als onderanderen, dat het generale postkantoor van Alfen zoude overgebracht worden na Leijden; dat in alle steden alle posten zouden afrijden en de postbodens afgaan van een algemeen kantoor; dat deeze alle van een roode band om de arm zouden voorzien zijn: dat geen post of postbode eenig pakket zwaarder dan twee pond, en geen wagen of schuit een pakket lichter dan twee pond zoude mogen medevoeren; dat geen geldspecieën, van hoe geringe waarde dezelve ook zouden mogen weezen, in een brief zouden mogen worden ingesloten, maar dat die afzonderlijk aan het kantoor zouden moeten worden overgegeeven; dat alle gerecommandeerde brieven door diegeenen, aan wien zij geadresseert zijn, in persoon van het kantoor zouden moeten afgehaalt worden; en meer andere dergelijke nieuwigheden. Tengevolge van dit alles wierd alhier het algemeene postkantoor geplaatst in het huis, voorheen door den Heer Voet bewoont, staande op de Nieuwe Gracht nabij de Jansdam; en het vertrekken van de Hollandsche post 2 uuren vervroegt, dat was, van 8 tot op 6 uuren; uit hoofde dat het generale postkantoor toen 2 uuren verder was afgelegen. Met den 1 Junij aanstaande moest dit alles een aanvang nemen.

Het tweede decreet verschafte ons een nieuwe straatweg. Zijne Maj. de Keiser had kunnen goedvinden een besluit te nemen tot het leggen van een straatweg, alleenlijk maar het korte eindje, van Parijs op Amsterdam. Dezelve was van Parijs op Antwerpen reets voltooit, maar moest toen, met het aanwinnen van de Hollandsche Departementen, tot aan Amsterdam verlengt worden. Dit decreet kwam

14 Meij tot ons over, en verwekte veel aandoening bij die geenen, welke vreesden daardoor van een gedeelte hunner eigendommen berooft te zullen worden; want de straatweg moest langs onze stad en zoveel mogelijk lijnregt worden gelegt, om de passage van Parijs op Amsterdam ten uiterste te bespoedigen en ten alle tijde van het jaar gemakkelijk te maaken. Het overige dienaangaande zullen wij bij het maken van de straatweg aanhaalen.

Het derde decreet dat over de nieuwspapieren handelde, beroofde ons van onze Stadscourant. Hetzelve wierd den

16 Meij bij den Onderpraefect ontvangen. De inhoud daarvan was, dat in elk Departement maar één nieuwspapier zal mogen gedrukt en uitgegeven worden, maar advertentiebladen zoveel, als zal worden goedgevonden. Van ons Departement dit gewis aan Amsterdam moetende te beurt vallen, moest onzer stadscourantendrukker zich vergenoegen met een advertentieblad uit te geeven, waarvan al op den

20 Meij het eerste nummer het licht zag.

Bij het vierde decreet, dat

21 Meij alhier bij den Commandant arriveerde, ondergingen alle regimenten infanterij van het Rijk een groote en teffens grievende verandering. Elk regiment zou bestaan uit zes compagnieën, welke ieder afzonderlijk 150 man sterk zouden wezen. Deeze 900 man moesten door den commandant van elk regiment, hetzij bij verkiezing of bij het lot, uit alle manschappen van het regiment worden genomen. Alle de overgeblevenen, die bij zommige regimenten, welke, wijnig in den oorlog geleden hebbende, meer dan 2500 man bevatteden, niet wijnig in getal waren, moesten zig getroosten tot de zeedienst te worden geemploijeert, en dus met ter tijd door de Engelschen genomen, of met hunne vaartuigen in den grond geboort te worden. Door den Commandant alhier wierd

23 Meij aan dit decreet voldaan. Al de infanterij kwam op het Janskerkhof in de wapenen. Het benodigde aantal manschappen voor het regiment wierd er uitgeschoten. En de overigen, die ter zee moesten dienen, kon men de nijd of de droefheid uit de oogen leesen.

Het decreet over de Commissarissen van politie, dat door ons als het vijfde moet worden aangehaald, had reets eenige weeken vroeger zijn beslag gekregen, maar kwam

24 Meij alhier eerst in werking door het arrivement van de nieuwe commissarissen. Het decreet inhoudende, dat elke stad haar bijzondere Commissarissen van politie zoude bevatten, zo kwamen onze twee nieuw aangestelde uit Amsterdam dien dag binnen. Maar zeer zonderling was een hunner eerste werkzaamheden. Zij lieten bij order door stadsboden aan alle winkels van sterke dranken aanzeggen 's avonds tot 10 uuren een brandend licht te plaatsen voor het glasraam boven de voordeur, en na dien tijd hunne huisen te sluiten en gesloten te houden tot 's anderendaags 's morgens. Men zag dien avond nog geen een dergelijk lichtje; maar den volgende avond op den
25 Meij pronkten alle, die zig aan die wet onderworpen reekenden, met dit nieuwe licht. Zeer veel woordenwisselingen waren daarvan het gevolg, voornamelijk bij diegenen, die, van die order onbewust, verlangden te hooren, wat doch die buitengewoone vlammetjes mochten beduiden.

Hetzelfde decreet, hetwelk de Hollandsche munt betrof, was ook al eenige tijd vroeger in de wereld gekomen, maar wierd den
26 Meij eerst bij den Onderpraefect ontvangen. Deszelfs inhoud was al te wijdlopig om ons daarmeede bezig te houden. Evenwel willen wij nog desaangaande drie artikelen aanhalen; vooreerst dat de Munt alhier te Utrecht eenig en alleen voor de Hollandsche Munt verklaart wierd, wordende alle andere munten van de Hollandsche Departementen, al of niet aanwezig zijnde, vernietigt; ten tweede, dat de gebouwen en locaalen van de Munt vergroot en vermeerdert moetende worden, den
29 Meij de bewoonders van de drie zuidwaarts annex de Munt gelegene huisen, zijnde den blikslager Steen, eigenaar, den Paruikenmaker Rorkensberg, huurder, en den mattenmaker Smit, eijgenaar, kennis wierd gegeeven van binnen korte tijd hunne huisen te moeten ontruimen om dezelve ter dien einde tegen een ruime voldoening af te staan; en ten derde dat de muntspecieën, die op de Hollandsche Munt zouden geslagen worden, zouden wezen *kwarten van franken, halve franken, drie kwarten van franken, franken, tweefranken en vijffranken*, alle zilvere munten; *stukken van 20 en stukken van 40 franken*, beijde goude munten; en drie kopere munten, zijnde *tweehondertstens*, *drichondertstens* en *vijfhondertstens van franken.*

Eer wij nu tot de twee laatste decreeten overgaan, zo komt

de feestdag over de geboorte van den Koning van Rome op het tapijt. Dezelve moest den tweede van de volgende maand Junij gehouden worden; maar drie dagen

30 Meij te voren kreeg de Onderpraefect aanschrijving, dat, vermits de jonggeboren Koning, uithoofde van de in Parijs zo zeer grasserende kinderziekte, met de koepokstof was ingeënt, de plechtige Doop voor acht dagen was opgeschort, en derhalven op deeze dag, Hijlige Drievuldigheidsdag namelijk, de feestvieringen moesten plaats hebben. Deeze feestvieringen, door den Minister van Binnenlandsche Zaken zelf opgegeven zijnde, wierden

3 Junij alhier per publicatie bekend gemaakt; zodat de volgende dagen met de daartoe noodige toebereidselen wierden doorgebracht; totdat dan den

9 Junij Hijlige Drievuldigheidsdag, tot de plechtige Doop bepaald, naderde. Algemeene vreugde dan door het gansche Kijserrijk. Wij zullen ons echter bij onze stad houden. Het weder was zeer schoon. De vlaggen waaiden op de gewoone stadsgebouwen, alsook op verscheijde molens, scheepen en schuiten. Ten 7 uuren 's morgens het lossen van het canon. Ten 8 uuren het luiden der klokken. Ten half negen het speelen op het klokkenspel. In alle kerken van alle gezindheden wierden bij de gewone kerkdienst (het was Zondag) de gebeden en lofzangen van dankzegging gevoegt. Ten 11 uuren groote parade op de Neude van het regiment infanterij, van de geheele schutterij, van de Gardes d'honneur en van de twee esquadrons jagers te paard, Dezelve was zeer luisterrijk, en duurde onder het aanhoudend geschreeuw van *Leeve de Keijser, de Keijserin, de Koning van Rome* tot half 1 en niet laater om hetgeen dat stond te volgen. De toevloed van menschen was daarbij aanmerkelijk groot. Ten 12 uuren was het canon weer gelost en hadden de klokken geluid en ten half 1 liet het carriljon zig weer hooren. Ten 1 uur opwachting bij den Onderpraefect voor de Geconstitueerde machten en ook voor bijzondere persoonen van distinctie om de complimenten van gelukwensching te ontvangen. Ten 2 uuren begaven de Gardes d'honneur zig na Maarsen, zittende hunne hoofdofficieren op een open wagen, door eenige leden van hun corps geëscorteert. Aldaar hadden zij een zeer prachtig diné aangelegt, waarop eenige leden van het Departementaal en Stedelijk Bestuur alsook de Commandant van de stad en de commandanten van de infan-

terij, de jagers, de gendarmerij en de schutterij genodigt waren, welke allen gezamentlijk met het Stadsjacht met het militaire musiek voorop de vaart derwaarts afvoeren. Ten 4 uuren voor de derde maal het luiden der klokken, ten half 5 het speelen van het klokkenspel en s'avonds ten half 9 het lossen van het geschut. Ten 9 uuren kwamen de regeeringsleden en hoofdofficieren weder tot de stad terug en kort daarna de Gardes d'honneur. Ten 10 uuren algemeene illuminatie, die in allen deele volkomen met de vorige overeenkwamen, alleen met uitzondering van het Landschapshuis, hetwelk in die tusschentijd de vergaderzaal van het Provotale Hof geworden zijnde, niet donker maar met een klijn poortje verligt was; en het Stadhuis, hetwelk pronkte met een nieuwe fraaije Chineesche tempel, die echter de gewoone prachtige triumphtempel op verre na niet konde evenaren. Ten 11 uuren soupé van de officieren van de schutterij in de burgerkrijgsraadskamer, waarop alle militaire commandanten genodigt waren. Ten 12 uuren wierd op de Neude een fraaij vuurwerk afgestoken door de burgerofficieren bekostigt, hetwelk telkens door het musiek van de militairen wierd afgewisselt. Duisenden van menschen waren daarbij tegenwoordig, alsook de gansche avond, zolang de illuminatie duurde, langs alle wegen van de stad. Alle herbergen waren opgepropt van zwierbollen en nathalsen, die door het speelen van de viool gelokt wierden. Het afsteeken van klijne vuurwerkjes en het afschieten van geweeren ging onophoudelijk door tot in de morgenstond, zodat wij dien dag in volle vrolijkheid eindigden, zijnde in alles zeer begunstigt door het overschoone weder. Eene repraesentatie in de schouwburg gratis moest ook gegeven zijn; dog deeze was uitgestelt tot

10 Junij derhalven niet zo als laatst, toen de Zondag zelf daartoe niet ontzien wierd. Alle vlaggen bleven dien dag ook nog waaijen. En s'avonds was de vrolijkheid toch nog niet vergeten.

Wij spraken hier boven onder het verhaal der festiviteiten van het Provotale Hof. Deeze was de hoogste vergadering, het bestier en de handel van de Douanen betreffende. Dezelve wierd den

11 Junij met veel plechtigheid geinstalleert. Beijde Vreederechters, de Procureur-generaal, de Rechtbank ter eerster instantie, alsmeede de geheele Academische Senaat waren daarbij tegenwoordig. Deeze vergadering bestaande uit een Praesident, acht

Assessoren of Adjuncten, een Procureur-generaal en een griffier, alle Franschen. Geen Hollander was ook daartoe geschikt. Al wat het werk van de Douanen betrof, kon immers aan geen Hollander toevertrouwt worden.

Nu koomen de twee laatste decreeten te volgen, die nog overgebleven waren. Het zevende decreet, de benoemingen van eenige bestuuren bevattende, wierden daarvan die, welke onze stad Utrecht betroffen,

13 Juny door den Praefect aan de provinciale Maire overgezonden. Deeze waren de benoemingen van den Raad van Praefectuurschap van de Algemeene Raad van het Departement, van den Onderpraefect van ons Arrondissement, van den Arrondissements Raad, en van de twee stadsbestuuren. Van de vijf leden, waaruit de Raad van Praefectuurschap moest bestaan, wierden twee hunner uit onze stad verkozen, nl. de H.H. Ram en Van Heeckeren, en van de 21 leden van de Algemeene Raad drie uit onze stad: de Heeren Van Hengst, Van den Berg en Van Heilman. Tot Onderpraefect van het Arrondissement Utrecht was aangestelt de Heer Van Tuijll van Serooskerken, en tot leden van de Arrondissements Raad de Heeren Van Golstein, Van Nes, Van Nier, Barchman, Van Utenhoven, Van Musschenbroek, Bosch, Casius, Reijtz, Booijmans, Hendrikse en Achterberg, alle hier woonachtig. Van wegens de twee bestuuren van de stad waren verkozen tot Maire de Heer van Dielen, en tot Adjuncten de Heeren Voet, Van Baarle, Bosch en Belaarts. Tot leden van de Municipale Raad waren benoemt de Heeren Testas, Cambier, Van Doelen, Van Dam, Van Heilman, Van den Heuvel, Van der Burg, Keetell, Koopman, Mulder, Van Musschenbroek, Nepveu, Van Utenhoven, Verkerk, Kieze, Achterberg, Blijdesteijn, Van Vollenhoven, de Kock, Methorst, Post, Ravesteijn, Rijckevorsel, Schuurman, Van Soestbergen, Uilenberg, Van den Velden, Voorsteeg en Wallant. Al op den

17 Juny wierden de twee stadsbestuuren met veel plechtigheid geinstalleert door den Onderpraefect.

Het laatste of achtste decreet was van den

19 Juny. Hetzelve behelsde een nieuwe manier, waarop in het vervolg alle vaste goederen zouden moeten verkocht worden, en dat wel bij publieke vijling, en bij ophoging, en bij het uitbranden van drie kaarsen, wordende daarbij ten strengste verboden

eenig perceel van welke aart hetzelve ook zouden mogen wezen, uit de hand te verkopen.

Behalve deeze acht decreeten waren nog verscheide anderen ter wereld gekomen, die òf al te wijdlopig voor ons bestek, òf van te wijnig belang zijn. Evenwel kwamen uit dezelve de navolgende gebeurtenissen voort.

Een decreet over het begraven van de armenlijken en die der militaire hospitalen op begraafplaatsen buiten de steden bracht te weeg, dat

24 Junij een begin wierd gemaakt met het uitrooijen van een gedeelte van de boomen en het hakhout in de Verloren Bogaard, om aldaar ten voorschrevenen einde een begraafplaats aan te leggen. Al zedert eenige tijd had de commandant van de stad, die een Franschman was, belet in de Klaaskerk zo min als op het kerkhof om het nabij zijnde hospitaal, hetwelk het stadskinderhuis was, lijken te begraven. Het wierd bij de Franschen voor een verregaande en nadelige ongerijmdheid gehouden in de kerken te begraven. Al op

29 Junij wierd het eerste lijk op die nieuwerwetsche begraafplaats ter aarde bestelt; niettegenstaande dezelve nog niet eens in volkomen gereedheid was.

Een ander decreet, waartoe de koornkopers van Amsterdam veel aanleiding gegeven hadden, had ten gevolge, dat onze weekelijksche marktdag van Vrijdag weder op de Zaterdag wierd overgebracht. Het was den

1 Julij dat die verschikking op last van den Goeverneur Generaal wierd gepubliceert en al in deeze lopende week een aanvang zoude nemen, met bijvoeging, dat dan ook het gewoone weekelijksche erfhuis weder van de Donderdag op de Vrijdag zoude verschoven worden. Derhalve den

5 Julij Vrijdag zijnde, had het erfhuis plaats, en ook de gewone weekelijksche bedelarij. En 's Zaterdags den

6 Julij de marktdag in volle fleur ten algemeenen genoegen van stad- en landbewooners, maar tot spijt van de Israëlieten. Twee dagen daarna

8 Julij wierd, op een decreet over het versterken van zommige steden en plaatsen in de Hollandsche Departementen, alle en iegelijk per publicatie uitgenodigt om tegen een salaris van 36 stuivers daags te gaan arbeiden aan de batterijen, die aan de

Helder moesten opgeworpen worden en van groot belang waren. Veele zwaarhoofdigen maakten daaruit allerhande gissingen, die niet wijnig ten nadeele wierden uitgelegd.

Hierop volgde wat fraais. Verscheiden schikkingen en maatregelen wierden genomen om het gansche menschelijk geslagt respectivelijk op de Raadhuisen ingeschreven bijeenverzamelt te krijgen. Van drie à vier decreeten waren deeze maatregelen de gevolgen. Het formeeren van een burgerlijk standsregister kwam vooraf. Alle manspersonen van 21 jaaren en daarboven wierden

9 Julij alhier per publicatie opgeroepen om te compareren ter deezer stads Secretarij, om zich op het gemelde register te laten opschrijven. Voor de burgers van de wijken A en B wierd gevaceert den

11 Julij en voor die van de volgende wijken op de volgende dagen.

Getrouwelijk kwamen zij allen toelopen. Niemand bleef achter. Dit was ook tegevolge van de bedrijging, dat die op het Burgerlijke standsregister niet gevonden wierd, niet zoude mogen eenige neering of handtering uitoefenen, en ook niet tot eenig ambt of bedieniening zouden toegelaten worden. Al wat hen maar eenigzints in het bijzonder betrof, wierd aangetekent als de naam, de voornaam, de geboortedag, de geboorteplaats, het ambt, de bediening of ambacht, dat tot kostwinning verstrekte, en zo vervolgens. Nu moest dit Burgerlijke standsregister ten eeuwigen dage in volkomen orde worden gehouden, [een volmaakt middel, voorwaar! om nooit omtrent de conscriptie of volksligting misleid te kunnen worden] derhalve wierd den

15 Julij een ordenantie gepubliceert, dat het afsterven van alle levende menschen zonder onderscheid, als ook het ter wereld koomen van alle kinderen met bijvoeging van derzelver doopnamen, voortaan ten stadhuize zou moeten worden aangegeeven. Het was klaar en duidelijk, dat daarop volgen moest, dat de doopregisters of zogenaamde doopboeken ook na het stadhuis moesten overgebracbt worden. Een order desaangaande wierd den

18 Julij gepubliceert. Daarenboven wierd personelijk daarvan kennis gegeven aan alle predicanten der verschillende kerkgenoodschappen en aan de Roomsche pastoors. Diensvolgens was hij, die zijn doopgetuigenis of doopcedel verlangde, genoodzaakt

zig ten stadhuize te vervoegen, en niet aan de kerk waarin hij behoorde.

Van al deeze aangehaalde decreeten waren verschillende afkomstig van het *Wetboek Napol·on. Het Wetboek Napoleon* was het Hoofdwetboek over het gansche Keijserijk. Uit dit Wetboek kwam ook voort het Decreet over de lijfstraffen, behelsende onder anderen, dat geen andere doodstraf meer zoude worden uitgeoefent dan de guillotine. Dit gansch buitengewoon schouwtoneel had alhier den

27 Julij plaats. Een misdadiger, met naame Jan van Benthem, in het tuchthuis gevangen zittende, en aldaar moorddadig zijn meedegevangene het leven benomen hebbende, wierd met de guillotine onthalst op het schavot van het Paardenveld, alwaar te voren galg en geesselpaal hadden gestaan. Daar deeze straf nog nooit in ons land, veel min in onze stad was uitgevoerd, zo was de toeloop onbeschrijfelijk groot.

Nu waren wij zedert geruimen tijd, en wel zedert de maand April, vrij van inkwartiering geweest. Dit behaagde ons niet wijnig; hoewel de vrees ons altijd bijbleef, dat ons dit de een of andere tijd zuur zoude opbreeken. — Inderdaad wij kregen inkwartiering — een inkwartiering, die alle vorigen, van de komst der Franschen, hoe drukkende zommige ook geweest waren, nog verre overtrof. En wat was de reden van die overtollige inkwartiering? **De komst van Napoleon.**

Het begin liet zig schikkelijk aanzien. Wel kwamen op achtereenvolgende dagen troepen binnen. Maar toen de

5 Aug. genadert was, toen keerde het blaadje zig ganschelijk om. Zeer veel troepen waren reets in aantocht, of zouden op marsch gaan tot onze stad; dat derzelver getal zo overtollig groot was, dat het bureau van inkwartiering het met de gewoone besteding niet zoude kunnen volhouden; dat derhalven dezelve geheel zoude ophouden, en dus ieder burger genoodzaakt zoude zijn, zijn aandeel ten zijnen huise in te neemen. Ten 10 uuren wierd dit gepubliceert. Ten 11 uuren was niemand meer daarvan onkundig. Zodat ten 12 uuren de beweging groot en algemeen was door de gansche stad, zowel binnen als buiten de huisen. Een ieder haastte zig om één of meer logeervertrekken in gereedheid te brengen. Niet lang na het afkundigen ven die publicatie was onze bezetting vermeerdert met 7 battaillons; die van

6 Aug. tot *9 Aug.* binnenkwamen.

Er kwamen ook nog 60 matroosen binnen van de Helder, die behalven hunne gewoone vracht ook nog hunne hangmatten op de rug droegen. Nu was de gansche stad voorzien van volk, zowel de casernen als de burgerhuisen: en er moest nog meer komen. Wat mocht het doch beduiden, dat van alle kanten de troepes tot onze stad moesten marscheren? De wachten aan de poorten wierden grootelijks versterkt om zo wel bij dag als bij nacht patrouilles af tezenden. Dit was weer nieuwe stof voor de babbelaars en nieuwsvertelders. Voor het inwendige was het ounodig; want hoe sterk onze bezetting was; er heerschte eene volkomen orde en stilte. De twee laatstgemelde battaillons van het 18de regiment trokken den

10 Aug. wel weer af na Amersfoort en de matroosen na Antweapen: maar wat baatte dit! Zij waren s'morgens vertrokken; en 's middags kwamen weer twee anderen binnen uit 's Hage en Leijden, het derde en vierde battaillon van hetzelve regiment, en ook weer een dergelijk getal matroosen. Doch deeze alle trokken den

11 Aug. ook weder af, de infanterij na Amersfoort om op de aldaar omliggende dorpen gecantoneert te worden, en de matroosen weder na Antwerpen. Daarenboven marscheerde het regiment jagers te paard na Rotterdam behalve een esquadron, dat garnisoen bleef houden. Maar daar liep het niet mee af. Te midden van al deeze militaire bewegingen, die alreets zoveel misnoegdheid en ongerustheid verwekt hadden, en waarvan het einde nog verre was, wierd gepubliceert, dat, de Maire, in overweging genomen hebbende, hoe noodzakelijk het was, de schutterij in een duchtigere staat en volmaakte orde te brengen, en dat wel ten spoedigste, ten dien einde op morgen, zijnde den

12 Aug. eene opschrijving zoude gedaan worden. Dezelve wierd volbracht door de officieren van de schutterij, geassisteert door de Wijkmeesteren. Alle manschappen, tusschen de 18 en 50 jaaren oud zijnde, wierden opgeschreven, moetende de schutterij tot op 600 man versterkt worden. Terwijl men met deeze opschrijving doende was, kwamen er alweer twee battaillons binnen. En het gansche 93ste regiment kwam in het Starrebosch bijeen, om aldaar door hunnen commandant geinspecteert te worden.

De volgende dag den

13 Aug. wierd het 56ste regiment geinspecteert door hunnen

commandant op het Janskerkhof en, en niet in het Starrebosch, om reden, dat aldaar de schutters met de nieuw opgeschrevenen bijeenverzamelt waren, om uit hen allen de nieuwe schutterij te organiseeren. De dag vorderde tot 's avonds 6 uuren. Men vroeg elkander zouden wij heden van vermeerdering van troepen bevrijd blijven? Er waren 's morgens wel weer eenige matroosen aangekomen; dog dit wierd minder getelt. Maar jawel! De klok zeven uuren geslagen zijnde, kwamen de drie eerste battaillons van het 125ste regiment binnen uit Noordholland. Men zag meer militairen als burgers langs de straaten. Evenwel wierden wij den *14 Aug.* weer van vijf battaillons verlost. De drie van het 125ste regiment trokkeu na Groningen, en het derde en vierde battaillon van het 56ste regiment wierden om de stad nog eenige verligting te verschaffen, op de omliggende dorpen gecantoneert. Maar toen bleven nog 7 battaillons over, het geheele 93ste regiment en de twee eerste bataillons van het 56ste regiment. De matroosen trokken ook weer af na Antwerpen. Nadat deeze alle waren afgemarscheert, zouden de overgeblevene militairen, zowel als de schutterij een begin maaken met hunne gewoone exercitieën, het 93ste regiment ten 12 uuren, de schutterij ten 2 uuren en de twee battaillons von het 56ste regiment ten 4 uuren. De twee eerstgemelden volbrachten hun werk.

Maar toen die van het 56ste regiment even buiten de Cathrijnepoort genadert waren, kregen zij contraorder, op het aankomen van een courier, die de tijding bracht, dat de Hertog van Reggio, die tot commandant en chef van de troepes in Holland was aangestelt en zijn hoofdkwartier alhier te Utrecht moest vestigen, alreets op reijs en zelf al zeer nabij de stad was. Eensklaps was onze geheele zo talrijke bezetting in de beste uniform in de wapenen. Van de 7 battaillons posteerde zig het eerste battaillon van het 93ste regiment met haare musicanten buiten de Tolsteegpoort, het tweede binnen de stad aan de Tolsteegpoort, het derde aan de Smeebrug, het vierde aan de Hamburgerbrug, en het vijfde op de Nieuwe Gracht aan de Hamburgerstraat, en de twee battaillons van het 56ste regiment met hunne musicanten voor en nabij Paushuisen alwaar de Hertog wierd afgewacht. En de jagers te paard trokken den Hertog te gemoet. Ten 6 uuren was dit alles in volle gereedheid. Maar ten 8 uuren kwamen de jagers weer terug: al de infanterij begaf zig na haare casernen:

alle bewegingen waren vergeefs: en de Hertog was niet verschenen! Daarop volgde de

15 Aug. — Dat was een dag! — Twee gebeurtenissen van belang. — 's Keisers verjaardag en Reggio's komst — Edoch. — Het eerste liep af op wat, maar het tweede weer op niets. Aangaande het eerste, 's Keisers Verjaardag gebeurde het volgende. De vlaggen waaiden op de gewoone plaatsen. Het lossen van van het geschut, het speelen op het klokkenspel en het luiden der klokken op de gewoone uuren. Van 10 tot 11 uur bid- en dankuur met geslotene huisen en winkels. Ten 12 uuren groote parade op Neude van de infanterij, de schutterij, de Gardes d'Honneur en de Jagers. Ten 1 uur opwachting van de felicitatie-complimenten bij den Gouverneur. Nu moeten wij eens tot het tweede, de komst van Reggio overstappen. Evenals gisteren trokken omtrent 2 uuren de 7 battaillons na hunne bestemde plaatsen, en de Jagers trokken ook weer den Hertog te gemoet. Maar ziet, het was weer te vergeefs. Na 6 uuren lang met veel ongeduld den Hertog te hebben opgewacht, trokken zij 's avonds ten 8 uuren weer af, zonder dat de Hertog verschenen was. 's Avonds algemeene illuminatie. Maar daar deeze in het lopende jaar de derde algemeene illuminatie was, kwam daar ook een algemeene vermindering bij; minder lichten, minder wandelaars, minder vrolijkheid, alles minder. Het weder deed er geen hinder aan: want dat was overschoon: maar op zo een wijse moest de klad in de algemeene illuminatieën komen. Den

16 Aug. wierd hetzelve toneel alweer afgespeelt. De 7 battaillons begaven zig 's middags ten 1 uur weer na hunne bestemde plaatsen, en de Jagers trokken weer de Tolsteegpoort uit. — En wat was het? — Zij moesten alle zig weer getroosten, na 7 uuren lang te vergeefs in de wapenen te zijn geweest, tot hunne casernen terug te keeren. Maar evenwel, omtrent anderhalf uur daarna, dat was tusschen half 10 en 10 uuren. Daar was de man, zijnde door jagers van hetzelve regiment geescorteert. Hij reed toen, zonder eenige honneurs te genieten, regelrecht na Paushuisen. Er waren dien dag weer eenige matroosen binnengekomen, die

17 Aug. evenals de vorigen weer aftrokken na Antwerpen. De reden, waarom alle deeze zeevaarenden zo een uitgestrekte wandeling, van de Helder na Antwerpen, wierd afgevergt, wierd ge-

gist maar niet gevonden. Drie dagen waren toen voorbijgegaan, zonder dat onze bezetting eenige verandering had ondergaan: maar op deeze kwam er weer een battaillon binnen uit Haarlem, het vierde van het 124ste regiment. Nu van den Hertog van Reggio.

Wij hadden alle vorige dagen reets doorgebracht in de onzekerheid, wat die militaire bewegingen, waarmeede onze stad zo deerlijk wierd overladen, en waarvan in geen andere stad of dorp het minste blijk te vinden was, zouden uitwerken. Wij vleiden ons door de komst van Reggio uit die onzekerheid gered te zullen worden. En dit is ook gebeurt. De Hertog, dan 's avonds te voren gearriveert zijnde, vaceerde voormiddags ten 11 uuren om de complimenten te ontvangen van diegeenen, welke hem zouden gelieven te koomen complimenteeren. De geconstitueerde machten en alle militaire en burgerofficieren verschenen en corps. Eenige particuliere personen kwamen ook. Van deeze was de langste audientie met den Heer van Dielen, Maire der stad, aan wien de Hertog het volgende bekend maakte.

Keiser Napoleon zal binnen korte dagen zijne voorgenomene reijs na de Hollandsche Departementen volbrengen. Zijne Majesteit heeft de stad Utrecht en derzelver ommestreeken verkozen voor de groote manoeuvres, die alsdan zullen plaats hebben. Zijne Maj. zal uit dien hoofde alhier te Utrecht zijn langste verblijf houden. Alle militaire bewegingen, die thans gebeuren en die nog door veel grootere zullen opgevolgt worden, dienen tot niets anders. Een ieder stond verbaast op het hooren van dit belangrijk nieuws. Reggio dan binnen onze stad zijn hoofdkwartier hebbende moeten vestigen, waren reets verscheide huisen en localen opgeruimt en gereed gemaakt voor de bureaux, welke gedeeltelijk op deeze en gedeeltelijk

18 Aug. binnenkwamen. Het verschafte heel wat moeite en ook ongenoegen, deeze alle na hun genoegen te logeeren in een stad, alwaar omtrent geen huis zonder inkwartiering was. Het was dien dag Zondag, dus groote parade. Dezelve was zeer luisterrijk; want Reggio was — wel te verstaan, niet op de parade, maar in de stad. Alle militairen waren in de beste uniform. Van de infanterij waren maar de Grenadier- en Jagercompagnieën van alle de acht battaillons met de twee corpsen musicanten van de beijde regimenten. De overige hadden te voren geparadeert op het Janskerkhof. 's Avonds ten 6 uuren begaven zig de Gardes

d'honneur en corps in volle uniform tot den Hertog om hunne complimenten af te leggen! Terwijl deeze bij den Hertog binnen waren begonnen de musicanten buiten voor de deur van het Hotel (Paushuisen) te musiceeren. Dit was op order van zulks alle avonden van 6 tot 7 uuren te vervolgen.

19 Aug. kwamen de aides de camp van Reggio en alle verdere officieren van de generaal staf binnen, alsook nog eenige buréaux van het hoofdkwartier. De inkwartiering wierd dan allerdrukkendst. Er was geen redden meer aan voor het Bureau. Het battaillon van het 124ste regiment was 's morgens vroeg wel uitgemarscheert na Groningen; maar daarentegen had Reggio order gegeven, dat de twee battaillons van het 56ste regiment, die op de dorpen gecantoneert lagen en tot de troepes, die in de stad waren, behoorden, ook binnen de stad moesten aanwezig zijn. Zij waren ook allen den

20 Aug. 's voormiddags ten 11 uuren al binnen onze muuren. Onze bezetting bestond toen, behalven de jagers, uit 8 battaillons of twee geheele regimenten infanterij. Alle regimenten infanterij op last van het Goevernement te Parijs van 5 op 4 battaillons moetende vermindert worden, zo was ook alhier het vijfde battaillon van het 93ste regiment in de vier anderen ingelijft. Deeze twee regimenten zouden, zoo had Reggio te kennen gegeven, alhier blijven, tot dat Zijne Keiserl. Maj. van hier weer zoude vertrokken zijn. De drukte en beweging, die dagelijks de gansche stad door plaats hadden, waren onbeschrijfelijk. Zij waren voorzeker groot; maar nochtans niet zo groot, als wel op andere plaatsen verspreid wierd. Hetgeen vooreerst daartoe aanleiding had gegeven, was, dat verscheide steden, als Amsterdam, Haarlem, Leijden, 's Hage en meer andere geheel van militairen ontbloot waren, die alle na ons Utrecht en derzelver ommestreken hadden moeten marscheren. Daarbij was toen in die steden ruchtbaar geworden, hetgeen Reggio aangaande de komst van den Keiser aan onzen Maire had bekend gemaakt. Uit dit alles kwam voort, dat het een en ander tot onze stad kwam, om uit al die drukke bewegingen eenig voordeel te behalen. Hieronder bevond zig een troep Fransche Tonelisten, die op deeze zelve dag al hun toneel openden en waarlijk met een aanzienlijk geselschap aanschouweren vereert wierden.

Die twee regimenten, toen ganschelijk binnen onze muuren

aanwezig zijnde, moesten gewis door Reggio geinspecteerd worden. Voorwaar! Dit was een revue voortreffelijk om te zien. Reggio, begeert hebbende een gansch regiment op ééne rei, dus vier battaillons naast elkander, te zullen zien, wierd de Maliebaan boven het Starrebosch daartoe geprefereert. Het was

21 Aug. 's voormiddags ten 9 uuren, dat de beijde regimenten in de beste uniform in de wapenen kwamen. Het was, of de stad moest bestormt worden. Ten 10 uuren marscheerden zij na de Maliebaan, alwaar aan elke kant van dezelve zig een regiment posteerde, recht tegenover elkander. Ten 11 uuren verscheen de Hertog van Reggio aldaar met zijn gansche generaalstaf, die geen klijne stoet uitmaakte. Het geroffel van al die trommen bij het aankomen van den Hertog gaf een geluid onder de boomen aldaar, dat alles te boven ging. De inspectie wierd door den Hertog uitgevoert met de meeste oplettendheid, onder het telkens spelen der musicanten, hetwelk aldaar eene verrukkelijke uitwerking deed; zodat het 2 uuren was geworden, eer dezelve was afgelopen. Na de inspectie defileerden de beijde regimenten achter en voorbij den Hertog, en trokken ze stedewaarts onder een groote toevloed van menschen, die daarbij waren tegenwoordig geweest.

22 Aug. begaf de Hertog zig na Amersfoort om het 18de regiment, hetwelk te voren aldaar bijeengekomen was, te inspecteeren. Eerst 's avonds laat kwam de Hertog terug, en in die tusschentijd waren onze jagers nog met een esquadron vermeerdert, die uit Arnhem waren gekomen.

23 Aug. kwam de lijfcompagnie van hetzelve regiment jagers om den Hertog tot lijfwacht te dienen. Dan kwamen nog twee compagnieën Veteranen binnen uit Haarlem. Hoewel deeze maar ééne nacht bleven, moesten zij dog voor die ééne nacht worden ingekwartiert. Zij vertrokken den

24 Aug. na Breda. Al de troepes van onze bezetting deden dagelijks hunne exercitieën. De Gardes d'honneur maakten op deeze dag ook een begin. Het Starrebosch, de Maliebaan, het Janskerkhof en het Vreburg wierden tot die afzonderlijke exercitieën gebruikt. De Maliebaan was in een zeer slechte staat. Zij verviel bij den dag al meer en meer. Zij verviel zodanig, dat die, bij voorbeeld, aardappelen wilde kooken, en hout te kort kwam, bij nacht maar een plank van de Maliebaan ging haalen.

De zucht tot malieën was ook geheel en al uitgedooft, al van den aanvang der Fransche overheersching af, daardoor was de grond van de baan niet meer onderhouden. Zij had hare gelijkheid verloren, en was overdekt met allerhande vuiligheid. Dit alles begunstigde grotelijks het verlangen, hetwelk de militaire commandanten aan den Maire hadden getoont, dat de Maliebaan, die dog in zo een deplorable toestand was geraakt, mocht worden weggenomen voor hunne exercitieën. Ja! Dit alles had waarlijk tengevolge, dat op deze zelve dag de Maliebaan, die van ouds zo gerenomeerde Maliebaan, bij 18 perceelen wierd geveilt en verkocht om te worden geroijeert, met dien verstande, dat de grond het eigendom van de stad bleef. Verder wierd daarbij aanbesteed het wegneemen van alle ongelijkheden, het platmaken van alle hoogten en het aanvullen van alle diepten, om de militairen daardoor in hunne exercitieën niet te hinderen. *Hier zal men vraagen: Wierd dit werkje aanbesteed en niet aan de stadsbaasen ter bezorging toevertrouwt?* Neen, dit was ook al voorbij. Een Keiserlijk decreet, eenige dagen vroeger ter wereld gekomen, had dit alles vernietigt. Alle publieke werken, zowel het Rijk, als bijzondere Departementen of steden betreffende, reparatieën en amelioratieën zelfs daaronder begrepen, moesten in het vervolg aan den minst aannemende worden aanbesteet, zo ook het leveren van materialen en verdere benoodigdheden, desaangaande. Uit dien hoofde moesten alle stadsbaasen en leveranciers worden afgedankt. Het afdanken van al deeze ambtenaren is alhier den 31 Augustus ten uitvoer gebracht.

25 Aug., Zondag ten 10 uuren kwamen de beijde regimenten in volle uniform op het Janskerkhof in de wapenen. Het eene regiment posteerde zig achter het andere; zodat, 4 battaillons naast elkander staande, een kring geformeert was van 6 gelederen rondom het geheele Janskerkhof. Ten half 11 begaven zig alle hoofdofficieren en capiteinen van de beijde regimenten met de lijfcompagnie en de musicanten van het 56ste regiment na het hotel van den Hertog, vanwaar zij vervolgens met den Hertog en zijne aides de camp aan het hoofd gingen na de kerk van den heer Pastr. van Bennekom in de Heerestraat, alwaar een bijzondere kerkdienst voor hen wierd verricht, met musiek van gemelde musikanten. De Hertog had zig geplaatst midden voor het autaar, en alle officieren achter de communiebank, terwijl de

grenadiers aan beijde zeijden van de kerk geposteerd stonden. Wanneer er onder de kerkdienst gebelt wierd, wierd op de trom geroert, hetwelk een wonderbaarlijke uitwerking deed in zo een besloten vertrek. O, wat zagen wij niet al gebeuren! Middelerwijl trokken alle fuseliers weder van het Janskerkhof af; maar de grenadiers en jagers marscheerden na de Neude, alwaar de jagers cavallerij, die op het Vreburg vergadert waren, ook verscheenen om gezamentlijk groote parade te houden. Alle groote parades en andere plechtigheden geschiedden op de Neude, maar hoegenaamd geen exercitieën De kerkdienst dan geeindigt zijnde, begaf zig de Hertog met zijn gansche militaire stoet, voorafgegaan door de musicanten, na de Neude en deed in persoon de inspectie over de troepes, hetwelk een zeer trotsche vertoning opleverde. Half twee was het geworden, eerdat dit alles was afgelopen. Die statige parades en verdere drukten en bewegingen, die toen ter tijd plaats hadden, waren voorzeker van belang, maar wierden nog belangrijker uitgekreten op andere plaatsen. Wijd en zijd wierd verspreid, dat in Utrecht het meeste winst te doen, het meeste voordeel te behalen was, daardoor kwam alles, dat zwervende was, tot Utrecht over. Onder anderen een gezelschap Hoogduitsche operisten, die den

26 Aug. hun toneel openden. Ja zelfs kwamen ook de toneelisten van de Amsterdamsche schouwburg over, die den

27 Aug. een zeer fraaije repraesentatie gaven. Het was of zig in Utrecht een goudmijn geopent had, en ondertusschen zaten de burgers te zuchten onder een zeer knellende inkwartiering. De casernen waren wel tot op de zolders toe opgevult. Vier huisen waren nog daarenboven tot casernen aangelegt; maar niettegenstaande dit alles was de inkwartiering zonder eenige tusschenpoozing. En niets konde daartegen baaten. Voor 's Keizers begeerte moest niets worden ontzien. Dit moesten zig ook getroosten de eigenaars en bruikers van eenige morgen lands omtrent het Houtensche Zandpad. Deeze moesten goedwillig dulden, dat de meester wierd gespeeld over hunne goederen. Eenige arbeiders waren in het werk gestelt om op die landerijen alle ongelijkheden te vereffenen, de hoogten weg te neemen en de slooten en vooren op te vullen, zullende aldaar de groote manoeuvres worden verricht. Onze 2 regimenten maakten

28 Aug. er al gebruik van. Zij trokken na dit ledige land, en

deeden aldaar voor het eerst gezamentlijk hunne manoeuvres Dit, begreep men wel, zoude gevolgen hebben. Zo een groot terrein was niet nodig voor de manoeuvres van maar 2 regimenten. Inderdaad op

29 Aug. wierden wij in dit ons vermoeden gestaaft. De wijkmeesteren gingen rond door hunne wijken om bij een ieder te vernemen na het getal zijner ingekwartierde manschappen, voegende daarbij dat 's anderendaags een dubbele inkwartiering zoude plaats hebben; vermits als dan nog 2 geheele regimenten, het 18de en het 101ste, zouden binnenmarscheeren; uithoofde dat daags daaraanvolgende op het gemelde land eene groote revue zoude gedaan worden over 4 regimenten. Maar ziet!

30 Aug. kwamen geen regimenten. Er wierd geen revue gedaan. Evenwel wierd dog onze zo talrijke bezetting alweer versterkt. Nog twee compagnieën van hetzelve regiment jagers cavallery kwamen uit Arnhem binnen; derhalven al weer vermeerdering van inkwartiering voor hen, die aan de beurt lagen. De menigvuldige klachten van de burgers bij de Maire daarover konden de inkwartiering niet wegneemen. Het dagelijks aangroeiend gebrek aan levensmiddelen baatte daaromtrent ook niet. Nochtans had omtrent dit gewichtig punt de Maire, na vooraf met de adjuncten en Municipale Raaden daarover geraadpleegt te hebben, zig vervoegt bij den Hertog van Plaisance als Gouverneur Generaal, hem daarbij de ongelukkige omstandigheid der burgers voorleggende, en waarlijk met dat gelukkig gevolg, dat 's lands magasijnen voor de troepes in en omtrent Utrecht zouden geopent, en hen voortaan uit dezelve alle nodige behoeftens toegevoegt worden. Dit was voorzeker eene aanmerkelijke verlichting voor den burger. Het gaf intusschen al weer meerdere beweging in de stad, het invoeren van al die producten, als vleesch, brood, garst, zout, azijn, turf, enz. Schepen en schuiten met koorn, turf, en ook brood kwamen telkens binnen; want hoe groot de Bakkerij op het Preekerskerkhof was aangelegt, hoe een menigte van brooden er konde gebakken worden, het was nog niet voldoende voor al die troepes. Zolders en pakhuisen wierden maar geprest voor de magasijnen. Het 93ste regiment had daarenboven nog een afzonderlijk magasijn in de korte Nieuwstraat en het 56ste op de Marieplaats, en het hooij- en havermagasijn was in het Gasthuis buiten de Cathrijnen. De

koornmolens waren nacht en dag in beweging zonder zelfs de Zondag te ontzien. De leverantie van het vleesch door den kastelijn Plieger in het Zwijnshoofd op het Vreburg aangenomen zijnde, wierden de runderbeesten telkens bij koppels binnengevoert. De kledermakerij van het 93ste regiment was in de Schoutensteeg en die van het 56ste op de Boorstraat. Dan, laten wij er een einde aan maken, om verder alle langwijligheid te vermijden.

Hoe verre nu al die drukke bewegingen zig uitstrekten, men zag nog geen toebereidselen tot festiviteiten; doch toen de

31 Aug. daar was, toen kwamen dezelve eensklaps te voorschijn, door eene aanschrijving, die de Maire van den Praefect uit Amsterdam ontving, en die behelsde, dat de komst van Hunne Keis. Majesteiten te Utrecht [wij zouden dus met de tegenwoordigheid van de Keiserin ook vereert worden] bepaalt was tusschen de 15 en 20 van September, en dat alsdan de meest mogelijke festiviteiten en eerbewijsingen wierden aanbevolen. Om nu in de hoogste graad daaraan te voldoen, hield de Maire dienaangaande een langdurige conferentie met de Adjuncten en Municipale Raaden. [Wij zullen die festiviteiten bij het verhaal van 's Keisers komst vermelden].

1 Sept. Hoe groot en statig de voorgaande Zondagsche groote parade geweest was, er zou nog grooter en statiger geparadeert worden. Ten 9 uuren vergaderden de twee regimenten op het Janskerkhof, de schutterij op de neude, de jagers cavallery, die telkens al heel wat in manschappen waren aangegroeit, op het Vreburg, en de Gardes d'honneur in de Manegie. Al die corpsen behoorlijk in de wapenen staande, wierden respectievelijk door hunne commandanten geinspecteert. Zoals gepasseerde Zondag had de godsdienstplechtigheid weder plaats ten 11 uuren. Na de inspectie marscheerden alle corpsen na de Neude om aldaar gezamentlijk met de schutterij groote parade te houden; van de infanterij niet zooals te voren de grenadiers en jagers alleen, maar de beijde geheele regimenten. De infanterij posteerde zig aan de Westzijde van de Neude met het front na het Oosten, de twee regimenten naast en de vier battaillons van elk regiment achter elkander. Voor de infanterij stond de schutterij ook met het front na het Oosten en daar recht tegenover met het front na het Westen de Jagers en de Gardes d'honneur. Die er geen ooggetuige van was, kon zig niet voorstellen, dat

de Neude zoveel troepes zoude kunnen bevatten, die alle zo net geposteert stonden. De aanschouwers, die in menigte tegenwoordig waren, moesten zig vergenoegen met de stoepen en de uiteinden van de omliggende straaten. De godsdienst geëindigt zijnde, begaf zig de Hertog met zijn generaalstaf en verdere militaire stoet na de Neude, alwaar toen alle corpsen, eerst de infanterij en daarna de cavallerij, voor Z. Exc. de revue passeerden. Nooit had de Neude van zo een trotsche vertoning, ten minste niet van zo een talrijke parade kunnen getuigen; en nog waren wij daarmede niet op de hoogste trap, zooals in het vervolg zal blijken. Na de revue wierd de colonel van het 56ste regiment door den Hertog in naam des Keisers verheven tot den rang van Generaal voor het front van het regiment, hetwelk met een algemeen geschreeuw van *Vive le Empereur. Leve de Keiser!* besloten wierd. Het schoone weder had de luisterrijkheid van dit alles alweer begunstigt. Nu was het 2 uuren geworden, eer dat het volk was afgemarscheert.

De talrijkheid inzonderheijd van deeze parade had een ieder gestreelt. En men moet begrijpen, dat die 8 battaillons meer dan overcompleet waren. Maar, wat zal men er van zeggen! De gansche landmacht was altijd voltallig door het lichten van de conscrits. De lichting van die van het jaar 1789 was ook al reets gedecreteert. Dezelve wierd den

2 Sept. alhier gepubliceert. Zij was in alles op dezelve voet ingericht als de vorige; een lichting van 3600 man; het aandeel van ons Departement was weer 900 en dat van onze stad 62 man. De loting zou geschieden den 15en van deeze maand en het afmarscheeren den 15en van de volgende maand. Zij, die in de termen vielen van dat jaar, verschenen den

3 Sept. en volgende dagen bij wijken op het Stadhuis om zig ten dien einde te doen opschrijven. Daarenboven moesten den

4 Sept. nog op het Stadhuis compareeren alle burgers, die tusschen de 18 en 50 jaaren oud waren, om onder de schutterij te dienen. Er was gemompel onder de schutters ontstaan over het pressen van den eenen en het vrijlaten van den anderen burger. Die toen niet compareerden, wierden gehouden de wapenen te willen dragen. En die daartoe ongenegen waren, konden het afkoopen met 25 gulden 's jaars te betalen. Die nieuw geformeerde schutterij kwam den

5 Sept. al in het Starrebosch bijeen om zig te organiseeren. En de exercitieën wierden den

6 Sept. begonnen en vervolgens met haast voortgezet, om voor de komst van Zijne Keis. Maj., welke tusschen den 15 en 20 deezer zoude voorvallen, volkomen in de wapenhandel geoefent te wezen. Ja wel! De Maire ontving den

7 Sept. eene nadere aanschrijving van den Graaf de Celles, den Praefect, dat de reijs van Hunne Maj. weder opgeschort was, onbepaalt tot hoelang. Jammer was het maar voor die zo vervelende inkwartiering. Voor het overige waren al die drukkende bewegingen niet onaardig, en ook niet onaangenaam. Zo hadden wij den

8 Sept. nl. Zondag weer dezelve fraaije militaire evolutieën; de voorafgaande inspectieën op het Janskerkhof en het Vreburg, de godsdienstplechtigheid in de Heerestraatskerk en de groote parade op de Neude; nochtans met dat onderscheid, dat de schutterij en de Gardes d'honneur niet op de parade aanwezig waren; en dat alles een uur vroeger als laatst was afgelopen. Alhoewel nu 's Keisers reijs weer was uitgestelt, zo gaf dit nochtans geene verhindering of vertraging aan de toebereidselen, die reets een aanvang hadden genomen. Onder deeze behoorden ook de generale groote manoeuvres, die vooraf in volle rusting voor Reggio zouden geschieden; evenals die voor Zijne Keiserlijke Maj. zouden worden uitgevoert. Het gereed gemaakte veld aan het Houtensche Zandpad daartoe nog niet uitgestrekt genoeg bevonden zijnde, wierden

9 Sept. 400 arbeiders aan het werk gestelt om hetzelve nog eenige morgen te vergrooten. Andere toebereidselen, die niet de militaire manoeuvres, maar de inhuldiging zelve betroffen, zag men ook gebeuren. Zo wierd den

10 Sept. een begin gemaakt met de prachtige eerepoort, die in het voorgaande jaar, toen 's Keisers komst op niets was uitgelopen, nabij de Wittevrouwsbrug geplaats was, en die alle andere eerepoorten van vorige feestvieringen in fraaijheid en kostbaarheid in verre overtrof, op te richten vooraan op de Voorstraat nabij de Prekerstraat; vermits Hunne Maj. bij de inhuldiging de Vinkenburgsteeg door, de Neude over, en zo de Voorstraat op zouden geleid worden na het Paleis, en dus het schoone van dit meesterstuk ten klaarste zouden kunnen beschouwen.

11 Sept. Wij willen volledig verslag geven van al het gebeurde op deze dag. 's Morgens ten 6 uuren exercitieën van de beijde regimenten infantery aan het Houtensche Zandpad. Ten 7 uuren exercitieën van de recruuten van de beijde regimenten in het Starrebosch. Ten 8 uuren manoeuvres van de jagers cavallerij op het Vreburg. Ten 17 uuren appel van de beijde regimenten bij compagnieën respectivelijk voor de logementen of huisen, alwaar de capitijnen waren ingekwartiert. Dit waren alle genoegzaam dagelijksche werkzaamheden. Maar nu verder! Daar kwam 's middags ten 12 uuren de Wittevrouwspoort inmarscheeren het geheele 124ste regiment infantery, en omtrent een uur daarna het geheele 18de regiment. Het bureau van inkwartiering wierd raadeloos en de burgers moedeloos. Het eerste regiment kwam uit Naarden, Weesp, Muijden en Hilversum, en het tweede uit Amersfoort, Woudenberg, Doorn, Driebergen en omliggende dorpen, zodat toen 4 geheele regimenten of 16 battaillons infantery, zig binnen onze muuren bevonden. Toen het 2de regiment binnenkwam, was het eerste nog niet geheel en al ingekwartiert. En toen zij beijde ingekwartiert waren, moesten al die manschappen van vleesch en brood voorzien worden. Het vleesch wierd bij zwaare stukken door corporaals met eenige manschappen van de stal of slachterij van Plieger afgehaalt, die hetzelve aan stukken op de schouderen droegen. — Vervolgens wierd het op de stoepen of muuren van stadsgrachten in portieën verdeelt en dan aan het volk rondgedeelt. En wie daarna geen met bloed bemorste stoep of straat verkoos, konde dezelve weer laten schoonmaken. Inderdaad men zag veel meer militairen als burgers langs de straaten. 's Namiddags ten 3 uuren weder exercitieën van de recruuten in het Starrebosch. Ten 5 uuren exercitieën van de Gardes d'honneur in het Starrebosch. Ten 6 uuren appel van de twee regimenten, die ingekomen waren, van het 124ste op het Janskerkhof, en van het 18de op de Neude. Ten half 7 kwam ook tusschenbeijde het dagelijksch musiek voor het hotel van Reggio. Ten 7 uuren weder appel van de twee andere regimenten bij compagnieën voor de logementen van de capitijnen. Eindelijk ten 8 uuren generale taptoe voor de 4 regimenten op het Janskerkhof. Zo een zwaar trommelgeraas was nooit gehoort. De glasramen dreunden rondom het gansche Janskerkhof. En toen zij wijd en zijd aftrokken na de wijken, alwaar hunne re-

spectieve compagnieën waren ingekwartiert, hoorde men door de gansche stad niets als trommelgeroffel. De komst van deeze twee regimenten diende nergens toe, als alleen tot de groote manoeuvres, die voor Reggio zouden geschieden, en waartoe de dag van den 13 September bepaalt was; zodat wij drie dagen met die buitengewone inkwartiering moesten bezwaart blijven.

12 Sept. wierd een voor-exercitie gedaan. 's Morgens ten 6 uuren trokken de 4 regimenten en de jagers cavallerie na het Houtensche Zandpad, en deeden aldaar verscheide manoeuvres, die voor Reggio zouden volbracht worden. Om de gansche battaillons daartoe voltallig bijeen te hebben, waren alle wachten reets betrokken door de recruuten.

13 Sept. de dag, voor de groote manoeuvres bepaald, edoch wij vinden ons niet in staat om het fraaije van deeze vertoning zo af te schetsen, als het zig heeft voorgedragen. Vooraf moeten wij zeggen, dat het weder overschoon was, en de menigte van menschen, die op de been kwamen om dit schouwspel bij te wonen, overgroot. Helaas een schouwspel, met recht zonder voorbeeld. 's Voormiddags ten 11 uuren nam dit werkje een aanvang. Drie regimenten, het 18de, 93ste en 124ste vergaderden op het Janskerkhof, het 56ste op de Neude, de jagers op het Vreburg en de Gardes d'honneur in de Manegie. Van die 3 regimenten stonden het 93ste en 124ste achter elkander aan de Noordzijde van het Janskerkhof en het 18de daar tegenover aan de Zuidzijde, waardoor het Janskerkhof kwalijk te passeeren was, ten minste niet voor rijtuigen. Ten 12 uuren trokken alle corpsen in één trein de Tolsteegpoort uit op de volgende wijse. De 3 regimenten marscheerden van het Janskerkhof af, de lange Janstraat door en de Neude over, alwaar het 56ste hen opvolgde, vervolgens door de Schoutesteeg, over de Gansemarkt, voorbij het Stadhuis en zoo de Choorstraat in; terwijl trokken de Jagers en de Gardes d'honneur van het Vreburg af, de Lijsbethstraat door en het Steenweg over om de infantery aldaar aan de Choorstraat achter op te volgen. Deeze, zeer lange trein marscheerde vervolgens de Lijnmarkt door, langs de westzijde van de Oude Gracht de Tolsteegpoort uit. Het was voorwaar een schoone vertoning aan de oostzijde van de Oude Gracht, alwaar zig een groote menigte menschen bevonden, die trein te zien passeeren. Het telkens alwisselend musiek van de 4 corpsen, streelde

daarbij een ieder. Maar om buiten de Tolsteeg de trein de poort te zien uitkomen; dat ging alles te boven. Alle huisen aldaar en inzonderheid de logementen waren opgepropt vol menschen, die deeze vertoning ten hoogste bewonderden. Verscheiden gezelschappen van lieden van de aanzienlijkste classe hadden kamers afgehuurt in deeze logementen, alwaar zij de gansche dag door hun verblijf hielden, zig zeer diverterende met de onophoudelijke beweging, die er plaats had. De troepes aan het Houtensche Zandpad genadert zijnde, wierd een trompetter geposteert vooraan de Ganssteeg, die, wanneer de Hertog de poort uitkwam, zulks dadelijk moest koomen bekend maaken. Het was omstreeks half 2, toen dat gebeurde. Zodra de trompetter de Hertog bespeurde, reed hij in volle galop blasende door de Ganssteeg terug na het exercitieveld. De Hertog was met zijn geheele generaalstaf in groot uniform, evenals de troepes. De trein van den Hertog was als volgt:

1. Twee jagers-cavallery;
2. Twee aides de camp. De kleur van hunne uniform was kwalijk te onderscheijden door al het goud;
3. De Hertog van Reggio. Aan zijne rechterhand de generaal Molitor en aan zijne linker de generaal La Maison;
4. 3 generaals, alle in groot pontificale uniform;
5. Vier aides de camp;
6. Een detachement jagers cavallery en
7. Acht lijfknechten met verscheide handpaarden.

De grootheid van deeze prachtige stoet, die, zittende te paard, met een langzame tred, de poort uitkwam, wierd door een ieder bewondert. Toen de Hertog het exercitieveld naderde, wierden alle trommen geroert, de trompetten wierden geblasen, en de musicanten begonnen te speelen. Alle troepes stonden in ééne linie geschaart, hetwelk een uitmuntend tafreel opleverde. De manoeuvres een aanvang zullende neemen, nam de generaal Molitor het oppercommando op zig. Dezelve waren zo ingericht, als volmaakt een klijne battailje verbeeldende. De artillery was geposteert elk aan de rechterzijde van haar regiment,en vuurde, als haar naastbijzijnde battaillon gevuurt had. De Jagers van de infantery verscholen zig in kuilen en greppels en in een bosch en vuurden, of er waarlijk een veldslag plaats had. De jagers-cavallery manoeuvreerden, dan met de pallas en dan met het pistool, dan bij

de infantery en dan afzonderlijk. En de Gardes d'honneur deden verscheijde manoeuvres tot een ieders verwondering. Duisenden van menschen waren er tegenwoordig, die alle door de uitgestrektheid van het vlakke veld, zeer duidelijk konden zien, dog meestendeels op een verre distantie. Men betuigde nooit zoveel menschen bijeen te hebben gezien. Er heerschte in de stad, die toen ter tijd zo bovenmate woelig was, een onbegrijpelijke stilte. Men geloofde voor vast, dat meer dan de helft van de inwoonders zig bij de manoeuvres bevonden. En de rijtuigen, die zowel van de stad als van andere steden en dorpen waren aangekomen, deeze waren ontelbaar. Geen kermisdag op het Vreburg was te vergelijken bij deeze dag op dit exercitieveld. Marketenters bij menigte. Legerhoeren met genevervaatjes als anderzints bij hoopen. En van de kooplieden, die dagelijks hunne waren langs de straaten te koop veilden, appelwijven, sjachersmousen, enz., was er geen een in de stad gebleven. Zij begrepen alle: Daar het volk is, is de neering. De manoeuvres dan geëindigt zijnde, defileerden alle corpsen voorbij den Hertog. Het was 's avonds 7 uuren geworden, toen dit voorbeeldeloos schouwtoneel een einde nam. Eerst trok de Hertog met zijn prachtige stoet, waarmeede hij was gekomen, de stad weer in; en kort daarop volgden de troepes, weder in ééne trein; vooraf de Gardes d'honneur, dan de jagers cavallery en laatstelijk de 4 regimenten infantery met haare artillery onder het zelve schoone weder, waarmeede de dag was begonnen; zodat het half 9 was geworden, toen deeze groote gebeurtenis ten volle was afgelopen.

14 Sept. trokken de 2 regimenten, het 18de en het 124ste, weder na hunne garnisoensplaatsen en cantonnementen, van waar zij gekomen waren. Zij verlieten ons in verwachting van binnenkort ons weder te zullen koomen bezoeken.

(Wordt vervolgd.)

GENEALOGISCHE EN HERALDISCHE AANTEEKENINGEN
AANGAANDE HOLLANDSCHE FAMILIEN OP CEYLON
DOOR MR. F. H. DE VOS [1]).

BAAK.

Adriaan Baak tr...... Bij wie:

I. Salomon, geb. te Colombo, tr. (1) Hester Jolij van Colombo. Bij wie:
1. Adriaan, ged. te Colombo Sept. 1683.
2. Johannes, ged. te Colombo 17 Mei 1685, tr. aldaar 24 Juni 1703 Cornelia de Boot van Colombo. Bij wie:
(1) Salomon, ged. te Colombo 2 Mei 1706.

Salomon tr. (2) te Colombo 31 Jan 1686 Elizabeth Schatteman van Colombo. Bij wie:
3. Elizabeth, ged. te Colombo 24 Aug. 1687.
4. Anna, ged. te Colombo 24 Aug. 1687.
5. Salomon, ged. te Colombo 15 Dec. 1689.
6. Anna, ged. te Colombo 18 Nov. 1691.

II. Adriaan, geb. te Colombo, tr. aldaar 31 Jan. 1686 Anna Maria Steenkuyl van Colombo. Bij wie:
1. Maria, ged. te Colombo 4 Sept. 1687.
2. Anna, ged. te Colombo 20 Oct. 1689.
3. Maria, ged. te Colombo 8 Febr. 1691, tr. Adriaan Noe (Nav. LII 382).
4. Adriana, ged. te Colombo Apr. 1693.
5. Anna, ged. te Colombo 29 Maart 1695.
6. Constantia, ged. te Colombo 28 Juni 1696.

DE BAAK.

Jan de Baak van Cochin tr. Francina Hofland. Bij wie:
1. Maria, ged. te Colombo 20 Apr. 1721.

[1]) Vervolg van Nav. LV, blz. 423.

BAKKER.

A. Jan Dirk Bakker, tr. Christina Arendsz. Bij wie:
- I. Johannes Henricus, ged. te Kalutara 13 Sept. 1764.
- II. Elizabeth, ged. te Kalutara 19 Juni 1767.
- III. Harmina Cornelia, ged. te Kalutara 2 Febr. 1769.
- IV. Maria Christina, ged. te Kalutara 29 Nov. 1771.

B. Michael Bekker van Trier tr. (2) te Colombo 10 Juli 1681 Susanna Daniels van Colombo. Bij wie:
- I. Michael, ged. te Colombo 11 Maart 1683, tr. aldaar 30 Dec. 1703 Susanna Nopperij van Negapatnam. Bij wie:
  (1) Johanna, ged. te Colombo 27 Jan. 1709.
- II. Daniel, ged. te Colombo 10 Mei 1685, tr. (1) aldaar 27 Dec. 1711 Ursula de Broeder van Colombo, wed. v. Robert Siliaansz. Bij wie:
  (1) Jacobus, ged. te Colombo Febr. 1712.
  Daniel tr. (2) Magdalena Pietersz. Bij wie:
  (2) Daniel, ged. te Negombo 24 Nov. 1718.

C. Gerrit Bakker van Zutphen, Assistent, tr. te Colombo 17 Apr. 1713 Sophia Voers. Bij wie:
- I. Gerrit Frederik, ged. te Colombo Juli 1719, tr. aldaar 10 Febr. 1743 Johanna Voers. Bij wie:
  (1) Jacob Willem, ged. te Colombo 15 Dec. 1743.
  (2) Gerrit Theunis, ged. te Colombo 13 Juni 1745.
- II. Wouter Willemsz, ged. te Colombo 29 Oct. 1724.

D. Siverius Bakker van Colombo, tr. aldaar 2 Maart 1749 Christina Dias, weduwe van ....

E. Servus Bakker, tr. Sara Marcus. Bij wie:
- I. Wilhelmina Elizabeth, ged. te Colombo 21 Maart 1768.
- II. Pieter, ged. te Colombo 17 Juni 1770.
- III. Susanna Maria, ged. te Colombo 17 Sept. 1774.

F. Jan Lodewijk Bakker, tr. Louisa Wilhelmina Fernando. Bij wie:
(1) Frans Sweris, ged. te Colombo 5 Apr. 1789.

G. Hendrik Bakker van Overhagen, tr. te Colombo 27 Oct. 1754 Sara de Costa van Colombo. Bij wie:
- I. Johannes Hendrik, ged. te Colombo 2 Apr. 1758.
- II. Johannes, ged. te Colombo 16 Jan. 1763.
- III. Johanna Henrietta Augustina, ged. te Colombo. 30 Dec. 1764.

H. Christiaan Martijnsen Bakker van Heijer, tr. te Colombo 28 Aug. 1768 Dona Christina Philippa..... van Colombo. Bij wie:

I. Elizabeth Christina, } ged. te Colombo 28 Aug. 1768.
II. Johannes Christiaan, }

I. Hendrik Bakker van Edelstein, tr. te Colombo 14 Oct. 1742 Elizabeth Brouwers van Colombo.

J Joost Hendrik Bakker, tr. Susanna Bakker. Bij wie:

I. Elizabeth Susanna, ged. te Colombo 11 Jan. 1728.
II. Joan Benjamin, ged. te Colombo 6 Juli 1730.

K. Engelbert Bakker van Colombo, tr. (1) te Colombo 5 Nov. 1752 Cornelia Groeneveld van Colombo en (2) te Colombo 27 Apr. 1766 Petronella Perera, wed. v. Antonij Kok.

L Dirk Bakker, tr. Gimara..... Bij wie:

(1) Florentina, ged. te Galle 8 Maart 1705.

M. Isaac Bakker, tr. Johanna Perera. Bij wie:

(1) Maria, ged. te Galle 12 Maart 1713.

N. Pieter Bakker van Amsterdam, tr. Antonia Joanna.... van Galle. Bij wie:

(1) Maria, ged. te Galle 16 Sept. 1714.

Baptist.

A. Jan Baptist van Scherpenheuvel, Luit., tr. te Colombo 8 Dec. 1677 Aletta uyt den Bogaart van Utrecht. Bij wie:

1. Susanna Martina, ged. te Colombo 28 Apr. 1679.

B. Jan Baptist van Vinken, tr. Christina Jansz. Bij wie:

1. Jacob, ged. te Galle Apr. 1689, tr. Isabella Kasperse (Smeth?). Bij wie:
   (a) Jacobus, ged. te Galle 30 Sept. 1714, tr. aldaar 31 Jan. 1762 Elizabeth de Almeide van Galle.
   (b) Elias (Theodorus), ged. te Galle 10 Febr. 1726, tr. aldaar 3 Sept. 1749 Maria Elizabeth Brechman van Galle. Bij wie:
      (aa) Isabella Catherina, ged. te Galle 2 Aug. 1750.
      (bb) Jacobus Johannes, ged. te Galle 1 Aug. 1751, tr. te Galle 25 Juni 1789 Petronella Wilhelmina Henricus van Galle.
2. Jan, ged. te Galle 25 Oct. 1698, tr. (1) Christina Croes. Bij wie:
   (a) Anna Maria, ged. te Calpentyn 19 Aug. 1725.

Jan tr. (2) Magdalena Jacobsz (Abrahamsz?). Bij wie:
(b) Johannes Christiaan, ged. te Calpentyn 28 Oct. 1733.
(c) Johannes, ged. te Calpentyn 17 Aug. 1749.
Jan tr. (3) Catharina van Velsen. Bij wie:
(d) Thomas, ged. te Kalutara 12 Dec. 1755.

C. Jacob Hendrik Baptist van Galle, Boekhouder, tr. (1) Anna Elizabeth Luyck en (2) te Galle 5 Nov. 1786 Anna Gertruida van Hoven van Colombo.

BARENDSZ.

A. Frans Barendsz van Amsterdam, tr. Maria de Rosairo. Bij wie:
1. Elizabeth, ged. te Colombo 3 Apr. 1670.

B. Barent Barendsz van Amsterdam, tr. Elizabeth Jansz van Amblangodde. Bij wie:
1. Cornelia, ged. te Galle 20 Jan. 1723.

C. Juriaan Barendsz van Campen, tr. Dona Philippa..... Bij wie:
1. Barent, ged. te Colombo Mei 1660.

D. Matthys Barendsz, tr. Anna Oosterhoek. Bij wie (allen te Galle gedoopt):
I. Abraham, ged. 28 Maart 1734.
II. Johannes, ged. 22 Mei 1735.
III. Matthys, ged. 25 Dec. 1737.
IV. Helena Magdalena, ged. 22 Apr. 1742.
V. Nicolaas, ged. 14 Juli 1743.
VI. Lydia Magdalena, ged. 7 Febr. 1751.

E. Johannes Barendsz van Colombo, Assistent, tr. aldaar 30 Nov. 1755 Anna Benjamina Gerritsz van Colombo. Bij wie:
I. Gertruida Engeltina, ged. te Colombo 1 Jan. 1758.
II. Alida Adolphina, ged. te Colombo 6 Apr. 1760.

F. Pieter Barendsz van Antwerpen, tr. te Colombo 14 Juni 1685 Cecilia Francisca, wed. v. Jan Smit.

G. Pieter Barendsz van Haarlem, tr. te Colombo 5 Dec. 1784 Francisca Perera van Colombo. Bij wie:
I. Evert Gillis, ged. te Colombo 23 Juli 1786.

H. Christoffel Barendsz van Delft, tr. te Colombo 1687 Magdalena Rodrigos van Negombo, laatste wed. van Lourens Hendricksz.

I. Johannes Barendsz, tr. Anna Baldaeus. Bij wie:
1. Anna Maria, ged. te Colombo 29 Oct. 1680.

J. Diderick Barendsz van Walfrode, tr. te Colombo 6 Oct. 1689 Cornelia Gijsbertsz van Manaar. Bij wie:
1. Gracia, ged. te Colombo Jan. 1689.
2. Cornelia, ged. te Colombo 13 Dec. 1689.

K. Swerus Barendsz van Gottenburg, tr. te Galle 4 Dec. 1781 Johanna Baltina Magnus van Galle.

L. Willem Barendsz van Zwol, tr. te Colombo 12 Nov. 1676 Lourenzia Jacobsz van Colombo. Bij wie:
1. Adriaan, } ged. te Colombo 24 Jan. 1680.
2. Bernardus, }
3. Gertruida, ged. te Colombo 27 Aug. 1682.
4. Willem, ged. te Colombo 17 Nov. 1686.
5. Wilhelmina, ged. te Colombo 27 Nov. 1692.

M. Dirk Barendsz van Gottenburg, tr. te Colombo 23 Maart 1693 Natalia de Silva van Colombo, wed. van Jan Jacobsz Greel.

N. Jan Barendsz, † vóór 31 Juli 1734, tr. Gertruida Jansz. Bij wie:
1. Johannes, ged. te Kalutara 31 Juli 1734.

O. Jurgen Barendsz, tr. Maria Jansen. Bij wie:
1. Elizabeth, ged. te Colombo 12 Sept. 1773.

P. Hermanus Barendsz van de Rijp, tr. te Colombo 23 Mei 1790 Christina Elizabeth Knauer van Kalutara, wed. v. Jan Jacob Dieffenbach. Bij wie:
1. Paulus Hermanus, ged. te Colombo 19 Juni 1791.
2. Johannes, ged. te Kalutara 1 Dec. 1799.
3. Antje Susanna, ged. te Kalutara 25 Dec. 1801.

Q. Louis Barendsz van Colombo, tr. aldaar 24 Juli 1768 Catharina Hugo van Colombo. Bij wie:
1. Catharina Elizabeth, ged. te Colombo 23 Nov. 1777.

R. Johannes Barendsz van Galle, tr. aldaar 1 Apr. 1764 Sandrina Jansz van Galle.

S. Hans Jochem Barendsz van Hamburg, tr. te Galle 31 Aug. 1766 Cecilia.

BAUMGARTNER.

A. Franciscus Antonius Baumgartner van Schwarzwaldt, tr. (1) Colombo 3 Febr. 1765 Maria Christina Adamsz van Colombo

en (2) te Colombo 21 Nov. 1767 Maria Christina van Oyen van Colombo.

B. Hendrik Baumgartner van Keurpaltz, tr. te Colombo 21 Juni 1778 Anna Maria Belder van Colombo, wed. van Jan Pietersz Thiel.

C. Martin Baumgartner, tr. Philipina Ferdinandsz.

Beek (van en van der enz.).

A. Wouter van der Beek, Luit., † vóór 20 Juni 1700, tr. Anna Rodrigo.

B. Bartholomeus van der Beek van Gorcum, tr. te Colombo Dec. 1674 Anna (Arendtsz?) van Rhee van Colombo (L. 240).

C. Albert Beek van 's-Gravenhage, tr. te Colombo 18 Nov. 1703 Alida Lourensz van Negombo.

D. Zacharias Beek van Stockholm, tr. Maria Pietersz van Colombo. Bij wie:
   1. Catharina, ged. te Colombo 19 Oct. 1681.
   2. Johannes, ged. te Colombo 17 Juli 1685.
   3. Pieter, ged. te Colombo 1 Apr. 1689.
   4. Fransz, ged. te Colombo 18 Juni 1693.

E. Jan Beek van Dixmuyden, tr. Anna Jacobsz van Galle. Bij wie:
   1. Maria, ged. te Colombo 18 Oct. 1668.

F. Hendrik Beek, tr. (1) Maria Haas. Bij wie:
   1. Catharina, ged. te Colombo Sept. 1675.
   Hendrik tr. (2) Maria Pool van Batavia.

G. Jan van Beek van Brugge, tr. te Colombo 16 Sept. 1703 Clara Erasmus van Colombo. Bij wie:
   1. Jillis, ged. te Colombo 2 Aug. 1705.
   2. Jan, ged. te Colombo 3 Oct. 1707.

H. Christoffel Beek van Utrecht, tr. Oregt(?).... Bij wie:
   1. Jan, ged. te Galle 21 Febr. 1717.

I. Pieter van Beek van Colombo, tr. te Colombo 27 Febr. 1803 Sara Comesa de Costa. Bij wie:
   1. Johanna Carolina, ged. te Colombo 27 Febr. 1803.
   2. Frederik, } ged. te Colombo 10 Febr. 1805.
   3. Cornelis, }

J. Christoffel van Beek. tr. (1) Regina..... Bij wie:
   I. Johannes Velsianus, ged. te Colombo 19 Juli 1789.
   II. Dirk Justinus, ged. te Colombo 19 Juli 1789, tr. Maria..... Bij wie:

1. Jurius Jacobus Carolus, ged. te Colombo 5 Maart 1812.
2. Adriana Petronella, ged. te Colombo 8 Aug. 1813.
3. Cornelis Theodorus, ged. te Colombo 7 Mei 1815.
4. Johannes Wilhelmus, ged. te Colombo 12 Apr. 1818.

Christoffel van Beek, tr. (2) Catherina Saviers (Pool?). Bij wie:

III. Gertruida Ninette, ged. te Colombo 11 Oct. 1795.
IV. Henrietta Petronella, ged. te Colombo 18 Mei 1800.
V. Jacobus, ged. te Colombo 3 Febr. 1805.
VI. Maria Carolina, ged. te Colombo 10 Apr. 1808.
VII. Petrus Gerrardus, ged. te Colombo 27 Jan. 1811.

Bekker (Becker).

A. Ananias Nicolaas Bekker, tr. Eleonara Corea. Bij wie:
  1. Anna Elizabeth, ged. te Colombo 22 Juni 1679.

B. Ludolph Becker van Obergen, tr. te Colombo 2 Dec. 1736 Elizabeth Hendricksz van Colombo.

C. Hendrik Becker, tr. Elizabeth Bouwens. Bij wie:
  1. Anna Elizabeth, ged. te Colombo 19 Juli 1744.

D. Hendrik Bekker, Gouverneur van Ceylon, † Amsterdam Aug. 1722, tr. Anna Catharina Collard van Lynden.

E. Jacob Bekker, Chirurgijn, † vóór 4 Jan. 1739, tr. Anna Baak.

F. Hartwich George Bekker, tr. Francina Elizabeth Cornelisz. Bij wie:
  1. Johanna Frederica, ged. te Galle 11 Febr. 1798.
  2. John George, ged. te Galle Maart 1802.

G. Harmanus Bekker van Colombo, tr. (1) Johanna Catharina Blom en (2) te Colombo 20 Juli 1783 Elizabeth Broche van Colombo.

Blume (Bloeme).

A. Adriaan Bloeme (Blume) van Galle, Assistent, tr. te Colombo Mei 1673 Maria Velleza, ged. te Colombo 16 Mei 1652, d. v. Andre Velleza, Kapt. der „Tupassen" en van Doña Ursula de Liano. Bij wie:
  I. Florentina, ged. te Colombo 28 Febr. 1676, tr. aldaar 13 Mei 1696 Edward Hendrik Cloppenberg van Zwol. (Nav. LI, 546).
  II. Adriana, ged. te Colombo 2 Juni 1678, tr. aldaar 23 Aug. 1711 Antonij de Caauw van Colombo.

III. Juriaan, ged. te Colombo Nov. 1679.
IV. Anna, ged. te Colombo 24 Apr. 1681.
V. Maria, ged. te Colombo 17 Jan. 1686.
VI. Andreas, ged. te Colombo 6 Dec. 1691, tr. aldaar 27 Apr. 1721 Philippina Eggers van Colombo. Bij wie:
(1) Maria, ged. te Colombo 5 Apr. 1722.
(2) George Christoffel, ged. te Colombo 5 Sept. 1723, tr. Anna Catharina Cavel. Bij wie:
(a) Andreas, ged. te Colombo 29 Maart 1767.
(b) Juriaan Christoffel, ged. te Colombo 29 Apr. 1770.
(3) Carel, ged. te Colombo 8 Oct. 1724.

B. Tobias David Bloeme van Wantsleben, Vaandrig, tr. te Galle 25 Aug. 1782 Carolina Wilhelmina Mommeijer van Kalutara. Bij wie:
1. Johannes Justinus, ged. te Galle 5 Sept. 1784.

C. Benjamin Adriaan Blume, tr. te Colombo 5 Febr. 1804 Engeltina Pegalotti van Colombo.

VAN DEN BERG.

A. François van den Berg tr. Maria de Souza. Bij wie:
I. Antonij, Assistent, ged. te Colombo 20 Mei 1660, tr. te Colombo 23 Mei 1680 Maria Meyndertsz Cloppenburg van Colombo. Bij wie:
(1) Johanna, ged. te Colombo 25 Mei 1681.
(2) François, ged. te Colombo 17 Jan. 1683.
(3) Antonij, Boekhouder, ged. te Colombo Oct. 1684, tr. aldaar 24 Oct. 1717 Gertruida van Oijen van Colombo, wed. van Daniel Eppingh, Boekhouder. Bij wie:
(a) Anna Maria, ged. te Colombo 19 Nov. 1719.
(b) Gertruida, ged. te Colombo 4 Mei 1721.
(4) François Meyndert, ged. te Colombo 18 Nov. 1694, † 12 Sert. 1695.

B. Jan Theunis van den Berg, van Dordrecht, tr. te Colombo 25 Jan. 1688 Maria Jacobsz van Batavia, wed. van Lazarus Magnus, Assistent. Bij wie:
1. Johannes, ged. te Colombo 21 Nov. 1688, tr. Anna Josina Meusz. Bij wie:
(a) Pieter, ged. te Galle 24 Oct. 1734.

2. Pieter, Schoolmeester, ged. te Colombo Aug. 1690, tr. te Colombo 13 Juni 1728 Cornelia Herris Boute.
3. Wilhelmina, ged. te Colombo 11 Sept. 1692.
4. Antonij, ged. te Colombo 23 Juli 1694, tr. aldaar 3 Mei 1733 Susanna Marthynsz van Colombo. Bij wie:
   (a) Hendrik, ged. te Colombo 7 Febr. 1734.
   (b) Gertruida, ged. te Colombo 27 Febr. 1735.
   (c) Nicolaas, ged. te Colombo 12 Jan. 1738.
   (d) Susanna, ged. te Colombo 21 Oct. 1738.
   (e) Maria, ged. te Colombo 9 Jan. 1739.
   (f) Johanna, ged. te Colombo 30 Apr. 1741.
   (g) Johanna, ged. te Colombo Mei 1742.
   (h) Wilhelmus, ged te Colombo Apr. 1743.
   (i) Pieter, ged. te Colombo 14 Maart 1745.
5. Hendrik, ged. te Colombo 24 Jan. 1697.
6. Maria, ged. te Colombo 3 Mei 1799.
7. Magdalena, ged. te Colombo 3 Oct. 1804.

C. Johannes van den Berg van Amsterdam, † vóór Sept. 1675, tr. te Tayouan (Formosa) 5 Jan. 1659 Helena Hambroeck van Schipluyden. Bij wie:
1. Johanna Helena, ged. te Colombo 19 Apr. 1675, tr. aldaar 27 Aug. 1693 Joan Walraven de la Fontaine, Boekhouder.
2. Abraham, Assistent, geb. te Batavia, tr. (1) te Colombo 3 Sept. 1690 Hester Schatteman van Colombo, wed. van Barent Samlant en (2) te Colombo 27 Nov. 1695 Sara Wiers van Amsterdam, wed. van Pieter de Heest. Bij wie:
   (a) Helena Elizabeth, ged. te Colombo 5 Aug. 1696.
   (b) Antonij Hambroeck, ged. te Colombo 8 Nov. 1699.
   (c) Sara Emelia, ged. te Colombo 20 Aug. 1702.

D. Augustijn van den Berg tr. Gimara Coere. Bij wie:
1. Reynier, ged. te Colombo 15 Mei 1709 tr. Christina Stuurman. Bij wie:
   (a) Cornelis, ged. te Nagam 16 Oct. 1739.
   (b) Andries, ged. 1740.
   (c) Gerrit, ged. te Nagam 13 Aug. 1742.
   (d) Carolus, ged. te Hangwelle 28 Juli 1745.
   (e) Maria, ged. te Nagam Nov. 1747.
   (f) Johannes, ged. te Nagam 1749.

2. Johannes, ged. te Nagam 17 Maart 1713, tr. te Colombo 27 Mei 1736 Regina Hendricksz van Colombo. Bij wie:
   (a) Albertus, ged. te Colombo Mei 1742.
   (b) Anna Maria, ged. te Colombo 6 Sept. 1744.
3. Hendrik, ged. te Nagam 17 Maart 1713, tr. Agatha Steenbrug. Bij wie:
   (a) Gerrit, ged. te Tutucorin 18 Apr. 1738.
   (b) Jan Leonard, ged. te Tutucorin 19 Nov. 1743.
4. Esaias, ged. te Nagam 17 Maart 1713.
5. Gerrit, ged. te Nagam 28 Febr. 1714.

E. Ferdinandus van den Berg van Brussel, tr. te Colombo 15 Apr. 1691 Johanna Fredricksz van Colombo, wed. van Pieter Lambertz van Maastricht. Bij wie:
1. Maria, ged. te Colombo 13 Apr. 1692.
2. Florentina, ged te Colombo Juni 1695.
3. Anna, ged. te Colombo 16 Aug. 1696.
4. Catharina, ged. te Colombo 17 Apr. 1702.

F. Hendrik van den Berg van Balden, tr. te Colombo 29 Aug. 1779 Maria Magdalena Coers van Colombo. Bij wie:
1. Louisa Beltha, ged. te Colombo 8 Apr. 1781.

G. Hendrik van den Berg van Bueren, tr. te Colombo 30 Nov. 1777 Anna Elizabeth Pijping van Colombo. Bij wie:
1. Johannes Leonardus, ged. te Colombo 4 Apr. 1779.

H. Johannes van den Berg, 2de Resident van Pointecael, tr. (1)..... en (2) Sara Josina de Ridder, † vóór 22 Oct. 1758. Bij wie:
1. Gertruida Josina, ged. te Tutucorin 22 Oct. 1758.

I. Bart van den Berg, tr. Gertruida Boudestein. Bij wie:
1. Martinus, ged. te Colombo 27 Aug. 1730.
2. Johanna Maria, ged. te Colombo 22 Juni 1732.

J. Antonij van den Berg, tr. Anna Natalie. Bij wie:
1. Anna, ged. te Barberijn 6 Apr. 1772.

K. Christiaan van den Berg van Amsterdam, tr. te Galle 22 Oct. 1757 Maria Mathijsz van Galle.

L. Albertus van den Berg van Utrecht, tr. te Galle 21 Aug. 1768 Louise Hartman van Jaffna. Bij wie:
1. Petronella Dorothea, ged. te Galle 11 Juni 1769.

M. Adrianus van den Berg, 2de Pakhuismeester van Galle, †

1785, tr. (1)..... en (2) te Galle 1 Aug. 1780 Helena Buttener, wed. van Nicolaas Stroebe, Boekhouder.

N. Assuerus van den Berg, tr. Johanna Gertruida de la Haije. Bij wie:
1. David Cornelis, ged. te Galle 22 Juli 1764.
2. David Cornelis, ged. te Galle 15 Sept. 1765.

O. Benjamin van den Berg van Amsterdam, Assistent (testament 26 Febr. 1695), tr. Rensje Belida van Harlingen.

P. Jacob Jacobsz van den Berg, tr. (1) Dominga de Lemo. Bij wie:
1. Gertruida, ged. te Colombo 29 Sept. 1676.
Jacob Jacobsz van den Berg, tr. (2) Lea van Rakan.

Q. Pieter van den Berg, tr. Antonia de Costa. Bij wie:
1. Dominga, ged. te Colombo 7 Aug. 1681.

R. Jan van den Berg, tr. Martha Joseph van Galle. Bij wie:
1. Johannes, ged. te Colombo 21 Jan. 1685.

S. Dirk van den Berg, tr. Rebecca 't Hoen. Bij wie:
1. Arij, ged. te Barberijn 13 Febr. 1720.

T. August Berg, tr. Juliana Maria Landsknecht. Bij wie:
1. Juliana Elizabeth, ged. te Colombo 16 Febr. 1774.
2. Frederik, ged. te Colombo 14 Aug. 1776.

BERGAIGNE.

Alexander Bergaigne, Opperhoofd van Tutucorin, tr. Jacoba Six. Bij wie:
1. Hendrik, tr. Johanna Rex. Bij wie:
    1. Catharina, ged. te Galle 1680.
    2. Alexander, ged. te Galle Aug. 1683.
    3. Johanna, ged. te Galle 1684.
    4. Johan Hendrik, ged. te Galle Mei 1686.
    5. Willem Carl, ged. te Galle 29 Jan. 1696.

VAN DEN BERGEN.

Nicolaas van den Bergen (van Bergen?), tr. Anna Bastiana Andrado. Bij wie:
1. Maria Elizabeth, ged. te Colombo 8 Maart 1767.

VAN DEN BURG.

A. Salomon Jansz van den Burg, tr. Anna de la Porte. Bij wie:
1. Salomon, ged. te Colombo 21 Jan. 1682.

B. Johannes François van den Burg, tr. Gertruida Philida de Vries. Bij wie:

1. Adriaan Cornelis, ged. te Tutucorin 18 Nov. 1756.

BERGHUYZEN.

A. Barent Berghuyzen van Harlinghuizen (Harlingen?), tr. te Colombo 10 Oct. 1680 Anna van den Bosch van Colombo. Bij wie:
   1. Anna Catharina, ged. te Colombo 5 Apr. 1686.
   2. Barent, ged. te Colombo Juni 1689.
   3. Simon, ged. te Colombo 21 Aug. 1692.
   4. Maria, ged. te Colombo 19 Aug. 1694.

B. Johannes Berghuyzen van Meteren, Boekhouder, tr. te Colombo 10 Juni 1685 Gertruida Emans van Amsterdam (Nav. LII. 213). Bij wie:
   1. Pieter, ged. te Colombo 26 Jan. 1687.
   2. Henricus, ged. te Colombo 24 Oct. 1691.

BERNARD.

A. Hendrik Bernard, tr. Adriana Rex. Bij wie:
   1. Christina, ged. te Galle Febr. 1680.

B. Hendrik Bernard van Stockholm, Qr. Meester, tr. te Colombo 20 Jan. 1726 Elizabeth Feber van Colombo, † vóór 18 Apr. 1738. Bij wie:
   1. Margareta Clara, ged. te Colombo 13 Juli 1727.
   2. Helena Catharina, ged. te Tutucorin 12 Nov. 1733.
   3. Gertruida, ged. te Tutucorin 22 Oct. 1734.
   4. Daniël, ged. te Colombo 25 Dec. 1735.
   5. Elizabeth Maria, ged. te Tutucorin 18 Apr. 1738.

C. Jan Baptist Bernard van Doornik, tr. te Colombo 25 Apr. 1779 Louisa Ennoes(?) van Colombo.

D. Jan Pieter Bernard, tr. Anna Maria Rodrigo. Bij wie:
   1. Johanna Elizabeth, ged. te Colombo 25 Febr. 1759.

E. Jan Frederik Bernard, tr. Agneta Claasz. Bij wie:
   1. Jan Daniël, ged. te Colombo 19 Juli 1750.
   2. Maria Elizabeth, ged. te Colombo 14 Jan. 1753.

F. Hector Bernard, tr. (1) Maria Hopman. Bij wie:
   1. Johan Frederik, ged. te Colombo 8 Febr. 1778.
   2. Johanna Maria, ged. te Colombo 29 Sept. 1782.
   3. Johanna Catharina, ged. te Colombo 11 Sept. 1785.
   4. Johannes, ged. te Colombo 25 Jan. 1787.

   Hector Bernard, tr. (2) te Colombo 23 Nov. 1788 Dona Apolonia Adriana.

G. Johannes Bernard van ......rood, tr. te Galle 10 Maart 1765 Pasquella Regtering van Galle.

H. Joseph Bernard van Colombo, tr. aldaar 26 Juli 1789 Elizabeth Visser.

1. Nicolaas Bernard van Colombo, tr. (1) te Galle 14 Juli 1793 Maria Constantia van Galle; (2) Elizabeth Elias; (3) te Colombo 30 Apr. 1809 Sara Fonseca van Colombo.

I. George Louis Bernard van Montbeliard, Kapt. Reg[t]. de Meuron, tr. te Galle 11 Jan. 1794 Carolina Dorothea Conradi van Colombo (Nav. LI. 331).

K. Jacob Bernard van Meudon (cant. Vaud) tr. (1) te Colombo Sophia Dorothea Schokman en (2) te Colombo 5 Nov. 1809 Maria Isabella Ludekens, wed. van Johan Godlieb Renker.

L. Albertus Cornelis Bernard van Colombo, tr. (1) te Colombo 25 Dec. 1804 Carolina Catharina Jacobsz., wed. van Pieter de Boer en (2) te Colombo 15 Oct. 1809 Julia Cornelia Moll van Colombo.

Uit het 1ste huw.:

1. George Johannes, ged. te Colombo 15 Apr. 1808.

Uit het 2de huw.:

2. Julius Cornelis, ged. te Colombo 24 Juli 1814.

BEYER.

A. Andries Beyer van Lubeck, tr. Maria Francisca van Colombo. Bij wie:

1. Aletta, ged. te Colombo 18 Oct. 1691.
2. Isabella, ged. te Colombo 22 Mei 1695.
3. Paulina, ged. te Colombo Jan. 1699.

B. Pieter Beijer van Dordrecht, tr. te Colombo 6 Mei 1708 Maria Perera van Galle. Bij wie:

1. Agneta, ged. te Colombo 23 Febr. 1705.
2. Jacobus, ged. te Colombo 7 Aug. 1707.
3. Hendrik, ged. te Colombo 15 Juni 1710 tr. (1) Debora Lammers, (2) Cornelia Boon, (3) te Galle 4 Mei 1749 Anna de Silva van Galle, (4) te Galle 26 Oct. 1755 Christina Galibaan van Galle, weduwe van Daniel Cavel.

Uit het 1ste huw.:

1. Anna Magdalena, ged. te Colombo 12 Febr. 1741.

Uit het 2de huw.:

2. Susanna, ged. te Colombo 29 Apr. 1742.

Uit het 3de huw.:

3. Sixtus, ged. te Galle 3 Nov. 1748, tr. (1) te Galle 9 Sept. 1770 Wilhelmina de Silva van Galle en (2) te Galle 22 Juli 1787 Dona Catharina.

C. Pieter Beyer, tr. te Galle 28 Febr. 1778 Helena van der Hoeven van Galle.

D. Pieter Hendrik Beyer, tr. Anna Gertruida van Statenberg. Bij wie:

1. Sixtus Willem, ged. te Galle 31 Maart 1799.
2. Amerentia Carlina, tr. Don Juan Fennekool.

E. Jan Casper Beyer van Frankfurt a/M., Vaandrig, tr. te Galle 22 Aug. 1779 Sara Gitaauw van Galle, weduwe van Barent de Jood.

F. Leopold Beyer van Klattouw, tr. te Colombo 14 Aug. 1763 Albertina Smager van Colombo.

VAN BEYEREN.

Fredrik August, Baron van Beyeren, Oppermeester, tr. te Colombo 2 Sept. 1798 Maria Helena Muller van Colombo.

BLOM.

A. Jurgen Blom van Trincomalie, tr. te Colombo 7 Dec. 1765 Henrietta Sibilla Hesse van Trincomalie. Bij wie:

1. Hendrik Philippus, ged. te Colombo 8 Juni 1766.
2. Claas Philippus, ged. te Colombo 15 Oct. 1767.

B. Hendrik Blom van Stockholm, Gezaghebber („Nagelboom"), tr. te Colombo 11 Febr. 1770 Anna Maria Jansz. van Colombo.

C. Floris Blom van Zaandam, Dissave van Colombo, geb. 27 Oct. 1651, † te Jaffna 3 Juli 1694, tr. (1) Adriana Alebos, geb. te Tayouan (Formosa) 13 Sept. 1656, † te Colombo 23 Sept. 1684.

Floris Blom, tr. (2) te Colombo 27 Jan. 1686 Susanna Serrurier van Haarlem, geb. 26 Febr. 1669, † te Jaffna 12 Febr. 1693, d. v. Abraham Serrurier en van Anna Nicasius.

Het wapen van Floris Blom (Lap. Zeijl. pl. 79). De... à un cygne de..., bq. de..., nageant sur une eau de...

D. Hendrik Blom, tr. Thomasia Raniels. Bij wie:

1. Helena, ged. te Negombo 1703.
2. Leonora, ged. te Colombo 9 Aug. 1711, tr. Harmen van Reets.

E. Gillis Blom van Leerdam, Krankbezoeker, tr. (1) Johanna Catharina Trek. Bij wie:
1. Johanna Catharina, ged. te Tutucorin 19 Nov. 1743.
Gillis Blom, tr. (2) te Colombo 6 Jan. 1744 Wilhelmina Magdalena Kellens (Nav. LIII 694). Bij wie:
2. Maria Gijsberta, ged. te Colombo 24 Jan. 1745.
Gillis Blom, tr. (3) Susanna Leenders. Bij wie:
3. Johannes Daniel, ged. te Hangwelle 6 Sept. 1749.

F. Jan Blom van Galle, tr. Elizabeth Rodriguez. Bij wie:
1. Catharina, ged. te Galle 14 Nov. 1705

G. Samuel Blom, tr. Sara Jansz. Bij wie:
1. Maria. ged. te Galle 20 Maart 1729.
2. Anna, ged. te Galle 9 Sept. 1731.
3. Sibilla, ged. te Galle 16 Mei 1733.
4. Johannes, ged. te Galle 21 Febr. 1734, tr. Louisa Boekholt. Bij wie:
(a) Paulus Jacobus, ged. te Colombo 5 Nov. 1778.

H. Claas Blom, Baas der Smitskamer van Galle, † vóór 3 Febr. 1686, tr. Maria Borsij. Bij wie:
1. Anna, tr. Frans van Hoorn.
2. Jubica, tr. Pieter de Hooij, Chirurgijn.
3. Maria, † vóór 1686, tr. Pieter Booij.

VAN DER BLOM.

Pieter (van der) Blom van Amsterdam, tr. (1) te Colombo 5 Maart 1741 Susanna Perera van Colombo. Bij wie:
1. Catharina Anthonia, ged. te Colombo Dec. 1741.
2. Willem , ged. te Colombo 21 Juni 1750.
Pieter (van der) Blom, tr. (2) te Galle 19 Sept. 1755 Maria Huybertsz van Galle. Bij wie:
3. Hendrik, ged. te Galle 10 Febr. 1760.

BOEKHOUT.

Jacobus Boekhout van Rotterdam, tr. te Colombo 16 Jan. 1763 Johanna Colaas van Colombo. Bij wie:
1. Jacobus Albertus, ged. te Colombo 27 Jan 1765.

BOEHOLST.

A. Jan Boekholst, tr. Jubica Fernando. Bij wie:
1. Hendrik, ged. te Colombo 20 Jan. 1709.

B. Jan Lucas Boekholst van Amsterdam, tr. te Colombo 21 Oct. 1703 Aletta Antonia (van Dielen?) van Bengal. Bij wie:

1. Lucas, ged. te Colombo 12 Oct. 1704.
2. Antonij Adrianus, ged. te Colombo 12 Dec. 1706.
3. Elizabeth, ged. te Colombo 10 Juli 1710.

C. Daniel Boekholst, tr. Rebecca Jansz. Bij wie:

1. Willem, }
2. Daniel, } ged. te Galle 22 Apr. 1745.
3. Gerrardus, ged. te Galle 17 Aug. 1747.
4. Petrus, ged. te Galle 18 Jan. 1748.

D. Daniel Antonij Boekholst van Colombo, tr. aldaar (1) 10 Mei 1750 Johanna Massela en (2) Christina Jansz. Bij wie (2e huw.):

1. Roemana, ged. te Colombo 19 Sept. 1770.
2. Johannes, ged. te Colombo 17 Apr. 1778.
3. Jacob, ged. te Colombo 29 Maart 1781.
4. Hendrik, ged. te Colombo 19 Maart 1784.
5. Dominga, ged. te Colombo 6 Apr. 1786.

E. Michael Boekholst van Wysen, tr. te Colombo 30 Juli 1707. Pasquella Perera, wed. van Hans Brand.

De Boer.

A. Pieter de Boer van Duuren, tr. te Colombo 31 Oct. 1683 Johanna Harmansz van Colombo, wed. van Cornelis Huijbertsz. Bij wie:

1. Pieter, ged. te Colombo 10 Nov. 1686.
2. Anna Maria, ged. te Colombo 11 Jan. 1688, tr. Martin Boudestein.

B. Jan Claas de Boer, tr. Sibilla Lanson. Bij wie:

1. Assentia, ged. te Galle 26 Juli 1711.

Boey (Booy).

A. Pieter Boey van Galle, tr. (1) ...... en (2) te Colombo Nov. 1675 Anna van Halen van Colombo.

B. Jan Frederik Booij van Arentsburg, tr. (1) Magdalena Meyer. Bij wie:

1. Maria Elizabeth, ged. te Galle 13 Dec. 1733.
2. Johanna Dorothea, ged. te Galle 6 Jan. 1735
3. Jan Reinholt, ged. te Galle 2 Maart 1738.
4. Josina Eleonora, ged. Galle 28 Nov. 1751.

Jan Frederik Booij tr. (2) te Galle 2 Dec. 1759 Helena Croeff van Colombo.

C. Jan Booij van Veezak (Weesp?), tr. (1) Catharina van der Laan. Bij wie:

1. Hendrik Abraham (Adriaan?). ged. te Galle 3 Apr. 1746, tr. aldaar 2 Aug. 1789 Dona Maria de Silva.
2. Jan (Abraham?), ged. te Galle 30 Juli 1747, tr. aldaar 30 Mei 1784 Maria Therese Man van Galle.

Jan Booy tr. (2) te Galle 14 Juni 1750 Elizabeth Christiaansz. Bij wie:

3. Johannes Antonij, ged. te Galle 21 Oct. 1753.

Boo.

Frans Caspar Boo van Fedelberg (Heidelberg?), tr. te Galle 6 Aug. 1769 Anna Maria de Sa van Galle, wed. van Jan van Loen.

Bohne.

George Christoffel Bohne van Thuringen, Vaandrig, tr. te Colombo 9 Febr. 1764 Adriana Eems van Colombo. Bij wie:
1. Adriana Maria, geb. te Manaar 23 Mei 1765, ged. te Colombo 4 Mei 1766.

Boon.

A. Michael Samuel Boon van Doesburg, tr. (1) .... en (2) Colombo Nov. 1694 Aletta Dassonville van Haarlem, wed. v. Willem Treutel. Bij wie:
 1. Januaris, } ged. te Colombo 4 Mei 1698.
 2. Jannetje, }
 3. Samuel, ged. te Colombo 29 Nov. 1699.
 4. Nicolaas, ged. te Colombo Jan. 1704.

B. Jan Boon, tr. Lucia Correa van Cranganoor. Bij wie:
 1. Pieter, ged. te Colombo 25 Sept. 1676.
 2. Hendrik, ged. te Colombo 25 Sept. 1678.

C. Jan Adriaansz. Boon, tr. Susanna .... Bij wie:
 1. Lourens, ged. te Galle 20 Maart 1707.
 2. Lourens, ged. te Galle, 28 Apr. 1709.
 3. Arie, ged. te Galle 22 Maart 1711.
 4. Jan, ged. Galle 19 Maart 1713.

D. Jonas (? Joris) Boon van Gent, tr. Elizabeth Michielsz. van Colombo. Bij wie:
 1. Anna, ged. te Colombo 6 Sept. 1699.
 2. Jarsten, ged. te Colombo Dec. 1703.

E. Jacob Boon, tr. Maria Rodrigo. Bij wie:
 1. Anna, ged. te Negombo 28 Febr. 1723.

F. Jacob Boon van Colombo, pr. Assistent, tr. te Colombo 26 Dec. 1728 Sophia Voers van Colombo, wed. v. Gerrit Backer.

G. Jan August Ernst Boon van Breda, Vaandrig, tr. te Galle 12 Sept. 1762 Francina Ignatia de Bruno. Bij wie:

1. Maria Francina Amelia, ged. te Galle 14 Aug. 1763.
2. Arnoldina Maria Helena, ged. te Galle 22 Nov. 1767, tr. Bernhard Johan von Bergheim (Nav. LII. 440).
3. Johan David Ernst, ged. te Galle 5 Maart 1769.

BOUDESTEIN.

A. Martin Boudestein, van Servist(?), tr. (1) te Colombo 30 Sept. 1703 Anna Maria de Boer van Colombo. Bij wie:

I. Maria, ged. te Colombo 24 Aug. 1710.
II. Gertruida, ged. te Colombo 12 Juni 1712.
III. Pieter, ged. te Colombo 24 Febr. 1715.

Martin, tr. (2) te Colombo 8 Mei 1740 Anna de Silva van Colombo.

B. Johan Godlieb Boudestein, tr. Christina Baptist. Bij wie:

I. Carolina Theodora, ged. te Negombo 9 Sept. 1779.
II. David Benjamin, ged. te Calpentyn 8 Apr. 1782, tr. te Colombo 14 Febr. 1808 Adriana Fernando van Colombo.

BORST.

A. Dirk Borst, tr. Debora van der Cam (Horn?). Bij wie:

1. Bartholomeus, ged. te Colombo 9 Oct. 1678.
2. Lodewijk, ged. te Colombo Juni 1680.

B. Bartholomeus Borst van Pietersburg, Pennist, tr. te Colombo 18 Maart 1736 Catharina van den Bosch van Colombo. Bij wie:

1. Maria Dorothea, ged. te Colombo 25 Jan. 1739.

BUCQUOY.

Johannes Bucquoy van Amsterdam, Luitenant, tr. te Colombo 26 Mei 1650 Susanna de Costa van Colombo.

BYSTERVELT.

Henricus Bystervelt, Vaandrig, tr. te Colombo Sept. 1672 Rachel Peij, laatste wed. van Jacobus van der Linden, Assistent. Zij tr. (2) als wed. Bystervelt te Colombo 29 Maart 1689 Juriaan Weyers van Zutphen.

BROUWER.

A. Pieter Brouwer van Gent, „provisioneel assistent", tr. te

Colombo 18 Juni 1713 Helena Koch (Heck?) van Colombo. Bij wie:

1. Maria Antonica, ged. te Colombo 10 Sept. 1713, tr. Benedictus de Bruyn van Stockholm.

B. Jacob Brouwer van Amsterdam, Schoolmeester, tr. te Colombo 19 Nov. 1769 Wilhelmina Gertruida Jansz van Colombo. Bij wie:

I. Johanna Frederica, ged. te Colombo 24 Apr. 1774.

II. Anna Petronella Alida, ged. te Colombo 1 Febr. 1784.

C. Gerrardus Brouwer, † vóór 4 Jan. 1699, tr. Livinia Jansz van Amsterdam.

D. Claas Brouwer van Bommel, tr. (1) Anna Maria Gerritsz en (2) te Colombo 19 Dec. 1762 Anna Maria Perera van Colombo.

E. Jacobus Brouwer van Curaçao, Assistent, tr. Maria van Dort, † 15 Maart 1706. Bij wie:

1. Jacoba, ged. te Colombo 30 Maart 1706.

F. Jacobus Brouwer, tr. Ignasia Harmensz. Bij wie:

1. Susanna, ged. te Colombo 18 Sept. 1735.

G. Jan Jansz Brouwer van Amsterdam, tr. (1) te Colombo 20 Jan. 1686 Jubica Cornelisz van Colombo. Bij wie:

I. Johannes, ged. te Colombo 9 Nov. 1690.

II. Helena Jubica, ged. te Colombo Apr. 1693.

Jan Jansz, tr. (2) te Colombo 28 Juni 1693 Anna Hoen van Colombo. Bij wie:

III. Pieter, ged. te Colombo 28 Nov. 1696.

IV. Jacobus, ged. te Colombo Dec. 1697.

BROER.

A. Jan Pieter Broer van Amsterdam, tr. (1) te Colombo 16 Apr. 1684 Christina Schade van Colombo, wed. van Jacob Helleman. Bij wie:

I. Pieter, ged. te Colombo 23 Febr. 1686.

Jan Pieter Broer, tr. (2) te Colombo 31 Oct. 1694 Maria de Caauw van Colombo. Bij wie:

II. Susanna, ged. te Colombo 30 Aug. 1696.

III. Johannes, ged. te Colombo 15 Dec. 1697.

B. Hendrik de Broer van Leeuwen, tr. te Colombo 19 Sept. 1676 Francina Rodriguez van Colombo. Bij wie:

1. Ursula, ged. te Colombo 23 November 1681.

C. Herman Arendsz Broer van Galle, tr. te Colombo Juli 1671 Agnita de Morau van Colombo.

BRUCKER.

Abraham Brucker van Amsterdam, tr. te Colombo 18 Sept. 1689 Clara Leusekam van Tutucorin. Bij wie:

I. Hendrik, ged. te Colombo 17 Juni 1691.
II. Johannes, ged. te Colombo 19 Juli 1694.
III. Horentma, ged. te Colombo 9 Febr. 1696.
IV. Cecilia, ged. te Colombo 11 Mei 1698.

BRUCKNER.

Johan George Bruckner van Rodach (Coburg), Assistent, tr. te Colombo 1 Febr. 1795 Aletta de Ridder van Cochin, wed. v. Livinius Zeeberg. Bij wie:

I. Helena, ged. te Colombo 7 Aug. 1796.
II. Johanna Aletta, ged. te Colombo 24 Dec. 1797.
III. Magdalena Wilhelmina, ged. te Galle 25 Jan. 1801.
IV. Louisa Carolina, ged. te Galle 7 Febr. 1802.
V. Georgiana Maria, ged. te Galle Oct. 1804.
VI. Gertruida Henrietta, ged. te Galle 26 Dec. 1806.

BYERBACH.

A. Lambertus Byerbach van Dokkum, tr. te Galle 13 Nov. 1785 Maria Cornelia de Silva van Galle. Bij wie:
1. Johannes, ged. te Galle 24 Aug. 1783.

B. Joseph Byerbach van Colombo, tr. aldaar 26 Oct. 1766 Josina Francina Pietersz. van Colombo. Bij wie:
1. Elizabeth, ged. te Colombo 5 Juni 1768.

(Wordt vervolgd).

Hooft. — Het is bekend, dat Willem Jansz. Hooft, geb. in 1580 te Amsterdam en ald. op 12 Juni 1605 getrouwd met Ytgen Cornelisdr. Queckels, drie dochters heeft nagelaten.

De geboortedatum en geboorteplaats van ééne dochter is bekend door „De Welkoom van *Ida Queckels Hooft*, geb. den 20 van Louwmaandt des jaers 1618 oude styl tot London, gedicht VII Lentemaandt 1618" door P. C. Hooft.

Daar dergelijke data van de twee overige dochters niet bekend zijn, zal ik ze maar rangschikken naar de data van hare huwelijken, gesloten te Delft, waarheen de dames verhuisd zijn,

vermoedelijk na den dood van haar ouders, die in de huwelijksacten niet worden vermeld.

I. *Catharina Willemsdr. Hooft.*

18 Januari 1648 op 't stadhuis ingeschreven, getrouwt den 12en Febr. 1618 F(ransche) k(erk) De heer Johan Heilersieg, Raet ende Secretaris van syn Hoocheyt den heere Prince van Orangie; Juffe. Catharina Hooft aende Voorstraet.

II. *Machtelt Willemsdr. Hooft.*

Den XVIe Mey 1648 op 't stadhuis ingeschreven, getrouwt den 17en Juny 1648: De heer Johan van der Meyde out burgemr der stadt Rotterdam ende tegenwoordich gecommitteerden raet van de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Hollant en Westvrieslant. Juffe. Machttelt 't Hooft aen de Voorstraet.

(Begraven in de week van 19—25 April 1665: Maggielde Cornelia Hooft op de Leuvehaven. J. van der Meyde stierf 23 Maart 1677, beide te Rotterdam.)

III. *Ida Maria Willemsdr. Hooft.*

2 April 1650 ingeschreven op het stadhuis te Delft, getrouwt 20 April 1650:

„De heer Daniel van Hogendorp, hooch balliuw ende dyckgraeff van Schielant, outburgemeester ende raedt der stadt Rotterdam. Juffe Ida Maria Hooft aen de Coremarct" (*sic*).

De klerk was nog gewoon aan de vorige woonplaats der dames Hooft, terwijl Ida na het huwelijk van haar zusters was verhuisd naar de Korenmarkt.

Veroorloof mij nu twee vragen:

a. Daniel van Hogendorp stierf 31 Maart 1673, waarschijnlijk heeft zijn jongere vrouw hem overleefd. De begrafenisregisters van Rotterdam melden haar begrafenis niet. Weet iemand haar sterfdatum?

b. Johan Heilersieg, of Johannes Heilersigius was leermeester in de talen en wetenschappen van Prins Willem II, en werd door dezen later gebruikt als Raad en Secretaris, terwijl Christiaen Huygens hetzelfde ambt bij Willem II bekleedde, gelijk hij bij diens vader had gedaan. Weet iemand ook te melden, wanneer J. Heilersieg †, waarschijnlijk in Den Haag? En wanneer zijn weduwe is hertrouwd met Jacob van Hoorn, en later met Johan van der Stringe?

Rotterdam. P. Haverkorn v. Rijsewijk.

DE LOTGEVALLEN VAN EEN OUD HUIS

TE UTRECHT

MET GENEALOGISCHE AANTEEKENINGEN

DOOR J. W. DES TOMBE.

I

In den jare 1518, op den heiligen dertienavond (6 Januari), kwamen te Utrecht eenige aanzienlijke ingezetenen bijeen in een huizinge, staande aan de Nieuwegracht, nabij de Wittevrouwenbrug.

Het pand, dat zijn hoofdingang aan de Nieuwegracht gehad zal hebben, had daarenboven een uitgang naar de Wittevrouwenstraat, of, zooals elders wordt gezegd, naar het Wittevrouwenkerkhof; aan het uiteinde van die gang naar genoemde straat of kerkhof, was nog een klein huisje te vinden.

De huizinge bestaat nog en is tegenwoordig bekend als No. 3 van de Plompetorengracht; de gang naar de Wittevrouwengracht is echter reeds lang verdwenen, waarschijnlijk was zij van geen nut meer, toen achter den tuin van het perceel de Ridderschapstraat werd aangelegd en men van hieruit gemakkelijk in den tuin kon komen. Men kan nochtans van de aan den tuin grenzende en aan de Wittevrouwenstraat uitkomende perceelen nog duidelijk de sporen waarnemen van dezen ouden toegang. [1])

De reden van het samentreffen dier Heeren in genoemd perceel was om een magescheid op te richten, daar wegens het aflijvig worden van Willem Janszoon van Wijck, zijne belangrijke nalatenschap verdeeld moest worden tusschen zijne weduwe Jutte, Dirksdr. van Oostrum en zijne kinderen. En voorzeker kon geen betere plaats voor deze gebeurtenis uitgekozen worden, dan het sterfhuis, het pand waar Willem van Wijck „in het laetst van zijnen leeven in the woonen plach".

[1]) O.a. te zien van uit het perceel, toebehoorende aan den Heer C. D. Fehrmann, apotheker aldaar.

Willem van Wijck hiergenoemd stamde uit het geslacht van Wijck van Abcoude, dat zijn oorsprong vindt, alhoewel door bastaardij, uit het beroemde geslacht van Abcoude en Gaesbeek. Deze Heeren van Abcoude waren groote grondbezitters in het Sticht, waar hun benevens de vele leenen, die er van afhingen, Abcoude en Wijk bij Duurstede toebehoorden. Door aanhuwelijking waren zij daarenboven Heeren van Gaesbeek in Brabant en van Putten en Strijen, een bizonder leen van Holland, dat even als het land van Voorne, waaraan het grensde, een eigen rekenplichtig beheer bezat en dus niet in de grafelijke rekeningen was opgenomen.

Gijsbert, Heer van Abcoude en Wijk, gehuwd met Jeanne van Hornes, vrouwe van Gaesbeek, Putten en Strijen, liet bij zijn dood in 1379 twee zonen na; de oudste, Heer Willem, verkreeg de Stichtsche, terwijl de jongste, Heer Sweder, de Brabantsche en Hollandsche goederen in zijn erfdeel ontving. Willem huwde Maria de Walcourt[1]) en had bij haar twee zoons en ééne dochter. De beide zoons waren echter reeds voor hun vaders dood[2]) overleden; de oudste, Jan, op een reis naar het Heilige land, de tweede, Gijsbert, in 1666[3]). De dochter, Johanna geheeten, was gehuwd met den Heer van Brederode, graaf van Gennep. Dit huwelijk bleef kinderloos en hierom der wereld moede, besloten beide in een klooster te gaan: Johan van Brederode in het Karthuizerklooster buiten Utrecht[4]) en zijne vrouw in een klooster te Wijk bij Duurstede. Maar „Heer Jan (van Brederode) vernomen hebbende dat Heer Willem van Abcoude overleden was, sonder kinderen dan dese sijn vrou Johanna en dat Jonckheer Jacob van Gaesbeek, soon van Heer Sweer, broeder van den voors. Heer Willem van Abcoude de Heerlickheijt van Abcoude occupeerde, werd hij van andere mijninge, latende het geestelijk habijt varen, en weder nemende een ridderlijke oorden en verkregen hebbende Pauselijke dispensatie van sijne vrou weder te mogen hebben, om met haar te behouden de voors. heer-

---

1) Mr. S. Muller Fzn., Regr. en Rek. van het Bisdom v. Utr. p. 706.

2) Hij stierf 23 Mei 1407. Math. Fund. fo. 393.

3) Math. Fund. p. 419. Necrologium v. h. Kart. klooster, door Mr. L. van Hasselt p. 97.

4) Dit klooster werd gesticht door Sweder van Gaesbeek zie het „Necrologium" door Mr. M. v. Hasselt p. 8 en 16.

lijckheden, en dat hem verscheijde mael hierin groot belet en wederstand gedaen was, quam hij eijndelijck A° 1410, den 9 Apr., met gewapende hant in de stadt Wijck, daer veel poorteren om doot bleven en nam sijn vrouw uijt 't clooster, die hij in sijn herberch bracht. Als Frederik van Blankenheim, Bisschop t'Utr. dit vernam, die toen ter tijt op Horst was, quam hij subitelijk binnen Wijck, nam Jan gevangen en leverde hem in handen van Joncheer Jacob van Gaesbeeck, die hem op 't slot te Wijck leijde. Sijn vrouw wierd weder in 't clooster gestelt, alwaer sij 1411, den 10 Jan. stierf, waarna Heer Jan uijt de gevangenis gelaten wierd, die naderhant verslagen is in den strijt A° 1415" [1]).

Uit deze aanhaling zien wij dat Brederode's aanspraken op de Stichtsche leenen der Abcoude's te vergeefs zijn geweest en dat Jacob van Gaesbeek, zoon van Sweder van Abcoude en van Anna gravin van Leiningen de leenvolger van zijn oom Willem in het Sticht werd. Eveneens erfgenaam van zijn vader, waren al de leenen, die eenmaal aan zijn grootvader hadden toebehoord, in zijn handen vereenigd en wordt hij ons als een der machtigste Heeren van zijn tijd geschilderd.

Liet voornoemde Willem van Abcoude, behalve zijn dochter Johanna geen wettige kinderen na, bastaarden had hij daarentegen velen; niet minder dan acht worden er genoemd, vijf zonen en drie dochters. Drie dezer bastaardzonen, aan wie hij allen den voornaam van Jan toedeelde, zijn de stamvaders geworden van bekende Stichtsche geslachten. Een hunner was Jan van Meerten, schout van Wijck, die zich later van Meerten van Abcoude noemde en gesproten was uit eene liaison van Willem van Abcoude met de 15-jarige Johanna van Meerten, die volgens de overlevering, uit verdriet over haren misstap als eene „eerlijke wedue" geleefd heeft en zich tot levenstaak gesteld heeft, haren zoon „in alle vromigheijt op te voeden". [2])

Een andere bastaardzoon was Jan van Driebergen, [3]) de Heer

---

[1]) Handschrift van Prof. A. Drakenborch „gecopieert uijt het boek geschreven door den Hr Schimmelpenninck v. der Oye, Hr van Roerlo, die het geschreven hadde nae een genealogie, opgestelt door Hadr. ab Helmich van Welle, A° 1610, die A° 1704 was in handen van Hr Steven van Rhemen"; zie ook Kasp. Burman Utr. Jaarb. I p. 86 en v.v. en noot 1 p. 87 aldaar.

[1]) M.S. genealogie van „Merthen van Abcoude" van de hand van Prof. A. Drakenborch.

[3]) Mr. S. Muller Fzn. „De Lievendalers" Gids, Mei 1904. „Jan van Drieber-

van Lievendaal bij Amerongen, gehuwd met Tijmanna Mouwers, dochter uit een aanzienlijk Utrechtsch geslacht; later zullen wij in dit opstel eene dochter, uit dat huwelijk geboren, nogmaals tegenkomen.

De derde bekende bastaardzoon van Willem van Abcoude was eindelijk Jan van Wijck, waarschijnlijk ter onderscheiding van andere Van Wijck's ook wel Van Wijck van Abcoude genaamd. Opmerking verdient het dat de drie geslachten door bastaardij uit Abcoude voortgekomen, allen het volle wapen van Abcoude — Gaesbeek hebben gevoerd, te weten: in 4 gedeeld, 1 en 4 drie witte zuilen op rood veld (Abcoude), 2 en 3 een klimmende witten leeuw op zwart (Gaesbeek).

Maar niet alleen zijn wapen, ook ruime legaten heeft Willem van Abcoude aan zijne bastaardkinderen nagelaten, en deze goederen zijn allen door zijn neef en erfgenaam Jacob van Gaesbeeck erkend en bekrachtigd; daarenboven zorgde deze laatste ook dat zijne neven goede huwelijken zouden sluiten.

Reeds vermeldden wij dat Jan van Driebergen een Utrechtsche patriciersdochter huwde; Jan van Meerten deed een nog voornamer huwelijk en wel met eene dochter uit het riddermatig geslacht van Drakenborch, terwijl Jan van Wijck juffrouw Geertruid Beeckesteijn tot vrouw nam. Door deze ruime opvatting van de bastaarden van zijn oom te erkennen als familie, door hen te begiftigen met goederen, door hun voordeelige maatschappelijke positien in te ruimen en ieder hunner tot stamvader van een opkomend patricisch geslacht te bevorderen, had Jacob van Gaesbeek echter ook het niet te versmaden voordeel, dat hij zich onder den Stichtschen adel machtige vrienden en helpers in uren van gevaar wist te verwerven.

Jan van Wijck vinden wij vermeld in 1412, hij was reeds in 1420 overleden; uit zijn huwelijk met Geertruid Beeckesteijn liet hij 4 kinderen na, 3 zoons en eene dochter. Of Reijer en Willem gehuwd zijn geweest, is mij niet bekend, zij worden door Gouthoeven onder de edelen van het Sticht genoemd en waren vol-

---

gen, bastard van Abcoude, wordt van Jacob Heer tot Gaesbeeck genoemd sijnen neve en beleent met een weerd genaemt den Roetvoet, mits jaerlijks betalende aen Gerrit die Bastard, sijn neve, den jongsten 21 goede gouden Vranckrijksche schilden. 1408, Donderdag nae Sint Gregoriusdach. Leenregr. 's lants v. Utr., p. 139vo.

gens dien schrijver beide schepenen van Wijk bij Duurstede. Ook omtrent Beatrix, die vóór 1484 overleed, heb ik niets opgeteekend gevonden. [1]) De oudste zoon van Jan, eveneens Jan genaamd, huwde Alijd, eenige dochter van Heer Dirk van Veen, ridder. Ook hij wordt onder de Stichtsche edelen genoemd en liet bij zijn dood op 1 April 1460 de vier navolgende kinderen na: 1o. Jan, [2]) den 10 Mei 1470 kinderloos overleden. 2o. Dirk van Wijck, vermeld van 1463 tot 1514, toen hij op 11 Dec. overleden was; uit zijn huwelijk met Johanna, dochter van Heer Ernst van Drakenborch, ridder, en van Josina van der Haer waren eveneens 4 kinderen geboren, o.a. Jan van Wijck, Dirksz., bijgenaamd Schoone Jan van Wijck. Deze had bij zijne vrouw Hillegonda van Alendorp, dochter van Lubbert en Hadewich van Huchtenbroek, een eenig kind, Josina genaamd, de laatste van haar geslacht. Zij huwde Hendrik van Abcoude van Meerten, Heer van Essenstein, zoon uit het huwelijk van Heer Antonie, ridder en vrouwe Anna van Lalaing.

3o. Mechteld van Wijck in 1e huwelijk getrouwd met Willem, Jansz. van Cuelenborch of Coelenborch en 2e met Eerst van Lichtenberg; en

4o. Willem van Wijck, [3]) die ons na deze beknopte genea-

---

1) Reijer v. Wijck en Beatrix v. Wijck, sijn suster, Jans kinderen van Wijck, welneer bastaart van Abcoude.

2) Jan van Wijck Jansz. na dode van Jan van Wijck sijn vader 't goet te Reijningen, als Jan v. Wijck bastaard van Abcoude, Jan van Wijck.... gerechte geboorte after gebleven is, hulder Reijer v. Wijck sijn oom, huld self 1463. Jan van Wijck met handen Mr. Willem van Wijck en Reijer van Wijck sijn ooms draagt op aan Dirk van Wijck Jansz. voors. sijn broeder, 1463. Gaesb. Leenregr. fo. 150vo.

3) Wij Dirk v. Wijck, Willem v. Wijck en Machteld Eersten weduwe van Lichtenberg als erffnamen van Jan v. Veen, kennen ontfangen te hebben van Joncfr. Henrica, Steesen wed. van Brakel en Willem van Brakel, haer zoon 52 Reijnsche guldens. Des t'eenen oirkonde, soo hebben wij Dirk en Willem van Wijck onse segelen aen dese gehangen en ic Machteld voors. hebbe gebeden Jan van Cuelenberch mijn soon dese quijtance voor mij te besegelen — Buchell, Regr. E. — Genoemde Jan van Veen, overl. in 1505 was erfgenaam, ook van de Ridderhofstad Veen, van zijn broeder Gerrit. Hij liet dit goed aan Dirck van Wijck, die het aan zijn zoon naliet, in 1551 was diens dochter Josyna, vrouwe van het huis te Veen. Dit huis stond waar nu het fort Blauwkapel te vinden is, het was een hollandsch leen, 34 morgen groot, strekkende van den Hoofddijk (Voordorpschen dijk) tot de Bisschops wetering (Groenekanschen dijk). Op het sted. arch. te Utr. vindt men 2 afbeeldingen (collectie van Doelen) van dit huis

logische uiteenzetting, weder brengt tot de eerste bladzijde van dit opstel en met wien de lotgevallen van het door ons genoemde huis een aanvang nemen. Wij vinden van hem vermeld dat hij een groot liefhebber geweest is van de astronomie [1]) en dat hij gehuwd was met Jutte (Judith) van Oostrum, dochter van Dirk en van Hadewich Jansdr. (van) Bolen, vrouwe van Wijckenborch. Einde 1517 of in de eerste dagen van 1518 moet hij overleden zijn, zooals blijkt uit het magescheid dat Arn. van Buchell voor ons heeft opgeteekend [2]) en waartoe de magen op 6 Januari 1518 waren te zamen gekomen. Deze waren Jan van Wijck, zoon van Dirk en van Johanna van Drakenborch, Jan van Cuelenborch, zoon van Willem en Mechteld van Wijck, Willem en Tyman de Wael van Vronesteijn, beide zoons van Lubbert uit diens huwelijk met Alijt Jansdochter van Driebergen. Tijman de Wael was gehuwd met Antonia van Oostrum, zuster van Jutte, de echtgenoote van den nu overledenen Willem van Wijck; zij allen noemen dezen laatsten hunnen oom en neef. Het „vast en gestadich gescheijt", dat door hen gemaakt werd tusschen Jutte van Oostrum, huisvrouw van Willem van Wijck, zal. ged. en hare kinderen is belangrijk genoeg om alhier in het verkort te worden medegedeeld.

De oudste zoon Jan van Wijck verkreeg $^1/_3$ deel van de heerlijkheid Lauwerecht met alle toebehooren en pachten; daarvoor moest hij in den boedel 50 Rhijnsche guldens inbrengen, waarvan hij echter ook weer zijn deel verkrijgt. Verder ontving hij het goed te Abcoude, dat men in leen hield van den Bisschop, behoudens den lijftocht zijner moeder, nog 2 morgen, gelegen in Oudecoop en te leen gehouden van de hofstede ter Aa, zijn moeders leengoed, verder het eigengoed te Harmelen, 28 morgen land eigen goed aan elkander gelegen, eenige los-, erf- en lijfrenten en eindelijk de „huijzinge en hofstede gelegen bij de witte vrouwenbrug, daer Willem van Wijck in the wonen plach, met het cleijn huijsken aan de Witte vrouwen kerckhoff, daer jaerlicx vuijt gaan 3 loot silvers". Aan den tweeden zoon, Dirck van Wijck werden toebedeeld al de goederen, die de familie in Zeeland bezat en die niet nader

— Utr. Jaarboekje 1891 „Eene bijdrage tot de geschiedenis van Blauwkapel" door C. A. de Kruijff.

1) M.S. genealogie v. Wijck v. Abcoude door Prof. A. Drakenborch.

2) M.S. A. v. Buchell Regr. E.

omschreven worden, voorts een hoeve te ter Aa, door Cornelis van Mijnden en 6 morgen land te Neerlangbroek door den Bisschop te leen gehouden, nog $^{1}/_{3}$ van $/_{4}$ deel gelegen in Oostveen (Maartensdijk) [1]) en nog $^{1}/_{3}$ van 2 morgen aldaar, daarenboven $^{1}/_{4}$ deel land te Maarssen, waar Gijsbert Frederiksz. van der Aa zijn lijftocht aan had en voorts gelden uit de hofsteden Merckenborch en de Noort, uit huizen bij de Volderbrug te Utrecht en in de Weert en eindelijk 200 pd. van de stad Utrecht. Dirck was ridder der duitsche orde, commandeur van Tiel en stierf 1544.

Aan de oudste dochter, Juffr. Alijt van Wijck, huisvrouw van Gerrit van Everdingen, viel bij het magescheid ten deel 12 morgen in Schonauwen door Gerrit de Keijser in gebruik, een halve hoeve te Schoonrewoerde, 4 morgen, die haar vader van Roeloef van Baern had gekocht en door Gerrit van Oostrum gebruikt werden, $^{1}/_{3}$ deel van 3 morgen gelegen op Weede en verder eenige lijf- en losrenten.

De tweede dochter Juffr. Agnes van Wijck, die in eerste huwelijk Gerrit van Eck trouwde en die wij in dit opstel terug vinden, verkreeg een bouwing van 26 morgen te Neerlangbroek en 12 morgen te Abcoude, $^{1}/_{3}$ deel van 6 morgen te Oostveen bij de Cappel (Blauwkapel) en 200 pd. lijfrenten.

En eindelijk werd aan de jongste dochter Baet (Beatrix) het laatste $^{1}/_{3}$ deel in Oostveen toebedeeld, benevens 4 morgen te Maarssen en evenzooveel op 't Hoogland, het laatste door Jan van Schinkel in de Weert in gebruik, voorts kreeg zij al het goed, dat de Van Wijck's binnen en buiten Haarlem in bezit hadden en 200 H. lijfrenten. Beatrix was bij het magescheid nog ongehuwd, later huwde zij 1° Gijsbert van Coeverden, uit welk huwelijk na den dood zijns vaders geboren werd Gijsbert, die Elisabeth Turck huwde, en 2° Alexander de Coninck, in 1545 burgemeester van Utrecht, zoon van Godard en Mechteld Utenham. Uit dit 2de huwelijk sproten: a. Frederica de Coninck, gehuwd met Frederik van Zuijlen van Nijvelt; b. Cornelia en C. Mechteld, geestelijke zusters.

Aan de huisvrouw van Willem van Wijck, Jutta van Oostrum verbleef de helft van al de hier genoemde goederen, benevens

1) Deze goederen te Oostveen (en zooals lager staat „bij de cappel") waren waarschijnlijk afkomstig van de erfenis van Jan van Veen.

de geheele inboedel van het huis bij de Wittevrouwenbrug; of zij lang van dit vruchtgebruik genoten heeft, is niet waarschijnlijk, want reeds in 1528 was haar zoon Jan overleden en bij zijn dood blijkt het, dat hij het ouderlijke huis bewoond heeft.

Genoemde Jan van Wijck Willemsz. was Schepen te Utrecht [1]) en gehuwd met Elisabeth van Raephorst, dochter van Jan, Schout van Utrecht [2]) en van Heilwich van Cuijlenburch. Zijn huwelijk bleef kinderloos; daarom liet hij voor Philibert Naturelli, domproost te Utrecht, een akte opmaken, waarbij hij het Lauwerecht aan zijne zuster Beatrix of aan haar rechten leenvolger vermaakt, onder voorwaarde echter dat hieruit een lijftocht aan zijn vrouw zou gaan en dat, indien Beatrix zonder kinderen na te laten overleed, dit goed vervallen zou op den oudsten mannelijken afstammeling van Willem Van Wijck en Jutte van Oostrum. — Deze akte is van 18 Febr. 1524. [3]) Later vinden wij het Lauwerecht in het geslacht Van Eck terug, zoodat ik vermeen te mogen veronderstellen dat door het uitsterven der nakomelingen van Beatrix dit goed op hare zusterskinderen is overgegaan. Eenige jaren later in 1527 vinden wij vermeld dat Elisabeth Johansdr. van Raephorst met Johan van Wijck Willemsz., haar man, door Hendrik van Beijeren, Elect van Utrecht gemachtigd worden de tienden op Raven (buiten Tolsteeg bij Utrecht) te vermaken aan Margriet Lubbertsdr. de Wael van Vronesteijn [4]) (ex Maria van Raephorst, Elisabeth's zuster).

Het volgende jaar, 1528, is Jan van Wijck en een jaar later zijne weduwe overleden; toen vervielen zijne goederen aan zijne zusters of zusterskinderen en zoo kwam ook de huizinge bij de Wittevrouwenbrug in het bezit van Agnes Willemsdr. van Wijck, weduwe van Gerrit van Eck.

Gerrit was zoon van Derck van Eck en Mechteld van Rijn van Jutphaes. Uit zijn huwelijk met Agnes van Wijck komen voort de beide staken van het geslacht van Eck; door zijn zoon Gerrit de in 1806 uitgestorven tak van Eck van Panthaleon en door het huwelijk zijner dochter Alijt met haren neef Johan Bar-

---

[1]) Hij zegelde als zoodanig met het wapen der Heeren van Abcoude, Math. de Fund. fo. 157.

[2]) Zie Utrechtsch Jaarboekje 1899, pag. 281.

[3]) M.S. A. van Buchell Regr. E.

[4]) id. id.

tholomeusz. van Eck, het nog levende geslacht van Panthaleon van Eck.

Agnes van Wijck hertrouwde als weduwe Van Eck met Eerst Taets van Amerongen, weduwnaar met kinderen van Mabelia de Ridder van Lunenborch en zoon van Willem en Magdalena Meaux van Vorsselaer. Eerst was evenals zijn 2e vrouw een afstammeling van Willem van Abcoude; zijne grootmoeder was Johanna, dochter van den reeds vermelden Jan van Driebergen en Tijmanna Mouwers. Hij bekleedde volgens de genealogie Taets van Amerongen het ambt van maarschalk van het Oversticht en was kapitein op het huis ter Horst. Vóór 1579 was hij echter overleden, gelijk blijkt uit eene beleening van 21 morgen land te Abcoude op 14 Aug. van dat jaar door Joncfr. Agnes Willemsdr. van Wijck, weduwe Eerst Taets van Amerongen, met consent van haren zoon Jonchr. Gerrit van Eck op Lubbert van Cleeff. Agnes overleed in 1582 en werd in het choor van de Wittevrouwenkerk te Utrecht begraven.

II.

Het oudste document onder de papieren, die bij het huis op de Plompetorengracht no. 3 behooren, is een schepenbrief, gedateerd van 7 Dec. 1529. Hierin transporteert Joncfr. Agnes Willemsdr. van Wijck, weduwe van Gerrit van Eck met hare kinderen: Willem, Jutte, Maria, Alijda en Janna van Eck en met Bartholomeus van Eck en Willem van Oostrum, als voogden over haar twee afwezige kinderen: Gerrit en Elisabeth van Eck [1]) „die alijnghe hoffstede van voeren tot afteren, mit allen horen toebehooren, alsoo die gelegen is aen Sunt Jansoudwijck bij de Wittevrouwenbrugge, d a i r J a n v a n W i j c k, W i l l e m s z. z a l. g e d. i n 't l a e t s t v a n z i j n e n l e v e n i n t h e w o e n e n e n d e t o e t e b e h o o r e n p l a c h, dair Ysbrand Ysbrands erffnamen boven en Jan van Leeuwen, die ververs erffgenamen beneden naestgelegen zijn, m i t d i e g a n c k e n d e d a t c l e i j n h u y s k e n d a i r a e n s t a a n d e i n d i e W i t t e v r o u w e n s t r a e t e, mit alsulcken oude renthen, alse die heeren van Sunt Jans [2]) ende 't convent van de Wittevrouwen dair jaerlicx erffelick ut hebben".

[1]) Uit de genealogie v. Eck blijkt dat Agnes 9 kinderen heeft gehad, waarvan slechts 1 zoon, Gerrit, en 4 dochters in leven bleven.

[2]) Zie omtrent die renten Utrechtsch Jaarboekje 1899, p. 275 en 276.

Kooper was Lubbert de Wael, Heer van Vronesteijn, uit een oud Utrechtsch geslacht gesproten en op tweeërlei wijzen vermaagschapt aan de vorige eigenaars van het pand.

Volgens Van Spaen zouden de beiden in 't Sticht gebloeid hebbende geslachten: de Wael van Vronesteijn en van Wael van Moersbergen tot één stamvader terug te brengen zijn, namelijk tot Thomas Wale, die uit Engeland met prinses Eleonora naar Gelderland zou zijn overgekomen. Daarentegen beschouwt Arn. van Buchell alleen het geslacht de Wael als afkomstig van dien Engelschen edelman. Wat hiervan zij, laat ik in 't midden, zeker is het echter dat de beide familieën geheel verschillende wapens voerden, de van Wael van Moersbergen's op rood een gouden hartschild, vergezeld met 3 zilveren lelies, 2 boven en 1 onder, met het voeteneind naar het hartschild gekeerd en de de Wael van Vronesteijn's: drie zilveren rozen op een zwart schild.

De achterovergrootvader van den zoo straks genoemden Lubbert, Lodewijk de Wael, kocht volgens Van der Aa de ridderhofstede Vronesteijn, gelegen in het nederkwartier van Utrecht nabij Jutphaas, van Hillebrand van Jutphaes. Lodewijk, schepen van Utrecht in 1378, 89 en 90 (hij zegelde met de rozen) werd met Vronesteijn beleend 6 Oct. 1412. Zijne nakomelingen hebben allen den heerlijkheidsnaam bij hun familienaam gevoegd. Deze beleening wordt aldus beschreven: „Gerrit van Vronesteijn draagt op voor Bisschop Frederik van Utrecht ten behoeve Lodewijk de Wale alsulcke lijftocht hij hadde aen den huize van Vronesteijn metter hofstede en 6 m. l. tot Jutphaes A° 1410. Ditselve goed ginck uijt Hilbrant van Jutphaas ten behoeve Lod. de Wale ten overstaan Elias van Werconde[1]) en Jacob van Lichtenberg A° 1412". Lodewijk de Wael was volgens de overlevering tweemaal gehuwd, 1° met joncfr. Ave[2]) en 2° met Juffr.

[1]) Deze Elias van Werconde schijnt behoord te hebben tot het geslacht van Oostrum. Zijn zoon heet Zweder van Oostrum, Eliaszn. van Werconde. In 1419 wordt Elias van Werconde beleend met de tienden van Blochoven en Schalkwijk door Gerrit van Oostrum. Zie Leenreg^{r} Bisschop Frederik f 10, 29vo en 71vo. In hetzelfde leenreg^{r} fo. 3, 33vo en 63vo wordt gesproken van een steenhuis met toebehooren en een ½ hoeve lands, gelegen op Werconde, dat sinds 1394 aan het geslacht van Oostrum toebehoorde. Werconde = Werkhoven (prov. Utr.) Zie v. d. Aa.

[2]) Joncfr. Ave, ook wel door Buchell Ave Bollen genaamd. „De Joffers

Mechteld Wauters van der Linden dochter[1]). Uit het 1e huwelijk zou voortgekomen zijn Lodewijk de jonge, beleend met Vronesteijn 12 Mei 1426[2]), die in 1439 aan zijne vrouw Engela een tiende in het nedereind van Jutphaas als lijftocht maakt. Over den geslachtsnaam dezer vrouw schijnt men het niet eens te zijn. Van Buchell zegt: „volgens sekere memorietafel soude dese Lodewijk getr. sijn geweest met Wulven, maar, als de Hr van Hoencoop sustineert, met een dochter van Braem Mouwers uter Coornmerct, wiens huijsvr. was Wulven, sed male; dat sijn vr. Wulven is geweest blijct uijt quartieren". Butkens stelt het wederom anders voor „Ludovicus junior D. de Vronesteijn duxit Angelam Mouwer, dict utercoornmerct ex matre Wulven", hieruit: Ludovicus de Wael van Vronesteijn duxit Mathildem de Wulven".

Hoe dit ook zij, van één dezer beide Lodewijken is in alle gevallen Lubbert de Wael, Hr van Vronesteijn, in 1471 en 1473 schepen van Utrecht, een zoon. In 1362 wordt hij beleend met een tiend van zeven hoeven te Jutphaas, welke zijn vader van Boudewijn van Swieten, Hr van Loenresloot had ontvangen en op St. Valentijnsdach 1457 wordt hij „soe Lodewijk die Wael sijn vader der uijtgegaan is",[3]) beleend met Vronesteijn. Lubbert was gehuwd met Alijt van Driebergen, dochter van Jan en van Tijman Jan Mouwers zuster. Zij wordt zoo genoemd bij eene deeling harer goederen onder hare kinderen, welke in het jaar 1488 tusschen ouders en kinderen plaats vond. Lubbert de Wael was in 't daarop volgende jaar overleden en in het Vrouwenklooster te Jutphaas begraven. Van zijne kinderen hebben wij er reeds twee ontmoet als bloedverwanten bij het magescheid, in 1518 na den dood van Willem van Wijck opgericht. Op Willem, den oudsten zoon komen wij zoo straks terug en vermelden de overige kinderen van Lubbert de Wael.

Alijt en Johanna Lodewijk Walen dochteren renuntieeren van de erffenisse Jonc. Aven haers moeders tot proiijte haers vaeders 1403.

Buchell, Math. Fund. p. 444.

[1]) Voerende tot wapen als Damme. Ernst van Damme en Dirck van der Linden waren haar broeders kinderen en beijde van eener bedde.

Buchell op de Wael v. Vronesteijn.

[2]) Leenregr Fred. v. Blanckenheim.

[3]) Leenregr Biss. Rud. v. Diepholt.

Tyman de Wael van Vronesteijn, gehuwd geweest met Antonia van Oostrum, dochter van Dirk en Hadewich Jansdr. (van)Balen, compareerde in 1499 onder de riddermatige personen van het Sticht en fungeerde in 1525 als huwelijksvriend bij het huwelijk van Joost van Hardenbroek met Josijna Jansdr. van Zuijtoort. Aan den broeder van deze Josyna, Adriaan (Parijs) van Zuijtoort huwde Tyman de Wael in 1529 zijn eenig kind uit. Een derde zoon van Lubbert was Lodewijk de Wael van Vronesteijn, gehuwd met een zekere Juffr. Margriet [1]). Zij was weduwe, toen op Woensdag na Victoris 1506 haar zoon Lubbert met zekere goederen, uit kracht van het overlijden zijns vaders, beleend werd. In 1532 was deze Lubbert waarschijnlijk kinderloos overleden, want op 5 Oct. van dat jaar wordt Johanna Willem de Wael'sdr. beleend met 12 morgen in het kerspel Vleuten, die Lubbert de Wael Lodewijkszoon in leen had gehad; voor haar deed hulde haar echtgenoot Herman van Cuick.

Uit de dochters van het huwelijk van Lubbert de Wael en Alijt van Driebergen zij vermeld dat Heilwich in 1488 non en later priorin van het vrouwenklooster is geweest en Joffr. Engela de Wael van Vronesteijn gehuwd is met Willem van Zuijlen van Nijvelt, H^r^ van Schonauwen, zoon van Willemen Petronella Sloyers. Zij werd bij haar vader te Jutphaas in het vrouwenklooster begraven.

Keeren wij nu terug tot den oudsten zoon uit het huwelijk van Lubbert: Willem de Wael van Vronesteijn, die na het overlijden van zijnen vader met de hofstede Vronesteijn beleend werd. In 1497 was hij beschreven onder de Edelen van het Sticht, in 1521 was hij schout [3]) en in de jaren 1517 en 1519 schepen der stad Utrecht. Hij ontving eveneens na het overlijden zijns vaders de tiend van de zeven hoeven te Jutphaas, maar gaf deze weder over aan zijn broeder Tyman. Willem was gehuwd met

---

[1]) Butkens noemt haar Agneta, d^r^ v. Arnoldus van Broekhuijzen, volgens Buchell echter was deze Agneta de vrouw Lodewijk de Wael van Vronesteijn, z^n^ v. Lodewijk en Engela van Wulven en dus de oom van den hierboven bedoelden Lodewijk.

[2]) Willem van Zuijlen hertrouwde met Gijsberta van Dorth, d^r^ v. Dirk en van Johanna van Vyanen; beide huwelijken bleven kinderloos.

[3]) Zie Utrechtsch Jaarb. 1899, p. 281.

Heilwich van der Borch [1]), „uijt Gelderland" voegt Buchell hieraan toe en dit komt overeen met de beschrijving van haar wapen [2]), namelijk een (wit) kruis (op zwart veld), dat Rietstap aan het Geldersche geslacht Van der Borch toeschrijft. De kinderen uit dit huwelijk geboren waren 1º Johanna de Wael van Vronesteijn, reeds door ons vermeld en gehuwd met Harman Gosen zoon van Kuijck en N. van Doeijenborch, 2º Maria de Wael v. V. abdisse van Oudwijk, overleden in 1564; 3º Engela de Wael v. V., non in 't vrouwenklooster bij Utrecht en 4º Lubbert de Wael Hr van Vronesteijn, de door ons reeds genoemde kooper van het pand bij de Wittevrouwenbrug.

Lubbert werd op 10 Juli 1523, na den dood zijns vaders beleend met Vronesteijn en op St. Agnietenavond 1534 koopt hij van zijn zwager Gerrit van Raephorst de renten enz. binnen Woerden, welk stuk mede bezegeld is door Melis Uten Enge. Hij was gehuwd met Maria van Raephorst, dochter van Jan en Heilwich van Cuijlenburg; Maria was een zuster van Elisabeth van Raephorst, de echtgenoote van Jan van Wijck [3]). Toen deze Lubbert de Wael het huis op de Plompetorengracht van de erfgenamen van Jan van Wijck kocht en het metterwoon betrok, nam hij bezit van een pand, dat hem voorzeker goed bekend was; de vorige bewoner toch was niet alleen zijn neef, door hun beider afstamming uit Abcoude, maar tevens ook zijn zwager. Lubbert bewoonde het pand tot aan zijn dood in 1546 en zijne weduwe bleef er na dien tijd met haren zoon Willem in

---

1) Butkens geeft hare kwartieren aldus:

Borch	Proeijs
Rijsenborch	Steenre.

2) Wapenheraut X p. 71.

3) Wij Volpart van Raephorst, Can. St. Peters t'Utr. ende Gerrit van Raephorst gebroeders voor ons selfs, Gijsbert van Hardenbroek voor hem selven en als voocht van sijn gechte wijff Jans dr. van Raephorst, Jan van Wijck Willemsz., mede voor J. Elisabeth sijn wijff, oock Jans dr. van Raephorst en Lubbert de Wael van Vronesteijn, voor Juffr. Maria sijn wijff oock Jans dr. van Raephorst voors. daer hij op dese geboorte bij heeft, geloven aan handen van Abdisse en Convent St. Servaes binnen Utr., dat wij na dode Jans van Raephorst onse en onser huijsvr. vader vuijtrijcken en betalen sullen vuijt ons vaders toedeel J. Mabelia clooster Joffr. des Convents, 6 Rijnsegl. jaerlicx, durende het leven van Juffr. Mabelia onse Suster. In kennisse etc. 1524, den 15den Oct.

M.S. Buchell Regr. E.

gevestigd. Wij komen later op haar en haren zoon terug, eerst zullen wij de andere kinderen uit haar huwelijk met Lubbert vermelden en eenige oogenblikken stil staan bij den oudsten zoon en leenvolger Adriaan de Wael van Vronesteijn.

Behalve de twee reeds genoemde zoons worden als kinderen van Lubbert de Wael genoemd: Wolphard, kanunnik van St. Pieter, in 1559 overleden; Jan, die page bij den Prins van Oranje was, en zóózeer door een trap van zijn paard gekwetst werd, dat hij aan de gevolgen er van overleed; Margriet, gehuwd met Eustatius van Brakel, Hr. van Killestein [1] en eindelijk Heilwich en Elisabeth, respectievelijk geestelijke zusters in het vrouwenklooster bij en in het St. Servaasklooster binnen Utrecht.

Adriaan de Wael, Hr. van Vronesteijn, zoo even genoemd, huwde in November 1545 met Beatrix de Voocht van Rijnevelt, [2]) dochter van Frederik, Heer van Blickenburg en Margaretha Laurensdr. van Beesde. Bij het opmaken der huwelijksche voorwaarden op den 17den van die maand waren aanwezig Gerrit van Cuylenburch van Rijsenburg, neef, Gerrit van Raephorst, oom en Stees van Brakel, zwager des bruidegoms, terwijl voor de bruid optraden haar zwager Johan Valckenaar [3]), Jan van Wijck (waarschijnlijk de door ons vermelde Schoone Jan van Wijck) en haar achterneef Adam Ram. Lubbert geeft aan zijn zoon mede de Hofstede Vronestijn met al haar toebehoren, groot 9 morgen, gelegen in het Nedereinde van Jutphaas, met 's Heeren van Brederode's gerechte dat men van de Keizerlijke Majesteit in leen houdt en waar Lubbert met een hoeve eigengoed boven en de gemeene weg beneden ligt. Verder nog 8 morgen eigengoed, daarbij gelegen en nog 4 morgen eigengoed aldaar „de Batu" [4])

---

[1]) Margriet testeert als Wedr. van Brakel 23 Juni 1589 voor Nots. Splinter van Hamersfeld te Utrecht. Zie de kwartieren harer dochter Johanna van Brakel, Wapenheraut IX p. 73. Killenstein was een adelijke hofstede in het land van Vianen (van der Aa).

[2]) Volgens Butkens waren hare kwartieren:

Rijnevelt	Beesde
Ram	Woutman van Lichtenberg.

[3]) Gehuwd met Antonia de Voocht van Rijnevelt, zij hertr. Fred. van Zuylen v. Nijvelt.

[4]) De Batu was een ridderhofstede te Jutfaas. Op een rekwest van Jhr. Herman Valckenaer en Jhr. Frederik van Renesse, Hr. van Mall, ten behoeve van Jaspar Everdingen, „om zijn ridderhofstede, geheten in de Batu, gelegen in

geheeten en ten slotte de tiend van elf hoeven grof en smal iu voornoemd gerecht, die men van Oudmunster te leen houdt. Lubbert behoudt het vruchtgebruik en geeft zijn zoon hiervoor 150 gouden Carolusguldens 's jaars, maar na zijn dood zullen hem, behoudens den lijftocht zijner moeder, deze goederen toevallen. Hij heeft hierop niet lang behoeven te wachten; het volgende jaar was Lubbert overleden en in 1547 werd Adriaan met Vronesteijn en de tienden beleend.

Beatrix, wier vader bij het opmaken der huwelijksche voorwaarden overleden was, bracht de helft van diens erfenis in; de wederhelft behoorde haren broeder Hendrik de Voocht van Rijnevelt. Het was dus de helft van 32 morgen eigengoed buiten de Catharijnepoort gelegen, van 18 morgen eigengoed buiten Woerden en van 4 morgen te Maarssen. Daarenboven trok zij 200 H. 's jaars lijfrente op de stad Utrecht „ten haren lijve beleit" door haar grootmoeder Aecht (Ram) Henrich de Voocht van Rijnevelt's weduwe. Het blijkt dat deze grootmoeder toen nog leefde; er worden namelijk bepalingen gemaakt omtrent Beatrix, rechten op haar erfenis en op die van haar eigen moeder.

Uit deze voorwaarden blijkt dat Adriaan het huis te Utrecht niet in zijn deel ontving, dit kwam op zijn broeder Willem, later echter kwam het pand aan de nakomelingen van Adriaan terug, zooals ons uit het vervolg blijken zal.

Adriana's vader schijnt betrokken te zijn geweest in de geschillen van Utrecht en Gelderland en in het binnenlaten van Geldersche ruiters onder Maarten van Rossem te Utrecht. Dit zal de reden zijn van de aanteekening, die De Water omtrent Adriaan de Wael in zijn „Historie van het Verbond der Edelen" maakt, namelijk dat Adriaen in 1545 een vergiffenis van den Keizer verkreeg, omdat hij ten tijde der wervingen van Maarten

---

Jutphaas" als een gequalificeerde ridderhofstede op de lijst dier heerlijkheden te brengen, waarop deze niet geplaatst was „apparentheliek soo 't schijnt door defect van genoegsame qualificatie van de navolgende possesscurs derselver ridder hofstede" namen de Heer Edelen en Ridderschappen s'lands van Utrecht 9 April 1644, het besluit „de huijzinge ende ridderhofstede van de Battu" op die lijst te registreeren „ende dat hetselve huys van de Battu sij gestelt ende bekent, gelijck hetselve gestelt ende bekennt werd bij deze nevens ende gelijck andere gequalificeerde ridderhofsteden in den gemelden lande van Utrecht. Geextraheerd uijtte voors. resolutie, accordeert in kennisse van mij Ant. van Hillen."

van Rossem in Gelderland op het huis ter Lede geboren was.

Adriaan wordt genoemd onder de edelen, die het bekende verzoekschrift aan de Landvoogdes onderteekenden; door zijn vrouws familie zien wij hem dan ook geplaatst in het centrum der Noord-Nederlandsche hervormingspartij. De reeds vroeger genoemde Adam Ram was namelijk de schoonvader van den uit de tijden der Hervorming zoo bekenden Willem van Zuylen van Nijvelt, Hr. van Bergambacht en Aartsbergen. Met de Van den Boetzelaers van Asperen en Langerack en met zijn zwager Willem van Praet van Moerkerken [1]) is Willem van Zuylen wel een der ijverigste mannen van zijn partij geweest, waaraan hij èn als staatsman, èn als krijgsman, èn als geleerde vele diensten heeft bewezen [2]). En voorzeker zal de relatie, waarin hij tot Adriaan de Wael stond, dezen aangespoord hebben tot het teekenen van het compromis en wellicht ook tot het bevorderen van de openbare prediking. Van deze beide feiten beschuldigd werd Adriaan door Alva ingedaagd en, niet zoo gelukkig als zijne neven om zich bijtijds door de vlucht te redden, werd hij 16 Sept. 1567 des nachts te Jutphaas van zijne hofstede gehaald en op het Vredenburg gevangen gezet [3]). Tijdens zijne gevangenschap werd hij als getuige

---

[1]) Tot goed begrip der onderlinge familierelatie diene het volgend staatje:

Arent Ram,
tr. Agneta van Hove, 7 kk., o.a.

Michiel Ram tr. Catharina v. Kriecken.	Agatha Ram tr. Henrick de Voocht v. Rijnevelt.
Adam Ram tr. Anna van Kuyck.	Frederik de Voocht v. Rijnevelt tr. Margaretha van Beesde.

Catharina Ram tr. Willem v. Zuylen v. Nijvelt, Heer v. Bergambacht enz. zn. van Willem en Agneta Foeyt.	Alijt Ram tr. Willem v. Praet v. Moerkerken.	Beatrix de Voocht van Rijnevelt tr. Adr. de Wael van Vronesteijn.	Antonie de Voocht van Rijnevelt tr. 1°. Johan Valckenaer. 2°. Frederik v. Zuylen v. Nyvelt, zn. v. Jacob en Theodora van Duivenvoorde.

[2]) Kroniek v. Utr. 1566—76, Bijdr. Hist. Gen. XXV, p. 27 en noot aldaar, Te Water, Hist. Verb. der Edelen III, p. 179 v.v., Prof. Dr. R. Fruin, Verspreide Geschriften, p. 419 en 420.

[3]) Kroniek v. Utr. 1566—76; Bijdr. Hist. Gen. XXV p. 70.

gehoord in het proces tegen Philips van Montmorency, Graaf van Hoorn [1]) en den 25 Augustus 1568 werd hij op de Neude te Utrecht onthoofd en werden zijne goederen verbeurd verklaard [2]).

Zijn vrouw heeft dit drama niet beleefd; zij was reeds in 1560 overleden. Het huis Vronesteijn bleef tot 1594 in andere handen, waarvan het weder teruggekeerd is tot de kinderen van Adriaan. Op deze kinderen komen wij in den loop van dit opstel terug. Keeren wij nu echter weder tot den jongeren broeder van Adriaan, Willem de Wael van Vronesteijn.

Deze schijnt zich met den nieuwen gang van zaken niet te hebben ingelaten; hij komt niet voor op het smeekschrift en wordt niet in de Hervormingsbeweging genoemd. Op 23 Januari 1537 worden Willem de Wael van Vronesteijn en Lubbert Adriaan van Zuijtoort door Juffr. Hillegont Swedersd^r van Voorn (ex Henrica of Haze van der Maije) weduwe Sweer van Zuijlen [3]) aangewezen als hare erfgenamen, voor zoo verre betreft „de alinghe hofstede metter huijsinge Voorn, gelegen bij der stad Utrecht metter duijfhuijs, boomgaarden, moelen, manscap en die halve h.l. dagelicxgerechte, thins, tienden en alle. toebehooren". Deze hofstede (nu nog aanwezig, gelegen bij de Meern, prov. Utr.) was leenroerig aan Oud-munster. Later, in 1547 draagt Hillegont ze alleen aan Lubbert van Zuijtoort op [4]) en schijnt zij Willem de Wael te hebben onterfd.

Willem huwde in 1548 Cornelis van Renesse, dochter van Jan van Renesse van Moermont en van Oeland Proeys. Reeds binnen het jaar verloor hij zijne echtgenoote; zij overleed volgens de genealogie van Renesse in het kraambed en waarschijnlijk stierf toen ook het kind, dat haar dood veroorzaakt had.

In het huisarchief van het pand aan de Plompetorengracht

1) Te Water III, p. 364 en v.v.

2) Kroniek v. Utr. 1566—76, Bijdr. Hist. Gen. XXV p. 80.

3) Hillegont v. Voorn was reeds 1327 weduwe van S. v. Z. Dirksz., met wien zij „seer qualijck geleeft heeft, soodat oock samen proces gevoerd hebben"; hij zou haar met „synen bloten degen" geslagen hebben en bij zijne dienstmaagd een kind verwekt hebben, dat hij niet wilde erkennen. In 1522 had Sweer een nederslag begaan in den persoon van Jan van Roode; hij liet geen wettige kinderen na, wel 5 bastaarden. Buchell, Regr. E.

4) Regr. v. Oudmunster, fo. 242 en 280.

vinden wij een tweeden schepenbrief in dat zelfde jaar uitgegeven. Marie van Raephorst, Lubbert de Wael van Vronesteijn's weduwe, geeft hierin aan haren zoon Willem „den rechtenhelft van die alinghe huijzinge, also die gelegen is aan St. Jansoudwijck bij de Wittevrouwebrugge, mitten uijtgang ende mit dat cleijn huijsghen daeraenstaande in de Wittevrouwenstraat, daer Henrick Valckenaer boven en Joffr. Hillegont Otto Gaertszoon weduwe beneden naest gelegen sijn". Maria nam de verplichting op zich om de helft der rente te betalen, die de Heeren van St. Jan en dat Convent der Wittevrouwen op het huis hadden staan. Zij zondert voor zich in de „zael" en in het „grote ende clein cameke" af „die cantooren ende cleercas daerin zijnde". Willem moet 225 gulden jaarlijks aan zijne moeder betalen en een zekere Cornelia levenslang in het kleine huisje aan den gang laten wonen. Waarschijnlijk heeft Willem reeds in het volgende jaar wederom trouwplannen gehad en heeft hij bij die gelegenheid het pand in zijn geheel ter bewoning gekregen. Een derde schepenbrief, gedateerd 9 Sept. 1449, bevat geheel eensluidende omschrijvingen en bepalingen als de tweede, maar met de navolgende aanvullingen, dat namelijk Willem de gerechte helft zal krijgen van het huis, „ende dat Willem de Wael voorschreven die andere helft van de voorschreven huijsinghe toe behoorende is ende eertijts Heeren Schout en Schepenen t'Utrecht int ghericht van zijn moeder voorschreven ontfangen heeft". Ook wordt in dezen brief geen huurprijs genoemd, zoodat ik veronderstel dat hij het pand van zijn vader geerfd heeft, maar onder bepaling dat zijne moeder hiervan vruchtgebruik zou hebben, en dit nu door eene of andere transactie, in den brief niet vermeld, van haar in zijn geheel zal hebben overgenomen. Maria van Raephorst overleed in 1558.

De vrouw, waarmede hij ten tweede maal in het huwelijk trad, was Maria van Winssen, dochter van Godschalk en Ermgard Ruijsch. Het echtpaar maakt op 16 Augs 1558 eene overeenkomst met het Convent der Wittevrouwen, over het bouwen van een schuur op den scheidingsmuur van het klooster en van den „hoff en erve gelegen aen den Plompetoren, daer wij nu ter tijt inne wonen". Dit is de eenige keer dat ik vóór de negen tiende eeuw dien naam aan dat gedeelte van de Nieuwegracht heb zien geven. Henrick Valckenaer wordt ook in dit stuk vermeld

als de bewoner van het aangrenzende perceel aan de noordzijde [1]).

Op 17 Mei 1559 zien wij Willem de Wael als huwelijksvriend optreden bij het huwelijk van Adriaen van Pallaes met Maria van Hardenbroek, dochter van Joost en Josyna van Zuijtoort en op 29 April 1564 vervulde hij dezelfde functie bij het huwelijk van Eerst Mulert met Elisabeth Borre van Amerongen, dochter van Willem en Kunera van Rijsenburg. In 1579 compareerde hij in de Ridderschap van Utrecht, inplaats van Frederik de Wael van Vronesteijn, den zoon van zijn broeder Adriaan. In het testament van 1586 van Joffr. Heilwich van Kuijk (dochter van Herman en Johanna de Wael van Vronesteijn), weduwe van Jonckhr. Willem van Snellenburch, worden Willem de Wael en Johan Wijnssen tot voogden benoemd [2]). En eindelijk zien wij Willem met Beernt de Coninck 21 Juli 1590 als leenmannen des Stichts van Utrecht een akte bijwonen, waarbij aan Gijsbert van Hardenbroek, maarschalk van Abcoude, gehuwd met Christina van Gellicom, machtiging gegeven wordt den huldseed voor zijne vrouw te doen [3]). Hij overleed 20 Oct. 1597 [4]) en zijne weduwe 13 Januari 1608; beide werden in het Wittevrouwenklooster begraven.

Uit het tweede huwelijk van Willem zijn vier kinderen geboren, waarvan één, Maria, reeds vóór 1590 overleden was; de drie anderen waren: Cornelis, Ermgard en Angela de Wael van Vronesteijn.

Cornelis de Wael trouwde Josina dochter van Karel van Lijnden, Heer van den Musschenberg en van Aleida van Zuylen van de Haer [5]). Het is niet waarschijnlijk dat Cornelis bezitter van het huis op de Plompetorengracht geweest is; uit geen enkele aanteekening is dit op te maken. Ook in het openbare leven vin-

---

[1]) Behalve onder de papieren van het huis komt deze akte ook voor in het Reg^r van brieven v. h. Convent v. Wittevrouwen. A° 1587 fo. 196.
Reg^r E. v. Buchell.

[2]) Nots. Splinter v. Hamersfelt te Utr. 21 April 1581.

[3]) Nots. Jacob Gerritse van Hervaerden te Utrecht.

[4]) Navorscher XLVII, p. 655.

[5]) Geld. Volksolmanak 1888, p. 49, geeft hare kwartieren:

Lijnden	Galen	Zuijlen v/d Haer	Drakenborch
Bronckhorst	Boedelenburg	Assendelft	Renesse
Randwijck	Brienen	Zuijlen v. Nijvelt	van der Haer
Delen	Bijlant	Kijfhoeck	Freijs v. Cuijnre.

den wij zijn naam bijna niet vermeld. Wij ontmoeten hem in gezelschap van Willem van Winssen, Beernt van Renesse van Moermont, Albert Proeys en Frederik van Bueren als gemachtigde voor Johanna Ruysch, weduwe Adriaen van Leeuwen, in eene zaak tegen Anthonis van Nijkercke, rentmeester van het St. Bartholomeusgasthuis. Tweemalen testeerde hij, de eerste maal 20 Nov. 1609 [1]) en de tweede keer 10 Maart 1626 [2]). Volgens dit testament waren, behoudens eenige lijftochten zijn beide zusters erfgenamen. Cornelis werd te Utrecht 6 Sept. 1629 overluid en zijne weduwe 7 Maart 1633 [3]). Na haar dood had een belangrijke boedelscheiding plaats tusschen de families van Lijnden en van Brienen [4]). Van de negen kinderen, die Josina's vader Karel van Lijnden nagelaten had, had alleen zijne dochter Beatrix, gehuwd met Hendrik van Brienen, kinderen. Op deze zijn dan ook Josina's goederen benevens de Musschenberg terecht gekomen [5]).

Uit een en ander blijkt dat Cornelis de Wael kinderloos overleed. Geheel of gedeeltelijk liet hij zijne goederen na aan zijn beide zusters Ermgard en Angela, die echter bij akte van 2 Januari 1630 het hun toegedachte erfdeel afstaan aan hun neef Jonchr. Adriaan van Winssen, Heer tot Heijcop en Heemstede [6]). Ware nu Cornelis eigenaar geweest van ons pand aan de Plompetorengracht, dan zou dit uit kracht van genoemde akte op Adriaan van Winssen zijn overgegaan. Het blijkt echter dat het huis eerst veel later aan de familie van Winssen is gekomen. Ik vermoed dan ook dat Ermgard en Angela beide, of dat eene dier beide dames het huis van haar vader geerfd hebben. Van beide zusters overleed Angela het eerst, zij werd te Utrecht overluid 11 Nov. 1645, zij maakte hare zuster universeel erfgenaam harer goederen. $^{8}/_{18}$ Juli 1654 kwam ook Ermgard te sterven en werd in de Buurkerk te Utrecht begraven met hare 8 kwartieren:

Wael v. Vronesteijn	Winssen
Raephorst	Ruijsch
Van der Borch	Snellenberg
Kuilenborch	Pallaes

[1]) Voor Nots. Splinter van Hamersfelt te Utrecht.
[2]) Voor Nots. Willem van Galen te Utrecht.
[3]) „Avito natalium splendore insignis ac generosa Dna. Jodoca de Lynden, Caroli ex Aleida Zulena ab Haerfilia, apud nobilem Cornelium de Wael a Vronesteijn, maritum suum hoc monumento requiescit obiit Septima Martij 1633.
[4]) Voor Nots. Willem van Galen te Utrecht 4 April en 3 Mei 1633.
[5]) Zie Geld. Volksalm. 1888 p. 39.
[6]) Bij nots. W. van Galen te Utrecht.

„Hooch Edel Gebooren Armgardis de Wael v. Vronesteijn dochter wijlen de Hooch Edel Geboorne Heer Willem de Wael van Vronesteijn; gest. ${}^{\text{VIII}}_{\text{XVIII}}$ July MDCLIV.

Haar eenige erfgename was Maria van Winssen, dochter van bovengenoemden Jonchr. Adriaan en van Christina van Schoordijck en gehuwd met Henrick Pieck van Wolfsweert, Hr. van Muijswinckel. Dit blijkt uit eene procedure over eene losrente van f 33, met onderpand van een huis aan de lange Nieuwstraat te Utrecht, gevoerd door Hr. Henrick Pieck, Hr. v. Muyswinckel, vrijheer van Hoencoop en vrouwe Marie van Winssen van Heemstede, echteluijden. Genoemd huis was 18 April 1641 verkocht aan de gezusters Armgard en Angela de Wael van Vronesteijn, en aangezien „vrouwe Marie van Winssen eenige erfgename was van Joff Armgard de Wael van Vronesteijn en welcke Armgard wederom eenige erfgename was van Joff Angela de Wael van Vronesteijn", zoo trad Henrick Pieck als eischer hierin op [1]).

Na den dood van Ermgard treed Henrick Pieck eveneens op als eigenaar van het pand op de Plompetorengracht, gelijk ons de papieren, aan dat huis verbonden, mededeelen en waarop wij later terugkomen.

III

De nieuwe eigenares van dat pand, vrouwe Marie van Winssen, echtgenoote van Henrick Pieck van Wolfsweert stond in een dubbele familieverhouding tot de vorige bewoonster; deze was hare oudtante en tevens hare nicht. Zooals wij ons herinneren was Willem de Wael van Vronesteijn gehuwd geweest met Maria van Winssen, dochter van Godschalk en van diens eerste vrouw Ermgard Ruysch. Godschalk huwde in tweede huwelijk Anna van Vliet, dochter van Johan, Hr. van Hoencoop, bij wie hij o.a. een zoon had: Johan van Winssen, Hr. van Hoencoop en Heemstede [2]). Deze had tot vrouw Frederica

---

[1]) Archief van het krankzinnigengesticht te Utrecht.

[2]) Godschalk v. Winssen had uit zijn 1ste huwelijk behalve Maria, een zoon Willem geheeten, gehuwd met Johanna van Doornik; uit het 2de huwelijk, behalve Johan, twee dochters: Emmerentiana en Ermgard. Deze laatste was zuster in het klooster Conincxfelt bij Delft. Testament van Joffr. Emmerentiana van Wijnssen, zij legateert aan haar zuster Ermgard., geprofesseijt in de convente van Conincxfelt buijten Delft en aan Margaretha Godschalk v. Wijnssen, natuer-

de Wael van Vronesteijn, dochter van Adriaan, den ons bekenden onderteekenaar van het verbond der edelen en van Beatrix de Voocht van Rijnevelt. Uit dit huwelijk werd o.a. [1]) geboren Adriaan van Winssen, Hr. van Hoencoop en Heemstede, die Christina van Schoordijk huwde, en aan wien de gezusters Ermgard en Angela de Wael van Vronesteijn in het jaar 1630 afstand deden van de erfenis van Cornelis de Wael. Adriaan had 4 kinderen: Willem, die te Parijs overleed en 18 Maart 1640 te Utrecht werd overluid; Anna die 3 Sept. 1617 en Volpard, die 21 Juli 1619 aldaar eveneens werden overluid. Toen dus Ermgard de Wael in 1654 overleed, was de eenig overgeblevene uit dien tak der familie van Winssen: Maria, gehuwd met Henrick Pieck, op wien toen alle goederen terecht kwamen, die eenmaal aan Willem de Wael en Maria van Winssen hadden toebehoord.

Behalve Frederica de Wael v. Vronesteijn, huisvrouw van Johan van Winssen, zijn ons nog meer kinderen bekend uit het huwelijk van Adriaen met Beatrix de Voocht van Rijnevelt. Tot goed begrip van hetgeen later volgen zal, moeten wij deze hier memoreeren.

De oudste zoon was Frederik de Wael, die in 1594 wederom in het bezit der adellijke hofstede Vronesteijn kwam, huwde in Januari 1582 Johanna van Aemstel van Mijnden, dochter van Wouter Cornelisz., Heer van Ruwiel en van Josina van Spaernwoude [2]). Huwelijksvrienden waren Willem de Wael van Vrone-

---

licke dochter van haer testatrice bastaard zuster". Erfgenamen zijn 2 broeders Jonchr. Willem en Jonchr. Johan v. Wijnssen en hare zuster Maria van Wijnssen, huysfr. v. Jonchr. Willem de Wael v. Vronesteijn".

6 Mei 1584 Nots. Spl. v. Hamersfelt te Utr.

[1]) Johan Winssen had behalve genoemden Adriaan nog 1° Willem Ridder D.O. en commandeur van Maasland, te Utrecht overluid 31 Jan. 1662; 2° Anna, die 19 Sept. 1670 te Utrecht in den ouderdom van 91 jaar overleed, de laatste van haar geslacht, en 3° Beatrix, geestelijke zuster. Johan v. Winssen en Frederica de Wael van Vronesteijn testeerde te Utr. 28 Juni 1586 voor notaris Spl. v. Hamersfelt.

[2]) D'Ablaing, Wapenboek der Balije van Utrecht p. 24, noemt haar van Heemskerk, gezd. Spaernwoude. Op 20 Oct. 1625 werd te 's Gravenhage een stuk opgemaakt, om te bewijzen, dat het geslacht van Spaernwoude van onvervalschten ouden adel was. Deze akte werd opgesteld en bezegeld door Jonchr. Johan van Wassenaer en Duvenvoirde, H. van Duvenvoirde, Voorschoten en Sterrenberch, houdfester van Holl. en Westfriesl., Jonchr. Jac. van Wijngaerden, Hr. van Benthuijsen en Wijngaerden Ruijbroeck, ambachtshr. van Soetermeer, Jonchr.

steijn, Willem de Voocht van Rijnevelt en Johan van Winssen voor den bruidegom en Wouter, Jan en Amelis van Aemstel van Mijnden, deze laatste inplaats van Gerrit v. A. v. M., voor de bruid. De huwelijksche voorwaarden werden opgemaakt op den 1sten 1582. In 1592 bekende Frederik voor zijne huisvrouw voldaan te zijn voor een som van 638 gulden 's jaars op het huis Ruwiel en in 1617 was hij overleden; hij werd den 19den April van dat jaar te Utrecht overluid. Zijne weduwe transigeerde 8 April 1624 met hare zuster Anna van Aemstel van Mijnden over het gebruik van den familiegrafkelder, liggende in de Geertekerk te Utrecht [1]). Uit haar huwelijk met Frederik werd één zoon geboren Gerard [2]) de Wael van Vronesteijn, die 1 Mei 1628 met zijne moeder over familiezaken een akte bij notaris Willem van Galen liet opmaken. Den 19den December 1618 was hij beleend met Vronesteijn en reeds den 30sten April 1608 gehuwd met Willemina van Aemstel van Mijnden, dochter van Joost, Hr. van Loenresloot, ter Aa en Oudecoop en van Willemina van Voorst vrouw van Doornenhurg [3]). Huwelijksvrienden waren Johan van

Nicolaas van Bouckhorst, Hr. van Noortwijck en Langevelt, Dijckgraaf en bailleur van Rijnlant en Jonchr. Boudewijn van Rhoon, zoon van wijlen Hr. Boudewijn, in zijn leven ridder en kanselier van het vorstendom Gelre en graafschap Zutphen. Zij verklaren dat het geslacht van Spaernwoude gevoerd heeft een blauw schild met een rood getongden en geklauwden zilveren leeuw, het wapen der Heemskercken, uit welk geslacht Spaernwoud voortkomt; dat Spaernwoud sedert 300 jaar gehouden is door een goed adelijk geslacht; dat het ook sedert 300 jaar een riddermatige hofstede Spaernwoude, met al haar toebehooren, bezeten heeft, dat in 1550 Josina van Spaernwoude, wettige dochter van Jonchr. Gerard, Jonchr. Wouter v. A. v. M. gehuwd heeft en uit dat huwelijk nevens andere kinderen, voortgebracht heeft. Jonkvr. Johanna v. A. v. M., die 1582 Jonchr. Fred. de W. v. V. huwde; uit welk huwelijk een eenig kind: Jonchr. Gerard de W. v. V., in 1608 getr. met Wilhelmina v. A. v. M., dr. v. Joost Hr. v. Loenresloot enz., en van Willemina van Voorst van Dorenburch. Ten slotte verklaren zij dat de laatste van het geslacht Spaernwoude geweest is Jonchr. Gerard, gehuwd met Cunegunde van Wese, uit welk huwelijk eene dochter Maria geboren is, omstreeks 1615 getr. met Jonchr. Jacob v. Aemstel v. Mynden, hr. v. Loenresloot, zoon van gen. Joost en broeder van Willemina voornoemd, Zie ook Geld. Volksalm. 1903 p. 68.

[1]) Notaris W. van Galen te Utr.

[2]) Ook wel Johan Gerard of Gerard Johan genoemd. d'Ablaing, „Balije van Utrecht" noemt hem Heer van Woudenberg. p. 24.

[3]) Zie over den Doornenburg: Geld. Volksalm. 1903. Willemina had 5 kinderen bij Joost v. A. v. M. Zij vermaakte 1612 dit goed aan haren 2den zoon Sweder, onder voorwaarde dat hij aan zijne drie zusters elk f 800 zou uitkeeren.

Winssen, Hr. van Hoencoop, Cornelis de Wael van Vronesteijn, Wouter van Aemstel van Mijnden voor den bruidegom en Allaert Hacvoert, Willem van Doornick, Willem van Ghent, Heer tot Gent, Appeltern, erfcamerlinck des furstendoms van Gelre en Corsten Pieck, Heer van Wolfsweert, van wege de bruid. Het echtpaar testeerde 25 Sept. 1611 [1]) en 30 Aug. 1624 [2]). Gerard werd te Utrecht overluid den 24sten Maart 1642 en Willemina den 1sten Maart 1647. Op hunne kinderen kom ik later terug.

De tweede zoon van Adriaan en Beatrix de Voocht van Rijnevelt was Lubbert de Wael van Vronesteijn, gehuwd met Catharina de Jode van Hardinxvelt, dochter van Arend, die in 1570 als slotvoogd van Loevestein door Herman de Ruyter en zijne manschappen werd doodgeschoten en van Maria Boisot. Uit een akte bij notaris van Galen van 31 Juli 1626 leeren wij 3 dochters van hem kennen: Maria, Beatrix en Catharina. Zij verklaren daarin niet te weten of hunne ouders, toen beide overleden (Catharina de Jode echtg. van Lubbert de Wael, was 14 Jan. 1626 te Utrecht overluid [3]), eenige huwelijksche voorwaarden hadden gemaakt. Deze akte werd opgemaakt ten huize van Jouff. Johanna van Aemstel van Mijnden, wed. Jonchr. Frederik de Wael van Vronesteijn. Op 19 Jan. 1661 verkoopen Maria en Catharina een huis te Vianen, hun aangekomen van „haer l. suster Joncvr. Beatrix de Wael van Vronesteijn". Buchell noemt Maria geestelijke zuster te St. Servaas en Beatrix te Vrouwenklooster en vermeldt behalve de genoemde 3 zusters nog Willem de Wael, Jesuitenpater, rector te Maastricht in 1629 en te Brussel en Angela de Wael „in 't lant van Luijck getr. met Gerard van Horion, Hr. van Colonster en Erthines, grand baillu de Los", te Utrecht 23 Juni 1636 overluid.

Van de dochters van Adriaen de Wael hebben wij reeds Frederica genoemd; een 2de dochter Agatha was reeds in 1565 als non te St. Servaes overleden. Wij keeren nu terug tot de kleindochter van Frederica de Wael, Maria van Winssen, echtgenoote van Henrick Pieck van Wolfsweert.

---

1) Voor notaris Anton Wtenwaell te Utr.

2) Voor notaris W. van Galen te Utr.

3) Théâtre sacré de Brabant I p. 331: Grafschrift van Lubbert de Wael v. Vronesteijn, gest. 14 Oct. 1605 en zijne vrouw Cath. de Jeude van Hardinxvelt gest. 29 Dec. 1625 in de abdijkerk van grooten Bijgaerden te Brussel. Navorscher XXIII p. 413.

Toen Henrick Pieck en Maria van Winssen het huis aan de Plompetorengracht erfden, woonden zij volgens een accoord van 17 Febr. 1657 in laatstgenoemd huis, aanwezig „omtrent de Viebrug" te Utrecht. Zij besloten echter het hun aangeërfde pand „heel af te breken ende een nieuwe huysinge ter selver plaatse wederom te timmeren, beginnende voor aen de straet, ende dat omsulcx bequamelijck te cunnen doen. Hij compt. versocht ende verworven hadde van de oock Hooch Ed. geboren vrouwe Hendrina van Duvenvoorde van Wassenaer [1], als eijgenaerse haerer huijsinge noortwaarts daer naest gelegen, consent omme de balcken sijner voorgenomen voorss. te maken huijsinge te doen brengen in de zuytgevelmuere, die gemelte Joffrouw van Duvenvoorde int geheel toecomt, streckende voor van de straet nae achteren". Behalve deze overeenkomst bestaan er in het huis verscheidene andere accoorden over het recht van balksteking, het optrekken van muren en schoorsteenen, het plaatsen van ankers in gemeenschappelijke muren enz.

Hoogstwaarschijnlijk hebben de nieuwe eigenaars het huis op-

---

[1]) Uit een door mij vroeger vermelde overeenkomst woonde noordwaarts van het perceel Henrick Valckenaer. Deze was gehuwd geweest met Maria of Margaretha Boetbergen. Zijne dochter uit dat huwelijk geboren: Odilie was gehuwd met Jan van Duvenvoorde, Heer van Woude en Warmond. De hierboven genoemde Hendrina werd hun dochter, zij bewoonde dus het huis haars grootvaders, dat haar waarschijnlijk door erfenis was toegewezen. Hendrina was geb. in 1595 en is eerst geestelijke zuster geweest. Prof. Fruin vertelt ons in zijn art. over Franciscus Dusseldorpius dat op 23 Aug. 1639 de substituut schout van Utrecht met een aantal dienaars gezonden werd, om huiszoeking bij Jonkvr. Hendrika van Duivenvoorde, wonende tusschen de Wittevrouwenbrug en den Plompentoren te doen, na de gansche buurt afgezet te hebben. De vicaris apostoliek was in eigen persoon ten huize der jonkvrouw, maar ontsnapte in vrouwenkleeren en ook de overige ontkwamen, maar er werd een schat van papieren gevonden, compromitteerend voor de roomsch-katholieken hier te lande. Dit verhinderde niet dat Hendrika met rust werd gelaten en zij haar huis steeds openhield voor de bijeenkomsten der voorname roomschen uit Nederland en dat de latere vicaris en aartsbisschop van Utrecht de la Torre er zijn laatste levensjaren meestentijds heimelijk door bracht. Fruin, Versp. Geschr. VII p. 300 en 301.

Als men bedenkt dat de dames de Wael van Vronesteijn, die in 1639 nog naast Hendrika van Duvenvoorde woonden, ook tot de roomsche partij behoorden dan is misschien de tuin van ons perceel en de gang van daaruit naar de Wittevrouwenstraat niet vreemd geweest aan de vlucht van de geestelijke heeren, hierboven genoemd.

gebouwd, zooals wij het nu nog kennen. Kleinere veranderingen, vooral aan den gevel, zullen er in den loop der tijden misschien aangebracht zijn, van een geheele ombouwing lezen wij echter in de huispapieren niet meer. Uit deze overeenkomsten leeren wij de toenmalige eigenaars en bewoners der belendende perceelen kennen. Ten zuiden van het huis[1]) woonde Aelbert Aelbertsz. Haagman, linnenwever; zuidoostelijk strekte vanuit de Wittevrouwenstraat tegen het pand aan, het huis van Simon Logier, oud baljuw van Mijdrecht en Achttienhoven. Verder op de Wittevrouwenstraat woonden Gerrit Petersen van 't Horsken en Cecilia en Aaltje de Vos. Met deze laatsten sluit Maria van Winssen op 28 Maart 1667 een accoord over een omgevallen muur. Henrick Pieck was toen reeds overleden.

Henrick Pieck van Wolfsweert [2]), Heer van Muyswinckel, stamde uit de betuwsche adellijke familie van dien naam. Zijn vader Corsten Pieck, Hr. van Wolfsweert en Muyswinckel, werd te Utrecht 29 July 1634 begraven met de navolgende kwartieren:

Pieck	Wees
de Groef	Buchell
Drakenborch	Leefdael
Diest	Nijvelt
Berchem	Cuijlenborch
v. d. Haer	Malsen
Arckel	Zuylen
Polanen	Renesse

Zijne moeder was Mechteld van Gent, wier kwartieren aldus beschreven zijn:

Gent	Utenengh
Van der Hoij	Doornik
Rijn	Over de Vegt
Zuylen v. Hardenbroek	v. d. Haer [3])

[1]) Dit is perceel Plompetorengracht no. 1, nu met het door ons beschreven perceel no. 3 onder één gevel vereenigd,

[2]) „een erve en stuk lants genaemt Wolfswaert, met den gerechte hoog en laag in de Betuwe op den Rijn, in 't karspel van Wageningen" aldus omschreven in 't leenregr. van 't Sticht October 1636. Op dien datum werd Walraven Pieck, broeder van Henrick hiermede beleend. Henrick voerde dus den naam zonder het bezit te hebben. Zie ook v. d. Aa, Geogr. Woordenb.

[3]) Afschrift van Baron van Leefdael 1654. Zie ook Herald. Bibliotheek 1882/84, Nav. XLIV p. 525, Alg. Ned. Fam. Blad, 1892.

Door zijne vrouw Maria van Winssen kreeg Henrick uitgebreide goederen in het Sticht. 23 November 1642 werd hij als man en voogd van Joncfr. Maria van Winssen, „na doode van Jonchr Willem van Winssen, in zijn leven Heer van Hoencoop, haar broeder, beleend met het gerecht, tins en tiend van Hoencoop" en in dezelfde kwaliteit met de ambachtsheerlijkheid van Heemstede (in Utrecht) en met de tienden grof en smal op Weede, alles op denzelfden datum [1]). 30 Januari werd zijne vrouw beleend, na het overlijden van Joffer Beatrix, hare moei, met 10 oude schilden, 30 st. het stuk, uit 2 hoeven land in 't kerspel van Werconde genaamd de Leemkolk [2]). In 1655 werden zij als erfgenamen van Ermgard de Wael van Vronesteijn eigenaars van het pand op de Plompetorengracht en tevens ook van 4 morgen land te Vleuten en derdehalve morgen op Themaat, waarmede Balthasar van Bueren, als gemachtigde van hen beleend wordt. Henrick's broeder: Walraven Pieck, Heer van Wolfsweert, constitueerde 21 Mei 1653 een jaarlijksche rente van f 770 uit de Heerlijkheid Wolfsweert, leenroerig aan het Sticht, ten behoeve van Johan van Ommeren, burgemeester, en lost haar met de som van 5600 rijksdaalders. Henrick Pieck, Hr. van Muijswinckel, en Maria Pieck van Wolfsweert, oom en tante van de kinderen van Walraven, Hr: van Wolfsweert betalen den 9den Sept. 1658 deze som aan Rudolph van Ommeren, zoon en erfgenaam van den burgemr. Van Ommeren [3]).

Nergens lezen wij wanneer het echtpaar Pieck de nieuw getimmerde huizinge betrokken heeft. Lang kan echter Henrick er geen genoegen van hebben gehad, daar hij reeds den 5den Nov. 1662 overleden was. Zijne weduwe overleefde hem 6 jaren; zij overleed in 1668, zonder dat uit haren echt kinderen geboren zijn. Wij zien dus het oude, maar nu geheel vernieuwde pand

---

[1]) Uit de Stichtsche leenregisters.

[2]) Idem.

[3]) Stichtsche Leenregr. I. I. fo. 57vo. Niet lang hebben deze kinderen van de vrijzinnigheid hunner oom en tante geprofiteerd. Reeds 21 Nov. 1665 beleent Henrick Pieck v. Wolfsweert aan v. Walraven dit goed wederom; de Heeren Johan Pergens, Jacob Pergens, Gualtherus Boudaen, Courten en Rudolph van Ommeren, rekenmeester van Gelderland werden er 4 Maart 1672 uit kracht van vonnis van 11 Dec. 1677 tegen Jonchr. Henrick Pieck van Wolfsweert mede beleend. Stichtsche Leenregrs. — Zie ook Maandbl. Ned. Leeuw IX p. 93.

wederom door erfstelling in een andere familie komen en wel in het geslacht van Bueren. Tot goed begrip onderling van de familierelatie moeten wij nog eenmaal en nu ook voor het laatst de genealogie der familie de Wael van Vronesteijn naslaan. Gerard de Wael, Hr. van Vronesteijn en Woudenberg had, zooals wij reeds mededeelden, bij zijne vrouw Willemina van Aemstel van Mynden kinderen nagelaten. De oudste zoon was Joost, Hr. van Vronesteijn, waarmede hij 14 Maart 1648 beleend werd, en nog van Deveren en Heemstede. Hij trouwde (laatste gebod 17 Aug. 1645 [1]) Elisabeth (of Isabella) Catharina van Camont, dochter van Adriaan, Hr. van Walcourt, Vuren en Nijestein. Het echtpaar testeert 30 Sept. 1649 [2]) en zijne weduwe (Joost was 24 Juli 1670 overleden) nogmaals 6 Aug. 1672 [3]). Uit dit laatste testament blijkt dat zij tot kinderen had: Adriaan de Wael v. Vronesteijn, in 1710 als de laatste van zijn geslacht in den ouderdom van 88 jaren overleden; Frederik, gehuwd met Jacoba Teding van Berkhout, beleend geweest met Vronesteijn; Gerard en Willem de Wael v. Vronesteijn en daarenboven 3 dochters Angela, Philippina, gehuwd met Willem van Geloes en eindelijk Wilhelmina de Wael van Vronesteijn, gehuwd met Johan van Scherpenzeel, Hr. van Ruemst, aan wiens nakomelingen, na eenige verwikkelingen, de heerlijkheid Vronesteijn gekomen is.

De tweede zoon van Gerard was Willem de Wael van Vronesteijn, ridder van de Duitsche orde, commandeur van Schoten, 26 Oct. 1642. Aan hem wordt 10 Nov. 1637 residentie vergund, doch de Staten van Utrecht maken aanvankelijk zwarigheid omdat hij roomschgezind is. Hij krijgt vrijstelling van belofte en wordt geadmitteerd 5 Mei 1640. Hij overleed in 1654.

En eindelijk was geboren uit het huwelijk van Gerard de Wael en Willemina van Aemstel: Beatrix de Wael van Vronesteijn, die Balthasar van Bueren, Heer van Zuijtoort, huwde. Balthasar stamde uit het geldersche geslacht van dien naam, alhoewel hij in Utrecht gevestigd was. Zijn ouders waren Johan van Bueren en diens 2de vrouw Elisabeth de Coninck [4]). Balthasar was ver-

[1]) Archief van Hagenstein, medegedeeld door W. G. van Oijen.

[2]) Notaris Gerard Vastert te Utrecht.

[3]) Notaris Joan van Baern te Utr.

[4]) Johan van Bueren, in de ridderschap van Nijmegen 1591—96, Burgemr. van Tiel 1598. Hij leeft nog in 1620; zijne eerste vrouw was Lijsbeth de Cock van Opijnen, de 2de Elisabeth de Coninck, zijn 3de ega Johanna van Avezaet.

loofd geweest met Jacoba Parijs van Zuytoort, dochter van Gijsbert en Catharina de Schotte. Zij overleed echter voor haar huwelijk [1]) en vermaakte, behoudens het vruchtgebruik aan hare moeder de heerlijkheid Zuijtoort aan haar verloofde [2]).

Eenige jaren later trad hij in het huwelijk met Beatrix de Wael van Vronesteijn, bij wie hij een eenig kind had: Frederik Ignatius van Bueren, Heer van Zuijtoort en later van Amelisweerd en Hoencoop. Op 22 Febr. 1670 werd deze beleend met Zuijtoort, na den dood zijns vaders, Hij vernieuwde den eed in 1679. Zijn oom Hubert van Bueren, Heer van Amelisweerd bij Utrecht, liet dit goed na aan zijne zuster Clara Johanna, gehuwd met Jacob van Hove van Zijl. Na haar dood werd Frederik Ignatius hiermede beleend. Amelisweerd was in het geslacht van Bueren gekomen door de familie Proeijs, die het sinds 1500 bezat. De moeder der hier bovengenoemde Elisabeth de Coninck was Alpharda Proeijs.

In 1668 was hij voor een deel betrokken in de erfenis van Maria van Winssen [3]), huisvrouw van Henrick Pieck van Wolfsweert en tot dat deel behoorde benevens Hoencoop ook de huizing aan de Plompetorengracht, gelijk ons blijkt uit eene kantteekening op de beide door ons genoemde overeenkomsten tusschen Maria van Raephorst en haar zoon Willem de Wael van Vronesteijn van 1548 en 1549, luidende: den eigendom van dit huijs op huijden ter confirmatie van de ordonnantie van de Ed. Moghende Heeren

---

[1]) Grafschriften van Atteveld: „achter 't lijck volgde een jonckmann, dewelcke tusschen twee handen droech een paneeltje met een swart lijstke daerop genagelt, van de groote als een spiegel, waerop geschildert stont een vrouwke in 't wit gekleedt, met een swarte sluyer om 't lijf, hebbende in de slinkehant het wapen in een ovael, in de rechtste den helm met sijn teijken en loff, waer onder geschreven stondt als volgt Anno Dni. 1640, die VIII Decembris in hac urbe condita sunt insignia nobilis et antiquae familiae Parijs de Zuijtoort, cum funere nobilissimae Domicellae et virginis Jacobae de Parijs de Zuijtoort, dominae de Zuijtoort postremae hujus stirpis. De bovengemelte jongman omtrent het graft staende sprak de navolgende woorden: Vrienden en gebueren mits gaeders alle die geroepen sijt en omstanders, dit is de wille van de overledene. Haer edele is de laetste van haer geslacht; men leijde de wapenen in het gracht".

[2]) Verlij van Zuijtoort door Jacobina Parijs v. Zuijtoort aan haar moeder Catharina van Schooij (sic) 31 Juli 1641.

Verlij van idem op Balthasar van Bueren bij doode Catharina van Schooij 18 Febr. 1651. Nav. XXIII p. 211 en v.v.

[3]) Navorscher XXIV p. 307.

Staten d.d. 26 Martij 1668 onder betaling van den 16den en 18den penningh bij deze verboekt en gesteld op den naam van Heer Frederik Ignatius van Bueren, Heer van Zuijtoord en Hoencoop. Actum 17 Febr. 1670".

Ook in de erfenis van Anna van Winssen, tante van Maria Pieck, geb. van Winssen, deelde Frederik Ignatius van Bueren mede [1]). Hij trouwde met Charlotte Juliana de Huijter, Vrouwe van Oudheusden [2]), dochter van Pieter en Maria Anna van Oudheusden. Omtrent het geslacht de Huijter of de Hutter verwijs ik naar Navorscher XXIII p. 552 en XXXIV p. 427, op welke laatstgenoemde pagina de kwartieren, benevens de beschrijving der wapens gevonden worden van Frederik Ignatius van Beieren tot Zuydoord, Amelisweerd en Hoencoop en van Charlotte Juliana de Huijter tot Oudheusden, Elshout en Hulten. Hunne kinderen waren 1o. Balthasar van Bueren, overl. 1710 en na dode zijns vaders beleend met Amelisweerd; 2o. Johan Frederik van Bueren, overl. in 1743, na den dood zijns broeders Balthasar met Amelisweert beleend, dat hij verkoopt aan Jacob van Delen. Hij had bij zijne bijzit Anna Barbara Molenberg, kinderen, aan wie hij gedeeltelijk zijn allodiale goederen naliet; 3o. Beatrix Maria van Bueren, vrouwe van Oudheusden na het overlijden van haar broeder Johan Frederik, tr. Willem van Lintelo, ridder D.O., commandeur van Schaluijnen, Coadjutor en landcommandeur op 28 Febr. 1723; 4o. Elizabeth Cornelia van Bueren tr. 1e Adolf van Hellenberg luitenant te voet en 2o François de Rouillé,

---

[1]) Met hem deelden in die erfenis Frederik de Wael, Hr. van Vronesteijn, Willem de Wael van Vronesteijn, Adriaan de Wael v. Vrenesteijn, zoons van Joost en Elisabeth Catharina van Camont, Baron van Kinsbij, Baron de Horion kleinzoon van Lubbert de Wael v. Vronesteijn en Catharina de Jeude van Hardinxvelt en Baron de Hautepenne (wellicht zijn drs. v. Gerard de Horion en Angela de Wael v. V. gehuwd geweest met de Kinsbij en de Hautepenne).

Akten hierover bij nots. W. Zwaardecroon van 16 Febr. 1681 en bij nots. C. van Schuijlenborch, beide te Utr., van 3 Mei 1686.

[2]) D'hooge, middele ende lage Heerlijckheid van den dorpe prochie en ban van Oudtheusden, mitten alleu heuren gevolge ende toebehooren, ende een huijs mitten boomgaard, lande ende cingnlen groot 12 m.l. ende mit anderen sijne toebehooren gelegen in voors. ban.

Charlotte Juliana de Hutter oudt 50 jaren, wonende tot Oudtheusden, verl. bij dode ende overlijden van Joffr. Maria van Oudtheusden, hare moeder, 11 Sept. 1702. — Johan van Bueren oudt 16 jaren verlijdt bij dode van Charlotte Juliana van Bueren, sijne moeder 15 Sept. 1710. Navorscher XXIII p. 531.

kolonel in Staatschen dienst [1]). En 5o. Petronella Jacoba van Bueren, gehuwd met Watze of Valerius Vitus van Cammengha.

Geen dezer kinderen hebben echter betrekking gehad op het huis op de Plompetorengracht; het is zelfs zeer de vraag of hunne ouders wel ooit er in gewoond hebben. Wij vinden namelijk vermeld dat in 1690 de Heer kapitein Pieter van Reede, Heer van Oudshoorn het pand van Frederik Ignatius van Bueren in huur had. Het was in dat zelfde jaar dat van Bueren zich van het pand wilde ontdoen; op 7 Augustus machtigt hij de Heeren Mr. François de With en Herman van Woudenberg, notaris te Utrecht, het huis te verkoopen, hetgeen op 18 Februari 1691 geschiedde en hiermede ging het perceel, dat wij van af het begin van 1500 reeds kennen en dat van dien tijd af in het bezit der nakomelingen van Willem van Abcoude was gebleven, in een andere familie over. Opmerking verdient het, dat niettegenstaande de Hervorming ook in Utrecht de meeste aanzienlijke geslachten de roomsche kerk had doen verlaten, de opeenvolgende eigenaars van het huis allen, tot den Heer van Bueren incluis, de roomsch-katholieke godsdienst hebben beleden. Dit veranderde met de nieuwe eigenaars. Dit was echter niet de eenige verandering; met den Heer van Bueren nemen wij afscheid van tal van oud Utrechtsche families, min of meer aan de geschiedenis van het Sticht verbonden en waarvan het meerendeel nu niet meer bestaat. Wie, behalve de liefhebbers van Utrecht's verleden, kent de namen van Wijck van Abcoude, de Wael van Vronesteijn, van Winssen van Hoencoop, Pieck van Wolfsweert en van Bueren van Zuijtoort? Toch zijn zij allen in de grijze bisschopstand in aanzien geweest, maar het is lang geleden, dat zij, die deze namen droegen in Utrecht woonden. Ook in het uiterlijk is het pand, dat wij beschrijven, veranderd; nog stak het pittoreske watertorentje, dat men ten onrechte den Plompentoren noemde, wel uit aan het einde van de Nieuwegracht, waar deze in den Singel uitmondde, maar reeds was tusschen den tuin van het huis en het convent der Wittevrouwen [2]) de nieuwe Ridderschapstraat gelegd en met de opruiming van het Wittevrouwenklooster ging ook een schil-

---

[1]) Taxandria VII p. 121.

[2]) Tusschen 1662—64; de aanleg van die straat staat in verband met de gedeeltelijke opruiming van het Wittevrouwenklooster, waar 21 Apr. 1663 brand was ontstaan. Zie van der Monde, Beschr. v. Utr., I p. 200 en 211.

derachtig stukje van Oud Utrecht weg. De nieuwe eigenaars zouden weldra het belendende pand aan de Zuidzijde er bij koopen en wellicht met het door ons te beschrijven huis onder één gevel brengen. Zoo trad op velerlei gebied met den overgang van ons pand een nieuw tijdperk in, dat wij in een volgend hoofdstuk zullen behandelen. Wij sluiten dit gedeelte met een verkort overzicht over de verschillende door ons behandelde families. (Zie de achtergevoegde tabel).

IV

Op 18 Februari 1691 compareerde voor notaris H. van Woudenberg te Utrecht de heer Franciscus de With, secretaris van het kapittel van Oudmunster, die verklaarde dat hij volgens procuratie van 7 Aug. 1690, gepasseerd ten overstaan van notaris Johannes Wachter aldaar speciaal gemachtigd was door den Heer Frederik Ignatius van Bueren, Heer van Zuijtoort en in die kwaliteit verkocht had aan en ten behoeve van Mevrouw Agnes de Milaen, weduwe van den Heer Justus Kriecx, die mede voor den notaris compareerde, „een huizinge, erve en grond, met stalling en koetshuis, met alle servituten en gerechtigheden, tam active, tam passive, daaraan verbonden en gelegen binnen Utrecht aan de Oostzijde van de Nieuwe gracht bij de Wittevrouwenbrug, strekkende van die gracht tot aan de Ridderschapstraat en met een poort of koetshuis in de Wittevrouwenstraat uitkomende." Noordwaarts woonde jonkvr. Hendrina van Duvenvoorde van Wassenaer of hare nakomelingen en zuidwaarts Aelbert Aelbertsz. Haagman. Onder de servituten behoorden ten eerste twee oudeijgens „also een van 14 stuivers den Capittele van St. Jan alhier, ende een van één gulden één stuiver den convente van Wittevrouwen tot de voors. Huijsinge ofte gront jaerlijks competeerende" en ten tweede de bepaling dat de kooperes erkennen zal de huur die Jonker Pieter van Rheede, Hr. van Oudshoorn [1]) tot den jare 1693 aan dat huis, stal, koetshuis en hof heeft, in gevolge huurcontract van 28 Dec. 1681. Agnes de Milan weduwe Kriekx kocht het geheel voor f 9300 vrijgeld.

---

[1]) Jonchr. Pieter van Reede, is waarschijnlijk Pieter v. Reede v. Nederhorst, kapitein eener comp. voetknechten onder den Graaf v. Waldeck; hij was door zijn huwelijk met Maria de Vlaming v. Oudshoorn de eerste Hr. van Oudshoorn. Hij was zoon van Barend Adolf en Constantia Magnus en stierf 30 Nov. 1692 aan een kwetsuur, in den slag v. Steenkerken bekomen.

Wij zien dat de eigenaars der belendende perceelen denzelfden naam droegen als die, welke in 1657 vermeld zijn, al kan ik niet denken dat in 1691 jonkvr. Hendrina van Duivenvoorde nog in leven zou zijn geweest. Wie hare erfgenamen waren, weet ik niet. Inplaats van den Heer Simon Logier vind ik in differente stukken den Heer van Natewisch [1]) als bewoner van het zuidoostelijk grenzende pand genoemd en zoo maakten ook Gerrit van 't Horsken en de gezusters de Vos plaats voor Sara du Pon en Elisabeth Vermeulen, weduwe van Jochum Sturm. In de Ridderschapstraat grensde het huis van den Heer Johan van Halmael, kanunnik van St. Pieter [2]) aan den tuin van het door ons beschreven perceel.

De nieuwe eigenaresse was reeds bejaard toen zij het pand kocht en toen zij het na het verstrijken van den huur van Jonker van Reede in 1693 bewonen ging, was zij, in 1620 geboren, dus reeds 73 jaar oud. Haar man was overleden, zij betrok nu het huis met twee harer kinderen Agnes en Justus Krieckx beide ongehuwd. Agnes de Milan stamde, evenals haar echtgenoot, Mr. Justus Krieckx, uit families, die hier te lande gedurende een paar generaties het ambt van pandjeshouders hebben uitgeoefend. Wij mogen in onze dagen voor dit beroep eenigen onwil gevoelen, de Heer S. Muller Fzn. [3]) leert ons dat de te Utrecht gevestigde italiaansche bankkolonie rijk en machtig was en hierdoor ontzien en geacht werd. „Maar niet algemeen toch", laat genoemde schrijver hierop volgen en vertelt ons dan hoe genoemde Justus Krieckx „schoon hij een welgeleert student was" [4]), te Utrecht den bul van Doktor in de rechten niet ver-

[1]) De Heer van Natewisch, hier genoemd, was Joost Taets v. Amerongen, zoon van Jacob en v. Anna v. Rijsenborch. Deze huwde 3 maal, 1°. met Geertruid Emmerentiana van Zuylen, Vre van Natewisch, † 3 Sept. 1683, die hem met de Natewisch lijftocht, waardoor hij in 1691 wegens dat goed in de Utrechtsche Ridderschap beschreven kon worden; 2°. 9 Mei 1692 met Anna van Casembroot tot Rijnesteijn, † 12 Sept. 1700 en 3°. met Johanna Borre van Amerongen, † 8 Aug. 1719.

[2]) Johan van Halmael, zich ook schrijvende Jan van Halmael, zoon van Jan Isaacsz. en v. Emerentia de Flines, kanunnik en kameraar van St. Pieter te Utrecht, ongehuwd overl. 4 Febr. 1725. Zie over hem „De nalatenschap van Johan van Halmael en de afstamming van zijn naaste bloedverwanten", door Mr. J. L. B. de Muralt. Utrecht bij J. L. Beijers, 1881.

[3]) Oud Utrechtsche Vertellingen 1904. p. 146 en 147.

[4]) J. G. Frederiks in het Alg. Fam. Blad van 1892, p. 111.

krijgen kon, omdat zijn vader tafelhouder was geweest en hoe de theologische faculteit, met niemand minder dan de groote Voetius aan 't hoofd, om die reden het verkrijgen van dien bul bestreed. Toch heeft de faculteit het onderspit moeten delven, want toen aan Justus' broeder de titel van Mr. te Leiden werd toegekend, volgde ook de Utrechtsche universiteit en werd Justus tot Mr. in de rechten gepromoveerd. Maar niet alleen was de vader van Justus tafelhouder, ook zijn geheele familie, zoowel van vaders- als moederszijde had dat beroep uitgeoefend. Zijn vader Gijsbertus hield een pandjeshuis te Sneek en was gehuwd met Alexandrina de Balbian, wier vader Jacques Alexander, gehuwd met .... Touazzo, hetzelfde bedrijf te Leeuwarden en te Delft had gedreven. Of Justus zelf zich nog met de zaken bemoeide weet ik niet, waarschijnlijk heeft hij met zijn Mr. titel en met de prebende, die hij van St. Marie te Utrecht kocht, als rentenier geleefd.

Zijn echtgenoote kon op eenzelfde afkomst bogen als haar man, ook bij haar toonen haar ouderlijke kwartieren allen den pandjeshouder aan. Haar grootvader Johan de Milan woonde te Rijssel, hij zou volgens de fraaie genealogie door Daniel Baron de Milan Visconti; in het licht gegeven [1]) de kleinzoon zijn geweest van Mathias Milan Visconti, ridder, die in 1494 van Italië naar de zuidelijke Nederlanden was gekomen en wederom kleinzoon was van Valentina, zuster van den laatsten Hertog van Milaan: Philippus Maria Visconti, die 1447 kinderloos overleed [2]). De juistheid van deze genealogische bizonderheden wordt echter sterk in twijfel getrokken [3]). Wij zullen ons echter in deze kwestie niet verdiepen en slechts vermelden dat voornoemde Johan de Milan reeds te Rijssel bankhouder was en gehuwd met Anneta Maes (geboren 9 Mei 1583). Zijn zuster Anna de Milan was gehuwd met Octaviano del Ponti, die te Utrecht een pandjeshuis hadden, dat zij in 1639 overdeden aan Johanna del Corne, toenmaal reeds weduwe van Daniel de Milan, den zoon van genoemden Johan en Anneta Maes. In 1643 werd het octrooi dier bank vernieuwd ten name van Johanna del Corne. Deze laatste was dochter van den Vlissingschen bankhouder Matheus del Corne en

[1]) Amsterdam, Chatelain 1710, folio.
[2]) Mr. W. J. B. d'Ablaing v. Giessenburg in de Nederl. Heraut VII p. 45 v.v.
[3]) Alg. Ned. Fam. Blad 1892.

Clara de Rijcke. Uit haar huwelijk met Daniel de Milan werden onderscheidene kinderen geboren, van wie wij er twee zullen noemen. De eerste was Johan de Milan Visconti, geb. 1 Nov. 1622, Baron des H. R. R. in 1696 en kanunnik van St. Marie. Bij zijne vrouw Alexandrina Krieckx, dochter van Marten en Petronella Ferrari, had hij o.a. Mr. Daniel Baron Milan Visconti, kanunnik van St. Marie, Hoofdofficier en president der gecommitteerde raden van Utrecht, Heer van Nijvelt [1]), Ambachtsheer van Veldhuizen, Bijleveld, Roswijde, Reijerskop, Lichtenberg [2]), Hinderstein [3]) en van het gerecht van ouden Rijn en Heijkop [4]). Het andere kind van Daniel de Milan en Johanna del Corne was Agnes de Milan, de nieuwe eigenaresse van ons pand. Uit haar huwelijk met Mr. Justus Krieckx zijn verscheidene kinderen geboren, zooals uit ommestaande tabel blijkt, die ik ter verduidelijking van hetgeen volgen zal, hier vermeld.

Op 19 Juni 1694 testeerde vrouwe Agnes de Milan, wede. van den Heer Mr. Justus Krieckx, in leven Domheer ten Cap. van St. Marie binnen Utrecht „sieck te bedde liggende" en bevestigde hare vorige testamenten, doch om reden haar daartoe moveerende veranderde zij ten overstaan van Nots. Ludolph Adriaen de With te Utrecht het hiernavolgende. Zij prelegateert hare oudste dochter J o n c f r o u A g n e s K r i e c k x „d i e h u y s i n g e, e r v e, h o f f, s t a l l i n g e e n k o e t s h u y s b y d e V re. Compt. v a n d e n H e e r v a n Z u y t o o r t a a n g e c o f t m e t t e m e u b e l e n e n d e t a p y t e n, d a e r i n w e s e n d e v o o r d e s o m m a v a n f 14000"; daarenboven geeft zij Agnes, in gemeenschap met hare broeders Justus en Daniël den inhoud van een campher cabinet, namelijk papieren en gemaakt zilver, en bepaalt dat aan Agnes en Justus, die bij haar vrouwe comparante waren blijven wonen, daarvoor geen kostgeld in rekening gebracht mocht worden. Ten slotte verklaarde zij dat ieder harer kinderen, dat, niet tevreden met deze schikkingen, deze zoude tegenspreken, slechts f 20,000 hebben zou. Zij legateert verder het land te Breukelen en de Latijnsche boeken van haar man aan Jr. Gijsbertus Matheus

---

[1]) beleend 15 Mei 1711 door opdracht van Frederik Adolph Graaf van Lippe.

[2]) beleend 2 Mrt. 1720 door id. van Olivier van Hackfort, Hr. van der Horst en van Maria Cornelia van der Borch, Vr. van den Ham.

[3]) beleend 3 Juni 1720 door id. van Mathias van Romswinckel.

[4]) beleend 25 Nov. 1712 door id. van Agatha Margaretha Foeijt.

Krieckx, erffschepper of dijckgraaf van Harvoert en Oostrum en hovelinck [1]) van Leechkerck en Dorquort, zoon van haar vrouwe

<table>
<tr><td rowspan="6">*Mr. Justus Krieckx*
en
Agnes de Milan.</td><td>*Agnes Krieckx*,
ongeh. overl. 23 Nov. 1711.</td><td></td></tr>
<tr><td>*Daniël Krieckx*,
Domheer, ongeh. overl. 1 Mei 1696.</td><td></td></tr>
<tr><td>*Justus Krieckx*,
Hr. van Berckestein en Sevenhoven,
kanunnik v. St. Marie,
ongeh. overl. 11 Febr. 1715.</td><td></td></tr>
<tr><td>*Alexandrine Krieckx*
tr.
Mr. Rochus v. d. Does,
Raadsheer b.h. hof v. Utr.</td><td>Geen kinderen.</td></tr>
<tr><td>*Matheus Krieckx*
tr.
Margaretha Mepscha.</td><td>*Gysbert Matheus Krieckx*,
tr.
Agnes Catherina Ormea,
wed. Hendrik Adriaan v. d. Marck,
Titia Margaretha Krieckx.</td></tr>
<tr><td>*Clara Johanna Krieckx*,
† 15 Nov. 1693 tr. 1°
Mr. Seipis Ormea,
2° te Haarlem 1681
Mr. Pieter van der Does.</td><td>*Agnes Catharina Ormea*
tr.
1°. *Hendrik Adriaan v. d. Marck*,
Hr. van Loër,
2°. *Gijsbert Matheus Krieckx*
Justus Ormea,
Hr. van Papendorp en Sevenhoven,
tr.
Johanna Barbara v. Someren,
Vr. van Papenhoven.
Willem Pieter v. d. Does,
† ongeh.
Alexandrine Blanche v. d. Does
tr.
Willem de Ridder,
raad van Utr.
Rochus Matheus v. d. Does,
Domheer, † ongeh. 1770.</td></tr>
</table>

[1]) Hovelinck, hoveling of hoverling was een titel, gegeven aan de voornaamsten van het volk of van een landstreek in Groningen. Grondbezit was aan dien titel verbonden, als mede meer of minder uitgestrekte rechtspraak. Jonker en Hoveling wordt Gysbert Matheus Krieckx ook wel genoemd, de toevoeging van Joncker is de onderscheiding tusschen den adellijken en burgerlijken hoveling, alhoewel het geen b e w i j s voor den adeldom is. De adellijke hovelingen vertegenwoordigden

comparante zoone Matheus Krieckx, die dezelfde functiën bekleedde als zijn zoon. Voorts legateert zij aan Jr. Willem Pieter van der Does, Jvre Alexandrine Blanche van der Does en Jr. Rochus Matheus van der Does, kinderen van Mr. Pieter van der Does, procureur-generaal van den Hove van Brabant en vrouwe Clara Johanna Krieckx, zijne overl. vrouw, haar comparante dochter.

Wij zien in de strafclausule in dat testament, dat de weduwe Krieckx het gezag in huis hooghield en hierin worden wij versterkt als wij het testament lezen van de hiervoor genoemde Clara Johanna Krieckx, die ten overstaan van Notaris Houtman te Utrecht den 2 Oct. 1685 tot voogden over hare kinderen benoemt: haar broeder Justus en Daniel Krieckx en haar zwager Rochus van der Does, maar onder toezicht van vrouwe Agnes de Milan, hare moeder en Ioffer Agnes Krieckx, hare zuster.

Het volgende jaar 6 Maart 1695 was de weduwe Krieckx in den ouderdom van 75 jaar overleden en werd begraven te Utrecht met de navolgende kwartieren [1])

Milan [2])	del Corne [6])
Maes [3])	de Rycke [7])
Wolfswinkel [4])	Delbene [8])
Maes [5])	Montague [9])

Na dit sterfgeval bleven Agnes Krieckx met haren broeder

---

de Ommelanden ter Statenvergadering. Leegkerk en Dorquert is eene heerlijkheid in de Ommelanden. Tegenw. St. v. Ned. XXI p. 238 en 397, Nav. XLIX p. 507 en Bijdr. tot Geschied- en Oudheidk. van Groningen I (1864).

[1]) Collectie Attevelde.

[2]) Daniel de Milan: coupé, au 1° d'or à l'aigle de sa., au 2e d'arg. à une couleuvre ondoyante en pal d'azur, cour. d'or.

[3]) Agnes Maes: de sa. à deux quintefeuilles d'arg.; 1 en chef, 1 en p. au canton d'or, ch. d'une collonne de gu.

[4]) Anna Wolfswinkel: d'azur à 3 fers de moulin d'arg.

[5]) Johanna Maes: als bij 3.

[6]) Johanna del Corne: de gu. à un cor de chasse d'arg., lié de même, eng. enviré d'or.

[7]) Clara de Rycke: d'or à 3 pals d'azur, au chef de gu. ch. à dextre d'une coquille d'arg.

[8]) Blanche Delbene: d'azur à 2 fleurs de lis de jardin, d'arg. arr. et passés en sautoir.

[9]) Catharine Montague: d'arg. au 3 los. de gu. accolés en face; à la bord. de sa.

Justus, kannunik van St. Marie en Ambachtsheer van Bergesteyn[1]) en Sevenhoven in het huis aan de Plompetorengracht „by malkander woonen en te samen huyshouden". Op 13 Juli 1699 kocht Agnes als eigenaresse van dat pand het zuidelijk daaraan grenzende huis er bij. De erven van Aelbert Aelbertsz. Haegman (die het vroeger bewoonde) hadden een hypotheek op hunne woning genomen, die zekere Dirk Aertsen Hoos daarop gefourneerd had. De zaken der linnenweverij schenen echter slecht te gaan, zoodat Herman Aelbertsz. Haegman en Aeltje Bongers, wed. Dirk Hoos het pand verkoopen wilden. Het is mij echter onbekend of reeds toen dat huis met het pand van Agnes Krieckx onder één gevel is gebracht; wel blijkt uit de papieren dat sedert de beide huizen steeds aan één eigenaar hebben toebehoord. Vele verfraaiingen liet Agnes in haar huis aanbrengen; o.a. werden schoorsteenstukken aangebracht en in het achtersalet werd in den schoorsteen een groot familiestuk ingevoegd. Waar deze schilderijen gebleven zijn is mij eveneens onbekend. Het is te bejammeren dat wij niets daarvan weten voornamelijk ten aanzien van het laatstgenoemde; wij zouden gaarne de beeldtenissen aanschouwd hebben van die groep uit deze te Utrecht gevestigde Italiaansche bankkolonie.

In 1711 was Juffr. Agnes Krieckx „siek en bevond sig in die staet dat sij apparentelijck niet lang meer soude leven". Daarom besloten broeder en zuster op 11 Nov. voor notaris Jacob Woertman te Utrecht hun testament te maken. Zij maken elkander wederkeerig den lijftocht van al hunne goederen, behalve hunne legaten en vermaken hun gemeenschappelijk fortuin aan de volgende vier staken: 1° aan vrouwe Alexandrine Krieckx, 2° aan aan de kinderen en kindskinderen van vrouwe Clara Johanna Krieckx, 3° aan Justus Ormea, Heer van Papendorp, raad in de vroedschap van Utrecht en 4° aan Gijsbert Matheus Krieckx, met de bepaling dat Hendrik Adriaan van der Marck, heer van Loër „geen de minste kennisse van haar Jonkvr. en Heer comparante boedel sal hebben". Voogden over de na te laten onmondige erfgenamen, waren Justus Ormea en Gijsbert Matheus Krieckx en de executeurs in den boedel de rentmeester van het

[1]) Beleend 1 Sept. 1707. Zie Utrechtsch Jaarboekje 1904, Mengelwerk p. 50. Zie ook noot 4 op die pagina: Mr. Justus Krieckx verkreeg de collatie zijne prebende in St. Marie in Juni 1674 van Mr. Johan Servaas.

Weeshuis en de seceretaris van de Aalmoezenierskamer. Tevens komen de beide comparanten overeen om Justus Ormea te verzoeken den belangstellenden in het beheeren der goederen de behulpzame hand te bieden.

Juffer Agnes Krieckx was 12 dagen hierna, dus den 23 November 1711 overleden.

Justus Ormea, eveneens uit eene familie gesproten, waarin van vader op zoon het bankbedrijf was uitgeoefend, heeft van de door hem verstrekte hulp in het beheeren van de boedel partij getrokken om zijn oom te bewegen het in 1711 gemaakte testament te herroepen en te zijnen voordeele te veranderen, hetgeen bij testament van 27 December 1712 ten overstaan van Nots. Woertman geschiedde. Op 11 Februari 1715 [1]) overleed toen ook Justus Krieckx en bij het openen van de laatste wilsbeschikking brak de storm los en begon een eindelooze procedure tusschen de descendenten der Italiaansche bankkolonie onderling. Gijsbert Matheus Krieckx trad voor de verongelijkte staken op en toonde aan dat oom Justus het laatste testament uit „onnoselheyd ende manquement van verstand" had laten opmaken, hetgeen ook blijkt uit zijn verwarde handteekening. Eene memorie „inder sake van d'Heer Gijsbert Matheus Krieckx Jonker en Hoveling tot Leegkerk ende Dorquert, Canonik in den Capittule van St. Mariae, Impetrant in cas van revisie, contra d'Heer Justus de Ormea, Heere van Papendorp, raed in de vroedschap der stad Utrecht, soo hij presentelijk ageert, gedaagde in 't zelfde cas", gedrukt bij de wede. Muntendam te Utrecht geeft ons een overzicht over deze weinig verkwikkelijke zaak, die bij sententie van 6 Aug. 1715 door de Ed.Achtb. Gerechte der stad Utrecht ten gunste van Gijsbert Matheus Krieckx werd uitgewezen, maar eerst in 1721 door het hof van Utrecht voor goed te zijnen voordeele werd uitgemaakt, alhoewel nog in 1731 kwesties bestonden over de erfenis van Agnes Krieckx [2]). Deze dame heeft wellicht voorzien dat er onaangenaamheden zouden plaats vinden en daarom hare maatregelen vooruitgenomen. Dit blijkt uit een niet onvermakelijke getuigenis in bovengenoemde memorie afgedrukt. Mejuffrouw Marie van Lottum, vriendin van Agnes Krieckx verklaart: „dat sy attestante by die occasie de voornoemde Juffr. Agnes Criex aan

---

[1]) Eigenlijk 10 Februari des nachts omtrent twaalf uur.

[2]) Cat. Arch. v. Utr. 2e stuk 2e 2759 p. 281.

haren broeder heeft horen tegemoetvoeren, dat, als hy op soo een manier niet wilde doen als sij verstond, hy de lyftocht van haer goederen niet soude hebben, dat haer ende haere broeders goederen souden moeten worden verdeelt in vier deelen, onder haer naeste bloedverwanten; en dat wanneer sij tegens gemelte Juffr. seyde: kan uw broeder dat testament niet breken? sy daerop geantwoord geeft: Neen, ik heb my daerop geïnformeert, ik soude hem anders den lyftocht niet gemaekt hebben".

Wat er intusschen met onze beide panden is geschied, hierover zwijgen zoowel de papieren uit het huis als de hier aangehaalde Memorie. Ik vermoed dat het leeg heeft gestaan in afwachting van de beschikking van het Hof. In 1723 werd Proeijsenborch, de lombard [1]) verkocht, welk huis naar het schijnt nog immer voor een deel ten name van de weduwe Krieckx stond [2]) en 22 Dec. 1725 volgde de verkooping van de beide panden aan de Plompetorengracht. De verkoop geschiedde ten name van Willem de Ridder, Mr Justus Armea, Hr van Papendorp [3]), Agnes Catharina Krieckx, weduwe Hendrik Adriaan van der Marck, Hr v. Loër en van Gijsbert Matheus Krieckx. Wij zien hieruit dat de 4 staken gezamelijk de panden verkochten en Justus Ormea niet alleen de vruchten van de erfenis plukte. Opmerking verdient het, dat zijn tegenstander Gijsbert Matheus Krieckx door zijn huwelijk met de weduwe van der Marck later twee vierdeparten van de erfenis verkreeg.

De kooper der panden was Mr François van Hessel, advocaat en domheer te Utrecht; het groote huis werd ingezet door Jan Hendrik Strick van Linschoten, Hr van Polanen, maar het geheel den 22 Dec. 1725 door den Heer van Hessel aangekocht, die het metterwoon betrok. Van den nieuwen eigenaar vinden wij vermeld dat hij ouderling was der Waalsche Gemeente Utrecht [4]). Daarenboven schijnt hij een geleerde en een verzamelaar van medailles te zijn geweest. Hij overleed 29 November 1746 en werd te Utrecht in zijn graf in de Mariakerk begraven.

---

1) Utrechtsch Jaarboekje 1898, p. 281.

2) Mr S. Muller, Oud Utr. Vertellingen, p. 147.

3) Mr J. Ormea erfde Bergesteijn van zijn oom Mr Justus Krieckx, hij verkocht deze heerlijkheid aan Frederik Borre van Amerongen, Hr v. Kersbergen.

4) Bulletin des églises Wallonnes, IV p. 51.

Tot zijn universeele erfgenamen benoemde hij bij testament [1]), voor notaris Van Diedenhoven te Utrecht gepasseerd, de Heeren François Beeldsnijder en Paulus van Hemert; dit testament werd ten huize van den testateur „staande op de Nieuwegracht, even voorbij de Wittevrouwenbrug", den 3 Nov. 1742 opgemaakt. Gemelde heeren worden „negocianten of cooplieden te Amsterdam" genoemd, zij waren erfgenamen elk voor de helft. Uit onderstaande tabel [2]) blijkt de familierelatie van den testateur met beide heeren. Opmerking verdient dat François Beeldsnijder, zooals blijken zal, de panden hem aangeerfd, verkocht en dat deze door zijn achterkleinzoon eene eeuw later wederom werden aangekocht.

François Beeldsnijder was een zoon van Gerard en Johanna de Penijn; hij was ijzerkooper op 't Water te Amsterdam, luitenant der burgerij in 1722 en kapitein bij de zoogenaamde vrije keuze in 1748 aldaar. Zijn vrouw was eene dochter van François van Hemert, verfverkooper op het Water en van Anna van Aeferen en germain nicht van den anderen erfgenaam van François

---

[1]) Legaten liet v. Hessel aan Juf. Pauline Bellevois v. den Steen, Agatha Bellevois, huisvr. v. d. Heer Schols te Delft, aan Juf. Anna Andriana Kleijnoot ook te Delft, aan Adrianus v. Aken, Matheus de Vries te Dordrecht, aan Jof. de Groot, wede v. Vincent de Bruin te Rotterdam. Aan den Heer Schelling te Rotterdam of bij voor overlijden aan Mr G. de Haas te 's Gravenhage zijne papieren en schriften v. geleerdheid — zijne boeken en medailles moeten worden verkocht.

[2]) Frans van Hemert tr. Tanneke Uijterlinge

Frans van Hemert tr. Helena de Vries — Joachim van Hemert tr. Susanna v. Hertsbeecke

Tanneke van hemert tr. A. v. Hessel — Frans v. Hemert tr. Anna v. Aeferen — Paulus v. Hemert tr. Christina Schouten

Mr. François v. Hessel — Susanna v. Hemert tr. *François Beeldsmijder* — *Paulus v. Hemert* tr. Susanna v. Waasbergen.

Gerhard Beeldsnijder tr. Sara Maria v. Drogenhorst — Wolfert Beeldsnijder tr. Willemina Françoise v. Hoorn — Geslacht Junius v. Hemert

Mr Johannes Beeldsnijder — tr. Henriette Everdina Beeldsnijder

Jhr Gerard Johannes Beeldsnijder
Hr v. Voshol en Vrije Nes.
Kooper der beide panden in 1842.

van Hessel; Paulus van Hemert, die papierkooper was op het Singel en gehuwd was met de dochter van den boekhandelaar Gillis van Waesbergen [1]). De beide erfgenamen verkochten de hun toegedeelde panden met de vaste schilderijen en behangsels op 10 Mei 1747 aan den Heer Abraham Daniël Testas, kanunik ten Dom te Utrecht, die reeds in dezelfde wijk van de stad, niet ver van de door hem aangekochte panden woonde [2]). Abraham Daniël was het tiende kind uit het huwelijk van Pierre Testas, afkomstig uit Bordeaux en van Maria Delbosch. Hij werd Amsterdam den 21 Sept. 1709 geboren en bij zijn doop stonden als peter en meter zijn oom Ds Hays uit Londen, gehuwd met Susanna Delbosch en zijne tante Susanna Bibal, echtgenoote van Jean Testas. Van zijne broeders en zusters vermelden wij in het voorbijgaan: 1e Jean Testas, gehuwd met Louise Constance de Famars, uit welk huwelijk alle nu bestaande leden der familie Testas afstammen [3]); 2e Maria Testas, tweemaal gehuwd, eerst met Pierre Theodore van Hamel en ten tweede met Jean Cossart; 3e Maria Anna Testas, 17 Juni 1749 getrouwd met Jan Floris graaf van Nassau Lalecq, Heer van Ouwerkerk; en 4e Maurice Henry Testas, geb. 10 Nov. 1711, die aan de tering ten huize van zijn broeder Abraham Daniël, 28 Juli 1746 overleed.

Kort voor dat deze laatste de panden aankocht, was hij gehuwd met Anna Claudine de la Porte de Morselaide, weduwe van Pierre Cossart uit Rotterdam. Dit huwelijk werd 22 Febr. 1747 voltrokken. Het jonge paar schijnt dadelijk de panden ingericht te hebben om ze metterwoon te kunnen betrekken. Op 3 Juli 1747 verzoeken zij namelijk vergunning om een balkon boven de voordeur te mogen aanbrengen. In 1758 koopt Testas een gang, tot het in 1699 aangekochte pand toegang gevende en in gemeenschappelijk bezit zijnde van de Heeren Arend Sloet van 't Warmeloo en Floris Willem Borre van Amerongen [4]). Op

---

1) Johan E. Elias, Vroedschap v. Amsterdam II, p. 582, 612, 613.

2) Utr. Heerenboekjes. In 1742 was hij kanunnik ten Dom en in 1744 sergeant onder het vaandel burgerwacht, genaamd: Bloedkuijl; in beide betrekkingen staat hij genoemd als wonende bij de Wittevrouwenbrug.

3) Zie Genealogie Testas in De Wapenheraut, jaarg. IV.

4) Ik vermoed dat deze naam fautief is, Floris Willem Borre van Amerongen toch was reeds vóór 1724 overl. In dat jaar stierf zijn broeder Coenraad als laatste mansoir van zijn geslacht — zie o. a. Utrechtsch Jaarboekje

7 Aug. 1764 vraagt Testas vergunning eenige haardsteden, die hij in Amsterdam gekocht had, in zijn huis te mogen doen plaatsen en op 24 Aug. d.a.v. koopt hij de servituten af, die op het huis rustten, namelijk de 14 stuivers aan het kapittel van St. Jan en f 1 en 1 stuiver aan het convent der Wittevrouwen [1]). Het laatst erbij getrokken pand, dat ik het „kleine huis" zal noemen, was van af 1780 verhuurd aan Anna Charlotte gravinne van Aumale, die er tot 1805 in gewoond heeft.

Anna Claudina de la Porte de Morselaide, echtgenoote van Abraham Daniel Testas overleed 13 Nov. 1780 in den ouderdom van 72 jaar en 9 maanden en werd 18 Nov. d.a.v. in de Nicolaikerk begraven. Ongeveer 6 jaar bleef Abraham Daniel weduwnaar, toen ook hij 30 Oct. 1786 overleed. Hij werd in dezelfde kerk als zijne vrouw begraven en bepaalde dat zijn grafkelder 30 jaar gesloten blijven moest. Kinderen heeft hij niet nagelaten. Executeur in zijn boedel was Mr. Andries Sybrand Abbema, 24 Febr. 1736 te Rhenen geboren en te 's-Gravenhage 26 Mei 1802 overleden, ons wel bekend uit den patriottentijd. Hij was door zijne vrouw Constance Maria Testas, dochter van Jean en Louise Constance de Famars, een aangehuwde neef van den overledene. Deze verkoopt 3 Maart 1787 de beide panden door bemiddeling van Dirk Wernard van Vloten, makelaar en ten overstaan van Jan Klemme, notaris te Utrecht aan Mr. Jacob van der Werff kanunnik van Oudmunster. Deze vond in huis behalve de vaste schilderijen in de rechter voorkamer een goud leeren behangsel; in de linker voorkamer een behangsel van tapijt en in de groote achterkamer een dito van geel gebloemd trijp, terwijl in laatstgenoemde kamer boven de deur een de Witje was aangebracht.

Mr. Jacob van der Werff was tweemaal gehuwd, eerst met Marie Catharina Zael en ten tweede met Anna Hendrica Geertruida Bachienne. Deze was in 1808 weduwe en verkocht toen op 18 Juni de beide panden aan Mr. Adriaan Jacob Willem

1904, Mengelwerk p. 51. — Arend Sloet v. Warmelo was echter gehuwd met Florentine Wilhelmine Borre v. Amerongen dr. v. genoemden Coenraad en v. Josina Antonia Taets v. Amerongen. Deze laatste was een dr. v. Joost, dien wij reeds als eigenaar van het huis aan de Wittevrouwenstraat leerde kennen. Men zal dus moeten lezen dat de bedoelde gang in eigendom toebehoorde aan Florentine Wilhelminne B. v. A., gehuwd met Arend S. v. W.

[1]) Reeds toen bestond eene bakkerij op den hoek v. d. Wittevrouwenstraat en Plompetorengracht; de bakker was Coenraad Koning.

van Dielen, toenmaals kanunnik ten Dom, wethouder van Utrecht en ridder in de orde van de Unie. Hij was te Utrecht geboren 2 Sept. 1772 uit Mr. Willem Jan Baptist van Dielen en Anna Apollonia Decker, en studeerde in zijne geboorteplaats van 1788 tot 1792, in welk jaar hij in de beide rechten promoveerde. Bovendien was hij een ijverig beoefenaar der letterkunde en groot liefhebber der kunst. In de rumoerige en rampzalige jaren, die het vaderland toen doorleefde, heeft Van Dielen zich gekenmerkt door groote gematigdheid en vaderlandsliefde en toen in 1800 het Koninkrijk Holland met Frankrijk werd vereenigd, werd op voordracht van Willem Emery de Perponcher, lid van het gewestelijk bestuur aan den franschen Minister van Binnenlandsche Zaken, Van Dielen 13 Juni 1811 tot Maire van Utrecht benoemd. Kort hierop, den 6den Oct. van dat jaar, werd Utrecht door Napoleon en de keizerin bezocht; van Dielen smaakte het voorrecht van ten zeerste door den Keizer gewaardeerd te worden. Hij werd benoemd tot ridder in het Legioen van Eer en ontving van den monarch een snuifdoos met brillanten omzet en voorzien van de beeldtenis des keizers. Van Dielen bewoonde toen onze panden; ik stel me voor dat hij bij dat vorstelijk bezoek zijn fraaie en ruime salons menigmaal voor feestelijkheden heeft opengezet. Naar de overlevering ons vertelt, zou het keizerlijk echtpaar hem zelf de eer hebben aangedaan om deze feesten met hunne tegenwoordigheid luister bij te zetten. Intusschen had van Dielen een moeilijke taak, daar hij als Maire der stad Utrecht de belangen zijner gemeentenaren tegen de plannen van Napoleon moest verdedigen, die van Utrecht getuigde, dat: „cette ville ne doit à l'avenir offrir que l'aspect d'un camp militaire". Ook voor de voorgenomen opheffing der academie heeft de wakkere Maire een lans gebroken, zooals de uitgebreide correspondentie van hem met De Celles getuigt. Hij mocht echter het einde der fransche overheersching niet beleven; het gevaar voor de academie heeft hij kunnen afwenden, maar de herleving van ons volksbestaan heeft hij niet meer gezien. Den 7den Februari 1812 overleed hij aan zenuwzinkingkoortsen.

Van Dielen was gehuwd met Johanna Singendonck, die als weduwe in het pand tot 1834 wonen bleef. Den 10den Juli van dat jaar verkoopt zij met haar zoon Mr. Willem Mathijs van Dielen en met haar dochter Isabella Mathilda, echtgenoote van

Jan Anthony Baron Taets van Amerongen, de beide panden aan Mathijs Ooster, grondeigenaar te Amsterdam.

De nieuwe bezitter der panden was Heer van Meijgisfelden in Holstein en te Amsterdam 28 Oct. 1747 geboren uit Mathijs Ooster, groot koopman en assuradeur aldaar, eigenaar der hofstede Hoffwerck aan de Vecht bij Breukelen en uit Maria Cornelia Quenelon. Mathijs was eveneens een voornaam koopman en assuradeur te Amsterdam geweest; hij woonde destijds op de Heerengracht, was in 1773 commissaris en in 1777 schepen te Amsterdam (als oud-schepen door Prins Willem V geremoveerd 27 Nov. 1787) kanunnik van St. Pieter te Utrecht, waartoe hij in 1768 werd geadmitteerd. Daarenboven was hij regent van het Leprozenhuis in 1768 en directeur van den Levantschen handel in 1771, beide te Amsterdam. Driemaal is hij getrouwd geweest 1o. te Amsterdam Nov. 1772 met Clara Hillegonda Hooft, geb. 11 Febr. 1749 en overleden 27 Jan. 1800 op den Huize Borstel te Suffeld bij Olderloh, tusschen Hamburg en Lübeck, dochter van Willem en Anna Catharina Muijssart; 2o. te St. Sulpice bij Lausanne 28 Dec. 1803 met Christina Elisabeth Rosalie de Montrond, geboren 17 Nov. 1784 te St. Louis de Fontainebleau, diocees Sens (Frankrijk), dochter van Jean Frederic, kapitein in dienst van den koning van Engeland en van Anna Purcell; en 3o. den 21sten Jan. 1821 met Catherina Françoise Marguérite Louise de Roverea, geb. te Vevey 10 Sept. 1785, dochter van Ferdinand, majoor van het arrondissement Morges en commandant van het „légion romande" in dienst van Bern en van Cathérine de Watteville [1]).

De Heer en Mevrouw Ooster bewoonden de beide huizen, maar slechts kort genoot Mathijs van de rust, die hij waarschijnlijk in Utrecht was komen zoeken. Hij overleed aldaar 17 Januari 1842. Zijne weduwe, geboren in Zwitserland, zal het uitzicht op de deftige, maar uiterst vervelende Plompetorengracht te eng gevonden hebben. Zij haastte zich dan ook de panden te verkoopen en reeds op Zaterdag 26 Maart 1842 had ten namiddags ten half vijf precies in het kantoor der publieke verkoopingen binnen Utrecht achter St. Pieter, ten overstaan van notaris Hendrik van Ommeren te Utrecht, namens Mevrouw Catharina Françoise Margaretha Louise de Roverea, weduwe Mathijs Ooster en hare kinderen: Anna Maria Catharina Ooster, Frederica Ooster, Louise

[1]) Johan E. Elias, de vroedschap van Amsterdam II p. 727 en 728.

Antoinette Ooster en Willem Alexander Ooster die verkoop plaats. De huizen werd toen ter tijd nog beschreven als staande aan de Nieuwegracht, nabij de Wittevrouwenbrug H No. 669 en 670, belend aan de eene zijde door Mevrouw de Douairière Van Westhreenen en aan de andere zijde door de erven van G. Hendriks.

De kooper was jhr. Gerard Johannes Beeldsnyder, Heer van Voshol en Vrije Nes, zoon van Mr. Johannes, advocaat, Hoogheemraad van Amstelland, notaris en schout van Diemen, lid van het tribunaal van 1e aanleg en raad van de Vroedschap van Amsterdam en van diens volle nicht Henriëtte Everdine Beeldsnyder. Gerard Johannes, geb. te Amsterdam 30 Mei 1791, woonde eerst te Amsterdam, alwaar hij luitenant der schutterij geweest is; later vestigde hij zich te Utrecht en woonde op de Drift, later Achter St. Pieter, alvorens de beide panden op de Plompetorengracht te koopen. Een tijdlang bezat en bewoonde hij de buitenplaats Rupelmonde aan de Vecht en kocht zich toen de heerlijkheden Voshol en Vrije Nes. Bij koninklijk besluit van 13 April 1828 werd hij in den adelstand verheven met het praedicaat van Jonkheer; als zoodanig had hij zitting in de Ridderschap en in de Provinciale Staten van Utrecht.

Zijne collectie handschriften en historieprenten heeft een zekere vermaardheid gehad, en trok vele belangstellenden ter bezichtiging, onder wie Z. K. Hoogheid Prins Frederik der Nederlanden, die 16 Juni 1836 hem de eer aandeed deze collectie's te zijnen huize te komen zien. De handschriften zijn later aan het rijk verkocht, terwijl zijne bibliotheek en historieprenten nog onder zijn kleinzoon, steller dezer regelen, berusten.

Gerard Johannes overleed 19 April 1853. Zijne weduwe Martina Adriana van Toulon, dochter van den Gouverneur van Utrecht Mr. Lodewijk van Toulon en van Johanna van Nispen, ging toen het kleine huis bewonen, alwaar zij 3 October 1880 overleed in den ouderdom van 88 jaren. In datzelfde huis had haar oudste dochter, als weduwe van Mr. Lodewijk Willem Arnold Stratenus, zoon van Adam Anthony en Margaretha Louisa van Oldebarnevelt, genaamd Witte Tullingh, gewoond. Op 15 November 1849 was deze oudste dochter: Jonkvr. Henrietta Johanna Martina Beeldsnyder hertrouwd met Mr. Jacob des Tombe, zoon van Daniel Gerard en Cornelis Maria Verheye van Citters, geb.

- *Willem van Abcoude*, Hr. van Abcoude en Wijk bij Duurstede, heeft bij zijne vrouw Maria de Walcourt 3 kinderen; buitendien heeft hij 5 bastaardzonen en 3 bast. dochters; van deze bastaardzonen volgen er hier twee.
  - *Jan van Wijck* tr. Geertruyd Beeckesteijn
    - *Jan van Wijck* tr. Alyt van Veen
      - *Jan van Wijck* † zonder kk.
      - *Dirk van Wijck* tr. Johanna van Drakenborch
        - *Jan van Wijck* bijgen. de Schoone tr. Hillegond van Alendorp
          - ..n *v. Wijck* ..tendrik van ..Men v. Abcou- ..d .Essenstein
        - *Ernst v. Wijck*
        - *Elisabeth v. Wijck* tr. Hendrik van Leeuwen
        - *Johanna v. Wijck* tr. Mr. Lambert Canter
      - *Mechteld v. Wijck* tr. 1° Willem van Coelenberg, 2° Eerst van Lichtenberg
      - *Willem van Wijck* tr. Jutte van Oostrum. Willem woonde vóór 1518 in het huis aan de Plompetorengracht n°. 3
        - *Jan van Wijck*, st. 1528 in het huis tr. Elisabeth v. Raephorst
        - *Dirk v. Wijck*
        - *Alyt v. Wijck* tr. Gerrit van Everdingen
        - *Agnes v. Wijck* erft het huis en verkoopt het tr. 1° Gerrit v. Eck, 2° Eerst Taets v. Amerongen
          - *Gcht v. Eck*
        - *Beatrix v. Wijck* tr. 1° Gijsbert v. Coeverden, 2° Alexander de Coninck
    - *Reijer van Wijck*
    - *Mr. Willem van Wijck*
    - *Beatrix v. Wijck*
  - *Jan van Driebergen* tr. Tijman Mouwer
    - *Alyt v. Driebergen* tr. Lubbert de Wael, Hr. van Vronesteijn
      - *Willem de Wael Hr. v. Vronesteyn* tr. Heilwich van der Borch
        - *Johanna de Wael v. V.* tr. Herman van Cuyck
        - *Lubbert de Wael Hr. v. Vronesteijn* koopt het huis tr. *Maria van Raephorst*, deze bewoont het na den dood van Lubbert
          - *A..n de Wael H.. Vronesteijn*
            - *Frederik de Wael Hr. v. Vronesteijn* tr. Johanna van Aemstel v. Mijnden
              - *Gerard de Wael Hr. v. Vronesteijn* tr. Wilhelmina van Aemstel v. Mijnden
                - *Joost de Wael, Hr. van Vronesteijn*, Woudenberg en Deveren, tr. Elisabeth Catharina van Camont
                  - *Gerard de Wael v. V.*
                  - *Willem de Waal v. V.*
                  - *Frederik de Wael Hr. van Vronesteijn* tr. Jacoba Teding v. Berkhout
                  - *Adriaan de Wael v. V.* laatste van zijn naam, † 1710, 88 j. oud
                  - *Angela de Wael v. V.*
                  - *Philippine de Wael v. V.* getr. met Willem van Geloes
                  - *Wilhelmina de Wael v. V.* tr. Johan v. Scherpenzeel, Hr. van Vronesteijn en van Ruemst
                - *Willem de Wael v. V.* D. O. R.
                - *Beatrix de Wael v. V.* tr. Balthasar v. Bueren Hr. v. Zuijtoort
                  - *Frederik Ignatius v. Bueren, Hr. v. Zuytoort, Hoencoop* en *Amelisweerd*, erft het huis v. Maria v. Winssen en verkoopt het 18 Febr. 1691, tr. Charlotte Juliana de Huyter.
            - *Lubbert de Wael v. V.* tr. Catharina de Jode v. Hardinxvelt
              - *Willem de Wael v. V.*
              - *Maria de Wael v. V.*
              - *Beatrix de Wael v. V.*
              - *Catharina de Wael v. V.*
              - *Angela de Wael v. V.* tr. Gerard de Horion
            - *Frederica de Wael v. V.* tr. Johan v. Winssen v. Hoencoop
              - *Adriaan v. Winssen, Hr. v. Heemstede* en *Hoenkoop* tr. Christina v. Schoordijk
                - *Maria v. Winssen Vr. v. Heemstede* en *Hoencoop* tr. *Henrick Pieck v. Wolfsweert, Hr. v. Muijswinckel*. Zij verbouwen en bewonen het huis, legateeren het aan F. I. van Bueren v. Zuijtoort ↑ (naar Frederik Ignatius v. Bueren)
              - *Willem v. Winssen* D. O. R.
              - *Anna v. Winssen* de laatste van haar geslacht, † 1670, 91 jaar oud.
          - ..eatrix de V.. van Rijnevelt
          - ..phard de ..el v. V.
          - M..iet de Wael v. tr. Eustati Brakel Hr. ..Killenstein
          - W..h de Wael ..ronesteijn, be..it het huis, tr. Cornelia v. ..sse van M..ont, 2° Ma..r Winssen
            - *Cornelis de Wael v. V.* tr. Josina van Lijnden
            - *Angela de Wael v. V.*
            - *Ermgard de Wael v. V.* legateert het huis aan Maria v. Winssen, echtg. v. Henrick Pieck. → (naar Maria v. Winssen)
          - *G..ert of Gerlarijs van Z..rt* tr. Maria Betten —
            - *Gijsbert Parijs, Hr. v. Zuytoort* tr. Catharina de Schotte
              - *Jacoba Parijs Vr. v. Zuytoort*, de laatste van haar geslacht, verloofd aan Baltheser v. Beieren, aan wien zij Zuytoort legateert
      - *Engela de Wael v. Vr.* tr. Willem v. Zuylen v. Nyvelt hr. v. Schonauwen
      - *Tyman de Wael v. Vronest.* tr. Antonia v. Oostrum
        - *Alyt de Waal v. V.* tr. Adriaan Parijs van Zuijtoort
      - *Lodewijk de Wael v. V.* tr. Margriet
        - *Lubbert de Wael v. V.*
      - . . . .
    - *Johanna van Driebergen* tr. Eerst Taets van Amerongen
      - *Willem Taets van Amerongen*, tr. Magdalena van Meaux van Vorsselaer
        - *Eerst Taets van Amerongen*, tr. 1° Mabelia de Ridder van Lunenborch 2° Agnes v. Wijck wed. Gerrit v. Eck
          - ..*cht Taets* ..*merongen*

HET HUIS OP DE PLOMPEGRACHT No. 3 TE UTRECHT

VAN HET EINDE DER 15de TOT HET EINDE DER 17de EEUW IN HET BEZIT DER NAKOMELINGEN VAN

WILLEM v. ABCOUDE.

te Vucht 7 October 1819, overleden te Arnhem 20 Januari 1893. Toen in 1853 Jhr. Gerard Johannes Beeldsnyder overleed, betrokken Mr. J. des Tombe en zijne echtgenoote het groote huis, alwaar na den dood harer echtgenoot zijne weduwe bleef wonen; zij overleed aldaar 10 Sept. 1903.

Op 1 Maart 1905 werden door de erfgenamen van Jonkvrouwe Henrîëtte Johanna Martina Beeldsnyder, eerst weduwe van Mr. Lodewijk Willem Stratenus en laatst van Mr. Jacob des Tombe, namelijk door Louise Antoinnette Stratenus, gehuwd met Mr. Johan Hendrik Mello Baron Mollerus van Westheide, Commissaris der Koningin in Gelderland, Jacob Willem des Tombe, gehuwd met Antoinette Louise Baronesse van Boetselaar en Henriëtte Malvine Jeanette des Tombe, gehuwd met Jhr. Mr. Godfried Carl von Weiler, referendaris aan het Ministerie van Finantiën, de beide panden verkocht ten overstaan van den notaris Mr. J. G. Brouwer Nijhoff te Utrecht aan Vrouwe Judith van Walré, echtgenoot van Mr. Maurits Lodewijk van Goudoever, Agent van de Nederlandsche Bank te Utrecht.

Wij hebben in deze bladzijden de geregelde opsomming gegeven van de bezitters van het pand aan de Plompetorengracht sedert 1518 (toen het reeds „Willem van Wyck in 't laetst van zijnen leeven daerin the woonen plach") tot 1905 toe en hebben gezien dat het pand van den eersten tot den huidigen bezitter toe, dat is vier eeuwen lang, altijd in voorname handen is geweest. Dat voorname van de bewoners heeft ook zijn zegel gedrukt op het huis, want voorzeker kan getuigd worden dat het huis op de Plompetorengracht no. 3 door zijn hooge verdiepingen, breede en ruime gangen, groote kamers en fraaien tuin een der aanzienlijkste heerenhuizen is, die heden in Utrecht gevonden worden. Van buiten kan het niet zoozeer op architectonische schoonheid, als wel op een deftig uiterlijk bogen. Moge het pand nog lang in handen blijven van onze deftige burgerij en het gespaard blijven voor de vernedering om tot pakhuis, fabriek of school te worden ingericht, zooals het lot was van zooveel andere fraaie heerenhuizingen in Utrecht en elders.

HET GESLACHT DER PROFESSOREN MULERIUS

DOOR

W. M. C. Regt.

Onder de familiepapieren van den H.E.Gestr. Heer *G. Holtius*, gepensd. Generaal-Majoor der Cavalerie te 's Gravenhage, trof ik verschillende gegevens aan, die zeer wel konden dienen tot het opstellen van eene genealogie der familie *Mulerius*. Welwillend stond de eigenaar mij toe de uitkomsten van mijn onderzoek te publiceeren, waarom ik ZHEG. bij dezen mijn hartelijken dank daarvoor breng.

Ter toelichting van onderstaande genealogie heb ik alleen dit mede te deelen dat de drie eerste generatiën woordelijk uit een oud handschrift werden gecopiëerd. Ik wil daarmee geenszins beweren, dat ik mij met die afstamming volkomen kan vereenigen; integendeel, voor de samenstelling ervan kon ik geen enkel bewijs bijbrengen. Wel voor *Petrus des Muliers*, zijne ouders en zijne nazaten.

De familie *Mulerius* voerde in haar wapen een hart, met dezelfde figuur tot helmteeken. De kleuren zijn mij onbekend.

* * *

I. Mahieu des Muliers was een zeer rijk man en heeft geleefd vóór den jare 1300 [1]) omtrent l'Isle [2]) in Vlaanderen, al waar ten tijde van mijn overgroote vader Nicolaus M. nog bekend is geweest desselfs Hoeve, toegenaamd La Cense des Muliers, nu toebehoorende aan den Hertog van Vendosme, welke Hoeve na het sluiten van de Spaansche vrede mijn zalige vader geraden werd te reclameeren, doch zulks is om desselfs minderjarigheid verzuimd. Zijn zoon was:

II. Jean des Muliers, wiens zes zonen waren: Jean,- Mahieu,- Martin,- Nicolas- volgt III, Pierre en Josse des Muliers. Josse was de grootvader van Lambert en Martin, die te Leiden gewoond hebben.

III. Nicolas des Muliers, wiens vrouw was Casinne N. waarbij hij drie zonen won: Jean, Josse en Pierre des Muliers. De laatste volgt IV.

---

[1]) Indien dit jaartal vaststaat, dan kan men op de aldus opgegeven filiatie niet vertrouwen, daar de kleinzoon vèr over de 1500 leefde.

[2]) l'Isle = Lille = Rijssel.

IV. Pierre des Muliers, die in de „Effigies et Vitae Prof. Groning." wordt vermeld als een zeer geleerd man, was den Hervormden godsdienst toegedaan. Onder de Spaansche vervolgingen, zoo elders als te Brugge het zuivere evangelie verkondigende, was hij bij velen zijner landgenooten zeer gezien om zijn uitstekende vroomheid en onberispelijken levenswandel. Dan hij werd door de vervolgingen der Inquisitie genoodzaakt, niet zonder verlies van goederen, van Brugge de wijk te nemen naar Meenen. Ook hier achtervolgd, vond hij op waarschuwing van een zijner vrienden het raadzaam de stad te ontvluchten en zich vooreerst met drie zijner kinderen waaronder Nicolaas, die hierna volgt, in een nabij gelegen bosch te verbergen, waarheen hem zijn liefdevolle echtgenoote, Claudina le Vettre, mede de gezuiverde leer toegedaan, met haar jongste zoontje, een zuigeling, zoo spoedig mogelijk volgen zou.

Juist toen zij nu met haar zoontje op den arm het huis uitging om haar voornemen te volvoeren, traden gewapende dienaren der inquisitie toe om op last van Pieter Tilleman, Deken van Ronsen, Inquisiteur van Vlaanderen, een wreed vervolger, — zich van Pierre meester te maken; doch om gezegde reden kwamen zij te laat. Thans moest echter Claudine het ontgelden. Op aanwijzing van een der naaste buren werd zij op straat gegrepen en naar den kerker gebracht, alwaar noch de arglist der vijanden, noch de wreede onthouding van haar gemeld kind, Jean genaamd (van wien men sedert niets meer vernam), noch ook een harde gevangenis van een rond jaar iets vermocht om haar van haar zuiver geloof te doen afvallen. Toen werd zij veroordeeld (naar den inhoud van Alva's bloedplakkaten) om levend te worden begraven, welk onmenschelijk vonnis aan haar in 1568 te Yperen voltrokken en door haar met de uiterste kloekmoedigheid ondergaan is onder het zingen van den XXVII Psalm. De aanschouwers, in het diepst hunner ziel geroerd, wreekten zich op den aanbrenger, wiens winkel onder den voet werd gehaald, doch die zich nog tijdig door de vlucht voor erger kon behoeden. (Martelaarsboek der Doopsgezinden; — Effigies et Vitae P. G.; — Kerkel. Redevoering over het tweede eeuwgetij der Vliss. vrijheid, van Brahé, bl. 21 en 52, waar ook vermeld staat waarom ze in genoemd Martelaarsboek voor-

komt, daar ze nimmer tot eenige gemeente van doopsgezinden heeft behoord).

Haar man Pierre, die zich gedurende hare gevangenschap in 't geheim niet verre van haar ophield en gelegenheid had door briefwisseling als anderszins van haar toestand te vernemen, verzocht op den dag harer terechtstelling aan zekeren molenaar, die, ofschoon R. Cath., echter veel achting aan Pierre had betoond, — naar de stad te gaan en hem tijding te brengen, hoe het met zekere vrouw, die ter dood veroordeeld was, zou afloopen, zonder dat hij den molenaar liet blijken dat zij zijne vrouw was. Wederkomende, barstte de molenaar in tranen uit, betuigende niets anders te kunnen gelooven dan dat de menschen, die zoo godvruchtig en kloekmoedig voor hun geloof sterven konden, de waarheid aan hun zijde hadden. En van dit oogenblik af kwam de mulder tot de Gereformeerde leer over. [1])

De bitter bedroefde Pierre, na den smartelijken dood zijner echtgenoote, van stad tot stad zwervende, vond evenwel middel zijn zoontje Nicolaus te Brugge in de eerste beginselen onderwijs te doen geven, doch moest wederom van daar naar Calais de wijk nemen. De Pacificatie van Gent gaf hem eenige verademing, doch van geen langen duur. Eindelijk vond hij rust in het gastvrije Noord-Nederland, waar hij zich metterwoon te Leiden heeft nedergezet en na zich van zijn smartelijk verlies eeniger mate te hebben getroost, nog tweemaal is hertrouwd. Hij stierf in 1591 te Leiden.

Zijn tweede echtgenoote was Peronne Hennebo; zijn derde vrouw heette Isabella la Motthe.

Uit het eerste huwelijk twee, uit het tweede óók twee kindeuit het derde één kind.

1. Nicolaus Mulerius, volgt V.
2. Jean des Muliers, is aan zijn moeder door de inquisitie ontrukt, zonder dat ooit van hem werd vernomen.
3. Maria de Muliers, geboren te Hoorn; ongehuwd overl. 22 Aug. 1624, o.st.
4. Martha des Muliers, geboren te Hoorn, stierf in de kraam van haar zoon Pieter en was gehuwd met Dr. Theodorus Velius (eigenlijk Dirk Volkaertsz

[1]) Dit deelde de Vliss. predt. Brahé uit mondelinge overlevering mede in een handschrift: Biografie van Nic. Holtius.

Seijlmaker) geboren te Hoorn 10 Januari 1572, overleden 23 April 1630 als geneesheer in zijne geboorteplaats, algemeen bekend als schrijver eener „Chronyk van Hoorn", welke met 1316 begint en tot zijn leeftijd doorloopt. (Zijn beeltenis bij Muller, Cat. van Portr. no. 5585).

5. Margaretha des Muliers, kinderloos overleden, na te Gouda gehuwd te zijn met Josse Casier.

V. Nicolaas des Muliers, alias Nicolaus Mulerius, werd geboren te Brugge 25 December 1564.

Met zijn vader, na moeders marteldood, een geruimen tijd moetende rondzwerven, werd hij in zijn prille jeugd te Brugge ter schole besteld waar hij, na de Pacificatie van Gent, voornamelijk het onderwijs van den geleerden Carolus Cruquius genoot. Daarna met zijn vader te Leiden gekomen, werd hij als student aan de Hoogeschool aldaar ingeschreven, waar hij in de theologie, de oostersche talen, de geschiedenis en andere wetenschappen studeerde onder de vermaarde hoogleeraren Lambertus Danaeus, Justus Lipsius, Bonaventura Vulcanius, Gerardus Bontius, Johannes Heurnius, Rudolphus Snellius, Franciscius Raphelingius e. a.

Hij was eigenlijk voor de studie der theologie te Leiden gekomen, doch langzamerhand meer voorliefde voor de geneeskunde krijgende, legde hij zich met meer dan gewonen ijver op de laatste toe en behaalde 24 Mei 1589 te Leiden den doctorstitel.

Hij vestigde zich toen voorloopig te Amsterdam en werd al spoedig, nog in 't zelfde jaar 1589 als stadsgeneesmeester naar Harlingen geroepen, waar hij door zijn ijver en bekwaamheid zoodanig de achting verwierf, dat in het jaar 1601, toen hij om bizondere redenen zich had voorgenomen naar Amsterdam te vertrekken, een verzoek van een 50tal der voornaamste ingezetenen, schriftelijk bij hem ingediend, hem daarvan afhield. Twee jaar later ging hij er evenwel toch heen en bleef in die groote koopstad tot 1608, als wanneer hij door de Staten van Groningen en Ommelanden benoemd werd tot hun Provincialen Geneesmeester (medicus provincialis). Op raad van Johannes Bogerman en Gosuinus Geldorpius werd hij in 1608 beroepen tot Rector van het Gymnasium te Leeuwarden en bleef aldaar werkzaam tot 1614, intusschen een benoeming als Hoogleeraar te Franeker in de plaats van den grooten Drusius

en een andere aanbieding te Embden van de hand wijzende.

Na de stichting van de academie te Groningen, werd hij in 1614 tot eersten Hoogleeraar in de genees- en wiskunde ald. benoemd, welk ambt hij tot zijn dood getrouw heeft waargenomen, ondanks alle aanzoeken om naar elders, óók naar de Leidsche Academie over te gaan.

Bij de oprichting der West-Indische Comp. in 1621, werd hij wegens zijne kundigheden, óók in die zaken, tot Bewindhebber der Kamer te Groningen verkozen.

Tweemaal bekleedde hij het rectoraat (1620—'21 en '27—'28) en den 20 Juli 1626 werd hij bibliothecaris der Gron. Hoogeschool.

Hij genoot de algemeene achting bij allen, die hem recht kenden, o. a. van Josephus Scaliger, Johannes Drusius en den uitmuntenden Ubbo Emmius, zijn boezemvriend bij uitnemendheid en wiens leven hij o. a. in het latijn beschreven heeft (Groningen 1628, herdrukt 1728).

Van zijne verder uitgegeven en onuitgegeven schriften vindt men eene lijst in de meergemelde Effigies et Vitae Professorum Groningensium pag. 69, bij welke men nog voegen moet (behalve verscheidene taalkundige en wijsgeerige verhandelingen over eenige oudere en latere schrijvers) eenige stukken, rakende den Alkmaarschen predikant Adolf Venator en Conradus Vorstius, tegen wiens Socianerij hij de Curatoren der Leidsche Academie neemde te moeten waarschuwen, welke laatstgen. geschriften zich nog in de bibliotheek van den bekenden Nicolaus Holtius, predikant te Koudekerk, bevonden, en door Brahé der uitgave waardig gekeurd werden.

Nic. Mulerius overleed te Groningen op Zondag 5 Sept. 1630 o. st., nadat hij nog des morgens ten Avondmale geweest was en daarna de uitvaart van een zijner mede-bewindhebbers had bijgewoond. Hij bevond zich des namiddags onwel, terwijl hij bezig was zijne kleinzoons in de grondbeginselen van den godsdienst te onderwijzen; hevige koliekpijnen noodzaakten hem zich bij het vuur in de keuken neer te zetten, alwaar hem eene beroerte overviel, die hem onder het ernstig gebed van zijn ambtgenoot Henricus Alting dienzelfden avond wegnam in den ouderdom van 65 jaar, 8 maanden en 12 dagen. Eenige dagen later werd zijn stoffelijk overschot met groot gevolg van allerlei rang in de Academiekerk plechtig ter aarde besteld.

Zijne gelaatstrekken, gegraveerd door S. à Lamsweerde, bleven ons bewaard in de meergemelde Effig. Prof. Gron. Hij is daar uitgebeeld op 50 j. leeftijd (1614) borstbeeld rechts, met langen baard en toga, in ovaal met randschr. en een 6-reg. Lat. vers van H. Schonenburgh. kl. fol. (Muller, Cat. van Portr. n°. 3754).

W. P. Kilian vervaardigde naar dit portret een nauwkeurige copie kl. fol. en niet in ovaal; dit komt voor in de Collectie Roth-Scholtz (van Someren, Cat. v. Portr. n°. 3806).

Een geheel ander portret vervaardigde G. Muntinck eveneens in 1614. Nic. Mulerius is daar uitgebeeld als kniestuk, staande, van voren en links, in een mantel met ringkraag, in de rechterhand een roos, met de linker wijzende op een tellurium. In ov. met randschr. en 6-reg. Lat. vers in 2 kolommen door H. Schonenburch, gr. 8° (van Someren n°. 3805).

Den 17 November 1589 was hij te Amsterdam gehuwd met Christina Six, geboren te St. Omer in 1566, overleden te Amsterdam 16 November 1645, dochter van Charles Six, voornaam koopman te St. Omer, — en van Alix de Lattre.

Uit dit huwelijk sproten:

1. Petrus Mulerius, volgt VI.
2. Carolus Mulerius, ongetwijfeld dezelfde door van der Aa vermeld (XII: 1130) als in 1631 te 's Gravenhage woonachtig en als schrijver van een paar werken, waarin hij zich als grondig kenner der Spaansche en Italiaansche talen onderscheidde. Hij overleed ongehuwd.
3. Johannes Mulerius, ongehuwd overleden.
4. Nicolaus Mulerius, ongehuwd overleden.
5. Christina Mulerius, echtgenoote van Menelaus Winsemius, geboren te Leeuwarden in 1591, overleden 15 Mei 1639 als Hoogleeraar in de genees- ontleed- en kruidkunde aan te H. S. te Franeker.
6. Martha Mulerius, huwde Antonie Luts, advocaat fiscaal te Groningen, kinderloos overleden.
7. Alida Mulerius huwde A. Berckhuys, uit welk huwelijk Dr. Antonie B. en diens kinderen Lubertus, — Alida Elisabeth, — en Anna Barbara B. zijn voortgesproten.
8. N. Mulerius.

VI. Petrus Mulerius werd te Harlingen geboren 11 Maart 1599, ontving zijn eerste onderricht in de letterkunde te Leeuwarden van zijn vader en van Edo Neuhusius, rector aldaar, en vertrok in 1614 met zijne familie naar Groningen, waar hij zijne studiën aan de latijnsche school onder den grooten Ubbo Emmius voortzette. Aan de academie toegelaten, wijdde hij zich eerst aan de theologie, waarvan hij echter wegens zijn zwakke borst moest afzien, en werd daarna med. student. In 1621 ging hij over naar ne Hoogeschool te Leiden, waar hij onder Everhard Vorstius de kruidkunde bestudeerde, tevens zijne liefhebberijstudie in de geschiedenis, onder Daniël Heinsius voortzettende. In 1622 deed hij een reis van drie maanden naar Engeland, bereisde daarna bijna geheel Frankrijk om zijn botanische kennis uit te breiden en oefende zich in het bizonder te Montpellier, daarna te Valence aan de Rhône, alwaar hij in 1624 aan de Hoogeschool tot doctor in de medicijnen promoveerde. In Nederland teruggekeerd, zette hij zich voorloopig te Amsterdam neer, zich bezig houdende met het schrijven van kalenders, welk werk tot dusverre zijn vader verricht had en dat hij deed tot 1636. Na bedankt te hebben voor de benoeming tot hofarts van den Prins van Oranje en voor het rectoraat te Appingadam, nam hij in 1628 het hem opgedragen professoraat in de physica en botanie te Groningen aan, waar hij den 22 Augustus 1629 zijn inaugureele rede (tegelijk met Matthias Pasor, hoogleeraar in de wijsbegeerte) hield. De kruidkunde was een zijner meest geliefkoosde wetenschappen, om welke te bevorderen en aan zijne leerlingen mede te deelen, hij op eigen kosten een ruimen hof heeft aangelegd, voorzien van een uitgelezen collectie zeldzame planten en gewassen.

Den 16 Februari 1631 verwierf hij voor zich en zijn zoontje, toen twee dagen oud, het burgerschap der stad Groningen, alwaar hij aan de waterzucht overleed op den 14 Februari 1647.

In de meergemelde Effig. Prof. Gron. komt zijne beeltenis voor, kl. fol. zonder naam van den graveur. Hij is daar uitgebeeld te halver lijve, rechts, een bloem in de rechterhand, in ovaal, met randschr. waarboven: Si Deus pro nobis, quis contra nos, — en 8-reg. Lat. vers van P. F. (Muller Cat. v. Portr. no. 3755).

Eene copie naar dit portret vervaardigde W. P. Kilian,

waaronder een 6-reg. Lat. vers, — en in klein 8°. Collectie Roth-Scholz. (v. Someren, Cat. v. Portr. no. 3806).

In Juni 1626 was hij te Amsterdam gehuwd met Magtilda Beth, geboren te Amsterdam 8 October 1594, overleden te Groningen in 1645, dochter van Gillis Jansz. Beth, (uit Jan Jacobz. Beth × Lijsbeth Cornelis dr. Pool) in 1618 door Prins Maurits tot Raad in de Vroedschap van Amst. aangesteld, en van diens echtgenoote Neeltje Willemsdr. van den Bosch (uit Willem Hendriksz. v. d. B. × Aelke Cornelisdr.) [1])

Uit dit huwelijk:

1. Cornelia Mulerius, geb. te Amsterdam in 1627; ongehuwd overleden.
2. Christina Mulerius, geboren in 1629; begraven Oude kerk te Amsterdam, Hamburgerkoor, 15 April 1699.
   Huwt (volgens huw. voorw. te Asterdam 14 Mei 1671) Gerhardus Ruijsch, Burgemeester van Woerden, kinderloos overleden; begraven bij zijn echtgenoote 27 Februari 1704.
3. Nicolaus Mulerius, volgt VII.

VII. Nicolaus Mulerius, geboren te Groningen 14 Februari 1731, studeerde in de theologie en werd, kandidaat zijnde, in 1658 begeerd tot predikant bij de nieuw gestichte gemeente te Zuidzijpe. Hij nam dit beroep aan, vertrok van hier in 1674 naar Harderwijk en is aldaar in Januari 1692 overleden.

Nog proponent zijnde, kreeg hij lust en gelegenheid om met een zijner familieleden, die bevel voerde over een oorlogsschip in dienst van den Staat, een reistocht te doen naar de Middellandsche zee, bij welke gelegenheid hij een groot deel van de Levant, alsmede van Palestina heeft bezocht en vanwaar hij eenige zeldzaamheden meebracht, die nog lang daarna in de familie bewaard zijn gebleven.

Hij was een zeer geleerd man en heeft zich vooral bekend gemaakt door zijne schriften over de Openbaring, n.l.

„Exegesis in posteriora Apocalypseos capita" (Harderw. 1684).

„Vaticinia Pathmi illustrata" (ibid. 1686).

„Exercitationes Apocalypticae" (ibid. 1691).

---

[1]) Elias: de Vroedschap van Amsterdam I, 318. — Mdbl. Ned. Leeuw XXII: 153—55.

Over welke Openbaring hij een pennestrijd voerde met den beroemden Hoogleeraar Johannes à Marck, maar die van weerszijden gevoerd werd met de grootste bescheidenheid en waardeering van elkanders verdiensten en hoedanigheden.

Hij was gehuwd met Maria van Exel, dochter van Salomon van Exel, Burgemeester van Antwerpen, — en van Judith Hendriksdr. Vriendt of Vrient.

Hieruit sproten negen kinderen:

1. Magtilda Mulerius, geboren te Zuidzijpe 22 Maart 1659, huwde tweemaal:

   1° 19 October 1690 te Harderwijk met Hendrick Balck, predikant, die als kandt in 1687 te Schellinkhout was bevestigd en daar 20 Maart 1707 overleed, als zoon van Ds Isaäc.

   2° in November 1708 met Jan Jansz. Dekker.

   Het tweede huwelijk was kinderloos; uit het eerste sproten 4 afstammelingen.
2. Judith Mulerius, geboren te Zuidzijpe 21 Juli 1660, ongehuwd overleden en in de Oude Kerk te Amsterdam begraven 4 November 1719.
3. Catharina Mulerius, geboren te Zuidzijpe 22 Juli 1661, overleden op de buitenplaats „Overschinkel" te Amstelveen 21 Februari 1713, begraven te Koudekerk 28 Febr. d.a.v.

   Huwde te Harderwijk 24 Dec. 1690 met Gualtherus Holtius, geboren te Arnhem 26 Maart 1650 o. st. In 1681 proponent. Predt te Voorthuizen 1682, te Koudekerk 1696 en aldaar overleden 13 Nov. 1715, begr. in de kerk, zoon van Willem, Gemeensman te Arnhem en Rentmeester der goederen van het Convent van Monnikhuizen — en van Elisabeth Hagen.

   Uit dit huwelijk sproten 7 kinderen, o. a. de vermaarde predikant Nicolaus Holtius, boezemvriend van Alex. Comrie. Zie de genealogie der familie Holtuis in het Mdbl. de Ned. Leeuw XXII: 226—238, 263—272, 293—296 en XXIII: 22, 23 en „de Navorscher" van het jaar 1903.
4. Petrus Mulerius, volgt VIII.
5. Wijnanda Mulerius, geboren en overleden te Zuidzijpe in 1663.
6. Salomon Mulerius, volgt VIIIbis.

7. Nicolaus Mulerius, geboren te Zuidzijpe 30 April 1665, is als koopman in 1690 naar O.-Indië gevaren, doch op reis derwaarts in Straat Sunda overleden 24 Dec. 1690.
8. Christina Mulerius, geboren te Zuidzijpe 14 Oct. 1666, kinderloos overleden te Amsterdam 10 Nov. 1737, begraven 18 d.a.v, in de Oude kerk. Huwde in Mei 1690 met
Leonard Goudappel, overleden te Amsterdam 1 Aug. 1736, begraven Oude kerk, Hamburgerkoor, 4 Augustus, zoon van N. Goudappel en van Cornelia Mandevil (wier moeder een zuster was van Magtilda Beth, bovengenoemd.)
9. Johannes Mulerius, geboren te Zuidzijpe 6 Juni 1668, Opperkoopman des Kasteels van Batavia. Overleden te Amsterdam 29 April 1728, begraven in de O. Kerk 4 Mei.
Hij was gehuwd geweest met
Johanna de Loof, kinderloos overleden 21 October 1727, begraven in de O. Kerk te Amsterdam 27 October.
10. dochter, op den 29 Nov. 1669 te Zuidzijpe dood ter wereld gekomen.

VIII. Petrus Mulerius, med. doct. Geboren te Zuidzijpe 21 Oct. 1662, overleden te Amsterdam 9 Februari 1736.

Huwt 5 Augustus 1692 te Amsterdam met

Maria Kieft, geboren te Amsterdam 12 Dec. 1668, aldaar overleden 13 April 1710, begraven in de O. Kerk 18 April.

Zij wonnen acht kinderen.

1. Maria Mulerius, geb. te Amsterdam 3 Nov. 1693, overl. 20 Nov. d.a.v.
2. Wijnanda Mulerius, geb. te Amsterdam 22 Dec. 1694, en overleden 2 Febr. 1695.
3. Maria Mulerius, geboren te Amsterdam 10 Juli 1696, er overleden in 178.... Huwde er 15 Mei 1726 met
Albertus Roos, geboren te Amsterdam 23 Maart 1694, Kapitein der Burgerij en koopman te Amsterdam. Overleden aldaar 6 Dec. 1752. Zij wonnen kinderen.
4. Wijnanda Mulerius, geb. te Amsterdam 15 Dec. 1697, er overleden 8 Juli 1703.
5. Christina Mulerius, geb. te Amsterdam 9 Sept. 1700, ald. overleden 6 Juli 1767, na tweemaal gehuwd te zijn.
1° te Amst. 5 April 1729 met Isaäc Marcus Jo-

anneszoon, koopman te Amsterdam, alwaar hij overleed 29 Aug. 1733. Hieruit ééne dochter.

2° met Philippus Roos, geboren te Amsterdam 23 Maart 1688, Kapitein der Burgerij en Notaris te Amsterdam, waar hij 26 Maart 1767 kinderloos overleed; broeder van Albertus Roos, bovengenoemd.

6 en 7. Twee doodgeboren kinderen.

8. Nicolaas Mulerius, geboren te Amsterdam 28 Mei 1704, ald. overleden 20 Augustus d.a.v.

VIIIbis. Mr. Salomon Mulerius, geboren te Zuidzijpe 21 Januari 1664. Advocaat te Amsterdam. Aldaar begraven in de Zuiderkerk 4 Dec. 1739.

Huwt in Maart 1700 met

Wijnanda Schrijver, overleden in Juni 1737, dochter van Ds Wijnandus S., predt te Oosthuizen en Hobrede 1664, te Westzaandam 1667, Enkhuizen 1674, aldaar overleden 29 Sept. 1679, zijnde beroepen naar Amsterdam.

Hieruit o. a. vier kinderen:

1. Geertruid Mulerius, geboren te Amsterdam 5 Juli 17..., overleden te Voorburg 23 Februari 1735. Gehuwd met Ds Johannes Bondt, geboren 18 November 1701, predt te Ooster en Wester-Blokker 1726, te Voorburg 1732, aldaar overleden 19 Nov. 1754.

   Hij hertrouwt 22 Mei 1736 met Cornelia Johanna de Wijs, die 20 October 1749 overleed. Hij huwt voor de derde maal met Anna Magdalena de la Faille, geb. te Hoorn 28 Juli 1717, kinderloos overleden te Gorinchem 12 April 1770, (hertrouwd met Simeon Petrus Collot d'Escury) dochter van Jacob en van diens 1e vrouw Anna Mina des Maretz.

   Uit Bondt × Mulerius sproten kinderen.

2. Nicolaus Mulerius, ongehuwd overleden.

3. Elisabeth Jacoba Mulerius; geb. te Amsterdam in Dec. 1721, overleden aldaar 10 Mei 1770.

   Huwde met Gerard van Keulen, Kapitein der Burgerij en koopman te Amsterdam. Hieruit kinderen.

4. Wijnand Jan Mulerius, ongehuwd overleden.

Oudshoorn.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

Spinoza en Blijenbergh. — Werd de briefwisseling tusschen Spinoza en Blijenbergh ooit in een Nederlandsch tijdschrift of boek door een ander dan Van Vloten eenigszins uitvoerig besproken ?

Deze vraag vereischt nadere toelichting.

Spinoza's vrij uitvoerige briefwisseling met den „pontgaarder" Blijenbergh leidde tot geen resultaat. Aan wien lag de schuld ?

Raadpleegt men Van Vloten, die in zijn bekend werk : „Benedictus de Spinoza naar leven en werken" zeven bladzijden aan de briefwisseling wijdt, dan verneemt men dat Blijenbergh was: een „meer bekrompen dan doordacht liefhebber van godsdienstige „en wijsgeerige bespiegelingen." Het lag dan ook zonder eenigen twijfel aan hem, dat Spinoza hem niet overtuigen kon.

Van Vloten *vergist* zich ! Zijne bewondering voor Spinoza speelt hem parten. Blijenbergh was een eenvoudig man, als denker niet te vergelijken met Spinoza, maar niets in zijne brieven geeft ons het recht hem *bekrompen* te noemen. Indien Blijenbergh dien naam verdiende dan zou het grootste gedeelte der eminente mannen uit het Holland der zeventiende eeuw, met Hugo de Groot vooraan, eveneens bekrompen geweest zijn.

Van den anderen kant : Spinoza was wel een groot denker en wijsgeer, maar hij betoont zich in deze briefwisseling een zeer slecht pedagoog te zijn. Het is alsof de eenvoudige waarheid voor hem niet bestaat, dat men om een mindere tot zich opteheffen beginnen moet tot hem *aftedalen.* Hij redeneert op grond van stellingen die voor *hem* waarheden waren, maar die Blijenbergh onmogelijk vatten kon. Blijenbergh geloofde in een persoonlijk God, wat Hugo de Groot en Vondel ook deden. Het was uit zijne brieven duidelijk te zien en Spinoza had er rekening mee moeten houden. Maar neen : hij schijnt er niets van te zien en redeneert eenvoudig voort op grond van zijn eigen godsbegrip.

Spinoza's onvermogen of onwil om zich intedenken in den

gedachtengang van den eenvoudigen Blijenbergh stond de bereiking van het gewenschte doel hinderlijk in den weg. Toen de briefwisseling werd afgebroken, was Blijenbergh niet wijzer geworden en Spinoza smaakte de voldoening niet een nieuwen jonger te hebben aangeworven. Het kon ook niet anders! Hij had het niet gewild.

Een en ander eenigszins uitvoerig aantetoonen, zou dunkt mij, nuttig zijn en ik vraag nogmaals: is het niet reeds geschied? Er zijn nog in onze dagen tal van personen, die net zoo denken als Blijenbergh, en die zich in hunne eer gekrenkt zouden gekrenkt gevoelen, indien men hen om die reden alleen bekrompen wilde noemen. Wie verdedigt hen tegen de Van Vloten's van onzen tijd?

St. Petersburg. M.

Spinoza en Blijenbergh. — De schrijver van „Spinoza en Blijenbergh" vraagt zich af hoe het komt dat hun uitvoerige briefwisseling niet tot eenig resultaat leidde? Hij herinnert dat v. Vloten de reden hiervan zocht in Blijenbergh's bekrompenheid, maar acht dit onjuist omdat hij Blijenbergh geenszins voor bekrompen houdt.

Veeleer geeft hij Spinoza de schuld van het vruchtelooze der briefwisseling omdat deze voortredeneerde uit zijn eigen Godsbegrip en niet tot Blijenbergh wist af te dalen. Spinoza liet hierdoor z. i. de gelegenheid voorbijgaan een nieuwen jonger aan te werven. De schrijver meent voorts dat er ook thans nog velen zijn, die als v. Vloten denken en roept verdedigers op ten bate van allen, die nu nog als Blijenbergh denken.

Vergun mij, M. de Redacteur, een enkel woord hierbij te voegen ter toelichting van de verhouding tusschen B. en S., ter verdediging van het oordeel v. v. Vloten, en ter verklaring van Spinoza's handelwijze.

Blijenbergh was een eerzaam Christenmensch, die zich ter afwisseling ook wel eens bezig hield met wijsgeerige vraagstukken.

Spinoza was een denker, die zijn welgevestigde overtuiging had, steunende op wat de rede hem had geleerd.

Den inhoud van die overtuiging maakte hij aan weinigen bekend, omdat hij niets zoo zeer haatte als twist en tweedracht,

en wist dat er met hen, die niet volkomen toegeven wat de rede hen leert, niet te redeneeren valt. Aan zijne leerlingen verbiedt hij zelfs zijne beginselen te prediken aan menschen, die daarvoor onvatbaar zijn. (Zie het einde der korte Verhandeling).

Nu zijn onvatbaar voor gedachtenwisseling en overtuiging, betreffende ernstige levensvragen: 1° allen, die zich op iets anders dan de rede beroepen of steunen; 2° allen, die de grondstellingen der redekunst loochenen. — Laatstgenoemden komen slechts hier en daar voor en dus niet aanmerking. Eerstgenoemden vindt men overal.

Het zijn die menschen, die zich op hun wil, of op hun gevoel, of op het gezag van een ander beroepen.

De eersten zijn de allerbekrompensten. — Men kan hun wiskundig iets bewijzen, ze zullen u de redeneering van A—Z toegeven en eindigen desniettemin met een: „toch geloof ik het niet".

Hoe goed en beminnelijk dezulken ook overigens zijn mogen, in dit geval zullen allen, die een weinig hebben leeren nadenken, wel toegeven dat met hen niet te redeneeren valt. En woorden wisselen met dezulken is voor beide zijden niets dan tijdverlies.

Dan volgen de menschen, die zich beroepen op hun gevoel. Zij hebben behalve de rede, die ons allen leidt, nog een afzonderlijk zielsvermogen, dat zetelt in hun hart, en onafhankelijk tegenover de rede schijnt te staan. Ge overtuigt hen van de waarheid of onwaarheid van een of ander denkbeeld, het verkeerde of het loffelijke van een of andere handelwijze, ge meent hen gewonnen te hebben, maar plotseling treedt hun gevoel op als een deus ex machina en stort het geheele gebouw van praemissen en conclusies, dat ge te zamen hadt opgebouwd, in een oogenblik in puin.

Dezen zijn minder bekrompen dan de vorigen, maar ook met hen valt niet te redeneeren. Ja zelfs moet elk verstandig mensch zich daarvoor nog sterker wachten dan bij de vorige menschenklasse; want terwijl bij hen alleen sprake was van tijdverspilling, heeft men hier behalve tijdverlies ook nog ergernis en krenking van gevoel te duchten. We stichten hier kwaad met redeneeren, en zwijgen dus.

In de derde plaats komen zij — en dit zijn de minst bekrompenen — die zich op het gezag van een ander beroepen, om hun rede het zwijgen op te leggen.

Tot dezulken behooren Blijenburgh en de meeste eminente mannen van den voortijd tot heden toe.

In den 71sten Brief schrijft Oldenburg — de secretaris der Royal Society — aan Spinoza dat hij de zekerheid der goddelijke openbaring grondvest op de wonderen.

In den 75sten Brief noemt Spinoza dit een duistere zaak bewijzen door een andere, die nog duisterder is; wonderen stelt hij gelijk met onkunde; daarop, zegt hij, laat zich geen overtuiging vestigen, wel op de rede, het waarachtige ongeschonden woord van God. Leibniz schreef aan den keurvorst van Hannover dat hij bereid was hem het leerstuk der transsubstantiatie te bewijzen, hetgeen Spinoza even gemakkelijk achtte als het bewijs dat de cirkel de natuur van een vierkant had aangenomen.

Grotius is, naar men zegt, herhaalde malen geneigd geweest zijn goddelijke rede weer te onderwerpen aan het geestelijk gezag des Pausen.

Luther heeft te Marburg zich beroepen op de letter der Schrift ter verdediging van de aanwezigheid van Christus' lichaam in het brood des avondmaals. Hij schreef daarbij op de tafel de woorden: hoc est corpus meum, vergetende dat deze in 't Grieksch tot ons zijn overgekomen en in het Arameesch vermoedelijk zijn uitgesproken.

Prof. Harnack (das Wesen des Christentums) meent dat men bij de vraag naar Christus' zoonschap van God het wetenschappelijk onderzoek moet staken.

Alle dezen (en zoo zijn er wolken van getuigen) leggen hun rede het zwijgen op, op gezag van een derde of van de Schrift. Zoo deed ook Blijenbergh. In den beginne meende Spinoza in hem een „oprecht liefhebber der waarheid" te zien, — de man diende zich zelf immers zoodanig aan — en daarom beijverde hij zich ook terstond 's mans denkbeelden te verhelderen. Maar toen deze in een volgenden brief verklaarde dat hij alles wilde gelooven wat Spinoza hem vertelde, mits het maar niet streed met de Schrift en dat hij liever het onredelijke aannam dan het geloof aan zijn eigen persoonlijke onsterfelijkheid prijs te geven, toen sloot Spinoza zoo spoedig mogelijk de debatten.

Tijdverlies en ergernis wilde hij vermijden. Wie net zoo denkt als Blijenbergh wordt door alle vrijdenkers met Spinoza aan het hoofd een bekrompen mensch genoemd, omdat hij niet durft door te denken, en bevangen is in vooroordeelen.

Men versta mij wel. Niet om den inhoud eener overtuiging maar om den grondslag, waarop die steunt, houden wij, vrijdenkers, iemand voor bekrompen. — Vrijzinnig is iemand naarmate hij zich geheel onderwerpt aan de uitspraken der rede. Bekrompen naarmate hij op gezag gelooft, en zijn rede in eenig opzicht aan banden legt.

Blijenbergh is om de argeloosheid (naiveteit), waarmede hij zijn standpunt blootlegt, een der beste typen van de hier uitgesproken geestesrichting. Men vindt ze ook tegenwoordig nog bij duizenden en tienduizenden.

Met hen is evenmin te redeneeren als met Blijenbergh en het eenige, waarin zij met dezen goedmoedigen, min of meer verwaanden Dordschen patriciër verschillen, is dit, dat ze heden ten dage voor hun standpunt niet meer zoo driest en onbevangen durven uit te komen als deze het deed.

Of de schrijver tot Blijenberghs geestverwanten behoort weet ik niet. Aangezien hij echter met zoovele woorden toelichting verlangt van den stand der zaak, ben ik zoo vrij geweest die hier te geven.

Het is de moeite waard die vraag in onzen tijd te behandelen; omdat dit m. i. thans kan bijdragen tot verheldering des verstands. Een nieuwe tijd breekt aan.

's Gravenhage. W. MEIJER.

Allemassen (LV, 372). — Uit een mij bij overlevering bekend, zeker meer dan 100 jaren oud tooneelstukje herinner ik mij, dat een kleêrmaker, wien door een heer een zomerpak besteld wordt, tot deze zegt:

Wel mijnheer, dat zou mij bedroeven,
'k Wil veel liever zonder toeven.
Naaien zooals gij 't gebiedt,
Netjes, naar de laatste zwier,
Maar wilt gij, dat 'k er iets oplegge,
't Zij galons of allemasjes?

En dan antwoordt de heer:

Weg met al die wissewasjes
Maak het maar eenvoudig weg,
Want de mode heeft veel vlagen,
En die alle na te jagen
Is 't bederf voor Nederland.

Het woord was dus goed geschreven en zal wel garnituur beteekenen.

C. W. BRUINVIS.

Gymkhana-races (LV, 157). — In Brockhaus' Konversations-Lexicon Neue Revidirte Jubiläums-Ausgabe, vindt men hierover het volgende:

Gymkhana, ursprünglich eine Abkürzung der beiden ind: Wörter „*camma-khana*", die soviel wie *Garderobe* bedeuten, ist da bei derartigen gymnast: Spielen die Spieler sich der überflüssigen Kleider entledigen und sich sportsmäszig (ärmelloses Trikothemd und kurze Beinkleider oder dgl.) anziehen, jetzt auch in Deutschland Ausdruck geworden für sportliche Spielfeste.

Van *camma khana* is dus vermoedelijk *camkhana* en hieruit *gymkhana* ontstaan.

's Gravenhage. STEENKAMP.

Boonganger (LV, 155), — (verouderd woord) iemand, die het recht heeft deel te nemen aan de magistraatsverkiezing, welke plaats heeft door het trekken van boonen.

J. C. S.

Zou men voor: trekken van boonen (uit een bus) hier niet te lezen hebben: werpen van boonen (in een bus) zooals nu nog wel bij ballotage geschiedt?

RED.

GESCHIEDENIS.

IETS OVER HET ZOOGENAAMD PENSIOEN VAN PORTUGAL.

DOOR J. W. DES TOMBE.

In den jare 1873 werd door den minister van financiën Van Delden in de zitting der Staten Generaal een wet voorgesteld tot afkoop en aflossing van tot het domeinenbeheer behoorende renten, vaste aflossingen en uitkeeringen; deze wet werd afgekondigd 26 December 1873 in Staatsblad no. 208. Onder de renten, die toen afgekocht zouden worden tegen den penning XX, behoorde ook de erfelijke jaargelden, voortvloeiende uit een legaat, door Prins Maurits van Oranje-Nassau aan zijn zuster prinses Emilia van Nassau en aan haar descendenten toegekend en welke jaargelden vroeger uitbetaald waren geworden uit de opbrengst der vorstelijke domeinen en later, tengevolge van den overgang dier domeinen aan den Staat, uit 's Rijks schatkist. Niet altijd is echter deze uitbetaling even geregeld geschied, dit ondervonden de belanghebbenden toen het Comité van Algemeen Welzijn en later Keizer Napoleon over hun interesten waakten; voor enkelen hunner was het gemis van hun jaargeld een levenskwestie.

Wij willen in deze bladzijden eenige bijzonderheden omtrent die jaargelden, bekend als het „Pensioen van Portugal" of als „de Portugeesche rente" mededeelen en zullen, om de historische feiten nauwkeurig te vermelden, tot leiddraad nemen het wetenschappelijk en rijk gedocumenteerd artikel van den heer Lodewijk Mulder in De Gids van 1886[1]) over „Emilia van Nassau". Het is echter ons plan niet hem te volgen, daar waar hij bepaaldelijk stilstaat bij de Zwitschersche afstammelingen dier prinses, wel zullen wij trachten zijn artikel aan te vullen, voor zooverre betreft hare Nederlandsche of uit Nederlandschen stam geboren

[1]) In de Augustus- en Septemberafleveringen van dien jaargang.

nakomelingen, waardoor wij tevens zullen aantoonen, dat allen die in 1873 gerechtigd waren tot den afkoop van het pensioen van Portugal, descendenten van prinses Emilia geweest zijn, hetgeen de Heer Mulder eenigzins in twijfel trekt, al erkent hij ook elders in zijn artikel, dat hij dit punt niet nader heeft onderzocht.

Het eerste gedeelte van genoemd opstel is geheel gewijd aan de levensgeschiedenis van prinses Emilia. Wij behoeven daar niet lang bij stil te staan; hen die nadere bijzonderheden omtrent deze ongelukkige prinses willen weten, verwijzen wij naar dat opstel, waarin zij een schat van wetenswaardigheden omtrent haar en haar familie zullen vinden. Voor ons doel is het voldoende uit dezen schat slechts hier en daar een greep te doen, om ons onderwerp toe te lichten.

Uit het tweede huwelijk van prins Willem I van Oranje en Nassau met Anna van Saksen werden geboren: 1o. prinses Anna, later gehuwd met den zoo sympathieken en bekwamen graaf Willem Lodewijk van Nassau[1]), stadhouder van Friesland, 2o. prins Maurits, onze beroemde stadhouder en 3o. in 1569 prinses Emilia, die den 7den November 1597 don Emanuel, prins van Portugal en zoon van den pretendent op den troon van Portugal, don Antonio[2]), huwde.

Moeilijk is het huwelijksleven van prinses Emilia geweest, finantieele beslommeringen en huiselijke zorgen hebben haar bestaan vergald en haar een graf doen vinden, ver van haar geboortegrond. Zij overleed 16 Maart 1629 te Genève en werd in de kathedraal aldaar begraven. Haar huwelijk met den roomsch katholieken prins had haren broeder Maurits zeer mishaagd[3]) en het heeft jaren geduurd alvorens deze zich daarbij heeft kunnen nederleggen. Hugo de Groot, over dit huwelijk sprekende[4]), zegt dat Maurits verstoord was omdat zijn zuster Emilia buiten zijn weten en tegen den zin van hem en van de Staten, haar hart geschonken had aan Emanuel van Portugal, een daad waarvoor

[1]) Zie over hem „de Stadhouders van Friesland uit het huis van Nassau" door A. A. Kleijn.

[2]) Deze was toen reeds overleden; met hem daalden ook de overigens zeer zwakke aanspraken op dien troon in het graf.

[3]) Emilia huwde in stilte, buiten weten van haar broeder en zonder toestemming van de Staten, in haar vertrekken op het Binnenhof te 's Gravenhage; het huwelijk werd ingezegend door een R. Katholiek priester. Gids 1886 p. 212, 213.

[4]) Annales fol. 361.

zij eer vergiffenis had te vragen, dan dat zij op zijn toestemming kon hopen. Emanuel had haar, die in de oprechtheid der Nederduitsche zeden was opgevoed, voor zich ingenomen door zijn persoon, zijn afkomst en zijn welbespraaktheid. Hij wilde haar èn van dienst zijn, èn wekte tevens haar mededogen, als zijnde een jonkman van koninklijke bloede, die onrechtmatig en met geweld uit zijn vaderland was verdreven. Hij gaf hoog op van zijn vader Don Antonio, die maar kort op den troon had gezeten. Na zijn omzwerving hier gekomen, was hij op haar verliefd geworden, ondanks de ongelijkheid van fortuin en verschil van godsdienst; hem lokte eene verbintenis met het Nassausche huis aan. Dit laatste zal wel de voornaamste drijfveer van Emanuel geweest zijn, al wil ik hiermede niet zeggen dat hij geen liefde kan hebben gevoeld voor de toen reeds achtentwintig-jarige prinses Emilia. Zoo lang hij in de Noordelijke Nederlanden heeft vertoefd, was het leven voor hem steeds een strijd om het bestaan. Prins Maurits verzoende zich wel in 1608 met zijn zuster, op aandringen van prins Filips Willem van Oranje, maar aan een baantje hielp hij haren echtgenoot niet. Deze knoopte toen onderhandelingen aan met het hof te Brussel, om zich bij de Spaansche partij aan te sluiten. Dit hielp voor een oogenblik. Maurits trachtte Emanuel tevreden te stellen, maar de roomsche prins aan het stadhouderlijk hof bleef den Calvinisten een aanstoot en omgekeerd waren deze den prins verre van aantrekkelijk. Voor Emilia waren deze onderhandelingen met het roomsche hof te Brussel, met de vijanden van haar huis en volk, een ergernis, die hare reeds zeer geschokte liefde voor Emanuel langzamerhand geheel deed verdwijnen. Tot 1626 bleef die toestand slepende, maar toen gebeurde, hetgeen reeds zoo lang te voorzien was geweest: in minnelijke schikking ging het echtpaar van elkander; Emanuel trok naar Brussel, waar hij aan het hof der Aartshertogen tot zijn dood bleef verwijlen en Emilia reisde met hare dochters naar Zwitserland, waar zij het kasteel Prangins aan het meer van Genève betrok en ook later zich een huis kocht in de stad van Calvijn, waar zij met Agrippa d'Aubigné en andere protestanten vriendschappelijk verkeerde. Eens nog zag zij daar Emanuel terug, kort daarop was Emilia overleden.

Maar niet de scheiding van haar echtgenoot was de voornaam-

[1]) Gids, 1886 p. 236.

ste reden van haar vertrek naar Zwitserland; deze vrijwillige ballingschap moet eerder worden toegeschreven aan de gespannen verhouding met haren halfbroeder prins Frederik Hendrik. Deze toch was na het overlijden van prins Maurits op 23 April 1625 niet alleen in diens ambten en waardigheden getreden, maar ook diens opvolger geworden als chef van het huis van Oranje-Nassau en door zijn broeder tot universeel erfgenaam zijner goederen gemaakt, behoudens enkele grootere en kleinere legaten aan zijn zuster Emilia en aan zijn natuurlijke kinderen. Voor zooverre Emilia betreft, luidt het testament: „Wij Maurits bij de gratie Gods, prince van Orange, grave van Nassau enz. hebben geordonneert als volgt: Eerst legateeren wij aan onze lieve Zuster Emilia van Nassau, princesse van Portugal of bij hare aflijvigheid aan hare kinderen een erfelijke rente van 7500 gulden 's jaars tot 20 stuivers 't stuk, te lossen tegen den penning XX. Nog legateeren wij aan de twee zonen van voorn. onze zuster: Emanuel en Christoffel van Portugal, indien zij ten tijde van ons overlijden in leven zijn elk een erfelijke rente van 2000 guldens 's jaars tot 20 stuivers 't stuk, mede te lossen tegen den penning XX. Legateeren wij nog aan de dochteren van de voorn. onze zuster Emilia, die ten tijde van ons overlijden in leven zullen zijn, elk eene rente van f 1000 's jaars, mede tot 20 stuivers 't stuk en te lossen tegen den penning XX, met dezen verstande nogtans dat één van de voorz. twee zonen of deszelfs wettige descendenten komende te sterven, zonder wettig kind of kinderen achter te laten, de rente van f 2000 's jaars zal erven en succedeeren op den anderen langstlevenden of op deszelfs wettige kinderen en descendanten, en beide voorn. zonen en derzelver wettige descendenten ontbrekende, zoo zullen de voorz. twee renten van f 2000 's jaars komen en succedeeren op de voorz. dochteren en derzelver wettige kinderen en descendenten. Gelijk mede de voorsz. rente van f 1000 's jaars die wij aan elk der voorn. dochteren hebben gemaakt, eenige van dezelve en hare wettige descendenten ontbrekende, zal erven en succedeeren bij representatie onder al de voorz. kinderen en descendenten van de voorn. onze zuster tot de laatste toe". [1])

---

[1]) Uittreksel uit den uitersten wil van Z. H. Prins Maurits van Nassau bij akten van 13 April 1621 en 5 Apr. 1625, gevoegd bij de stukken, bij de aflossing der renten 1873 gevoegd.

Emilia was met deze beschikkingen niet tevreden, haar heeft ongetwijfeld de hoop bezield dat Maurits haar en hare kinderen in dat testament, dat hij slechts tien dagen voor zijn overlijden gemaakt had, met meerdere mildheid zou bedenken [1]. Zij meende van Frederik Hendrik meer te kunnen eischen en weigerde, toen deze eischen niet werden ingewilligd, het jaargeld voor zich en hare kinderen in ontvangst te nemen en bleef bij die weigering tot aan haren dood volharden. Het is ons niet duidelijk op welke gronden haar meening tegenover haren halfbroeder berust heeft maar zeker is het dat de legende, als zoude haar onrecht zijn aangedaan, zich van geslacht op geslacht heeft voortgeplant. Wij vinden in eene memorie, op het pensioen van Portugal betrekkelijk en in den aanvang van 1800 opgemaakt, nog vermeld dat Maurits zijn zuster onterfd had. Toch is niets minder waar dan deze bewering; de beweegredenen, die Maurits er toe gebracht hebben om zijn broeder Frederik Hendrik tot universeel erfgenaam in zijn nalatenschap te maken, waren uit een politiek oogpunt zeer juist gezien, aangezien Maurits aan zijn opvolger in zijn hooge waardigheden ook de middelen wilde verschaffen om zijn hooge positie op te houden en waardig te kunnen vervullen [2]. Daarenboven was een kapitaal van drie en een halve ton, als legaat aan zijne zuster en aan hare kinderen, voor die dagen, voorzeker geen onbelangrijke som. Bij haar overlijden liet Emilia twee zoons en zes dochters na; de beide zoons waren hun vader naar Brussel gevolgd en roomsch katholiek opgevoed, maar de dochters, protestanten als de moeder, waren met haar naar Zwitserland getogen. Volgens het testament van prins Maurits waren de kinderen na Emilia's dood in het gezamenlijk bezit eener jaarlijksche rente van f 17500 gekomen, namelijk f 7500 erfelijke rente van hun moeder, f 4000 voor de beide renten der twee zoons en f 6000, zijnde het gezamenlijk bedrag der erfelijke toelagen aan ieder der zes dochters. Dit gezamenlijk bedrag vormde te samen de zoogenaamde Portugeesche rente of het Pensioen van Portugal en zou als zoodanig in het vervolg uit de domein-

---

[1]) Gids p. 242.

[2]) In het testament van Prins Maurits wordt naar aanleiding hiervan gezegd dat hij prins Frederik Hendrik universeel erfgenaam maakt „omde eere en dichniteit van onsen huyse deste beter te conserveeren en in toecomende tijden te conserveeren".

goederen betaald moeten worden, zoolang er nakomelingen in de mannelijke of vrouwelijke lijn van Emilia zouden bestaan, altijd onder voorbehoud dat de renten tegen den penning XX, wij zouden zeggen tegen 5%, gekapitaliseerd en daarna afgelost zouden kunnen worden, hetgeen in 1873 is geschied.

Feitelijk zullen wij in het vervolg slechts met den oudsten tak te maken hebben en wel met de descendenten van den oudsten zoon van Emilia, Don Emanuel II (ook wel Don Emanuel Felix genaamd) prins van Portugal, maar tot goed begrip der hierna te noemen feiten moeten wij ook eenige oogenblikken stilstaan bij de overige kinderen van Emilia.

Don Emanuel II heeft een veelbewogen leven geleid. In 1619 werd hem door de hooge gunst van zijn oom Prins Maurits de waardigheid geschonken van Gouverneur van het Prinsdom van Oranje, waar hij echter zulke grove verteringen maakte en zich zoo weinig aan de zaken gelegen liet liggen, dat hij reeds in 1623 werd teruggeroepen. In 1626 ging hij met zijn vader naar Brussel en trad daar zeer tegen den zin van Emanuel I in de orde der Ongeschoeide Carmelieten. Zijne moeder onterfde hem deswegen „Don Emanuel mon autre fils, s'étant retiré du monde en réligieux, n'a plus rien affaire", zegt zij kortweg in haar testament[1]). Plotseling echter, na $4\frac{1}{2}$ jaar den monnikskap gedragen te hebben, wierp hij dezen in 1633 af en ging den 15 Januari van het volgend jaar openlijk tot de Hervormde (Waalsche) kerk over.

Deze overgang gaf aanleiding tot de eerste moeilijkheid in de administratie van het pensioen van Portugal; als monnik was Emanuel dood voor de wereld en had hij dan ook op 17 Juli 1628 bij overeenkomst zijn broeder wettig in het bezit gesteld der aan hem toekomende f 2000 rente. Bij zijn herleving uit dien geestelijken dood, verzocht hij den Staten om wederom in het genot van dat jaargeld te worden gesteld. Bij zijn broeder vond een hernieuwde schikking ernstigen tegenstand; eindelooze verwikkelingen zijn er het gevolg van geweest, die eerst 29 September 1636 voor goed ten einde zijn gebracht door de beschikking van het hof van Holland, waarbij Emanuel ontheven werd van zijn „acte van donatie" in 1628 gedaan. Na zijn overgang tot de Hervormde kerk trad Emanuel in het leger en was in 1638 ritmeester. Aitzema verhaalt, dat

[1]) Gids 1886 pag. 250.

hij zijn compagnie aanvoerende bij Gelder door den vijand gevangen genomen en wederom in een klooster opgesloten werd. Indien dit waar is, dan heeft hij ten tweede male zijn roomsch geloof verzaakt, want in 1645 was hij wederom kapitein, nu van een compagnie voetvolk en in 1656 werd hij Gouverneur van Steenwijk genoemd. Daarenboven was hij in 1646 gehuwd met de protestantsche gravin Johanna van Hanau, dochter van Albertus graaf van Hanau Muntzenberg en van Ermgard gravin van Isenburg [1]) en weduwe van den Rijngraaf Wolfgang Frederik. Als het waar is hetgeen Mevrouw van Zoutelande in haar gedenkschriften van haar getuigt, dat zij „était un chefd'oeuvre de la nature et de l'art" [2]), dan heeft Johanna in haar huwelijk met Emanuel weinig genoegen gehad van haar natuurlijke en kunstmatige schoonheid. Emanuel die

---

[1]) Het is hier de plaats om Jhr. Mr. J. H. Hora Siccama op een kleine vergissing te wijzen, door hem gemaakt in zijn zoo interessante mededeelingen over Mevrouw van Zoutelande en hare gedenkschriften in Bijdragen enz. 4de reeks IV pag. 146 en 171. Johanna en niet Anna was een dochter van Albert graaf van Hanau Muntzenberg en niet van Filips Lodewijk den regeerenden graaf van Hanau Muntzenberg. Tusschen Emanuel en Emilia bestond eenige verwantschap zooals hieronder blijken zal:

Juliana von Stolberg.

huwt 1° Filips Lodewijk graaf *van Hanau*		huwt 2° Willem graaf *van Nassau*
|		|
		Willem Prins v. *Oranje Nassau*
Filips graaf *v. Hanau* tr. Magdalena *v. d. Paltz*	tr. 2°. Anna *v. Saksen*	tr. 3°. Catharina de *Bourbon*
|	|	|
Filips Lodewijk *v. Hanau* tr. Magdalena grav. v. *Waldeck*	Emilia *v. Nassau* tr. Emanuel *v. Portugal*	Catharina Belgica van *Nassau* tr. Filips Lodewijk *van Hanau.*
Filips Lodewijk graaf *van Hanau* tr. Catharina Belgica gravin *v. Nassau* — Albertus graaf *v. Hanau* tr. Ermgard gravin *v. Isenburg*	Emanuel II *v. Portugal* tr. Johanna *v. Hanau.*	
Johanna *v. Hanau* tr. Emanuel II *v. Portugal.*		

[2]) Bijdragen enz. als voren pag. 171. Mevr. van Zouteland vermeldt, dat dat Emanuel het klooster verliet om zijn nicht Johanna te huwen; dat kan in zooverre waar zijn, indien het bericht van Aitzema juist is, namelijk dat hij door den vijand in 1638 voor de tweede maal in een klooster werd gestoken. Op zijn eerste kloosterleven kan dit bericht geen betrekking hebben; zie ook Gids 1886 pag. 437.

ons reeds als een geldverkwister bekend stond, toen hij gouverneur van Oranje was, heeft getoond deze zelfde kwaal in zijn huishouden te bezitten. Geldverspilling en geldgebrek, hierom draait alles wat wij van zijn huiselijk leven afweten en het hart nijpt u toe als men de ootmoedige bede leest, door Johanna in 1651 aan de Staten gericht, om haar te helpen „in hare groote misère en armoede" [1]). Emanuel overleed den 27 October 1666 en werd te Delft in de Waalsche kerk begraven. Zijn weduwe overleefde hem bijna 7 jaren en stierf 13 Sept. 1673. Vier dochters zijn uit dit huwelijk geboren, waarvan de oudste Wilhelmina Amalia en de jongste Christine Delphine op jeugdigen leeftijd overleden zijn. Op de beide anderen komen wij later terug.

De tweede zoon van Emilia was Don Christoffel, in andere stukken Don Louis Guillaume genaamd; volgens een handschrift getiteld „Portugael in Holland", in het bezit der familie van Schuijlenburch, zou deze naamsverandering hebben plaats gehad bij zijn plechtige intrede in de orde der Matheser ridders. Later heeft hij deze orde verlaten om (altijd volgens genoemd handschrift) Anna Maria Capere Galeoti te huwen, eene dochter van Jean Baptist prins de Monteleone en van Diana Spinelli en verkreeg hij van den koning van Spanje, aan wiens hof hij verkeerde, de titels van Markies de Tramoso en van grande van Spanje. In Italië maakte hij in dienst van den Spaanschen Koning een veldtocht mede. Toen hij 7 Juli 1660 te Brussel overleed, liet hij twee zoons na, 1e Emanuel Eugène, volgens meergemeld handschrift markies van Troncas en Tramoso, die te Rome ongehuwd overleed en 2e Ferdinand Alexander, graaf van Sindin en ridder van St. Jacob. Deze heeft te Leuven in de theologie gestudeerd [2]) en zou later geestelijke en in 1660 abt van St. Bernard bij Antwerpen zijn geworden, alwaar hij overleed. Te Leuven studeerende, had hij van zijn vader ter bekostiging zijner studies als toelage gekregen de f 2000 erfelijke rente, die Christoffel bij „donatie" van zijn broeder Emanuel had ontvangen. Juist in die dagen betwistte deze laatste de overeenkomst, waarom Ferdinand Alexander in 1651 beslag liet leggen op de heerlijke goederen der Oranje's bij Sichem en Diest en een rechterlijke

---

[1]) Gids, als voren pag. 439.

[2]) Gids pag. 428, volgens Lodewijk Mulder zou Emanuel Eugène eveneens als geestelijke overleden zijn.

uitspraak in zijn voordeel verkreeg van het hof te Brussel. Wij hebben reeds medegedeeld dat in 1656 het hof van Holland hieromtrent anders heeft beschikt.

Van de dochters van prinses Emilia was Maria Belgica de oudste. Zij schijnt een vrouw geweest te zijn van zeldzame schoonheid en van een krachtig en overheerschend karakter. Haar flinkheid toonde zij, toen zij nog tijdens het leven harer moeder alleen van Prangins naar Holland reisde, een reis vol moeielijkheden en gevaren in die dagen, om met haren oom Prins Frederik Hendrik over haar geldelijke belangen te onderhandelen en met hem daarover een accoord te sluiten. Later echter deed zij een onberaden stap, toen zij zich schaken liet door den baron Jean Théodore de Croll, kolonel in dienst van den Markgraaf van Baden-Durlach. Evenals voor haar moeder is het huwelijksleven van Maria Belgica een deceptie geweest. Kibbelarijen en oneenigheden hebben tot een echtscheiding geleid, die wel is waar door de regeering van Bern vernietigd, maar tijdens de procedure hieromtrent door den dood bekrachtigd is geworden. De Croll werd namelijk in 1643 te Venetië vermoord. Maria Belgica overleed 28 Juli 1647 te Genève en liet 5 kinderen na, uit wie een talrijk nageslacht is voortgekomen, dat nog heden in Zwitserland en Frankrijk voortleeft en dat door den heer Lodewijk Mulder in zijn artikel over Emilia van Nassau gedetailleerd besproken wordt.

Deze nakomelingen hebben op 3 Sept. 1652 een overeenkomst gesloten, die voor ons doel van groot belang is. Zij kwamen namelijk met de vijf zusters van Maria Belgica overeen, dat aan deze prinsessen zouden worden afgestaan al de bezittingen der familie in Holland, waarin begrepen waren *al de verschillende jaargelden aan de gezamelijke dochters van prinses Emilia toekomende,* waartegen deze aan de erfgenamen van Maria Belgica afstonden het kasteel en de heerlijkheid Prangins en al wat in Zwitserland tot de nalatenschap van Emilia behoorde en daarenboven een som van f 25000, welke som in twee termijnen betaald is, in 1666 f 15000 en in 1669 f 10000 met f 600 voor verloopen rente. Als gemachtigden voor de prinsessen traden op de Heeren Elias Bours, Hr. de la Primaye en Pierre Fabri, Hr. d'Elyze-la-Ville, en voor de erfgenamen De Croll, de zoon van Maria Belgica, de Baron Bern Théodore de Croll en diens schoonvader Jean Pierre

Polier, Hr. van Bottens Bauderen. Meer dan vijftig jaren lang heeft men zich bij deze overeenkomst neergelegd, toen heeft men getracht het accoord uiteen te rafelen. Dit heeft aanleiding gegeven tot langdurige processen, die eerst den 12 Sept. 1726 beëindigd werden door een sententie van het hof van Holland, waarbij aan de Zwitsersche nakomelingen hun eisch ontzegd werd. Tegen dit vonnis is men in appèl gekomen, maar van een behandeling der zaak in appèl blijkt nergens, zoodat wij vermoeden dat de Zwitsersche descendenten zich bij het vonnis hebben neergelegd. Door het tractaat van 1652, waarbij de erfgenamen De Croll van hun aanspraken op de legaten van prins Maurits afzagen, werden deze uitgesloten van het pensioen van Portugal en zullen wij van deze descendenten van Emilia van Nassau alhier voorgoed afscheid nemen.

Na de schaking van Maria Belgica hadden zich hare vijf zusters van Prangins naar Genève begeven, maar werden in 1630 door hunne Hollandsche bloedverwanten naar de Nederlanden ontboden, alwaar zij zich voorloopig te Delft vestigden. De oudste, Emilia Louise, overleed ongehuwd den 29 October 1670 en maakte haar beide zusters Juliana Catharina en Eleonore Maurice tot hare erfgenamen. De hierop volgende prinses: Anna Louise was mede ongehuwd en liet bij haar dood 5 April 1669 hare goederen na aan Elisabeth Maria, prinses van Portugal, dochter van haren broeder Emanuel. De derde in de rij Juliana Catharina, door Huygens weinig flatteus „la vielle folle" genoemd [1]), bereikte van hare zusters den hoogsten ouderdom, maar stierf eveneens ongehuwd 22 Juni 1680, na haar fortuin aan Prins Willem III vermaakt te hebben. De vierde eindelijk, Eleonora Maurice, huwde graaf George Frederik van Nassau-Siegen, Gouverneur van Bergen op Zoom. Uit dit huwelijk zijn geen kinderen geboren, maar aangezien zij de haar toekomende erfelijke rente aan haren echtgenoot legateerde, en deze dat jaargeld wederom aan zijn neef graaf Willem Maurits van Nassau liet, zoo is tot in 1873 deze rente uitbetaald aan diens erfgenaam, den in dat jaar regeerenden Vorst van Bentheim-Steinfurth. Over het al of niet geoorloofde van een zoodanige erfschenking der rente aan niet-nakomelingen van Emilia van Nassau is een

[1]) Bijdragen enz. alsvoren p. 172 noot.

twistgeding ontstaan, dat ten gunste van de erfgenamen van graaf Willem Maurits is uitgewezen [1]).

De laatste der vijf prinsessen, Sabina Delphique, overleed ongehuwd 20 Juni 1670 en liet haar vermogen aan haar zuster Juliana Catharina [2]).

Keeren wij nu terug tot de beide dochters van Don Emanuel II van Portugal en van Johanna gravin van Hanau, de jongste der beide: Emilia Louise bleef ongetrouwd en overleed op hoogen leeftijd in 1731. De andere, Elisabeth Maria, geboren 20 Mei 1648, trouwde 11 April 1678 te Rijswijk met Adriaan Baron van Gent. Voor dien tijd had zij het hoofd op hol gebracht van den heer Seger van Zoutelande, den avonturier, wiens vrouw later de gedenkschriften heeft nagelaten, waaruit wij reeds het een en ander aanhaalden. Volgens het verhaal van Mevrouw van Zoutelande zou Seger zijn garnizoen te Bergen-op-Zoom verlaten hebben om den ontwakenden hartstocht voor deze prinses te ontvluchten. Of nu Elisabeth Maria gelukkiger geweest is met den Heer van Gent, dan zij met Zoutelande had kunnen zijn is te bezien. Het schijnt wel een erfelijke kwaal geweest te zijn der vrouwelijke descendenten van Anna van Saksen om tegen den wil harer familieleden te huwen en tevens om in die echtverbintenissen ongelukkig te zijn [3]). Ook dit huwelijk werd door hare bloedverwanten niet met sympathie begroet; zooals Huygens aanteekent, schreef Prins Willem III aan de oude prinses Juliana Catharina van Portugal „qu'il désapprouvait le mariage de sa niepce, comme une chose par laquelle elle faisait un tort irréparable à elle mesme et à samaison". Waarom hij Elisabeth Maria zijn nièce noemt en niet zijn cousine, is ons niet duidelijk; de bloedverwantschap tusschen hen was zelfs tamelijk ver te zoeken. Het schijnt dat de prins een persoonlijken afkeer had van de Van Gent's, zoowel van den vader van Adriaan, die zijn gouverneur geweest is, als van Adriaan zelf, die nu zijn neef werd. Adriaan sproot uit het bekende Geldersche geslacht Van Gent [4]), hij was Heer

---

[1]) Gids p. 470, ook het „gemengde register van domestique en andere actes" op het Rijksarchief, fo. 31.

[2]) Zie hierna tabel A.

[3]) Wij moeten hiervan uitzonderen prinses Anna, gehuwd met graaf Willem Lodewijk van Nassau.

[4]) De 32 kwartieren van Adriaan van Gent waren:

van Oldersum, Oosterwedde en Papenburg en Luitenant-kolonel in dienst der Staten en bij de belegering van Maastricht in 1673 was hem het linkerbeen afgeschoten. Zijn huwelijk is zeer ongelukkig geweest; volgens Mevrouw van Zoutelande zou het echtpaar Van Gent te Zalt-Bommel gewoond en aldaar een armoedig bestaan geleid hebben. Ten slotte zou Elisabeth Maria vandaar vertrokken en met haar ongehuwde zuster naar Den Haag gegaan zijn, omdat haar eenbeenige echtgenoot wat al te lastig het hof maakte aan haar kamenier. Na haar vertrek zou Van Gent in dienst zijn getreden bij de vorstin van Oostfriesland. Wat van dit alles waar is, kan ik niet zeggen, wel is het een feit dat Elisabeth Maria in 1703 de gesepareerde huisvrouw van den Baron Van Gent wordt genoemd en dat zij in dat jaar in hoogst kommervolle omstandigheden met haar dochters in een huis op den Hofsingel in Den Haag heeft gewoond. Droevig is het te lezen hoe zij bij allerhande kleine winkeliers geld schuldig bleef en zij zelfs in processen met de kamenier harer moeder en met haar eigen kamerjuffer geraakte wegens het niet teruggeven van kleine verschotten. Ook bij haar moet deze treurige toestand toegeschreven worden aan verkwisting waardoor zij steeds groote geldsommen opnam op haar erfelijke jaargelden en hierdoor nooit in het bezit der volle rente kwam. Ook langdurige procedures hebben veel geld verslonden en den toestand niet verbeterd. Door het overlijden van tante Juliana Catharina in 1680 en door dat van Emanuel Eugène, den zoon van oom Christoffel van Portugal, waren Elisabeth Maria en hare zuster de eenige overgeblevene descendenten van Emilia van Nassau hier te lande. Zij zouden dus door de overeenkomst van 1625

Gent	Arkel	Ripperda	Plettenberg
Wachtendonck	Roekhorst	Heijden	Kühle
Raesfeldt	Gelder	Twickeloo	Nanninga
Merode	Schoonhoven	Reede v. Liesvelt	Bicken
Rossum	Broeckhuysen	Boekhorst	Nagell
Schenck v. Nijdeggen	Cuylenborch	Lintelo	Schultz
Wijlich	Merwijck	Edelstec	Oldersom
Haes v. Conraadsheijm	Nassau	Ghoor	Kniphausen

Zie de Ridderschap van Nijmegen p. 235 en ook Ned. Leeuw XVIII, kolom 4. In dit laatste tijdschrift wordt gezegd dat Adriaan 4 Mrt. 1725 overleed; dit is onjuist, hij stierf 10 Aug. 1708. In 1711 heet Elisabeth Maria Douairiere v. Gent; zie ook Gids 1886.

met de Zwitsersche descendenten het recht op de volle rente, door Maurits indertijd op zijn zuster en op ieder harer kinderen vastgezet, kunnen laten gelden, behoudens het deel door Eleonore Maurice aan haren man gelegateerd, van welk legaat de rechtsgeldigheid nog zeer twijfelachtig was. Dit hebben zij dan ook ondernomen tegen de Raden en Rekenmeesters der Domeinen van den Prins en aanvankelijk met succes. Den 9den Maart 1703 wees het hof van Holland het navolgende vonnis [1]. „THoff bij sententie in dato 9 Maart verleden de Impetrante heeft verclaert gereghtigd te syn tot een somme van f 17500; breeder ter processe gemelt ende vervolgens de verthoonders gecondemneert jaerlycx op de respectieve verschijndagen boven de somma van f 5450, welcke tot dien dage bij verthoonders jaerlycx is uytgekeerd en voldaen nog aan de Impr. uyt te keeren ende te betalen een somma van f 1300 tot supplement van een gereghte helft van bovengen. rente van f 17500 's jaers ende sulcx jaerlycx aen de Impetrante te laeten volgen de somma van f 8750 ende daerin van jaer tot jaer te continueeren wijders nogh aen de Impr. uyt te keeren en voldoen de gereghte helfte van f 2033 — 6 stuivers — 's jaers sedert 25 Juni 1674, tijde wanneer Princesse Eleonore Maurice van Portugaal is overleden, alsmede nogh een gereghte helfte van de somma van f 4866 — 13 stuyvers 's jaars tsedert den 20sten Juli 1680 synde den tyd van het overlijden van Princesse Juliana en verders nogh de helfte van de somma van f 500 's jaers bij de verthoonders tsedert het overlijden van den Prince Don Emanuel Eugène voorgevallen in Sept. 1687, ingehouden, allen met den intrest van dien jegens 4 procent in 't jaer".

De rekenmeesters der domeinen hebben zich bij deze uitspraak niet kunnen nederleggen; klaarblijkelijk is het vonnis geinfluenceerd geworden door politieke inzichten en draagt het een sterk anti-stadhouderlijken stempel. Zij kwamen dan ook in appèl, vannieuws aan werd er gepleit en werden er conclusies en berekeningen gemaakt, met het gevolg dat 20 Maart 1715 een geheel ander vonnis werd gewezen: „In der saecke hangende voor den

---

[1]) Afschrift van de sententie ten gunste van prinses Emilia Louisa van Portugal, aan wie natuurlijk de helft van de rente werd toegewezen; de wederhelft verkreeg Mevr. v. Gent.

Hoogen Raede in Holland tusschen den Raede en de Meesters van de Reekeningen der Domeinen van Zijn Kon. Maj. van Groot Brittanniën glorieuser memorie aangestelt geweest ende bij resolutie van Hoog Mog. H.H. Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden in qualiteit als executeurs van de testamente van Prins Frederik Hendrik, mede glorieuser memorie ende van Hoogstgedagte Syne Majesteyt geauthoriseert — Impetranten in Cas d'appel ter eenre, Ende Amelia Louise geboren Princesse van Portugael, gedaagde in 't voors. Cas ter andere zyde — THoff doet te niet de Sententie van den Raede provinciael in dato den 9 Maert 1703 in quaestie ende opnieuw regt doende, verclaert de gedaegde geregtigt te syn tot de geregte helft van een som van f 13150, spruytende ter saecke van 3 renten ten processe gemelt — condemneert vervolgens de Impeten boven de somme van f 5450, dewelcke by hen Impeten jaerlycx aen de Gedaegde syn uytgekeert en de voldaen nogh aen de gedaegde jaerlycx uyt te keeren ende te betalen de somme van f 1125 tot supplement van de voors. helfte van f 13150, ende sulcx jaerlycx aen gedaegde te laten volgen de somme van f 6575 ende daerinne van jaer tot jaer te continueeren — ontseyt de gedaegde haer verdere Eysch ende Conclusie ter eerster instantie gedaen ende genomen *„soo lange als er descendenten van de staak van wylen princes Maria Belgica in 't leven syn"* enz.

Belangrijk voor de geschiedenis van het pensioen van Portugal kan deze uitspraak genoemd worden, aangezien het cijfer der aan de beide prinsessen van Portugal toegekende renten, behalve gedurende eenige jaren, waarover later, tot in 1873 aan hare descendenten jaarlijks is uitgekeerd geworden. Maar verwarrend zijn de conclusies ook voor hen, die zich eenigszins op de hoogte willen stellen van de procedure. Eerstens is ons niet recht duidelijk de berekening der drie in het vonnis genoemde renten, die tot de eindsom van f 13150 jaarlijksche renten aan de prinsessen leiden. De berekening is als volgt:

De staak van Don Emanuel krijgt de helft van f 7500 zijnde door prins Maurits aan zijn zuster gelegateerd = f 3750

De staak v. Maria Belgica ontvangt eveneens de helft van f 7500 zijnde .. .. .. f 3750 ook deze staak krijgt de helft

daarenboven ontvangt deze staak de helft der aan de 5 prinsessen gezamenlijk toekomende jaargelden	- 2500
nog ontvangt deze staak de beide jaarrenten aan de zoons van Emilie toegekend	- 4000
te samen dus	f 10250
Hierbij komt nog het bedrag hiernevens genoemd afkomstig der ten gunste van dezen staak gemaakte dispositien	- 2900
De staak van Emanuel krijgt dus	f 13150

der aan de 5 princessen toegekende renten	- 2500
en eindelijk ontvangt de 2e staak de f 1000 jaarrente van Maria Belgica	- 1000
te samen dus	f 7250
Nu hebben echter twee(?) der vijf prinsessen gedisponeerd ten behoeve der gedaagden, $^2/_5$ van f 7250 = ...	- 2900
De staak van Maria Belgica krijgt dus	f 4350

Waarom, vragen wij, werd de erfelijke rente voor Emilie van Nassau hier in tweeën gedeeld? Zou het niet billijker geweest zijn aan de staak van Emanuel $^2/_8$ en aan die der prinsessen $^6/_8$ toe te kennen? Waar bleef, zoo vragen wij verder, de jaarrente door Eleonora Maria aan haren echtgenoot gelegateerd? En waarom is hier sprake van den staak van Maria Belgica, die toch in 1652 van zijn aanspraken op de jaarrenten had afgezien? En eindelijk waarom wordt er gesproken van twee prinsessen, die ten gunste van den staak van Emanuel disponeerden, terwijl wij in dezelfde procedure lezen dat slechts prinses Anna Louisa van Portugal zulks deed? Het is mij niet mogen gelukken op al deze vragen een antwoord te vinden. Voor zooverre aangaat de gelegateerde jaarrente aan den graaf van Nassau-Siegen, en voor zooverre het weder ten tooneele komen van de descendenten van Maria Belgica betref, vermoed ik dat de aanhangige procedures omtrent beide twistvragen in 1715 nog niet beeindigd waren. Zooals wij ons herinneren, werd het vonnis in het proces met de Zwitsersche nakomelingen eerst 12 Sept. 1726 gewezen. Waarschijnlijk zullen de belanghebbenden destijds dezelfde aanmerkingen gemaakt hebben als wij. Zij hebben er zich echter bij nedergelegd; van toen aan werd aan Mevr. van Gent en aan hare zuster een gezamenlijke rente van f 13150 uitgekeerd en werd aan de descendenten van den graaf van Nassau-Siegen f 2600 jaarlijks uitbetaald, te

zamen vormende de som van f 15750. Aan wien de ontbrekende f 1750, om tot het volle bedrag der oorspronkelijke f 17500 rente te komen, uitbetaald zijn, vermelden de domeinrekeningen niet.

Twee en een half jaar heeft de Douairière Van Gent de helft van f 13150 of f 6575 getrokken, toen overleed zij te Vianen 15 Oct. 1717 en liet drie dochters na, waarvan de oudste Johanna Emilie Louisa van Gent ongehuwd is gestorven. Op de beide andere is na den dood van tante Emilia Louise in 1731 de geheele rente gekomen. Beide huwden tweemaal en hebben een groote nakomelingschap verwekt, de oudste Egeria Adriana Sybella van Gent trouwde 1° Adrian Gustav Baron van Hompesch [1]), Kolonel van het Regiment Garde Dragonders. Hij sneuvelde voor Douay in 1710, en was een zoon van Johan Diderik Heer van Rürich en Fetz en van Anna Louise von Kätzgen. Zij huwde ten tweede in 1723 Carel van Belle, drossaart en stadhouder der leenen van Langerack. De tweede dochter: Antoinette Albertine Frederica van Gent tr. 1° 20 Febr. 1721 Pierre Bigot Baron de Villandry, Hr. van Morgues, geemigreerd Fransch edelman, zoon van Jacques en van Catharine du Monceau. Hij overleed 15 Maart 1717, waarna Antoinette Albertine Frederica den 13 Juni 1721

[1]) Dat Adrian Gustav alhier Baron wordt genoemd, terwijl zijn kinderen den grafelijken titel voerden wordt uit het navolgende verklaard.

„Keizer Frans Joseph I heeft Baron Reinhardus Vincentius de Hompesch, Generaal Veldmaarschalk zijner legers, bij diploma van 10 Juli 1706 tot graaf van het Heilige Roomsche Rijk verheven en bepaald, dat ook zijn broeders den titel mogen voeren naar goedvinden van genoemden Reinhardus Vincentius de Hompesch. Deze heeft bij testament van 2 Nov. 1731 bepaald dat na zijn dood, de overlevende kinderen van zijnen broeder Gustavus Hadrianus, namelijk Wilhelmus Vincentius, Emanuel Joannes Vincentius en Eleonore Henriette Mauritia den titel van graaf en zijn wapen zouden aannemen, en nu zij dien titel hebben gedragen evenals Vincentius Gustavius, zoon van pasgemelden Wilhelmus Vincentius, zoo keurt keizer Jozef II dit goed en bepaalt dat Vincentius Gustavus en alle zijn wettige afstammelingen, zoo mannelijke als vrouwelijke den titel van Graaf en Gravin zullen voeren, met een wapen... gelijk aan het A. G. in voce Hompesch Rürich in Duitschland. — Aanteekening mij verschaft door den Heer J. D. Wagner.

Zie over Reinardus Vincentius, het „Droevig verhaal van de bedroefde dood van den generaal H... Navorscher LIV p. 182; hij liet volgens dat gedicht zijn fortuin niet na aan Adrian Gustaaf van Hompesch. — Zie over de bezwaren tegen de toelating van Vincent Willem in de Ridderschap, Fruin Staatsinstellingen, p. 228, als Guliksch edelman en de regels in bovengenoemd gedicht p. 185 v. d. Navorscher, waarin hij een mof genoemd wordt.

hertrouwde met Mr. Willem Antoni Pieterson, Burgemeester van 's Gravenhage [1]) zoon van Cornelis en Maria Dedel.

Uit deze twee dochters [2]) zijn voortgekomen de beide staken [3]), die in 1873 de jaargelden van Prins Maurits tegen den penning XX hebben ingelost. Beide in alle bijzonderheden te volgen zou ons te ver voeren; wij hebben daarom gemeend de reeks der nakomelingen in tabellen samen te vatten, die wij hierna zullen laten volgen. Vooraf zullen wij nog een paar bizonderheden omtrent het Pensioen van Portugal mededeelen. Van 1715 tot en met 1794 schijnen de renten geleidelijk betaald te zijn, zooals

[1]) Willem Antoni promoveerde 29 Juni 1708; was dijkgraaf v. Noordland 22 Mei 1709; Secretaris generaliteitsmuntkamer 23 Juli 1709; later regeerend schepen en burgemeester v. d. Haag. Zijn kwartieren zijn Pieterson × Coenen, Dedel, × v. Montfoort.

[2]) De dochters van den Baron van Gent kregen octrooi van de Staten van Holland om *f* 100000 te negotieeren op de Portugeesche rente; deze obligatie is later teruggekocht.

[3]) KORTE DEMONSTRATIE
van eenige Descendenten
van
PRINS WILLEM DE EERSTE.
Glorieuser memorie
met relatie tot het 11e Articul van 't Placaat van Haar Edele Groot Moogende in dato 22 Juli 1749.

Willem de Eerste van dien naam, Prins van Orange, Grave van Nassau, ten tweede Huwelijk getrouwd met Anna, Dogter van Maurits, Hertog en Keurvorst van Saxen, en van Agnes, Dogter van Philips, Landgraaf van Hessen: heeft daarbij verwekt

Maurits Prins van Orange	Emilia 1597 getrouwd met Emanuel, Prins van Portugal, zoon van Don Antonio, Koning van Portugal	Louise Juliana (sic)

Emanuel de Tweede Prins van Portugal geboren te Delft, is geweest van de Gereformeerde Religie, Ao 1646 getrouwd met Johanna, Dogter van Albert, Graaf van Hanau en Ermgard, Gravinne van Isenburg

Elisabet Maria, Princesse van Portugal geboren den 20 November 1648 sterft den 15 October 1717 en was den 11 April

blijkt uit een rekwest van Elisabeth Maria Pieterson, in 1795 aan het Comité van Algemeen Welzijn gericht. In dit stuk geeft zij een korte uiteenzetting van de geschiedenis van het pensioen, en betoogt dat zij voor $^1/_4$ deel gerechtigd is in de rente van *f* 13150 [1]); dat de laatste betaling in 1794 gedaan werd maar dat men in 1795 in gebreke bleef en dat zij hoofdzakelijk van dit pensioen moet leven. Den 11den November 1795 werd hierop *f* 800 voorschot gegeven en evenzoo den 30sten Augustus 1796. Intusschen hadden de andere deelgerechtigden eveneens gerekwestreerd, namelijk: Elizabeth v. Hompesch, dochter van Vincent Willem van Hompesch, Leonard Hoeufft en Jeannette Hoeufft, kinderen van Anna v. Hompesch en wijlen generaal Hoeufft, welke Anna mede een dochter was van Vincent Willem voornoemd, evenals Charlotte — Wilhelmina — Jacqueline — Henriette en Vincent van Hompesch; mede de kinderen en kindskinderen van Elisabeth Henriette Maurice van Hompesch, weduwe Frederik Johan Sigismund van Heiden en dan nog Charles Bigot, A. Ponthière, gehuwd met Wilhelmina Elisabeth Bigot, H. de Lannoy, echtgenoot van Antoinetta Francoise Bigot, Steven van Randwijck van de Poll, als in huwelijk hebbende Caroline Diane Bigot en eindelijk George van Randwijck van Gameren, gehuwd met Helene Bigot. Deze allen verklaren dat zij met Elizabeth Marie gerechtigd zijn tot de uitbetaling van *f* 13150 en dat zij niet minder dan gene de gelden behoeven. Aan hen werd 25 Febr. 1796 *f* 2400 voorschot gegeven; dat is te zeggen een gelijke som als aan Elisabeth Marie; de tak Hompesch kwam voor $^1/_4$ op, de tak Heiden even-

getrouwd met
Adriaan, Baron van Gendt, overleden den
10 Augusti 1708

Egeria Adriana Sibilla, Baronesse van Gendt, getrouwd met Adriaan Gustaef Baron van Hompesch	Antonetta Albertina Frederica, Baronesse van Gendt, den 20 Februari 1707, eerst getrouwd met Pierre Bigot de Villandry die sterft den 15 Maert 1717 op den 22 Juni 1721 ten tweede huwelijk getrouwd met Willem Antoni Pieterson
1° Vincent Willem, Graef van Hompesch. 2° Emanuel Jan Willem, Graef van Hompesch. 3° Elizabet Henriette Maurice Baronesse van Hompesch, in haar leven getrouwd met Frederik Johan Sigismund, Baron van Heijden.	Uit 't eerste huwelijk, Jaques Adrian Isaac Bigot, geboren den 10 Juni 1709 uit het tweede huwelijk, Elizabet Maria Pieterson, geboren den 11 Maart 1724.

eens en de tak Bigot deelde met Elisabeth Marie Pieterson de andere helft. Op een vernieuwd verzoekschrift, nu aan de Nationale Vergadering ingediend, werd volgens advies of permissie der Commissie van Superintendentie nogmaals *f* 4000 uitbetaald. Den 26sten April 1797 en 9 Juli 1798 ontvingen de deelgerechtigden nogmaals *f* 4000 en *f* 10000 voorschot. Maar eindelijk scheen het alsof voor hen een betere tijd zoude aanbreken. Bij resolutie namelijk van den Agent van finantiën der Bataafsche republiek, in dato 26 Maart 1800, werd de Thesaurier der Domeinen H. C. Molière gemachtigd om de geheele rente van *f* 13150 aan de daarbij geinteresseerden te voldoen. Kort slechts hebben zij zich hierin verheugd; van 1804 tot 1810 werd de rente in het geheel niet betaald. In dat laatste jaar echter wordt er in de Domeinenrekening verantwoord:

f 15600 voor 6 jaar rente à f 2600 's jaars (ten behoeve der nakomelingen van den graaf van Nassau Siegen) en

f 78900 voor 6 jaar rente à f 13150 's jaars.

Deze gunstige uitkomst is het gevolg geweest van een verzoekschrift, door den notaris en procureur Harmen Stenfort te 's Gravenhage namens de belanghebbenden aan koning Lodewijk Napoleon gedaan. Wij vinden in de lijst dier geïnteresseerden wederom andere namen dan in het rekwest van 1795 en wel: Jacques Adrien François Bigot de Villandry [1]); François Pierre Guillaume van Schuijlenburch de Bommenede, weduwnaar van Wilhelmina Bigot, tevens vader en voogd van Charles Guillaume— Marie Adrienne Jeannette — Guillaume François en Etienne Charles François van Schuijlenburch; Magteld de Ruijter, weduwe Henri Guillaume de Lannoy en moeder van Henri Jacques François en Jacques Arnold Frederik de Lannoy; Jacques François de Lannoy; Caroline Frederique Scheijd de Groulart, geboren de Lannoy; George graaf van Randwijck, ook als vader van Geertruyde Stephanie Johanna van Randwijck; Wilhelmina Henriette van Hompesch; Vincent Willem van Hompesch; Charlotte Louise Wilhelmina Henriette van Hompesch, gehuwd met L. van Riedesel; Jacqueline Charlotte van Hompesch; Henriette Wilhelmine Louise van Hompesch, gemalinne van Marie Gabriel

---

[1]) Het kasteel de Villandry (Indre et Loire) behoort nu aan den baron Hainguerlot, een afbeelding zonder bijschrift kwam voor in de „Illustration" van 3 Juni 1905.

de Riccé, Jeanne Philippine Hoeufft en Leonard Hoeufft. Al deze kwamen op voor $^3/_4$ parten in „het jaarlijks legaat groot f 13150. Het laatste $^1/_4$ part, de staak van Heiden Hompesch schijnt afzonderlijk te hebben gerekwestreerd.

Het jaar 1810, dat voor de geïnteresseerden zoo gunstig was, bracht echter een groote staatkundige verandering in ons land. Keizer Napoleon schrapte de Nederlanden van de rij der Staten en lijfde onze gewesten in bij Frankrijk. Deze inlijving is voor de deelgerechtigden in het pensioen ook noodlottig geweest, want bij decreet van 20 April 1811 te St. Cloud gegeven, werden 1º „les divers emprunts faits sur les domaines de la Maison de Nassau-Orange en Hollande déclarés faire partie de la dette publique hollandaise" en 2e „les effets seront inscrits sur le grand livre de la dette de Hollande, sur le même pied que les autres parties de la dette de Hollande" enz. enz. Deze inschrijving op het Grootboek had plaats na de gebruikelijke tierceering. Men begrijpt hoe deze sterke rente-vermindering den belanghebbenden heeft gedrukt; alle reclamatiën tegen het besluit bleven echter vruchteloos. Toen dan ook Napoleon gevallen was, hebben zich de nakomelingen van Emilie van Nassau gehaast aan den Souvereinen Vorst, later Koning Willem I, een verzoekschrift in te dienen om wederom in het bezit der volledige rente te komen. In dit stuk wordt de inschrijving op het Grootboek aldus omschreven „evenwel heeft Keizer Napoleon het kunnen goedvinden om door een willekeurige pennestreek hun lieden van $^2/_3$ van hun inkomen te beroven, door bovengemelde rente, die voor velen der daarbij belanghebbenden het eenigste soutien is, gelijk te stellen met de houders der Effecten van den Publieken Schuld en op wederrechtige wijze op het Grootboek te laten inschrijven in plaats van dezelve op het comptoir der Domeinen geaffecteerd te laten."

Koning Willem I heeft gunstig op dit verzoekschrift beschikt en van 1814 tot 1873 is er van het Pensioen van Portugal niets meer te vermelden. Jaarlijks werden uit de Domeinen de f 13150 aan de descendenten van Emilia van Nassau uitbetaald.

Van 1625, het jaar, waarin Prins Maurits overleed, tot 1873, waarin het pensioen uit de domein-rekeningen werd geschrapt, heeft de rente aanleiding gegeven tot veel twistgeschrijf en tot veel beslommeringen, maar het kan niet ontkend worden, dat die

gelden in die twee en een halve eeuw aan velen der descendenten van prinses Emilia ook een groote en belangrijke steun geweest is in moeilijke dagen.

Wij besluiten deze schets met de lijst der negenendertig deelgerechtigden in het Pensioen van Portugal, zooals die door de ontvanger der successie en domeinen Van Meurs den 9 Sept. 1873 is opgemaakt met vermelding der bedragen, die zij uit de rente trokken. Deze bedragen zijn toen tegen 5°/₀ gekapitaliseerd en 1 Juli 1874 met het laatste half jaar rente uitbetaald. Achter die lijst hebben wij genealogische tabellen gevoegd, waaruit blijken zal dat alle in de lijst van den ontvanger genoemde deelgerechtigden nakomelingen waren van Emilia van Nassau. Voor deze tabellen hebben wij als uiterste grens genomen den toestand in 1873. Aan hen, die deze tabellen tot op den huidigen dag willen voortzetten, geven wij den raad om hiervoor te raadplegen het Nederland's Adelsboek 1904 en 1905, de Intermédiaire des Chercheurs et Curieux, de Taschenbücher der Freiherrliche Häuser en den arbeid van Jhr. H. H. Röell in de Wapenheraut over de afstammelingen van P. C. van Beresteijn, waarin de takken van Hompesch en van Schuijlenburch met al hun descendenten in de mannelijke en vrouwelijke lijn uitgewerkt zijn.

In de meer dan dertig jaren, die ons scheiden van 1873, is de lijst der nakomelingen van Emilia van Nassau sterk toegenomen en kunnen wij hetzelfde getuigen van den Nederlandschen staak hetgeen de heer Lodewijk Mulder van den Zwitserschen heeft gezegd; namelijk dat het nakroost van Emilia van Nassau tegenwoordig zoo aanzienlijk is, dat niet alleen hier te lande, maar ook in Duitschland, Frankrijk en Zwitserland talloos vele personen gevonden worden, wien het bloed van Willem I van Oranje en van Koning Emanuel de Groote van Portugal door de aderen stroomt. Voor velen echter is de herinnering aan deze glorieuse afkomst geheel verloren gaan. Zoolang het pensioen nog werd uitbetaald, werd men aan die afkomst nu en dan herinnerd; het verdwijnen der rente uit het domeinenbeheer van 1873 heeft den laatsten band verbroken, die de nakomelingen van Prinses Emilia van Nassau in dagen van angst en spanning nog eens samenbond.

Namen der negenendertig deelgerechtigden in het Pensioen van Portugal zooals die voorkomen op den Staat, opgemaakt tot uitvoering der wet van 26 December 1873, Staatsblad No. 208 en in origineel berustende aan het Departement van Finantiën.

	Toestand in 1873.	Rentecijfers volgens den Staat	
1.	Josephine Françoise Charlotte de Riccé, Douairière C. Baron de Riedesel te Ohé en Laak	*f* 3287.50	
	Totaal van staak I A. tabel C, $^1/_4$ der rente		*f* 3287.50
2.	Arnaille Dorothée Auguste Jeanne Hermine Frederica Baronesse de Riedesel tot Eisenbach, echtgen. van Adolf Marie Frans Carel Graaf van Hompesch te Ohé en Laak	*f* 547.78^{5}	
3.	August Friedrich Karl Louis Volprecht von Riedesel tot Eisenbach te Stockhausen	„ 273.98^{5}	
4.	Albrecht Karl Georg Waldemar von Riedesel tot Eisenbach te Stockhausen	„ 273.99	
5.	Louis graaf van Heiden Reinestein te Groningen	„ 365.29	
6.	Marie Frederique Isabelle gravin van Heiden Reinestein, echtgen. van Jhr. Paul Antoine Guillaume de Milly te Zuidlaren	„ 365.29	
7.	Isabelle Caroline Sophie Wilhelmine gravin van Heiden Reinestein te Zuidlaren	„ 365.29	
8.	Carl baron von Schenck tot Schweinsberg te Darmstadt	„ 365.29^{5}	
9.	Louise Löw von und zu Steinfurth, echtgen. van Bernhard von Stein von Völkershausen te Staden	„ 365.29^{5}	
10.	Sophie baronesse von Schenck tot		
	Transport	*f* 5209.73	*f* 3287.50

		Rentecijfers volgens den Staat	
	Transporteeren	*f* 5209.73	*f* 3287.50
	Sweinsberg echtgen. van Friedrich von Heimrod te Kassel	„ 365.28	
	Totaal van staak I B, tabel D, 1/4 der rente		„ 3287.50
11.	Françoise Jeannette van Herzeele, echtgen. van Frederik Carselé Baron van Pallandt v. Walfort te Amsterdam, zij is thans weduwe van Pallandt v. Walfort	„ 560.26[5]	
12.	Willem Frans Baron van Herzeele te 's Gravenhage	„ 560.26[5]	
13.	Louise Charlotte van Schuylenburch, douairière Gerrit graaf Schimmelpenninck te Arnhem	„ 174.42	
14.	Jeanne Henriette Gabrielle van Schuylenburch, douairière Jacob Adriaan Prosper Baron van Brakell van Wadenoyen en Doorwerth te Doorwerth	„ 174.43	
15.	Jhr. Louis van Schuylenburch van Ulenpas te Hummelo-Keppel	„ 174.42	
16.	Jacob Gabriel van Rappard te Arnhem	„ 45.66[5]	
17.	Philips Frederik Antoine Jacques van Brakell-Doorwerth te Doorwerth	„ 45.66[5]	
18.	Louise Constance Jeanne van Brakell-Doorwerth, wed. Henri baron de Smeth te 's Gravenhage	„ 45.66[5]	
19.	Françoise Stéphanie van Brakell-Doorwerth, echtgen. Jhr. Anton Willem van Borssele te Bennekom	„ 45.66[5]	
20.	Lodewijk Frank Willem van Brakell-Doorwerth te Brummen	„ 45.66	
21.	Jacob Adriaan Zweder van Brakell-Doorwerth te 's Gravenhage	„ 45.66	
22.	Maria Theodora van Brakell-Door-		
	Transport	*f* 9491.79	*f* 6575.—

		Rentecijfers volgens den Staat	
	Transporteeren	*f* 9491.79	*f* 6575.—
	werth, echtgen. Lodewijk Arend Robbert Wolfgang baron van Ittersum te Doorwerth	„ 45.66	
23.	Jacob Willem Frank van Brakell-Doorwerth te Elst.	„ 45.66	
24.	Jacob Gabriel Willem van Brakell-Doorwerth te Ede	„ 45.66	
25.	Antonia van Borssele, echtgen. van Frederik Hendrik van Persyn te Amersfoort	„ 102.71	
26.	Anton Willem van Borssele te Bennekom	„ 102.71	
27.	Elisabeth Cornelia van Borssele, echtgen. van Carel August Nairac te Barneveld	„ 102.71	
28.	Elisabeth Numans, douair. Jhr. Antoine Guillaume van Borssele te Barneveld	„ 102.71	
	Totaal van staak II A, Tabel E, $^1/_8$ + $^1/_{16}$. der rente		„ 2465.60[1]
29.	Jacques Arnold Frederic de Lannoy te Grave	*f* 547.90	
30.	Charlotte Henriette van Grasveld echtgen. van Paulus Schrier te Arnhem	„ 60.80	
31.	Jacques François van Grasveld te Nijmegen	„ 60.80	
32.	Christina Martha van Grasveld, echtgen. van Henricus Johannes Bronner te Arnhem	„ 60.80	
	Transport	*f* 9769.91	*f* 9040.60

[1]) Dat dit cijfer zoo hoog is spruit voort uit het huwelijk van Jhr. Pierre François Guillaume van Schuylenburch met de medegerechtigde Wilhelmina Bigot de Villandry. Zie tabel G. zij klom op van $^1/_{16}$ of *f* 821.85 dit + *f* 1643.75 = *f* 2465.60.

		Rentecijfers volgens den Staat	
	Transporteeren	*f* 9769.91	*f* 9040.60
33.	Jhr. Jacques Arnold Henry de Lannoy te Gorssel	„ 182.64	
34.	Jhr. Karel Frederik de Lannoy te Oirschot.	„ 182.63	
35.	Jhr. François von Scheidt de Groulart te Gorssel	„ 547.90	
	Totaal van staak II B, Tabel **F**, $^1/_8$ der rente		„ 1643.47
36.	Eugenie Diane Stephanie Constance baronesse Bigot de Villandry, douair. Ernest Henri Magnus baron de Bludowsky te Venetië	„ 410.95	
37.	Felicie Blanche Louise Marie Bigot de la Touanne, wed. Henri Gustave Leroyer de la Motte te Crosmières	„ 205.47^{5}	
38.	Félix Charles Auguste Marquis Bigot de la Touanne te Orleans	„ 205.47^{5}	
	Totaal van staak II C, Tabel **G**, $^1/_{16}$ der rente		„ 821.90
	N.B. Zie het aangeteekende bij Totaal van staak II A, Tabel **E**.		
39.	Emma Catharina Fischer de Bellerive, douair. Charles Louis Emanuel Tscharner te Bern	„ 1643.80	
	Totaal van staak II D, Tabel **H**, $^1/_8$ der rente		„ 1643.80
	Geheel Totaal		*f* 13149.77

Opmerking: De tabel B gaat aan die van A, en de tabellen F en G aan die van E vooraf, uithoofde van typografische moeilijkheden. RED.

- Elisabeth Maria prinses v. Portugal tr. Adriaan Baron v. Gent hr. v. Oldersum Oosterwedden en Papenburg.

  (Na den dood harer zuster Emilia Louisa prinses v. Portugal kwamen hare beide dochters in het bezit der geheele rente ad *f* 13150, dus ieder hadden zij *f* 6575 jaarlijks).

  - Johanna Emilia Louise B^{sse} v. Gent ongeh. †
  - Staak I
    Egeria Adriana Sibilla B^{sse} v. Gent tr. 1° Adrian Gustav Baron van Hompesch, 2° Carel v. Belle; geen k.k.
    zij treedt op voor de helft der rente of *f* 6575 's jaars.
    - Willem Vinc af v. Hompesch tr. Charlotte C Baronesse v. B r.
      - Vincent Gustaaf graaf van Hompesch tr. Albertine Louise Ernestine Proebentau v. Wilmsdorff. — Kinderen Zie tabel C
      - Jacob Godefroy graaf v. Hompesch ongeh.
      - Aernoud Joannes graaf v. Hompesch, ongeh.
      - Lodewijk Carel Willem graaf v. Hompesch ongeh.
      - Henriette Egeria gravin v. Hompesch ongeh.
      - Anne Henriette Elisabeth gravin v. Hompesch tr. Mattheus Theodorus Hoeufft.
        - Leonard Hoeufft † ongeh. 15 Febr. 1818.
        - Charlotte Caroline Hoeufft † ongeh. 1766.
        - Jeanne Phiippine Hoeufft ongeh. 28 Nov. 1821.
      - Louisa Amelie gravin v. Hompesch ongeh.
    - Emanuel Jo Vincent graaf v. Hompesch, ong erl.; in allen gevalle had hij wettige nako n.
    - Eleonore He Maurice gravin v. Hompesch derik Johannes Sigismund gra Heiden van Ootn.
      - Sigismund Vincent Gustaaf Lodewijk graaf v. Heiden Hompesch tot Ootmarsum tr. Anna Sophia Dorothea Baronesse van Riedesel zu Eisenbach. — Kinderen Zie tabel D
      - Reinard Adriaan Willem Carel graaf v. Heiden Hompesch Hr. v. Ravestein tr. Maria Constancia v. Berck tot Abcoude en Baambrugge, geen kk.
  - Staak II
    Antoinette Albertine Frederica B^{sse} v. Gent tr. 1° Pierre Bigot Baron de Villandry, 2° Mr. Willem Anthony Pieterson.
    Zij treedt op voor de helft der rente of *f* 6575 's jaars.
    - Jacques Adri e Bigot de Villandry tr. se Herbert.
      - Wilhelmina Elisabeth Bigot de Villandry tr. 1° Mr. Willem van Schuylenburch v. Bommenede; 2° Jean Louis de Pontière. — Kinderen Zie tabel E
      - Antoinette François Bigot de Villandry tr. Jacques Arnold Henri de Lannoy. — Kinderen Zie tabel F
      - Carolina Diane Bigot de Villandry tr. Steven Walraven graaf v. Randwijck tot de Pol en Homoet. — geen kk.
      - Charles Bigot de Villandry tr. Gerardine Cornelie Bergsma. — Kinderen Zie tabel G
      - Francois Adriaan Bigot de Villandry
      - Jean Guillaume Bigot de Villandry.
      - Hélène Madelaine Bigot de Villandry tr. George graaf v. Randwijck v. Gameren. — Kinderen Zie tabel H
    - Elisabeth Ma eterson ongeh.

Tabel A.

- Prins Willem I van Oranje-Nassau tr. in 2e huw. Anna prinses van Saksen.
  - Prinses Anna tr. graaf Willem Lodewijk van Nassan geen kk.
  - Prins Maurits v. Oranje-Nassau Stadhouder enz. ongehuwd.
  - *Prinses Emilia* tr. *Don Emanuel Prins v. Portugal.*
    - *Don Emanuel II prins v. Portugal* tr. Johanna gravin v. Hanau
      - *Wilhelm. Amalia prinses v. Portugal* jong †
      - *Elisabeth Maria prinses v. Portugal* erfg. v. haar tante Anna Louise prs. v.Port.tr.Adriaan Baron v. Gent.
        - hieruit Kinderen. Zie tabel B.
      - *Emilia Louise prs. v. Portugal* † 1731, hoog bej. ongh.
      - *Christina Delphine* jong †
    - *Don Christoffel* Louis Guillaume *prins v. Portugal* tr. Anna Maria Capere Galeotti, prinses de Monteléone
      - *Emanuel Eugene prins v. Portugal* † ongeh.
      - *FerdinandAlexander pr. v. Portugal* ongeh. overl.
    - *Maria Belgica prinses v. Portugal* tr. Jean Theodore Baron de Croll
      - *De Zwitsersche tak,* zie tabellen pag. 422 en 456 Gids 1886.
    - *Emilia Louise prinses v. Portugal* ongt.†29Oct.1670 maakt erfgenam. harer zusters JulianaCatharina en Eleonore Maurice.
    - *Anna Louise prinses v. Portugal* ongh. † 5 Apr. 1669 maakt erfg. Elisabeth Maria prinses v. Portug. geh. met Adriaan Baron v. Gent.
    - *Juliana Catharina prinses v. Portugal* ongeh. † 22 Juni 1680maakterfgn. Prins Willem III
    - *Eleonore Maurice prinses v. Portugal* tr. graaf George Frederik van Nassau-Siegen, legateert hem haar rente.
    - *Sabine Delphique prinses v. Portugal* ongh. † 21 Juni 1670 maakt erfg. haar zuster JnlianaCatharina

Tabel C.

Staak
I A
Vincent Gustaaf graaf van Hompesch tr. Albertine Ernestine Proebentau von Wilmsdorff.

deze staak treedt op voor $^{1}/_{4}$ der rente, of *f* 3287.50

- Charlotte Louise Wilhelmine Henriette gravin van Hompesch tr. Carl Philip Ferdinand Hermann Baron van Riedesel tot Eisenbach, Hr. van Stevensweert, Ohé en Laak (hij hertr. Joséphine Françoise Charlotte burggravin de Riccé, zie hieronder en ook staak I B. Tabel D)
  - Geen kinderen.
- Louise Anne gravin v. Hompesch ongeh. † 1769
- Vincent Willem graaf van Hompesch Hr. van Genderen ongeh. † 1839.
- Wilhelmine Henriette gravin van Hompesch ongeh. † 1850
- Jacqueline Charlotte gravin van Hompesch ongeh. † 1827.
- Henriette Louise Wilhelmine gravin v. Hompesch tr. Marie Gabriel Burggraaf de Riccé.
  - Joséphine Françoise Charlotte Burggravin de Riccé tr. Carl Philip Ferdinand Hermann Baron von Riedesel, Hr. van Stevensweert, Ohé en Laak, weduwnaar v. haar tante Charlotte Louise Wilhelmine Henriette gravin v. Hompesch (zie hierboven.)
    - hieruit één dochter die voorkomt in Staak I B Tabel D

Tabel D.

Staak I B.
Sigismund Vincent Gustaaf Lodewijk graaf van Heiden Hompesch tot Ootmarsum tr. Anna Sophia Dorothea Baronesse van Riedesel tot Eisenbach
Deze staak treedt op voor $^1/_4$ der rente of *f* 3287.50

- Wilhelmina Anna gravin v. Heiden Hompesch ongeh. †
- Frederica Eleonore Louise Charlotte gravin v. Heiden Hompesch tr. Johan Conrad Baron van Riedesel tot Eisenbach
  - Dorette Bsse edesel tot Eisenbachn. †
  - Carl Philip and Hermann Baron v. Riedet Eisenbach tr. 1° Charlotte Lodilhelmina Henriette gravin vompesch en 2° Josephine FranIcharlotte Burggravin de Ikie tabel C)
    - Arnailie Dorothea Augusta Jeanne Hermine Frederique Bsse van Riedesel tot Eisenbach tr. Adolf Mari Carl Franz graaf van Hompesch Rürich.
      - Kinderen
  - August Bn. Iesel tot Eisen-
    - August Friedrich Karl Ludwig Eduard Volprecht Baron von Riedesel zu Eisenbach tr. Anna Elisabeth Freiin von Plotho.
      - Kinderen
  - Kurt Carl AlbTheodoor Friedrich Ludwig JGeorg Bernhard Baron v. Riedesesenbach tr. Martha Hedwig P von Rabenau
    - Albrecht Karl George Woldemar Bn. v. Riedesel zu Eisenbach ongeh.
- Anne Willem Carel graaf v. Heiden-Hompesch tr. Isabelle Caroline Sophie Wilhelmine von Weetolshausen genannt Schrautenbach
  - Anna Sophiaithea gravin v. Heiden HompesSigismund Jacques graaf v.len Reinestein
    - Mr. Louis graaf v. Heiden Reinestein ong. †
    - Marie Frederique gravin v. Heiden Reinestein tr. Jhr. Mr. Paul Antoine Guillaume de Milly
      - Kinderen
    - Isabella Carolina Sophie Wilhelmina gravin v. Heiden Reinestein ongeh. †
- Sigismund Carel Maurits graaf v. Heiden Hompesch ongeh. †
- Wilhelmine Charlotte Dorothea gravin v. Heiden Hompesch tr. Frederik Lodewijk graaf v. Rechteren Limpurg.
  - Frederik Willdolf Graaf van Rechteren Llg ongeh. †
  - Dorothea Ge Wilhelmine Louise gravin vhteren Limpurg tr. Ludwig Jo Karl Freiherr Schenck zuweinsberg
    - Herman Ludwig Moritz freiherr von Schenck zu Schweinberg tr. Henriette von Wurhaut; hij † voor 1873.
      - Geen kinderen
    - Karl Ludwig Georgfreiherr von Schenck zu Schweinsberg tr. Luwinka von Borck.
      - Kinderen
    - Adelheid Mathilde Henriette Dorothea freiin von Schenck zu Schweinsberg tr. Herman Karl August Friedrich freiherr Löw von und zu Steinfurth.
      - Luise freiin Löw von und zu Steinfurth tr. Bernhard Ferdinand von Stein zu Nord und Ostheim aus dem Hause Volkershausen. Kinderen
    - Sophia Maria Adelheid freiin von Schenck zu Schweinsberg tr. Friedrich Ludwig freiherr? von Heimrod.
      - Kinderen
- Adelaïde Jeannette Sophia gravin v. Heiden Hompesch ongeh. †
- Sophia Constance Charlotte gravin v. Heiden Hompesch tr. Charles Frederic de Saurerotte geen kinderen; beiden voor 1873 †

- Staak II B. Antoinette Françoise Bigot de Villandry tr. Jacques Arnold Henri de Lannoy. Deze staak treedt op voor $^1/_8$ der rente of f 1643.75.
  - Jhr. Henry Guillaume Frederic de Lannoy tr Mechteld de Ruyter.
    - Jhr. Henri Jacques François de Lannoy ongeh.
    - Jhr. Jacques Arnold Frederik de Lannoy tr. Philippine Catharine Ernestine von Halbritter.
      - kinderen.
  - Jhr. Willem Arnold de Lannoy ongeh.
  - Jhr. Jacques Francois de Lannoy tr. Marie Margareta Werschau.
    - een dochter ongeh.
    - een dochter ongeh.
    - Jvr. Henriette Caroline Florentine de Lannoy tr. Hendrik Willem van Grasveld
      - Charlotte Hanriette v. Grasveld tr. Paulus Schrier.
        - verder onbekend.
      - Jacques François van Grasveld tr. Jv. Maria Margaretha Christina de Lannoy.
        - geen kinderen.
      - Christina Martha van Grasveld tr. Johannes Bronner.
        - verder onbekend.
    - Jhr. Jacques Arnold Henri de Lannoy tr. 1e. Charlotte Cornelie Wilhelmina Bsse Collot d'Escury 2e. Janneke Boomsma, 3e. Adelgonda Louise Lucie Muntinghe.
      - kinderen.
    - Jhr. Charles Frederik de Lannoy tr. Caroline Henriette Meijnet.
      - kinderen.
  - Jvr. Wilhelmina Antoinette Maria de Lannoy ongeh.
  - Jvr. Hélène Louise Jeanne de Lannoy ongeh.
  - Jvr. Caroline Frédérique de Lannoy tr. Frederik Harper Scheidt de Groulart.
    - François Henri Frederik Scheidt de Groulart ongeh. †.

- Staak II G. Charles Bigot Baron de Villandry tr. Gerardina Cornelia Bergsma

  deze staak treedt op voor 1/8 der rente of *f* 1643.75
  - Jacques Adrien François Bigot Bn. de Villandry tr. Marie Jeanne van Herzeele
    - Carolina Bigot de Villandry tr. Felix Pierre Marie Bigot, markies de la Touanne.
      - Félicie Blanche Louise Marie Bigot de la Touanne tr. Henri Gustave le Royer de la Motte — Kinderen
      - Félix Charles August Bigot Markies de la Touanne tr. Berthe Martin — Kinderen
    - Louise Charlotte Jaqueline Cornelia Bigot de Villandry ongeh.
    - August Bigot de Villandry † jong
    - Eugénie Diane Stéphanie Constance Bigot de Villandry tr. Ernest Henri Magnus Baron von Bludowsky
      - ....
      - ....
      - ....
      - Baron von Bludowsky woont ongeh. te Venetië
  - Wilhelmine [1]) Bigot de Villandry tr. François Pierre Guillaume van Schuylenburch v. Bommenede (hij hertr. Johanna Philippina van Herzeele)
    - Jhr. Charles Guillaume van Schuylenburch ongeh. †
    - Jvr. Adriana Maria Jeanne v. Schuylenburch tr. Theodorus van Herzeele
      - Jvr. Françoise Jeannette van Herzeele tr. Frederik Carselius Bn. v. Pallandt v. Walfort — geen kinderen
      - Willem Frans Baron v. Herzeele tr. Jvr. Anna Elisabeth Cornelie Martens — Kinderen
    - Jhr. Guillaume François van Schuylenburch ongeh. †
    - Jhr. Etienne Charles François v. Schuylenburch v. Bommenede ongeh. †

[1]) Zie tabel E.

Staak II A.

Wilhelmine Elisabeth Bigot de Villandry tr. 1e Mr. Willem v. Schuylenburch v. Bommenede, 2e Jean Louis de Pontière.

Deze staak treedt op voor 1/8 der rente of f 1643.75.

- Jhr. Pierre François Guillaume van Schuylenburch v. Bommenede tr. 1e Wilhelmina Bigot de Villandry, 2e Johanna Philippine van Herzeele.
  - Jhr. Charles [illegible]ume v. Schuylenburch, on[illegible] voor 1873.
  - Jvr. Adriana [illegible]eanne v. Schuylenburch tr. Th[illegible]s van Herzeele.
    - Jvr. Françoise Jeannette v. Herzeele tr. Frederik Carselius Baron van Pallandt v. Walfort. — geen kinderen.
    - Willem Frans Baron v. Herzeele tr. Jvr. Anna Elisabeth Cornelia Martens. — kinderen.
  - Jhr. Guillau[illegible]nçois v. Schuylenburch on[illegible] voor 1873.
  - Jhr. Etienne [illegible]es François v. Schuylenburch [illegible]menede ongeh., v[illegible]3.
  - Jvr. Louise [illegible]tte Jeanne v. Schuylenburch [illegible] Antoine Frederik Gysbert Go[illegible]nstantin Baron van Knobelsdor[illegible] Gerrit Graaf Schimm[illegible]inck.
    - Uit beide huwelijken geen kinderen.
  - Jvr. Jeanne [illegible]ette Gabrielle van Schuylenbu[illegible] Jacob Adriaan Prosper Baron [illegible]kell-Doorwerth.
    - Jacqueline Gabrielle Caroline Jemy Antoinette Françoise Wilhelmine Adrienne Fortunée Théodore Stéphanie Henriette Bsse Brakell Doorwerth tr. Mr. Hendrik Anton Ridder v. Rappard. — Mr. Jacob Gabriel Ridder v. Rappard tr. Irma Constance Josephe Delichelle; kinderen.
    - Philippe Frederik Antoine Jacques Bsse v. Brakell Doorwerth tr. Catharina v. Dijk. — kinderen.
    - Louise Constance Jeanne Bsse v. Brakell Doorwerth tr. 1e Henri Bn de Smeth v. Alphen en Deurne, 2e Jan Werner Bn v. Pallandt v. Oud Beijerland. — uit het 1e huwelijk kinderen.
    - Françoise Stéphanie Bsse v. Brakell tr. Jhr. Anton Willem v. Borssele. — geen kinderen.
    - Lodewijk Frank Willem Bn v. Brakell Doorwerth tr. Fortunée Anne Louise Bsse v. Brakell tot den Brakell. — een zoon.
    - Jacob Adriaan Zweder Bn v. Brakell Doorwerth tr. Hendrika Cornelia Colenbrander. — geen kinderen.
    - Marie Théodore Bsse v. Brakell Doorwerth tr. 1e Lodewijk Arend Robbert Wolfgang Bn. v. Ittersum, 2e Giesbert Cornelis van Hengst, 3e Jhr. Jan Elias Huydecoper. — uit de 3 huwelijken geen kinderen.
    - Jacob Willem Frank Bn v. Brakell Doorwerth, ongeh.
    - Jacob Gabriel Willem Bn v. Brakell Doorwerth, ongeh.
  - Jhr. Mr. Loui[illegible] Schuylenburch van Bommenede[illegible] Johanna Aletta Wilhelmina Bs[illegible]an Boetzelaar; ki[illegible]n.
- Cornélie Jacqueline Antoinette van Schuylenburch tr. Adriaan Jan van Borssele.
  - Jvr. Caroline [illegible]nella v. Borssele tr. Jacob Adria[illegible] van Brakell v. Geld[illegible]lsen.
    - Jacob Adriaan Prosper Bn v. Brakell Doorwerth tr. Jvr. Jeanne Henriette Gabrielle v. Schuylenburch. — dezelfde kinderen als hiervoor genoemd.
    - Antoine Guillaume Bn v. Brakell, ongeh.
  - Jhr. Antoni W[illegible]m v. Borssele tr. Elisabet[illegible]umans.
    - Jvr. Antonie v. Borssele tr. Mr. Hendrik Frederik v. Persijn. — geen kinderen.
    - Jhr. Anton Willem van Borssele tr. Françoise Stéphanie Bn v. Brakell-Doorwerth. — geen kinderen.
    - Jvr. Elisabeth Cornelie v. Borssele tr. Carel August Nairac. — geen kinderen.
    - Jhr. W. A. J. v. Borssele † ongeh. voor 1873.
  - Jhr. Frans v. [illegible]ssele, ongeh.
  - Jhr. Frederik [illegible]illem Lodewijk Gabriel v. B[illegible]sele, ongeh.

Staak II D. Hélène Madelaine Bigot de Villandry tr. George graaf van Randwijck Hr. van Gameren. Deze staak treedt op voor $^1/_8$ der rente of f 1643.75.	Willem Frederik graaf van Randwijck † jong.		
	Gertrude Jeanne Stéphanie Gravin van Randwijck tr. Louis von Fischer de Bellerive.	Frédérique Georgine von Fischer de Bellerive tr. C . . . . . H . . . . de Mestral zij was in 1873 overl. haar zuster was erfgename.	geen kinderen.
		Emma Cathérine von Fischer de Bellerive tr. Carl Ludwig Emmanuel von Tscharner.	kinderen.

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE BATAAFSCHE OMWENTELING

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT DOOR EEN OOGGETUIGE[1]).

1811.

15 Sept. was het weer Zondag. Alles ging weer te werk op dezelve voet als op de vorige Zondagen. De voorafgaande inspectie, de kerkdienst en de groote parade. Op de groote parade stonden toen de 8 battaillons achter elkander, en de jagers cavallery op het voorste gedeelte van de Voorstraat. Zo schoon en vermakelijk als al deeze militaire evolutiën ons voorkwamen, zo hatelijk en verachtelijk waren daarentegen de lotingen van de conscrits, die toen alweer kwamen te volgen. De dag van den

16 Sept. was daartoe bepaalt. Al hetgeen bij de vorige loting was voorgevallen, gebeurde weer; doch die van het eerste Canton lootten toen maar alleen. Die van het tweede den

17 Sept. Het eerste Canton moest 29 man opleveren en het tweede 33, hetwelk na evenredigheid van het getal der dienstplichtigen geordent wierd; zodat die wonderbaarlijke onstuimigheid op het Janskerkhof tweemaal plaats had.

Nu van den

18 Sept. De loting van de vijf overige Cantons, en de gewone dagelijksche exercitieën daarlatende, meenden wij, dat deeze dag zoude passeeren, zonder iets op te leveren. Maar verre van daar. 's Avonds ten 8 uuren kwamen twee koëtsen met 6 paarden de Waardpoort inrijden, welkers postiljons door het klappen met de zweep veel gerucht maakten. Overal waar zij passeerden, kwamen de menschen hunne huisen uitdraaven, al vragende, wat er binnenkwam, wat voor een groot beest ons alweer kwam bezoeken. En ziet, het was de Hartog van Plaisance, de Gouverneur Generaal. Hij reed door, en nam zijn intrek in het Kasteel

1) Vervolg van Nav. LV, blz. 469.

van Antwerpen. Alschoon zijn gevolg en daarbij plaatshebbende windmakerij bespot wierd, zo wierd zijne komst, die geheel onverwacht was, beschouwt niet zonder reden te wezen. Evenwel lekte dien avond er niets van uit. Wij begaven ons ter ruste en namen onze nieuwsgierigheid derwaarts mede. Maar den

19 Sept. toen de Goeverneur Generaal bij gelegenheid, dat de Maire en Adjuncten zig bij hem vervoegden om hem te complimenteeren, een eigenhandige brief van Z. M. den Keiser aan den Maire vertoonde en vervolgens de inhoud daarvan voor een gedeelte rugtbaar wierd, wierd onze nieuwsgierigheid eenigszints bevredigd. De inhoud bestond hierin, dat Z. M. van voornemen was de eerste dagen van October in Amsterdam door te brengen. Wij wisten derhalven elkander te verhalen, dat 's Keizers komst zeker was. Den

20 Sept. vertrok de Hartog van Plaisance, door de lijfcompagnie jagers geëscorteert, weder na Amsterdam onder het losbranden van het geschut op de wal. Ook ging de Hartog van Reggio op reis na Groningen om de troepen aldaar te inspecteeren. Tegen den avond kwamen de jagers weder terug.

Nadat de Hartog van Plaisance vertrokken was en ons die tijding had achtergelaten, zagen wij dadelijk de toebereidselen vermeerderen en met dubbele ijver doorzetten. Onder anderen werd den

21 Sept. een begin gemaakt met de straaten, bruggen en plijnen, alwaar de inhuldigingstrein passeeren moest, effen te maken en in orde te brengen, waaronder ook behoorde het vermeerderen en vernieuwen van de gootplanken op de Neude. Onze pen wordt als 't ware teruggehouden, als wij bedenken, wat wij moeten verhandelen. Toen wij 20 jaren geleden de eerste beginselen van de Fransche overheersching aantekenden, wie zoude toen hebben durven verzinnen, dat wij 20 jaren daarna de komst van Napoleon Bonaparte, als Keiser van Frankrijk, als opperhoofd van ons vrije Nederland, binnen onze muuren zouden afmalen! En nochtans moeten wij nu daarmede een begin maken. Den

22 Sept. bekwam de Maire de tijding, dat H.H. K.K. M.M. den 19de dezer uit Compiegne vertrokken waren om hunne voorgenome reis na Holland aan te vangen; maar dat zij vooraf in Braband eenige dagen zouden blijven vertoeven. Alschoon het Zondag was, wierden op deeze tijding de toebereidselen niet op-

geschort; ja zelfs wierd een begin gemaakt met de prachtige triumphtempel voor het Stadhuis op te richten. Wat de militaire evolutiën betrof, de inspectie, de kerkdienst en de parade, deze wierden alweer op dezelve statige wijse uitgevoert als op vorige Zondagen. Na bovengemelde tijding volgden al schielijk de eerste blijken daarvan.

23 Sept. kwamen binnen een overheerlijk schoone statiekoets, die van binnen bekleed was, met 8 keurige paarden bespannen; twee koetsen, elk met 6 paarden bespannen; nog 5 rijtuigen van onderscheide soorten en wel 50 a 60 rijpaarden, het een al fraaijer als het ander, al hetwelk in de stallen van het palijs geborgen wierd. Daarop volgde

24 Sept. een expresse, die bekend maakte, dat op de volgende Maandag, den 30 dezer, H.H. M.M. de Keiser en Keiserin hunne intrede in de stad Utrecht zouden doen, dat zij een zeer groot gevolg van lieden van distinctie en hooge rang bij zig hadden, en dat zij drie dagen binnen onze muuren zouden doorbrengen. Ziedaar eensklaps de wereld in rep en roer, in een oogenblik de gansche stad in beweging. Alles wierd beraadslaagt en in het werk gestelt om de festiviteiten te verfraaijen en teffens alle wanbedrijven en ongelukken zooveel mogelijk te verhoeden. Aan de bewoonders van 70 à 80 der voornaamste huisen wierd aangezegt zig gereed te maaken om die hooge persoonadieën te logeeren. Die zig nog buiten op hunne lusthoven bevonden, moesten zig dadelijk na de stad begeven en hunne huisen betrekken. Een ieder wierd aangemaant zijn straat te laten rijnigen en uitwieden. Alle luifels (met uitzondering van die van de Neude en Vischmarkt) uithangborden, bloemstijgertjes en onder al wat meer dan anderhalf voet buiten de voorgevels van de huisen uitstak, moest afgebroken en weggenomen worden; zo ook alle ijzeren beugels of knieën aan de binnenkant van de aan de grachten staande balieën. Alle roosters, die in de straaten lagen om het daglicht in kelders te verwekken, moesten uitgehaald worden en diezelve gaten ten volle gekluist en gestraat worden. De zodanige vond men aan de Bakkersbrug, in de Choorstraat, op het Oudkerkhof, enz. Op het Oudkerkhof wierden ook de groote steene paalen met haar ketens, die ten tijde der Raadsvergadering gesloten wierden, uitgehaalt en weggenomen. Alle straaten en wegen, waarschijnlijk door H.H. M.M. te passeeren, wierden gelijk ge-

maakt en in orde gebracht. Eenige afhellende straaten, als buiten de Tolsteeg tot aan Jeremie, vooraan de Vischmarkt, aan de Bakkerbrug enz., wierden dik met zand belegd en opgehoogt. En zo verder, alwat maar eenigzins tot opciering van de stad en tot voorkoming van ongelukken konde verstrekken. Men moet ronduit verklaren, dat de drukten en bewegingen, die er plaats hadden, nooit zo waren bijgewoont. Maar, wat zal men hierop antwoorden? De komst van een Keiser en Keiserin was ook nooit bijgewoont. Terwijl men den

25 Sept. nog met alle praeparatiën bezig was, kwamen daar eenige Keiserlijke Gardes binnen. Eensklaps werden al die bezigheden gestaakt en een ieder haastte zig om dezelve te gaan bezichtigen. Het waren twee esquadrons gardes Hollandsche lanciers, twee esquadrons gardes Poolsche lanciers, twee esquadrons gardes jagers cavallery en eenige manschappen van de gardes gendarmery. Geen sterveling bleef in zijn huis, alwaar zij passeerden. De Hollandsche lanciers waren de gewezen gardes hussaren. Zij waren met lancen, met vlaggen daaraan, gewapent, en van een fraaije roode en buitengewone montering voorzien. De overige esquadrons van deeze drie regimenten waren in steden en dorpen gedetacheert tusschen Breda en Utrecht, om H.H. M.M. op hunne reis herwaarts te escorteeren. Zodat wij dan maar 12 compagnieën cavallery hadden aangewonnen, die den

26 Sept. door de twee meergemelde regimenten uit Naarden en Amersfoort en omliggende plaatsen, wierden gevolgt. Het 18de arriveerde 's namiddags ten 4 uur en het 124ste ten half 2. Het krioelde hier van alle militairen. En zij moesten alle, de gardes daaronder gerekend, binnen onze muuren garnisoen blijven houden; totdat H.H. M.M. weder zouden vertrokken zijn. Den

27 Sept. kwam de Hartog van Reggio weder terug. Zodra zijn arrivement bekend was geworden, wierd hij door verscheide lieden, zo politieken als militairen, gecomplimenteert, ook door de officieren van de Gardes, die, in hunne beste uniform gekleed, voorwaar een schoone parade maakten.

De toebereidselen tot 's Keizers ontvangst vermeerderden dagelijks. O.a. wierden behalve de eerepoort op de Voorstraat, die van uur tot uur in fraaijheid aanwon, nog twee anderen opgericht, de eene vooraan op de Wittevrouwstraat en de andere op de

Oudegracht voor de Hamburgerstraat. Ja, de maatregelen strekten zig al zover uit, dat, den

28 Sept. Zaterdag invallende, verscheide markten niet op hunne gewoone plaatsen konden toegelaten worden. De koornmarkt van de Oude Gracht en de Neude, de boter- appel- en aardappelmarkt van de Bakker- en Smeebruggen, de groenmarkt van de Smee- en Viebruggen; de beschuit- en bloemmarkt van de Oude Gracht, deze waren alle overgebracht na het Vreburg, en de botermarkt van het Oudkerkhof na de Breestraat. Het was met dat al eene ongeregelde en niet voldoende marktdag. Nu waren wij verlangende, hoe het

29 Sept. Zondag met de groote parade zou aflopen, of die 16 battaillons nu paraderen zouden. Inderdaad, niet alleen paradeerden zij alle, maar hunne evolutieën gingen zelfs nog verder. Edoch de Neude en zelfs geen van de plijnen der stad toereikende genoeg zijnde om 4 geheele regimenten te bevatten, zo wierd tot de parade de Maliebaan verkosen door den Generaal Molitor, die toen het oppercommando voerde, vermits Reggio na Gorinchem vertrokken was om H.H. K.K. M.M. af te wachten en te recipieeren. Ten 9 uuren kwamen de 4 regimenten en ook de Schutterij bijeen in de wapenen, het 93ste en 56ste op het Janskerkhof, het 18de op de Neude en het 124ste op het Vreburg, en de Schutterij op de Gansemarkt. Nadat zij respectivelijk door hunne commandanten geinspecteert waren, trokken zij alle de Wittevrouwenpoort uit na de Maliebaan. De Schutterij posteerde zig het naast aan de Gildbrug en aan elk van beide zijden van de Maliebaan twee regimenten, alle acht bataillons op ééne reij. De geheele parade wierd gecommandeert door een Generaal de brigade; en voor den Generaal Lamaison wierd de revue gepasseert. Na de revue wierden nog verscheide manoeuvres verricht; en daarna defileerden zij voorbij den Generaal, die zig in de middellaan, of dan op het vlakke gedeelte, daar de houte baan had gestaan, met zijn geheele staf geplaatst had. Vooraf marcheerde de Schutterij en vervolgens de 4 regimenten. Zij marcheerden dan door gemelde middellaan, en zo vervolgens de Maliepoort door de stad in. Nu was het alreets half 3 geslagen; en nog waren hunne evolutieën niet afgeloopen. Er moest nog eene voorbereidende postering volbracht worden, om alle wanorde bij de plechtige inhuldiging van H.H. M.M. voor te komen. Een

vaste bepaling, hoe de infantery alsdan zoude geposteerd staan, nodig geoordeeld zijnde, schaarde zij zig in twee rijen van Jeremi af door de gansche stad tot aan het paleis langs alle wegen, die tot het passeeren van de inhuldigingstrein waren vastgestelt. En de Schutterij plaatste zig over de brug aan Jeremie op dezelve wijse. De Generaals waren zelf in persoon er bij tegenwoordig. Daar dit juist voorviel ten tijde van het uitgang der kerken, gaf dit een geheel onverwachte verhindering aan verscheide lieden, die groote omwegen moesten nemen om hunne huisen te kunnen genaken. Eindelijk ten 5 uuren trokken de troepen weer af; zoodat zij, van 9 uuren af gerekend, een tijd van 8 uuren onder de wapenen hadden doorgebracht. Het was al 's avonds 5 uuren geworden voor de dag, die ons door de expresse tot de komst van H.H. M.M. was aangekundigt; en nog was ons verder daaromtrent niets zekers ter oore gekomen.

30 Sept. was het licht niet aan den hemel, of het gerucht liep door de gansche stad, dat H.H. M.M. vóór den avond zouden binnengereden zijn. Een ieder haastte zig om zig tot H.H. M.M. ontvangst gereed te maaken. Hieronder behoorden voornamelijk het timmeren van de illuminatieën en het groenmaken van de voorgevels. Deeze twee artikelen waren te voren per publicatie bevolen. Dit met groen opcieren van de huisen gaf een wonderbaarlijk aanzien aan de stad. Het was of alle menschen nieuwe haring verkochten! De een wilde daarin al boven den anderen uitmunten. Men maakte guirlandes, festonnen, slingers, boogen, enz. aan muuren, deuren en vensters, de eene al fraaijer als de andere. Bij de meeste was dit alles van varsch groen en levendige bloemen, maar bij zommige ook van het gewoone verciergroen. Verscheide buurten hadden ook eenige penningen verzamelt tot het maken van eeretekenen, waardoor verscheide straaten en steegen pronkten met eerebogen, kronen en slingers, die voorzien waren van allerhande inscriptiën. Van deze overtrof een eereboog, in de Zadelstraat opgericht, alle anderen. Van wegen de stad wierden ook nog eenige eerebogen opgericht. Onder anderen drie buiten de Waard, Witttevrouwe- en Tolsteegpoorten voor de bruggen, welke fraaij met levendig groen en bloemen opgeciert wierden. Dit alles lokte zeer veel wandelaars op de been; want in waarheid de stad had een gansch buitengewone en teffens niet onaardige gedaante aangenomen. Intusschen vor-

derde de dag al tot in de avond; en er kwam maar geen Keiser. Dan de klokke negen uuren geslagen zijnde, kwam een expresse binnen, die bekend maakte dat hij een brief van de Hartog van Reggio uit Gorinchem bracht. Weldra werd algemeen de nieuwsgierigheid opgewekt, te meer, daar dadelijk eenige beweging ontstond. De gardes d'honneur kwamen in de wapenen en trokken omtrent 11 uren na de Vaart. De grenadiers van de schutterij kwamen in de wapenen om tot een escorte te dienen bij de Regeringsleden, die zig in volle costuum na buiten de Tolsteeg begaven, om H.H. M.M. te recipieeren. En intusschen behelsde de brief niet anders, dan dat H.H. M.M. in Breda gearriveert waren, en van voornemen waren spoedig hunne reis op Utrecht te vervolgen. Dat de militairen in ruste bleven, deed veelen vermoeden, dat 's Keisers komst nog zo nabij niet zoude wezen. Anderen schreven dit toe aan het oude gebruik, dat, wanneer een vorst in de nacht binnentreedt als dan niet de minste inhaling of eerbewijsingen plaatshebben. Dit kon nochtans bij wijnigen ingang vinden, daar toch moeite en kosten gemaakt waren. Ondertusschen wierd het 12 uuren, en te gelijk den

1 Oct. Doch er verscheen maar geen Keiser. De regeeringsleden kregen vaak; en zij dorsten hunne post niet te verlaten. Eindelijk 's morgens ten half 4 wierden zij afgelost door een boodschap van den Onderprefect, die als Commandant en Chef van de Gardes d'honneur bericht gekregen had, dat H.H. M.M. eerst 's avonds zouden arriveren. Met veel genoegen verlieten de Heeren en ook de Grenadiers hunne posten en begaven zig ter ruste; maar de Gardes d'honneur bleven nog aan de Vaart nadere tijding afwachten. 's Voormiddags ten 11 uuren, kwam er nadere tijding, maar niet zodanige, dat de Gardes d'honneur konden koomen. Integendeel, de regeeringsleden begaven zig weder met hunne escorte burgergrenadiers na buiten de Tolsteeg, in hope van toen H.H. MM. te zullen kunnen verwelkomen. Veele trokken dit heuchelijk tijdstip nog in twijfel, uit hoofde dat de militairen niet op de been kwamen. Vroeg men hen, of zij niet in de wapenen moesten. Het antwoord was: *Wij wagten de tromslag af.* En men hoorde maar geen tromslag. Het wierd 1, 3, 5 uuren. En er kwam nog tromslag, nog Keiser. De Heeren buiten de Tolsteeg begonnen eenigzints verdrietig te worden en de Grenadiers niet minder; doch dit kon de Heeren zo min als de Gre-

nadiers eenigzints baaten. En waarlijk, hunne komst, hunne moeite hun verzuim was weer te vergeefs. Een expresse van Reggio uit Gorinchem kwam 's avonds ten 7 uuren de tijding brengen, dat H.H. MM. de reis over de Willemstad en verders genomen hadden, en derhalven niet voor aanstaande Donderdag den 3 October in Utrecht te verwachten waren. Men kan wel nagaan, dat de Heeren niet lang bleven vertoeven, en de Grenadiers, al rasende, vloekende en den Keiser verwenschende, hun schielijk navolgden. Omtrent een uur daarna kwamen de Gardes d'honneur van de Vaart ook weder terug.

Nu meenden wij den

2 Oct. geheel in stilte door te brengen. Maar, wat wij ons daarin bedrogen! er kwamen maar 4 geheele regimenten Cuirasiers binnen uit Frankrijk. 's Voormiddags ten 10 uuren kwam het 14de regiment vooraf, kort daarna het 4de; ten half een het 6de en te half drie het 7de regiment. Toen bij het inkomen van het 1ste regiment bekend was geworden, dat nog 3 regimenten stonden te volgen, zagen de burgers elkanderen aan met hangende hoofden en zij trokken de schouderen op. Edoch, de Commandanten de zwaare last, waaronder de burgers door de zeer talrijke bezetting reeds zuchtten, bemerkende, wierden zij op de omliggende dorpen gebilletteert, nochtans met uitzondering van één detachement van elk regiment, welke detachementen in de stad hun verblijf moesten houden met hunne Commandanten, hetwelk niet was af te wijzen. Met recht kunnen wij zeggen, dat de burgers zuchtten, want verscheijde van hen hadden 8, 10 ja 12, ja eenige zelfs 16 man ingekwartiert! En daarbij zag men noch te gemoet eenige corpsen gardes, die den Keiser op zijne reis vergezelden, en dan noch al die groote mannen, die tot 's Keizers gevolg behoorden. Het liep boven de maat.

De dag van den

3 Oct. zijn aanvang genomen hebbende, trachtten wij van elkander te vernemen, of er niet eenige blijken zig opdeden, waaruit H.H. M.M. al of niet te verwachten waren. De dag wat verder gevordert zijnde, hadden wij twee redenen, die ons aan de komst van H.H. M.M. deden geloofslaan; vooreerst dat de Hartog van Plaisance, de Graaf de Celles en de Heer van Brienen, Maire der stad Amsterdam, binnenkwamen, de twee eerste om H.H. M.M. te complimenteeren en de laatste om alles bij te wonen en

af te loeren; en ten tweede dat de wachten om de poorten versterkt wierden en van Luitenants gecommandeert. Hierdoor wierd de dagelijksche parade, die al reeds zeer talrijk was, nog al talrijker en luisterrijker. Veele menschen waren er bij tegenwoordig, alsook bij de dagelijksche taptoe; want niemand was er, die ooit een gelijke tromslag van 60 à 70 tamboers bijgewoond had. Het overige van deeze dag brachten wij verder door, alweer zonder met Z. M.^s^ tegenwoordigheid vereert te worden; want omtrent 6 uuren was een courier gearriveert met de tijding, dat Hunne Maj.^s^ op aanstaande Zaterdag, den 5^den^ dezer maand vast en zeeker in Utrecht hunne intrede zouden doen. Dat die verzekering eenigzints geloof konde verdienen, bleek uit hetgeen den

4 Oct. kwam te volgen. Vooreerst kwamen drie rijtuigen binnen, zijnde een koets met vier dames-kameniers, een koets met vier kamerdienaars, en een vreemde groote lange voiture, waarin eenige koks met al het keukengereedschap en eenige eetwaren gezeten waren; ten tweede arriveerde de Minister van Binnenlandsche zaaken, de voorloper van Zijne Maj. op Zijne gansche reis; en ten derde wierd afgepubliceert, dat op morgen de algemeene illuminatie zoude plaats hebben. Dit alles gaf ons veel grond om M^s^ komst alsdan te verwachten. De Minister van Binnenlandsche zaaken, zijne taak van te doorgronden, of alles, wat tot de ontvangst van H. H. M. M. vereischt wierd, wel na behoren was ingericht, volbracht hebbende, verklaarde alles voldoende te hebben bevonden, uitgezondert alleen, dat het groen, waarmede de huisen waren opgeciert, deerlijk verlept en verflenst zijnde, diende vervarscht te worden. De Minister bracht verder zijne ledige uuren door met het een en ander te gaan bezichtigen, als het Stadhuis, de Munt, de Geestelijke gestichten, enz. De burgers intusschen, de opmerking van den Minister niet kunnende tegenspreken, hernieuwden hunne ijver van hun groen, of te veranderen, of te verbeteren, of met varsche blommetjes te voorzien. Bovendien vermeerderden de boogen en kroonen door de stad bij den dag. Waarlijk, de stad had een bekoorlijk aanzien verkregen. Wat de andere toebereidselen betrof, deeze wierden nog uitgebreider. Onder anderen wierd het huis op de Wittevrouwenstraat, dat aan het Paleis behoorde (voorheen van den Hr. van Amerongen) in gereedheid gebracht tot het houden van een luisterrijk bal. Eveneens was het gestelt aan de Vaart.

Van wege het stadsbestuur was aldaar ook alles verzorgt. Voor Hunne Maj. over de Leck te zetten lag een boeijer gereed; en voor het gevolg, dat zeer aanzienlijk en talrijk was, en de bagagie, die van veel belang was, waren vier ponten bijeengebracht, om het overzetten zooveel mogelijk te bespoedigen. Eer wij van deeze dag afstappen, moeten wij nog aanhalen, dat de gansche dag door allerhande rijtuigen, die tot het Hof behoorden, binnenkwamen, en ook verscheide couriers en expresses, die allerhande tijdingen en orders aanbrachten, doch niets zekers van het tijdstip van Hunner Maj^s^. arrivement. Nu tot de volgende dag, Zaturdag den

5 Oct. overgaande, moeten wij eerst en vooraf melden, dat wegens de markten dezelve schikking plaats had, als die van de afgelope week. En zo was het dan op deeze dag, dat 's Keizers komst vast en zeeker gebeuren zoude! Inderdaad 's namiddags ten 3 uuren begaven zig de Regeringsleden weder buiten de Tolsteeg; en de Gardes d' honneur trokken weder na de Vaart. Dit was het gevolg van een tijding van een courier, die even te voren was aangekomen; maar, tot een ieders verwondering, bleven de militairen alweer in rust. Er kwam ook geen tromslag. Omtrent 5 uuren wierd weder gepubliceert, dat op heden avond de algemeene illuminatie zoude plaats hebben. Onbegrijpelijk kwam het voor, dat niet de minste beweging onder de militairen bespeurd wierd, om zig in de wapenen te begeven. Het wierd 6 uuren, en er gebeurde nog niets; derhalven deed men ook niets. Het wierd 7 uuren. — De duisternis was daar. — De illuminatie moest aanvangen. — Keizer en Keizerin waren nog onzichthaar. — Wat moest men doen? — De Heeren bleven nog buiten de Tolsteeg H. H. M. M. afwachten. — Vast en zeker zouden H. H. M. M. ook op deeze dag binnentreeden. — Ziedaar een verwarring, die zig door de gansche stad verspreidde! Een ieder was wel gereed met zijne illuminatie, doch het eerste lichtje wierd maar niet aangestoken. Eindelijk ten 8 uuren kwamen de Regeeringsleden weder terug, hebbende een boodschap ontvangen, dat H. H. M. M. 's anderendaags 's morgens vroegtijdig van Gorinchem zouden afrijden, om hunne intreede in Utrecht te gaan volbrengen. Wij moesten ons dus alweder ongetroost ter ruste begeven.

6 Oct. was de groote dag voor Utrecht's burgerij. Daar stond

de groote gebeurtenis, het heuchelijk evenement zijn beslag te krijgen. Geheel anders als op vorige dagen lieten de omstandigheden al in de vroege ochtendstond zig aanzien, waaruit wij die lang verwachte komst van H.H. M.M. konden bespeuren. Algemeen waren de vlaggen uitgestoken. Zij wapperden van alle torens, van alle publieke gebouwen, het Stadhuis, de vergaderzaal van het Gerechtshof van eerste instantie (het Hof) en de vergaderzaal van de Douanen (de Statenkamer), van de Stadswaag, van alle mastvoerende vaartuigen, van alle molens, van de steenovens en van verscheide huisen van particulieren. Bovendien waren nog op de hoeken van de voornaamste straaten, alwaar de inhuldigingstrein passeeren moest, vlaggen geplaatst of aan lantaarnijzers, of aan neringborden, of op een andere wijse. Wat het weder betrof, hetzelve was niet overschoon, maar droog, hoewel wat winderig. Het eerste, waarmeede dit overheerlijk schouwtoneel geopent wierd (met recht mogt het aldus genoemd worden) was, dat alle Keiserlijke Gardes 's morgens ten 7 uuren aftrokken na de Vaart. Men hoeft hier niet aan te haalen, dat alles in volle costuum, in beste uniform te voorschijn kwam; want niets was te fraaij, om op deeze dag achterwegegelaten te worden. Het uitstekende van de uniform van deeze gardes, voornamelijk van de Hollandsche en Poolsche Lanciers deed al veel menschen op de been komen om hen te bezichtigen. Kort na hunne afmarsch was er groote toeloop, Oost en West na de wallen. Het was toen omtrent 8 uuren. Die toeloop ontstond, doordien de 4 regimenten Curassiers, die op de dorpen gecantoneert waren, op de Stadscingels bijeenverzamelden, uitgezondert de detachementen, die in de stad waren, deeze posteerden zig alle bij corpsen en detachementen langs de Vaartschen Rhijn van Jeremie af tot aan de Vaart. Ten 9 uuren trokken de Jagers Cavallery meede na de Vaart. De Gardes d'honneur bevonden zig noch aldaar. Zij hadden er reets overnacht. Ten half 10 begaf de graaf de Celles zig na de Vaart, om als Praefect aan de uiterste grenspalen van het Departement H.H. M.M. te recipieeren. Ten 10 uuren reeden de Maire, Adjuncten en Municipale Raden en corps, gaande de boden vooruit, na buiten de Tolsteeg tot over de brug van Jeremie, en bleven aldaar omtrent de hofstede het Blauwhek, H.H. M.M. afwachten. Daarop ten 11 uuren. Daar ontstond eensklaps een algemeen trommengeroffel en trompetten-

geblaas, waar de geheele stad van dreunde! Daar was nu die lang verwachte tromslag, die de komst van H.H. M.M. werkelijk zouden aanduiden! In een oogenblik was de stad in rep en roer door het op de been komen van alle militairen en schutters, en ook van nieuwsgierigen, die toen maar in een snap H.H. M.M. verwachtten. Alle corpsen op hunne gewone vergaderplaatsen bijeengekomen zijnde, trokken vervolgens af en posteerden zich ter plaatse, alwaar zij volgens hunne bestemming gerangschikt waren. Dat was, de Schutterij van het Blaauwhek af tot aan Jeremie de 4 regimenten infanterie van daar tot aan het Paleis in twee reijen, waardoor de trein zoude passeren, en de Curassiers van 3 regimenten op de Neude om de reij aan de Westzijde aldaar uit te maken, trekkende dîe van het 4de regiment na het Paleis om zig voor en op de plaats te posteeren. De artillery trok na de wallen. Van de 20 stukken, die toen in de stad waren, wierden er zes na het Zuijden, zes na het Noorden, vier na het Oosten en vier na het Westen gebracht, om, wanneer H.H. M.M. zouden gearriveert zijn, zulks de gansche wereld door bekend te maaken. Zodat ten 12 uuren alles in de volkomenste gereedheid was om H.H. M.M. af te wachten. In waarheid, de stad had nu een aanzien gekregen, dat iedereen verrukte. De omstandigheid van de stad te zien was op zich zelve voldoende, inzonderheid voor de vreemdelingen, die de gansche dag door met vaar- en rijtuigen van Oost en West bij menigte binnen kwamen. Wat de toeloop van menschen betrof, daarover kan ieder leeser zelf oordeelen. Dezelve was algemeen, ja zo algemeen, dat de kerkdiensten bij meest alle gezindheden achterwege bleven. En bij die wijnige, alwaar de godsdienst nog wierd volbracht, waren bijna geen menschen tegenwoordig. Van de huisen, alwaar de trein passeren moest, waren daken, vengsters en stoepen opgepropt van menschen. En langs alle wegen der stad was het geloop onophoudelijk van menschen die op de bruggen en de uiteinden van de aanliggende straaten een plaatsje voor zig zochten. Het wierd intusschen twee uuren. Er kwamen wel verscheide rijtuigen, die tot het Hof behoorden, en ook eenige couriers binnen, maar H.H. M.M. verscheenen nog niet. Het wierd 3 uuren. Doch toen kwam een courier binnen met de tijding, dat H.H. M.M. reets de Lek gepasseert waren. Men zag een gebeurtenis te gemoet, die nooit het geheugen zoude ontglippen, namelijk — de komst van Keiser

Napoleon en Keiserin Maria Louisa binnen de muuren van Utrecht! En niet alleen de komst, maar zelfs een verblijf van drie dagen, hetwelk geen van alle andere steden zoude te beurt vallen. — Inderdaad. — De klokke half vier geslagen zijnde. — Ziedaar het tijdstip! — Ziedaar de man zelf! — De groote man! — De overgroote man! — De allergrootste man met zijn vrouw! — Toen H.H. M.M. dan bij de Heeren Regenten aan het Blaauwhek aankwamen, wierden zij aldaar door hen gerecipieert. De Maire deed een voortreffelijke en gepaste aanspraak, daarbij twee gouden sleutels van de stad (het waren maar vergulde), liggende op een rood fluweel kussen, aan Z. M. aanbiedende. Z. M., met een kort en ernstig antwoord voor de sleutels bedankt hebbende, begaf zig vervolgens na de stad. Aanstonds begonnen de klokken te luiden en het klokkenspel te speelen; en alle 20 canonnen op de wallen na de vier windstreken staande, wierden verscheide maalen gelost. Onder dit alles had de plechtige inhuldiging plaats. Een courier, uitroepende: L'Empereur! L'Empereur! kwam vooraf en onmiddelijk daarna de volgende alleruitmuntendste eindelooze trein:

1. Een detachement Gardes Gendarmerie.
2. Het corps Gardes d'honneur.
3. Een koets met 6 paarden bespannen, waarin de Grootmaarschalk van het Paleis, de Grootkamerheer en de Opperstalmeester.
4. De Generaal Colbert met zijne aides de camp te paard.
5. Een compagnie Gardes Hollandsche Lanciers.
6. Een compagnie Gardes Poolsche Lanciers.
7. Een compagnie Gardes Jagers cav.
8. Een koets met 8 paarden bespannen, waarin Keiser Napoleon en Keiserin Maria Louisa gezeten waren.
9. Een esquadron Gardes Grenadiers te paard. N.B. Van dit regiment waren nog geen manschappen binnen onze muren verschenen.
10. Een compagnie Gardes Hollandsche Lanciers.
11. Een compagnie Gardes Poolsche Lanciers.
12. Een compagnie Gardes jagers cav.
13. Een koets met 6 paarden bespannen, waarin de Princes Aldobrandini, de Hertogin van Montebelli, de Gravin van Brigholes en de Gravin van Lauriston, staatsdames van H. M.

14. Een koets met 6 paarden, waarin de Prins van Neufchatel (onderkoning van Zweden), de Prins Aldobrandini, de Hertog van Treviso en de Hertog van Conegliano.
15. Zes compagnieën van het 23ste regiment jagers cavallery.
16. Een koets met 6 paarden, waarin de Graaf de Montesquiou, de Graaf de Beauharnais, de Graaf de Bearn en de Graaf de Nicolay, kamerheeren van Z. M.
17. Een koets met 6 paarden, waarin de Baronnen Menuwal, Fain, d' Albe en Monnier, Kabinets-secretarissen.
18. De Generaal Chasseloup met zijne aides de camp te paard.
19. Het geheele 11de regiment Cuirassiers.
20. Het geheele 4de regiment Cuirassiers.
21. Een koets met 6 paarden, waarin de Graaf de Lobau en de Graaf van Hogendorp, aides de camp van Z. M., de Graaf Praslin en de Graaf Cornelissen, kamerheeren van H. M.
22. Een koets met 6 paarden, waarin de Baronnen van Berckheim, de Saint Aignau, de Herecy en van Lesseps, Ecuijers.
23. Het 6de regiment Cuirassiers.
24. Het 7de regiment Cuirassiers.

En laatstelijk:

25. Een detachement Gardes Gendarmery.

Zoo een voorbeeldeloose en teffens eindeloose trein te zien passeeren door twee reijen militairen met vier bijzondere corpsen musicanten in een stad, die uitnemend fraay met groen was opgeciert, terwijl alle klokken luidden, het carillon speelde, alle musicanten musiceerden, de tamboers tromden, de trompetters bliesen en 20 stukken geschut na de vier windstreken gelost wierden. Voorwaar! Het was een overheerlijk tafreel. Nu zal men vragen: Wierd er geen *Hoesee!* geschreeuwd? Ja zeker! Het gejuich en geroep van *Hoesee! Leve de Keiser! Leve de Keiserin! Hoesee! Hoesee!* klonk door de gansche stad. Maar wie waren degenen, die dat uitvoerden? Turfdragers, houtschillers en meer dergelijke respectabele mannen, welke alle daartoe aangemaant en zelfs omgekocht waren, uit vreese, dat buitendien al die vreugdegalmen mochten achterwege gebleven zijn. De trein passeerde de volgende weg, die te voren tot deeze plechtige inhuldiging bepaalt was. Van de Tolsteegpoort af, langs de Westzijde van de Gracht tot aan de Hamburgerbrug, deeze brug over, door

de eerepoort, de Hamburgerstraat ten einde, langs de Oostzijde van de Nieuwe Gracht, achter St. Pieter, het Oudkerkhof over, voorbij det Stadhuis, langs de Westzijde van de Oude Gracht, de Bakkerbrug over, de Vinkenburgsteeg door, de Neude over en zo door de alles overtreffende eerepoort, op welke een troep musicanten zig liet hooren, dat een voortreffelijke uitwerking deed; vervolgens de Voorstraat ten einde, de Wittevrouwbrug over, door de eerepoort aldaar, over de Wittevrouwstraat, tot aan de plaats van het paleis. Voor alle kerken, tot welke gezindheid dezelve ook behoorden, alwaar de trein passeerde, stonden de geestelijken in hun kerkgewaad. (Dit was bevolen). Napoleon begaf zig dadelijk na zijn aankomst te paard, om de wallen van de stad in oogenschouw te nemen. Hij wierd vergezelt door vier Heeren van het Hof, den Hartog van Reggio en den Heer Hoffman, Commandant van de Gardes d' honneur, alle te paard. Een gedeelte van de Gardes d' honneur en een detachement Gardes Jagers escorteerden deeze zonderlinge cavalcade over deeze zonderlinge weg. Aan de Wittevrouwpoort, zuidzijde, reeden zij de hol van de wal op en vervolgden zoo alle wallen van de stad, derhalven aan de eene zijde van de Tolsteegpoort de wal af, en aan de andere zijde de wal weder op. Achter het Vreburg passeerende, stond juist aldaar het 124ste regiment gereed om uit te gaan. Deeze, hunne Souverijne Vorst bemerkende, maakten een gejuich en geschreeuw, dat er het Vreburg van daverde. Aan de Waardpoort moest Z. M. de wal weder af, zo ook aan de Plompetoren. Eindelijk de cavalcade aan de Noordzijde van de Wittevrouwpoort de hol afkomende, stond een groote schaar op de Wittevrouwstraat, om Z. M. te zien terugkoomen. Maar Z. M. reed niet de plaats van het paleis op, maar voorbij, en deed vervolgens een toer door al de voornaamste wegen en straten der stad, werwaarts de Heer Hoffman hem geleidde. Daar in het algemeen een ieder zeer verlangende was om deeze weergaloosen man, niet om zijn schoonheid, maar om zijn weergaloosheid (verstaat het wel) te zien; zo deed zig daartoe de schoonste gelegenheid op. Rijk en arm, oud en jong, krom en recht vond toen zijne nieuwsgierigheid bevredigd. Z. M. was alreeds de Wijde Doelen gepasseert, en toen bracht de Heer Hoffman Z. M. ook het Klaaskerkhof over. Men verwachtte, dat de Heer Hoffman Z. M. ook door de Achterweg zoude geleid hebben, doch deeze

aanzienlijke bewoonders mochten dat geluk niet genieten, zooals die van het Klaaskerkhof. Aan de toeloop der menschen konde men duidelijk bespeuren, in welke streek de cavalcade was. Z. M. dan weder op het paleis teruggekomen zijnde, verleende audiëntie aan alle geconstitueerde machten, aan de geestelijken van alle kerkgenootschappen en aan meer andere corporatieën, doch niet aan bijzondere persoonen. Terwijl dit alles gebeurde, kwamen de verdere rijtuigen van 's Keizers gevolg, ten getale van 62, het een na het andere binnen. De voornaamste personadieën, die zich in dezelve bevonden, waren de Ministers van Binnenlandsche zaaken, van Marine en van Buitenlandsche zaaken, de Minister, Secretaris van Staat, de Vice-Admiraal Gurtheaume, de Staatsraad Appelius, de Graaf de Succy, de Baron Costus, Intendant van de gebouwen, de Baron de Beausort, Praefect van het paleis, de Graaf de Ségur en de Baron de Canneville, beijde Maarschalken de Logis, enz. De stallen van het paleis, die menigte van rijtuigen niet kunnende bevatten, wierden die van minder aangelegenheid waren op het Janskerkhof onder de boomen geplaatst, want bij particulieren waren geen ledige stallen of koetshuisen meer te vinden door al de inkwartiering. Men was zelfs in de noodzakelijkheid om voor de paarden de gansche Manegie aan te slaan; en deze nog niet toereikende genoeg zijnde, wierden de overige, welker getal nog op 60 à 70 beliep, in de Mariakerk geplaatst. Niemand, alschoon dit alles ten nauwkeurigste overwegende, kan zig de omstandigheid van de stad in deeze dagen na behoren voorstellen!

Wij waren intusschen trotsch op het voorrecht, dat wij genoten boven alle andere steden, drie dagen lang de tegenwoordigheid van zo een paar uitgelezene personadieën te genieten. Het was een voorrecht boven alle voorrechten, en dan daarbij zo een aanzienlijk gevolg, en zoveel militairen, die gedurende drie maanden al wat er was opgegeeten hadden. Het daglicht eenigszints afgenomen zijnde, zag men dadelijk de beginselen van de algemeene illuminatie verschijnen. Aan de publieke gebouwen en de eerepoorten begon men het eerst, en toen volgden de burgers onmiddelijk. Deeze illuminatie overtrof verre de drie vorige, die wij alreets in het lopende jaar hadden moeten ondergaan. De triumftempel voor het Stadhuis en de kostbaare eerepoort schenen geheel van vuur te wezen. Om het fraaije van deze laatste

in haar geheel te beschouwen moest men zig begeven op de Neude voor de Vinkenburgsteeg; alsdan zag men de overheerlijkste vertoning: 16 decoratieën, toepasselijk op Napoleon en zijne daaden, waren in dezelve geplaatst. De illuminatieën van de burgers daaromstreeks waren niets. Deze wierden door dit schelle ligt als uitgedoofd. De twee eerepoorten, op de Wittevrouwstraat en over de Hamburgerstraat staande, hoewel niet zo sterk verlicht, voldeden nochtans in de hoogste graad. De overige eerepoorten en boogen waren als na gewoonte van eenige lampions voorzien. Het Hotel van de Hartog van Reggio (Paushuisen) en het huis van het paleis op de Wittevrouwstraat, alwaar 's anderendaags het bal zoude gehouden worden, waren in éénе smaak allervoortreffelijkst en rijk geillumineert. Wat nu de burgers betrof. Genoegzaam hadden deeze alle hunne vlammetjes grootelijks vermeerdert. Die bij de drie vorige reisen zig met 12 of 16 of 20 hadden vergenoegt, pronkten nu met 40 of 60 of 80 kaarsen of lampions; sommige huisen waren zelfs op alle verdiepingen verlicht. Verscheide burgers hadden hunne illuminatieën zeer aardig met het groen vermengt. De heeren Van Tuijll, Van Dielen, Bosch van Drakesteijn, Beelaarts en Nepveu muntten boven alle anderen uit. De Munt, de Heer Van Baarle, de heer Van Sorgen, de Roomsche kerk achter Clarenburg, het Hospitaal, het Magazijn en de vergaderplaatsen van de zakkedragers pronkten met verlichte boogen of poorten voor de voordeuren. Die van de Munt was de fraaiste en de grootste. Verlichte boogen stonden ook voor alle herbergen, alwaar de viool was toegelaten, doch dit moch niet later dan tot elf uuren om alle wanorde voor te koomen. Hoe wonderschoon al onze illuminatieën waren ingericht, Napoleon verwaardigde zig niet dezelve te gaan bezichtigen. Voor zwermers of voetzoekers of schietgeweeren behoefde zijne Maj. niet te vreesen; want deeze waren ten strengste verboden. Niets van dit alles viel er voor. Desniettegenstaande was er langs de straaten veel vreugde en vrolijkheid, waaraan de turfdragers en houtschillers het meeste deel hadden, welke van wege het stadsbestuur daartoe eenig loon ontvangen hebbende, met flambouwenlicht (want het was bijster donker) aan troepen langs de straaten gingen, allerhande geraas en getier maakende, dansende zingende, springende, met vlaggen zwaaiende. Eenige van hen waren verkleed, zwart gemaakt, gemaskert, enz. Inmiddels werd

het één uur. De beweging verminderde, de lichten gingen uit, de zakkedragers en houtschillers verdweenen, en de een na de andere begaf zig ter ruste. — Ziedaar de dag van 's Keizers komst na ons vermogen afgehandelt.

7 Oct. Onze zo machtige logeergast had zeer wel gerust. Alle vlaggen bleven waaijen. Al vroegtijdig liet het Carriljon zig hooren. Alle ambachten stonden omtrent stil. Niemand had lust om zig aan zijn werk te begeven. Men beijverde zig algemeen om ooggetuige te wezen van hetgeen alweer stond te gebeuren. De revue over alle troepes, die door Keiser Napoleon zelve zouden gedaan en de manoeuvres, die voor Z. M. zouden verricht-worden, kwamen het eerst op het tapijt. 's Morgens ten 8 uuren kwamen de 4 regimenten infanterij op hunne gewoone loopplaatsen in de wapenen. Gelijktijdig kwamen al veel menschen op de been, om bij die statige revue tegenwoordig te wezen. De 4 regimenten marcheerden vervolgens na de Maliebaan, alwaar deeze voorbeeldeloose plechtigheid zoude plaatshebben, vermits het met zooveel arbeid gereed gemaakte vlakke veld aan het Houtensche Zandpad door de invallende regen onbruikbaar was geworden. Zij wierden gevolgt door eenige duizenden van menschen, die zig na hun beste vermogen een plaats verschaften. De aangrensende tuinen en tuinhuisen wierden opgevult; en van de Maliepoort af tot aan de Baan stonden de menschen als op ééngepakt om Z. M. te zien aankomen. De regimenten zig na behooren geposteert hebbende, wierden alle menschen van de geheele lengte van de Baan (wij spreken telkens van de *Baan*. Alschoon de Baan was afgebroken, zo had echter het overgeblevene vlakke veld de naam van *Baan* of *Maliebaan* behouden) verwijderd. Ten 10 uuren kwam de Keiser aldaar aan. Z. M. zat op een schimmel en wierd vergezelt van eenige van die Prinsen, Hartogen, Graven, en Baronnen en verder talrijk gevolg, zittende alle te paard. Zodra wierd Z. M. niet bespeurt, of alle trommen wierden geroert en alle musicanten begonnen te speelen. Terwijl Z. M. passeerde, was er nog al wat gejuich en geschreeuw van *Hoesee! Leve de Keiser!* De inspectie ging vooraf, welke door Z. M. wierd uitgevoert met veel nauwkeurigheid, gaande Z. M. te voet langs alle gelederen: en toen wierden alle menschen toegelaten op beijde zijwegen of dijken. Maar na de inspectie de manoeuvres een aanvang zullende nemen, wierden alle toeschouwers

vandaar weer afgekeert tot voorkoming van ongelukken door het vuuren. Verscheide manoeuvres werden verricht, en zelfs meer, als men wegens het bekrompen bestek had kunnen verwachten; maar nochtans waren het op verre na niet de manoeuvres, die op het veld aan het Houtensche Zandpad voor Reggio hadden plaatsgehad. Terwijl Z. M. dan zig met deze militaire evolutieën bezig hield, verleende H. M. de Keiserin audientie aan de heeren. Omtrent 12 uuren op de middag nam hetzelve een aanvang; zodat toen al de beste koetsen met de livreijen van alle kanten van de stad kwamen aanrijden na het paleis. Middelerwijl liet het carriljon op de Domtoren zig weder hooren. Ten 2 uuren liep de audientie af en ten half 5 de evolutieën aan de Baan. Eerdat Z. M. zig weder na de stad begaf, liet hij de 4 colonels voor zig brengen. Aan alle betuigde Z. M. zijne volkomene tevredenheid en goedkeuring, behalve aan dien van het 124ste regiment, welken Z. M. duchtig hekelde over het slecht manoeuvreeren van zijn regiment. Z. M. de Maliebaan verlatende, reed met zijn gansche stoet stapvoets onder het gewoone gejuich de stad in na het paleis; en toen speelde het carillon voor de derde maal. Z. M. vertrokken zijnde, volgden de 4 regimenten achter elkanderen schielijk. 's Avonds ten zes uuren was er opwachting bij de Keiserin voor de dames. Wel, wat al opgeschikte dames zagen wij van alle kanten na het paleis toeschieten! Het getal der koetsen was evenwel niet zo groot, als dat van de heeren geweest was. Er waren weder eenige illuminatieën, als aan de huisen van den Onderprefect, van den Maire en nog verscheide andere. Dan de stadsilluminatiën hadden de decoratieën maar alleen verlicht. Het overige van den avond liep buiten verwachting stil af. *Buiten verwachting* zeggen wij. Er was 's namiddags tusschen 2 en 4 uuren van wegens de stad aan alle bedeelt wordende armen van de verschillende gezindheden eenig geld uitgedeelt, niet om te dienen tot eenig onderstand, maar om buiten hunne schade meede in de toenmalige vreugde te kunnen deelen. Men had derhalven een woelige onstuimige avond verwacht; maar niet de minste buitensporigheid of baldadigheid viel er voor.

8 Oct. Deeze dag was bestemt tot de groote manoeuvres en tot het bal. De groote manoeuvres zouden toen, uit hoofde van de onbruikbaarheid van het Houtensche Zandpad, op de Heijde geschieden. De 4 regimenten Dragonders, die op de dorpen gecan-

toneert lagen, kwamen het eerst in de wapenen. Zij vergaderden 's morgens ten 8 uuren weder op de Cingels en trokken vervolgens langs en door de stad na de Heijde. Terwijl deeze passeerden, kwamen de 4 regimenten infanterij en de Jagers Cavallerij op hunne loopplaatsen bijeen, welke omtrent 9 uuren na de Heijde afmarcheerden. De Gardes d'honneur kwamen ook in de wapenen, dog dat was maar alleen om Z. M. te escorteeren. Van toen af begaven zig veele nieuwsgierigen meede derwaarts, zo met rijtuigen als te paard; ja zelfs veele te voet, alle om bij dit gansch buitengewoon en treffend overheerlijk schouwspel hunne nieuwsgierigheid te voldoen. Ten half elf reed Z. M. af in een koets met 6 paarden, door Gardes d'honneur en Gardes jagers geescorteerd. De meeste van die groote mannen, die Zijne Maj. op zijne reis vergezelden, begaven zig ook na de Heijde, zommige in rijtuigen en zommige te paard. Ten 12 uuren reed H. M. de Keiserin ook een tour derwaarts met twee opene rijtuigen, ieder met 4 paarden bespannen, zeer nette equipagieën. Na het dorp Zeijst en het Broederhuis aldaar bezien te hebben, kwam H. M. weer spoedig herwaarts terug, dog in de koets, waarmede haar Keiserlijke Gemaal was afgereden.

Alles wierd aangewend, alle middelen in het werk gestelt, allerhande maatregelen genomen, om den gemeenen man, de burgers van de geringste classe, meede in de vreugde te doen deelen. Twee blijken daarvan vielen voor; terwijl Z. M. nog afwezig was. Vooreerst een wedloop en ten tweede een bierstorm.

De wedloop geschiedde aan de Maliebaan 's namiddags ten 1 uur. Een commissie van drie heeren uit de Raad was er bij tegenwoordig. 20 loopers deeden zig op; en 6 prijzen waren te behalen. De eerste prijs was een zilver horlogie; de tweede een zilvere horlogieketting, de derde een paar zilvere broekgespen, de vierde een zilver cachet, de vijfde een verlakte tabaksdoos en de zesde een zijden halsdoek. Het loopen geschiedde op het midden van de Baan. De toevloed van aanschouweren was zo groot, dat de Grenadiers van de Schutterij, die er waren om af te keeren, niet in staat waren alle binnen de boomen te houden. Die de prijzen behaalden waren 6 onbekende ambachtslieden, welke alle gezamentlijk, hunne prijzen aan roode en witte linten op de borst hangende, door een oneindig getal aanzienlijken uit de achter-

straatjes, met veel geraas en geschreeuw en gezang en gedans de Maliepoort wierden binnengeleid.

De bierstorm mocht met recht een bierstorm genaamt worden. Van 20 vaten bier wierd de eene helft op het Jacobikerkhof en de andere op het Geertekerkhof gelegt, om voor die maar eenigszints trek had uitgetapt te worden. Ten 4 uuren nam dit werkje een aanvang. Maar ziet! Die biervaten wierden zoodanig bestormt, dat de gerechtsdienaars, die daarbij gestelt waren om de rust en orde te bewaren, zich genoodzaakt vonden de militaire wacht tot assistentie in te roepen. Des avonds was er weder algemeene illuminatie en ook het bal. De algemeene illuminatie was bevolen, uithoofde dat Z.M. 's anderdaags stond te vertrekken. Dezelve was in allen deele gelijk aan die van Zondag. Zij was alreets in de volkomenste orde; eerdat Z. M. en ook de militairen weer terugkwamen. Veele menschen met de illuminatie alweer op de been gerakende, vergaderden op de Wittevrouwstraat om ooggetuigen van die terugkomst te wezen. De militairen kwamen nog vóór Z. M. Het was omtrent half zeven, toen deeze binnenkwamen. Het 93ste regiment marcheerde vooraf, toen het 56ste en daarna het 124ste en laatstelijk de jagers cavallery. Het 18de regiment was na zijne vorige garnizoensplaatsen gemarcheert, zijnde Amersfoort, Leusden, Woudenberg, enz. Onverwachte tijding was dit voor de burgers, bij welke dit regiment was ingekwartiert geweest. De 4 regimenten Cuirasiers waren op marsch na de Vecht om hen op de dorpen tusschen Utrecht en Amsterdam bij detachementen te verdeelen, zullende H. M. op hunne verdere reis escorteren. Omtrent een kwartier nadat de laatste van Jagers cavallery de Wittevrouwepoort binnen waren, kwam Z. M. terug met de twee fraaie equipagieën, waarmede H. M. de Keiserin 's middags was afgereden. Z. M. had een toer over Amersfoort gedaan, waardoor Z. Ms. terugkomst tot zo laat vertraagt was. Er waren dan zeer veel menschen op de Wittevrouwstraat en ook op de Voorstraat bijeen. Maar waarlijk! Zij stonden er niet te vergeefs. Wie daarvan geen ooggetuige geweest is, kan zig het overheerlijke van het tafereel niet voorstellen. Zo een lange trein militairen met al dat afwisselend muziek, trommelslag en hoorn- en trompettengeblaas, en dan zo een machtigen man te zien binnenkomen in zo een fraay geillumineerde stad, te zien passeeren door twee zoo rijk verlichte allerfraaiste eerepoorten, dat was met recht een schouw-

toneel zonder voorbeeld! De meeste van die zig daartoe wel hadden willen verledigen, bleven aldaar verder afwachten het aanvangen van het bal. Hoewel dit niet te vergelijken was bij het inkomen van de militairen, zo was het echter niet onaardig hetzelve bij te woonen, zo uit hoofde van de daarbij plaats hebbende drukte, als van al die opgeschikte dames en heeren te zien binnentreden. Dit allerprachtigst, gansch buitengewoon en talrijk bal nam ten 8 uuren een aanvang. De illuminatie van het huis ging, behalven de eerepoort op de Voorstraat en de tempel voor het stadhuis, alle andere verre te boven. De gansche voorgevel was van het dak af tot onder op de stoep zo rijk met egale witte lampions verlicht, dat geen steen konden gezien worden. Voor de voordeur over de stoep heen was een Chineesche tent gezet; fraay met groen opgeciert en ook rijk met lampions voorzien, opdat de dames en heeren bij onverhoopt slecht weder uit de koetsen droog zouden kunnen uittreden. Het uur van het bal dan naderende kwamen de koetsen aanrijden; totdat 80 à 90 dames en omtrent eenszoveel heeren bijeenwaren. De heeren waren in groot pontificaal en de dames zo brillant en kostbaar gekleed, dat de zaalen schitterden van al de juweelen! Verscheide staatsdames en heeren van het hof, Prinsen, Graven enz. lieten er zig ook vinden; maar, hoe uitnemend prachtig en kostbaar het bal was aangelegt. H. M. verwaardigden zich niet hetzelve met hunne tegenwoordigheid te vereeren! Na het bal was het soupé. In drie zaalen waren drie wel voorziene tafels opgedischt, daar niets aan ontbrak, geen kosten aan gespaart waren. Het middelstuk van de eerste tafel was groot en ten uiterste voortreffelijk. Hetzelve bevatte allerhande zinnebeeldige voorwerpen op Napoleon, zijne grootheid en daaden. De verdere ornamenten, zo van suiker en gebak, als van bladeren en boomen van de drie tafels waren ook uitmuntend fraaij. Er waren schotels opgedischt, welker oplevering in dit saisoen ongeloofelijk scheen. De zaalen waren ook in zeer aardige en zonderlinge smaak opgeciert met meenigvuldig licht en levend groen. Alleen de zaalen te zien voldeed al genoeg. Het manqueerde ook niet aan musicanten! Al de bekwaamste meesters waren bijeengezocht om het orkest te verfraaijen. De illuminatie voldeed ten volle, en zelfs meer als die van Zondag, welke toen eenigzints door de wind gehinderd was. De wandelaars waren weer bij uitstek veel. De vreugde

en vrolijkheid niet minder. De vuurwerkjes en schietgeweeren bleven volgens bevel weer achterwegen. De viool in de herbergen ging tot elf uuren. En zo nam deeze dag en tegelijk alle festiviteiten en vermakelijkheden een einde.

De nacht, die volgde, was onrustig. Al schielijk openbaarden zig de eerste beginselen van 's Keisers vertrek.

9 Oct. 's Nachts ten 12 uuren zagen wij de statiekoetsen en rijpaarden van Z. M. vertrekken na Amsterdam. Kort daarop volgden de Hartog van Plaisance en de Graaf de Celles met 4 rijtuigen. Ten half 2 wierd door de stad appel geblasen voor de Gardes jagers. Terwijl deeze op de been en in de wapenen kwamen, nam het bal een einde, hetwelk een onophoudelijk geraas van koetsen veroorzaakte. — Het was toen omtrent 3 uuren. — Men begrijpt, dat door dit alles veele burgers deerlijk in hunne nachtrust gestoort wierden. Ten half vier marcheerden de Gardes jagers af. Deeze waren niet vertrokken, of er wierd appel geblasen voor de Gardes Hollandsche en Poolsche Lanciers. Terwijl deeze in de wapenen kwamen, wierd er appel geslagen voor de regimenten infanterij. De Hollandsche Lanciers vergaderden op de Neude en de Poolsche op het Vreburg; gelijktijdig kwamen alle overige escadrons van beijde regimenten de Tolsteegpoort in, en vervoegden zig respectivelijk bij hun corps op de Neude en het Vreburg; zodat omtrent 8 uuren beijde regimenten afmarcheerden na Amsterdam. Ten half 9 de regimenten infanterij in de wapenen zijnde, schaarden zij zig in twee rijen van het paleis af over de Wittevrouw, de Voorstraat, Potterstraat, de Oude Gracht oostzijde, tot aan de Waardpoort, en voorts buiten de Waart tot in de Lauwerecht. Ten 9 uuren begaven zig de Heeren van Regeering na de Roodebrug om H.H. M.M. vaarwel te wenschen. Ten half 10 vertrokken de Gardes Grenadiers te paard. Middelerwijl waren er al verscheide rijtuigen afgereden met heeren, dames en bedienden aan het hof. Omtrent 11 uuren wierden wij tot onze overgroote droefheid door H.H. M.M. verlaten! H.H. M.M. vertrokken met 4 koetsen langs de gemelde weg onder het losbranden van het geschut op de wal van de Waardpoort alleen.

H.H. M.M. wierden geescorteerd door Gardes d'honneur en Hollandsche lanciers; maar het geschreeuw van *Hoesee! Leeve de Keiser!* was zeer gering. De zakkedragers en houtschillers

begrepen, dat zij genoeg geschreeuwt hadden. Derhalven, de regenten kwamen terug. De militairen gingen uiteen. En alles was voorbij. H.H. M.M. hadden nochtans eenige gedachtenissen nagelaten, in enkele geschenken bestaande, als aan den Maire een gouden snuifdoos met brillanten omset en met het pourtret van Z. M. voorzien; aan den Commandant van de Gardes d'honneur den Heer Van Thuijl, een ring, rijk met diamanten omset. (Alle overige Gardes d'honneur kregen voor al hun moeite en kosten — Ja, wat kregen zij? — Niets!) aan de twee dochters van den Heer Van Thuijl ieder een collier met een horlogie er aan metdiamanten. En nog daarenboven een gift van 10,000 francs, of 4700 guldens, om aan de gezamenlijke armen van alle gezindheden na evenredigheid van hun talrijkheid te worden uitgedeelt. Nadat H.H. M.M. dan vertrokken waren, volgden de overige rijtuigen van hun gevolg allengskens. Met het vallen van den avond wierden alle vlaggen ingehaalt en weggenomen. De drie laatste rijtuigen van 's Keisers gevolg, die nog achtergebleven waren, vertrokken den

10 Oct. Nu haakten wij met groot verlangen na het tijdstip, dat ons omtrent de militairen, verlichting zouden verschaffen. Het 56ste regiment marscheerde wel af, maar daar bleef het ook bij. — Hetzelve marscheerde na Naarden, Hilversum, enz., de juiste garnisoensplaatsen van het 124ste regiment. — Edoch, dit regiment bij de groote manoeuvres slecht voldaan hebbende, had order bekomen, om eenige dagen gezamentlijk met het 93ste te manoeuvreren, waaraan zij den

11 Oct. al een begin maakten op het veld aan het Houtensche Zandpad, dat toen bruikbaar geworden was; en intusschen bleven wij nog met twee geheele regimenten overladen.

13 Oct. Zondag. Weg waren al die fraaije groote parades en plechtigheden. Er was in het geheel geen groote parade; maar de manoeuvres van de twee regimenten konden niet worden achtergelaten. Zij manoeuvreerden dien dag, ieder afzonderlijk in het Starrenbosch en zelfs wel met vuuren; het 124ste ten 12 uuren en het 93ste ten 2 uuren. Wij bleven intusschen zuchten onder eene aanhoudende drukkende inkwartiering. Wij hoopten op verlichting, en kregen integendeel versterking. — Het was wel is waar voor ééne nacht, maar wij bespeurden teffens, dat er weer wat broeide. Gegronde reedenen deeden er zig op om daaraan te geloven. Het was dan het 112de regiment, dat den

14 Oct. uit Maastricht over Nijmegen binnenkwam. Dit regiment was een Spaansch regiment, dat door de wisselvalligheden van den oorlog in Fransche dienst was overgegaan. Hetzelve was nog niet volgens de Fransche manier georganiseert. Het bestond maar uit twee, dog zeer sterk bemande battaillons. Hunne monstering was wit met groene kleppen en opslagen. Van die twee battaillons trok het eene den

15 Oct. na IJsselsteijn en het andere na Woerden. Dat al die troepen rondom onze stad gecantoneert moesten blijven, dat de manoeuvres alhier zo met kracht en geweld wierden doorgezet, dit alles sterkte ons nog des te meer in het vertrouwen, dat er weer wat stond te gebeuren.

16 Oct. De Ministers, die Z. M. op Zijne reis vergezelden, waren juist geen figuranten alleen. Zij waren bij hun verblijf alhier al eenigzints werkzaam geweest en hadden hun arbeid te Amsterdam verder vervolgt. Zij hadden onzen Maire ook onder het oog gebracht, hoe dat eenige inbreuken op de Fransche wetten, en verkeerde gewoontens, door Vrankrijk al lang afgeschaft, alhier nog plaatshadden en dienden verbetert of uit de weg geruimd te worden. Daatengevolge wierd het 's avonds 10 uuren, en men hoorde geen kleppers. Men wachtte op 11 uuren, maar men hoorde nog roepen, nog kleppen. Die stilte beviel aan weinig menschen. De reeden daarvan was, dat de nachtwachten in Vrankrijk stil rondliepen zonder te roepen of te kleppen, en zulks ook in Holland moest nagevolgd worden.

Een tweede maatregel, die zig den

17 Oct. openbaarde, behaagde meer. Alle kooplieden in zoete- of karnemelk wierden gelast in het vervolg met geen melkemmers in de stad te koomen, dan die met goede houten deksels overdekt waren. Eenige melkboeren, die order in de wind slaande, kwamen den

18 Oct. na gewoonte met de emmers zonder deksels na de stad, maar zij wierden wel degelijk aan de poorten tegengehouden en belet de stad in te gaan; zoodat zij, willende hunne melk verkopen, genoodzaakt waren zig van deksels te voorzien; intusschen was daardoor de melk voor zware stortregens en ook voor allerhande vuilnis beveiligd. —

(Wordt vervolgd.)

Appelius (LV, 337). — In mijne jongensjaren hoorde ik wel eens over Appelius spreken en steeds in dezen zin, dat hij, evenals koning Willem I, zich een groot fortuin door beursspeculatien had weten te verschaffen. Er werd bij verteld, dat een kamerdienaar van Appelius, die de lastgevingen van dezen aan bankier of makelaar had over te brengen en overtuigd was dat de Minister wel wist wat hij deed, even als deze handelde, toch op kleine schaal natuurlijk, en zich daardoor ook een aardig fortuin had verworven.

In de Geïllustreerde Encyclopedie van Winkler Prins wordt echter van Appelius gezegd, dat hij door vlugheid en helderheid van geest, werkzaamheid en voortvarendheid, onkreukbare eerlijkheid en oprechte vaderlandsliefde de algemeene achting had verworven.

Zooals men weet, verschenen, toen Willem I afstand van de kroon had gedaan en met Gravin Henriette d'Oultremont gehuwd was, in de bladen verschillende spotternijen en hatelijkheden aan zijn adres: Eene daarvan, die zijne beursspeculatien gold, herinner ik mij nog en luidde:

Scherp uw krachten, rekenaar;
Put U uit in 't ondervinden
Eenig middel uit te vinden,
Kort en goed, 't is U te zwaar
Uit een cent er tien te maken.
Laat die kunst aan wijzer man.
Al wat ik U zeggen kan
'**T** is een van die vreemde zaken,
In Oud-Holland nooit gedaan,
Elke regel van dit versje wijst het
in de eerste letters aan.

Haarlem. JANSSEN VAN RAAY.

OUDHEIDKUNDE.

De bouwvallen der abdij van Egmond. — In het pas verschenen fraaie boekdeel, door den heer Bernard J. M. de Bont geheel gewijd aan *De „Regale" Abdij van Egmond*, wordt op bl. 180, bij de vermelding van den verkoop der overgeblevene bouwvallen in 1800, gezegd, dat de noordertoren reeds in 1671 door de Staten van Holland verkocht was voor f 4315. Echter was op de vorige bladzijde vermeld, dat nog ruim 2 eeuwen na 1596 de ingestorte torens met den hoofdingang der kerk een denkbeeld geven van den magistralen bouw; en ook de in verschillende tijden vervaardigde afteekeningen der ruïne bevestigen zulks. Vermoedelijk heeft de geachte schrijver het bericht van den verkoop ontleend aan eene door mij in 1869 gehouden lezing over de abdij, waaraan het door mij later in margine was toegevoegd. Aan de juistheid van het bericht is niet te twijfelen, maar de tegenstrijdigheid werd mij juist dezer dagen opgehelderd, toen ik in de resolutiën der Alkmaarsche vroedschap van 14 November 1671, bij de bespreking der in de Statenvergadering van den 17 te behandelen onderwerpen, las, dat voorts aan de gedeputeerden ter dagvaart opgedragen werd, „de sake daer henen (te) helpen dirigeeren, dat de verkoopinge van de ruïne omtrent de torens van Egmont-binnen, door Gecommitteerde Raden in dit quartier gedaan, niettegenstaande de oppositie van de stadt Amsterdam siju voortgang sal gewinnen"; hetgeen mij aanleiding gaf ook na te slaan de resolutiën der Staten van Holland, waarin ik 3 October vond, dat de gedeputeerden van Amsterdam berichten, dat Gecomm. Raden van Westfriesland en het Noorderkwartier verkocht hadden zeker muurwerk, staande aan de tot bakens strekkende torens, welke bij amotie van dat muurwerk lichtelijk mettertijd konden instorten; weshalve zij verzochten, dat Gecomm. Raden uit naam der Staten zouden aangeschreven worden om de afbraak te stuiten. Na deliberatie hierover werd besloten, Gecomm. Raden of hare te 's Gravenhage tegenwoordige gedeputeerden te verzoeken en te gelasten, te dienen van bericht;

om, zulks gehoord zijnde, te disponeeren als ten meesten dienste van den Lande zou bevonden worden; voorts met last inmiddels de afbraak te doen schorsen. Het register op de Resolutiën wijst niet aan wanneer en of op deze zaak is teruggekomen, maar er is te besluiten, dat Gecomm. Raden voor het bezwaar van Amsterdam bezweken zijn en den verkoop te niet gedaan hebben.

In het genoemde boek wordt op bl. 179 ook gezegd, dat de noordertoren in Maart 1596 (ten deele) is ingestort. Het jaartal is in overeenstemming met het het door Ludolf Smids in zijne *Schatkamer der Nederlandsche Oudheden* verhaalde. Toch moet de val een jaar vroeger gebeurd zijn, want den 13 Maart 1595 besloot de vroedschap van Alkmaar, nopens het eerste punt van den beschrijvingsbrief der te Hoorn te houden gewestelijke vergadering, „mentionerende van 't repareren van de abdijer toorn als wesende een baken in zee", dat men den toren, die nog staande is" terstond zou repareeren en het Collegie daartoe machtigen, „mits dat men die van Amsterdam daer van adverteren en haar advijs daer op versoeken sal."

Dat Alkmaar niet alleen in 1573, op machtiging van Sonoy, de abdij van haar klokken en lood beroofd, maar bovendien 7 weken lang, tot den overgang van Haarlem de stad bedreigde, gesloopt heeft, werd door mij medegedeeld in de *Bijdragen voor de geschiedenis van het bisdom Haarlem,* 19e deel, 1894, bl. 465 e.v. Eerst daarna zal de brand in het nog overgeblevene gestoken zijn.

C. W. Bruinvis.

Hilverdink's schilderij Alkmaars beleg. — Iets naslaande in *de Kunstbode*, derden jaargang, 1881, trok op op bl. 219 mijne aandacht een artikel „Zegevierend ondergegaan", door J. H. van Duinen *), handelende over den 6 Mei 1864 overleden kunstschilder J. W. A. Hilverdink. Na een betoog over zijne verdiensten als decorateur van den Amsterdamschen schouwburg, waarvoor J. Eduard de Vries de eer genoot en zich liet aanleunen, en de vermelding van het opdragen van het schilderen van een nieuw voordoek, waarvoor zijn ontwerp bekroond was,

*) Teekenonderwijzer te Amsterdam en Haarlem, geb. te Groningen 1840, overl. te Muiderberg 1885.

aan anderen, wordt in hoofdzaak gesproken over zijn groote schilderij Alkmaars beleg, volgens v. D. niet alleen door hem geschilderd, maar uit zijn ziel gevloeid, ten koste van 't arme lijf. Zeker bestuurshoofd te Alkmaar (burgemeester meent v. D.) zeide eens aan Hilverdink het wenschelijk te vinden, om te Alkmaar een monument te plaatsen voor het groote historische feit van 1572 (1573), en kwam met hem overeen, dat hij eene schilderij zou vervaardigen, waarvoor men later het honorarium wel zou vinden. Eerst te Amsterdam in eene lage kamer, daarna met bewilliging van Binnenlandsche Zaken op het slot te Muiden, werkte hij 8 jaren lang aan het stuk, maar bij de voltooiing was de lastgever overleden en zag het gemeentebestuur van Alkmaar tegen een groote uitgaaf op. Hij had het stuk gaarne aan Alkmaar ten geschenke gegeven; Nederland vierde toen een zijner groote nationale feesten (1863) en hij besloot zijn werk, dat hij in eenige plaatsen ten toon stelde, den Koning op te dragen, maar een koninklijk besluit, aankondigende dat Z. M. bij die gelegenheid geene geschenken wenschte te ontvangen, verhinderde zulks. Aan een Engelschman wilde H. zijn werk niet verkoopen, hij had het voor Alkmaar geschilderd en het moest in Holland blijven. Door deze teleurstelling gebukt, bezweek hij in het volgende jaar. Het schilderij werd door eenige belangstellenden, uit vrije bijdragen, van de weduwe en den zoon overgenomen en aan Alkmaar geschonken. Bij de tentoonstelling liepen sommigen wonderhoog met het stuk, anderen bespraken het schouderophalend: Hofdijk roemde de archeologische getrouwheid, Rochussen besprak het stuk in vleiende bewoordingen.

Van Duinen mocht zich vriend van Hilverdink noemen, hij was door hem over de wordingsgeschiedenis der schilderij niet naar waarheid ingelicht. Ik durf beweren, dat er geen lastgever bestaan heeft. In 1855 dacht te Alkmaar niemand er aan het beleg der stad door een monument te vereeuwigen, zelfs de Ontzetdag werd sinds vele jaren onopgemerkt voorbijgegaan. Eerst in 1859 bracht de 3 jaren bevorens van Leiden beroepen rector dr. de Gelder in het Nutsdepartement de wenschelijkheid eener jaarlijksche viering ter sprake, en in het volgende jaar kwam daarvoor eene vereeniging tot stand. Eene bestelling van zoo groot schilderstuk (binnen de lijst 4.75—3.23) zonder bepaling van honorarium komt mij even onwaarschijnlijk voor als het vertra-

gen der volvoering eener bestelling tot een duur van 8 jaren. Bij het gemeentebestuur is over den aankoop niet gehandeld, althans niet op officiëele wijze. Indertijd is mij gezegd, dat Hilverdink, zich terecht of te onrecht verongelijkt achtende, het bewijs heeft willen leveren, dat hij meer vermocht dan het schilderen van tooneel-decoratief, en dat de schenking, in 1854 door den heer Wilson aan de stad Haarlem, van Egenbergers en Wijnvelds groot tafereel van Kenau Hasselaar op Haarlems wallen hem op het denkbeeld heeft gebracht iets dergelijks voor Alkmaar te vervaardigen, in de hoop dat zich voor den aankoop wel een vermogend man zou opdoen.

In Mei 1863 stelde Hilverdink zijn stuk te Alkmaar ten toon, waarop de algemeene vergadering van bovengezegde vereeniging hem tot eerelid benoemde. Vermoedelijk na tusschenkomst van Hofdijk, richtte het bestuur der vereeniging in Augustus van het volgende jaar een circulaire aan het Nederlandsche volk om bijdragen, ten einde het stuk van de weduwe te kunnen koopen en het de gemeente Alkmaar aan te bieden. Bosboom, Craayvanger, Kruseman van Elten, Kaiser, Rochussen, Wijnveld, Zürcher en Dubourcq gaven daarbij een attest, hetwelk op eenige goede eigenschappen van het stuk wees. Hoewel de Koning en Teylers stichting met goede bijdragen voorgingen, beantwoordde de uitkomst niet aan de verwachting en was het bestuur niet in staat meer dan f 1000 bijeen te krijgeu, waarvoor de weduwe zich in Mei 1865 bereid verklaarde de schilderij af te staan. Deze werd bij schrijven van 25 Juli de gemeente aangeboden, 2 dagen later door den Raad aanvaard, vervolgens in de Prinsenzaal van het stadhuis geplaatst en na de stichting van het museum daarin overgebracht. Niet voor de fijnproevers maar voor zeer velen heeft zij wegens het onderwerp, actie en kleur groote aantrekkelijkheid. C. W. B.

Cornelis Pietersz, schilder te Haarlem. — In *Les Artistes de Harlem* van dr. van der Willigen wordt deze schilder, die aldaar woonde en huwde met een dochter van de vrouw van den burgemeester Quirijn, niet genoemd. Willem en Pieter Cornelisz., te zamen vervangende hunne zuster Trijn Pietersd., welke te Alkmaar aangesproken schijnt te zijn voor het recht van exue wegens het overbrengen zijner bezitting door „jonge Cornelis Pietersz.

scilder" naar Haarlem, kwamen den 11 Juni 1556, bij tusschenspraak van mr. Quirijn voornoemd en van de Alkmaarsche oudburgemeesters Cornelis Claesz. en Sijmon Janse overeen, met S. Jacob e.k. te betalen 40 carolus-gulden. Neemt men in aanmerking, dat dit bedrag bij schikking bepaald werd en het recht doorgaans 3½ t.h. beliep, dan komen wij tot een voor dien tijd niet onbelangrijke waarde van minstens f 1143. Dit gevoegd bij de omstandigheid, dat de verhuisde met de stiefdochter eens burgemeesters gehuwd was, doet vermoeden, dat hij hooger stond dan een verver en vragan of er van hem als schilder ook iets bekend is. C. W. B.

Een bronzen kanon op Java. — In het werk van Graaf de Beauvoir, getiteld: „Voyage autour du monde" deelt hij o. a. met betrekking tot Java mede, dat ten gevolge van een vulcanische uitbarsting, een vloedgolf een oud bronzen kanon tot drie kilometer landwaarts in, liet neêrzinken. De kamer van 't kanon stelde een hand voor, waarvan de duim tusschen wijs- en middelvinger is aangebracht. — Deze voorstelling was voldoende, dat het als een heilig kanon werd beschouwd — het symbool van de voortplanting. Geheele processies van maleische vrouwen kwamen er wierook branden en offerden de prachtigste bloemgeschenken. Ter plaatse worden zelfs de vechthanen geslacht, om van deze symbolische godheid mannelijke nakomelingen te erlangen!

Wat is er waar in dit verhaal, en weet iemand te zeggen waar dit kanon zich bevindt?

M. G. W.

Avondmaalbekers. — Op 20 Febr. 1877 werd de Engelsch-Presbyteriaansche gemeente te Rotterdam ontbonden. Kan iemand ook meedeelen, waar de avondmaalbekers zijn gebleven? Zij zijn glad, roodachtig van ouderdom. De Schotsche gemeente, welke alles van de Eng. Presb heeft overgenomen, bezit ze niet.

Rotterdam, v. Oldenbarneveltstraat 73. D. WANJON.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

Sibelius (LV, 161). — *Engelbertus Sibelius* werd, of was, in 1608 de eerste predikant te Benthuizen. Van hem valt niets méér mede te deelen dan dat hij in 1610 aldaar een opvolger kreeg in den persoon van *Ds. Cornelius Tetrode.* (Naamlijst der Herv. Pred. van Friesland door *Ds. F. Romein*).

Taco Sibelius, geboren in Februari 1728, wordt de kleinzoon genoemd van *Taco* (geb. te Harlingen, predikant te Weidum, Haaxens en Dokkum, waar hij in Mei 1704 overleed) en ook oomzegger geheeten van *Adolphus*, die als broeder van den tweeden *Taco* te boek staat, en predikant was op zijn eenige standplaats St. Jacobi Parochie van 1700 tot zijn dood 7 Aug. 1705. Deze laatste (*Adolphus*) huwde te Hardegarijp op den 17den April 1698 met *Catharina Gaikema.*

Taco Sibelius, bovengenoemd als geboren in 1728, werd als proponent te Amsterdam beroepen te Eemnes buiten, waar hij stond van 10 Oct. 1751 tot 13 Juni 1756, daarna te Alphen aan den Rijn van 20 Juni 1756 tot 8 Nov. 1767 en eindelijk te Gouda van 22 Nov. 1767 tot zijn dood 26 Januari 1777. Zijne levensbizonderheden en geschriften vermeldde *Glasius*, Godg. Ned. II 129, III 349, 688, — óók *van der Aa* B.H., — en van Alphen's 2de vervolg bl. 110. *Sibelius* gaf echter veel meer in het licht dan de genoemde bronnen vermelden.

Bij zijne echtgenoote *Helena Cornelia Bondt*, die hem overleefde, won hij te Alphen éene dochter, met name *Anna Helena Sibelius*, aldaar gedoopt 16 Januari 1757, waarbij als getuigen stonden: *Lambertus Bondt* en *Anna Helena van der Sluys.*

In een onder mij berustende genealogie van professor *Bondt* tref ik deze *Helena Cornelia*, noch *Lambertus* aan, zoodat ze denkelijk tot een ander geslacht behooren.

Oudshoorn. H. M. C. Regt.

GESCHIEDENIS.

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE BATAAFSCHE OMWENTELING

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT DOOR EEN OOGGETUIGE[1]).

1811.

Een derde geval ontdekte zig den

19 Oct. Een algemeene collecte wierd gedaan voor de armen van deezer Stads Aalmoezenierskamer. De Minister van Binnenlandsche zaaken had te kennen gegeeven, dat volgens Fransche stijl onderhoud van armen moest aanbevolen wezen respectivelijk aan de kerkgenootschappen, maar niet aan stedelijke bestuuren. Ingevolge daarvan hadden de Regenten van gemelde Kamer aanzegging bekomen, dat de penningen, die gewoonlijk tot onderhoud van hunne armen wierden gebezigt, in het vervolg voor altijd ganschelijk zouden worden ingehouden. Er wierd eene redelijke somme gelds gecollecteert, maar verre na niet toerijkend om zelfs tot ééne bedeeling te kunnen dienen. Men was wel van voornemen die collecte maandelijks te herhalen; maar men voorzag vooruit, dat de giften alsdan ook maandelijks al meer en meer zouden worden ingekort. Intusschen strekte dit meer om de beedelarij te vergroten dan om dezelve te weeren, waartoe men te dier tijd werkzaam was. De volgende dag, den

20 Oct. Schoon Zondag zijnde, weer geen groote parade, maar groote manoeuvres met vuuren van de beide regimenten, aan het Houtensche Zandpad voor den Generaal La Maison, die gedurende de afwezenheid van Reggio het commando voerde. Reggio, jaloersch op het geluk, dat al die groote mannen genoten, om Zijne Maj. op de reis te vergezellen, had ook getracht deel aan dat geluk te hebben en zig als meedereisgenood bij Zijner Maj. gevolg gevoegt.

[1]) Vervolg van Nav. LV, blz. 615.

Napoleon, zijne Utrechtsche onderdaanen verlaten hebbende, was na Amsterdam gereist. Na aldaar eenige dagen te hebben doorgebracht, had Zijne Maj. een toer gedaan over Naarden na Noord-Holland; maar de Ministers waren te Amsterdam werkzaam gebleven. Zijne Maj. aldaar teruggekomen zijnde, boden de Ministers hun arbeid Zijne Maj. aan. Er wierden eenige conferentiën gehouden, waaruit negen decreeten voortkwamen, van welke er vier den

21 Oct. en vijf den

22 Oct. wierden publiek gemaakt. De eerste twee decreten betroffen de stad Amsterdam alleen. Deze Zijner Maj. derde stad door Zijne Maj. in het gemis van zoet water aangetroffen zijnde, moest daarmede zonder kosten te sparen dadelijk worden voorzien. Volgens het eerste Decreet moest het zoete water afgeleid worden door middel van loode pijpen uit de Vecht tot in de stad Amsterdam. Den Minister van Binnenlandsche Zaaken wierd daarbij de taak aanbevolen, om voor den eerste Februarij desaangaande aan Zijne Maj. een plan op te leveren. Een ieder was verlangende na dit plan; vermits het algemeen voor ondoenlijk wierd gehouden.

Het tweede Dekreet gaf aan Amsterdam een oud recht weerom. Twee compagnieën voetvolk en een van paardevolk moesten aldaar aangeworven worden, om als stadsmilitairen, die bezoldigt zouden worden, te dienen. Zodat Amsterdam als voorheen weer voor altijd van reguliere troepen bevrijd zoude blijven.

Het derde Decreet gaf aan onze stad Utrecht geen oud recht weerom. Integendeel, het beroofde ons van een oud recht. Bij hetzelve, de hooge en laagere schoolen betreffende, wierd onze stad beroofd van het recht van promoveren. Er zouden in de Hollandsche departementen voortaan maar twee Academieën bestaan; het eene te Leijden en het andere te Groningen. Vervolgens zouden er secundaire schoolen wezen. Tot deeze rang wierd ons Academie verheven of liever vernedert. Daarenboven zouden nog in eenige voorname steden Liceeën worden opgericht. Omtrent de lagere schoolen willen wij maar alleen aanhalen, dat op alle schoolen, geene uitgezondert, in de Fransche taal moest onderwezen worden, hetgeen bij veele onderwijsers groote verlegenheid verwekte. Het overige van dit wijdlopig en breedvoerig Decreet zullen wij kortheidshalve voorbijgaan.

Het vierde Decreet bevatte de afschaffing en vernietiging

van alle Hollandsche belastingen en de invoering van alle Fransche, met den eersten Januari van het volgende jaar te beginnen.

Groote veranderingen waren derhalve met het aanstaande Nieuwe jaar te voorzien, en uit dezelve wijnig voordeel te verwachten.

Het vijfde Decreet (of het eerste van de tweede dag) gaf eenige vertroosting aan de heeren, geweezene leden van de vijf Capittelen, die bij een vorig Decreet zoo willekeurig van hunne Capittelgoederen beroofd waren. Aan hen zouden gerestitueert worden vijf zesde gedeelte van hunne respectieve capitaalen en en daarenboven nog de revenuën van dezelve tot aan de maand February van het volgende jaar. Eene onderhandeling van onzen Maire, met Zijne Keizerlijke Maj. gehouden, had dit uitgewerkt.

Of het zesde Decreet voor- of nadeel zoude aanbrengen, wierd verschillend beredeneert. Hetzelve, behelsende, dat met den 1 July des volgenden jaars de linie der Douaanen zoude opgeheven worden tusschen Holland en Frankrijk, gaf dus over en weder vreije in- en uitvoer. Men voorspelde daaruit voordeel voor den eenen en nadeel over den anderen burger.

Het zevende Decreet handelde over de gevangenhuizen. Onderanderen zouden in de Hollandsche Departementen twee 's Lands gevangenhuisen aangelegd worden, het eene te Amsterdam, dat 1800 gevangenen zoude moeten kunnen bevatten en het andere te Groningen voor 1200 gevangenen.

Het achtste Decreet betrof het geheele financiëele stelsel.

Wij zullen ons wel wachten van ons met de inhoud van zo een lang uitgerekt Decreet in te laaten. Het negende Decreet raakte de tabakshandel. Ziedaar vriend Napoleon eensklaps Tabakskoper-Generaal! Er zouden twee algemeene Manufactuuren van tabak opgericht worden, het eene te Amsterdam en het andere te Rotterdam. Van deze twee Manufactuuren zouden alle kooplieden en winkeliers in de Hollandsche Departementen hunne tabak ontvangen met bepaling daarbij, voor welke prijs die te leveren. Om dit deze eenigzins gemakkelijk te maaken, zouden in alle steden kantooren worden aangelegt, die altijd van genoegzame voorraad zouden voorzien zijn. Alle andere tabak en tabakshandel werd daarbij op zware geldboete verboden. Ziedaar de voornaamste werkzaamheden van de Ministers te

Amsterdam nog maar voor een gedeelte aangetoont! Zij waren waarlijk, wel ingezien, van geen gering belang.

Napoleon, na dan al die Decreeten en meer andere besluiten van minder belang te hebben afgehandelt, verliet deze zijn geliefde derde stad.

Hunne Maj vertrokken vandaar den

23 Oct. met hun gevolg. Zij namen de reijs over Haarlem, Leijden en 's Hage tot op Rotterdam. Eenige rijtuigen nochtans, waaronder de statiekoetsen en rijpaarden, alsook eenige Ministers passeerden over onze stad om de reijs na Parijs aan te neemen. De Hartog van Reggio volgde Zijne Maj. niet verder op zijne reijs, maar kwam herwaarts terug, meedebrengende de tijding, dat er nog een groote revue en manoeuvres op de Heyde zoude plaats hebben. Of er ook nog wat broeide! zoals wij zedert eenige dagen al bespeurt hadden. De vier regimenten Cuirassiers macheerden van Amsterdam Duitschland in. De wisselvalligheden van den oorlog vorderden aldaar versterking van troepes. Van deeze kwamen er twee den

24 Oct. alhier binnen om te overnachten, het 4de 'svoormiddags ten 10 uuren en het 14de 's avonds te 6 uuren. Zij beijde zetteden dan den

25 Oct. hunne marsch verder voort na Duitschland. Deeze waren niet afgemarcheert, of wij kregen het 56ste regiment uit Naarden, Hilversum, enz. binnen onze muuren. Dit was ingevolge de tijding die Reggio had meedegebracht wegens de groote manoeuvres, die aanstaande waren. Zoals ook ten zelven einde den

26 Oct. het 18de regiment uit Amersfoort en het 112de uit Woerden en IJsselsteijn binnenkwamen. Intusschen waren wij toen bezwaart met vijf geheele regimenten infantery, behalve de cavallery. De inkwartiering was allerdrukkendst. De stad krioelde van militairen. Men zag langs de straaten vrij wat meer soldaaten dan burgers. Het eenigste, dat ons nog overig bleef, was de hoop, dat het van korte duur zoude wezen; nadien ons 's avonds omtrent 7 uuren door een expresse wierd verwittigt, dat 's anderen daags, zijnde den

27 Oct. Hunne Maj. de stad zouden doorpasseeren, en de groote manoeuvres terstond daarop zouden volgen.

De nacht was daar niet ten einde, of de gewone vlaggen waren alweer aan het wapperen. Het was wel Zondag, maar groote parade kwam in geen aanmerking. Alle militairen kwamen in

de wapens ten half 9 uuren, niet om vertoning te maaken, maar om jegens hun opperhoofd hunne bekwaamheden te doen uitkomen. Het 56ste en het 93ste regiment vergaderden op het Janskerkhof het 18de op de Neude en het 112de en het 124ste als ook de jagers cavallery op het Vreburg. Zij alle marscheerden vervolgens na de Heijde. De Heeren Regenten bleven ook niet in gebreke aan hunne plicht van Hunne Maj. te recipieeren. Zij begaven zig omtrent 10 uuren ten dien einde na buiten de Cathrijnen. De schutterij kwam ook in de wapenen, en posteerde zig op het Vreburg; op de Voorstraat en op de Wittevrouwstraat. Alles was dus bijtijds in volkomene gereedheid; en ondertusschen kregen de Heeren, die buiten de Cathrijnen Hunne Maj. afwachteden, door een expresse, die omtrent 11 uuren doorpasseerde, bericht dat Hunne Maj. ieder afzonderlijk zouden koomen, en dat geen eerbewijzingen moesten gedaan worden aan Zijne Maj., die aanstonds incognito zoude passeeren, maar wel aan Haare Maj., die daarna zoude volgen. Zoals ook Zijne Maj. met een gevolg van vijf rijtuigen door vier Gardes d'Honneur en vier Gardes Hollandsche Lanciers geescorteert, even voor half 12 aankwam, de Heeren Regenten groetende voorbijreed, de stad doorpasseerde, buiten de Wittevrouwen van paarden verwisselde, en van daar voor eeuwig ons vaarwel zeide. Om nu die eerbewijsingen aan Haare Maj., die zo stellig gerecommandeert waren, nog eenigzints te vermeerderen, reed in die tusschentijd het gansche corps Gardes d'honneur Haare Maj. tegemoet: en de burgerconstapels begaven zig met hun geschut na de wallen aan de Cathrijne en Wittevrouwpoorten. Het duurde tot half 3 na de middag, eerdat de Keiserin arriveerde. Na de complimenten van de Heeren Regenten en verdere Heeren van distinctie, zo burgerlijke als militairen, welke alle buiten de Cathrijnen bijeenverzamelt waren, ontvangen te hebben, reed Haare Maj. met haar gevolg, uit drie rijtuigen bestaande, door de Gardes d'honneur en een compagnie Gardes Hollandsche Lanciers geescorteert, onder het losbranden van het geschut door de stad na het Loo. Ongelukkig had het vuuren aan de Wittevrouwpoort een droevig einde. Een stuk geschut bij het instampen losbrandende, wierden de constapels Banning (De constapel Banning is den 25sten November aan zijn wonden overleden, en den 29ste daaraanvolgende met veel plechtigheid begraven door de gansche schutterij) en

Rimkes daarbij zo zwaar gekwetst, dat zij op burries moesten weggevoert worden. Gedurende de gansche dag passeerden de rijtuigen van Zijne Maj's. gevolg door na het Loo, die alle van Rotterdam over Gouda en Montfoort aankwamen, vanwaar Hunne Maj. ook gekomen waren. Na het eindigen van de manoeuvres begaf Zijne Maj. zig meede na het Loo. De troepes kwamen alle in eene trein 's avonds ten 6 uuren weder binnen. Zeer veel menschen waren bij de manoeuvres tegenwoordig geweest, maar nog oneindig veel meer waren er bij het inkomen van de troepes, dat juist onder een helder schijnend maanlicht voorviel. Het duurde vijf kwartier uurs en die eindeloose trein was binnengemarcheert. Een ieder, die zig verledigt had om daarvan ooggetuige te wezen, was ten hoogste verrukt om het fraaije van dit schouwspel. Het musiek van vijf verschillende corpsen musicanten, dat telkens door hoorngeblaas en trommelslag wierd afgewisselt, verwekte een algemeene begeerte om het einde van de trein af te wachten. Nadat de troepes in hunne casernen teruggekomen waren, wierd de parade gehouden, de gewone dagelijksche parade, die anders 's middags ten 12 uuren plaats had; en na dezelve (het was toen al half 10 geworden) algemeene taptoe van alle tamboers en hoornblasers door de gansche stad, waarmeede deeze merkwaardige Zondag dan alweder haar einde nam.

28 Oct. wierden wij verlost van drie regimenten. Het 18de marscheerde ten 7 uuren na Amersfoort, Woudenberg enz., het 112de ten 9 uuren na Woerden, IJsselsteyn, enz., en het 124ste ten 10 uuren na Hilversum, 's Graveland, enz. Wij bleven dus nog bezwaart met twee geheele regimenten behalve de cavallery.

29 Oct. passeerden de vier geheele regimenten Keiserlijke Gardes door de stad, behalven de detachementen, die Hunne Maj. op hunne reis escorteerden, de Hollandsche lanciers, de Poolsche lanciers, de Jagers en de Grenadiers te paard. Dit was ook niet onaardig om ooggetuige daarvan te wezen. Zij waren daags te voren van Amsterdam opmarsch gegaan om na Parijs terug te keeren.

30 Oct. kwamen de twee regimenten infantery in de wapenen, en schaarden zig in twee reijen van het hotel van Reggio af tot aan de Tolsteegpoort; en de constapels begaven zig met hun geschut na de wal. Veele stelden zig voor, dat er alweer een groot Man komen moest; maar het was het tegendeel. Onze groote man,

de Hartog van Reggio, verliet ons. De Man had zijn werk verrigt. Hij was maar alleen gekomen, om al wat tot de reijs, de werkzaamheden en de ontvangst van den Keiser vereischt was geweest, te perfectioneren. Hij vertrok 's voormiddags ten 11 uuren onder het losbranden van het geschut de Tolsteegpoort uit om de reijs aan te nemen na Parijs. Zijn generale staf en zijn gansche hoofdkwartier volgden hem nog tenzelven dage. Na het vertrek van Reggio, geraakten

31 Oct. alle troepen in beweging, om hunne vorige garnisoensplaatsen te gaan betrekken. De Jagers Cavallery vertrokken 's morgens ten 7 uuren na Hamburg en kort daarna het 56ste regiment na Amersfoort en Arnhem. 's Namiddags kwamen de drie regimenten, die drie dagen te voren waren uitgetrokken, weder binnen om te overnachten; het 112de ten 1 uuren uit Woerden en IJselsteyn, het 124ste een kwartier daarna uit Hilversum en 's Graveland en het 18de ten 3 uuren uit Amersfoort en Woudenberg. Zodra het daglicht den

1 Nov. verscheen, vervolgen zij alle hunne marsch, het 18de na 's Hage, het 112de na Dusseldorp en het 124ste na Nijmegen. Het 93ste regiment bleef derhalve alleen in onze stad garnisoen houden; zoals voor den 1 Augustus ook had plaatsgehad. — Ziedaar die groote gebeurtenis, die Utrecht eeuwig zal geheugen,

DE KOMST VAN NAPOLEON,

met al zijn kleuren afgeschildert.

Napoleon was dan verdwenen, dog maar alleen in persoon. Zijne nagedachtenis bleef ons onophoudelijk bij. Zijne daden, zijne decreeten, die hij ons had nagelaten, deden ons altijd aan hem gedenken. De gebeurtenissen, die uit die decreeten voorkwamen, en die wij nu moeten afhandelen, zullen dit gezegde volkomen staaven. — Desaangaande komt ons Academie het eerst op het tapijt. Met de aanvang van deeze maand November veranderde, wegens het Decreet omtrent de Hogere en Lagere Schoolen, ons Academie plotselings in een Secundair school. Aanstonds, nadat dit decreet ter wereld was gekomen, hadden de studenten hunne studiën met zooveel ijver (?) en spoed doorgezet, dat in die tusschentijd, in die korte tusschentijd van omtrent tien dagen, het getal der advocaten met 32 en dat der doctoren med. met 6 ge-

leerden vermeerdert was. De lessen van dit Secundaire school namen den

2 Nov. een aanvang. Alle Professoren beklaagden en betreurden het gering getal hunner toehorende studenten, dat met meer dan twee derde vermindert was, vooreerst door die 38 overhaastige promotiën, van welke de meeste, zo het Academie in stand ware gebleven, wellicht nog twee, of drie, ja zelfs zommige nog vier jaaren zouden uitgesteld zijn; ten tweede door het gemis van veele studenten, voornamelijk rechtsgeleerden, die uit hoofde van die vernedering, het Academie verlaten hadden en tot dat van Leyden of Groningen waren overgegaan; en ten derde door het gering getal der nieuw aangekomenen, dat maar op 11 beliep, terwijl het gewoonlijk op 40 à 50 konde gerekent worden. Het was dus een allergevoeligste slag voor het Academie, en een groot nadeel voor veele onzer stadgenoten, die door gebrek van studenten een gedeelte van hun bestaan verloren.

Nu de draad van gebeurtenissen, die uit de Decreeten voortkwamen, verder vervolgende, komen wij aan de notarissen. Volgens een Keiserlijk Decreet was het getal onzer notarissen tot omtrent op de helft vermindert. De aangeblevenen waren opnieuw aangesteld en beëedigt, en hunne werkzaamheden aan een oneindig getal nieuwigheden, veranderingen en verbeteringen onderworpen geworden. Aanstonds na hunne beëediging hadden zij hunne naamen met de woorden *Keiserlijke Notaris* aan hunne voordeuren moeten plaatsen en op alle geschriften, die zij met hunne ondertekening moesten bekrachtigen, moesten hunne naamen ook met de woorden van *Keiserlijke Notaris* vergezelt gaan. Om ons met hunne nieuwe werkzaamheden in te laaten, daarvoor zullen wij ons wel wachten, wijl het einde daarvan verre te vinden zou zijn. Eén artikel kunnen wij nochthans niet voorbijgaan. Alles was ingericht na de Fransche wetten. Uit die wetten haalden de Heeren notarissen ook, dat alle publieke veilingen en verkopingen zowel van roerende als onroerende goederen aan hun departement moesten geschieden, weshalven zij zig bij den Maire vervoegden om het vendutiehuis van de stad af te koopen, dog dit was vruchteloos. De Maire, huiverig zijnde dit oud recht van de stad aftestaan en aan hen Heeren notarissen, over te geven, weigerde zulks. Deeze nochtans, steunende op de macht, die de Fransche wetten hun toekenden, kochten een ander locaal, het

huis, van ouds van den Heer Grave van Rechteren, toen door den Heer Rendorp bewoont wordende, staande achter St. Pieter, hetwelk zij ten eenemale tot alle publieke verkopingen lieten inrichten. — Een gedeelte van hetzelve wierd bepaalt tot de woning van den Vendumeester, eene bijzondere kamer tot de vergaderzaal voor de Notarissen, en al het overige tot de tentoonstelling van de goederen. Wat den Vendumeester en de andere aanhorigen aan het Erfhuis betrof: deeze alle hun meeste voordeel bij de Notarissen verwachtende, verlieten het stadserfhuis en gingen tot hen over. De stad daarentegen, haren streng zo veel mogelijk trachtende vast te houden, benoemde den uitdrager Vuisting tot vendumeester, en stelde verder nieuwe bedienden van het Erfhuis aan. Nadat dit alles, zo bij de Notarissen als bij de stad geregelt was, viel den

8 Nov. het eerste weekelijksche of gewoone Vrijdagsche Erfhuis voor. Dus twee Erfhuisen tegelijk: maar dat van de stad was merkelijk grooter als dat van de notarissen. Edoch, dit was het dan ook alleen. Meest alle andere veilingen en verkoopingen vielen de Notarissen te beurt. Het gewoone vierendeeljaarserf huis wierd bij de stad gehouden den

11 Nov. en acht dagen daarna, den

18 Nov. bij de Notarissen. Maar wat was dat verschil groot, zo wel in hoedanigheid van goederen als in hoeveelheid! Dat van de stad was niets in vergelijking met dat van de Notarissen. Bij de stad waren in één vertrek eenige goederen van wijnig waarde; terwijl bij de Notarissen alle vertrekken ervan waren opgevult. Zo dat de Notarissen hun doel ten volle bereikt hadden.

In de derde plaats komt het Decreet over de tijdschriften in aanmerking. Ingevolge hetzelve wierd den

20 Nov. een besluit van den Praefect afgekondigt, inhoudende, dat met het einde deezer maand alle tijdschriften, week- en dagbladen, couriers, couranten, als anderzints, zouden ophouden; en dat met het begin van de volgende maand December te Amsterdam zoude gedrukt en uitgegeven worden een Dagblad onder den naam van *Staatkundig Dagblad van het Departement van de Zuiderzee;* en voorts Advertentiebladen in de steden Amsterdam, Utrecht, Haarlem en Alkmaar: wordende verder daarbij verboden het drukken van andere tijdschriften, onder welke benaming het ook zoude mogen wezen.

Bij dit besluit had de Maire ook nog van den Praefect ontvangen een order, dat alle jongelingen, die in de weeshuisen opgevoed wierden en tusschen den 1 Januarij 1792 en den 10 October 1796 geboren waren, door Zijne Keis. Maj. opgeëischt zijnde, om te Versailles in een kweekschool opgeleid te worden tot den dienst onder de Keiserlijke Gardes of die van den Koning van Rome, ten spoedigste na Amsterdam moesten verzonden worden, om vervolgens van daar na Versailles te worden overgevoert. Terstond na de ontvangst had de Maire die order aan de Regenten der respective wees- of kinderhuisen ter hand gestelt met aanmaning van dadelijk daaraan te voldoen. Niet wijnig ontroering verwekte dit onder de jongelingen, die het te beurt viel. Dan 's Keisers wil duldde geen tegenspraak. Zij vertrokken den

24 Nov. bijna alle tegen wil en dank na Amsterdam, onder een algemeen beklag van opzieners, medemakkers, vrienden en naastbestaanden. Dit schoonschijnend voorwendsel van kweekschool, van onder de Gardes te zullen dienen, vond wijnig geloof. Men had al zedert lang bespeurt dat op allerhande wijze volk wierd gewapent, dat de legers in het veld versterking noodig hadden, dat van verscheide plaatsen troepes, zowel infanterij als cavallerij, wierden opgeëischt. Zo kwam onder anderen den

25 Nov. een regiment Zwitsers, die al overlang in Fransche dienst geweest waren, uit Noordholland binnen, om, na overnacht te hebben, zig meede na het leger te begeven. Hetzelve bestond uit twee sterk bemande battaillons, en had een roode montering. Zij vertrokken den

26 Nov. 's morgens ten 8 uuren en marcheerden op Nijmegen aan. De geruchten en zelfs officieele tijdingen vermeerderden dagelijks, dat de oorlogskans al zedert verscheide maanden juist niet ten voordeele van de Franschen was afgelopen, inzonderheid tegen de Spanjaarden. De Franschen hadden wel eenigzints voet op Spaansch grondbezit gezet; maar daar was het ook bij gebleven. Nergens hadden zij dien tegenstand ontmoet, dien zij bij de Spanjaarden aantroffen. Hunne legers verloren veel volk en wierden moedeloos. De Spanjaarden hadden ook wel eenige manschappen verloren, maar niet in vergelijking van de Franschen. De Spanjaarden hadden in verscheijde veldslagen eenige duisenden Franschen krijgsgevangen gemaakt, en de Franschen van hen maar 1200 man. Deeze 1200 Spaansche krijgsgevangenen

wierden door onze stad vervoert. De eene helft passeerde den *27 Nov.* door, maar de andere helft den

28 Nov. binnenkomende, was buiten staat om verder te kunnen marcheeren. Zij wierden alle in de Buurtkerk opgesloten; en de deuren van de kerk wierden met sterke wachten bezet. Zij vertrokken den

30 Nov. na de Helder. Zij waren door Napoleon geschikt om daar aan de batterijen te werken, waarmede ons 1200 nuttelooze kostgangers opgedrongen waren. Alhoewel nu uit alle oorden van het land de troepes na de leegers opmarcheerden; wij bleven nochtans ons geheele regiment behouden, dus meer dan alle casernen te zamen konden bevatten. Dog eer wij daar verder over handelen, moeten wij eerst melding maaken alweer van een feestdag. Het was

1 Dec. de verjaardag van de kroning van Keiser Napolen en van de slag van Austerlitz. Deeze verjaardag viel eigenlijk op de 2de deezer maand; doch volgens Keiserlijk besluit moest dezelve 's jaarlijks geviert worden op den eerste Zondag in December, die toen op de eerste van de maand inviel. Zij wierd geviert als na gewoonte, met het uitsteken van de vlaggen, met driemaal de klokken te luiden, met driemaal het klokkespel te speelen, met groote parade op de Neude van de militairen en van de Schutterij, met opwachting bij den onderpraefect van de Geconstitueerde Machten, en met een maaltijd bij den Generaal La Maison, die toen het opperbevel voerde over de troepes in de Hollandsche Departementen. 's Avonds alweder algemeene illuminatie. Dit was de zesde keer gedurende dit loopende jaar. Nu begon de klad in de algemeene illuminatieën te koomen. Zij was erbarmelijk. In het algemeen genomen waren de vlammetjes van 10 op 1 vermindert. Zommige verlichtten hun gansche huis met 1 licht, wel te verstaan, met 1 lichtje. De illuminatie van het stadhuis bestond maar alleen in eenige latten met lampions voor het middelste gedeelte. De vleugels waren donker. Bij dit alles kwam nog, dat Blasius zo deerlijk op zijn poot speelde, dat van die weinige vlammetjes nog veele wierden uitgedoofd. Blasius had het zo sterk op die uitmuntende illuminatie van het stadhuis voorzien, dat men genoodzaakt was de lampions van buiten af te neemen en van binnen voor de glasen te zetten om een totale donkerheid te vermijden. Met de wandelaars was het eveneens gestelt. Het was algemeene illuminatie; en men zag omtrent geen

sterveling op straat, vooral niet na tien uuren, en de illuminatie moest tot 12 uuren duuren. Dit uur daar zijnde, was het eensklaps donker; en een ieder ging na zijn bed.

Daar dan met deeze maand December de verandering der dagbladen een aanvang moest neemen; zo kwamen die nieuwe stukken den

2 Dec. te voorschijn. De Courier verwisselde met het Staatkundig Dagblad van het Departement van enz. en de Stedelijke Couranten met advertentiebladen onder de titel van *Advertentiën, Aankondigingen en verschillende Berichten* van Utrecht, Haarlem, enz. Deeze, toen alle nieuwstijdingen ontberende, hadden in het geheel geen aantrekkelijk voorkomen, en wierden daardoor van veele burgers afgedankt. Nu eens van onze militaire bezetting.

Wij hebben boven aangehaalt, dat wij ons gansche regiment maar bleven behouden, dus meer als alle casernen tezamen konden bevatten. Alle overige manschappen bleven dus maar bij aanhoudendheid bij den burger ingekwartiert, waarover eindelijk verdriet, ontevredenheid, ja zelfs groote kwaadaardigheid onder veele burgers ontstond, begrijpende eenieder dat hij met driedubbele inkwartiering en zijn buurman met geen enkele bezwaart wierd. Inmiddels deeden op die gedurige aanklachten der burgers eenige buurtschouten zig op, en hielden verscheide vergaderingen om middelen uit te vinden tot finale vernietiging en afschaffing van de inkwartiering en dus ook van de bureau. Zij besloten weer localen tot casernering aan te leggen, en tot bestrijding der kosten daarvan ieder burger na evenredigheid zijner bezittingen op een jaarlijksche contributie te stellen. Zij vervoegden zig vervolgens met dit besluit bij den Maire en de Commissaris van casernering en inkwartiering, die hen de droevige gevolgen van de inkwartiering en dezelver bureau te weeren onder het oog brachten. Dit alles was voorgevallen op de laatste dagen van November en de eerste van December. Inmiddels waren de geschillen tusschen de burgers en hunne ingekwartierde manschappen al zodanig geresen, dat, de militaire commandant zig desaangaande bij den Maire beklaagt hebbende, den

13 Dec. een scherpe waarschuwing wierd afgekondigt van zig rustig jegens de gebilleteerde manschappen te gedragen en hen na de voorgeschrevene wetten te behandelen.

Om kort te gaan: het ultimatum van dit alles was, dat de

commissie van inkwartiering wierd afgezet, en eene andere, uit een Adjunct, twee Municipale Raden en twee Buurtschouten bestaande, wierd aangestelt, en dat de militairen, die op dat oogenblik waren ingekwartiert, in de gewoone besteedhuisen wierden bezorgt, waarmeede toen alle onlusten waren uit den weg geruimt.

Noch een tweede verzoek hadden de Buurtschouten den Maire voorgestelt, waarin zij gunstiger geslaagt waren, dat namelijk de nachtwakers of kleppers weder mochten roepen en kleppen ter voorkoming van diefstallen, baldadigheden, straatschenderijen, als anderzinds, die uithoofde van die stille wachts al een en andermaal waren voorgevallen. En waarlijk, het had ten gevolge, dat den

17 Dec. de kleppers weer riepen uit al hun macht, en klepten, dat de straaten er van dreunden. Hoewel van alle nieuwigheden, die dit jaar had opgelevert, deeze weer waren afgeloopen zoo moeten wij nog van drie andere melding maken, eer wij deeze verhandeling sluiten. De eerste betrof de Munt, de tweede de Stad en de derde het Stedelijk Octrooy. De Munt, zoowel de gebouwen als de Munterij zelve stonden groote veranderingen te ondergaan. Vier logeabele woningen wierden vereischt, die alle een en dezelve uitgang moesten hebben met de gewone voorpoort van de Munt, als voor den Inspecteur Generaal, voor den Muntmeester, den Waradijn en den Essaijeur. Nu was van het derde huis, van de Munt afstaande, reets lang in twijfel getrokken, of het tot volmaking van de vereischt wordende localen nodig geoordeelt wierd, of niet. Maar toen nader besloten wierd, dat de werkplaatsen ook moesten vermeerdert en vergroot worden; toen was er geen tegenhouden meer aan. Den gemelden eigenaar van het huis werd den

18 Dec. aangezegt zijn huis te moeten aangeven voor een bepaalde somma gelds, en in te ruimen al voor den 1 Januarij des volgenden jaars, moetende nochtans dit huis dienen tot een gedeelte van de woning van den Muntmeester.

De Munterij wierd ook geheel en al omvergeworpen. Werkplaatsen, werkbanken, gereedschappen, alles wierd afgekeurt. Alles moest na de Fransche stijl worden ingericht. Om die nieuwe inrichting na behoren te volmaken, waren reets twee Fransche werkbaasen van de Parijsche Munt overgekomen. Alle oude gereedschappen, werkbanken en alle andere materialen wierden den

20 Dec. bij publieke vijling aan Stads Vendutiehuis verkocht. De gansche nieuwe Munterij met al zijn toebehoren zoude uit Parijs overgezonden worden.

Hetgeen wij ten tweede omtrent de stad hebben aan te haalen kwam voort uit Amsterdam en Rotterdam. In navolging van die twee steden wierd den

22 Dec. een begin gemaakt met op de hoeken van alle straaten en stegen, grachten en plijnen plankjes te plaatsen, waarop de naam van straat of steeg of gracht of plijn alsook het nummer van het arrondissement waren aangetekent. — Van het arrondissement van Politie namelijk. De stad anders uit twee arrondissementen bestaande, was wegens de Politie in drie arrondissementen verdeelt, van welke aan ieder der drie Commissarissen een bijzonder was toegeschikt. De plankjes der drie arrondissementen verschilden van elkander in coleur.

Nu laatstelijk van het Stedelijk Octrooy. Nieuwe stedelijke belastingen stonden met het volgende jaar te worden ingevoert. Dezelve zouden bestaan uit verhooging van de meeste belastingen, die door den Lande waren bepaalt. Het was ook ongeoorloofd stedelijke belastingen te leggen op artikelen, die door den Lande waren vrij gelaten. Nu wierd desaangaande den

28 Dec. Stadsgrondgebied aan de uiteinden van alle wegen met palen afgeperkt, waaraan een plank gehecht was met de woorden: Stedelijke belasting van Utrecht. Al wie dan zig binnen dezelve zouden begeven, die was dadelijk aan de Stedelijke belasting onderworpen. Al dit aangehaalde was een gevolg van hetgeen de laatste dag van het jaar den

31 Dec. wierd gepubliceert. De belangrijke decreten, die den 21 en 22 October te Amsterdam, bij 's Keizers tegenwoordigheid aldaar, ter wereld gekomen waren, hadden ons ten eenmalen overgegeven aan de Fransche wetten, hetgeen met het volgende jaar een aanvang moest nemen. Diensvolgens wierd op deze laatste dag per publicatie aan den volke bekend gemaakt, dat met de dag van morgen de Hollandsche Departementen in Frankrijk wierden ingelijft, dat alle Fransche wetten als dan zouden worden ingevoert en dat een ieder daaraan volkomen en gewillig zig zouden hebben te onderwerpen.

Ziedaar dan weder een jaar afgehandelt. Een jaar, dat gansch niet minder belangrijk was geweest dan de meeste der vorige.

Het scheen, dat al die vermakelijkheden, die dit jaar had opgeleverd, waarvan zes algemeene illuminatieën konden getuigen, hoewel telkens door bittere treurigheden afgewisseld, bij het uiteinde nog niet waren uit het geheugen geraakt, want de donkere avond daar zijnde, begonnen terstond de gewone vrolijkheden, en deze overtroffen die van alle vorige jaren, gedurende de Fransche overheersching verre. Twee artikelen zetteden dezelve sterk aan, vooreerst: het rondlopen langs de meeste straaten met een zeer groote verlichte driekoningstar, dat alhier een gansch buitengewoon verschijnsel was en ten tweede het muzicieren van de musicanten van de infantery voor de huisen van al hunne officieren, hetwelk ten 10 uuren een aanvang nam. Door dit een en ander wierd het gewoon kinder- en menschengezang des te sterker aangezet: zodat wij met buitengewoon veel vroolijkheid dit voor ons Utrechtsche burgers onvergeetbaar oude jaar uiten het nieuwe intraden.

1812.

Dit jaar leverde op verre na zooveel belangrijke gebeurtenissen niet op als het vorige, hoewel op het einde van hetzelve er ééne voorviel, die voor ons Nederlanders alles van het vorige jaar nog in belangrijkheid overtrof; te weten de eerste beginselen van Napoleons ondergang. Behalve deze moeten wij echter nog eenige andere aanhalen, waarvan de belangrijkheid van de eene meer en van de andere minder zal uitkomen. Het is al een zeer belangrijk voorwerp, waarmeede wij de verhandeling van dit jaar moeten aanvaarden, namelijk *de Almanak.* Het is ontegensprekelijk dat op hetzelve oogenblik, dat een nieuw jaar zijn aanvang neemt, de Almanak van dat nieuwe jaar in werking komt. Wij dan den

1 Jan. dien nieuwen Almanak doorbladerende, ontmoeteden in dezelve maar alleen met onderscheiding aangeteekent de acht gewone Fransche feestdagen, en niet diegene, welke eeuwenlang in de Nederlanden als feestdagen waren erkent geweest.

(Wordt vervolgd.)

BIJDRAGEN VAN MILITAIREN AARD
UIT HET JAAR 1814.

MEDEGED. DOOR F. H. A. SABRON.

Adres van officieren, behoort hebbende tot Hollandsche corpsen, sinds 1812 in Russische krijgsgevangenschap.

Aan Zijne Koninklijke Hoogheid den Heer Prince van Oranje en Nassau, Prince Souverain der Nederlanden & & &.

Doorluchtigste Vorst en Heer!

De ondergeteekende Hollandsche officieren krijgsgevangen in Rusland (gouvernement Tambow) van de gelukkige omkeering van zaaken in hun Vaderland onderricht, en evenzeer als hunne overige Landslieden gevoelende, hoeveel Neêrland's volk zowel ten opzigten van deszelfs voormaligen voorspoed en luister aan het doorluchtig Huis van Oranjen en Nassau, als van zijne tegenwoordige bevrijding, aan Uwe Koninklijke Hoogheid zelven verschuldigd is; neemen Eerbiedigst de vrijheid Uwe Koninklijke Hoogheid hunne onderdanigste gelukwenschingen daar te brengen, en hunnen hartelijksten dank te betuigen, den wensch van geheel Nederland verhoord, en de Regeering van dit voor dezen zo gelukkige land te hebben aanvaard. Overtuigd dat alleen langs deezen weg, hun zo lang geteisterd Vaderland weder tot rust, voorspoed en luister kan gelangen, maken de ondergetekende officieren met vreugde en erkentenis van de aan hun door Uwe Koninklijke Hoogheid en Zijne Majesteit den Keizer aller Russen verleende permissie, in Diensten van hun Vaderland terug te keeren, gebruik, als verdedigers van hun eigen Vaderland op te treden, en onder Uwe Koninklijke Hoogheids Vaanen de rechten van Neêrland's volk te helpen verdedigen. Met ongedult snellen zij het oogenblik te gemoêd waar dit oogmerk bereikt, zij wederom aan hunne Familiën, waarvan zij reeds zo lang en mogelijk voor altijd onttrokken waaren terug gegeven, en het aan hun veroorloofd zijn zal Uwe Koninklijke Hoogheid bewijzen van hunne bijzondere verknogtheid en diepsten Eerbied te mogen aan den dag leggen.

Zij hebben de Eer te zijn, Doorluchtigste Vorst en Heer! Uwe Koninglijke Hoogheid's zeer getrouwe onderdanen.

TAMBOW, 12 Februari 1814.

(geteekend:) D. E. Bode, Colonel der Artillerie.
L. Akersloot van Houten, Colonel der gewezen lijfwagt te voet van Z. M. den Koning van Holland.
H. P. Everts, Colonel-Majoor 33ste Regt. Lichte Infanterie.
W. A. de Jongh, Lieut.-Kolonel, 33ste Regt. Lichte Infanterie.
H. W. Rancke, Luit.-Colonel bij den Generalen Staf.
G. van Winsheijm, Capitein, 33ste Regt. Lichte Infanterie.
C. J. J. van Ingen, Capitein, 33ste Regt. Lichte Infanterie.
A. Schuurman, Lieut.-Colonel, 33ste Regt. Lichte Infanterie.
J. H. de Hart, Capitein. 33ste Regt. Lichte Infanterie.
H. J. Tengbergen, Capitaine d'Artillerie.
G. van Buseck, Capitein der Infanterie.
T. Schreuder, Capitein, Aide de Camp.
V. van Gorkum, Capitain, bij 't 19de Regt. van Ligne.
F. Hellewich, 1ste Lieutenant bij het voorm. 33ste Regt. Lichte Inf.
J. T. B. Wilkens, 1ste Lieut. bij 't voorm. 33ste Reg. Lichte Inf.
J. C. Noot, Sous-Lieut. bij het voorm. 33ste Reg. Lichte Inf.

(Verbaal Dt. v. O. 14 Mei 1814 N°. 83.)
Notificatie.

N.B. Te Tambow was ook als krijgsgevangene geïnterneerd de Nederlandsche Generaal-Majoor der Artillerie *Martuschewitz*. Deze heeft bovenstaand adres niet mede-onderteekend, doch beval zich bij afzonderlijk schrijven aan den Commissaris-Generaal van Oorlog aan, voor eene herplaatsing in den Nederlandschen dienst.

Kennisgeving, betreffende de terugkeer van officieren en manschappen der Keizerlijke Garde-Lansiers naar Nederland.

Exh. Departement van Oorlog 18 April 1814 No. 98.

Aan Zijne Excellentie de Minister van
Oorlog van Holland!

Excellentie!

Walraven, Elias, Johan, Baron van Balveren heeft de Eer te Uwer kennisse te brengen, dat hij als oud-commandeerend officier met zestien officieren en circa veertig onderofficieren en cavalleristen gedeeltelijk van de jonge en gedeeltelijk van de oude Garde, van het 2de Regiment Garde Lanciers van den voormaaligen Franschen Keiser, op marsch is na Holland, en buiten verhindering den 20sten deezer met zijne troep in 's Hertogenbosch zal arriveeren; terwijl ik intusschen de Eer heb Uwe Excellentie hier nevens te doen geworden de nominative en gradueele staat der officieren onderaan dewelke ik heb gevoegd twee infanterie-officieren dewelken met mijn detachement marcheeren.

Ik verzoeke dat het Uwe Excellentie behagen moge dit detachement gunstig aan onzen Souverein voor te stellen, terwijl de vuurige wensch van allen die hetzelve uit maaken is: Vaderland en hun wettige vorst te dienen.

Ik heb de Eer met de meeste hoogachting en eerbied te zijn,

Van Uwe Excellentie
de gehoorzame en onderdanigste Dienaar,
(get.:) W. E. J. van Balveren, *Ritm.*

Brussel, 13 April 1813.

Bij rapport van 18 April 1814 No. 4 stelde de Commissaris-Generaal van het Departement van Oorlog aan den Souvereinen Vorst voor:

„deze onderofficieren en manschappen gelijkelijk in de drie

„regimenten Dragonders in te deelen omdat dezelve als „eene goede acquisitie kunnen worden beschouwd",

en aangaande de officieren, dat hij deze

„onder Z. K. H.'s goedvinden zal doen jouisseeren van het „effecte van H. D.'s besluit van 5 April 1814 No. 11, zijnde „een maandelijksche geldelijke toelage en zulks tot dat „omtrent de plaatsing van dezelve zal zijn gedisponeerd."

NAAMLIJST der heeren Officieren dewelke gediend hebben bij het 2de Regiment Lanciers Garde van den Voormaligen Keyser van Frankrijk.

NAAM EN TOENAAM.	RANGEN.	AANMERKINGEN.
Van Balveren, Walraven, Elias Johann	Ritmeester v. de oude Garde	De officieren van de oude Garde hebben ieder in hun rang een gr. boven de officieren van de Ligne.
Ziegeler, Arend	Idem	
Verhaagen, Jan Willem	Eerste Lieutenant van de oude Garde.	
Vermaazen, Georg	Idem	
Hannemann, Frederik	Idem	
Willich, Carel	Idem	
Leutner, Jan	Idem	
Van der Linden, Hermanus	Tweede Lieutenant van de oude Garde.	
Ziegeler, Pieter	Idem	
De Jong, Cornelis	Idem	
Hemige, Carel	Chirurgien Major.	
Barth, Coenraad	Aide Chir. Major.	
Post, Jan	Luitenant Colonel van de jonge Garde.	De officieren van de jonge Garde staan in gelijken rang met de officieren v. de Ligne.
Royen, Hendrik	Ritmeester van de jonge Garde.	
Lasueur, Pieter	Idem	
Retterick, Adam	Lieutenant van de jonge Garde.	
Velthuyzen, Jan	Idem	
Keizer, Karel Ferdinand	Major.	bij het 134e R. Inf.
Aberson, Willem Colson	Capitain.	„ „ 130e „ „

Bij de ontruiming van Coevorden door de Franschen op 7 Mei 1814 bleven de Nederlanders, deel uitmakende van de Fransche bezetting en de militairen, die voorheen in Hollandschen dienst waren geweest, in de vesting achter. De namen der officieren zijn vermeld op achterstaanden Staat.

(Verbaal Dt. v. O. 14 Mei 1814 No. 83. Not. Afd. van Exh. 12 Mei 1814 No. 46.

STAAT der Hollandsche officieren te Coevorden gebleven, en uitgemaakt hebbende een gedeelte van het Fransche Garnizoen.

Naam en toenaam.	Ouderdom en geboorteplaats.	Bij welk corps, hoe en hoelang in Holland gedient.	Bij welk corps, hoe en hoelang in Franschen dienst.
Lutz, Jacobus Josephus Johannes.	53 jaar. Venlo.	Plaatsmajoor 38 jaar.	In Coevorden geweest en tractement van activiteit getrokken.
Van Dieren, Jan.	51 jaar. Wageningen.	Bij de artillerie 24 jaren als Capitain.	Bij de artillerie 4 jaren als Capitain.
Akkermans, Pieter Jacobus.	32 jaar. Middelburg.	Bij de genie 8 jaren als 2e en 1e Luitenant.	Bij de genie 4 jaren als Capitain.
Webster, Alexander Gijsbert.	52 jaar. Breda.	7 jaren bij 't Reg. Stuart als Officier, 14 jaren als Plaatsmajoor.	4 jaren als plaatsmajoor van de 1e classe.
De Mees. Dominicus.	59 jaar. Mechgelen.	33 jaar als Chirurgyn-Majoor.	3 jaar als Chirurgyn-Majoor.
Van Haaften, Hendrik.	30 jaren. Amsterdam.	2 jaar Hospitaal als Chirurgyn Aide Majoor.	Een en half jaar als Chirurgyn Aide Majoor.
Van der Kolk, Frederik Willem.	28 jaren. Zwolle.		Bij de genie als garde der 3e classe 3 jaren.

Te Coevorden bleven achter 25 Oud-Hollandsche militairen, allen beneden den rang van officier — waaronder echter slechts 13 Nederlanders.

Place de Coevorden

Situation Générale de la garnison à l'époque du 7 Mai 1814 jour de son départ.

	partant. offs.	partant. Empl.	à l'hôpital.
Officiers et employés d'état major de place	2 offs.	2 Empl.	
Officiers et employés d'artillerie (matériel)		1 „	
Officiers et employés du génie	1 „	1 „	
Employés à l'administration de la guerre	1 „	1 „	
Officiers de santé			1
Différents employés civils français		4 „	

	Désignation des différents Corps.			Officier. Sousofficiers et soldats.		à l'hôpital.
Bataillon de Garnison.	Etat Major, [1]) Major d'Inf. Commandant le Batt.	1 „				
	Détachement de Gendarmerie à pied et à cheval [2])		16			
	Cavaliers Douaniers		4	„ „		
	Détachement du 9 Reg. d'Art. à pied 26 Comp.	1 „	13	„ „		1
	Vétérans { 4e Batt. 4e Comp.	3 „	105	„ „		3
	Vétérans { 5e „ 2e „	5 „	73	„ „		5
	Suisses { 4e Reg. 1e Batt. 4e Comp.	4 „	51	„ „		8
	Suisses { id. id. Voltigeurs	2 „	35	„ „		6
	Douanes 2e Batt. { Mr. *Frigney*, Sous Inspecteur des Douanes, Comm.	1 „				
	Douanes 2e Batt. { 1e Comp.	3 „	104	„ „		1
	Douanes 2e Batt. { 2e „	4 „	104	„ „		2
	Douanes 2e Batt. { 3e „	3 „	104	„ „		2
	Douanes 2e Batt. { 4e „	3 „	99	„ „		
	Totaux généraux [3])	34 „	717		1	28

[1]) Monsieur Arné.
[2]) Dont 4 à cheval.
[3]) Il existe dans les différents corps, appartenant à M.M. les officiers 6 chevaux.

Certifié sincère le présent état de Situation par nous Commandant supérieur de la dite place.

Coevorden le 7 Mai 1814. (signé) David, Colonel.

Ministère de la
Guerre.

Itinéraire
pour la garnison de Coevorden, qui partira de Coevorden le 7 Mai 1814 pour se rendre à Lille.

Le	7	Mai	à	Ommen.
„	8	„	„	Deventer. Séjour le 9.
„	10	„	„	Beekbergen.
„	11	„	„	Wageningen.
„	12	„	„	Thiel.
„	13	„	„	Bommel.
„	14	„	„	Bois le Duc. Séjour le 15.
„	16	„	„	Tilburg.
„	17	„	„	Hoogstraaten.
„	18	„	„	Anvers. Séjour le 19.
„	20	„	„	St. Nicolas.
„	21	„	„	Gand.
„	22	„	„	Peteghem.
„	23	„	„	Courtray.
„	24	„	„	Lille où elle recevra de nouveaux ordres.

Verbaal D[t]. v. O. 14 Mei 1814 No. 83.
Not. Afd. Exh. 10 Mei 1814 No. 31.

OUDHEIDKUNDE.

Spirito santo (LV, 22). — Hiermede wordt eene orchidee (Peristeria elata) bedoeld. Williams zegt in zijn Orchid Growers Manuel, 7th Ed, hiervan: „The flower scapes are erect, 3 to 5 feet in height, bearing a long raceme of white waxy almost *globose* flowers; the central parts of each flower present a very striking resemblance to the figure of a dove, whence it is called in the veracular, *El Spirito Santo*".

Billiton. R. VAN BEUNINGEN VAN HELSDINGEN.

Servijsmeester (LIII, 65). — Dit onderwerp werd reeds afdoend behandeld in dit tijdschrift op de volgende plaatsen: jrg. VII (1857), blz. 31 vr. 42, blz. 185; XXX (1880), blz. 594; XXXII (1882) blz. 467 nr 961.

J. VRIESENDORP.

Elle capelle. — Bij resolutie van het stadsbestuur van Middelburg van 27 Nov. 1627 werd verboden bij het stadhuis te spelen met „elle capelle". Welk spel was dat?

Domburg. H. M. KESTELOO.

Rozen van schepen. — Bij resolutie van het stadsbestuur van Middelburg van 13 Nov. 1535, werden twee personen aangewezen tot het „roosen" van booten, schuiten, ballasters, die gewoon waren wijnen binnen de stad op te brengen. Volgens die van 9 Nov 1566, werden twee gecommitteerden benoemd om te letten op het „roesen" van de schepen, om te weten hoe na het getal versterven was en wie van het gilde zich te buiten mocht gegaan hebben aan het rozen of het verkoopen van roosschepen. — Wat wordt verstaan onder *rozen van schepen?* Ze voorzien van een merk, in den vorm eener roos?

Domburg. H. M. KESTELOO.

Kloppen van schepen. — In de ordonnantie der schippers te

Middelburg van 10 Jan. 1594 komt het navolgende voor: „Item „dat deken ende beleeders alle jaren gehouden sijn alle de sche- „pen ende schuijten te visiteren ende cloppen met een schiptim- „merman, beginnende altijts op den eersten September ende ex- „pirerende den laesten October, van welck visiteren ende cloppen „zij betaelt zullen worden bij die van de stadt ende wat schepen „daernaer gevisiteert en geclopt worden, die zullen geclopt ende „gevisiteert worden tot laste van de ghene die de schepen toe- „behooren".

Wat wordt verstaan onder het *kloppen* van schepen? Werd daardoor wellicht onderzocht of het hout nog in goeden staat was en een schip zeewaardig kon beschouwd worden? In het register op het Groot-placaatboek wordt er geen melding van gemaakt.

Domburg. H. M. KESTELOO.

Een bronzen kanon op Java (LV, 621). — Een afbeelding van dit kanon komt voor in het bekende boek van *Justus van Maurik: „Indrukken van een Totok"* op blz. 138. Op deze en de voorgaande blz. kan men ook de legende lezen, die er aan verbonden is.

Het ligt buiten de nog bestaande oude poort van het Bataviaasch kasteel op een grasveld, een eind in den grond gezakt en door eenige baksteenen omgeven. Ter plaatse heb ik destijds persoonlijk inlichtingen ingewonnen, hoe het aldaar gekomen kan zijn, doch niemand kon hieromtrent iets meer mededeelen dan dat het er al honderden jaren lag. Kinderlooze vrouwen komen er bij duister zeer dikwijls een soort vetpotjes en andere dingen offeren. Men vindt er altijd een heele collectie bij den kulas liggen. Bij het offeren zegt men dat de vrouwen een tijdje à cheval op het kanon gaan zitten.

Den Haag. STEENKAMP.

Kanon te Batavia (LV, 621). Naar aanleiding van de t. a. pl. gedane vraag heb ik de eer de aandacht te vestigen op het werk van Veth: Java, 1e druk, blz. 16 en 111 van dl. III. Wat de Beauvoir vertelt is legende.

Den Haag. K.

GESLACHT EN WAPENKUNDE.

Van Altena-Piper (LIV, 386). — De grootouders van Gerrit van Altena waren:

Gerrit v. A., geb. te Tiel 1 Maart 1632, † ald. 1693. Den 14 Juli 1653 J. U. D. Schepen van Zandwijk en Tiel, huwde te Tiel 11 Nov. 1660 Catharina Cock, geb. te Zoelen 27 Juli 1638, † te Tiel 7 Sept. 1688, d. v. Barend Scholterus van Zoelen, Majoor der Neder-Betuwe en van Geertruida van Benthem.

Wapen v. A. in goud een keper van sabel; cimier, een leeuw van sa. getongd en geklauwd van keel.

Wapen Cock: in keel een afgeknotte linker schuinbalk van zilver, vergezeld van twee zilveren schelpen, cim. een uitkomend springend paard van keel, getuigd van goud.

Uit dit huwelijk 3 kinderen, w. o.:

Dirk van A., geb. te Tiel 16 Aug. 1661, † te Tiel 15 Dec. 1699, J. U. D. den 21 Juni 1683 te Utrecht, Burgemeester, Schepen en Raad van Tiel, huwde ald. .. Oct. 1683 Catharina van Aalhuysen, geb. te Tiel 22 Sept. 1660, d. v. Johan, Rector der Lat. school en van Johanna Cock.

Wapen Van Aelhuysen: in zilv. een uitkomende, rood getongde leeuw van sabel, tusschen de voorpooten een 6 p. ster van sabel. Cimier, de leeuw van 't veld.

Uit dit huwelijk 3 kinderen, w. o.:

Gerrit v A., geb. te Tiel 19 Dec. 1686, † ald. 1 Jan. 1751, J. U. D. Burgem^r, Schepen en Raad van Tiel, huwde te Tiel 17 Mei 1711 Adriana Piper, weduwe van Willem van Oyen, geb. te Tiel 9 Febr. 1676, † te Tiel 8 Aug. 1732, d. v. Louis Piper, Rentm^r en Schepen te Tiel en van Johanna Heilwich Cock.

Wapen Cock: zie als boven.

Wapen Piper: in zilver een boomstronk au nat. waarop een aanziende uil. Cim. de uil tusschen een vlucht van zilv.

Uit dit 2^e huwelijk 4 kinderen.

Gerrit v. A. werd gemeensman te Tiel 17 Jan. 1710, schepen

van 't gericht Zantwijk 17 Aug. 1718, Schepen en Raad der stad Tiel inplaats van mijn over-overgrootvader maternel Johan van Leeuwen den 21 April 1719, Gedeputeerde ter vergadering der der Staten Generaal 1 Mei 1735.

Desgewenscht verstrek ik gaarne nog meer gegevens over Altena en Piper, doch verzoeke dan zich persoonlijk tot mij te wenden.

Doesburg. J. H. VAN LEXAU FRIESWIJK.

Zoutman. — Uit het doopregister der Herv. Gemeente van Sluipwijk (1616—1778) blijkt, dat in den jare 1724, den 14den Mei, is gedoopt het kind van *Mr. Johan Arnold Zoutman*, doctor in de beide regten, wijsbegeerte en geneeskunde, advocaat voor de respective Hoven van Justitie in Holland; de moeder: *Anna Margarieta de Petium*, gevader der getuigen is de heer *Johan Norre* met juffrouw *Sara Buckingam*, desselfs huisvrouw, gemoeder; — het kint: *Jan Arnold*."

Waar thans de korenmolen van den heer *O. Teekens* staat, stond eertijds de buitenplaats „Kantwijk", waar *Mr. Johan Arnold Zoutman* vader van den zeeheld, resideerde. Later ging de buitenplaats over aan den voormaligen burgemeester der gemeente Reeuwijk, *Bruno Josias van der Does*, (geb. Amst. 6 Sept. 1757, overl. Gouda 20 Dec. 1837) die den naam Kantwijk" deed veranderen in: „Doesrust". In 1840 werd deze buitenplaats, de geboorteplek van onzen dapperen zeeheld, gesloopt. Zijn naam leeft nog thans te Reeuwijk voort in den Zoutmanspolder, terwijl de in 1886 opgerichte societeit ter herinnering aan den eenigen beroemden Nederlander, die in dit kleine hoekje van ons vaderland werd geboren, den naam van „Admiraal Zoutman Societeit" verkreeg.

Oudshoorn. W. M. C. REGT.

Hamel (LV, 362). — In Fahne's Köln. Geschl. leest men: Wilhelm von Alfter ging nach Brabant und ist durch seinen Sitz Hamal, einem churcölnischen Lehen unter den Lehnlof Heerlen gehörig und bei Tongern gelegen, Stammvater eines Geschlechts dieses Namens geworden.

's Gravenhage. J. D. WAGNER.

Florison. — *Wytske Florison* geb. 29 Nov. 1788, † 1 Dec. 1869,

huwt 5 Aug. 1810 met *Tiete Solkes Tromp*, zoon van *Solke Walles Storm* (veranderde geslachtsnaam), geb. 25 Febr. 1786, † 17 Dec. 1844.

Kan iemand soms nadere gegevens omtrent hare voorouders verstrekken? J. C. S.

Kolff. — Wie waren de voorouders van:

Antonia Hubrechta Kolff geb. te ? den ? † 23 Jan. 1862, den 3 Aug. 1801 te Amersfoort gehuwd met *Ds. Isaac Johannes Dermout*, geb. 31 Jan. 1777 te Hoorn, † 22 Oct. 1867 te 's Hage, hofprediker, Ridder v. d. Ned. Leeuw? J. C. S.

Ban Gowé. — Is iemand iets bekend omtrent de afstamming van *J. M. Ban Gowé*, gehuwd met *P. G. H. G. Baron de Vicq de Cumptich*, geb. 7 Maart 1804, † ? Majoor of Lt.-Kolonel van het N. I. leger? J. C. S.

Geslacht de Carpentier. — Wie kan mij inlichtingen verschaffen omtrent Ds. Casparus de Carpentier, tot 1667 predikant bij de Geref. Gemeente (Holl. of Waalsch) te Nieuw-Amsterdam, en van 1667—1684 id. te New-Castle (Nieuw-Amstel, voormalige kolonie Nieuw-Nederland)? Hij is ald. ongehuwd overleden. Zijn zuster Maria was gehuwd, onbekend waar, maar in of vóór 1655, met Jean Paul Jacquet, later gouverneur van Delaware (29 Nov. 1655). Hij had o. a. een zoon Paul, ged. 18 Juli 1655. Elke inlichting, zal, ook met vergoeding van kosten, met dankbaarheid ontvangen worden. De werken van Dr. Corwin en andere over de kolonie Nieuw-Nederland zijn reeds geraadpleegd.

Dordrecht. J. L. VAN DALEN.

Van Aeswijn-van Wachtendonk. — Men vraagt de namen der ouders en grootouders, met hunne geboorte-, huwelijks- en sterfdata van: Staats van Aeswijn tot Gramsbergen, geh. met Anna van Wachtendonck vr. v. Bösenberg, geb. . . ., † 1626, uit wier huwelijk:

1. Agnes van Aeswijn, erfgen. van Gramsbergen, † 28 Febr. 1644 zonder kroost, gehuwd Sept. 1632 met Langen, Freiherr von Münster te Surenberg, geb. 1603, † . . . .

2. Margaretha van Aeswijn, geh. . . . . 1625 met Heinrich,

Freiherr von Münster te Ruinen, geb. 1584, † 27 Jan. 1635. Zij † 1657 zonder kroost. RED.

Conincx-Steintgens. — Men vraagt de namen en geboorte-, huwelijks- en sterfdata in te vullen van de navolgende stamlijst.

<table>
<tr><td>Lambert Conincx, geb. ...., † 28 Mei 1727 te Venray. Geh. ....</td><td>Ida van den Sande, geb. .... † .... 1703.</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Simon Peter Conincx, Kon. Pruiss. Staatsraad, geb. 29 Dec. 1679, † .... 1743.</td><td colspan="2">Cunira Portmans,</td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="4">Johann Baptist Lambert Conincx, Stadhouder der Leenen en Kanzelier v. h. vorstendom Gelder, geb. .... † .... 1768.</td><td colspan="4">Elisabeth Steintgens, geb. ...., † .... 1770, gehuwd .... 1744.</td></tr>
<tr><td colspan="8">Peter Joseph Hendrik Freiherr von Conincx, Kon. Pruiss. Staatsraad en Kanzelier v. h. Vorstend. Gelder. (Pruiss. adelsdipl. van 1 Febr. 1787 door Koning Friedrich Wilhelm I) geb. ...., † .... 1812 (?) te Paderborn, gehuwd te Utrecht 14 Sept. 1782 met Aleyda Gertruida Wilhelmina van Baerle, geb. 9 Maart 1763 te Utrecht, † .... RED.</td></tr>
</table>

Diederik van Hemert (LV, 304). — Door toevallige omstandigheden eerst nu kunnende schrijven naar aanleiding van het ingezondene door „een belangstellende in de familie van Hemert,"

antwoord ik, dat mijne gegevens zijn geput uit eene copie uit het „Repertorium van Zuid-Holland," aanwezig in het Rijksarchief te 's Gravenhage.

Daarin staat woordelijk: Dat slot te Meeuwen, enz. enz.

Verlydt, enz. enz. . . . .

Verlydt Vrouwe Margaretha Clara Anna van Boschuyzen oud 45 jaren by doode ende maeckinge van Jo[r] Philips van Leefdael haar man den 14 September XVIC acht en seventigh, enz.

Verlydt Jo[r] Philips Baron van Leefdael (zoon der vorige), enz.

Verlydt Cornelis van Brantwyck als by den Hove van Holland gestelde curateur over den boedel van de voorn. Joncheer Philips van Leefdael volgens de opene brieven van admissie van de Heeren Staten van Holland ende West-Vriesland tot een onversterfelick erfleen den 23 Maert 1792 (moet zijn 1692) patet libro Testamentum Capitulo Zuyd-Holland folio 16 verso ende aenstonts daarnae

Verlyd Diderick van Hemert, Burgemeester der stad Heusden, by opdraghte van de voorn: Cornelis van Brantwyck in zyne voorschreve qualiteyt patet ut supra.

Verlyd Joan Maurits van Hemert oud omtrent 16 jaeren, wonende tot Meeuwen by doode ende overlyden van Diderick van Hemert voornt. zyn vaeder den 10 January 1709, eed gedaan by Mr. Francoys van Hurck, advocaadt patet libro Ryssel genomen Capitulo Zuyd-Holland february, enz.

Verlyd Anna Antonia van Hemert, weduwe van Abraham van Bleyswyck in leeven Raed en Vroetschap der Stad Delft, by dode van Mr. Johan Maurits van Hemert, in leven Heere van Eethen en Meeuwen en Babiloniënbroek, haar broeder, enz.

Hieruit heb ik afgeleid, dat Diderick van Hemert was overleden 10 Januari 1709. Wellicht slaat deze datum alleen op de eedsaflegging. Opmerkelijk is in allen gevalle, dat de eed wordt afgelegd bij (door Mr. Francoys van Hurck, waardoor het waarschijnlijk wordt, dat de vader (Diderick) hertrouwde met eene Susanna van Hurck zooals zoude blijken uit het medegedeelde in „de Wapenheraut 1905 4/5", welk artikel ook reeds mijne aandacht had getrokken. Wellicht is door onderzoek op dit spoor iets naders te vinden.

Dat meergenoemde Diderick gehuwd is geweest met Catharina van Broekhuyzen is mij bekend uit een brief van een harer vrouwe-

lijke afstammelingen, geschreven ongeveer 1868 (ik bezit alleen de copie, doch ontving bevestiging van andere zijde), waarin o.a. staat:

Anna Antonia van Hemert Diederiks dogter, dogter van Catarina van Broekhuizen, geboren 6 Januari 1689, (overl. 5 Mei 1763) trouwt 14 Mei 1708 met Abraham van Bleiswijk Guiljelmus zoon en van Catarine van Wel, geb. 18 Juni 1663, vrijheer van de heerlijkheden Eethen en Meeuwen, veertigraad en Burgemeester van Delft, sterft 8 Sept. 1739. (Dit is niet geheel juist, daar de heerlijkheden nimmer aan Abraham van Bleyswyk of diens vader hebben behoord. Wel kwamen zij aan Anna Antonia's zoon Mr. Diderick van Bleyswyck in 1754 bij donatie zijner moeder).

De zoon van Anna Antonia: Mr. Diderik van Bleyswyck huwde Cornelia van Schuylenburch, dochter van Dyonisius en Catarina Praem.

Mr. Johan Maurits van Hemert, Heer van Eethen, Meeuwen, enz. is Burgemeester geweest van Gorinchem (*) en wegens die stad in het College van de Ed. Mo. HH. Gecommitteerde Raden voor Zuid-Holland, enz. en Ho. mo. Admiraliteit van de Maes, en schreef o.a. een boek, „de Graven van Holland". Hij is gehuwd geweest met ....? en had een zoon, die vóór den vader ongehuwd is overleden.

Mijn doel is om de afkomst van Diderich v. H. vast te stellen.

In bovengenoemden copiebrief staat nog: „onze geslachtslijst „(Thierens) is alleen 16 kwartieren van onze vaders aan weers- „zijden en dito van onze grootouders"; (die van Thierens zijn mij „meest bekend, behalve die van Petronella Deyns, gehuwd met „Hendrik van Schuylenburch), beide schilderijen hingen bij de „grootouders van dezen van Hemert (lees van Bleyswyck), het is „wel denkelijk dat dezelfde en dus van de manskanten ook wel „zijn zullen; ik moet bekennen daar niet op gelet te hebben toen „wij daar waren. De oudste zoon krijgt bij sterven al die stukken „als familiehoofd, daar zullen al die zaken wel te vinden zijn; „de bovenstaande (bedoeld wordt de mededeelingen omtrent Die- „derik van Hemert, Anna Antonia v. H. en Abr. v. Bleyswyk), „de eenige, die in onze quartieren zijn — zoo die nog uitlandig „is zal er wel een zaakwaarnemer zijn, enz. enz."

Uit het bovenstaande kan door mij het volgende worden opgezet met behulp van andere gegevens:

(*) Zie ook Biographisch Woordenboek onder Hfd.-redactie van Dr. G. D. J. Schotel.

Guiliam v. Bleyswyck / Catharina v. Wal — Abraham v. Bleyswyck
Diederik v. Hemert (*) / Catharina v. Broekhuyzen — Anna Antonia van Hemert
Adriaan v. Schuylenburg / Anna Bailly — Dyonisius v. Schuylenburg
Hendrik Praem / Jeannette Doleguis — Catharine Praem
Adriaan Hagoort / Anna Paradys — Hagoort
Johan van der Meulen / Margaretha v. Herwaarden — Van der Meulen
Gerard van Hoey / Cornelia Deyn — Van Hoey
Johan Schilthouwer / Elisabeth Schut — Schilthouwer

Abraham v. Bleyswyck / Anna Antonia van Hemert — Mr. Diederik van Bleyswyk
Dyonisius v. Schuylenburg / Catharine Praem — Cornelia van Schuylenburg
Hagoort / Van der Meulen — Antonie Hagoort
Van Hoey / Schilthouwer — Van Hoey

Mr. Abraham v. Bleyswyck × 1759 Cecilia Geertruida Hagoort

Eene dochter huwt van Borcharen
Eene andere huwt Zeger Thierens (of Tierens), kapt. ing.

(*) Diederik van Hemert hertrouwt waarschijnlijk Susanna van Hurk.

waarbij gevoegd kan worden, dat een zuster van Cornelia van Schuylenburg bovengenoemd dr. van Dyonisius en Cath. Praem, genaamd Cecilia huwt met Mr. Seger Thierens (of Tierens), wier dochter Petronella T(h)ierens huwt Mr. Joannes Junius van Hemert.

De broeder van den bet-overgrootvader van dezen Mr. Joannes J. van Hemert overleed 1673 te Heusden, alwaar Diederik van Hemert meer aan het einde der 17e eeuw burgemeester was. Deze in 1673 overleden Salomon van Hemert had eene dochter Tanneken, die huwde Gualtherus van Boschuyzen, terwijl de moeder van den laatsten Jr. van Leefdael, na wier Diederik van Hemert met de heerlijkheden Eethen, Meeuwen en Babylonienbroek werd verlijd, tot moeder had: Margaretha Clara Anna van Broekhuyzen, waarschijnlijk geboren 1633 of 1637.

Deze gegevens kunnen wellicht een bereidwilligen medewerker van De Navorscher in de gelegenheid stellen, om hetzij omtrent Diederik v. Hemert, hetzij omtrent Catharina v. Broeckhuyzen iets meer medetedeelen. A. B. C.

Van Son (LV, 163). — In Jacobus Kok „Vaderlandsch Woordenboek", bijv., Amsterdam 1799, bl. 355, staat de geslachtstafel der *familie van Son.* Het wapen, daarin omschreven, had tot zinspreuk: „Dien peut, Dien veut". Deze wapenkreet ontving *Thomas van Son* (9de generatie Lett. P. N°. 2) met den titel van Ridder van den Koning van Spanje, den 8sten Oct. 1663.

Tiende Generatie.

N°. 5.

Pieter van Son tr. Martha Elisabeth van Wezel, dr. van Rochus v. W. en Margaretha de Vries, eerst Wede. van P. Nolthenius. Laten na 5 kinderen, waarvan N°. 3 is *Rochus Johan van Son* tr. Adriana van Haeften. — Laten na 4 kinderen o. a. *Pieter van Son* geb. Dordrecht 20 Nov. 1708, tr. 12 Nov. 1736 Theodora Keijser van Delft. Laten na 12 kinderen, enz. enz.

Het op bladz. 404 Nav. 1905 staande antwoord heeft in het geheel niets te maken met bovenbedoelde familie Van Son.

Overveen. E. C. v. S.

Van Son (LV, 163). — Leonardus de Jongh Hr. van Hedikhuizen, werd geboren te Hedikhuizen 6 Juli 1717, † 9 Sept. 1778 te (?) gehuwd 31 Oct. 1746 met Anna Elisabeth Geertruid van Son, geb. te (?) 3 Maart 1726, † (?) — Kinderen 1ste Anna Maria geb. 17 Sept. 1752 × F. H. d'Aulnis. Zij werd begraven den 12 Mei 1786 te Willemstad in de Groote Kerk (zie begraafregister). 2de Simon, geb. 23 Jan 1758, † 1820, × Charlotte Hahn, † te Utrecht 7 Juni 1831. Uit dit huw. verscheidene kinderen. 3de Johan, † ongehuwd te 's Hage in 1806, geb. 28 Oct. 1759.

Q. N.

Hannema. — In een genealogisch handschrift van Scheltus van Kampferbeke, berustend in het Gemeente-Archief van Rotterdam wordt verwezen naar eene klaarblijkelijk zeer oude genealogie van Hannema.

Wie kan mij die genealogie bezorgen, of aanwijzen waar ik ze kan vinden?

's-Gravenhage. MR. S. HANNEMA.

EENIGE AANTEEKENINGEN OMTRENT EEN TAK DER FAMILIE CARLIER.

De oudste betreffen Jan Carlier, commies ter recherche te Aalten, aldaar gest. 12 April 1800.

Als zijne moeder wordt genoemd Suzanna Roes, 17 Aug. 1767 te Heukelom gest. en aldaar in de kerk begraven.

3 Dec. 1758 werd door Ds. de Roy zijn huwelijk ingezegend met Anna Maria Diemont.

Hij zelf overleed aldaar 12 April 1800 en zijne vrouw 23 Dec. 1810.

Uit dit huwelijk werden geboren, behalve een dooden en één 2 dagen na de geboorte overleden zoon, 6 kinderen:

1. 7 Juni 1760 Suzanna Catharina, mademoiselle der 2de fransche school te Arnhem en aldaar overleden 17 Mei 1801, en in de kerk begraven.
   Gehuwd was zij met Carel v. Radecke.
2. 26 Dec. 1765 Cornelis Leonard, die 22 April 1800 zijn vader opvolgde als commies ter recherche te Aalten; 1808 werd verplaatst naar Ameland, en aldaar na 6 weken, 28 Sept., overleed.
   15 April 1802 huwde hij T. E. ter Maat, uit welk huwelijk geboren werden:
   a. 31 Dec. 1803 Jan te Doetinchem.
   b. 7 Jan. 1806 Charlotte Helena, gen. naar vrouws moeder.
   c. 4 Dec. 1807 Engelbert Garrit, gen. naar vrouws vader en broer.
3. 2 Mei 1769 Willemina Hendrika, gest. 23 Jan. 1772, bijna 3 jaar oud.
4. 17 Nov. 1770 Adrianus, gen. naar vrouwsoom, over wien straks nader.
5. 20 Juni 1773 de tweelingdochters Willemina en Hendrika, gestorven 12 en 17 April 1774, bijna 10 maanden oud.
6. 6 Sept. 1776 Anna Maria.
   12 Dec. 1802 werd door Ds. Jung van Wezel ingezegend haar huwelijk met Adam Westerbeek van Eerten die 7 Oct. 1813 overleed, na 2-jarige zinneloosheid, oud 39

jaar 4 maanden. Uit dit huwelijk werden geboren 5 kinderen:

a. 20 Dec. 1802 Margaretha Wigbolda, gen. naar haar overleden grootvader.

b. 12 Maart 1804 Jan Westerbeek, gen. naar vrouws vader.

c. 8 Febr. 1807 Helena Maria, gen. naar grootmoeder Aberson.

d. 10 Sept. 1811 Bartholomeus Stephanus, gen. naar Grootvader, gest. 30 Maart 1812.

e. 9 Juli 1813 Bartholomeus Stephanus.

De verdere aanteekeningen betreffen den boven sub 4 genoemden Adrianus Carlier.

9 April 1792 predikte hij voor 't eerst te Aalten over Lukas 16: 19 vlgg.

3 Nov. 1793 deed hij intrede te Lichtenvoorde met Jeremia 1: 1—7 al. tekst, na ingezegend te zijn door Ds. (? W. A. Bekking) van Winterswijk met 2 Timoth. 4:5.

Na ontvangen Collatie en beroep te Winsen predikte hij 7 Febr. 1802 afscheid te Lichtenvoorde met Handel. 21: 14 en 21 Febr. intree te Winssen met Psalm 27: 4, na bevestigd te zijn door Ds. Hulsteyn van Wamel en Dreumel met Ezechiel 3:17. Omdat de pastorie in handen der Roomschen was trok hij metterwoon naar Nijmegen.

2 Febr. 1821 in Winsen gestorven, werd hij aldaar begraven in de kerk voor den predikstoel.

12 Aug. 1794 werd door Ds. Koning in de Hoogduitsche kerk te 's Gravenhage ingezegend zijn huwelijk met Margaretha van der Sanden (dochter van Johannes v. d. Sanden, aldaar, van wien één zoon G. J. overleed als studiosus medicus), overleden 10 Maart 1810.

Buiten eene 8 Sept. 1795 doodgeboren dochter werden uit dit huwelijk nog geboren 6 kinderen:

a. 28 Oct. 1797 Anna Maria, gen. naar Grootmoeder, 11 Juni 1825 ongehuwd overleden ten huize van haar eenigen broeder, theol. stud. te Leiden.

b. 6 Nov. 1798 Johanna Hendrika, gen. naar vrouws vader en moeder, gest. 15 Maart 1871, gehuwd met Peter Cornelis Lenshoek, landeigenaar wonende te Kerkwijk. Zij lieten na één zoon C. P. Lens-

hoek, overleden te Zalt-Bommel als burgemeester dier plaats en dijkgraaf van het district Bommelerwaard boven den Meidijk den 1sten Febr. 1901.

c. 9 Sept. 1900 Jeannette Gerarda, overleden 1 Sept. 1853, kinderloos. Zij was gehuwd met Jan Looyen griffier bij 't Prov. Gerechtshof te 's Gravenhage.

d. 6 Maart 1802 Johannes Adrianus, geb. te Nijmegen en 17 Maart aldaar in de groote Kerk gedoopt. 2 Nov. 1828 door Ds. Buys Ballot van Brakel als predikant bevestigd te Zuilichem en Nieuwaal en aldaar overleden 22 April 1864, 2 Aug. 1839 geh. met Maria Macalester Loup, dochter van den predikant R. M. L. te Zalt-Bommel, overleden en begraven te Hoogeloon 27 Oct. 1867.

Twee zoons werden uit dit huwelijk geboren:

I. 13 Mei 1840 Adrianus, emer. pred. van Vierlingsbeek.

II. 7 Febr. 1842 Robert, gest. 17 Mei 1902, linnenfabrikant te Nuenen (N.-Brab.).

e. 7 Sept. 1803 Suzanna Catharina, 19 Oct. ged. in de groote Kerk te Nijmegen, overleden 14 Juni 1843. Zij was gehuwd met Marinus van Vliet, hoofdcommies aan de Algemeene Rekenkamer en liet 3 kinderen na.

I. Cornelis Marinus, geb. 11 Jan. 1836, gest. 11 Nov. 1904, voorzitter der Alg. Rekenkamer.

II. Adrianus, geb. 26 Maart 1837, gest. 7 Febr. 1876, commies a.h. Ministerie van Finantiën.

III. Jeannette Gerarda, zonder beroep, geb. 11 Juli 1838.

f. 17 Sept 1807 Clasina Jacoba, genoemd naar moeders 1sten en 2den in 's Hage wonenden broeder, geb. te Winsen en aldaar 11 Oct. gedoopt in de nieuw gebouwde Kerk, gest. 12 Sept. 1849 te Leiden als echtgenoote van Jan Hendrik Stuffken, sinds 1846 professor in de wijsbegeerte te Leiden. Uit dit huwelijk werden geboren 9 kinderen:

1. Rutger, geb. 16 Febr. 1831, gep. hoofdinspecteur bij het boschwezen in N.O. Indie.

2. Adriaan, geb. 15 Aug. 1833, overleden 22 Sept. 1871 als Herv. predikant te Alblasserdam.
3. Diederika Geertruida Maria, geb. 6 Febr. 1834, overl. te Leiden 15 April 1860.
4. Johannes Adrianus, geb. 23 Oct. 1835, overleden 15 Dec. 1897 te Amsterdam, als gep. kaptein bij de administratie van het leger.
5. Hendrik Willem, geb. 8 Jan. 1836, overl. 31 Maart 1882 te Beek, als op wachtgeld gesteld rechter te Gorinchem bij de nieuwe rechterlijke organisatie.
6. Nicolaas Gerardus, geb. 22 Nov. 1838, overl. 19 Jan. 1866 te Leiden als Mr. in de rechten.
7. Jan Hendrik, geb. 14 Sept. 1840, gep. ridmeester bij de cavalerie v. h. O. Ind. leger.
8. Margaretha Anna Maria, geb. 15 Febr. 1843.
9. Hendrik Jan, geb. 5 Jan. 1845, overleden 30 Juni 1882 te Hellevoetsluis als arts.

Ons wapen is een winkelhaak met 3 steenhouwerhamers en eene overlevering zegt dat de naam verbasterde van Carrier Steenhouwer, maar of zij gegrond is, is onzeker.

Dieren. C.

Wapens gevraagd. — Zijn aan iemand de wapens bekend van een der navolgende geslachten: *Tepell*, *Rüllmans*, *Joosting*, *Kluckhoff* of *Kloeckhoff*, *de Nijgh*, *Florison*, *Slotboom*, *Litzart*, *Köppler*.

J. C. S.

Mr. J. C. G. Joosting, Rijksarchivaris in Drente te Assen, zal zeker zijn familiewapen den vrager wel kunnen beschrijven.

RED.

Wapen. — Welke familie voert het volgende wapen: drie zilveren ossenkoppen op een veld van blauw? Rietstap geeft dit wapen aan, als gevoerd wordende door v. d. Burgh te Schiedam, doch vereenigd met het hunne: roode balk op een veld van goud. Is het wellicht het wapen der Nolets? Zoo niet, van wie dan?

's-Gravenhage. J. P. M. VAN DER BURG.

GENEALOGISCHE EN HERALDISCHE AANTEEKENINGEN

AANGAANDE HOLLANDSCHE FAMILIEN OP CEYLON

DOOR MR. F. H. DE VOS [1]).

BOUTI.

A. Willem Herris Bouti tr....... Bij wie:
   1. Joris, ged. te Colombo 29 Nov. 1657.

B. Joost Herris Bouti tr. Elizabeth Dorothea de Wees. Bij wie:
   1. Warner, ged. te Colombo 13 Mei 1703.
   2. Helena Lucretia, ged. te Colombo 27 Dec. 1707.
   3. Abigail, ged. te Colombo 28 Dec. 1710.
   4. Dorothea, ged. te Colombo 18 Aug. 1715.
   5. Josina, ged. te Colombo 12 Juni 1718.
   6. Joost, ged. te Colombo 30 Maart 1721.

C. Joan Herris Bouti van Colombo tr. aldaar 12 Febr. 1730 Anna Francina Luyck. Bij wie:
   1. Dorothea, ged. te Colombo 12 Maart 1730.
   2. Cornelis Herris, Assistent, geb. te Colombo 2 Nov. 1732 tr. aldaar 7 Apr. 1754 Gertruida van den Berg van Colombo.

BERGHOLST.

Christoffel Bergholst van Thoren tr. te Colombo 9 Juli 1730 Anna Gertruida Bruthe. Bij wie:
   1. Carolus, ged. te Colombo 27 Jan. 1732.

BRUMMER.

Dirk Brummer van Bremen, Boekhouder, tr. (1) te Colombo 22 Mei 1718 Otilia Bormans (LIV, 108). Bij wie:
   1. Theodorus Antonij, ged. te Colombo 1 Juni 1721.

Dirk tr. (2) te Colombo 14 Febr. 1723 Maria Elizabeth Schokman wed. Langerak (LIV, 258).

BODYN.

A. Jurgen Bodyn tr. Anna Jeronymus. Bij wie:
   I. Jurgen, ged. te Galle 2 Jan. 1697.
   II. Johannes, ged. te Galle Nov. 1699.
   III. Fredrik, ged. te Galle 23 Sept. 1703, tr. te Colombo 9 Juli 1726 Catharina del Val van Colombo. Bij wie:
      1. Jurgen Fredrik, ged. te Colombo 13 April 1727.
      2. Frans Pieter, ged. te Colombo 30 Dec. 1731.

---

[1]) Vervolg van Nav. LV, blz. 489.

3. Jacobus Hermanus, ged. te Colombo 18 Sept. 1735.

IV. Pieter Ruitenberg, ged. te Galle 2 Mei 1706, tr. te Colombo 8 Aug. 1728 Francina Fernando van Colombo. Bij wie:

1. Augustinus, ged. te Colombo 2 Oct. 1729.
2. Pieter, Assistent, ged. te Colombo 29 Juli 1731, tr. Catharina Theodora Rodrigos van Colombo.

V. Elizabeth, ged. te Galle 9 Sept. 1708.

VI. Carel, ged. te Galle 29 Dec. 1709.

VII. Jurgen Ruitenberg, Assistent, ged. te Galle 19 April 1711, tr. aldaar 18 April 1738 Elizabeth van Cleef van Galle. Bij wie:

1. Susanna Elizabeth, ged. te Galle 22 Maart 1739.
2. Anna Maria, ged. te Galle 3 April 1740.
3. Johanna Maria, ged. te Colombo 16 Juni 1743.
4. Jurgen, ged. te Galle 25 Febr. 1745.

B. Frans Ruitenberg Bodyn tr. Christina Floen. Bij wie:

1. Pieter, ged. te Colombo 1 Mei 1768.
2. Jurgen, ged. te Colombo 13 Jan. 1771.

C. Hermanus Ruitenberg Bodyn van Colombo tr. (1) aldaar 10 Mei 1789 Wilhelmina Kellens van Colombo (LIII, 694), wed. van Jan Houter; (2) 20 Febr. 1791, Johanna Petronella Andriesz van Colombo en (3) Johanna Margareta Greving. Uit het 3de huw.:

1. Frans, ged. te Colombo 18 Oct. 1795.
2. Anna Margareta, ged. te Colombo 19 Aug. 1798.

D. Johannes Andreas Bodyn van Galle, Assistent, tr. aldaar 9 Maart 1766 Anna Margareta Brand van Galle.

E. Jurgen Petrus Bodyn van Galle, Assistent, tr. te Galle 31 Mei 1767 Anna Maria Gregoris van Galle, wed. van Johan Andries Keyl, Boekhouder.

De Bruyn.

A. Benedictus de Bruyn van Stokholm tr. te Colombo 24 Dec. 1730 Maria Antonia Brouwer. Bij wie:

1. Pieter Gerrardus, ged. te Colombo 24 Aug. 1732.
2. Francis Daniël, ged. te Colombo 4 April 1734.

B. Laurens de Bruyn van Alburg tr. te Colombo 5 Aug. 1781 Christina de Silva van Colombo. Bij wie:

1. Johanna Heniette, ged. te Colombo 25 Febr. 1787.

C. Hans Sybrandt de Bruyn van Wijburg, tr. (1)........ en (2) te Colombo 11 Mei 1704 Catharina van der Bijl van Colombo. Bij wie:
- I. Theunis, ged. te Colombo 27 Juni 1706.
- II. Sybrandt, ged. te Colombo 28 Nov. 1707, tr. aldaar 3 Dec. 1747 Plantina Gerritsz van Colombo.
- III. Gerrit, ged. te Colombo 29 Juni 1710.

D. Laurens de Bruyn van Ostende tr. te Colombo Dec. 1681 Catharina Sievertsz van Colombo. Bij wie:
1. Laurens, ged. te Colombo Oct. 1683.

E. Jan de Bruyn tr. te Colombo 25 Aug. 1771 Anna Francisca Pieris van Colombo, wed. van Adrianus Pieris van Colombo, Assistent.

F. Arij Pietersz de Bruyn van Dordrecht tr. te Colombo 23 Dec. 1696 Gimara Houtuin van Colombo, wed. van Jan Floks. Bij wie:
1. Christina, ged. te Colombo 12 Jan. 1698.

G. Johannes de Bruyn tr. Ignasia Alma. Bij wie:
- I. Wilhelmus, ged. te Galle, Juli 1706.
- II. Hendrik, ged. te Galle 2 Febr. 1710.
- III. Maria, ged. te Galle 22 Oct. 1713.
- IV. Catharina, ged. te Galle 3 Mei 1716.
- V. Johannes, ged. te Galle 1716.
- VI. Johannes, ged. te Galle 30 Nov. 1721.

H. Christiaan de Bruyn, † vóór 15 Sept. 1883, tr. Belina Petronella Falks. Bij wie:
- I. Philippus Jacobus, ged. te Colombo 2 Maart 1828.
- II. Anna Maria, ged. te Colombo 15 Sept. 1833.

I. Johannes Martinus de Bruyn tr. Anna Henrietta Fernando. Bij wie:
- I. Jacobina Mathilda, ged. te Colombo 11 Jan. 1835.

BRUYNING.

A. Willem Mauritsz Bruyning van Ligtenvoorde, naar O.-I. met 't schip „'t Huis t'Loo" als Adelborst 1710, daarna Gouverneur van Ceylon, tr. Hermina Henrica Tolling. Bij wie:
- I. Maximiliaan Adriaan Joan, ged. te Colombo 29 Mei 1740.
- II. Maritia Wilhelmina Louisa, ged. te Colombo 30 Apr. 1741.

B. Andries Bruyning van Amsterdam tr. te Colombo, 21 Juni 1733 Catharina Perera van Negombo.

BERGO.

Jan Anthonisz. Bergo van 's Gravenhage tr. (1) .... en (2) te Colombo 9 Febr. 1677 Isabel Leitoa van Colombo.

VAN BEVEREN.

A. Jan van Beveren tr. te Colombo Juli 1674 Maria Agnita Pinta van Galle. Bij wie:
   I. Adriaan, ged. te Colombo 20 Nov. 1659.
   II. Jan, ged. te Colombo 17 Juli 1661.
   III. Clara, ged. te Colombo 5 Juni 1670.
   IV. Adriaan, ged. te Colombo 26 Jan. 1673.

B. Jacob van Beveren van Colombo tr. aldaar 12 Aug. 1691 Louisa Fonseca van Colombo.

BOTH.

A. Volkert Both van Amsterdam tr. te Colombo 2 Febr. 1772 Francina Gomes van Colombo.

B. Boudewijn Pietersz Both van Vlissingen tr. te Colombo 28 Nov. 1688 Francina Jacobsz van Colombo.

DE BOOT.

Cornelis de Boot van Gent tr. te Colombo 22 Oct. 1681 Johanna Pietersz van Colombo. Bij wie:
1. Cornelia, ged. te Colombo 24 Sept. 1654.

BOOT.

Pieter Cornelis Boot tr. te Colombo 13 Oct. 1743 Maria Augustina Muzer van Colombo.

BOTE.

Jacobus Bote van Utrecht tr. te Colombo Febr. 1722 Anna Theunder van Colombo. Bij wie:
   I. Maria, ged. te Colombo 12 Dec. 1723.
   II. Hendrik Jacobus, ged. te Colombo 2 Oct. 1735 tr. Anna Helena Germans. Bij wie:
      (1) Maria Helena, ged. te Colombo 13 April 1755.

BUYS.

A. Jacob Jansz Buys tr. Maria Rodriguez. Bij wie:
1. Jacob, ged. te Colombo 7 April 1672.

B. Jacob Buys van Amsterdam tr. te Colombo 9 Nov. 1738 Clara Duree van Colombo. Bij wie:
   I. Jacob, ged. te Colombo Dec. 1739.
   II. Hester, ged. te Colombo 22 April 1742.

C. Jan Buys tr. Sophia ..... Bij wie:

I. Hendrik, ged. te Galle 9 Oct. 1712, tr. (1) te Colombo 28 Juli 1748 Amelia Hendriksz van Colombo en (2) te Colombo 19 Sept. 1751 Agatha Rappeling van Calpentyn, wed. v. Daniel de Costa, Assistent.

BOK.

A. Christiaan Bok van Sel tr. (1) te Colombo 18 Juli 1756 Florentina Rosairo van Colombo. Bij wie:

I. Florentina Agneta, ged. te Colombo 17 Febr. 1760.

II. Anna Margareta, ged. te Colombo 8 Juli 1763.

Christiaan Bok tr. (2) te Colombo 4 Dec. 1763 Anna Rosina Steenman van Jaffna, wed. v. Jan Adolphus.

B. Christiaan Bok van Brandenberg tr. te Colombo 8 Nov. 1716 Gertruida van Geleyn van Colombo. Bij wie:

I. Daniel Matthijs, ged. te Colombo 16 Mei 1717.

II. Anna Maria, ged. te Colombo 22 Oct. 1724.

III. Gertruida Elizabeth, ged. te Kalutara 23 April 1728.

C. Johan Jacobus Bok tr. Johanna Christina Maria Wasmuth. Bij wie:

1. Johanna Maria, ged. te Colombo 2 Nov. 1823.

D. Gerrardus Bok van Colombo tr. aldaar 6 Aug. 1786 Agneta Adams van Colombo.

DE BOK.

Daniel de Bok van Amsterdam, Dissave van Jaffna, tr. te Colombo 20 Maart 1763 Maria Sophia Wirmelskircher (Nav. XLIX, 568).

BREDA.

Johannes Breda van Delft, Assistent, tr. Natalia Rodriguez de Cherpe van Colombo. Bij wie:

I. Nicolaas, ged. te Colombo 23 Jan. 1674, tr. Maria Pruyns. Bij wie:

(1) Johannes Jacobus, ged. te Galle 11 Aug. 1715.

(2) Christina, ged. te Galle 21 Maart 1717.

II. Catharina, ged. te Colombo 23 Juli 1682.

BONIS.

Jan David Bonis van Berlijn tr. te Colombo 7 Oct. 1764 Maria Dias van Colombo, wed. van Michael Sleeger.

BOSSING.

Jacob Joris Bossing tr. Duytje Claasz Melknap. Bij wie:

1. Jacoba, ged. te Colombo 17 Juni 1764.

BEELER.

Johannes Beeler van Leeuwen (Paterborn) tr. te Colombo 9 Juni 1771 Petronella Louisa Bosschier van Colombo.

BASTIAANSZ.

A. Elias Bastiaansz van Utrecht, Vrijburger, tr. te Colombo Juni 1675 Agida d'Almeida. Bij wie:
 1. Bastiaan, ged. te Colombo Nov. 1676.
 2. Abraham, ged. te Colombo 27 Apr. 1681.

B. Andries Bastiaansz van Schoonhoven tr. te Colombo 15 Febr. 1682 Evertje Engels van Colombo.

C. Jurgen Bastiaansz tr. (1) Christina de Sousa. Bij wie:
 1. Johannes, ged. te Colombo Sept. 1712.
 Hij tr. (2) Susanna Jonker. Bij wie:
 2. Anna Catharina, ged. te Colombo 17 Nov. 1715.

D. Johannes Bastiaansz van Galle tr. (1) te Colombo 10 Juli 1791 Catharina Fokkes van Matara en (2) te Colombo 8 Juni 1794 Mariana..... van Galle.

E. Jan Bastiaansz tr. Rosamond Simson. Bij wie:
 1. Amarantia, ged. te Galle 10 Maart 1726.
 2. Michiel Antonij, ged. te Galle 8 Jan. 1730.

F. Johannes Bastiaansz tr. Sibilla de Costa. Bij wie:
 1. Mijndert, ged. te Galle 9 Juni 1747.

BAL.

Fredrik Fredriksz tr. Debora Samuelsz. Bij wie:
 1. Livinia, ged. te Colombo 12 Nov. 1679.

BRAGT.

Jan Samuël Bragt tr. Judith Hartz, † 1705. Bij wie:
 1. Daniël, ged. te Colombo 12 Oct. 1697.
 2. Anna Barbara, ged. te Colombo 22 Juli 1703.
 3. Catharina, ged. te Colombo 3 Mei 1705.

BERTO.

A. Lourens Berto (Berteau?) van Calais tr. te Galle 4 Juli 1756 Anna ..... Bij wie:
 1. Margaretha, ged. te Galle 9 Juli 1752.
 2. Adriaan Lourens, ged. te Galle 19 Juli 1755, tr. te Galle 26 Mei 1771 Leonora Woutersz van Galle.

B. Theodorus Lourens Berto van Galle tr. te Colombo 13 Juni 1784 Petronella Elizabeth Kloege van Colombo.

BROEKHUYZEN.

Christiaan Broekhuyzen van Amsterdam, Assistent, tr. te Colombo 7 Sept. 1681 Maria Silvester van Colombo.

BALKHUYZEN.

A. Gerrit Balkhuyzen van Matara tr. (1) te Galle 19 Juni 1774 Thomasia Philipsz van Galle en (2) te Galle 10 Febr. 1782 Anna Catarina Sanders van Galle.

B. Hermanus Balkhuyzen van Galle tr. te Colombo 6 Maart 1785 Susanna Helena Solomonsz van Colombo. Bij wie:
   1. Petronella Helena, ged. te Colombo 28 Juli 1786.
   2. Pieter Henricus, ged. te Colombo 11 Jan. 1789.

C. Wilhelmus Cornelis Balkhuyzen tr. Cornelia Hartman. Bij wie:
   1. Cornelis, ged. te Galle 6 Juni 1845.

D. Willem Cornelis Balkhuyzen tr. (1) te Colombo 25 Jan. 1807 Antonetta Elizabeth Richard van Colombo; (2) te Colombo 18 Febr. 1810 Elizabeth Charlotto Smith van Cochin en (3) Augustina Wilhelmina Cornelia Engelbregt.
   Uit het laatste huw.:
   1. Johanna Petronella Carolina, ged. te Colombo 14 Sept. 1817.

BRUYS.

Jan Fredrik Bruys van Bendorp tr. te Colombo 16 Aug. 1682 Anna de Pla van Colombo. Bij wie:
   1. Anna, ged. te Colombo 22 Nov. 1685.
   2. Elizabeth, ged. te Colombo 19 Dec. 1688.
   3. Johannes Fredrik, ged. te Colombo 5 Oct. 1696.
   4. Esaias Fredrik, ged. te Colombo 7 Sept. 1698.

BRAND.

A. Hans Brand van Königsbergen (Pruis.) tr. te Colombo 6 Juli 1684 Pasquetta Pereira van Colombo. Bij wie:
   1. Abraham, ged. te Colombo 10 Juli 1685.
   2. Andries, ged. te Colombo 15 Dec. 1686.
   3. Christoffel, ged. te Colombo 10 Maart 1689.
   4. Olivier, ged. te Colombo 9 Sept. 1691.
   5. Plantina, ged. te Colombo 19 Sept. 1700.

B. Andries Brand van Colombo, Boekhouder, tr. aldaar 23 Mei 1756 Gertruida Wingelof van Colombo. Bij wie:
   1. Hendrik Burghard, ged. te Colombo 2 Apr. 1758.

2. Andrina, ged. te Colombo 24 Juni 1759.
3. Gertruida Andrina, ged. te Colombo 2 Juli 1759.
4. Andries, ged. te Colombo 8 Jan. 1764.

C. Johannes Brand van Neyburg tr. (1) te Colombo 27 Oct. 1757 Adriana Jansz van Hangwelle, wed. van Michael Bakker en (2) te Colombo 23 Mei 1762 Anna Cornelia van Kouhoven van Trincomalie.

D. Udo Brand van Nuys (Groningerland), Luit., tr. te Colombo 9 Dec. 1792 Johanna Robertina von Ranzow van Matara (LII, 498).

E. Johannes Justus Brand van Hessenkassel tr. te Colombo 10 Jan. 1790 Maria Rodrigo van Colombo.

F. Coenraad Brand van Holstein, Luit. d. Artill., tr. (1) te Galle Maart 1750 Johanna Margareta Coenbaren en (2) te Galle 3 Juli 1757 Elizabeth Kelderman van Galle. Bij wie:
(1ste huwelijk:)
1. Anna Margareta, ged. te Galle 20 Maart 1751.
2. Catharina Elizabeth, ged. te Galle 10 Nov. 1753.
3. Maria Cornelia, ged. te Galle 22 Juni 1755.

G. Johannes Brand tr. te Colombo 25 Apr. 1790 Gimara Jansen.

H. Jan Hendrik Brand tr. Maria Former. Bij wie:
1. Elizabeth, ged. te Galle 12 Febr. 1741.

Brandts.

Jochem Fredrik Brandts van Rostock tr. te Colombo 22 Oct. 1780 Cornelia Beata Wolf van Colombo.

Van den Brand.

A. Pieter Hendriksz van den Brand van Rotterdam tr. (1) Cornelia Ledulx, (2) te Colombo 16 Mei 1694 Leentje Leendersz van Colombo en (3) te Colombo 12 Mei 1697 Anna Hopman van Negombo. Bij wie:
(3de huwelijk:)
1. Pieter, ged. te Colombo 31 Juli 1701.
2. Maria Elizabeth, ged. te Colombo 19 Juni 1707.

B. Reynier van den Brand tr. Gertruida Pietersz. Bij wie:
1. Wilhelmina, ged. te Galle 11 Dec. 1768.

(Wordt vervolgd.)

KERKGESCHIEDENIS.

DE PREDIKANTEN
van Apeldoorn, Beekbergen en Loenen
(TOT DE INVOERING VAN DEN BURG. STAND)

DOOR

JHR. H. H. RÖELL.

De namen der eerste predikanten worden gevonden in de Bijlage U van den jaargang 1903 aan het „Nieuw Kerkelijk Handboek," samengesteld door den Heer *M. W. L. van Alphen Jr.* (blz. 113, 117 en 141).

APELDOORN.

Hermannus Ribbius, geb. te Buren, ingeschr. als student in de philosophie te Harderwijk 4 Sept. 1660, in de theologie te Leiden 18 Nov. 1667, beroepen van Beekbergen 1672, vangt het oudste doopboek aan 11 Jan. 1674, en doopt voor de laatste maal 24 Jan. 1686, voor zijn vertrek naar Doesburg.

Hij was gehuwd met *Gerretjen Pennekamp*, uit welk huwelijk te Apeldoorn gedoopt werden:

a. *Geerligh*, 12 Jan. 1679.
b. *Hermannus*, 28 Nov. 1680.
c. *Jan*, 21 Jan. 1683.
d. *Hester*, 5 April 1685.

Winoldus à Bommel, geb. te Deventer, ingeschr. als student in de theologie te Leiden 26 Sept. 1675, beroepen van Goor 1686, doopt voor de eerste maal 18 Juli 1686 en voor de laatste maal 25 Sept. 1720, voor zijn overlijden in dat jaar.

Hij was gehuwd met *Elisabeth de Wilde*, uit welk huwelijk te Apeldoorn gedoopt werden:

a. *Petronella Aleida*, 17 Oct. 1686, obiit die 8 martij 1687.
b. *Lambert Jan*, 16 April 1688.
c. *Jan*, 7 Dec. 1690.

Theodorus van Eijbergen, geb. aan de Vuursche, ingeschr. als student in de philosophie en de letteren te Harderwijk 16 Mei 1705, in de theologie 15 Sept. 1707, in de philosophie en de theologie 2 Oct. 1710, beroepen van de Vuursche 1721, doopt voor de eerste maal 2 Nov. 1721 en voor de laatste maal 23 April 1734, voor zijn overlijden te Apeldoorn 16 Mei 1735 (vgl. *van der Aa*, Biogr. Woordenboek V. 290, en de daar aangehaalde werken).

Jacobus Crajenhof, geb. te Doetinchem, ingeschr. als student in de theologie te Leiden 19 Mei 1719, beroepen van Ursem 1735, bevestigd in den H. Dienst 18 Dec. 1735, van den dienst geweerd 1749.

Ludovicus Hamerster, geb. te Leeuwarden, ingeschr. als student in de theologie te Leiden 29 Aug. 1746, beroepen als proponent 1750, bevestigd in den H. Dienst 2 Aug. 1750, doopt voor de laatste maal 25 April 1755, voor zijn vertrek naar Zutphen. (vgl. *van der Aa*, Biogr. Woordenboek, VIII 150, en de daar aangehaalde werken).

Gerhardus Wilhelmus Schimmelpenninck, geb. te Enschedé, ingeschreven als student in de letteren te Harderwijk 5 Jan. 1746, beroepen als proponent 1755, bevestigd in den H. Dienst 8 Juni 1755, doopt voor de laatste maal 6 Jan. 1771, voor zijn emeritaat en vertrek uit de gemeente.

Abraham van Daverveld, ingeschr. als student te Utrecht 1745, beroepen van Beekbergen 1770, bevestigd in den H. Dienst 27 Jan. 1771, doopt voor de laatste maal 28 Jan. 1781, voor zijn emeritaat en vertrek uit de gemeente.

Hij was gehuwd met *Jacoba Costerus*, uit welk huwelijk te Apeldoorn gedoopt werden:

a. *Cornelia Catharina*, 24 Nov. 1771.

b. *Theodora Catharina Eva*, 16 Jan. 1774 (geb. 15 Jan.).

Uit het overlijdensregister van Apeldoorn en het Loo:

1772. Den 25 September heeft D^o. *Abraham van Daverveld* aangegeven dat Vrijdag ibidem 's namiddags om half 2 uur ten sijnen huijse in 't dorp overleden is een kind van de Heer *Casparus Costerus*.

Begraven Dingsdag den 29 dito.

1773. Den 1 Februarij heeft *Jannes Gerrits Niedeken* aangegeven dat Maandag eodem 's avonds om half 7 uur overleden is Mejuffrouw *Johanna Costerus* in 't dorp.

Begraven Maandag den 8 dito.

1785. Op Zaturdag den 8 October is alhier in de kerk in Do. *Davervelds* graf No 33 begraven Mejuffrouw *Catharina Costerus*, zijnde te Harderwijk overleden.

Robertus Alberthoma Chevallier, beroepen van Blaricum 1781, doopt voor de eerste maal 11 Febr. 1781, en voor de laatste maal 20 Oct. 1782, voor zijn vertrek naar Naarden.

Hij was gehuwd met *Bartha Anna van Rensselaar*, uit welk huwelijk te Apeldoorn gedoopt werd:

Machtelijna Antonia, 29 April 1781 (geb. 22 April).

Uit het trouwboek van Apeldoorn en het Loo:

1783. Den 11 Augustus zijn in de kerk te Apeldoorn getrouwd: De WelE. Heer *Petrus Chevalier*, j. m., beroepe pred. te Lellens en Mej. *Jacoba Arnolda Elisabeth Haesebroek*, j. d., nadat mij gebleken was, dat deese personen in wettigen ondertrouw waren opgenomen te Zutphen en dat de drie huwelijksproclamatien onverhindert gegaan hadden te Groningen en te Zutphen.

Joannes van der Zandt, geb. te Amersfoort, ingeschr. als student in de theologie te Leiden 24 Sept. 1779, beroepen van Abbenbroek 1783, doopt voor de eerste maal 29 Mei 1783 en voor de laatste maal 16 Oct. 1788, voor zijn vertrek naar Haarlem.

Hij was gehuwd met *Johanna Debora van Romondt*, uit welk huwelijk te Apeldoorn gedoopt werden:

a. *Jacob Nicolaas* en *Diderica Johanna*, 29 Mei 1783 (geb. 19 Mei).

b. *Geerard Everardus*, 17 Dec. 1786, (geb. 5 Dec.).

c. *Lumina Johanna*, 5 Oct. 1788 (geb. 10 Sept.).

Dithmar Huisman, geb. te Harderwijk, ingeschr. als student in de letteren enz. te Harderwijk 11 Aug. 1778, in de theologie te Leiden 26 Sept 1785, beroepen van Rijswijk 1789, doopt voor de eerste maal 26 Juli 1789 en voor de laatste maal 27 Juni 1802, voor zijn vertrek naar Vlissingen (vgl. *van der Aa*, Biogr. Woordenboek, VIII. 1426).

Hermanus Hesselink, geb. te Doetinchem, ingeschr. als student in de theologie te Harderwijk 21 Sept. 1791, beroepen van Warnsveld 5 Jan. 1803, bevestigd in den H. dienst 20 Maart 1802, vertrokken naar Almelo 1814.

Hij was gehuwd met *Gijsberta van den Ham*, uit welk huwelijk te Apeldoorn gedoopt werden:

a. *Wouterus Wilhelmus*, 26 Dec. 1803 (geb. 22 Dec.).
b. *Frederik Mor Eerrijk*, 27 April 1807 (geb. 26 April).
c. *Anne Gerhard Johannes Eliza*, 8 April 1810 (geb. 6 April).

BEEKBERGEN.

Lubbertus Coopsen, ingeschr. als student in de theologie te Leiden 13 April 1701, beroepen als proponent 1706, vangt het oudste doopboek aan 14 Maart 1712, en doopt voor de laatste maal 23 Dec. 1731, voor zijn overlijden in dat jaar.

Hij was gehuwd met *Meytelijna Smits*, uit welk huwelijk te Beekbergen gedoopt werd:

Petrus, 4 Mei 1715.

Gerhardus Johannes van Campen, geb. te Zutphen, ingeschr. als student in de theologie te Harderwijk 19 Sept. 1725, beroepen als proponent 1731, doopt voor de eerste maal 27 Jan. 1732 en voor de laatste maal 1 Aug. 1756, voor zijn afstand en vertrek uit de gemeente.

Hij was gehuwd met *Christina Abigaël van Else*, uit welk huwelijk te Beekbergen gedoopt werden:

a. *Sara Maria*, 17 April 1734.
b. *Christianus Theodorus*, 8 April 1735.
c. *Alida Margarita*, 28 Oct. 1736.
d. *Gerhardus*, 20 April 1738.
e. *Petrus*, 1 Nov. 1739.
f. *Abraham*, Dec. 1741 (datum door verweeren onleesbaar).
g. *Johannes Schagen*, 28 Juni 1744 (geb. 23 Juni).
h. *Abigaël*, 3 April 1747.
j. *Anna Elsenera*, 20 Oct. 1748.

Uit het overlijdensregister van Apeldoorn en het Loo:
1762. Den 6 Maij heeft *Goossen Huijskamp* aangegeven dat Woensdag den 5 dito 's avonds om 10 uur overleden is Mejuffrouw de wede. Do. *van Elsen* op Schoonbroek. Begraven Maandag den 10 dito.

Uit het trouwboek van Beekbergen:

1766. Den 7 Decemb. getrouwt *Christianus Theodorus van Campen* en *Susanna van Hulsteyn*, na ingebragte attestatien van Leijden, Arnhem en Apeldoorn.

Uit het overlijdensregister van Apeldoorn en het Loo:

1791. Den 11 Januarij geeft *Dirk Lamberts* aan dat Maandag den 10 dito 's avonds om 2 uur overleden is de huijsvrouw van de Heer *I. C. T. van Kampen* op 't erve Schoonbroek.

Uit het trouwboek van Apeldoorn en het Loo:

1792. Ingeschr. 17 Maart: *Christiaan Theodorus van Campen*, wedr. van *Susanna van Hulsteijn*, onder Apeldoorn met *Josina Johanna Wilhelmina de Mohr*, j. d. van 's Hertogenbosch.

Geproclameerd d. 18, d. 25 Maart, d. 1 April, getr. d. 19 April.

Uit het doopboek van Apeldoorn en het Loo:

1793. 24 Febr. (geb. 21 Febr.): *Gerhardus Johannes Elsenerus*, zoon van *Christianus Theodorus van Campen* en *Josina Johanna Wilhelmina de Mohr*.

Uit de overlijdensregisters van den Burg. Stand der gem. Apeldoorn:

Overl. 8 Aug. 1817 *Christianus Theodorus van Campen*, oud 82 jaren, advocaat, wonende op Schoonbroek.

Albertus Theodorus van Hulsteijn, geb. te Arnhem, ingeschr. als student in de theologie te Harderwijk 7 Sept. 1750, te Leiden 19 Sept. 1755, beroepen als proponent 1759, doopt voor de eerste maal 24 Juni 1759 en voor de laatste maal 17 April 1768, voor zijn vertrek naar Vianen.

Uit het trouwboek van Beekbergen:

1763. Den 11 Augustij *Albertus Theod. van Hulsteijn*, j.m. geboortig van Arnhem, pred. alhier en *Sara Haganaeus*, j. d. geboortig van Haarlem op attestatie van Haarlem. Getrouwt te Haarlem den 30 Aug. volgens attestatie.

Uit het doopboek van Beekbergen:

1765. 5 Maij *Daniel*, zoon van *Albertus Theodorus van Hulsteijn* en *Sara Haganaeus*.

Uit het overlijdensregister van Beekbergen:

1765. Den 4 Junij des nademiddags om 6 uur is overleden *Daniel van Hulsteijn*, zoontjen van *A Th. van Hulsteijn* en *Zara Haganäus* nalatende beijde ouders volgens 't aangeven van de

vrouw van *Abraham Beekhuis*. Den 8 dito begraven ten 2 uur.

Uit het trouwboek van Beekbergen:

1760. Den 5 Septemb. getrouwt *Arnold van Hulsteijn* en *Maria Johanna van Ingenhoven* op attestatie van Arnhem.

Abraham van Daverveld, ingeschr. als student te Utrecht 1745, beroepen van Doesburg 1768, bevestigd in den H. Dienst 28 Aug. 1768, doopt voor de laatste maal 13 Jan. 1771, voor zijn vertrek naar Apeldoorn.

Hij was gehuwd met *Jacoba Costerus*, uit welk huwelijk te Beekbergen gedoopt werd:

Johanna Françoisa, 10 Sept. 1769.

Paulus Matthias Kesler, geb. te Doesburg, ingeschr. als student in de theologie te Harderwijk 16 Sept. 1763, beroepen als proponent 1771, doopt voor de eerste maal 16 Juni 1771 en voor de laatste maal 12 Februari 1796, voor zijn vertrek naar Bergen.

Hij was gehuwd met *Willemina Justina Janssens*, uit welk huwelijk te Beekbergen gedoopt werden:

a. *Paulus Matthias*, 21 Maart 1773 (geb. 18 Maart).
b. *Johanna Adriana Jacoba*, 26 Juni 1774 (geb. 22 Juni).
c. *Justus Bernardus Josephus*, 26 Nov. 1775 (geb. 23 Nov.).
d. *Maria Catharina*, 27 Juli 1777 (geb. 25 Juli).
e. *Henricus Hubertus*, 8 Nov. 1778 (geb. 26 Oct.).
f. *Johannes Jacobus*, 3 Dec. 1780 (geb. 24 Nov.).
g. *Josina Elisabeth*, 7 Juli 1782 (geb. 1 Juli).
h. *Josina Elisabeth*, 22 Juni 1783 (geb. 22 Juni).
j. *Henaietta Josina*, 18 Juli 1784 (geb. 14 Juli).
k. *Wilhelmina*, 15 Juni 1788 (geb. 5 Juni).

Uit het trouwboek van Beekbergen:

1772. Den 1 Meij *Paulus Matthias Kesler*, bedienaar des Godlijken Woords te Beekbergen en *Willemina Justina Janssens*, wonende te Zutphen op attestatie van Zutphen en na drie zonnendaagse proclamatien met attest[ie] na Zutphen en aldaar getroud den 25 Meij.

Uit het overlijdensregister van Beekbergen:

1782. Den 10 Junij is overleeden *Henricus Hubertus*, zoontje van *Paulus Matthias Kesler*, Pred[t] alhier en *Willemina Justina Janssens*, nalatende de ouders, getuige ik zelve.

Den 14 d°. des agterm. begrave (in de kerk begraven, overluid en 1½ sch. rog en graf toemaken zamen voldaan 4 : 4 : 0).

1782. Den 25 Julij is overleeden *Josina Elisabeth*, dogter van *Paulus Matthias Kesler*, predikant alhier en *Willemina Justina Janssens*, nalatende de ouders, getuige ik zelve.

Den 29 d°. des agterm begraven (1½ schep. rog etc. voldaan).

1783. Den 10 Julij is overleeden *Josina Elisabeth*, dogter van *Paulus Matthias Kesler*, predicant alhier en *Willemina Justina Janssens*, nalatende de ouders, volgens 't aangeven van *Geesken Jannissen*.

Den 12 d°. des agterm. begraven in de kerk, is 1½ schep. rog, overluid, overgebragt.

Isaäc Arnold van Beuningen van Helsdingen, geb. te Amsterdam, ingeschr. als student in de theologie te Leiden 14 Juni 1787, beroepen van Ter Heijde 1796, doopt voor de eerste maal 16 Oct. 1796 en voor de laatste maal 16 Sept. 1804, voor zijn vertrek naar Zwartsluis.

Hij was gehuwd met *Trijntje Mijes*, uit welk huwelijk de volgende kinderen te Beekbergen gedoopt werden:

a. *Petronella Elisabeth*, 5 Maart 1797 (geb. 3 Maart).
b. *Jeremias*, 1 Juli 1798 (geb. 25 Juni).
c. *Maria Susanna*, 25 Aug. 1799 (geb. 20 Aug.).
d. *Petronella*, 12 Oct. 1800 (geb. 11 Oct.).
e. *Jacob*, 24 Jan. 1802 (geb. 21 Jan.).
f. *Margaretha Susanna Catharina*, 1 Mei 1803 (geb. 26 April).
g. *Reijnier*, 16 Sept. 1804 (geb. 3 Sept.).

Uit het overlijdensregister van Beekbergen:

1799. Den 8 Februarij is overleeden *Petronella Elisabeth*, dogter van *Isaäc Arnold van Beuningen van Helsdingen*, predicant alhier en *Trijntje Mijes*, nalatende de ouders, getuige ik zelve.

J. H. van der Linde, beroepen van Rekken 1804, doopt voor de eerste maal 29 Sept. 1804, emeritus 1832.

Loenen.

Lijst der predikanten van de hand van *Matthias Janssen*, den elfden predikant, te vinden in het doopboek; het Nieuw Kerkelijk Handboek, 1903, bijlage U, blz. 141 geeft echter een andere volgorde en gedeeltelijk andere namen.

Henrik van Furstenberg, obiit Loenae.
Van Biesen, vertrokken na Zanten in het Cleefsche.
Hermannus Altius, vertrokken na Voorst.
Lucas van Eijbergen, vertrokken na Brummen.
Stephanus Spitholt, vertrokken na Oudbijerland.
Johannnes Acronius, vertrokken na Beekbergen.
Lubbertus Elberti, vertrokken na Twello.

Georgius Timmer, geb. te Emmerik, ingeschr. als student in de theologie te Harderwijk 24 Sept. 1689, beroepen als proponent 1695, vangt het oudste doopboek aan 9 Juni 1695 en doopt voor de laatste maal 5 Nov. 1702, voor zijn vertrek naar Bennekom.

Uit het trouwboek van Loenen:

1698. 1 Maij: *Jorus Timmer*, j. V. D. M. tot Loenen, met *Willemina Umbgroeven*, j. d. tot Voorst.

(afgekondigd) 1, 8, 15 Maij.

Uit dit huwelijk werden te Loenen gedoopt:

a. *Antoni Hendrick*, 19 Mei 1699.
b. *Bernardus*, 9 Juni 1700.
c. *Antonius*, 11 Dec. 1701.

Gerhardus Langelot, beroepen als proponent 1703, doopt voor de eerste maal 16 Sept. 1703 en voor de laatste maal 8 Maart 1726, voor zijn overlijden in dat jaar.

Hij was gehuwd met . . . . . , uit welk huwelijk te Loenen gedoopt werd:

Anna Henrica, 5 Jan. 1715, obiit 17 Jan. 1715.

Uit het trouwboek van Loenen:

1718. Den 1 Januar.: *Joannes Hermans* met *Jantje Langelott.*

Uit het overlijdensregister van Loenen:

1772. 6 Octob. namiddag om 5 uur overl. *Jantjen Langelot*, wed^{we} tot kinder nalatende Wolter, Grada; 10 d° begr.

Johannes Janssen, beroepen als proponent 7 Aug. 1726, bevestigd in den H. Dienst 20 Oct. 1726, en doopt voor de laatste maal 4 Mei 1747, voor zijn vertrek naar Bergen-op-Zoom (vgl. *van der Aa*, Biogr. Woordenboek, IX. 106, en de daar aangehaalde werken).

Hij was gehuwd met *Maria Vorster*, uit welk huwelijk te Loenen gedoopt werden:

a. *Godefriedus*, 29 Mei 1730.

b. *Catharina*, 20 Sept. 1733.

c *Johannes*, 15 Jan. 1736.

d. *Johannes*, 30 Mei 1737.

Tusschen 30 Mei 1745 en 7 Aug. 1746 was Ds. *Johannes Janssen* „bij de Trouppes van den Staat te Mons."

Matthias Janssen, geb. te Arnhem, ingeschr. als student in de theologie te Harderwijk 18 Sept. 1742, beroepen als proponent in plaats van zijn vader 29 Mei 1747, bevestigd in den H. Dienst 6 Aug. 1747, en doopt voor de laatste maal 3 Oct. 1751, voor zijn vertrek naar Scherpenisse.

Hij was gehuwd met *Leuntje Verlij*, uit welk huwelijk te Loenen gedoopt werd:

Pieter, 7 Sept. 1749.

Andries van der Valk, geb. te Noordwijk aan Zee, ingeschr. als student in de theologie te Leiden 18 Sept. 1737, beroepen als candidaat in 1752 (sic!), bevestigd in den H. Dienst 9 April 1752, en doopt voor de laatste maal 23 Febr. 1772, voor zijn afstand en vertrek in April van dat jaar.

Uit het trouwboek van Loenen:

1754. Den 16 November ingetekend:

Andries van der Valk, V. D. M. te Loenen, geboortig van Noortwijk aan Zee, met *Frerikje Krijsman*, j.d. van *Hendrik Krijsman* en *Antonia de Beer*, geboortig van Loenen.

(afgekondigd) 17, 24 Nov., 1 Dec.

Alhier getrouwd door D[us] *H. H. Vriesekolk*, V. D. M. te Hal op Dinsdagsmorgen den 3 December ten 9 uuren.

Uit dit huwelijk werden te Loenen gedoopt:

a. *Katharina Adriana*, eind Februari 1755 (geb. 25 Febr.).

b. *Hendrika Antonia*, 4 April 1756 (geb. 3 April), overl. 24 April 1764.

c. *Isaak*, 30 Oct. 1757 (geb. 25 Oct.).

d. *Elisabeth Johanna*, 25 Nov. 1759 (geb. 23 Nov.).

e. *Adriana Magdalena*, 18 April 1762 (geb. eodem die).

f. *Fredrik*, 13 Mei 1764 (geb. 10 Mei).

g. *Hendrikus Antonius*, 17 Mei 1767 (geb. 16 Mei), overl. 8 Aug. 1767.

h. *Hendrikus Antonius*, 30 Oct. 1768 (geb. eodem die).

j. *Bartha Johanna*, 23 Febr. 1772 (geb. 16 Febr.),

Uit het doopboek van Loenen:

1731. 21 Jan. *Freryćken, Hendrik Kryšman* en *Antonia de Beer*.

Uit het overlijdensregister van Loenen:

1764 24 Ap.: voormiddags om 11 uur overled. een kindt van D° *v. d. Valk* en zijn vrouw, tot kinder nalatende *Izaak, Catarina, Elisabet, Adriana*; 28 d° begr.

Gillis Holst, ingeschr. als student in de theologie te Harderwijk 16 Sept. 1765, beroepen als proponent 1772, bevestigd in den H. Dienst 4 Oct. 1772, en doopt voor de laatste maal 11 Mei 1775, voor zijn vertrek naar Oosterwijk bij Gorinchem.

Uit het trouwboek van Loenen:

1776. Den 7 Junij op attestatie van Zutphen *Gillis Holst*, j.m. van Zutphen, onlangs predikant alhr., thands te Oosterwijk met *Antonia van Ruurlo*, mede van Zutphen.

(afgekondigd) 9, 16, 23 Junij, getrouwd te Zutphen den 28 dito.

Didericus Geers, geb. te Borculo, ingeschr. als student in de theologie te Harderwijk 16 Sept. 1767, beroepen als proponent 1776, bevestigd in den H. Dienst 7 Juli 1776 en doopt voor de laatste maal 27 Mei 1783, voor zijn overlijden in dat jaar.

Uit het trouwboek van Loenen:

1782. Den 23 Meij op attest. van Haaksbergen de Heer *Didericus Geers*, Predikant alhr. met Mejuffer *Aleida Themia Rattink*, geboortig van Haaksbergen.

(afgekondigd) 26 Mei, 2, 9 Juni, getrouwt te Merkelo den 11 dito.

Arnoldus Harmsen, geb. te Zutphen, ingeschr. als student in de letteren te Harderwijk 25 Sept. 1777, beroepen als proponent 1783, doopt voor de eerste maal 14 Sept. 1783, overl. te Loenen (gem. Apeldoorn) 18 Sept. 1813, in den ouderdom van 54 jaren, zoon van *Johannes Harmsen* en van *Geertruijda Lankhiet*.

STENOGRAPHIE.

Prosper Bogaert, volgens zijne opgave candidaat in de wijsbegeerte en letteren aan de Universiteit te Gent, schreef o. a.: „Verhandeling over de Nederlandsche Stenographie" (1830); „Toegepaste spreekwoorden; Een boek voor het volk," uitgegeven door het Willemfonds in 1852 (Gent, Mestre, in 8°, 112 pp.); „Méthode facile pour apprendre à bien écrire en très peu de temps au moyen de trois transparents" (Bruxelles, van Thielen, 1841), „Nouvelle méthode de lecture sans épellation établie sur trois règles générales, etc" (Bruxelles, Tircher, 1854, petit 8°, 42 pp.)

Wie was deze Prosper Bogaert; wat is omtrent hem, zijne werken, en verdere loopbaan bekend? Beide laatste werken zijn vermeld in de „Biographie nationale," t. II, p. 114). F.

Genootschap „Concordia" te Brussel. — In 1818 werd te Brussel opgericht het Koninklijk Genootschap ter bevordering en voortplanting der vaderlandsche taal en letterkunde: „Concordia." en vermoedelijk ontbonden in 1836. Van de toenmalige regeering, vooral van Koning Willem I en de prinsen van Oranje ondervond zij groote sympathie. Zij schreef o. a. in 1826 eene prijsvraag uit (vermoedelijk op aandringen van den Koning, en onder krachtige medewerking van den toenmaligen president Schuermans), om een goed stelsel van stenographie voor de Nederlandsche taal te bekomen. Hierop kwamen vijftien antwoorden in, waarvan er in 1829 twee door het genootschap werden gepubliceerd, en wel van Dr. H. Somerhausen, doctor in de wijsbegeerte en de letteren, beëedigd translateur enz. te Brussel en van J. Bossaert, letterkundige en koopman te Brugge. Het archief der vereeniging, althans een deel) en de bibliotheek, die zeer uitgebreid moet zijn geweest, schijnen na 1829 om financieele redenen te zijn verkocht.

Wat is bekend omtrent bovengenoemd Genootschap, omtrent hare bibliotheek en de tegenwoordige verblijfplaats daarvan, om-

trent meergenoemde prijsvraag en de daarop ingekomen antwoorden en omtrent Somerhausen en Bossaert? F.

H. Somerhausen heeft zich met meer andere uitvindingen bezig gehouden. O. a. gaf hij omstreeks 1816 in het licht: Mnemotechnische methode om de Nederl. geschiedenis door middel der 10 vingers en 28 tijdvakken in het geheugen te houden. 1 blad in plano. Red.

Ramond Vandermaeren. — Onder de brieven, nagelaten door eene bekende Fransche stenografe Melle Coulon de Thévenot, bevindt er zich een, gedateerd te Parijs 14 April 1826, aan genoemde Mej. de Thévenot geschreven door Ramond Vandermaeren. Deze schrijft daarin, dat hij door een buitenlandsche regeering is belast met een zoeken van een stenograaf, om in dienst te treden bij eene „assemblée déliberante." Het vermoeden is gerezen, en in verband met de gebeurtenissen zeer waarschijnlijk, dat de bedoelde buitenlandsche Regeering was de Nederlandsche.

Kan iemand mij ook nader inlichten, wie genoemde Vandermaeren was, en welk gevolg er aan het verzoek is gegeven? Er is in 1826 inderdaad een Fransch stenograaf in Nederland gekomen, om in de Staten-Generaal op te treden, maar hij kon niet werkzaam zijn, daar hij de Nederlandsche taal niet verstond. Wie kan mij voorts mededeelen, wat bekend is, of waar ik iets kan vinden omtrent stenografen of tachygrafen in onze Tweede Kamer in de jaren in de jaren 1820—1830? Is aan iemand ook bekend een officier der marechaussee, tevens stenographie-uitvinder, genaamd: A. B. Clepp? F.

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE BATAAFSCHE OMWENTELING

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT DOOR EEN OOGGETUIGE[1]).

1812.

Deeze acht feestdagen waren Nieuwjaarsdag, Paaschen, Hemelvaartsdag, Pinxsteren, Maria Hemelvaart of liever Napoleons Geboortedag, Allerhijligendag, de verjaardag van de kroning van Napoleon op den 2den December invallende, dog volgens keiserlijk besluit op den 1sten Zondag in December moetende geviert worden, en Kerstdag. Deeze alleen waren met hoofdletters of met roode inkt aangetekent. Alle oudere feestdagen waren met de overige dagen gelijkgestelt. Ziedaar alreets een eerste bewijs, hoe wij ons aan de Fransche wetten onderworpen en verbonden bevonden. Nu zullen wij nog eenige der voornaamste artikelen daaromtrent aanhalen en laten die van minder belang achterwege om niet al te langwijlig te wezen. De gewoone algemeene belastingen wierden verwisselt met de gewoone Fransche belastingen. Groote veranderingen en tegelijk veel nadeel en wijnig voordeel bracht hetzelve teweeg; alhoewel, het gemaal vrij van belasting wordende, daaruit eenig voordeel, vooral voor de burgers van de geringste classe, ontstond. Het patent op het dragen van hairpoeder wierd ook vernietigt; maar voor het overige wierd van de meeste artikelen de belasting verhoogt, en maar van wijnige vermindert. De additionele stuivers ingericht tot bestrijding der stedelijke uitgaven, wierden ook afgeschaft en vervangen door plaatselijke octrooijen, waartoe aan alle poorten der steden bijzondere kantoren wierden aangelegt van een Ontvanger en twee Commiesen tot de ontfangst derzelven, en binnen de steden een hoofd- of centraalkantoor van een Inspecteur, een

[1]) Vervolg en slot van Nav. LV, blz. 635.

Contrarolleur en een Centrale ontfanger. Alhier te Utrecht wierden de vier poorten maar alleen van dergelijk kantoor voorzien en het Centrale kantoor wierd in het Huis, vanouds de Stads kelder genaamd, geplaatst. De belasting op het zegel was ook aanmerkelijk verhoogt en vermeerdert. Op alle publieke papieren was het zegelrecht gelegt. Van wisselbrieven, assignatiën, huurcedullen, transporten en dergelijke meer was het zegel grotelijks verhoogt. Rekeningen van maar boven de vijf gulden waren al aan het zegel verbonden; ja zelfs de schnldboeken moesten gezegeld zijn. Wat meer zegt: alle dagbladen, advertentiebladen, placaten van allerhande bekendmakingen, comoediebilletten, enz. moesten voorzien zijn van zegels van eenige centimes. Doch laten wij verder gaan. Volgens die zelve Fransche wetten moest toen de berekening met franken en centimes inplaats van guldens, stuivers en penningen worden ingevoert. Twee franken en tien centimes waren zoveel als een gulden, en hondert centimes maakten een frank. De gewone berekening met de guldens wierd daarom niet geheel verworpen. De Fransche maten en gewichten kwamen toen ook in werking. De maten waren mètres, ares, stères en litres en de gewichten grammen. De Mètre was de lengtemaat, de Are de vlakke landmaat, de Stère de cubiek of vierkante maat en de Litre de ronde maat of maat van drooge en natte waaren. Deeze alle waren berekent na het vierde deel van de middellijn van de gansche aardbol. De Mètre was een tienmillioenste gedeelte van hetzelve, en zo de overige na vervolg. Den tabakshandel was deerlijk de bodem ingeslagen. Napoleon alleen was koopman, die in alle steden van het Koningrijk een bepaalt getal slijters had na evenredigheid der bevolking van elke stad, voor elke 1000 zielen een slijter. In alle steden was een magasijn aangelegt, waarvan de Directeur de opperdirectie had en alwaar alle slijters hun voorraad moesten afhalen, waarbij hen dan de prijs, waarvoor af te leveren, wierd voorgeschreven. In ons Utrecht, uit 31000 en eenige honderden zielen bestaande, wierden 32 slijters aangestelt en verkozen, meesten deels uit de negotianten en winkeliers in tabak Alle overigen wierd de minste tabakshandel verboden. Deeze konden derhalven hunne nagels afbijten om het leven te behouden. Het magasijn wierd aangelegt in het huis op de Nieuwe Gracht nabij het palijs, voorheen door den Heer van Amerongen van Schalkwijk

bewoond, en de Heer van Thuijll wierd tot Directeur aangestelt. Voor het magasijn was een bord geplaatst, een groot prachtig uitstekend bord met het keizerlijke wapen enz. Eveneens moesten ook alle slijters pronken met een bord boven hun voordeur, voorzien met het keizerlijke wapen en de woorden *Keizerlijke Tabak*. Ongelukkig kwam daar alweer bij, dat, de tabak door de nieuwe belasting meer dan de helft in prijs geresen zijnde, het getal der tabakrokers en snuivers meer dan de helft verminderde. De wijn- en sterkedrankverkopers ondergingen ook groote veranderingen, door het toen verkopen bij de litre of eigenlijk bij de hectolitre. De sterkedrankverkoopers waren ook zeer in hunne handel vermindert, door de allerdrukkendste belasting. waarmede de gedistilleerde wateren bezwaart waren. De azijnen waren ook al meer dan de helft in prijs gerezen. Daarentegen haalden de kuipers uit dit alles een groot voordeel. Deeze moesten meer knechts in het werk stellen en daarenboven nog nacht en dag doorwerken met het kuipen van de hectolitres, die voor alle negotianten en winkeliers benoodigt waren. De belasting op de deuren en vensters was ook aanmerkelijk verhoogt. Daartoe moest de telling van dezelve weer hernieuwd worden, waarmede den

4 Jan. alhier een begin gemaakt wierd. Den wijkmeesteren was dit werk opgedragen. De speelkaarten, die toen in gebruik waren, van welke aart, en uit welke fabriek dezelve ook afkomstig waren, wierden alle verboden Alleen wierden toegelaten de gewone Fransche smalle kaarten met eenhoofdige beelden. Dog laaten wij niet verder gaan. Daar wij toen in alles verbonden waren aan het Wetboek *Napoleon*, zoude het een dwaasheid wezen, alle de artikelen van dit wetboek alhier aantehaalen.

Niettegenstaande nu de fransche feestdagen maar alleen in de almanak met onderscheiding waren aangetekent, zo wierd nochtans den

6 Jan. het Driekoningenfeest, schoon niet tot de Fransche feestdagen behorende, bij die van het Rooms Catholijk kerkgenootschap wel degelijk na gewoonte geviert. Geen Fransche wetten wierden daar omtrent ontzien. Had men het nu wegens de conscriptie ook zover kunnen brengen van desaangaande geen Fransche wetten te tellen, een groote onaangenaamheid was uit de weg geruimt geweest. Maar neen! De lichting van de dienstplichtigen van den jaare 1799 wierd den

7 Jan. alweer gepubliceert. Meer manschappen wierden zelfs gevordert dan bij de vorige lichtingen. Het Departement van de Zuiderzee moest 1072 man leveren, dus 172 meer dan in vorige jaaren. Het aandeel van het arrondissement Utrecht was 172 man, en dat van de stad maar 56, dus voor ieder canton 28 manschappen. Dit was minder als na gewoonte. De reden daarvan was, dat 19 manschappen van deeze lichting reets werkelijk in dienst zijnde, daarbij getelt wierden. De loting geschiedde

20 Jan. en liep af als bij vorige gelegenheden. Beschonkenen van blijdschap, beschonkenen van droefheid! Deeze was de gewone jaarlijksche lichting. Maar daarop volgde nog een buitengewone lichting van manschappen, die van belang was, die onverwacht op het lijf viel, en die allerhande uitstrooisels en geruchten verwekte Het was een wapening van Nationale Gardes door het gansche keiserrijk, welke den

24 Jan. gedecreteert wierd. Drie bijzondere oproepingen zouden er plaats hebben. De eerste betrof de manschappen van 20 tot 26 jaaren, de tweede die van 27 tot 40 jaaren, en de derde die van 41 tot 60 jaaren. De eerste oproeping wierd in dit decreet maar alleen bepaalt. De twee anderen zouden nader gedecreteert worden. Van die eerste oproeping zouden 600,000 man gewapend worden, te weten, 100 Cohortes, elk van 6000 man. In de Hollandsche Departementen zouden twee Cohortes georganiseert worden, de 3de in Amsterdam en de 88ste in Groningen. (Een wonder, dat ons Utrecht zulks niet te beurt was gevallen). Een nader decreet van den

30 Jan. bepaalde verder wegens die oproeping dat de manschappen moesten genomen worden uit de Depots van de lichtingen van de jaaren 1808, 9 en 10. Deeze waren de opvolgende nommers van degeenen, die werkelijk in dienst waren Het was een verregaande hardigheid voor hen allen, die, schoon het lot hen voor eeuwig vrijheid van militaire dienst had toegeschikt, toen nog soldaat moesten wezen Het getal, dat door het Departement van de Zuiderzee moest gelevert worden, op 888 man belopende, zo was het aandeel voor onze stad 46 man, van welke die van 1808 drie, van 9 vijf en van 10 acht en dartig manschappen te beurt vielen Zoveel verschilden de overgeblevene lotelingen van deeze drie jaaren in getal Deeze wapening van manschappen en hetgeen daarop verder gebeurde, baarde veele

woordenwisselingen, die van bekommernissen verzelt waren, onder den burger. Want den

4 Febr. ontving de commandant van de Schutterij op het onverwachtst order van 's anderdaags den

5 Febr. alle militaire wachten door de schutters te laten betrekken. Dit gebeurde, maar verder ook niets. Dog de volgende dag, den

6 Febr. ontwikkelde zich de reden daarvan door het uitmarcheren van het gansche 93ste regiment infanterij, dat ruim anderhalf jaar alhier garnisoen had gehouden, waardoor wij toen geheel van militairen bevrijd waren. Den

8 Febr. vertrok de Generaal La Maison na Vrankrijk, en

12 Febr. de Hartog van Plaisance, onze Gouverneur Generaal uit Amsterdam. [*Die komt niet weerom*, was de algemeene uitspraak]. Den

14 Febr. kwam uit 's Hage het 18de regiment infanterij binnen, hetwelk, na met vele tegenmorringen twee nachten en een dag in de casernen doorgebracht hebbende, den

16 Febr. 's morgens in de vroegte weer afmarcheerde. Het 55ste en 124ste regiment waren alreeds uit hunne garnisoensplaatsen vertrokken. Deze vier regimenten moesten zig na Dusseldorp begeven om aldaar hunne verdere orders te ontvangen. Zodat toen de Departementen van de Zuiderzee en van de Monden van de Maas geheel van militairen ontbloot waren. Dit alles gaf veel aauleiding tot allerhande geruchten en gissingen. De een voorspelde daaruit veel kwaads en de ander veel goeds: en nochtans ontbraken echte tijdingen De een zeide: *Napoleon krijgt op zijn klokhuis. Waartoe zoude anders het wapenen van 600000 man nieuwe troepen dienen?* De ander zeide: *Napoleon wint grond bij den dag. Nieuwe troepes zijn er nodig om al die landen, die dagelijks aangewonnen worden, te bezetten.* En deze laatste grondde zijne stelling op de volgende gebeurtenissen, die het verder voldoen aan de keiserlijke wetten en decreeten aanduidden Want den

28 Febr. wierd het maken van de straatweg, zoover ons Departement strekte, dat was van Amsterdam tot aan de Vaart, in vijf perceelen aanbesteed. Den

6 Maart kwam de gantsche nieuwe Munterij uit Parijs alhier aan in een schip, te groot om de stad te kunnen binnenvaren. Den

14 Maart wierd door den Raad het Fundatiehuis en Stads-

kinderhuis overgegeven tot oprichting van het Licee. Omtrent twee maanden later zijn, na veel worstelens van de Regenten van die twee huisen, en ook van den Commissaris van Oorlog, die toentertijd het Kinderhuis als Hospitaal in gebruik had, daartegen, in plaats van dezelve tot het Licee verkozen alle gebouwen van het Hieronimusschool. Daarenboven wierd den

15 Maart door een Keiserlijk Decreet de koninglijke ridderorde van de Unie ten eenenmale vernietigd, en een andere nieuwe keiserlijke ridderorde daargestelt van 10 Grootkruisen, 100 Commandeurs en 1000 Ridders. Aan alle leden van de vernietigde orde wierd aanspraak vergunt op deeze nieuwe orde. Bij een nader Decreet van den

22 Maart wierd de dag van den eersten April bepaald tot de vernietiging, en daarbij aan de afgezette ridders middelen aan de hand gedaan om zig in de nieuwe orde te kunnen aandienen. De dag van den

1 April daar zijnde. Weg waren al de blaauwe lindjes. Niet het minste blijk van de koninglijke orde was meer te vinden. Verre de meeste van die afgezette ridders liepen niet hard om van die nieuwe orde gebruik te maaken, voorzeker uit vreeze van niet voor de tweede maal *Ridder af* te geraken. Uit dit een en ander wierden diegeenen, die Napoleon waren toegedaan, en uit dien hoofde aan overwinningen geloofden, aanmerkelijk in hunne gevoelens gesterkt. En toen den

18 April de Hartog van Plaisance in Amsterdam weer terug kwam, en den

27 April de Generaal La Croix alhier arriveerde, om de troepes, die na de Hollandsche Departementen op marsch waren, te commanderen, ja, ziedaar! toen was Napoleon overwinnaar. Het leed geen tegenspraak meer. Die troepes, die dan tot ons kwamen, waren voor het grootste gedeelte van die nieuw opgeworpene cohortes. Den

4 Meij kwamen de eersten al binnen, zijnde een battaillon van de 76ste Cohorte, die in den Bosch georganiseerd waren. Zij waren sober gekleed in witte korte buisen en broeken, met blaauwe mutsen op het hoofd Deeze waren niet om alhier garnisoen te houden. Zij vertrokken den

5 Meij na 's Hage. Zo waren deeze dan alreets georganiseert en na hunne bestemming gemarscheert: en onze Utrechtsche con-

crits, die tot de derde Cohorte te Amsterdam behoorden, waren nog niet eens opgeëischt. Eerst op den

9 Meij kwamen die van de omliggende dorpen binnen, om den

10 Meij met die van onze stad zich gezamentlijk na Amsterdam te begeven. Die dorpelingen waren met zooveel wind, al dansende, zingende, schreeuwende binnengekomen, dat, wijl onze stadsche daar door ook niet wijnig aangevuurt waren, men verblijd was toen al die gasten vertrokken waren. Den

18 Meij kwam een battaillon van de 77ste Cohorte uit Maastricht binnen, dat den

19 Meij ook na 's Hage marcheerde. Den

24 Meij kwam een battaillon van de 78ste Cohorte binnen uit Duitschland Deeze, Duitschers zijnde, hadden zeer veel van Hessische karremannen, die gewapend waren. Zij marcheerden den

25 Meij weer af ook al naar 's Hage. Zodat onze Commandant nog al zonder troepes bleef, en tegelijk onze schutterij bezwaard met het waarnemen van de wachten. Alle wachten en posten van de militairen moesten door de schutters bezet worden. Zij hielden hunne parade ook 's middags ten 12 uuren op de Neude, en Zondags groote parade De groote parade van Zondag den

7 Junij was voortreffelijk. De schutterij met een nieuw corps musicanten van 32 man vereert zijnde, kwam hetzelve op deze parade het eerst te voorschijn. Zedert lange tijd waren zooveel menschen niet bij een burgerparade tegenwoordig geweest. Intusschen liep het al zo verder voort, zonder dat de minste blijken van eenig militair garnisoen zig opdeden. Den

19 Junij kwam een battaillon van het 7de regiment jagers binnen, dog den

20 Junij trokken zij ook alweer uit na Amsterdam. Eindelijk den

22 Junij. Wij hadden zolang op garnisoen gewacht; maar toen kreegen wij garnisoen. De 55ste en de 56ste Cohorte, die in Bologne georganiseerd waren, en den

23 Juny de 9de, 57ste en 58ste Cohortes, die in Champagne waren opgericht. Deeze alle waren wel gewapent, maar voor het overige hadden zij veel van ketellappers, beerenleijers, marmottejongens, enz. Hun gewaad geleek niet het minst na eenige uniform. Nu verwachtten de burgers dadelijk van het waarnemen der wachten bevrijd te zullen worden: en ondertusschen duurde het tot den

1 July eerdat zulks gebeurde. De Generaal Lacroix had al

schielijk na zijn aankomst te kennen gegeven, dat hij dat geraas en geschreeuw van de kleppers bij nacht niet aan zijn ooren konde verdragen, dat hij, wanneer de troepes zoude gekomen zijn, door gedurige patrouiljes voor de veiligheid langs de straaten zoude doen waken; en dat dan al dit kleppergeraas onnodig zoude worden. Inderdaad, de militairen toen de wachten betrokken hebbende, wierden den

2 July alle nachtwachten, zo kleppers als noodwakers, voor altijd afgedankt, en derhalven de straatroep: *klep, klep, klep, klep, klep, klep, tien heeft de klok* voor eeuwig afgeschaft en vernietigt. Op de kleppers volgden de klokkeluijers. Deze moesten hetzelve lot ondergaan. Hen wierd den

6 July aangezegt, dat hun loon ten einde nam. Zij antwoordden, dat dan het klokluijen ook een einde nam. En derhalven 's avonds het uur van poortklokluijen genadert zijnde, wierd dezelve zo min getrokken, als ten half 10 de zogenaamde boefklok. Meer andere ambtenaren wierden juist niet van hunne ambten afgezet, maar van hun salaris of tractement beroefd, zommige ganschelijk en sommige gedeeltelijk. Commissiën en bedieningen, tot stadsbestuur behorende, waren zelfs niet uitgesloten. Dit alles was een gevolg van de komst van den Minister van Binnenlandsche Zaaken uit Parijs te Amsterdam op den

9 July. Die man was gekomen en had veel te bedillen en te beschikken. Omtrent deze handeling zeide hij, dat de ambtenaren het zich tot een eer moesten rekenen met ambten begunstigt te worden om die zonder loon te trekken en met alle ijver en vlijt waar te nemen. Hij toonde zig onvergenoegt, dat in deeze oorden nog geen begin gemaakt was aan de straatweg. Dit had ten gevolge, dat men den

18 July op drie plaatsen te gelijk, nabij Amsterdam, te Abcoude en aan de Vaart, deswegens met kracht en geweld aan den arbeid ging. Hij gaf ook order, dat alle goederen, die nog in het palijs alhier waren achtergebleven, moesten opgeruimd en na Parijs overgezonden worden. Den

22 July wierd een begin gemaakt met aan die order te voldoen. Alle goederen, mooij en lelijk, grof en fijn wierden ingepakt; en het uitgekleede paleis bleef ons alleen overig. Wonderbaarlijk volgde hierop dat de Maire den

4 Aug. van dienzelven bedilzieken Minister een order ont-

ving van de gebouwen van het paleis, inwendig en uitwendig, zodanig te volmaken, dat het betrokken zoude kunnen worden. Eerst het paleis van alles te ontbloten, en dan weer de volmaking aan te bevelen, een al te verregaand contrast waarlijk! Evenwel, daar men niet konde verzinnen, door wien het paleis zoude betrokken worden, zoo wierd niet zeer schielijk aan die volmaking begonnen. Eer wij nu verder gaan, moet ons de feestdag, de hooge feestdag, één van de feestdagen, die in de almanak met onderscheiding aangeteekent waren, niet ontglippen. Namelijk, de geboorte-verjaardag van onzen geliefden Monarch. En die viel juist op Zaterdag in. Marktdag en die hooge feestdag, dat konde niet zamengaan; derhalve moest de marktdag verschoven worden op Vrijdag den

14 Aug. maar, evenals bij dergelijke gelegenheden meer had plaats gehad, men zag zeer weinig dorpschuiten, niet de helft boter, bijna geen koorn, en zo alles gebrekkig. De dag van den

15 Aug. verschenen zijnde, was het voorzeker geen marktdag, maar feestdag, dog tot over de middag gevordert zijnde, moest de feestdag voor de marktdag wijken. De feestviering was als na gewoonte. Het wapperen der vlaggen, het luiden der klokken, het speelen op het klokkespel, alles op de gewone plaatseu en uuren. Ten 9 uuren opwachting van de Geconstitueerde Machten en militaire officieren bij den Generaal La Croix. Ten 10 uuren beedeuur met gesloten huisen. De Generaal La Croix begaf zig met zijne officieren, benevens de Maire, door militairen geescorteert, om het beedeuur bij te woonen na de kerk in de Heerestraat, alwaar een statige militaire kerkdienst verricht wierd. De Maire was toen de Heer Bosch van Drakesteijn, zijnde de Heer van Dielen eenige dagen te voren overleden. Het Hof der Douanen begaf zig, ook door militairen geescorteert, na de kerk in het Cathrijnesteegje, en de Onderpraefect ook op dezelfde wijze na de Domskerk. Ten 10 uuren groote parade op de Neude, dog maar alleen van de burgers; vermits die nieuwerwetsche militairen nog niet genoeg geexerceert waren. Ten 1 uur opwachting bij den Onderprefect van de Geconstitutieerde Machten. Ten 3 uuren groot diné bij den Maire. Toen veranderde de feestdag weer in de Zaterdag. Schrobben, schuuren, veegen, wasschen, plassen, alles als op een gewone Zaterdag. 's Avonds algemeene illuminatie, die alle vorige in donkerheid verre overtrof. Het stadhuis

was verlicht met latten met lampions rondom alle raamen. Eveneens was het gestelt met de huisen van den Onderpraefect, den Maire en den Generaal La Croix. Maar de burgers, bijna alle, wijnige uitgezondert, illumineerden met twee, drie, vier of vijf ligten. Door het overschone weder nog al wat wandelaars, en door de Zaterdag, wanneer de ambachtsman zijn loon ontvangt, nog al wat volk in de herbergen; maar wijnig vuurwerkjes en geweer afschieten langs de straaten. Ziedaar dan alweer een feestdag ten einde! Op deeze vreugdedag volgde een treurdag.

Napaleon, nog niet te vreede met zijn Keiserrijk, dat door al die opeenvolgende overwinningen zig van Amsterdam tot Rome uitstrekte, besloot den

16 Aug. Keiser Alexander van Rusland de oorlog te declareren, voorzeker met het oogmerk om het Russische Rijk ook aan het zijne te hechten. Maar ziet, hij legde juist de eerste steen van zijn ondergang. Wij hadden toen te bevechten Rusland, Spanjen en Engeland. Alle andere Souvereine vorsten waren met Napoleon geallieert, of door hem overwonnen. Engeland was niet te genaken. Aan Spanjen stootte hij zijn hoofd. Dus zou hij toen al zijne legers na Rusland wenden, om dien confrater eens klein te maaken. Wij verwonderden ons wel, dat er den

23 Aug. Nog een battaillon van het 7de regiment jagers binnen kwam, en overnacht hebbende, den

24 Aug. na Haarlem marscheerde: dog er volgde niets meer. Wij moesten het toen met onze Cohortes afdoen. Intusschen waren de legers al eenige mijlen voortgerukt, en waren ook al eenige klijne schermutselingen voorgevallen. Maar daarna ging het verder. Den

28 Aug. Viel er een hevig gevecht voor, waarbij aan bijde zijden veel volk het leven verloor. De Franschen behaalden de overwinning. Tot een bewijs. De stad Smolensk wierd door hen op de Russen verovert. Onder de gekwetsten bevond zig de Hartog van Reggio, die een zwaare wond in het dik van het been had bekomen. Op dit gevecht volgde den

7 Sept. Een allerbloedigste veldslag tusschen Smolensk en Moscouw: de Franschen behielden het slagveld en zouden meester van Moscouw geworden zijn; dog de Russchen dit bemerkende, weken terug; na vooraf die schoone stad, de hoofdstad van gansch Mascovien, ganschelijk door de vlammen in de assche te

hebben gelegt om de Franschen daardoor van huisvesting en van mond-en krijgsbehoeften te beroven. Het getal der gesneuvelden en gekwetsten wierd niet voor het licht gebracht; maar wat moet men er van denken, hoorende dat er vijf generaals gesneuvelt en acht gekwetst waren?

Onder de gesneuvelden waren de Generaals Comperre en Coulincourt, welke beide eenige maanden lang alhier te Utrecht den grooten Heer hadden uitgehangen, Deeze zogenoemde volkomen overwinning, of die ten minste als volkomen overwinning door het gansche keiserrijk wierd rond gekreten. wierd den

3 Oct Alhier op eene statige wijse aan den volke bekend gemaakt. Een compagnie van de Cohortes, een compagnie burgers en een escorte gendarmes te paard voor het stadhuis verschenen zijnde, wierd dezelve, niet wijnig ten voordeele van de Franschen opgeciert, van de puije van het Raadhuis afgelesen, ten overstaan van den Onderpraefect, den Maire, en verdere Heeren van het Bestuur, die alle in volle costuum waren uitgedost. Vervolgens wierd die onbegrijpelijke overwinning door de gansche stad uitgebazuint. Een adjudant van den generaal was dit werk aanbevolen, die daartoe met veel plechtigheid door de stad geleid wierd, gaande met nog eenige andere officieren benevens een commissaris van politie tusschen twee reijen militairen, voorafgegaan door de compagnie van de Cohortes en gevolgt door de compagnie burgers. Aan de poorten en op de voornaamste plijnen van de stad wierd zulks verricht. En den

4 Oct. wierden in alle kerken van alle gezindheden de gewoone gebeden en lofzangen van dankzegging tot den Hemel opgezonden voor deeze zo belangrijke gebeurtenis. Maar, alhoewel die overwinning zo hemelhoog wierd verheven, zo wierd echter nodig geoordeelt, de lichting der manschappen, die volgens de wet eerst in het volgende jaar moest plaats hebben, al op den

5 Oct. te decreteren, hetwelk betrof de dienstplichtigen, die in den jaare 1792 geboren waren en toen den

9 Oct. daarop volgde een algemeene opschrijving van alle manschappen, tusschen de 25 en 60 jaaren oud zijnde, waarbij hunne naamen, voornamen, ouderdom, beroep en lighaamsgebreken wierden aangetekent, toen wierd de volkomenheid dier overwinning maar al te zeer in twijfel getrokken. Dit een en ander nam nochtans niet weg, dat alle werkzaamheden in hunne gewone

loop bleven voortgaan, dat de inhoud van de reets genomene decreten verder volbracht wierd, en dat er nog andere nieuwe decreten op volgden.

Aan het Decreet wegens het maken van de nieuwe straatweg wierd met kracht en geweld voldaan. Dezelve zoveel mogelijk lijnrecht moetende gelegt worden, zo wierd er bijna niets ontzien, als alleen Heerenlusthoven. Al het andere moest bukken. De sterkste tegenkanting konde geenszins baaten. Het was, of Napoleon als in een snap van Parijs naar Amsterdam wilde wezen. Huisen, stallen, lootsen wierden afgebroken. Slooten en andere waterloopen wierden gedempt. Hetzij bouwland, weiland, hoveniersland, hetzij kleederenbleeken, alles moest men ruimen. En hoe de eigenaars hun groot nadeel aantoonden: geen klacht konde eenig gehoor verwerven. Met dit werk dan te dier tijd aan beide zijden tot nabij de stad gevorderd zijnde, zoo wierden daardoor zeer veel nieuwsgierigen derwaarts gelokt, voornamelijk op de Zondagen. Het was op Zondag den

11 Oct. aan de straatweg aan de Noordzijde der stad, alsof er markt gehouden wierd. Allerhande waaren wierden te koop gepraesenteert zo in kraamen, als doorheen en weergaan de kooplieden. Dit wierd den

18 Oct. nog uitgebreid. Toen waren de kramen en kooplieden nog meer in getal. Er was zo een groote menigte van menschen, dat de voornaamste kermisdag er niet konde bij vergeleken worden. En op de gewone wandeling, de Maliebaan, als ook langs de stadssingels was niemand te vinden. Dit alles nu eens aan eene zijde gezet, zo was het een allervoortreffelijkst werkstuk. Het was een dijk van 26 voeten breed, overal op ééne hoogte opgehoogt, met een steenstraat in het midden van 13 voet breed.

Aangaande het Decreet, rakende het opheffen van de Linie der Douaanen tusschen Vrankrijk en Holland, wierd den

21 Oct. nader besloten, dat zulks met den eersten van de volgende maand November een aanvang zoude neemen. Het Decreet omtrent de Munt en Muntspecieën geraakte eindelijk den

26 Oct. in werking tot groote vreugde van alle deszelfs aanhorigen, die zedert al dien tijd, zonder iets te kunnen verdienen, hadden moeten leven. Zodra het Decreet genomen was, had de Munt de naam van *Keiserlijke Munt* ontvangen, en terstond na die herdoping was een bord met de woorden Keiserlijke Munt

boven de poort geplaatst. Dit had meede de werklieden bij aanhoudendheid doen hopen op werk en nochtans had het niet mogen gebeuren voor deeze dag, op welke de eerste muntspecien geslagen wierden, te weten: vijffranken, driefranken, tweefranken, franken, en halve franken.

Aan het Decreet wegens de academieen ook ten volle moetende voldaan worden, zo namen de lessen van ons secundair school den *3 Nov.* een aanvang. Beklagenswaardig was het gering getal studenten, dat op de collegieën verscheen.

Van de nieuwe decreten willen wij er slechts één aanhalen, latende de overige achterwege, uithoofde van derzelver onbelangerijkheid. Dit Decreet was van den *6 Nov.* en bevatte een verbod om met de aanvang van het volgende jaar in de kerken te begraven, zomin in kelders en graven, zomin in eigendom als in die wie tot de kerk behoorden, zomin in steden als dorpen.

Die nu niet verkosen op kerkhoven of in Flora begraven te worden, lieten zig op het een of ander landgoed een begraafplaats vervaardigen.

Onder alle deeze decreeten scheen het, dat onze nieuwe maire, de Heer Bosch van Drakesteijn, wierd aangewakkert, ook eens blijken van zijn activiteit te geven Hij liet den *8 Nov.* een wijdlopige publicatie afkundigen, waarbij de volgende bespottelijke beuzelingen bevolen wierden.

1. Geen koopwaaren of winkelgoederen op de straaten of grachten te koop te zetten, maar wel op de stoepen; *2* Met geen kraamen, tafels of kruiwagens met koopwaaren op de grachten, bruggen, plijnen of straaten te zitten, maar wel op de stoepen; *3* geen goederen om te droogen, of uit een ander inzicht, op stads balieën of muuren te hangen; *4* Geen straaten te veegen noch te schrobben, geen glas te wasschen nog op de publieke wegen kleederen uit te slaan, dan alleen 's morgens voor negen uuren; *5.* geen vuiligheid hoegenaamd, hetzij puin of mest of wat het ook wezen mocht op de publieke wegen neer te leggen of in de grachten te werpen; *6* Niet te rijden over de rabatten of zogegenaamde klijne steenen met korwagens, kruiwagens, broodkarren, als anderzints; *7* De publieke wegen met geen dubbele reijen koetsen te bezetten, als bij de kerken, de schouwburg en bij alle andere gelegenheden; *8.* Niet te klimmen achter op de

rijtuigen als met toestemming van den voerman; *9* De voorbij gement wordende paarden niet te verschrikken noch de rijtuigen met slijk of modder te bemorssen; *10.* Niet te zingen of te schreeuwen langs de straaten, zomin bij dag als bij nacht; *11.* Bij nacht alle nabuiten uitgaande vensters gesloten te houden; *12* Geen goederen om te droogen of om eenige andere reden uit bovenvengsters uit te steeken, noch stijgertjes met bloempotten onder aan dezelve te plaatsen; *13* Alle neringborden plat tegen de voorgevels te plaatsen, en die aan uitstekende ijzers hangen dadelijk af te breeken en in te haalen; *14* Geen vuurwerken af te steeken of schietgeweren af te schieten dan met toestemming van den Maire; *15* In de hondsdagen en andere tijden van zware hitten geen honden los te laten lopen, anders dan gemuilband; *16* Niet te zwemmen als in de Kromme Rhijn en de Kruisvaart; *17* Niet te visschen voor zonsop- of na zonsondergang; *18* Ten minste eenmaal 's jaars de schoorsteenen te laten veegen; (Deeze waren alle voor het algemeen, maar nu nog voor bijzonderen); *19* voor de houders van banken van leening hunne huisen te sluiten 's avonds ten 9 uuren, voor die van de kroegen ten 10 uuren, voor die van de koffijhuisen ten 11 uuren en voor die van de herbergen en danshuisen ten 12 uuren; *20* Voor de verkopers van gedistilleerde wateren een brandend licht boven hunne voordeuren te plaatsen; en eindelijk *21* Voor de melkverkopers, die hunne melk met emmers aan de huisen rondbrachten, dezelve met deksels te overdekken. Deeze twee laatste artikelen waren reets bij vorige publicatieën bevolen, dog wierden toen weder door onzen waakzamen Maire vernieuwt. De artikels 3, 5, 16, 18 en 21 wierden goedgekeurt en alle de overige of bespot of verworpen.

Nu waren wij dan reets eenige dagen in de maand November gevordert, en hadden, zedert die zogenaamde volkomene overwinning van den 7den September, die op den 3den October met zooveel pleehtigheid was uitgebasuint, nog niets meer van daarop gevolgde overwinningen vernomen. Althans, hetgeen verder in die dagen was voorgevallen, dat wierd niet uitgebasuint. Inmiddels nam de strenge koude in Rusland den

10 Nov. een aanvang, een koude, dewelke noch Franschman noch Hollander, noch mensch of paard konde verduuren, weshalven daaruit eenigzints vernieling ontstond onder de Fransche legers.

Daar Rusland zover van ons was afgelegen, moesten er eenige weeken verlopen, eerdat de tijding van het gebeurde tot ons konde overkoomen. Wij vermoedden nochtans, dat er tijdingen waren ontfangen. Wij bespeurden daarbij uit het een en ander, dat die tijdingen niet zeer gunstig waren, ook uit hetgeen met de Cohortes gebeurden Zedert eenige dagen hadden deeze hunne exercitieën verdubbelt en met alle ijver en spoed doorgezet. De Generaal Molitor, na de Hollandsche Departementen gezonden zijnde om de Cohortes te inspecteren, kwam den

11 Nov. alhier binnen. Daags daaraanvolgende, den

12 Nov kwam de 19de Cohorte uit Amersfoort, om mede alhier de inspectie te ondergaan. De inspectie geschiedde den

13 Nov. 's morgens ten 10 uuren aan het Houtensche Zandpad, en duurde tot 's middags ten 4 uuren Verscheide manoeuvres met vuuren waren verricht, die met de revue gesloten wierden Zij waren voor het eerst in hunne nieuwe montering. Den

14 Nov vertrok de 19de Cohorte weer na Amersfoort, en de Generaal Molitor na Amsterdam Toen volgde een algemeene beweging onder de Cohortes. De 57 en 58ste marcheerden den

17 Nov. van hier na Groningen, en in hunne plaats kwam

18 Nov. de 18de Cohorte uit Woerden weer binnen; doch al schielijk na haar aankomst kreegen zij, en ook de 55 en 56ste, die nog alhier waren overgebleven, order om ten spoedigste te marcheren, eventjes maar na Hamburg, zodat dan den

21 Nov. de 18de Cohorte, en de volgende dag, den

22 Nov. de 55 en 56ste zig derwaarts op marsch begaven, en dientengevolge de wachten weer door de burgers moesten waargenomen worden.

Wat al redeneeringen en woordewisselingen, wat al gissingen, verdichtselen en valsche geruchten kwamen uit dit alles voort! Het vertrouwen op overwinningen, op zegenpraal verdween ganschelijk; althans daar toen de Cohortes, die ongeoefende Cohortes, al meede gevordert wierden om te velde te trekken Echte tijdingen werden geheel en al voor ons verborgen gehouden; en daar hoegenaamd geen overwinningen meer wierden uitgebasuint, begon de verwachting van dog binnen korte dagen het tegendeel te zullen vernemen, al meer en meer veld te winnen. Inderdaad, dit is maar al te zeer bewaarheid geworden, wanneer men in acht neemt, hoe het zich in die dagen in Rusland had toegedragen.

Toen den 10den November (zo als wij gemeld hebben) de koude in Rusland een aanvang had genomen, was dezelve dagelijks al strenger geworden, ja zo streng, dat alle nachten van het Fransche leger de paarden bij honderden gestorven waren en van de manschappen ook zeer veele. In de nachten van den

23, 24 en 25 Nov. wanneer de koude onverdragelijk was, stierven er zoveel paarden, dat den

26 Nov. het Fransche leger 30,000 paarden verloren had, en derhalven, zonder cavallery en zonder artillery geraakt zijnde, zich in desolate toestand bevond. De Russen, dit alles ontwaar geworden zijnde, maakten zich deze gelegenheid ten nutte. Zij vielen den

28 Nov. van alle kanten met al hun macht zoo hevig op het Fransche leger aan: dat hetzelve den

30 Nov. geheel en al van het Russisch grondggbied verwijdert was, of liever, het gering overschot van hetzelve; want het waren maar enkele manschappen van elk regiment of battaillon, die de woede of het vuur van de Russen ontkomen waren Alle overige van het gansche leger waren of gesneuveld of door de koude verstijft Napoleon, die zig zo heldhaftig aan het hoofd zijner legers geplaatst had, had ook al bijtijds het haasepad gekosen, en was uit voorzigtigheid waar weer naar Parijs terug gekeert.

Wij alhier in de Nederlanden, nog onbewust van al die rampen, het Fransche leger overkomen, bleven niettemin voortgaan van onzen Keizer Napoleon, die zo deerlijk verandert was, met onze gewoone feestvieringen nog hemelhoog te verheffen. De verjaardag van 's Keizers kroning Zondag den

6 Dec invallende, wierd dezelve na gewoonte geviert met het waaijen der vlaggen, het luijen en speelen der klokken, het beedeuur en groote parade, ook met opwachting van de. Geconstitueerde Machten ten 9 uuren bij den Maire en ten 1 uur bij den Onderpraefect; en eindelijk met algemeene illuminatie. Daarenboven wierd 's middags ten 12 uuren op het Stadhuis in de Raadkamer in tegenwoordigheid van alle Regeerings-Collegieën een Rozemaagd, een klijne manke maagd uitgehuwelijkt aan een militair. Zeer veel plechtigheid, die eenig in haar soort was, had daarbij plaats. Wat de algemeene illuminatie betrof: deze was erbarmelijk. Verscheide huisen, juist niet van de eerste klasse,

waren niettegenstaande het uitdrukkelijk bevel, geheel zonder ligt. Onder anderen waren de Gortsteeg, Springweg en Smeesteeg vreeslijk donker. Dan was de koude zo hinderlijk. dat het fraaije van de illuminatie bekend geworden zijnde, genoegzaam niemand werd uitgelokt een wandeling te doen, ten minste niet na 10 uuren. De gansche stad was verlicht; en men zag geen sterveling langs de straten. Zo hadden wij ons dan verheugt over de grootheid van een man, die tot zulk een diepe vernedering gebracht was. Het was dan eindelijk den

26 Dec. dat de officieele tijding van de desolate toestand van het Fransche leger, en derzelver verwijdering uit Rusland tot ons overkwam. Algemeen wierden al die ongelukkige slachtoffers beklaagt, die door Napoleon zo onbezonnen ter slachtbank waren geleid. Wij herinnerden ons nog alle die schoone troepes, die ten tijde van Napoleons komst alhier zo statig geparadeert hadden, als ook die uitgelezene corpsen van Gardes, die zig bij het verblijf van Koning Lodewijk alhier bevonden hadden, en nu waren deze geheel en al versmolten. Die bloedverwanten onder het leger hadden betreurden met veel aandoening het maar al te waarschijnlijk verlies van hunnen man of zoon of broeder of dergelijke. De strenge koude was voorzeker de eerste aanleidende oorzaak van alle die onheilen. De koude was zelfs alhier in Holland bijna ondragelijk, hoe dan in Rusland. Men had alhier werk genoeg om zig tegen de felheid derzelve te dekken. Om deswegens de behoeftigen, welker getal door de zo drukkende tijdsomstandigheden, maar al te zeer was aangegroeit, nog eenigzints te gemoed te komen, wierd

28 Dec een algemeene collecte gedaan door de gansche stad. Om de mildheid der gevers nog des te meer aantezetten, hadden de Heeren van het Bestuur begrepen dezelve in persoon te moeten waarnemen. Het gecollecteerde bedroeg de somma van 2075 gulden.

Daar de drie laatste dagen van het jaar ons niets van belang opleverden, eindigen wij hetzelve, alleen benieuwd of het Napoleon nog zou gelukken, nieuwe middelen aan te schaffen om zig weer tot zijn vorige fleur te herstellen. Ja! dan Neen!

***

Hiermede wordt de reeks dezer Aanteekeningen, gehouden door

den Utrechtschen apotheker Hendrik Keettel, en in dit tijdschrift sinds 1894 bijna onafgebroken in elke aflevering medegedeeld, door ons besloten. De overige, die de gebeurtenissen van het jaar 1813 en 1814 betreffen, zijn door den Rijksarchivaris te Utrecht, Dr P J Vermeulen, ter gelegenheid van de feestelijke herdenking onzer onafhankelijkheid in 1863 als een afzonderlijk boekdeeltje in 't laatst gegeven, en kunnen dus hier achterwege blijven.

Mogen deze onopgesmukte Aanteekeningen terecht niet kunnen worden gerekend tot de geschiedkundige bronnen van den eersten rang, — een taak, waartoe de schrijver; noch staatsman, noch geleerde, zoo min critisch als letterkundig voldoende ontwikkeld was — voor de geschiedenis van het Utrecht in die dagen, van zijne plaatselijke instellingen, zeden en gewoonten zijn zij niet zonder belang te achten En schuilt onder het daarin medegedeelde menig gegeven, dat elders niet werd opgeteekend of geconstateerd, en dat wel verdient in de geschiedboeken dezer stad eene plaats in te nemen. RED.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

Spinoza en Blijenbergh. Het deed mij genoegen, dat de gelegenheid om onmiddelijk te antwoorden op mijn stukje in „de Nav. 1905, blz. 549"), verleend werd aan den heer W. Meijer, die daartoe zoo bij uitnemendheid bevoegd is.

Maar het spijt mij, hier te moeten bijvoegen, dat genoemde heer mijne bedoeling ten eenenmale heeft misverstaan. Heb ik daartoe aanleiding gegeven door mij niet met genoegzame duidelijkheid uit te drukken? De lezer moge beslissen!

Volgens den heer Meijer zou ik „met zoovele woorden" toelichting verlangd hebben van den stand der zaak. Maar dat is volstrekt het geval niet! Ik heb eenvoudig gevraagd: „Werd „de briefwisseling tusschen Spinoza en Blijenbergh ooit in een Neder- „landsch tijdschrift of boek door een ander dan van Vloten eenigs- „zins uitvoerig besproken?"

En aan het einde van mijn opstel heb ik die vraag in korte woorden nogmaals herhaald, na de bedoeling ervan te hebben toegelicht.

Ik heb te verstaan gegeven dat naar mijn inzien Spinoza wel een groot wijsgeer was, maar zich een slecht pedagoog betoonde te zijn. Met andere woorden: veel van wat Spinozo schreef, houd ik voor onwederlegbaar. Maar hij wist die waarheden niet in zoodanige bewoordingen voor te dragen, dat de niet genoegzaam voorbereide Blijenbergh er door kon getroffen worden. En daarom vind ik dat Spinoza geen blijk gaf van opvoedkundig talent te bezitten.

Of Blijenbergh een bekrompen man was, is voor mij eene vraag van ondergeschikt belang. Hij moge iemand geweest zijn met ruimen blik, gaarne geneigd verouderde begrippen te laten varen, — iemand in één woord, met wien te redeneeren viel, — ook dàn nog had Spinoza door de inkleeding van zijn antwoord van meet af aan de kans verkeken om zijn correspondent te kunnen overtuigen. Op den voorgrond dient echter te staan dat het geloof aan een persoonlijk God op zich zelf nooit als bewijs mag dienen van iemands bekrompenheid.

Daar de heer Meijer niet op de zaak teruggekomen is en ik ook van andere zijde geen antwoord ontvangen heb, waarmede ik zou kunnen tevreden zijn, zie ik mij genoopt zelf eene poging te wagen, om hetgeen ik bedoelde nader aan te toonen.

Blijenbergh, de bijbelsch en kerkelijk geloovige Blijenbergh, was door het lezen in Spinoza's geschriften tot het inzicht gekomen dat scheppen en onderhouden hetzelfde is, dat God niet alleen de materie geschapen heeft, maar ook de oorzaak is van de beweging der dingen en met name van de handelingen der menschen.

Een en ander was met den bijbel niet in tegenspraak. Maar nu volgt de vraag hierop nederkomende: hoe verklaart gij Adams zondenval? Hoe moet Gods wil geweest zijn, dat Adam het gegeven gebod om niet van den verboden boom te eten zou overtreden. Hoe verklaart gij dat, — waarom bracht God Adam voor den val?

Ik moet hier de opmerking maken, dat deze en soortgelijke vragen reeds vroeger door geloovige joden en christenen gedaan werden. Zonder het met zekerheid te weten, houd ik het voor hoogstwaarschijnlijk dat de hervormer Calvijn in zijne geschriften den vrijen wil van den mensch heeft zoeken in overeenstemming te brengen met Gods almacht. Milton verklaart in zijn „Verloren Paradijs" dat hij beoogde: *to justify the ways of God to man*". God te rechtvaardigen in de oogen van den mensch! Ziedaar wat ook Blijenbergh wilde en hij riep er de hulp voor in van Spinoza.

Het verlangen om Gods daden verklaard en Gods volmaaktheden daarmede zoo mogelijk bewezen te zien, is volkomen verstaanbaar bij hen, die op bijbelsch of kerkelijk standpunt staan. Maar voor Spinoza was het een dwaasheid. „God te vragen", antwoordt hij onder anderen „waarom hij Adam geen volmaak-„ter wil gegeven had, is even onzinnig als te vragen, waarom „Hij aan den cirkel niet alle eigenschappen verleend heeft van „den bol".

Volkomen juist, maar onder voorwaarde, dat het woord God genomen wordt in den zin van *de werkende natuur*. Blijenbergh had echter niet gevraagd naar de werking der natuur, maar naar de leiding Gods, de leiding van den levenden God, van den God die wonderen doet.

Wanneer Spinoza reeds op de eerste bladzijde zijner Ethica de beteekenis toelicht, die door hem aan het woord „*God*" gehecht wordt en verder in het geheele werk die beteekenis consequent vasthoudt, dan heb ik daar vrede mee, hoewel ik het niet goedkeur.

Maar wanneer dezelfde Spinoza in briefwisseling is met iemand die nog veel leeren moet, dan moest hij niet uit het oog verliezen, dat in het dagelijksch leven de door het gebruik geijkte beteekenis van het woord eene geheel andere is.

Wil men mij tegenwerpen, dat Blijenbergh Spinoza's jongste geschrift gelezen had en dus geacht kan worden de redeneering van den wijsgeer te kunnen volgen, dan antwoord ik dat het er niet op aankwam wat hij *gelezen*, wel wat hij *begrepen* had.

De aard der gedane vraag liet geen twijfel over, dat Blijenberghs Godsbegrip rustte op de bijbelsche voorstelling.

Meer in bijzonderheden afdalende, zegt Spinoza het volgende van den verboden boom: „het aan Adam gegeven gebod bestond „slechts hierin, dat God aan Adam openbaarde, dat het eten van „dien boom den dood zou veroorzaken, gelijk hij ons door het na„tuurlijk verstand openbaart, dat gif doodelijk is".

Ik ben van meening, dat deze verklaring nergens naar lijkt! Blijenbergh, die het verhaal in Genesis voor waarheid aannam, geloofde natuurlijk ook aan hetgeen hij verder omtrent Adam vond opgeteekend. En nu lezen wij dat Adams kinderen geboren werden na de vlucht uit het Paradijs en dat Adam negenhonderddertig jaar oud geworden is. Het gif moet dus bijzonder langzaam gewerkt hebben!

Zag Spinoza dan niet in dat een legendarisch verhaal geen dienst kan doen als toelichting bij eene wijsgeerige stelling? Was het niet een dwaze fout, die hij hier beging?

De verklaring, die Blijenbergh noodig had, was zoo eenvoudig en lag zoo voor de hand: de eerste hoofdstkken in Genesis kunnen ons onmogelijk inlichten omtrent de gebeurtenissen in een lang verleden, maar zij geven ons een denkbeeld van de naïeve voorstellingen der oude Israelieten aangaande de wording van het heelal en het ontstaan van het menschelijk geslacht.

Gelukkig zijn dergelijke fouten bij Spinoza zeldzaam en behoeven voor een goed verstaander niets af te doen aan de kracht van het betoog. En zoo zou ik het dan ook volkomen eens zijn

met Van Vloten dat door Spinoza's eersten brief Blijenbergh's bezwaren wijsgeerig, volkomen, voldoende opgelost worden, indien ik niet een voorbehoud had, een voorbehoud, waarop ik telkens en telkens weder moet terugkomen.

Juist: de bezwaren waren voldoende opgelost, maar alleen voor iemand, die Spinoza's Godsbegrip had aanvaard! Maar zoo iemand schrijft geen brief gelijk Blijenbergh er een geschreven had omdat hij Blijenbergh's bezwaren niet deelt. Zoo iemand kan andere bezwaren hebben: hij kan het op onderschikte punten met Spinoza oneens zijn en bijvoorbeeld tegenover Spinoza beweren dat „*de zonde*" en „*het booze*" wel degelijk positieve begrippen zijn, maar dan brengt hij den strijd op het gebied van het zuivere denken. Iemand als Blijenbergh daarentegen zegt: gij vergist u want mijn bijbel leert mij anders!

En wanneer nu Van Vloten zich verwondert, dat Blijenbergh nog niet overtuigd was en zich haastte den ontvangen brief met een schrijven van niet minder dan acht fijn beschreven bladzijden te beantwoorden, dan verwonder ik mij over Van Vlotens verwondering. Van Vloten was misschien van meening dat men 's morgens als geloovig Christen kan opstaan, om 's avonds na het lezen van eenige regels schrifts van Spinoza als overtuigd Spinozist te gaan slapen! Hij moest beter weten, hij die niet alleen den lof van Spinoza maar ook den lof van Vondel bij meer dan éene gelegenheid verkondigd heeft. Iemand, die het ernstig met zijn geloof meent, heeft zijn geloof lief en geeft het niet prijs op den eersten aanval. Uit elk van Blijenbergh's brieven, ook uit den eersten blijkt zoo duidelijk mogelijk dat het hem niet te doen was om tot verzaking van zijn geloof gebracht te worden, maar dat hij veel meer hoopte dat Spinoza er toe zou kunnen bijdragen, zijn geloof te louteren of er eene nieuwe richting aan te geven.

Blijenbergh is voor mij een sprekend bewijs van het betrekkelijk goed recht van bestaan der moderne richting op godsdienstig gebied. Als goed Hollander houdt hij van theologiseeren en daarbij staat hij reeds niet meer op het steil rechtzinnig standpunt en zweert niet bij de letter. Het is bij mij aan geen twijfel onderhevig, dat indien hij tweehonderd jaar later geleefd had Busken Huets *Brieven over den Bijbel* voor hem eene openbaring zouden geweest zijn. De Genestet's *Leekendichtjes* zou hij hebben van buiten geleerd In de geschriften van Opzoomer, Scholten

en Kuenen zou hij vlijtig hebben gestudeerd. Hoedanig zijne verdere ontwikkeling zou geweest zijn: ik waag er niet naar te gissen, maar onmogelijk vind ik niet, dat hij na jaren, door de ervaring, lectuur en eigen nadenken geleerd, er eindelijk toe gekomen zou zijn, om Goethe natezeggen: „Er is geen andere wijsbegeerte dan die van Spinoza".

Ik lever geen doorloopende commentaar op de briefwisseling, die ons bezig houdt, maar kan niet nalaten te wijzen op eene zeer merkwaardige plaats aan het begin van Spinoza's tweeden brief, die opnieuw bewijzen zal, dat de wijsgeer, hoe duidelijk hij zich ook wist uit te drukken voor wie hem volgen kan, toch de juiste bewoordingen niet wist te vinden, waaraan die op een ander standpunt staande behoefte had.

Spinoza wil aantoonen, dat, wanneer onze natuurlijke rede in tegenspraak komt met hetgeen de bijbel leert, wij ons aan de rede en niet aan den bijbel moeten houden. Jammer dat Spinoza dit niet reeds in zijn eersten brief gezegd had! Evenwel, het was nog tijd. Ik citeer uit Van Vloten:

.... „Ik zie dat geen bewijsvoering, hoe degelijk, bij u „geldt, zoo zij niet met de verklaring overeenstemt, door u zelf „of andere u bekende godgeleerden van de Schrift gegeven. Zoo „gij evenwel begrijpt dat God door die Schrift helderder en af„doender spreekt dan door het licht der natuurlijke rede, 't welk „Hij ons evenzeer geschonken heeft, dan hebt gij zeker voldoende „reden uw verstand daarna te richten".

Tot dusverre voortreffelijk. Lezen wij verder:

„Wat mij echter aangaat, daar ik gul en zonder omwegen be„ken de heilige Schrift, hoewel ik er eenige jaren aan besteed „heb, niet te kunnen begrijpen ....." en wat er verder volgt.

Men merke op, dat Spinoza niet zegt *„den bijbel"*, maar de *heilige Schrift.* (Bij Auerbach staat ook de beide eerste keeren *heilige Schrift*). En Blijenbergh zou volkomen in zijn recht geweest zijn, indien hij geantwoord had: „gij zult het toch wel „niet in mij afkeuren, dat ik een boek, waarvan gij zelf het at„tribuut van heiligheid teekent, ten hoogste vereer".

Wanneer ik Spinoza zoo losweg, hoewel op ernstigen toon hoor verklaren, dat hij den bijbel niet begrijpt, en deze verklaring vergelijk met andere dergelijke plaatsen in zijne werken, ook in de Ethica, dan kan ik mij niet onthouden twijfelend te vragen

of Spinoza eenig gevoel had voor poëzie.

Wie den bijbel niet begrijpt, verstaat ook de schoonste psalmen niet.

Ondertusschen is Spinoza's bedoeling ons volkomen duidelijk. In de Ethica kunnen wij nalezen welke beteekenis het woord *begrijpen* bij hem heeft. Ongeveer deze: *zich met een door mathematische tucht geoefend verstand als waarheid toeëigenen.*

Met een kleine wijziging kan ik hier dezelfde opmerking herhalen, die ik boven maakte, naar aanleiding van het woord *God.*

Wanneer Spinoza in een wetenschappelijk werk als de Ethica consequent vasthoudt aan de zooeven gezegde beteekenis van het woord *begrijpen*, dan heb ik daar volkomen vrede mee. Maar wanneer hij antwoord geeft aan iemand, die in de taal des dagelijkschen levens het woord tot hem gericht heeft, dan zou hij er beter aan doen die wijsgeerige beteekenis voorloopig los te laten. In het dagelijksch leven is *begrijpen* zooveel als zich indenken in den gedachtengang van een ander, — aannemelijk (of wat de Duitschers *einleuchtend* noemen) vinden wat een ander zegt.

Het ware wederom zoo gemakkelijk voor Spinoza geweest zonder banaal te worden, zich volkomen verstaanbaar uit te drukken, bijvoorbeeld: „Wij vinden in den Bijbel tal van verhalen, welke ons verstand ons verbiedt als waarheid aan te nemen. Wij treffen er redeneeringen aan, die in ons oog onredelijk zijn en getuigen van het verouderde standpunt der schrijvers. Evenals bij de meeste geschriften het geval is, die uit de oudheid tot ons gekomen zijn, is ook de oorspronkelijke tekst hier en daar bedorven en voor ons onverstaanbaar".

Had Spinoza op deze wijze geschreven dan had hij zich naar eisch der omstandigheden uitgedrukt. Thans heeft Blijenbergh wellicht in stilte gedacht: „Zou Spinoza werkelijk den bijbel „niet begrijpen? Dat verwondert mij ten hoogste bij zulk een „geleerd en verstandig man! Maar dan raad ik hem aan nog een „jaar aan de studie te besteden. In allen gevalle heb ik mij gewend aan een verkeerd adres".

Ik kan niet nalaten er ten slotte op te wijzen, dat redeneeringen op grond van mathematische waarheden, wanneer zij worden toegepast op vraagstukken, die het godsdienstig of zedelijk leven betreffen, op personen als Blijenbergh geen vat hebben. Wanneer dan ook Spinoza in zijn eersten brief schrijft dat Gods wil niet

verschilt van zijn verstand, en dat, geschiedde er iets tegen zijnen wil, het van zoodanige natuur zou moeten zijn dat het ook zou strijden tegen zijn verstand, bijvoorbeeld een cirkelvormig quadraat, dan antwoordt Blijenbergh niets daar op, omdat hij er geen weg mee weet Wat zou hij wel geantwoord hebben indien hij er toe geprest ware? Mij dunkt ongeveer het volgende: „Gij vergelijkt geheel ongelijksoortige zaken met elkander! Meet- „kunstige lijnen, vlakken en lichamen liggen buiten het gebied „der schepping en bestaan alleen in onze verbeelding. De eigen- „schappen eener mathematische figuur openbaren mij niets aan- „gaande Gods wijsheid, liefde en voorzienigheid."

Spinoza's tijdgenooten Newton en Leibnitz waren hem als wiskundigen vooruit en evenwel kerkelijk geloovig. Beroemde mathematici uit later tijd van wie hetzelfde zou te zeggen zijn, kan ik niet noemen, doch wij weten door dr. A. Kuiper, dat de zeer geloovige heer Keuchenius er van hield zich te verdiepen in moeilijke wiskundige vraagstukken. Wat zou *hij* gezegd hebben van het cirkelvormig quadraat?

Men versta mij wel: ik zeg niet dat Spinoza niet redeneeren mocht als hij deed, maar ik zeg dat niet ieder vatbaar is, die redeneering in zich op te nemen.

Het tot hiertoe gezegde legt geen blaam op Spinoza's karakter en ontneemt niets aan zijn roem als wijsgeer. Zijne geschriften zoowel als zijne levensgeschiedenis doen hem kennen als een beminnelijk man. Ik houd mij onbevoegd eene doorloopende critiek te leveren op zijn wijsgeerig systeem, maar ben van meening, dat hij ons treffende waarheden heeft ontdekt. Tegenover Blijenbergh vergiste hij zich als opvoeder in de methode. En ik noem de vergissing zonderling omdat zij zoo in het oog loopend is. Maar wel bezien is zij tevens van weinig belang. En ik zou er niet zoo lang bij hebben stilgestaan, ware het mij niet hoofdzakelijk er om te doen geweest mijne critiek te plaatsen tegenover die van Van Vloten. Spinoza's vergissing was onschuldig, — Van Vlotens vergissing is *grof* en geeft aanleiding hem, die Blijenbergh bekrompen noemt, tegen eigen bekrompenheid te waarschuwen.

Van Vloten wist zeer goed, maar verloor het uit het oog, dat men kerkelijk geloovig en tevens zeer verstandig kan zijn.

Dat Blijenbergh zich met zijne bezwaren richtte tot een man

als Spinoza en niet tot den eersten den besten professor in de godgeleerdheid, pleit nog al voor zijn goeden wil om zonder vooroordeel rekening te houden met zijn gezond verstand Volgt daaruit nu dat de schillen hem al aanstonds van de oogen moesten vallen? Van Vloten wist zeer goed dat er waarheden zijn, die herhaalde malen en op velerlei wijzen moeten worden voorgedragen om ingang te vinden. Hij wist het wel, dat de indruk, dien een geschreven vertoog maakt, somtijds afhangt van eene enkele zinsnede, van een enkel woord, waarop de nadruk valt. Dat eindelijk het gesproken woord onontbeerlijk kan zijn om teweeg te brengen wat het geschreven woord niet vermag.

Ik ben overtuigd dat wie eerlijk en ernstig de waarheid zoekt, op den duur tot het inzicht zal moeten komen dat het kerkelijk standpunt niet houdbaar is. Ja: op den duur! Maar er is te veel scherpzinnigheid en eerlijke geestesarbeid besteed aan het rangschikken, uitleggen en toelichten der zoogenaamde godsdienstige waarheden dan dat een eenigszins toegerust theologant zijn geloof niet geruimen tijd zou kunnen verdedigen ook tegenover den welbespraakste zijner wetenschappelijke tegenstanders.

De ontwikkelingsgang van verschillende individuen loopt zeer uiteen. De een werd reeds als kind in de ouderlijke woning gewaarschuwd tegen alle geloof en behoeft op rijpen leeftijd geen kerkelijken ballast over boord te werpen. Maar een ander ontving zijne eerste indrukken in een christelijke, vrome, godsdienstige omgeving. Ook deze kan er toe gebracht worden op rijpen leeftijd met alle geloof te breken. Het is niet bewezen, dat laatstgenoemde bij den eerste als wetenschappelijk man achterstaat. Wijlen professor Allard Pierson zou de fout van Van Vloten niet gemaakt hebben. Hij wist en gevoelde het wel hoe een levensbeschouwing, steunende op godsdienstig geloof den mensch gelukkig kan maken, hoe dezelfde „Heilige Schrift", die Spinoza verklaarde niet te begrijpen, anderen een heerlijke bron kan zijn van verheven genot.

Aan allen, die voor het christelijk geloof niets meer over hebben dan een medelijdenden glimlach, zij de lezing van Piersons *Oudere Tijdgenooten* met warmte aanbevolen.

De heer Meijer zet uitvoerig uiteen wat hij onder het woord *bekrompen* (en mitsdien onder *bekrompenheid*) verstaat. Geheel en al zou mijne omschrijving zich met de zijne niet dekken. Ik zie

iemands bekrompenheid eerder in zijne daden dan in zijne meeningen. Gaarne geef ik toe dat Israëls oude profeten op een (voor onzen tijd) bekrompen standpunt stonden, maar daarom was Jezaja nog geen bekrompen man! Ieder wandelt bij het licht dat hem geschonken werd: wel hem die er een goed gebruik van maakt, ook al geeft het slechts een flauwen schijn!

In mijn oog is bekrompenheid verwant met vooringenomenheid en betweterij. In het Groote Woordenboek wordt het woord omschreven met kleingeestigheid, benauwdheid van denkbeelden. Ik heb er niets tegenin te brengen, maar bij tal van woorden in het genoemde Woordenboek zou het verklarende artikel meer dan dubbel zoolang moeten zijn, om ieder, die het Woordenboek raadpleegt, te geven wat hij er in zoekt.

Ziehier een prachtig citaat ter toelichting van wat ik onder „bekrompenheid" versta.

Da Costa in zijne redevoering „Bilderdijk herdacht", vindt aanleiding een „weerklank" te geven van het bekende woord van Shakespeare: „There are more things in heaven and earth than „are dreamt of in your philosophy". En nu vertaalt hij „philosophy" niet met „wijsbegeerte", maar hij zegt: „daar is in die „ruime wereld der groote geesten meer overvloed, dan waarvan „gedroomd wordt in uw eenzijdige „bekrompenheid".

Tegen deze eenzijdige bekrompenheid naar den zin, gelijk hij uit den logischen samenhang der rede blijkt, zou ik willen waarschuwen, niet alleen in het algemeen, maar ook meer in het bijzonder dezen en genen, die anders niet tot de armen van geest of tot de minder begaafden behoeft gerekend te worden.

St.-Petersburg. M.

BLADWIJZER.

A.

Aanteekeningen (Geneal. en herald.) aang. Holl. familiën op Ceylon, 165—72, 240—44, 404—23, 70—89, 659—66.

Aanteekeningen betreffende de Bat. omwenteling, 1—17, 65—80, 181—211, 245—59, 305—32, 63—89, 427—69, 591—615, 623—37, 79—96.

Aanteekeningen (Eenige) omtrent een tak der familie Carlier, 655—58.

Aarsen, A., 360.

Adres van officieren behoord hebbende tot Hollandsche corpsen, sinds 1812 in Russische krijgsgevangenschap, 638, 639.

Aeneae, P., portretgraveur, 105.

Aeswijn (v.). Wachtendonk, 649.

Afstand v. Hollandsch grondgebied, 322.

Akte van verbintenis tusschen vaderlandlievende regenten ter handhaavinge der republik, constitutie, 332—35.

Aldenghoor en Tassigny (De kasteelen), 23—52.

Alkmaars beleg door Hilverdink geschilderd, 618—20.

Allemassen, 553.

Almanak, 637, 679.

Altena-Piper (v.), 647.

Amelisweerd (Oud en Nieuw), 70, 201, 202.

Amersfoort, troubles te, 53.

Amstel (De), porseleinfabriek, 180.

Amsterdammer (De), dagblad enz. 338.

Annuaire de la noblesse de Russie, 64.

Anspach, Jac., 59,124,154.

Appelius, J. H., Minister v. finantiën enz., 337, 616.

Arntzenius, 164.

Auctie-onkosten, 21.

Avestein, adellijk huis, 235 n. 1.

Avondmaalbekers, 621.

B.

Backer, A. J., horlogemaker, 425.

Bake, C., 176.

Bakker-Korff, Bakker, Aegidius, 163.

Ban Gowé, 649.

Bastaarden uit het Huis v. Oranje-Nassau, 158, 343—59.

Batu (De), ridddeřhofstede, 504 n. 4.

Beauvoir (De), Voyage autour du monde, 621.

Beetwortelsuiker in 1810, 388.

Begraafregister (Uit een) der gemeente Dinter, 235—37.

„Begraaffenis Briefkens", 154.

Begrafenis, R. Kath., 430.

Belastingen (Algem.), 679,680,681.

Bennekom . . . . v., Pastoor, 191.

Berge, W. v. den, horlogemaker, 421.

Bergh (Van den), 395—97.

Beuningen v. Helsdingen, Is. A. v., Herv. pred., 673.

———————————, L. J. v., 59.

———————————, R. v., 645.

Beyta . . ., Procureur-gener., 429.

Blikkenburg, heerlijkh., 344,347n.

Boeckje van de nacomelingen van v. Boesschot, 237—40.

Boetzelaer, 124,160.

Boetzelaer (Van) v. Tassigny, 393.
Boetzelaer, stamslot 24.
Bogaert (P.), 403.
———, **(Prosper),** 677.
Bommel, W. a., Herv. pred., 667.
Boom, C. ten, 179.
Boonganger, 156,554.
Bossaert, J., letterk., 677.
Bouwvallen (De) der abdij van Egmond, 617.
Bries, 156.
Brouwgetouw, 63.
Bruce, Gener., 375, 382, 428.
Bruinvis, C. W., 59, 153, 554, 618, 620, 621.
Burg, J. P. M. v. d., 658.
Burgkmair, Hans, houtsnijder, 90.
Burgerlijke stand, 452.
Bijdragen van militairen aard uit het jaar 1814, 638—44.

C.

Caland, Fred., 159, 232, 233, 234, 237, 359, 361, 403.
Campen, Gerh. J. v., Herv. pred., 670.
Carlier, A., 215.
Celles (de), Praefect v. h. Depart. Zuiderzee, 429, 442, 598, 698, 613.
Chevallier, R. Alberthoma, Herv. pred., 669.
Clachte des verdructen Nederlandts ouer zijn slappe onghetrouwe ingheboerne, ... 1568, 126, 132—38.
Clapheck, buurtschap, 25.
Clepp, J. B., stenogr., 678.
Colson, 162.
Complainte de la desolee terre de Pais Bas, contre ses tardifs nonchalans et desloyaux inhabitants etc. 1568, 126.
Concordia (Genootschap) te Brussel, 677, 678.
Coninck-Steintgens, 650.
Conscriptie (militaire), 386, 433, 434, 443, 682.
Continentaal stelsel, 317, 318, 322, 384.
Coopsen, Lubb., Herv. pred., 670.
Corps d'Elite (Eerewacht), 378.
Crajenhof, Jac., Herv. pred., 668.

D.

Dagblad (Staatk.) v. h. Departement v. d. Zuiderzee, 631.
Dagregister van J. Koning, 338.
Dalen, J. L. v., 649.
Dam v. Isselt, W. E. v., 304.
Daru, Gener., 373.
Daverveld, Abr. v., Herv. pred., 668, 672.
Dazert, F., 403.
Departementenindeeling, 384, 385, 429.
Dessaix, Gener., 325, 326.
Doitsma, 172, 361.
Dokkum, J. D. C. v., 81.
Domineesvers (Een), 173—76.
Douanen (Fransche), 328, 383.
Drays (v.), Dandy-horse, 81.
Driel (Emm. van), 361.
Dumonceau, Gener., 189, 319, 327, 368.
Dijkhoff, B., horlogemaker, 426.

E.

Eereprijs als surrogaat van thee, 388.
Egmond (Abdij van), 617, 618.
Elle capelle, 645.
Emanuel, I v. Portugal, 556, 557.
———, II „ „ . 560, 561.
Emilia, princes v. Nassau, 556—59.
Engelschen (Landing der) in Zeeland, 1809, 305*—15.
Enscheda, J., horlogemaker, 424.
Erckelens (Van), 122, 161.
Erckelens, F. v., 156, 161.
Ermerins, Rob. C., 163.
Eschauzier, G. H. J. C., 359.
Eversdijk, W., kunstschilder, 105.
Evertsen(Geslacht),161,359,360,361.
Exhortation (Fidelle) aux inhabitans de pais bas, etc, 1568, 129.
Eijbergen, Th. v., Herv. pred., 668.

F.

Familieaanteekeningen gehouden door A. Cl. Tholincx, vervolgd door A. Tholincx, 216—31.
Familiën (Joodsche) te Alkmaar, 58.
Feestdagen (Fransche), 637, 679.
Ferrière, Gener., 428.
Florison 648.
Frieswijk, J. H. v. Lexau, 648.

G.

Gardes d'honneur, 382.
Gasman, Bakker, Aegidius, 60, 163.
Geers, D., Herv. pred., 676.
Gemeentebesturen, 2.
Genootschap „Concordia" te Brussel, 677, 678.
Gerechtshoven, 253.
Gerrits (G.), kapitein van de zeilwagens, 85.
Geschillen over de stad en vrije heerlijkeid Gent en Erlecom, 18—20.
Geslacht (Het) van prof. Blancardus, 96—113.
Geslacht Boogaard, 164.
——— **v. d. Burch**, 361.
——— **de Carpentier**, 649.
——— **Denfer**, 163.
——— **Evertsen**, 161, 359, 360, 361.
——— **(Het) der proff. Mulerius**, 538—48.
——— **v. Wouw**, 398.
——— **Zijnen**, 231.
Geslachten v. Royen en Ravestein, 162.

GESLACHTEN.

v. d. **Aa**, 235, 236, 330, 401, 497. — Aalen, 413. — v. Aalhuyzen, 647. — v. Aarden, 404. — Aartsz, 169. — Abbema, 533. — v. Abcoude, 412, 492—94, 498, 499. — v. Abcoude v. Meerten, 495. — Abels, 410. — Abercromby, 151. — Aberson, 641. — Abrahamsz, 407, 408, 473. — Achterberg, 77, 450. — v. Ackersdijk, 435. — Acket, 410. — Acronius, 674. — Adams, 663. — Adamsz, 166, 167, 474. — Adolph, 171. — Adriaansz, 170, 171, 172, 417, 418. — Adriaens, 222. — v. Adrichem, 409. — v. Aeferen, 531. — Aegidius, 60, 163. — Aelsdorp, 405. — Aelst, 158. — Aerlant, 218. — v. Aerssen, 165. — v. Aeswijn, 41. — v. Aeswijn tot Gramsbergen, 649. — Agelis, 412. — Agotha, 168. — Agusu, 411. — v. Aken, 240, 241, 531 n. 1. — Akersloot v. Houten, 639. — Akker (Op den), 168. — Akkermans, 642. — d'Albe, 604. — von Alberdyl, 413. — Alberti, 410. — Albertsz, 405. — Albertus, 410. — Albk, 414. — v. Alblas, 113. — Albrecht, 410. — Alderkam, 417. — Aldertsz, 169. — Aldons, 243, 414, 418. — Aldobrandini, 603, 604. — Alebos, 168, 483. — Alecx (Alaix?), 417. — Alefs, 405. — Aleman, 411. — v. Alendorp, 495. — Alensbach, 415. — Alertsz, 411. — Aleveld, 415. — Alexander, 412. — Alexandersz, 242. — v. Alferen, 122. — von Alfter, 647. — v. Alkemade, 58, 114, 160. — Alle, 416. — Alloth, 243. — Alma, 661. — de Almeide, 472, 664. — Almeras, 414. — v. Almis, 28 n. 1. — Alonso, 241. — v. Alpen, 36 n. 2. — v. Alphen, 31, 58. — Alsdorp, 418. — Alt, 416. — v. Altena, 57, 160, 272, 547. — v. Altenhove, 413. — v. Alteren, 344, 362. — Althausen, 413. — Alting, 542. — Altius, 674. — Alvis, 421. — v. Amak, 417. — Aman, 411. — d'Ambourville, 271. — Ambrosius, 399, 416. — Ameke, 410. — v. Amerongen v. Schalkwijk, 202. — v. Amersfoert, 288. — Ammerman, 412. — Amour, 169. — Ampts, 411. — v. Amstel, 34, 114, 405. — van Amstel v. Mijnden, 512, 513 n., 514, 518. — Amsvers, 412. — v. den Ancker, 348. — Andel, 413. — Anderson,

168. — Andrado, 480. — Andriessen, 406, 407. — Andriesz, 154, 406, 407, 660. — v. Andringa, 412. — Andronicus, 417. — v. Anjou, 266, 269, 274, 413. — Ankeman, 414. — Anker, 414. — Ansem, 403. — Anthonisz, 293, 408, 409. — Apers, 227. — Apolonius, 238. — Appelboom, 409. — v. Appelgreen, 413. — Appelius, 606. — v. Appeltern, 27 n. 1, 52, 514. — Appeltons, 417. — v. Arckel, 516. — Ardingh, 410. — Arendsz, 170, 471. — Arenouyt, 417. — Arentsberg, 417. — Arentsz, 224, 417. — d'Argenteau, 50, 393, 394, 315. — Arink, 416. — Arkadie, 241. — v. Arkel, 57, 119, 566 n. — Arné, 643 n. 1. — Arnoutsz, 411. — Arntzenius, 164. — d'Arpe, 149. — d'Arundel, 151, — Ascanu, 412. — v. Asch v. Wijk, 436. — Askis, 407. — Asley, 413. — Asmus, 409. — v. Asperen, 236 n., 415. — d'Aspremont Betneville, 394. — d'Assegnies, 400. — v. Asselt, 241. — Assemaker, 417. — v. Assendelft, 41, 509 n. 5. — d'Assigny de Jonge, 398. — Aswelt, 169. — d'Ataide, 411. — Aubert, 168. — Auc, 405. — d'Aulnis, 654. — d'Aulnis de Bourouill, 404. — d'Aumale, 533. — Auman, 411. — de l'Aunois, 394. — Auwardt, 416. — Aver, 410. — v. Avezaet, 518 n. 4, — Axen, 417.

Baak, 470, 476. — de Baak, 470. — v. Baarle, 441, 450, 607. — Bachiene, 533. — Backer, 242, 341, 487. — de Backer, 228. — Bacx, 112. — Baen, 158, 159. — v. Baerle, 12, 13, 62, 77, 650. — v. Baern, 497, 518 n. 3. — Baert, 400. — Baesjes, 362. — v. Baexem, 37. — Bailly, 653. — Bakker, 60, 120, 163, 471, 472, 666. — Bakker-Korff, 163. — Bal, 403, 664. — de Balbian, 524. — Balck, 546. — Baldaeus, 474. — Balen, 396, 397. — Balkhuyzen, 665. — v. Balveren 640, 641. — v. Bancken, 227. — Ban Gowé, 649. — Banning, 627. — Baptist, 472, 473, 487. — Barchman 450. — Barckmans, 218, 220, 221, 223. — Barendsz, 473, 474. — Barnaert, 340, 342. — Barnert, 149. — v. Barneveld, 305—08. Baron, 177. — Bartels, 169, 409, 418. — Barth, 641. — Barts, 406. — Bastiaansz, 171, 664. — la Bastide, 393. — v. Batenborch, 27 n. 1. — Baumbach, 59. — Baumgartner, 474, 475. — Bavaud, 403. — Baylay, 150. — de Bearn, 604. — Beauchamps, 394. — de Beauharnais, 604. — v. Beaumont, 265, 270, 362, 398. — de Beausort, 606. — de Beck, 50, 52, 393, 394. — Becker, 476. — Bedel, 371. — v. d. Beecke, 399. — Beeckesteyn, 494. — v. Beek, 475, 476. — v. d. Beek, 475. — Beekhuis, 672. — Beelaarts, 77, 97, 450, 607. — Beeldsnijder, 122, 531, 536, 537. — Beeler, 664. — Beels, 339, 340. — Beenholst, 242, 244. — de Beenhouwer, 408. — Beens, 226. — de Beer, 305—08, 675. — v, Beesde, 504, 506 n.l. — v. Beieren, 520. — Bekker, 476. — Bekking, 656. — Belcher, 151. — Belder, 475. — Belida, 480. — v. Belle, 400, 570. — Bellevois v. d. Steen, 531 n.l. — v. Bellinchave, 35. — v. d. Benden, 228. — v. Bemmel, 298n. — Beneker, 123. — Benjaminus, 410. — v. Bennekom, 9. — Benninck, 222. — Benninx, 230. — v. Bentheim, 113, 183, 272. — v. Bentheim-Steinfurth, 564. — Bentinck, 31. — Bentvelzen, 403. — v. Berchem, 516. — v. Berck, 172. — v. Berck tot Abcoude, 581. — v. Berck v. Schijneveldt, 112, 172. — Berckenrode, 114. — v. Berckheim, 604. — Berckhuys, 543. — Berenstraet, 410. — v. Beresteijn, 575. — Berg, 480. — v. d. Berg, 43, 242. — v. den Berg, 80, 450, 477, 659. — Bergaigne, 480. — v. d. Berge, 179. — Bergh, 362. — v. d. Bergh, 395—97. — v. den Bergen, 480. — v. Bergheim, 487. — Bergholst, 659. — v. Berghom, 62. — Berghuyzen, 481. — Bergo, 662. — Bergsma, 172, 581, 587. — Bernard, 243, 408, 481, 482. — Bertrant, 234. — Berto, 416, 664. — Berts, 116. — Besemer, 58. — Besson, 158. — v, Beuningen v. Hels-

dingen, 673. — v. Beurden, 24, 51. — v. Beusichem, 120. — v. Beveren, 97, 114, 169, 236, 399, 662. — Beyer, 482, — v. Beyeren, 483, 498. — v. Beyeren-Schagen, 345. — v. Beysselaer, 239, 240. — Bibal, 532. — v. Bicken, 566n. — v. Biesen, 674. — Bigot, 570, 572, 573. — Bigot de la Touanne, 579, 587. — Bigot de Villandry, 573, 579, 580, 581, 586, 587, 588, 590. — Bisschop, 234. — Bisschofsheim, 339. — Bitter, 112, 172. — de Bitter, 61, — v. Bladwoil, 305—08. — Blanckaert (Blancardus), 96—113. — Blanckert, 97. — v. Blankenheim, 392, 493. — Blekman, 301. — v. Bleyswyck, 651, 652, 653. — Bloeme, 476, 477. — Blois v. Treslong, 331. — Blok, 119. — Blokkeel, 118. — Blokland, 405. — Blom, 476, 483, 484. — v. d. Blom, 419, 484. — van Bludowsky, 579, 587. — Blume, 476. — Blijdesteijn, 450. — Blijenbergh, 548—53. — v. Bocholtz, 35, 38. — v. Bochoven, 39. — Bode, 639. — v. Bodeghem, 348, 353. — de Bodi, 410. — v. Bodtbergen, 32 n. 6. — Bodyn, 659, 660. — Boeckholt, 484. — v. Boedelenburg 509 n. 5. — Boekholst, 484, 485. — v. Boekhorst, 566 n. — Boekhout, 484. — Boekwout, 159. — de Boer, 482, 485, 487. — Boers, 38. — v. Boesekom, 57. — v. Boesschot, 237—40. — Boetbergen, 515 n.1. — v. d. Boetzelaar, 23—52, 124, 160, 161, 506, 537, 588, 589. — v. Boetzelaer v. Tassigny, 393—95. — Boey, 485. — Bogaart, 170. — Bogaert, 403. — Bohne, 486. — Boisot, 514. — Bok, 663. — de Bok, 663. — Boldery, 233. — v. Bolen, 496, 502. — Bolk, 117. — Boll, 100, 111, 288. — Bollen, 500 n. 2. — Bolonje, 241. — Bolswaert, 155. — Bolwerk, 116, 117, — à Bommel, 667. — Bond, 151. — Bondt, 341, 548, 622. — v. Bongart, 34, 35. — Bongers, 528. — Bonis, 663. — Bonte, 178. — Bonum, 170. — Boo, 486. — Boogaard, 164. — Boogaert, 396, 397. — Boogmaker, 402. — Booms, 118. — Boon, 482, 486. — Boot, 167, 662. — de Boot, 470, 662. — Booij, 484, 485, 486. — Booijmans, 450. — Bor, 54. — v. d. Borch, 503, 510, 525 n. 2. — v. Borcharen, 653. — von Borck, 585. — Boreel, 341. — Boreel v. Hogelanden, 341. — Bormans, 659. — v. Borne, 124. — Borre v. Amerongen, 305—8, 509, 523 n. 1, 532, 533n. — Borski, 340. — Borsman, 398. — v. Borssele, 114, 577, 578, 588, 589. — Borst, 487. — Borsij, 484. — Bosch, 450. — Bosch v. Drakenstein, 77, 607, 687, 691. — de Bosch, 167. — v. d. Bosch, 481, 487, 545. — v. Boschuysen, 58, 121, 651, 653. — Bosman, 109, 400. —Bosmans, 225. — Bosschaert, 119, 120. — Bosschier, 664. — de Bosset, 362. — Bossing, 663. — Bot, 275, 284, 289, 290, 305—8. — Bote, 662. — Both, 53, 54, 545, 547, 662. — Botte, 178. — Boudaen, 517 n. 3. — v. Bouckhorst, 513n. — Boudestein, 479, 485, 487. — Boukhorst, 113. — de Bourbon, 561 n. 1. — Bours, 563. — Boute, 478. — Bouti, 659. — de la Boutetière, 18. — Bouwens, 400, 476. — Bouwman, 411. — Bouze(Boude), 177. — Bracq, 159n. — Bragt, 664. — Brahé, 540n. — v. Brakel, 111, 495 n. 3, 504. — v. Brakell tot den Brakell, 589. — v. Brakell-Doorwerth, 577, 578, 588, 589. — v. Brakell v. Geldermalsen, 588, 589. — v. Brakell v. Wadenoyen en Doorwerth, 577. — Brand, 120, 402, 403, 485, 660, 665, 666. — v. den Brand, 666. — Brandt, 400. — Brandts, 666. — v. Brandwijck, 121. — Brants, 339. — v. Brantwijck, 651. — Brechman, 472. — Breda, 663. — v. Bredehoff, 296. — v. Brederode, 492. — Brempt, 36 n. 1. — Brender à Brandis, 162. — v. d. Brent, 177. — v. Breugel, 102. — v. den Briel, 114, 117. — v. Brienen, 340, 509 n. 5, 510, 598. — de Brigholes, 603. — v. Brinckensteijn, 57. — Brink, 120. — Brinkman, 168, 203. — Broche, 476. — v. Broeckhuysen, 566n. — de Broeder, 471. — v. Broekhuysen 41 n. 2,

121, 122, 304, 502 n. 1, 651, 652, 653, 665. — Broen, 340. — Broer, 488, 489. — de Broer, 488. — v. Bronckhorst, 237, 362, 509 n. 5. — v. Bronkhorst, 36 n. 2, 114. — Bronner, 578. — Brossard, 237. — Brouwer, 111, 166, 487, 488, 660. — Brouwers, 403, 472. — Brucker, 489. — Bruckner, 489. — de Brueys, 436. — v. Brugge, 21, 398. — Brugh, 149. — de Bruin, 531 n. 1. — Brummer, 659. — Brundau, 149. — Bruno, 325, 487. — Bruthe, 659. — de Bruyn, 164, 396, 397, 488, 660, 661. — Bruyning, 661. — Bruys, 665. — v. Buchell, 496, 500, 501, 516. — Buckingam, 697. — Bucquoy, 487. — v. Buderich, 40. — v. Bueren, 30, 517, 518, 519 n. 2, 520, 521. — Burch, 228, 361. — v. Buren, 418, 510. — v. d. Burg, 77, 343, 436, 450, 480. — Burgaard, 411. — v. d. Burgh, 154. 658. — v. d. Burght, 403. — Burrits, 222. — Burt, 122. — v. Buseck, 639. — Butger, 242. — Buttener, 480. — Buyck, 275, 297, 302, 305—08. — Buyk, 413. v. Buyr, 399. — v. Buyren, 401. — Buys, 400, 662. — de Bije, 60, 159. — v. Byemont, 401. — Byerbach, 489. — v. der Bijl, 661. — v. Bijland, 196. — van Bylandt, 25 n. 7, 33, 39, 43, 44, 52, 342. — v. Bijlant, 509 n. 5. — Bystervelt, 487.

De Caauw, 476, 488. — Cadoman, 149. — Cadenski, 422. — v. Caldenbroek, 35. — Caldeira, 160, 161, 242, 244. — Calkoen, 196, 197, 340. — v. d. Cam, 487. — Cambier, 77, 435, 450. — v. Cammengha, 521. — de Camons, 101. — v. Camont, 518, 520 n. 1. — v. den Camp, 47. — v. Campen, 670, 671. — Canarvan, 151. — de Canneville, 606. — Canter, 222. — Cardoza, 170, 407. — Carels, 233, 442. — Carlier, 655—58. — Carp, 339. — de Carpentier, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 649. — Carre, 151. — Carron, 422. — Cars, 151. — Carstensz, 168. — v. Casembroot tot Rijnesteijn, 523 n. 1. — Casier, 541. — Casius, 450. — Cassies, 244. — v. d. Casteele, 234. — Castor, 167. — Cater, 220. — Cats, 294. — Catsman, 234. — Caulier, 119. — Cavel, 477, 482. — de Chandieu, 354 n. 4. — Chanfleury, 109. — Charles, 62. — du Châtelet, 50. — Cherletemps, 401. — de Cherpe (de Serpa?), 663. — Chester, 271. — Chevalier, 669. — Chevallier, 669. — Chiap, 410. — Christiaansz, 241, 409, 416, 486. — Christoffelsz, 407. — Church, 149. — Claasz, 170. — Claes, 216—31. — Claessen, 240. — v. Cleef, 560. — v. Cleeff, 362. — Clerck, 149. — Cletsert, 399. — Cloppenberg, 476, 477. — Cloribos (Cloribus), 178. — Cock, 647. — de Cock v. Opijnen, 518 n. 4. — Cocke, 152. — Coelinckx, 219, 220, 221, 223. — Coelombie, 178. — Coenbaren, 666. — Coenen, 571 n. 1. — Coenraad, 399. — Coenraadsz, 172. — Coers, 478, 479. — v. Coeverden, 497. — Coigne, 234. — Coignet, 149. — Colaas, 484. — de Colenaar, 228. — Colenbrander, 589. — Colincourt, 5, 7. — Colla, 402. — Collaer, 9. — Collot d'Escury, 548. — Colpe, 238. — Colson, 162. — Colijn, 238. — Colijns, 238. — Comrie, 546. — de Conegliano, 604. — de Coninck, 497, 509, 518, 519. — Conincx, 61, 650. — Conradie, 482. — Cools, 305—08. — Coopsen, 670. — Coorten, 239. — Coppelaer, 231, 232. — Corbey, 150. — Corea, 476. — del Corne, 524, 525, 527. — Cornelissen, 604. — Cornelisz, 217, 219, 476. — Cornwallis, 148, 151. — Correa, 486. — Corstiaens, 98. — Cossart, 532. — de Costa, 414, 418, 471, 475, 480, 487, 663, 664. — Coster, 406. — Costerus, 668, 669, 672. — Costus, 606. — Courage, 158, 159 n. — de Courtenay, 265. — Courtune, 151. — de Coutereau, 237. — Couvallet, 159 n. — v. (d.) Couwen, 359. — Couwens, 396, 397. — Covel, 401. — Crajenhof, 668. — Cranon, 151. — Crayers, 111. — Cremers, 47. — Crena de Jongh, 396, 397. —

Cresso, 152. — Criep, 350. — Croeff, 485. — Croes, 410, 472. — de Croes, 171. — Croesen, 231. — Crofts, 148. — de Croll, 563, 564, 582. — Crommelin, 354, 356, 357. — Crousat, 354 n. 4. — v. Cruininghen, 114. — Cruquius, 541. — Cruys, 227, 228. — v. d. Cruys, 391. — de Cunha. 171, 417. — Custine d'Auflence, 394. — v. Cuyck, 114, 305—08. — v. Cuylenborch, 42, 58, 495, 496, 498, 503, 504, 510, 516, 566 n. — v. Cuylenburg, 421.

v. **D**ale, 118. — v. Dalen, 122. — Dam, 171. — v. Dam, 19, 164, 275—308, 341, 450. — v. Dam v. Isselt, 77. — Dammaert, 61. — v. Damme, 501 n. 1. — Danckers, 227. — Dangru, 239. — Daniels, 471. — Dassonville, 168, 486. — v. Daverveld, 668, 669, 672. — David, 643 n. 3. — Debeler, 403. — Deckers, 232. — Dedel, 561. — v. Dedem tot de Gelder, 432. — Dekker, 242, 243, 546. — Delaturbie, 210. — Delbene, 527. — Delbosch, 532. — v. Delden, 555. — v. Delen, 509 n. 5, 520. — Delichelle, 589. — Denbigh, 148. — Denfer, 163. — Dermout, 649. — Desespringale, 214. — Deyers, 305—08. — Deyn, 652, 653. — Dias, 471, 663. — Diaz, 409, 410. — Dicxon, 240. — v. Diedenhoven, 530. — Dieffenbach, 474. — v. Dielen, 75, 77, 196, 450, 484, 534, 607, 687. — Diemont, 655. — v. Diepenbroick, 26. — v. Dieren, 642. — v. Diest, 516. — Dircksz, 171, 407, 415. — Dirricksz, 219. — Discher Hooft, 180. — Disper, 236. — Ditker, 242, 244. — Doebratsz, 418. — Doedijn, 97. — v. Doelen, 77, 450. — Doeree, 406. — v. d. Does, 102, 114, 526, 527, 647. — Doesburg, 119, 121. — v. Doeijenborch, 503. — Doitsma, 172, 361. — Doleguis, 653. — v. Dolre, 290. — v. Dommelen, 61. — Donk, 19. — v. Doornik, 511 n. 2, 514. — v. Dort, 177, 243, 407, 488. — v. Dorth, 502 n. 2. — Dortmond, 119. — Douglas, 59. — Douse, 149. — Drabbe, 305—08. — v. Drakenborch, 494, 495, 496, 504 n. 5, 516. — Draper, 62. — v. Dremmelen, 231. — v. Driebergen, 493, 496, 499, 502. — v. Driel, 6, 66, 68, 109, 111, 112, 181, 361. — v. Drogenhorst, 531 n. 2. — v. Drongelen, 177. — Droste, 102. — Drummond, 152. — v. Drunen, 112. — Du Broc, 5, 7, 183. — v. Duivenvoorde, 506 n. 1. — Dull, 341. — Duraeus, 116. — Duree, 662. — Durham, 59. — Durijn, 116. — v. de Dussen, 165. — Dutilh, 361. — v. Duvenvoorde, 102, 515 n. 1, 522, 523. — Duijker, 117. — v. d. Duyn, 61, 113. — v. d. Duyst, 399. — v. Dijck, 400. — v. Dijk, 589. — Dijkhoff, 177. — Dymants, 154.

Ebert, 419—21. — v. Eck, 109, 497, 498, 499. — v. Eck v. Panthaleon, 20, 498, 499. — v. Edelstec, 566 n. — v. Edinghe, 37. — v. Eeden, 178. — v. Eeghen, 340. — v. Eelde, 359. — Eems, 486. — Eggers, 477. — Ekenaike (?), 418. — Elberti, 674. — Elbrink, 304. — Elias, 342, 482. — v. Else, 670. — v. Elsen, 219. — v. d. Elst, 178, 396, 397. — Emans, 244, 481. — Engel, 170, 171. — Engelbregt, 665. — Engelen, 301. — Engelen v. Pijlsweert, 301. — Engels, 664. — Engelse, 235. — Engelsz, 218. — Enscheda, 177, 179. — Enschedé, 18, 164, 341. — Eppingh, 477. — Erasmus, 475. — v. Erckelens, 62, 122, 123, 124, 161. — v. Erp, 44, 107, 111. — v. Erpekom, 117. — Erskine, 121. — Escher, 412. — v. Essen, 234. — Estrop, 419, 423. — Everaerts, 401. — Everdingen, 497, 504 n. 4. — Everts, 639. — Evertsen, 161, 238, 359, 360, 361. — Evertsz, 239. — v. Exel, 546. — v. Eijbergen, 668, 674. — Eijck, 77, 369. — v. der Eycke, 107, 111. — v. Eijl, 26, 28, 32 n. 6. — v. Eijndhoven, 119.

Faber, 116. — Fabri, 563. — Fagel, 295. — de la Faille, 548. — de Failly, 50. — Fain, 604. — Falks. 661. — de Famars, 532, 533. — Felt, 230. — Fenne-

kool, 483. — Fer, 158, 159, 359. — Ferdinando, 170. — Ferdinandsz, 170, 475. — Fernandez, 411. — Fernando, 416, 471, 484, 487, 660, 661. — Ferraire, 188. — Ferrari, 525. — le Ferre, 178. — Feije, 339. — de Filgerijs' 269. — von Fischer de Bellerive, 579, 590. — de Five, 231. — Fleury, 151. — de Flines, 523 n. 2. v. Flodorp, 46. — Floen, 660. — Florison, 648, 658. — Foeyt, 506 n. 1, 525 n. 4. — Fokkes, 664. — Fonck, 391. — Fonseca, 173, 405, 458, 482, 662. — de la Fontaine, 399, 478. — Former, 666. — Fou, 361, — Francken, 408. — François, 158. — Fransz, 241. — Frederiks, 260 n. — Fredricsz, 169, 412, 479. — du Fresnau, 50. — Freys v. Cuijnre, 509 n. 5. — Fridel, 167. — Frobus, 244. — Fronhoven, 43. — Frontenius, 117, 118. — v. Furstenberg, 674. — Fuuks, 392.

Gabor, 112. — v. Gaesbeek, 492, 493. — Gaikema, 622. — Galen, 166. — v. Galen, 509 n. 5, 513 n. 1, 514 n. 2. — Galeotti, 562, 582. — Galibaan, 482. — Gallé, 214. — Galliard, 152. — Gansbeek, 178. — la Garde, 151. — Gargon, 240. — Garvin, 419. — Gasman, 60. — de Gavre, 113, 114. — Geerling, 171. — Geerloff, 169. — Geers, 676. — Geesteranus, 154. — v. Gelder, 566 n. — v. Geleyn, 663. — v. Gellicom, 509. — v. Geloes, 518. — v. Gemen, 27 n. 1. — v. Gennip, 400. — v. Gent, 41 n. 2, 514, 516, 565, 566, 567 n. 1, 570, 572, 580, 582. — Gentman, 120. — Gerarts, 47. — Gerlach, 418, 419. — Gerlings, 340. — Germans, 662. — Geuns, 359. — Gerrits, 398. — Gerritsz, 167, 241, 411, 473, 488, 661. — v. Gesel, 97. — Gevaerts, 355 n. 2. — v. Geijsteren, 52. — v. Geijzel, 406. — v. Ghoor, 566 n. — v. d. Giesen, 178. — Gildemeester, 412. — Gimara, 241. — v. Ginkel, 232. — Gitaauw, 483. — Gloucester, 271, 274. — Gobius, 435. — v. Goens, 403. — v. d. Goes, 15, 105, 111, 362. — v. Goethem, 360. — Gogel, 13, 341. — v. Gogh, 239. — v. Golstein, 450. — Gomes, 662. — Gomez, 167. — Gool, 400. — v. Goor, 33—44. — Gordon, 121. — Goring, 149. — v. Gorkum, 639. — de Gorlitz, 49. — Goudappel, 546. — v. d. Goude, 217. — v. Goudoever, 537. — Goutier, 410. — Govertsz, 398. — de Goyer, 305—08. — de Graaf, 178. — v. d. Graaff, 109, 110, 112, 116, 178. — v. d. Gracht, 458. — v. d. Graeff, 399, 401. — Graefland, 305—08. — Graham, 235, 236, 237. — v. Gramsberg, 41 n. 2. — Granier, 149. — v. Grasveld, 578. — Gratiaen, 312. — Grauwers, 111. — 's Gravenmade, 402. — Gray, 152. — Greel, 474. — Gregorius, 660. — Greigh, 59. — Greving, 660. — Grevius, 108. — von Grieth, 25. — Griffin, 151. — Grintsma, 178. — de Groef, 516. — Groen, 412. — Groenenberg, 405, 418. — Groeneveld, 472. — v. Groenevelt, 396, 397. — Groesbeek, 33. — Gronstein, 40, 41 n. 2. — Groos, 339. — de Groot, 237, 402, 531 n. 1. — de Gruijter, 191, 121. — v. Grijn, 44. — Gurtheaume, 606. — Gijsbertsz, 474. — Gijselinck, 238.

v. Haaften, 642. — Haagman, 516, 522, 528. — v. Haarlem, 58, 60. — Haas, 475. — de Haas, 531 n. 1. — Habets, 237. — v. Hackfort, 514, 525, n. 2. — v. Hadel, 243. — Haecke v. den Rutenborch, 38. — Haecx, 35. — v. Ha(e)ften, 163, 361, 654. — v. d. Haer, 495, 509 n. 5, 516. — Haes v. Conraadsheijm, 566n. — Haesebroek, 669. — Haeses, 156. — Hagen, 546. — Hagenaar, 224, 225. — Haganaeus, 671. — Hagoort, 653. — Hahn, 654. — Hak, 403. — v. Halen, 121, 485. — Hallings, 398. — v. Halmael, 523 n. 2. — v. d. Ham, 670. — Hambroeck, 478. — Hamel, 99. — v. Hamel, 532. — Hamer, 396, 397. — v. Hamersfeld, 504 n. 1, 509 n. 1, 510 n. 1, 512 n. 1. — Hamerster, 668. —

v. Hamersvelt, 288. — v. Hanau, 561, 565, 571 n. 3, 582. — v. Hanau Muntzenberg, 561. — Hannema, 654. — v. Hardenbroek, 502, 509. — Hardleeven, 177. — v. Haren, 165. — v. Harff, 36 n. 2, 38, 39. — Haringvanger, 396, 397. — Harmansz, 485. — Harmensz, 488. — Harmsen, 676. — v. Harsbeek, 122. — de Hart, 639. — Hartevelt, 396, 397. — Hartman, 479, 665. — Hartog, 169. — Hartsink, 117, 118, 120. — Hartz, 614. — Hasius, 177, 179. — Haunemann, 641. — de Hautepenne, 520 n. 1. — Havart, 117. — Hay, 149. — de la Haye, 480. — Hays, 532. — Hebert, 341. — v. Hecke, 107, 111. — v. Heeckeren, 27, 71, 185, 194, 355 n. 2, 450. — v. Heemskerck, 103, 106, 111, 114, 362. — Heemskerk, 339. — v. Heemskerk, gez. v. Spaernwoude, 512 n. 2. — v. Heenvliet, 105, 113, 260, 262, 273. — v. Hees, 77, 237. — v. d. Hees, 166. — de Heest, 478. — v. d. Hegge, 231, 232. — v. d. Hegge Zijnen, 231. — v. Heiden, 566n., 572. — v. Heiden Hompesch, 581, 584. — v. Heiden Reinestein, 576, 585. — Heilersieg, 490. — v. Heilman, 77, 196, 435, 450. — v. Heimrod, 577, 585. — Heinsius, 544. — Heitkamp, 402. — v. Hek, 418. — Heldewier, 216. — Helleman, 488. — v. Hellenberg, 520. — Hellewich, 639. — Hellincx, 107, 111. — Helmond, 404. — v. Helsdingen, 53, 54, 57n. 2, 119. — v. Hemert, 121, 122, 304, 531, 532, 650. Hemert, 531 (Junius v.), 653. — Hemige, 641. — Hendeling, 406. — Hendersen, 59. — Hendricksz., 221, 417, 473, 476, 479. — Hendriks, 536, 663. — Hendrikse, 450. — Hendriksen, 196. — v. Hengel, 119. — v. Hengst, 435, 450, 589. — Hennebo, 540. — Henricus, 472. — v. Herdevelt, 288. — de Herecy, 604. — 's Herenberg, 402. — Hermansz, 223. — Herne, 149. — v. Hersel, 97. — v. Hertefeldt, 40n. — v. Hertsbeecke, 531 n. 2. — v. Herwaarden, 653. — v. Herwaerden, 509n. 3. — v. Herzeele, 577, 587, 588, 589. — Heshuysen, 341. — Hesse, 483. — v. Hessel, 530, 531 n. 2, 532. — Hesselink, 670. — v. Hessen, 39, n. 7, 571 n. 3. — v. Heukelom, 340. — Heurnius, 400. — v. Heusden, 272. — v. den Heuvel, 77, 101, 238, 239, 450. — v. d. Heyden, 97. — Heykoop, 232. — Hickman, 150. — Hinlopen, 227, 435. — Hodshon, 340. — Hodshon Dedel, 340. — v. d. Hoef, 178. — Hoefman, 178. — Hoeufft, 342, 572, 573, 581. — Hoen, 488. — 't Hoen, 341, 480. — v. Hoetorp, 124. — v. d. Hoeve, 236n. — v. d. Hoeven, 406, 483. — v. Hoey, 653. — Hofland, 244, 470. — v. Hogendorp, 15, 490, 604. — v. Holland, 260, 273, 274. — Holst, 410, 676. — Holtius, 538, 540n., 542, 546. — v. Hömen v. Odenkirchen, 39. — Homoet, 405. — v. Hompesch, 570, 572, 573, 575, 576, 580, 581, 583, 584, 585. — Hondius, 303. — v. d. Honert, 58, 59. — v. Honsem, 305—08. — Hoofman, 339. — Hooft, 229, 341, 489, 490, 535. — Hooge, 238, 239. — v. d. Hooge, 154. — Hoogerwerff, 396, 397. — Hooghkamer, 234. — Hoogstadt, 159n. — Hoogvliet, 162. — v. d. Hoop, 341, 342. — v. Hoorn, 240, 341, 343, 484, 490, 531 n. 2. — Hoos, 528. — de Hooij, 484. — Hope, 339. — Hopman, 666. — Hopton, 151. — Hora Adema, 396, 397. — Hordijk, 396, 397. — v. Horion, 514, 520 n. 1. — v. Horn, 37. — v. Hornes, 492. — v. d. Horst, 525 n. 2. — v. d. Houck, 399. — Houckton, 150. — House, 151. — v. Houten, 170, 339. — Houter, 660. — Houtman, 527. — Houttuijn, 117. — Houtuin, 661. v. Hove, 100, 506 n. 1. — v. Hove v. Zijl, 519. — v. Hoven, 473. — v. d. Hoy, 516. — v. Huchtenbroek, 495. — Hugo, 474. — Huguetan, 345, 355, 358. — Huisman, 117, 669. — v. Huls, 165, 262. — v. d. Hulst, 177, 179. — v. Hulsteijn, 656, 671, 672. — Hume, 149, 151 — Huntingh, 402. — v. Hurck, 651. — v. Hurk, 304. — Huybertsz, 171, 484. — Huydecoper, 589. — Huygens (Huij-

ghens), 178. — Huijgens (Bangeman), 183. — Huijskamp, 670. — Huijsman, 118, — de Huijter, 520. — Hyder, 151. — Hijen(Hein), 238, 239.

Ide, 422. — Iloware, 168. — v. Ingen, 639. — v. Ingenhoven, 672. — v. Isenburg, 561, 571 n. 3. — v. Ittersum, 578, 589.

Jacobsz, 219, 222, 223, 407, 408, 474, 475. 477, 482, 662. — Jacquet, 649, — Jalink, 231. — Janico, 168. — Jansen, 169, 417, 419, 474, 666. — Janson, 402. — Janssen, 673, 674, 675. — Janssens, 189, 199, 672, 673. — Jansz., 117, 241, 408, 412, 413, 472, 473, 474, 483, 484, 485, 488. — Jeras, 234, 235. — Jeronymus, 659. — Jesse, 150. — de Jode v. Hardinxveld, 514, 520 n. 1. — Joly, 470. — de Jonckheere, 77. — de Jong, 61, 340, 641. — de Jonge, 234, 235. — Jongemaets, 156. — de Jongh, 396, 397, 639. — de Jongh v. Hedikhuysen, 404, 654. — Jonker, 664. — Jonklaas, 419, 420. — de Jood, 483. — Jo(o)sten, 216, 217, 407. — Joosting, 658. — Jorge, 407. — Joseph, 422, 480. — Jozefsz, 98. — Jung, 655. — Junius, 164. — Juriaansz, 416. — v. Jutphaas, 500.

Kakebeke, 234, 235, — v. Kampen, 671. — Karman, 282, 299, 305—08. — v. Kattenburg, 120. — v. Kätzgen, 570. — Kaulier, 117. — v. Kecken, 40 n. — Keetell, 77, 450. — Keizer, 641. — v. d. Kelder, 349—51, 353. — Kelderman, 666. — Kellens, 407, 484, 660. — Kempkens, 19. — Kenelmeky, 148. — Keppell, 115. — de Kereberg, 48. — Kerkhoven, 169. — Kerrebijn, 124. — Kersteman, 164. — Kesler, 672, 673. — v. Kesteren, 411. — Ketelaer, 98. — v. Keulen, 548. — de Keverberg, 23, 48. — Keyl, 660. — Keijser, 654. — de Keyser, 497. — Keijzer, 361. — Kieft, 547. — Kieze, 450. — Kinckhuysen, 106. — v. Kinsbergen, 245, 432. — v. Kinschot, 350, 351, 352, 396, 397. — Klarenbeek, 178, 179. — v. Kleef, 272. — Kleersnijder, 339. — Klemme, 533: — Kleyn, 396, 697. — Kleijnoot, 531 n. 1. — Kloege (Kluge?), 664. — Kluck (Kloeck-)hoff, 658. — v. d. Klugt, 403. — Kluit, 436. — Knauer, 474. — Knibbe, 121. — v. Kniphausen, 566 n. — Knipping tot Hacfort, 41. — von Knobelsdorff, 588, 589. — Knockers, 218. — Koch, 488. — Kock (Kok), 178. — de Kock, 450. — Koene, 339. — Koesaart, 121. — Kok, 177, 179, 472. — Kolff, 649. — v. d. Kolk, 642. — Kollins, 120. — Kolthoff, 213, 214. — Koning, 533 n. 1, 656. — Kool, 396, 397. — Kools, 300. — Koopman, 77, 450. — Koppendraaijer, 48. — Köppler, 658. — Kops, 341. — Korbizier, 118. — Korte, 117. — Korthals, 118. — v. Kouhoven, 666. — Krauthausen, 123. — Krenen, 178. — Kretsmar, 413. — de Kretzer, 415. — v. Kriecken, 506 n. 1. — Kriecx, 522, 523, 525—30, — Kroezen, 121. — de Krouse, 413. — Krug von Nidda, 166. — Kruimel, 341. — Kruitsheim, 414. — Kruijf, 116. — de Kruijff, 214. — Krijgsgijm(?), 413. — Krijgsman, 675. — von Kühle, 566 n. — v. Kuinre, 32, 33, 39. — v. Kuyck, 502, 503, 506 n. 1, 509. — Kuypers, 179. — v. Kijfhoeck, 509 n. 5.

v. d. Laan, 242, 419, 485. — v. Laar, 178. — Labaer, 177. — Labredache, 150. — La Brooy, 421. — v. d. Laen, 117, 119. — Lafaille, 213. — Lakus, 118. — de Lalain, 49. — v. Lalaing, 495. — Lamberts, 671. — Lambertsz, 405, 479. — Lamblardi, 191, 192. — Lammers, 112, 172, 380, 482. — de Lammoe, 416. — Lamotius, 400. — Lanceer, 149. — Landsberger, 421. — Landsknecht, 480. — de Lange, 100, 341. — Langelot, 674. — v. Langenberg, 167. — v. Langerak, 27, 28, 33, 39, 52, 659. — Lankhiet, 676. — de Lannoy, 572, 573, 578, 579, 581, 586. — Lans, 342. — v. Lansbergen, 398. — Lansen, 485. — Lantman, 228. — Lasueur, 641. — de Lattre, 543. — Laurenzia, 242. — de

Lauriston, 603. — Lebber, 399. — v. d. Leck, 114. — Ledulx, 666. — v. Leefdael, 121, 516, 651, 653. — Leemans, 412. — Leenders, 484, — Leendersz, 666. — Leendertsz, 405. — v. Leenman, 177. — de Leeuw, 398. — v. Leeuwarden, 177, 179. — v. Leeuwen, 58, 103, 109, 111, 178, 499, 510. — v. Leeuwenstein-Wertheim-Rochefort, 392. — v. Le(e)werden, 222. — v. Leiningen, 493. — Leitano, 408. — Leitoa, 662. — v. d. Lek, 57. — Lelijveldt, 154. — de Lemo, 480. — de Lemos, 405. — v. Lennep, 40n., 339, 340. — Lenshoek, 656. — Le Royer de la Motte, 579, 587. — de Lesseps, 604. — Leusden, 121. — Leusekam, 489. — Leutner, 641. — Levinisse Kraker, 234. — de Liano, 476. — v. Lichtenberg, 495, 500. — v. Liebergen, 102. — Lievens, 238. — de Ligt, 171, 402. Lilaar, 435. — Lillies, 151. — v. d. Linde, 673. — Lindekorn, 117. — Lindeman, 243, 414. — v. d. Linden, 170, 212, 487, 501, 641. — Lindhorst, 407. — v. Lintelo, 520, 566n. — Lintworm, 102. — le Lion, 101. — v. Lippe, 108, 525 n. 1. — v, d. Lippe, 121. — v. Lith, 340. — v. Lith de Jeude, 108, 109, 110, 111, 112. — Litzart, 658. — Livingstone, 150. — de Lobau, 604. — v. Loen, 486. — v. Loenhout, 234. — Logier, 516, 523. — Loke, 211. — v. Loo, 177. — de Loof, 547. — v. Loon, 18, 111, 177. — Loos, 409. — Lootman, 241. — Looyen, 657. — Lorenz, 420. — de Lornet, 394. — de Lossy, 305—08. — v. Lettum, 40n., 529. — Lourentsz, 243, 414, 422, 475. — Löw, 576, 585. — v. Luchtenburg, 120, 348. — Ludekens, 482. — Ludovici, 415. — v. Lunteren, 14. — v. Luttigenhuysen, 399. — Luts, 543. — Lutz, 642. — Luyck, 473, 659. — v. Lijnden, 396, 397, 509, 510. — Lynden (Collard v.), 476. — v. Lijnden tot Lunenburg, 435.

Maartensz, 170. — Maas 243. — ter Maat, 655. — Macalester Loup, 657. — Machal, 239. — Machielse, 341. — Mack, 420. — v· Maelstede, 114. — v. Maerlant, 114, 274. — Maes, 524, 527. — Magnus, 241, 474, 477, 522n. — Makreel, 401. — v. Malsem, 516. — Man, 486. — v. Manderscheidt, . . . — Mandevil, 547. — Marchand, 404. — Marchiaan, 406. — à Marck, 546. — v. d. Marck, 26, 526. 528, 530. — Marcus, 471. — des Maretz, 548. — de Marez, 119. — Marmoustier, 266. — Maret, 210. — Marsiau, 236. — Martens, 77, 587, 589. — Martensz, 167, 219, 225. — Marthen, 230. — Marthynsz, 478. — Martuschewitz, 639. — v. Marum, 339. — Massela, 485. — Mathijsz, 479. — Mattijsz, 410. — de Mauléon, 47, 48, 50. — Meaux v. Vorsselaer, 499. — v. Meckenham, 112. — Meder, 340. — v. d. Meer, 237. — v. d. Meere, 343. — Meerhuysen, 154. — Meerman, 432. — Meerman v. d. Goes, 435. — Meershoeck, 401. — v. Meerten, 493. — de Mees, 642. — v. Meeuwen, 399. — Meier, 420. — Melknap, 663. — de Mello, 406. — Melville, 59. — Mendes, 407. — Menil, 178. — Menuwal, 604. — v. Merken, 60. — v. Mérode, 44, 50, 52, 566n. — v. Merwede, 57, 114. — v. Merwyck, 566n. — Messenger, 149. — Messon, 410. — de Mestral, 590. — Mesurier, 170. — Methorst, 450. — de Meughen, 394. — Meulemans, 415. — v. d. Meulen, 166, 341, 653. — v. Meurs, 34, 575, — Meusz, 477. — de Meij, 106, 237. — v. der Mey, 109. — v. d. Meyde, 490. — Meyer, 300, 305—08, 485. — Michielsz, 486. — de Milan (Visconti), 358, 522, 523, 524, 525, 526. — de Milly, 576, 585. — Moens, 244. — Moes, 408. — Moeselaer, 229. — Mogenzee, 170. — Mohr, 406. — de Mohr, 671. — Mol, 103. — Molenaer, 168. Molenberg, 520. — Molenwerff, 396, 397. — Molière, 573. — Moll, 293, 482. — Moll v. Ledtberg, 31, 52. — Mollerus, 13, 15, 66, 181, 204. — Mollerus v.

Westkerke, 537. — Mommeijer, 477. — du Monceau, 570. — Monier, 399. — Monnier, 604. — du Mont, 394. — Montague, 527. — v. Montbeliard, 482. — de Montebello, 603. — de Monteleone, 562. — de Montesquiou, 604. — v. Montfoort, 571 n. 1. — v. Montmorency, 39, 51, 507. — de Montrond, 535. — Montrose, 59. — de Moor, 120, 413. — Moorrees, 18. — Mooyaart, 172. — de Morau, 489. — Moris, 238, 396, 397. — de Montaigne, 268, 274. — Moser, 402. — de la Mothe, 50. — la Motthe, 540. — Moucheron, 16. — Moutmaker, 117, — Mouwers, 494, 499, 501. — v. Muiden, 108, 109. — Muilman (Mogge), 341. — Mulder, 77, 237, 241, 450. — Mulerius, 538—48. — Mulert, 509. — des Muliers, 538, 539. — Muller, 243, 411, 413, 483. — v. Mulstro, 112, 172. — Munster, 168. — von Münster, 649, 650. — Muntendam, 529. — Murray, 151. — v. Musschenbroek, 77, 435, 450. — Mutter, 203, — Muttray, 59. — v. Muijden, 54, 55, 56. — Muijlman, 229. — Muijssart, 535. — de Muijter, 178. — Muzer, 662. — Mijes, 673. — v. Mijnden, 497.

v. **N**aaldwijk, 260, 261, 274. — v. Naeldwijk, 114. — v. Nagell, 566 n. — Nagtegal, 239. — Nahuys, 301, 305—08. — Nairac, 578, 589. — v. Namen, 269. — v. Nanninga, 566 n. — v. Nassau, 158, 159, 343—59, 561 n. 1, 566 n., 582. — v. Nassau Lalecq, 532. — v. Nassau-Siegen, 359, 564, 569, 573, 582. — Natalie, 479. — Naturelli, 498. — v. Neck, 162. — Nederveen, 232. — v. Nédorchel, 45. — Neeritter, 391. — Nek, 118. — v. Nellesteijn, 120. — Nepveu, 69, 77, 196, 450, 607. — v. Nes, 450. — de Nesle, 571. — de Neufchâtel, 604. — de Neufville, 340. — Neuhusius, 544. — Nicasius, 483. — de Nicolay, 604. — Nicols, 339. — Nidot, 394. — Niedeken, 669. — v. Nier, 450. — v. Nieupoort, 21. — v. Nievelt, 100. — v. Nispen, 536. — v. d. Nisse, 344, 347. —, Noë, 470. — Noguer, 188. — Nobet, 658. — Nolthenius, 654. — v. Noordwijk 114. — Noortdijk, 121. — Opten Noorth, 19. — Noot, 639. — Nopperij, 471, — Norre, 647. — Nübel, 123. — Numans, 578, 588, 589. — Nuselie, 402. — v. Nijendaal, 116, 117, 119. — de Nijgh, 658. — Brouwer Nijhoff, 537. — v. Nijhoff, 229, 230. 231. — v. Nijkercke, 510. — v. Nijvelt, 516.

Odé, 77. — Oem v. Wijngaarden, 100. — v. Oerle, 235, 236. — v. Oest, 35, 36, 40. — Ogilvie, 59. — Ohlmus, 421, 422, — d'Oisy, 271. — v. Oldenbarneveld, gen. Witte Tullingh, 536. — v. Oldenseel (Oldenzijl), 177, 179. — v. Oldersom, 566 n. — v. Oltsende, 105. — v. Ommeren, 102, 517, 535. — v. Omstra(h)l, 166. — Onderwater, 399. — v. Oorschot, 177. — v. Oost, 41 n. 2. — Oostdijk, 105, 111. — v. Oosten, 234. — Ooster, 535, 536. — Oosterhoek, 473. — v. Oostrom, 375, 441. — v. Oostrum, 491, 496, 498, 499, 502. — Ophoff, 110, 112. — v. Opijnen, 41 n. 2. — Ormea, 526, 528, 530. — v. Oudenhoven, 77. — v. Oudheusden, 520. — v. Outhoorn, 116. — Outshoorn, 403. — Ouwerwets, 116. — Over de Vegt, 516. — Overkamp, 119. — Overschie, 170. — Overvest, 402. — Oxenbridge, 151. — Oxford, 151. — v. Oyen, 475, 477, 647.

Paardekoper, 234. — Paets, 398. — v. Pallaes, 509, 510. — v. Pallandt, 36, 37, 45, 46, 190. — v. Pallandt v. O. Beijerland, 589. — v. Pallandt v. Walfort, 577, 587, 589. — de la Palme, 409. — v. d. Paltz, 56 1n. 1. — Pankras, 154. Pannekoek, 123. — Paradys, 653. — Pareth, 399. — Parijs v. Zuijtoort, 519. — du Pas, 58, 59. — Pasor, 544. — Pasquaal, 416. — Patrick, 151. — Paulusz, 409. — Pauw, 216, 217, 218. — v. d. Pauw, 297, 435. — Peek, 409. — Pegalotti, 477. — Pelsing (Peltsing), 178. — v. Pelt, 411. — Pennekamp, 667. — Pensier, 236,

237. — de Penijn, 531. — Pereira, 665. — Perera, 170, 242, 405, 406, 407, 421, 472, 473, 482, 485, 488, 661. — Peres, 178, 179. — Pergens, 517 n. 3. — Perier, 159 n. — Perings, 414. — de Perponcher, 435, 534. — v. Persijn, 114, 578, 589. — Pesser, 119. — Petersem, 516. — de Petium, 647. — Petri, 105. — Petrus 412. — Peij, 487. — Pfeiffer, 213, 214, 422. — Philebrouk, 150. — Philipsz, 167, 168, 665. — Piachaud, 412. — Pieck, 29, 169. — Pieck v. Wolfsweert, 511, 512, 514, 515, 516, 517, 519, 521. — Pieris, 661. — Pieterson, 571, 572, 573, 580, 581. — Pietersz, 168, 169, 224, 244, 408, 417, 471, 475, 489, 662, 666. — Pinta, 662. — Piper, 647. — Pit, 296 n. 6, 305—08. — Pittshirn, 59. — de Pla, 665. — Plancy, 149. — Plantagenet, 266. — Planteau de Beck, 341. — v. Peettenberg, 566 n. — Plevier, 178. — Plieger, 463, 466. — von Plotho, 585. — Plu(i)mer, 225, 230. — Pluske, 409. — Pluijm, 341. — Poele, 114. — v. Poelgeest, 58, 160. — Poeijn (Poin), 43. — Poeyt, 305—08. — v. de Pol, 432. — Polaert, 400. — v. Polanen, 28, 29, 33, 516. — Polier, 563. — v. d. Poll, 40, 52, 339. — del Ponte, 524. — de Pontière, 572, 581, 588. — Pook, 402. — Pool, 475, 545. — Pop, 405. — de la Porte, 480. — de la Porte de Morselaide, 532, 533. — Portielje, 342. — Portmans, 62, 650. — Post, 450, 641. — v. Portugal, 158, 555—71, 580, 582. — de Potter, 97. — Pouwelsz, 216, 221, 230. — Praem, 652, 653. — v. Praet v. Moerkerken, 506. — Praslin, 604. — v. Preng, 178. — Price, 150. — Princen, 409. — Proebentau v. Wilmsdorff, 581, 583. — Proeijs, 503, n. 1, 507, 510, 519. — Pruyns, 663. — Purcell, 535. — v. d. Putte, 239, 240. — Pijl, 34, 168. — v. d. Pijpen, 404. — Pijping, 479. — Pijvoet, 47.

Quakels, 154. — Queckels, 489. — Quenelon, 535. — Queyse, 311.

Raaymakers, 236. — von Rabenau, 584, 585. — Rabus, 121. — v. Radecke, 655. — Radee, 384. — v. Raephorst, 498, 503, 504, 511, 519. — v. Raesfeldt, 566 n. — de Raet, 305—08. — v. Rakan, 480. — Ram, 77, 450, 504 n. 2, 506 n. 1. — Ramaer, 232, 233. — Ramaker, 237. — Rambonnet, 305—08. — Rancke, 639. — v. Randwijck, 509 n. 5. — v. Randwijck v. Gameren, 572, 590. — v. Randwijck v. d. Poll, 572, 581. — Raniels, 483. — von Ranzow, 666. — v. Rappard, 577, 589. — Rappeling, 663. — v. Rassenghien, 160. — Rattink, 676. — Rauwers, 164. — Ravesteyn, 162, 450. — v. Rechteren, 27, 29, 33, 52. — v. Rechteren Limpurg, 584. — Recourt de la Chaume, 422. — v. Reede, 521, 522 n. — v. Reede v. Liesvelt, 566 n. — de Rees, 244. — v. Reets, 483. — Regemorter, 152. — Regtering, 482. — Rein, 196. — Reith, 423. — Reitz, 77, 450. — Remautius, 98. — Remboutsz, 97. — Remy, 401. — Rendorp, 69. — v. Renen, 401. — v. Renesse, 38, 39, 262, 273, 504 n. 4, 507, 509 n. 5, 510, 516. — Renker, 482. — v. Rensselaar, 669. — Repelaer, 109, 111, 112. — Resteau, 228. — Retterick, 641. — Rex, 480. — v. Renschenberg, 43. — v. Reygersbergen, 238. — v. Rhee, 475. — v. Rheede, 522. — v. Rhemen, 493 n. 1. — v. Rhoon, 513 n. — v. Rhijn, 160. — Ribbius, 120, 667. — de Riccé, 574, 576, 583. — Richard, 665. — Richmond, 148. — Richter, 162. — Rickels, 407. — de Ridder, 479, 489, 526, 530. — de Ridder v. Lunenborch, 499. — Riddersbag, 244. — von Riedesel, 576, 581, 583, 584, 585. — v. Riemsdijk, 162. — Rimkes, 628. — v. Ripperda, 566 n. — Rivier, 177. — Riviere, 150. — Robberts, 402. — Robbertsz, 233. — Rocel, 398. — Rodrigo, 241, 415, 475, 486, 666. — Rodrigos, 473, 660. — Rodriguez, 169, 406, 407, 409, 410, 412, 418, 484, 488, 662. — Roeffs, 61, 62, 123. — v. Roekhorst, 566 n. — Röell, 8, 77, 185, 245,

315, 320, 340, 575. — Roes, 60, 655. — Roessink, 231. — Roest v. Alkemade, 255. — de Rok, 159 n. — Roldanus, 172. — Rollant, 353. — v. Romondt, 75, 196, 669. — v. Romswinckel, 525 n. 3. — Roodenburg, 396, 397. — Roos, 547, 548. — de Roos, 400. — Rorkensberg, 447. — de Rosairo, 412, 473, 663. — Ross, 149. — v. Rossem, 38, 505. — v. Rossum, 566 n. — Rossijn, 196, 197. — Rotgans, 155. — de Rouillé, 520. — de Roverea, 535. — de Roy, 237, 655. — v. Royen, 162, 416, 641. — Rubert, 413. — Rudolph, 414. — v. Ruitenburg, 344, 660. — v. Ruiven, 400. — Rüllmans, 658. — Rumdorff, 422. — v. Ruurlo, 676. — Ruijsch, 508, 510, 511, 545. — Ruijser, 117. — de Ruijter, 233, 573, 586. — v. Ruyven, 396, 397, 398, 400. — Rijcke, 167. — de Rijcke, 105, 238, 525, 527. — Rijckevorsel, 450. — Rijkheer, 406. — Rijkwaard, 118. — v. Rijn, 58, 402, 516. — v. Rijn v. Jutphaes, 498. — Rijnevelt, 504 n. 2. — v. Rijsenborch, 503 n. 1, 523 n. 1. — v. Rijsenburg, 509. — v. Rijssel, 108. — v. 't Rijst, 238. — v. Rijswijk, 38.

de **S**a, 486. — de Saint Agnau, 604. — v. Saksen, 273, 561 n. 1, 571 n. 3. — de Salles, 47, 48, 50. — v. Salm, 272. — Salomonsz, 665. — Sambier, 203. — Samlant, 478. — Sampson, 59. — Samuelsz, 664. — v. den Sande, 650. — v. der Sanden, 656. — Sanders, 405, 665. — Sanderson, 435. — v. Sandick, 396, 397. — Sandow, 150. — v. Sant, 412. — v. Sasse, 275, 278, 297, 300, 301, 305—08. — v. Sasse v. Ysselt, 123. — de Sauerotte, 584. — Saviers, 476. — v. Seerpenisse, 114. — Schaap, 339. — Schade, 170, 488. — Schaeck, 222. — Schale, 238. — Scharf, 422. — Schatteman, 470, 478. — Scheffelaar, 243. — Schelkart, 228. — Schellebeek, 308 *. — Schelling, 531 n. 1. — Schellinger, 344 n. 2. — Schenck, 38, 40. — Schenck tot Schweinsberg, 576, 584, 585. — Schenck v. Nijdeggen, 36 n. 1, 41 n. 2, 566 n. — v. Scherpenzeel, 518. — von Scheijdt de Groulart, 573, 579, 586. — Schilders, 235. — Schilperoort, 61, 111, 361. — Schilthouwer, 653. — Schimmelpenning, 432. — Schimmelpenninck, 577, 588, 589, 668. — Schimmelpenninck v. d. Oye, 493 n. 1. — v. Schinkel, 497. — v. Schinne, 61. — Schless, 123. — Schmit, 188. — Schneider, 116. — Schoenmakers, 396, 397. — Schokman, 482, 659. — Schols, 531 n. 1. — Scholting, 342. — v. Schonauwen, 40 n. — Schonenburgh, 543. — v. Schoonhoven, 566 n. — Schoordijck, 305—08, 511, 512. — v. Schooij, 519 n. 2. — Schot, 408. — de Schotte, 519. — Schouten, 120, 402, 531 n. 2. — Schrader, 243. — Schrassert, 123. — Schreuder, 639. — Schrier, 578. — Schrijver, 548. — v. d. Schulenburch, 32, 33, 37, 39, 40, 52. — von Schultz, 566 n. — Schut, 151, 653. — Schuur, 353. — Schuurman, 450, 639. — v. Schuijlenburch, 41 n. 2, 562, 575, 577, 587, 589, 652, 653. — v. Schuijlenburch de Bommenede, 573, 581, 587, 588. — v. Schuijlenburch v. Ulenpas, 577. — Schuyting, 418. — v. Schijneveld, 172. — Scot, 150, 152. — de Ségur, 606. — v. Segwaert, 305—08. — Sem, 158, 159. — Sergeant, 103, 111. — Seroyen, 116. — Serrurier, 483. — Servaas, 441, 528. — v. Sevenaer, 112, 172. — v. Sevenhuysen, 400. — Seijlmaker, 541. — Seymer (Saymour), 148. — Shipwick, 150. — Sibelius, 161, 622. — Siebel, 161. — Sievertsz, 230, 412, 661. — Sikman, 178. — Siliaansz, 471. — Sillem, 342. — de Silva, 171, 408, 414, 416, 417, 418, 474, 482, 483, 486, 487, 489, 660. — Silvester, 665. — Simet, 171. — Simmor, 116. — Simson, 664. — Sinapius, 54. — Sinck, 216, 217, 219. — Sindin, 562. — Singendonck, 534. — Six, 228, 229, 480, 543. — Sleeger, 663. — Sleegers, 236. — v. d. Sleijden, 435. — Slicher, 354 n. 3. — v.

Slingelandt, 362. — Slingervoet, 235, 237. — Sloet v. Warmelo, 532, 533 n. — v. d. Sloot, 413. — Slotboom, 658. — Sloyers, 502. — v. d. Sluys, 622. — Slijcher, 229. — Smager, 483. — Smallegange, 105, 111. — de Smeth (?), 324, 472, 577. — de Smeth v. Alphen, 589. — Smidt, 415. — Smidts, 107. — v. d. Smissen, 342. — Smit, 447, 473. — Smith, 116, 119, 150. — Smits, 402, 670. — Smitt, 178. — v. Snellenburch, 509, 510. — Snevens, 244. — Snoeck, 54, 55, 57 n. 4. — v. Soestbergen, 450. — Soesten, 123. — Soeter, 234. — Sohlinger, 416. — de Soissons, 270. — de Solemne, 120. — Somer, 243. — v. Someren, 526. — v. Son, 163, 361, 404, 654. — Sonnemans, 61. — Sonnevelt, 228. — v. Sorgen, 236, 607. — Soury, 61. — v. Soutelande, 401. — de Souza, 413, 477. — v. Spaernwoude, 512, 513 n. — Speelman, 235. — Spierincx, 237. — Spierinks (Spierings), 235. — Spies, 232. — ter Spille, 156, 159 n. — Spinelli, 562. — Spitholt, 674. — Splinter, 399. — Splitgerber, 339. — Sprakel, 178. — Spronssen, 158. — Spruyt, 166. — Staats, 422, 423. — Stadlander, 170. — Staffordt, 149. — Stalpert v. de Wiele, 120. — Stam, 411, 412. — Stanhope, 148. — v. Statenberg, 483. — v. Staveren, 177. — v. Steelant, 117. — Steen, 447. v. Steenbergen, 398. — Steenbrug, 479. — v. Steenhardt, 77. — Steenhouwer, 658. — Steenhuysen, 167. — Steenkamp, 162. — Steenkuyl, 470. — Steenman, 663. — Steenre, 503 n. 1. — Steens, 232. — Steesen, 495 n. 3. — von Stein von Völkershausen, 576, 585. — v. Steinfurt, 103. — Steinkamp, 162. — Steintgens, 650. — Stenfort, 573. — Stephens, 151. — Steinmets, 178. — v. Stirum-Borculo, 359. — Stokkeijn(e), 178. — von Stolberg, 561 n. 1. — Storm, 649. — Stouben, 391. — Stratenus, 536, 537. — Strick v. Linschoten, 530. — v. d. Stringe, 490. — Strobach, 412. — Stroebe, 480. — Stuart, 342. — Studler v. Zurgh, alias Zurich, 346. — Stuffken, 657. — Stuurman, 478. — Suaris, 405. — de Succy, 606. — Suermondt de Bas, 340. — v. Suijlen, 54. — Swaan, 116. — Swaaijen (Swaeijer, Swaijers), 178. — v. (d.) Swan, 401. — v. Swanenburg, 231, 400. — Swart, 154. — Swartwout, 98. — Swellengrebel, 436. — Swemer, 234. — v. Swieten, 501. — Sybel, 161. — v. Sypestein, 120.

Taets v. Amerongen, 499, 523 n. 1, 533 n., 535. — Tartereau, 149. — de Tassigny, 49, 50. — Taunay, 341. — Taylor, 152. — Teding v. Berkhout, 341, 362, 518. — Teekens, 647. — v. Teilingen, 113, 271. — Temminck, 436. — Temmingh, 402. — Tempelaers, 61. — Tengbergen, 639. — v. Tengnagel, 40, 41 n. 2. — Tepell, 658. — la Terre, 178. — Terveen, 177. — Testas, 77, 450, 532, 533. — Tetrode, 622. — v. Teijlingen, 57, 58, 160, 346. — Theunder, 662. — Thiel, 399, 475. — Thierens, 652, 653. — Thilenus, 234. — Tholincx, 218—31. — Thonissen, 293. — v. Thoor, 238. — Thurston, 152. — Thysse, 108. — Tieleman v. Breugel, 236. — Timmer, 674. — Timmerman, 235. — Timmers, 61. — Tissera, 406. — Titelman, 539. — Toll, 275, 278, 294, 295, 296, 305—08. — v. Toll, 57, 58, 60, 160. — Tolling, 661. — des Tombe, 536, 537. — v. Tomputte, 62. — v. Tongeren, 108. — Toorzee, 417. — de la Torre, 515, n. 1. — Toule, 150. — v. Toulon, 536. — v. Tours, 399. — Toussaint, 242, 418. — de Tramoso, 562. — Travoire, 331. — Trek, 484. — Treutel, 486. — de Treviso, 604. — v. Tricht, 43. — v. Triest, 178. — Trist, 222, 223. — Trombal, 151. — Tromp, 649. — Trosts, 149. — Troup, 402. — von Tscharner, 579, 590. — Tulp, 226—31, 342. — Tuningh, 402. — Turck, 497. — v. Tussenbroek, 36. — v. Tuyll, 372, 435, 607, 614, 681. — v. Tuijll v. Hees en Lienden, 185, 196. —

v. Tuyll v. Serooskerken, 342, 357, 450. — v. Twickeloo, 566 n. — v. Twist, 419. — Tymansz, 217.

Uhlenbeck, 412. — Uilenberg, 450. — v. Ulft, 41 n. 2, 339. — Umbgroevens, 674. — Uten Enge, 503, 516. — Utenham, 497. — Utenhoven, 450. — Uyt den Bogaart, 472. — v. Uyterlimminghe, 122. — Uijterlinge, 531 n. 2. — Uytten-Goije, 114, 272.

de **V**al, 149. — del Val. 659. — Valckenaar, 340, 504, 506 n. 1, 508, 515 n. 1. — Valckenier, 228. — Valentijn, 115. — Valk, 219, 220, 225. — v. d. Valk, 675, 676. — Vanhan, 148. — Vantelet, 148, 149. — de Varenne, 268, 271, 274. — Vastert, 56, 518 n. 2. — Vasthof, 154. — v. d. Veeken, 165. — v. Veen, 495. — de Velde, 9. — v. den Velde, 178, 238. — v. d. Velden, 60, 450. — Veldhoedt, 403. — Veldmaat, 339. — Velleza, 476. — v. Velsen, 114, 473. — Velthuyzen, 641. — Venator, 542. — Venendaal, 77. — Verburg, 305—08. — Vercken v. Vercken, 112, 172. — Verduyn, 396, 397. — Vereem, 107, 111. — Verhaagen, 641. — Verheije v. Citters, 536. — Verhoeven, 414. — Ver Huell, 13, 319. — Verkerk, 77, 450. — Verkuyl, 237. — Verloo, 399, 400. — Verlij, 675. — Vermaazen, 641. — Vermeer, 121. — de Vernon, 269. — Verschuur, 172. — Versluys, 234. — Versteeg, 235. — Versteege, 233. — Verwers, 398. — Veth, 237, 238. — le Vettre, 539. — v. Vianen, 305—08, 502 n. 2. — de Vicq, 296 n. 5. — de Vicq de Cumptisch, 649. — Vierling, 98, 100. — Vieyra, 163. des Villates, 18, 20. — Villiers, 107 n. — v. Vinceler, 110, 112, 172. — Vink, 58, 108, 219. — Vis, 242. — Visser, 340, 401, 422, 423, 482. — v. Vlaanderen, 265 n. 1, 266, 274. — de Vlaming v. Oudshoorn, 226, 227, 522 n. — Vlasveld, 234. — v. Vlierhoek, 401. — v. Vliet, 399, 511, 657. — v. d. Vliet, 341, 361. — v. Vloten, 533. — Vluggen, 57 n. 4. — v. d. Vocht, 226. — Voers, 471, 487. — Voet, 445, 450. — Voet v. Winssen, 77. — Vogel, 111, 115. — de Vogel, 401. — Vogels, 43. — Volkerds, 230. — Volkers, 383. — v. Vollenhoven, 120, 450. — Vonk, 119, 234. — de Voocht v. Rijnevelt, 504, 505, 506 n. 1, 512. — de Voogdt, 112, 172. — Voorhelm, 177, 179. — Voorhout, 177. — v. Voorn, 260—74. — 507. — v. Voorst, 435. — v. Voorst v. Doorneburch, 513 n. — Voorsteeg, 450. — v. d. Voort, 116, 220, 230. — v. Voorthuizen, 396, 397. — v. Vorden, 31. — Vorster, 675. — Vorstius, 542, 544. — de Vos, 516. — de Vosse, 394. — Voste, 151. — Vreeland, 61. — Vreeswijk, 203. — Vrericksz, 219. — Vrien(d)t, 546. — de Vries, 108, 163, 401, 412, 450, 531 n. 1, 2, 654. — Vriesekolk, 675. — Vroylick, 61. — Vuyst, 169. — Vijfeeken, 178.

de **W**aas, 421. — v. Waasbergen, 531 n. 2. — v. Wachtendonck, 38, 39, 43, 566 n, 649. — Wachter, 522. — v. Wael v. Moersbergen, 500. — de Wael v. Vronesteijn, 496, 498, 500—02, 504—12, 514, 517—19, 521. — v. Waes, 37. — v. Waesbergen, 532. — de Wal, 50. — de Wal d'Anthennes, 395 n. — v. Wal, 212, 215, 652, 653. — de Walcourt, 492. — v. Waldeck, 561 n. 1. — Wale, 500. — Wallant, 450. — v. Walré, 537. — Warin, 341. — v. Warmenhuysen, 401. — Warnsinck, 341. — Washington, 159 n. — Wasmuth, 663. — Wass, 108. — v. Wassenaer, 512 n. 2. — v. Wassenberg, 235. — Wassenburgh, 107, 108, 111. — de Watteville, 535. — v. Wayfort, 112. — Webster, 642. — v. Wede, 116. — v. Weede, 120, 121, 345. — v. Weede v. Dijkveld, 339. — de Weerdt, 295. — Weerman, 423. — de Wees, 659. — v. Wees, 516. — v. Wessell, 163. — v. Weetolshausen, gen. Schrautenbach, 584. — de Weichs de Rösborg,

48. — von Weiler, 537. — v. d. Wel, 225. — v. Welle, 493 n. 1. — v. d. Werff, 401, 533. — v. d. Werken, 231. — v. Werkhoven, 203. — v. Werconde, 500. — Wersekau. 586. — v. Wese, 513 n. — Westerbeek v. Eerten, 655, 656. — v. Westrhenen, 536. — v. Westrenen v. Themaat, 435. — Wetstein, 166. — Weijdagen, 178. — v. den Weijer, 34. — Weijers, 487. — v. Wezel, 58, 654. — v. Wezel gez. v. d. Honert, 60. — v. Wickevoort Crommelin, 340. — v. der Wiel, 117. — v. d. Wieren, 228. — Wiers, 478. — de Wilde, 244, 667. — Wilkens, 639. — Willekens, 218. — Willemsz, 241, 405, 408, 422. — Willich, 641. — v. Willige, 398. — v. Willigen, 399. — Willink, 339, 340, 341. — v. Wilre, 34. — Wilson, 339, 620. — v. Wilthuysen, 398. — Wiltvank, 121. — Winch, 150. — Windouw, 406. — Wingelof, 665. — Winsemius, 543. — v. Winsheijm, 639. — v. Winssen, 508, 509, 510, 511, 514, 515, 516, 517, 519, 520. — v. Winssen v. Heemstede, 511. — v. Winssen v. Hoencoop, 521. — de Winter, 74, 319. — v. Winter, 341. — Wintes, 120. — Wirmelskircher. 663. — Wirrel, 152. — v. Wissekerke, 114. — de Wit, 116, 244, 400. — de With, 111, 521, 522, 525. — de Witt, 109, 111, 112. — Wittewrongel, 226. — Woertman, 77, 528, 529. — de Woeste, 394. — Wolf, 666. — Wolff, 416. — de Wolff, 98. — v. Wolfswinkel, 290, 327. — Wolsuys, 407. — Wood, 150. — Woode, 150. — Wouda, 114. — v. Woudenberg, 521, 522. — Woutersz, 414, 664. — Woutman v. Lichtenberg, 504 n. 2. — v. Wouw, 398—403. — Wright, 150. — Wtenwaell, 514 n. 1. — Wttenbogaart, 472. — v. Wudenberg, 177. — v. Wulven, 290, 501, 502 n. 1. — von Wurhaut, 585. — Wüstenhoff, 113. — v. Wijck, 491, 494—99, 503. — v. Wijck v. Abcoude, 521. — v. Wijhe, 41 n. 2. — Wijjers, 178. — v. Wijkerslooth, 341. — v. Wijlach, 40 n. — v. Wijlich, 26, 32, 38, 39, 40, 41, 43 n. 6, 52, 566 n. — Wijnandts v. Resant, 109, 111. — Wijnants, 169. — v. Wijngaerden, 512 n. 2. — Wijngers, 231. — Wijnrich, 237, 238. — de Wijs, 548.

IJsbrandse, 398, 499. — van IJsselstein, 100. — v. IJsselt, 275—308.

Zael, 533. — v. d. Zandt, 669. — Ziegeler, 641. — Zocher, 339. — Zoeberg, 409. — v. Zoelen, 61. — Zomer, 118. — v. Zoutelande, 561 n. 2, 565, 566. — Zoutman, 647. — Zubli, 162. — v. Zuijdkamen, 26. — v. Zuijlen, 27 n. 1, 507, 516, 523 n. 1. — v. Zuylen v. d. Haer, 509. — v. Zuylen v. Hardenbroek, 516. — v. Zuylen v. Nijvelt, 38, 42, 432, 497, 502, 504 n. 2, 506, 509 n. 5. — v. Zuylen v. Weerdestein, 100. — v. Zuijtoort, 502, 507, 509. — ter Zijden, 411. Zijnen, 231, 232, 233. — v. Zwieringen, 177.

Geslachtsnaam (Veranderde), 649.
Gevolg (Het) van prinses Maria v. Engeland in Holland, 148—52.
Gilden (Herstel der), 184.
Gogel, Intendant-gener., 429.
Gouda, Republikeinsche regenten, 332-35.
Gouwe, G., kunstgraveur, 107.
Gowé (Ban), 649.
Grafschriften van Nederlanders in Voor-Indië en elders, 115—21.
Guoyot, H. D., 162.
Gymkhana-races, 157, 554.

H.

Haarlem, Horlogemakers, 177—79, 424—26.
Habets (J. H.) en A. J. A. Flament, kapittel der rijksabdij Thorn, 391.
Hagen, C. v., kunstgraveur, 107.
Hagenbusch, Klooster, 30.
Hamal, Leengoed, 648.
Hamel, 362, 648.

Hamel, heerlijkh., 362.
Hamerster, Lud., Herv. pred., 668.
Handelingen v. h. committé revolutionnair, 338.
Handschrift (Middeleeuwsch), 157.
Hannema, 654.
Harmsen, A., Herv. pred., 676.
Havart, D., De treurende Ovidius enz. Utr. 1702, 115.
Haverkorn v. Rijsewijk, P., 490.
Heldenmoed (Haagsche) in 1815, 211.
Hemert (Van), 122.
Hemert, (Diderik van), 121, 304, 650—53.
Hesselink, Herm., Herv. pred., 670.
Hilverdink's schilderij Alkmaars beleg, 618.
Hoefbladeren als surrogaat van tabak, 388.
Hoetorp, 124.
Hoëvell, W. B. F. v., 161.
Hof, Provotale, 449.
Holland (Koninkrijk) ingelijfd, 321, 332.
Holst, G., Herv. pred., 676.
Hooft, 489.
Horlogemakers ingeschreven in het St. Lukasgilde te Haarlem, 177—79.
Horlogemakers (Haarlemsche), 424—26.
Hoveling, titel in Groningen, 526 n.
Huis (Het) Beeldsnijder, 491—537.
Huis („Het) de hofstede" enz. te Isselt, 275—308.
Huisman, Dittim., Herv. pred., 669.
Huls (van), 165.
Hulsteijn, A. Th. v., Herv. pred., 671, 672.
Huwelijksproclamatiën, 436.
Huyghens . . . . . ., horlogemaker, 426.

I.

Iets over het zoogenaamd pensioen van Portugal, 555—90.
Infanterie (10e Regimt.), 335.
Isselt, W. E. v. Dam v., 304.
Isselt (IJsselt), Heerlijkh., 275.

J.

Jacht (kapt.-gener. van de), 71, 72.
Janssen, J., Herv. pred., 673, 574.
——— M., Herv. pred., 675.
Janssen v. Raay, 336, 616.
Junius, 164.

K.

Kanon (Een bronzen) op Java, 621, 646.
Kasteelen (De) Aldenghoor en Tassigny, 28—52.
Keizers (Des) verjaardag, 374, 375, 633, 687.
Kennisgeving betreffende de terugkeer van officieren en manschappen der keizerlijke garde-lansiers naar Nederland, 640, 641.
Kerkgenootschappen (Regeling der), 204, 205, 437.
Kesler, P. M., Herv. pred., 672.
Kesteloo, H. M., 645, 646.
Kilian, W. P., kunstgraveur, 543, 544.
Kleppermans, 615, 635, 686.
Klokkenisten (Haarlemsche), 424—26.
Kolff, 649.
Koning, J., Dagregister, 338.
Koning v. Rome (Feest van den), 440, 441, 448, 449.
Koning-stadhouder, (De), 22.
Krayenhoff, C. R. T., Luit.-gener., 95.
Kroonprinses v. Zweden, 427.
Krug von Nidda, 166.
Kwartierstaten, 362.

L.

La Croix, Gener., 684, 687, 688.
Laetbanck, 154.
Lamsweerde, S. à, kunstgraveur, 543.
Landing der Engelschen in Zeeland, 1809, 305*—15.
Langelot, G., Herv. pred., 674.

Laurillard, E., 22.
Le Brun, Hertog v. Plaisance, 365, 366, 367, 429.
Leeuwarden, J. v., horlogemaker. 424, 425.
Leeuwen, Fr. v., horlogemaker, 424.
Legioen (Zeeuwsch), 208.
Liber infirmorum mon. Carthus, 157.
Linde, J. H. W. v. d., Herv. pred., 673.
Lodewijk (Koning) op de vlucht, 331, 332, 363.
Lotgevallen (De) van een oud huis te Utrecht, 491—537.
Lowestoft, Porseleinfabriek, 180.
Luipaard als heraldiek meubel, 265—71.
v. Lijnden v. Lunenburg, Landdrost, 370.

M.

Maarschalken (Ned.) afgeschaft, 319.
Maison (La), Gener., 468, 595, 623.
Manen (C. F. van), Presid^t^ v. h. keizerl. Gerechtshof, 429.
Maria (Het gevolg van prinses) v. Engeland in Holland, 148—52.
Marienbaum, klooster, 33 n. 1.
Maurits (Prins), Testament van, 558.
Maxmiliaan I (Keizer), Triumftocht, 90—95.
Melville, 59.
Meuble (Quelle) a été mise par préférence aux sceaux du XIIIe siècle par les grandes races nobles de la Hollande? 113—15.
Meijer W., 553.
Militieloting, 439.
Molitor, Gener., 368, 369, 370, 468, 693,
Molster, Gener., 369.
Moniteur d'Amsterdam, 367.
Moreelse, Pau., kunstschilder, 55, 56.
Muntinck, G., kunstgraveur, 543.
Muntslag (Nieuwe), 188, 187.

N.

Naamlijst v. N. Holl. buitenplaatsen en derzelver eigenaren, 339—42.
Nachtwakers, 615, 635, 686.
Nadir en Almanzo, opera, 74.
Napoleon (Komst) van) te Utrecht, 595—629.
Nieuwjaarsreceptie, 73.
Notariaat (keizerlijk), 630, 631.

O.

Ondergang v. h. koninkrijk Holland, 326, 332, 366.
Oostfriesland, Departement, 182.
Opera (Italiaansche), 186.
Orchidee „Spirito santo" 645.
Orde van de Unie, Jaarfeest, 182, opgeheven, 684.
Oudinot, hertog v. Reggio, 326. — Zie verder op Reggio.
Overmeer, W. P. J., 21, 22, 426.
Overpander, 156.

P.

Pamfletten (Twee) van 1568 teruggevonden, 125—47.
Pariset, Gener., 375, 380.
Pietersz (C.), schilder te Haarlem, 620.
Placcaet ende Ordonnantie van . . . . . de Gener.-Staten, daarbij allen toevoer van leeftochten . . . wordt verboden, 1584, 127 n.
Placcaet van . . . den Hertoghe (van Anjou) etc. 1582, 127.
Plaisance (Le Brun hertog v.), 365, 366, 367, 429, 591, 592, 598, 613, 683, 684.
Plas, D. v. d., kunstschilder, 107.
Porseleinfabriek te Amstelveen, 426.
Porseleinwerken, 180, 426.
Posterijen (Regeling der), 445.
Prangins, kasteel, 557.
Predikanten (De) van Apeldoorn, Beekbergen en Loenen, 667—76.
Pupillen-(kweek)school, 255, 256, 257 632.

Q.

Quenen, 63.
Quet (Du), Uitvinder van zeilwagens, 85, 86, 87.

R.

Raad v. recruteering, 442.
——— Praefectuur, 386, 453.
Race (La) ainée des Voorn, 260—74.
Raden van koophandel, 386.
Ramaer, 232.
Ramel, koorddanser, 245,
Rechtbanken, 386.
Reggio, Hertog v., 326, 364, 455, 456, 457—69, 594, 623, 626, 629, 688.
Regiment (Tiende) infanterie, 335.
Regt, W. M. C., 96, 536, 622, 648.
Remonstrance à la Majesté le Roy Cath. . . . , sur les inconveniens que se présentent par . . . l'inquisition d'Espagne esdits pays. 1566, 125.
Remonstrance oft vertoegh . . . op die Requeste by den Eedeldom . . , aan die Hertoginne van Parme . . . ghepresenteert enz 1566, 125n.
Rente (Portugeesche), 555.
Rhyn (J. J. v.), Aartsbisschop van Utrecht, 204.
Ribbius, Herm., Herv. pred., 667.
Roeffs, 61.
Röell, H. H., 216, 667.
Rotterdam, Eng.-Presbyteriaansche kerk, 621.
Rousseau, Gener., 370, 375. 382.
Rudelsheim, M., 131.
Rijwiel, 81—95,

S.

Sabron, F. H. A., 638.
Sart, J. du, 425.
Sassen, A., 63.
Schepen (Rozen van) 645.
——— **(Kloppen van)** 645.
Schimmelpenninck, G. W., Herv. pred., 668.
Schutterij-organisatie, 258, 376, 381.
Schuurman (J. A.), 30 Amsterd. dominé's op een hampartijtje ! ! ! Amst. 1855.
Senaat (Fransche), 432.
Serwijsmeester, 65, 645.
Sibelius, 622.
Sibelius, E. en T., Herv. pred., 622.
Six, Direct[r] der Publieke Schuld, 429.
Soestdijk, Kon. menagerie te, 201.
Somerhausen, H., letterk. en stenogr., 677, 678.
Son (van), 361, 404, 654.
Spaernwoude, ridderhofstede, 513.
Speelkaartenmonopolie, 681.
Spel „elle capelle", 645.
Spinozo en Blijenbergh, 549—53, 697.
Spirito santo, 22, 645.
Staat der Holl. officieren te Coevorden gebleven en uitgemaakt hebbende een gedeelte van het Fransche garnizoen, 642—44.
Stand (Burgerlijke), 452.
Steenkamp, J. C., 156, 157, 163, 165, 395, 554, 646.
Steinkamp, 162.
Stevin (Sim.), zeilwagen, 83—85.
Straatweg van Utrecht naar Deventer, 187.
——— van Parijs naar Amsterdam, 445, 683, 690.
Studentencostumes (Utr.), 6.
Sybel, Siebel, Sibelius, 161, 622.
Synode (Prov.) v. N.-Holland, 153.

T.

Tabaksmonopolie, 625, 680.
Tandel, Les communes Luxembourgeoises, 393.
Tassigny, kasteel, 23—52.
Thévenot, Madelle de, Stenogr., 678.
Teijlingen (van)-Toll, 57, 160.
Timmer, G., Herv. pred., 674.
Timmers-v. Schinn, 61.

Toll, Hans, 115, 160, 260.
Tombe, J. W. des, 23, 124, 395, 491, 555.
Tooneelisten (Hollandsche), 245.
Troubles (Ten tijde der) tot Amersfoort, 53—57.
Trouw- en doopregisters (Uit) van Nieuw en St. Joostland, 234.

U.

Uit 't jaar 1815, 211—15.
Uitboezeming bij gelegenheid der benoeming van... Appelius, 337.
Uitnoodigingen (17[e] eeuwsche) ter bijwoning van begrafenissen, 154.
Utrecht, Academie opgeheven, 624, 629, 630, 684, 691.
——, Capittelen, 438, 625.
——, Duitsche huis, 68.
——, Erf- of Venduhuis, 631.
——, Fransche opera, 10, 11.
——, Guillotine-doodstraf, 453.
——, Hofkapel, 79, 80.
——, Huis v. Amerongen, 4, 7, 66, 78, 388, 599, 680.
——, „ „ Athlone, 4.
——, „ „ Berger, 4.
——, „ „ Doelen, 7, 181.
——, „ „ Ee, 7, 13, 68, 181, 326.
——, „ „ Falck, 13.
——, „ „ Hees, 13.
——, „ v. d. Hoop, 388.
——, „ Hovy, 71.
——, „ de Kock, 66, 71.
——, „ de Leeuw, 7.
——, „ v. Oort, 66, 71.
——, „ Proeijsenborch, 530.
——, „ v. Romondt, 68.
——, „ Saxe, 16.
——, „ v. Schalkwijk, 71.
——, „ Schuler, 68, 326.
——, „ Strick van Linschoten, 9, 68.
Utrecht, Huis Swellengrebel, 4.
——, „ v. Themaat, 7, 372.
——, „ Troostwijk, 71.
——, „ v. Tuyll, 388.
——, „ Visscher, 7.
——, „ Vos, 372.
——, „ Wttewaal, 181, 326.
——, „ de Wijs, 7, 71.
——, Ital. opera, 65.
——, 's Konings verjaardag, 1, 206.
——, Koninkl. courant, 13.
——, Koninkl. paleis, 3, 14.
——, Logement Paushuizen, 5, 17.
——, Maliebaan afgeschaft, 460.
——, Munt, 430, 433, 447, 635, 683, 690.
——, Nieuwe begraafplaats, 451, 691.
——, Octrooikantoren, 680.
——, Place Royale, 7.
——, Politie-verordeningen v. 1812, 691, 692.
——, Poort- en boefklokken, 686.
——, Remonstr. kerk, 70.
——, Schouwburg, 6, 11, 74, 78, 182.
——, Stedel. belasting, 636.
——, Straatverlichting, 6.
——, Tentoonstelling v. Volksvlijt, 76, 197, 198.
——, Vermakelijkheden, 17.
——, Volkstelling, 253.
——, Willebrorduskerk, 9, 191.

V.

Valk, A. v. d., Herv. pred., 675, 676.
Vandermaeren (Ram.), 1678.
Vechtwaterleiding, 624.
Velden (Van der)-v. Merken, 59.
Veliten (Corps pupillen), 309, 379.
Verjaardag ('s Konings), 1, 206.
Vermaninge (Getrouwe) aenden Inwoonderen der Nederlanden tegen de . . . hopen, daermede sy . . . worden verleit . . . . 1568, 126, 138—47.

Vestingbouw (Nederl.), 95.
Vichery, Gener., 363, 375, 389, 383,
Vierscharen, 253.
Vieyra, 163.
Vinceler (Van), 172.
Voorgeschiedenis (Een stukje) van het rijwiel, 81—95.
Vorstin-abdis (Eene liefelijke) van Thorn, 390.
Vos, F. H. de, 166, 240, 404, 470, 659.
Voûte. . . . , Requestmeester-Directeur, 429.
Vraag, 156.
Vries, J. G. A. N. de, 180.
Vriesendorp, J., 645.
Vrijwilligers-corps in 1809, 312.

W.

Waardenburch, Huis, 29.
Wagner, J. D., 162, 648.
Wanjon, D., 621.
Wapen(s), 165, 658.
Wapens gevraagd, 658.
Watervloed van 1809, 248—51,
Wessell (Van), Van Son, 163.
Wildeman, M. G., 392.
Wintershoven, E. v., Staat v. h. vorstelijk Hof en v. h. land v. Thorn, 390.
Wonderkind (Een) tentoongesteld te Haarlem, 20.

WOORDEN EN UITDRUKKINGEN

afgeleid en verkaard.

Amelassen, 553.
Boonganger, 156, 554. — Bries, 156. — Brouwgetouw, 63.
Guste koe, 63. — Gymkhana-races, 157, 554.
Haargetuig, 63.
Laetbanck, 154.
Overpander, 156.
Quenen, 63.
Vluijsen, 63.

Wijnbeek, J., 172.

Z.

Zandt, Joa. v. d., Herv. pred., 669.
Zeeland (Landing der Engelschen in) 1809, 305 *—15.
Zegel, 362.
Zeilwagens, 83—85.
Zeist, Kamp, 209, 210.
Zomerdijck, 95.
Zoutman, 648.

ERRATA.

Blz.	4	reg.	18	v. o.	*staat:*	Athlonc; *lees:* Athlone.
„	5	„	2	v. o.	„	Vorsteeg; *lees:* Viesteeg.
„	30	„	9	v. b.	„	leengoederen; *lees:* leengoederen.
„	43	„	5	v. b.	„	eee; *lees:* een.
„	43	„	9	v. b	„	weduwe, *lees:* weduwe.
„	44	„	1	v. b.	„	vau; *lees:* van.
„	62	„	10	v. o.	„	26, 8, 1834; *lees:* 20, 8, 1834.
„	75	„	14	v. b.	„	Deelen; *lees:* Dielen.
„	105	„	18	v. b.	„	Dtgnus; *lees:* Dignus.
„	123	„	8	v. b.	„	*schrappen*: z. v. a. *overpander.*
„	123	„	12	v. b.	„	van C.,; *lees:* van E.
„	123	„	18	v. b.	„	22 Juni; *lees:* 22 Jan.
„	123	„	12	v. o.	„	Kübel; *lees:* Nübel.
„	123	„	11	v. o.	„	2 April; *lees:* 22 April.
„	125	„	15	v. o.	„	Majesté au; *lees:* Majesté le.
„	151	„	16	v. b.	„	Madama; *lees:* Madame.
„	160	„	5	v. b.	„	suivantes; *lees:* suivants.
„	167	„	3	v. b.	*lees:*	Adamsz tr. Magdalena, enz.
„	170	„	12	v. o.	*staat:*	Arend; *lees:* Arendsz.
„	170	„	8	v. o.	„	Aerndsz; *lees:* Arendsz.
„	187	„	14	v. b.	„	80.000; *lees:* 800.000.
„	258	„	16	v. b.	„	Hulswijk; *lees:* Hulshoff.
„	259	„	9	v. o.	„	batttaillon; *lees:* battaillon.
„	269	„	8	v. b.	„	adversaire; *lees:* combattant.
„	270	„	6	v. o.	Na de	woorden: n'a pas te lezen: aperçu un profil de tête se dessinant clairement derrière le cou. Après que j'eus fait part etc.
„	305, 306, 307 en 308					komen voor aan het eind der 5e en aan het begin der 6e aflevering. Men gelieve de laatstgen. te pagineeren: 305*, 306*, 307* en 308*, zooals ook voor de samenstelling van den Bladwijzer geschied is.
„	343	reg.	3	v. b.	„	Nav. LIV, 465; *lees:* Nav. LIV, 565.

Blz.	349	reg.	2	v. b.	*staat:*	Baron d'M.; *lees:* Baron d'Abl.
„	484	„	5	v. o.	„	Boeholst; *lees*: Boekholst.
„	490	„	18	v. o.	„	aen de Coremarct; *lees*: aen de Voorstraat (dit doorgehaald) Coremarct.
„	491	„	17	v. o.	„	Wittevrouwengracht; *lees*: Wittevrouwenstraat.
„	492	„	1	v. o.	„	M. v. Hasselt; *lees*: L. v. Hasselt.
„	501	„	10	v. o.	„	vermelden de; *lees*: vermelden eerst de.
„	502	„	2	v. b.	„	v. Balen; *lees*: v. Bolen.
„	502	„	16	v. b.	„	van Cuick; *lees*: van Kuyck.
„	502	„	17	v. b.	„	Uit de; *lees*: Van de.
„	502	„	18	v. o.	„	Nijvelt; *lees*: Nyvelt.
„	504	„	11	v. b.	„	vrouwen-; *lees*: Vrouwen-.
„	504	„	17	v. o.	„	Nedereinde; *lees*: nedereinde.
„	504	„	10	v. o.	„	Wupenheraut; *lees*: Wapenheraut.
„	505	„	17	v. o.	„	Adriana's; *lees*: Adriaan's.
„	507	„	15	v. b.	„	(Adri-)aan; *lees*: (Adri-)aansz.
„	508	„	18	v. b.	„	1449; *lees*: 1549.
„	509	„	7	v. o.	„	Hervaerden; *lees*: Herwaerden.
„	509	„	5	v. o.	„	Volksolmanak; *lees*: Volksalmanak.
„	513	„	5	v. b.	„	1sten 1582; *lees:* 1sten Jan. 1582.
„	513	„	18	v. b.	„	Doornenhurg; *lees*: Doornenburg.
„	517	„	19	v. b.	„	lost haar; *lees*: losbaar.
„	524	„	12	v. b.	„	Touazzo; *lees*: Touazza.
„	524	„	9	v. o.	„	Ponti; *lees*: Ponte.
„	526	„	19	v. b.	„	Mepscha; *lees*: Mepsche.
„	526	„	17	v. o.	„	Scipis; *lees*: Scipio.
„	528	„	19	v. b.	„	beeldtenissen; *lees*: beeltenissen.
„	529	„	1	v. b.	„	seceretaris; *lees*: secretaris.
„	529	„	3	v. b.	„	belangstellenden; *lees*: langst levenden.
„	530	„	17	v. b.	„	Armea; *lees*: Ormea.
„	531	„	8	v. o.	„	Gerhard; *lees*; Gerard.
„	533	„	10	v. o.	„	Bachienne; *lees*: Bachiene.
„	534	„	9	v. b.	„	1800; *lees*: 1810.
„	534	„	19	v. b.	„	beeldtenis; *lees*: beeltenis.
„	536	„	10	v. o.	„	Adriana van Toulon; *lees*: Adriana Maria van T.

Blz.	537	reg.	11	v. b.	*staat*:	(West-)heide; *lees*: (West-)kercke.
„	537	„	13	v. b.	„	Boetselaar; *lees*: Boetselaer.
„	539	„	18/19	v. b.	„	Til- leman; *lees*: Titel-man.
„	561	„	6	v. o.	„	Zouteland; *lees*: Zoutelande.
„	600	„	12	v. o.	„	onzichthaar; *lees*: onzichtbaar.
„	637	„	4	v. o.	„	in dezelve; *lees*: wij in dezelve.
„	638	„	4	v. b.	„	behoort; *lees*: behoord.
„	652	„	6	v. b.	„	Wel; *lees*: Wal.
„	665	„	9	v. b.	„	Solamonsz; *lees*: Salomonsz.
„	665	„	17	v. b.	„	Charlotto; *lees*: Charlotta.
„	667	„	8	v. b.	„	aan; *lees*: van.